

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

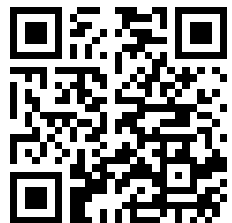
Acerca de la Búsqueda de libros de Google

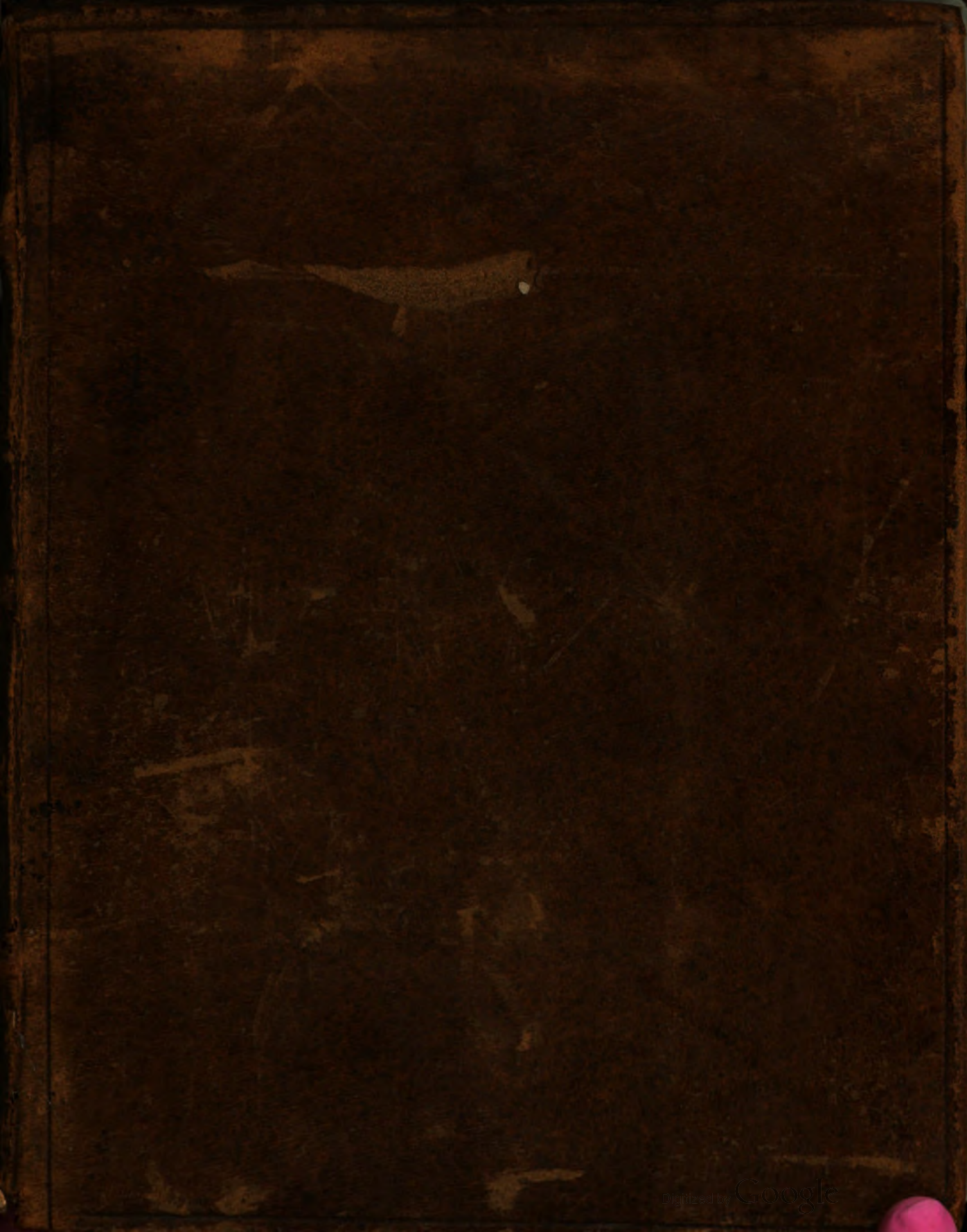
El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

40
July 27, 59.

JUS NATURÆ ET GENTIUM
IN
DUOS DIVISUM TRACTATUS,
QUORUM PRIMUS CONTINET
JUS PUBLICUM UNIVERSALE,
ALTER
HUGONIS GROTII
JUS BELLI ET PACIS EXPLICATUM
SUB
AUGUSTISSIMIS AUSPICIIS
SACRÆ CÆSARÆÆ,
ET REGIÆ CATHOLICÆ
MAJESTATIS &c. &c.

IN
EJUSDEM PERANTIQUA UNIVERSITATE
FRIBURGENSE BRISGOICA
UNA CUM
PARERGIS EX JURE PUBLICO IMPERII ROMANO-GERMANICI
PUBLICÆ DISPUTATIONI SUBJECTUM

A
FERDINANDO SEBASTIANO
L. B. de SICKINGEN HOHENBURG.

AUTHORE ET PRÆSIDE
JOANNE SIGISMUNDO STAPFF

U. J. D. Ss. Can. Jur. Nat. & Gent. ac Publici Professore,
nec non præfatæ Universitatis Seniore.

Anno reparatoria salutis MDCCXXXV. die XVII. Mensis Augusti horis ante - & pomeridianis.

MOGUNTIAE, ex Typographejo Electorali Aulico - Academico Mayeriano. 1735.

1. 1910 2. 1911 3. 1912 4. 1913 5. 1914 6. 1915 7. 1916 8. 1917 9. 1918 10. 1919 11. 1920 12. 1921 13. 1922 14. 1923 15. 1924 16. 1925 17. 1926 18. 1927 19. 1928 20. 1929 21. 1930 22. 1931 23. 1932 24. 1933 25. 1934 26. 1935 27. 1936 28. 1937 29. 1938 30. 1939 31. 1940 32. 1941 33. 1942 34. 1943 35. 1944 36. 1945 37. 1946 38. 1947 39. 1948 40. 1949 41. 1950 42. 1951 43. 1952 44. 1953 45. 1954 46. 1955 47. 1956 48. 1957 49. 1958 50. 1959 51. 1960 52. 1961 53. 1962 54. 1963 55. 1964 56. 1965 57. 1966 58. 1967 59. 1968 60. 1969 61. 1970 62. 1971 63. 1972 64. 1973 65. 1974 66. 1975 67. 1976 68. 1977 69. 1978 70. 1979 71. 1980 72. 1981 73. 1982 74. 1983 75. 1984 76. 1985 77. 1986 78. 1987 79. 1988 80. 1989 81. 1990 82. 1991 83. 1992 84. 1993 85. 1994 86. 1995 87. 1996 88. 1997 89. 1998 90. 1999 91. 2000 92. 2001 93. 2002 94. 2003 95. 2004 96. 2005 97. 2006 98. 2007 99. 2008 100. 2009 101. 2010 102. 2011 103. 2012 104. 2013 105. 2014 106. 2015 107. 2016 108. 2017 109. 2018 110. 2019 111. 2020 112. 2021 113. 2022 114. 2023 115. 2024 116. 2025 117. 2026 118. 2027 119. 2028 120. 2029 121. 2030 122. 2031 123. 2032 124. 2033 125. 2034 126. 2035 127. 2036 128. 2037 129. 2038 130. 2039 131. 2040 132. 2041 133. 2042 134. 2043 135. 2044 136. 2045 137. 2046 138. 2047 139. 2048 140. 2049 141. 2050 142. 2051 143. 2052 144. 2053 145. 2054 146. 2055 147. 2056 148. 2057 149. 2058 150. 2059 151. 2060 152. 2061 153. 2062 154. 2063 155. 2064 156. 2065 157. 2066 158. 2067 159. 2068 160. 2069 161. 2070 162. 2071 163. 2072 164. 2073 165. 2074 166. 2075 167. 2076 168. 2077 169. 2078 170. 2079 171. 2080 172. 2081 173. 2082 174. 2083 175. 2084 176. 2085 177. 2086 178. 2087 179. 2088 180. 2089 181. 2090 182. 2091 183. 2092 184. 2093 185. 2094 186. 2095 187. 2096 188. 2097 189. 2098 190. 2099 2100

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 1, 1910

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

AUGUSTISSIMO

AC

INVICTISSIMO

CAROLO VI.

**ROMANORUM IMPERATORI
SEMPER AUGUSTO**

**Germaniæ, Castellæ, Arragoniæ, Legionis,
utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Bohemiæ, Dal-
matia, Croatia, Sclavoniæ, Navarra, Granatæ, Toleti,
Valentia, Gallitiæ, Majoricarum, Sevilia, Sardinia, Cor-
dubæ, Corsicæ, Murcia, Giennis, Algarbia, Algezira, Gi-
braltaris, Insularum Canariæ & Indiarum ac Terræ firmæ,
Matis Oceani REGI, ARCHI-DUCI Austriæ, DUCI Bur-
gundiæ, Brabantia, Mediolani, Mantuæ, Styriæ, Carin-
thiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Geldriæ, Wirtembergæ,
Superioris & Inferioris Silesiæ, Calabriæ, Athenarum
& Neopatriæ, PRINCIPI Sueviæ, Catalonia & Asturiæ,
MARCHIONI Sacri Romani Imperii Burgoviæ, Mora-
viæ, Superioris & Inferioris Lusatia, COMITI Habspur-
gi, Flandriæ, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiæ & Arthe-
siæ, LANDGRAVIO Alsatia, MARCHIONI Oristhani,
COMITI Goziani, Namurci, Rossilionis & Ceritaniæ,
DOMINO Marchiæ Sclavonicæ, Portûs Maonis,
Biscajæ, Molina Salinarum, Tripolis
& Mechliniæ, &c. &c. &c.**

DOMINO DOMINO CLEMENTISSIMO.

SACRATISSIME CÆSAR!

OMNIBUS IN OMNIBUS
IN OMNIBUS
LITTA...
CATHOLICA...

...

*On longè arcessendæ sunt
rationes, Augustissime Im-
perator, quas excusandæ
audaciæ meæ afferre de-
beam, quod hæc studiorum
meorum Primitias Sacræ
Cæsareæ Regiæ Catholicæ Majestati Tuæ
profundissimè adgeniculatus offerre præ-
sumpserim. Ipsa subdito in summum Im-
perantem obligationem imponens natura,
mea insuper ceu Sacræ Cæsareæ Majestatis,
& Serenissimæ Archi-Domûs Tuæ vasalli
&*

Et Status Provincialis conditio, Cæsarea in
maiores meos, de Serenissima Archi-Domo
Tua Sagò & Togà utcunque meritos Mu-
nificentiâ, Genitoris mei, quem maximis
decoras gratis, summa in Te pietas, quàm
totam quoque in me transtulit; præterea
& illa singularis, ac in tantum, quantum
humana patitur natura Deo similibus Bene-
ficentiâ Tua, quâ tot Gentium & populo-
rum, qui Te Principe superbiunt, Amor,
& Delicium efficeris, temeritatis meæ
auctores sunt. Accedit Majestatis Tuæ
in honestam animorum culturam splendi-
dissima propensio, quæ me cogit, ut hæc publi-
câ allocutione, pro me privatim quoque
Tibi gratias agam, Imperator Clementissi-
me, quòd ad primam parentis mei demis-
sissimam petitionem placidissimo adnitu
(ut ne vel semel Tuæ in nos Indulgentiæ
cursum impedisse videaris) passus sis, posse
hosce haustæ per quadriennium qualiscun-
que scientiæ meæ fructus sub Tui Numi-
nis tutelâ lucem publicam aspicere, sub
Cujus

Cujus felici Imperio litterarum studia
ad summum pervenisse fastigium publice
constat.

Sed, ut ne vererem omnino Augustum
Nomen Tuum operi præfigere, ipsa præ-
sens de Jure Naturæ & Gentium Tracta-
tio effecit. Tanta est argumenti hujus digni-
tas & eminentia, ut in hoc universo, quod
ei comparem, inveniam nihil. Quid enim
cum pulcherrima scientia componi merea-
tur? quæ circa Creatoris Opt. Max. Le-
ges per congenitæ rationis lumen nobis ma-
nifestatas occupatur, hæc ordinat, quid-
quid est amicæ inter homines congregatio-
nis, hæc ductu suo mortalibus insinuat,
quæ instituta & Bello & Pace eorum vitam
temperent, quibus legibus diversarum in-
ter se Gentium negotia regantur, quæ cau-
sa civilium Societatum, quid illud divini
Potentatûs specimen & imitamentum Ma-
jestas, quæ ejus Vis & efficacia, quod Im-
perantium in subditos, & horum erga illos
sit vinculum &c. Quæ omnia non tam
calles

calles funditus, Cæsar Sapientissime, quàm publicis actionibus & comprobas & exemplis indies extollis, adeò, ut quas nos naturæ & æquitatis regulas in libris hinc adumbramus, in Te tanquam in pulcherrimâ Divinæ Rectitudinis imagine quotidie intueamur.

Sublimiora equidem, fateor, hæc sunt mysteria, quàm ut ea tenuis juvenisque intellectus pro dignitate assequi possit; at saltem in eo totus ero, ut, quæ Cæsareæ hujus Universitatis per novem ferè lustra Professor hucusque mihi instillavit principia altiùs indies imbibam, & indefesso labore magis ac magis perficiam; cui labori civilis quoque Juris notitiam, & illius excultricem juncturus sum praxin, ut nihil prætermittam earum rerum, queis in spem erigar certiozem, fore ut studiosi hi conatùs mei viam mihi sternant, quâ propiùs Majestatis Tuæ Solio accedere liceat, & Clementiæ Tuæ munera experiri. Plura audebo. Sacratissime Cæsar, ubi campus ab Imperiali Destinatione Tua mihi apertus, vitæque

*vitâque superstes fuerit, utpote qui nil ar-
dentiùs exopto, quàm ut talenta mea qua-
liacunque, fortunas, & ipsum sanguinem
obsequiis & Gloriæ Tuæ liceat immolare.*

*Interea Tibi CAROLE MAXIME,
Principum Sanctissime, unâ & Justissime,
Religionis Catholicæ Tutori, eruditarum
artium Asylo, civium Amori, Deliciòque
humani generis, vitam prolixam, Domum
felicem, Imperium gloriosum, & quantum
ubique maximis Principibus in votis esse
solet, Deus Pacis, Deus Justitiæ largia-
tur; quod sicut felicitatis publicæ, ita
& votorum meorum caput est.*

**Sacrae Cæsareæ Regiæ Catholicæ
MAJESTATI TUÆ**

Devotissimus & Subjectissimus
Ferdinandus Sebastianus
L. B. de Sickingen.

APPROBATIO THEOLOGICA.

Prodit tandem opus, quod orthodoxus jam dudum expectabat orbis, ne Juventutem Catholicam hæreticis, & Apostolicæ Sedi, ac Imperatoriæ Majestati parùm honorificis principiis posthac imbuti contingeret, opus numeris omnibus absolutissimum, & Authore suo per Germaniam celebratissimo dignissimum; sive enim styli claritatem, sive doctrinæ soliditatem, sive eruditionis amplitudinem, & concinnam brevitatem spectes, nihil in eo mediocre, omnia summa deprehendes: meritò proinde gloriatur Academia nostra de tanti partûs excellentiâ, qui rem litterariam mirùm quantum illustrat, undequaque nobilitat. Ita censeo.

*Menradus Rosé Soc. Jesu,
Ss. Theol. Doct. ejusdemque
Professor Ordinarius.*

)(

APPRO-

APPROBATIO FACULTATIS JURIDICÆ.

Draſens JUS PUBLICUM UNIVERSALE, unà cum Commentario in Hugonis Grotii Tractatum DE JURE BELLII ET PACIS non minori cum animi voluptate, quàm attentione perlegi. Continet illud ſolidiſſima ſublimioris *Civilis Sapientie* principia, clarâ exactâque methodo elaborata, Nobili Viro, teſte ipſo Hugone Grotio, ſcitu digniſſima, quæ, qui intelligunt, eos *Spes pulcherrima ſovet* (utor verbis Juſtiniani in ſin. proem. Inſt.) *poſſe aliquando Rempublicam in partibus, ipſis credendis gubernari.* Prodeat ergo in lucem publicam hæc Juris prudentia Universalis, ab intelligentibus rerum arbitris univerſalem laudem, ac approbationem latura, nec non JCtiſſimo & per alia jam ſcripta orbi litterario notiſſimo Domino Authori immortale nomen paritura, & Perilluſtris ac Generoſi D. Defendentis quadriennale Juris ſtudium (in quo ſemper eminuit) glorioliſſimo certamine coronatura. Ita cenſeo loco Decani.

*Joſephus Walgram J. U. Doctorem
& Jur. Feudal. Profeſſor Ord.*

PRÆ-

) 6 (

PRÆFATIO.

Inter armorum Strepitus hoc meum opus in lucem publicam prodit. Dicitur quidem vulgò solet, inter arma filere Leges. At, licet inter hostes fileant Leges civiles, judicariæ, & pacis propriæ, non tamen silent, quas ipsa natura dicitur, aut Gentium constituit consensus. Exigua quidem pro dolor! haud rarò juris Naturæ ratio haberi solet, si occasio se offerat, proferendi fines imperii, aut alio ex capite utile esse videatur, pacem rumpere, & ad bellum decurrere, adeò ut ne juratam quidem fidem frangere religioni ducatur, utpotè quam Machiavellinus eò usque duntaxat servandam esse docet, quò usque id utile esse judicatur. Verùm propterea abrogatum haud est, nec abrogari potest jus Naturæ, altiùs enim Deus tanquam Author naturæ quasi divino suo digito mentibus hominum hoc

jus inscripsit, quàm ut Machiavellistarum
 malitia illud possit eradere. Nemo quidem
 ex eorum numero palàm haberi vult, adeò
 ipsis etiam Machiavellistis invisum est hoc
 nomen. Unde vanos, & inanes, qui nun-
 quam defunt, allegant prætextus. exoletas,
 & publicis pactis, ac transactionibus jam
 pridem extinctas prætensiones in medium
 proferunt, quin ipsa quandòque Religio
 Christiana pro pallio servire debet. At,
 frustra conantur Machiavellismum tegere;
 uti enim volucres ex cantu, ita illi ex suis
 cognoscuntur actionibus, quæ non nisi Ma-
 chiavellicis nituntur principiis. Verùm
 perversum hocce genus hominum non mo-
 ramur, immutatum nihilominus manet jus
 Naturæ, & Machiavellica eorum consilia,
 injustitiam, perfidiam, perjurium damnare
 non cessat. Interim finis; quem in con-
 scribendo hoc opere intendi, non nisi studio-
 sæ Juventutis fuit utilitas, cum bene sciam,
 quantum non modò cujusvis Reipublicæ,
 sed

fed & univerſi generis humani interfit, ut illa veris & genuinis imbuatur principiis, quantum ex adverſo noceat, ſi eidem falſa, & adulterina, & præfertim Machiavellica implantentur principia, unde non tantum ſtylo uſus ſum ſcholæſtico, ſed præterea etiam brevitati ſtudi, quia juvenus prolixitatem non amat; ego ipſe odi eos, qui abſque neceſſitate ſe diffundunt, quia chartam quidem implent, legenti autem non niſi fatidium pariunt. Conſtat autem Jus naturæ triplicis generis præceptis, vel enim homo dirigitur in ordine ad Deum, vel in ordine ad ſe ipſum, vel denique in ordine ad alios homines. Præcepta primi, & ſecundi generis in propoſito non, aut ſaltem rariffimè attingemus, utpote quæ ad ſolum forum Theologicum pertinent, ſed illis tantum inhærebimus, quæ hominem dirigit in ordine ad alios homines. Diviſi autem Tractatum primum in quinque Partes, quarum prima porro dividitur in duo Capita.

) () (3

Pri-

Primum agit de Jure Publico Universalis, & ejus partibus. Alterum de Civitate. Pars secunda continet Caput unicum de Summo Imperio in communi. Pars tertia tractat de Juribus Summæ Potestatis Civilis, & in tria dispartitur capita. In primo explicantur jura Potestatis civilis, quæ immediatè personas respiciunt. In secundo illa, quæ immediatè respiciunt res privatorum. In tertio verò illa, quæ competunt in ipsum territorium. Pars quarta complectitur jura libertatis Majestati connexa, & quatuor comprehendit Capita. Primum agit de jure belli. Secundum de jure pacis. Tertium de jure Fœderum. Quartum de jure Legatorum. Pars denique quinta tractat de Subditis, & in duo dividitur Capita. Primum exponit jura subditorum adversus Summos Imperantes. Secundum verò obligationes subditorum. Tractatus Secundus observat ordinem, quem Grotius habet in suo Opere de Jure Belli, & Pacis. Quòd si cuidam scholasticâ libertate alicubi à me dissentire liceat, non indignor, modò eadem erga me moderatione utatur, quâ ego aliorum sententias refutavi; turpe enim est Viris doctis, si non tam rationum momentis, quàm acribus potiùs, & pungentibus verbis inter se certent. Interim Lector benevole

vale, & fave.

INDEX

— 0 —

INDEX PARAGRAPHORUM

— Q U O S —

PRIMUS CONTINET TRACTATUS!

P A R S I.

	Pag.
De Jure Publico-Universali in communi.	1
De Jure Naturæ.	7
De Jure Gentium.	28
De Civitate in genere.	38
De Civitatibus mixtis.	53
De Civitatibus irregularibus.	62
De Civitatibus morbofis.	68
De Systemate Civitatum.	75

P A R S II.

De Nomine, Definitione, ac Divisione Summi Imperii	77
De Origine Majestatis, seu summæ Potestatis Civilis.	84
De Modis, quibus summum Imperium voluntate Regnantis expressâ, vel tacitâ in alios transfertur.	90
De Successione in Regnis ab intestato.	101
De Translatione Summæ Potestatis per occupatio- nem bellicam.	126
Utrûm etiam præscriptio modus sit acquirendi Sum- mam Potestatem.	134
De Subjecto & objecto Summæ Potestatis Civilis.	146
De Forma Potestatis Civilis.	155
De Effectu & proprietatibus Summæ Potestatis Civilis.	165
De Contrariis Summæ Potestatis Civilis.	177
De Regia Tutela.	189

P A R S

) o (

P A R S III.

De Jure ferendi Leges.	183
De Jure puniendi transgressores Legum.	200
De Jure constituendi Magistratus.	219
De Potestate Jus dicendi.	225
De Jure imponendi tributa.	237
De Jure imponendi vestigalia.	246
De Alto & eminenti dominio.	253
De Juribus in ipsum territorium.	258

P A R S IV.

De Nomine, Definitione, ac Divisione Belli.	261
De Causis belli justis & injustis.	269
De Causa efficiente belli.	279
De Objecto & formâ belli.	291
De Effectibus belli publici.	297
De Arbitris compromissariis, sorte & singulari certamine.	321
De Induciis & Commeatu.	333
De Repressaliis.	347
De Pace in se spectatâ.	355
De Amnestia.	367
De Obsidibus, Pignoribus, & Assuratoribus Pacis.	380
De Neutralitate.	390
De Fœderibus.	397
De Sponsionibus.	411
De Legatis.	415
De immunitate, & inviolabilitate Legatorum.	425

P A R S V.

De Vario subditorum statu.	438
De Juribus subditorum adversus Summos Imperantes.	447
De Obligationibus subditorum.	453

JURIS

JURIS PUBLICI UNIVERSALIS PARS PRIMA.

CAPUT I.

De Jure Publico Universalis, & ejus Partibus.

S. I.

De Jure Publico Universalis in communi.

SUMMARI A.

- I. *Vocabulum Juris multas habet significaciones.*
- II. *Accipitur enim primo pro justo: justum autem dicitur sum in sensu negativo, tum positivo.*
- III. *Secundo sumitur pro qualitate morali ad aliquid juste habendum, vel agendum: & dividitur in perfectam, & minus perfectam.*
- IV. *Tertio accipitur pro Lege, & ita definitur.*
- V. *Ac dividitur.*
- VI. *Adducitur diversa acceptio Juris Publici.*
- VII. *Quid in proposito intelligatur per id universale.*

A

VIII. *Descri-*

- VIII. Describitur Jus Publicum Universale.
 IX. Dividitur in Affirmativum & Negativum.
 X. Adducitur causa ejusdem efficiens.
 XI. Item subjectum.
 XII. Ut & objectum.
 XIII. Affertur forma, seu differentia, quâ distinguitur à jure publico particulari.
 XIV. Quis sit ejus Effectus.

I.
 Ametſi potior ſit rerum curâ, prior tamen verborum ratio vulgò haberi ſolet, & rectè; *initium enim doctrina*, ut inquit alicubi Epictetus, *eſt conſideratio nominum*. Huic recepto paſſim môri ut & nos morem geramus, tractationi præſentis argumenti meritò præmittimus expoſitionem verborum. Ubi primo loco ſe nobis offert vocabulum *Juris*, quod multas quidem ſignificationes habet, ex quibus tamen tres duntaxat delibare placet, cæteris, quia minùs ad propoſitum faciunt, ſilentio præteritis. Interim illæ legi poſſunt apud Dn. D. Glætle *in Jurisprud. Fundam. Lib. 1. Cap. 1. §. 1. num. 2.*

II.

Accipitur itaque primò pro juſto, ut in illo XII. Tabb. *Paterfamilias uti legâſſit ſuper pecuniâ, tutelave rei ſua, ita jus eſto*. Dicitur autem aliud juſtum in ſenſu poſitivo, aliud in negativo. Hoc poſteriori modò juſtum eſt omne id, quod injuſtum non eſt. Deinde juſtum aliud eſt ex æquò inter ſe viventium, veluti civium, fœderatorum &c. Aliud ejus, qui regit, & qui regitur; quâ talis ſunt. Illud æquatorium, hoc Rectorium appellat Grot. *de J. B. & P. Lib. 1. Cap. 1. §. 3. num. 2.* Dixi, quâ tales ſunt; nam extra hunc reſpectum quidquid inter Regentes, & parentes intercedit, id omne ad jus Æquatorium pertinet, & ideò dici ſolet, Principes in contractibus jure privatorum uti.

III.

Secundò vox *Juris* ſumitur pro qualitate morali ad aliquid juſtè habendum, vel agendum; eſtque duplex, perfecta, & minùs perfecta.

perfecta. Perfectam nomine facultatis, minus perfectam autem nomine aptitudinis insignivit Grot. *Civ. Cap. 1. §. 4.* Facultatem, quam nos deinceps cum communi schola jus propriè & strictè dictum appellabimus, respicit Justitia commutativa, quam idem Grot. *dict. Cap. §. 8. num. 1.* explettricem vocat, ratus, vocabulum commutativæ nimis arctum esse, eò quòd, si possessor rei meæ eam mihi reddat, nulla inter me, & illum intercedat commutatio, & tamen ad eandem hanc justitiam pertineat. At hæc ratio tanti non est, ut nomen scholastico usu receptum reformare cogat; insolens enim non est, ut denominatio sumatur ab actu frequentiore; aut quid vetat, vocabulum commutationis latius nonnihil accipere, ut actus omnis eodem designetur, quo propter jus alterius rigorosum res vel datur, vel traditur, vel restituitur? Aptitudinem verò respicit justitia distributiva, quam attributricem, item assignatricem vocat Grot. *Civ. §. 8. num. 1. & Lib. 11. Cap. 17. §. 2. num. 2.*

IV.

Tertiò nomen *Juris* sæpissimè usurpatur pro *Legè*, voce hac latius sumptà, atque ita definitur ab eodem Grot. *Alleg. Cap. 1. §. 9. num. 1.* quòd sit *regula actuum moralium obligans ad id, quòd rectum est.* At hæc definitio etiam complectitur præceptum, ac pet consequens latior est suo definito, cum præceptum propriè Lex non sit, sed tantum affine Legis; nam Lex procedit ab eo, qui potestatem Jurisdictionis obtinet, præceptum verò imponere potest quilibet, qui potestatem dominativam habet; veluti sunt dominus, paterfamilias, ac personæ id genus aliæ: Deinde Lex per se respicit bonum commune, præceptum verò respicit bonum privatum. Plures differentias inter legem, & præceptum studio prætereo. Quare expeditior est illa definitio, quòd Lex sit *ordinatio rationis in bonum commune publicâ auctoritate constituta, vel approbata, & promulgata.*

V.

Dividi solet jus pro *Legè* sumptum in *Naturale*, & *Positivum*. Hoc porro in *Divinum*, & *Humanum*. *Humanum* ulterius in *Sacrum*, & *Profanum*. *Profanum* iterum in *Jus pluribus Gentibus commune*, & certæ *Reipublicæ proprium*. Illud *Jus Gentium*;

um : hoc verò civile nuncupatur. Jus Naturæ ex ea parte, qua publicum est, uti & Jus Gentium nostri sunt fori, Jus autem Divinum, Sacrum, & civile suis propriis relinquimus Cathedris discutendum.

VI.

Secundo loco occurrit vox *publicum*. Accipitur autem Jus Publicum itidem non uno modo. I. Jus publicum vocatur omne, quod autoritate publicâ constitutum est. Hoc sensu excusatio tutorum, detractio falcidiæ, usucapio, testamenti factio, ac negotia id genus alia juris publici esse dicuntur *L. 29. ff. de Testam. tut. L. 15. §. 1. ff. ad Leg. falcid. L. 103. §. 1. ff. de damn. infect. L. 3. ff. Qui testam. fac. poss.* quia scilicet autoritate nituntur publicâ, non privatæ tantum conventionis placito. II. Appellatione Juris publici quandoque intelligitur jus, quod civium omnium ejusdem civitatis commune est, ut *in L. 116. §. 1. ff. de R. J. & L. 2. Cod. Ne uxor pro marito &c.* Et hoc sensu jus publicum opponi videtur privilegio, quod non pertinet ad univertos, sed ad singulos. III. Nomine juris publici plerumque venit illud, quod immediatè respicit felicitatem publicam. Atque hæc significatio primaria, & hujus loci est. Confer. Vinn. *ad §. 4. num. 1. Inst. de J. & J.*

VII.

Ultimo denique loco se sistit rō *universale*, quæ vox subinde latius, subinde strictius accipitur. Hoc autem loco Jus universale dicitur illud, quod vel ubique terrarum, vel saltem inter plures populos obtinet, nec intra terminos certæ, ac determinatæ Reipublicæ conclusum est, ac proinde opponitur juri cujuslibet Civitatis proprio, & peculiari, veluti Atheniensium, Romanorum &c. Unde

VIII.

Jus Publicum Universale describi potest esse illud, *quod ad Statum, Gubernationem, & conservationem omnium, vel plurium saltem Civitatum per se, ac directè pertinet.* Omnium, inquam, *vel plurium saltem civitatum*; nam Jus Publicum Universale partim ex præceptis naturalibus, partim ex placitis Gentium constat; illa ad omnes; hæc verò saltem ad plures pertinent civitates.

IX. Divi-

IX.

Dividitur in affirmativum, & Negativum. Affirmativum est, quod actum aliquem præcipit : Negativum verò, quod actum aliquem prohibet ; multa enim sunt, quæ tum Imperantes, tum parentes quæ tales in bonum publicum vel agere, vel omittere tenentur.

X.

Causam efficientem juris publici Universalis partim Deus tanquam Author Naturæ, partim Gentes constituunt ; nam, ut paulò antè dictum, jus hoc tum ex præceptis naturalibus, tum ex placitis gentium constat ; cum enim hominibus ab ipsa natura insitus sit appetitus societatis civilis, necessariò Author Naturæ etiam Leges præscribere debuit, quibus Imperantes, & parentes, si naturam ducente plures homines in communitatem perfectam coalescerent, tum respectu sui invicem, tum intuitu exterarum civitatum ad conservandam pacem, & obtinendam salutem publicam dirigerentur, aliàs Deus defecisset in necessariis. Cum autem Jus Naturale fundetur in necessitate naturæ, ac ea duntaxat præcipiat, vel prohibeat, quæ continent intrinsicam honestatem, vel malitiam : ex adverso ad colendam societatem, & mutuuum commercium inter Gentes pro communi ipsarum felicitate pluribus, & magis specialibus præceptis opus esse videretur, quia Regulæ, quas ipsa ratio naturalis ad dirigendas actiones Gentium suggessit, nimium generales sunt, neque singulis negotiis, in quibus Liberæ Gentes inter se communicant, determinandis sufficiunt ; ideò præceptis naturalibus necessitate quadam, & utilitate publicâ exigente ex consensu Gentium plura fuere superaddita, quæ Jus Gentium appellamus.

XI.

Subiectum Juris publici universalis sunt illi, qui hoc jure diriguntur. Diriguntur autem eodem I. *Imperantes quæ tales in ordine ad subditos*, & quidem non tantum summi, sed & inferiores, ac subalterni, quibus potestas regendi, & administrandi certam Reipublicæ partem ab iis, qui summum obtinent imperium, concessa est, quorum functiones procul dubio Regimen civitatis, ejusque statum publicum concernunt. II. Hoc jure diriguntur *subditi in or-*

A 3

dine

dine ad Imperantes, & suam Rempubicam, cujus sunt membra. Si autem inter se invicem considerentur, non jure publico universali, sed tum universali privato, tum suæ Reipublicæ proprio reguntur. III. Denique eodem diriguntur *Civitates vel omnes, vel plures inter se*; tametsi enim nonnulli sint, qui jus publicum universale ad solos Imperantes, & parentes cujuslibet civitatis restringant, nihil tamen obstare videtur, quò minus etiam jus, quod inter Gentes quæ tales intercedit, publicum appelletur, cum & ipsum publicam Gentium felicitatem respiciat. Consentit Grot. *Epist. 4.* ubi in appendice ita scribit: *Jus publicum ordinat totum ad partem, & partem ad totum, & duo tota inter se*, addens, *juris publici magnam partem esse jus feciale*, quo totam belli æquitatem sanctissimè præscriptam fuisse, testatur Cicer. *Lib. 1. de offic. Cap. 11.*

XII.

Objectum Juris Publici Universalis sunt actiones publicæ, quo nomine non illas tantum intelligo, quæ ordinem imperandi, & parandi respiciunt, sed & illas complector, quibus Gentes quæ tales tum tempore pacis, tum belli inter se communicant; nam & hæc ad conservationem, ac felicitatem Reipublicæ tendunt; licet enim e. g. jura belli, pacis, fœderum, & Legatorum directò non in imperio in subditos, sed in naturali fundentur libertate, ab eo tamen, qui summum obtinet imperium, in bonum Reipublicæ sibi commissæ exerceri debent.

XIII.

Forma consistit in differentia specificâ, qua Jus publicum Universale distinguitur à jure publico particulari, quæ, ut ex dictis elucet, in eo sita est, quòd jus publicum Universale immèdiatè pertineat ad statum, gubernationem, & conservationem omnium, vel plurium saltem civitatum, ac proinde ab omni civitate particulari penitus abstrahat, jus publicum autem particulare respiciat certam, ac determinatam Rempubicam.

XIV.

Effectus stat in ejus vi, & efficaciâ. Obstringuntur autem hoc jure, quatenus ex præceptis naturalibus constat, populi omnes; quatenus

quatenus autem continet placita Gentium, illæ tantum civitates ligantur, inter quas illud communi consensu coaluit. De utroque hoc jure jam plenius nonnihil differemus. Sit igitur

S. II.

De Jure Natura.

S U M M A R I A.

- I. *Unde Jus Natura nomen traxerit?*
- II. *Appellatur ab AA. variis nominibus.*
- III. *Evolvitur ejus Homonymia.*
- IV. *Consideratum, ut est in Deo, definitur, & explicatur Definitio.*
- V. *Ut est in nobis, spectatur vel in actu primo, vel in actu secundo, & in utraq. acceptione definitur.*
- VI. *Dividitur in Affirmativum, & negativum.*
- VII. *Causa ejusdem efficiens est Deus ut Author, & Governator natura.*
- VIII. *Subjectum est omnis, & solus homo.*
- IX. *Jus natura in bruta non cadit.*
- X. *Adducitur Objectum juris naturalis.*
- XI. *Socialitas non est principium cognoscendi universale, sufficit tamen ad colligenda illa officia, qua homini erga alios homines incumbunt.*
- XII. *Rejicitur illorum sententia, qui objecta juris naturalis ex Decalogo cognoscenda esse contendunt.*
- XIII. *Refutantur dua Regula à Balthasar. Wernero assignata.*
- XIV. *Afferitur alia Regula, & probatur.*
- XV. & XVI. *Explicatur.*
- XVII. *Quid expediat esse licitum, præceptum, vel prohibitum ad felicem statum natura humana?*
- XVIII. *Quomodo jus natura differat à conscientia?*
- XIX. *Quomodo fiat ejus promulgatio?*
- XX. *Adducitur effectus juris naturalis tum generalis, tum specialis.*
- XXI. *Quoties actus jure natura prohibetur ob defectum potestatis, vel saltem in agente deficit sufficiens voluntas, toties actus ex natura sua est nullus, & irritus.*
- XXII. *Quan-*

- XXII. *Quando actus prohibetur jure natura ob incapacitatem materia, is itidem est nullus, & invalidus.*
- XXIII. *Idem dicendum, si prohibeatur ob surpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem.*
- XXIV. *Extra hos tres casus actus jure natura prohibitus illicitus quidem est; non autem invalidus.*
- XXV. *Jus Natura continet rectitudinem intrinsicam.*
- XXVI. *Est norma omnium ceterarum Legum.*
- XXVII. *Est universale omnes homines obligans.*
- XXVIII. *Non recipit ex diversitate locorum variationem.*
- XXIX. *Utrum possit invincibiliter ignorari?*
- XXX. *Est immutabile, ubi tamen mutatio impropria, & materialis separari debet à mutatione propriè dictâ, & formali.*
- XXXI. *Materia Legis naturalis quandoque subjecta est potestati humana, vel saltem Divina, quandoque verò ne quidem potestati Dei subjecta est.*
- XXXII. *Jus natura permissivum mutari potest.*
- XXXIII. *Jus autem natura præceptivum, & prohibitorium mutationem propriè dictam, & formalem non recipit.*
- XXXIV. *Si verò respiciat materiam subjectam potestati Divina, vel humana; saltem improprie mutari potest.*
- XXXV. *Et quidem, si respiciat materiam subjectam potestati humana, voluntate ipsorum hominum hoc modo mutari potest.*
- XXXVI. *Si autem respiciat materiam potestati Divina subjectam; saltem improprie mutari potest voluntate Dei.*
- XXXVII. *Malè tamen propterea asseritur, quòd Deus in jure Natura dispensare possit.*
- XXXVIII. *Si denique jus natura respiciat materiam ne quidem potestati Divina subjectam; nullam penitus recipit mutationem.*

I.

JUS Naturæ, seu naturale nomen suum ex eo trahit, quòd ex ipsa naturâ rationali quâ tali tanquam intrinseca proprietas profluat, nobisque congenitum sit.

II.

Romani Juris Authores illud sæpè appellant *Jus Gentium*, quasi quo jure omnes gentes utantur, ut inquit JCtus in *L. 9. ff. de J. & J.* & post

post eum Imperator in §. 1. *Inst. de J. N. G. & C.* Princeps Oratorum Cicero pro Milon. illud vocat *Legem non scriptam, quam non didicimus, legimus, verum ex ipsa natura hausimus, accepimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti; sed imbuti sumus.* D. Ambros. est *Lex innata*; nam, ut *Lib. 5. Epist. 41.* loquitur, *hæc Lex non scribitur, sed innascitur, nec aliquâ percipitur lectione, sed profuso quodam natura fonte in singulis exprimitur.* Senec. *de Benefic. Lib. 4. Cap. 7.* illud nominat *Legem Divinam*, quia Deum Authorem habet. Puffendorff. *de J. N. & G. Lib. 2. Cap. 3. §. 1.* nuncupat *Legem universalem, & perpetuam.* Alii vocant *Legem mentis*, quia mens humana vi luminis naturalis non solum cognoscit intrinsecam convenientiam, vel disconvenientiam actuum cum natura rationali quâ tali, sed etiam intimat homini, contrarias actiones displicere auctori Naturæ tanquam Supremo Domino, & curatori, ac gubernatori ejusdem naturæ. Theologis denique plerumque venit sub nomine *Legis aterna.*

III.

Accipitur non uno modo, & quidem I. pro instinctu naturæ, quo ad certas actiones brutis, & hominibus communes inclinamur. Hoc sensu maris, & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio, ac educatio ad jus naturæ referuntur in *L. 1. §. 3. ff. de J. & J. & princ. Inst. de J. N. G. & C.* sed hæc acceptio est valde impropria. II. Sumitur latè, ut etiam complectatur jus permissivum. Hoc sensu libertas, potestas venandi, ac jura id genus alia revocantur ad jus naturæ. III. Accipitur strictè pro regula humanarum actionum, qua jubentur, aut vetantur ea, quæ creaturæ rationali quâ tali sunt consentanea aut dissentanea. Et ita porro considerari potest, vel ut est *in Deo*, vel ut est *in nobis.*

IV.

Consideratum, ut est *in Deo*, definitur, quod sit *ordinatio divine sapientia, per dictamen rectæ rationis nobis manifestata, præcipiens ea, quæ creatura rationali quâ tali sunt consentanea, & prohibens ea, quæ eidem sunt dissentanea.* Ita Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 2. num. 25.*

B

Dixi I.

Dixi I. *Ordinatio Divina Sapientia* : quibus verbis innuitur, ad Legem naturalem concurrere & intellectum, & voluntatem Divinam, illum quidem cognoscendo convenientiam, vel disconvenientiam objecti cum natura rationali : hanc autem volendo homines obligare ad id, quod recta ratio dicitur ; nam citra voluntatem Legislatoris non potest confurgere obligatio legalis.

Dixi II. *Per dictamen rectæ rationis nobis manifestata* ; nam dictamen rectæ rationis non est formaliter ipsum Jus Naturæ, sed actus intellectus, quo judicamus, hoc, vel illud objectum propter ejus convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali esse ab Authore naturæ præceptum, vel prohibitum, ac proinde jus naturæ tantum proponit, & nobis applicat, non secus ac actus, quo intellectus judicat, hoc vel illud à Legislatore humano præceptum, vel prohibitum esse, non est ipsa lex positiva, sed eandem duntaxat proponit, & nobis applicat ; nam Lex omnis vi essentia suæ procedere debet à Superiore quâ tali : dictamen autem rectæ rationis non procedit à Superiore, sed provenit à natura rationali, quæ se ipsa non potest esse Superior. Interim tamen in dictamine rectæ rationis jus naturæ saltem virtualiter dicitur consistere, quia dictamen illud non solum nobis repræsentat convenientiam, aut disconvenientiam objecti cum natura rationali, sed etiam signum est voluntatis divinæ præcipientis, vel prohibentis actum. P. Suarez *de Legib. Lib. 2. Cap. 6. num. 13.* Clariss. Dn. P. Schmalzgruber *Dissert. Proem. ad Jus Ecclesiast. §. 2. num. 51. & seqq.*

V.

Consideratum, ut est *in nobis*, rursus spectari potest vel *in actu primo*, seu tanquam lumen caractere indelebili cordibus nostris impressum, vel *in actu secundo*, seu tanquam regula proximè directiva nostrarum operationum. Spectatum *in actu primo* nihil aliud est, quam *vis cognoscendi voluntatem Dei, qua præcipiuntur nobis ea, qua creatura rationali quâ tali sunt consentanea, & prohibentur ea, qua eidem sunt dissentanea.* Spectatum verò *in actu secundo* est *judicium rectæ rationis, quo manifestatur nobis voluntas Dei præcipiens ea, qua creatura rationali quâ tali sunt consentanea, & prohibens ea, qua eidem sunt dissentanea.* Cum hac definitione coincidit illa, quam tradit

tradit Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 10. num. 1.* quòd sit *dictatum recta rationis indicans actui alicui ex ejus convenientia, aut disconvenientia cum ipsa natura rationali inesse moralem turpitudinem, aut necessitatem moralem, ac consequenter ab Authore natura Deo talem actum aut vetari, aut præcipi.*

VI.

Dividitur in affirmativum, & negativum. Affirmativum dicitur, quod præcipit ea, quæ creaturæ rationali quæ tali sunt consentanea: Negativum verò, quod prohibet ea, quæ eidem sunt dissentanea. Illud semper quidem obligat, non tamen pro semper, sed pro illis duntaxat circumstantiis, in quibus ommissio actus est mala. Hoc verò obligat semper, & pro semper. Sic nunquam possum furtum, adulterium, vel aliud simile delictum committere. Econtrà non singulis momentis teneor Deo cultum, vel parentibus reverentiam exhibere.

VII.

Causa ejusdem efficiens est Deus, ut Author, & Governator naturæ, qui illud quasi divino digito mentibus, & cordibus nostris inscripsit. *ad Roman. 2. vers. 14. & 15.* ubi Apostolus, *Gentes, inquit, qua legem, Mosaicam scilicet, non habent naturaliter ea, qua legis sunt, faciunt, ejusmodi legem, nempe Mosaicam, non habentes ipsi sibi sunt lex, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium red-dente ipsis conscientia ipsorum.* Consentit S. Augustin. qui *Lib. 2. Confess. Cap. 4.* ad Deum conversus ait: *Lex tua scripta est in cordibus hominum; quis enim scribit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus?*

VIII.

Subjectum hujus Juris est *omnis, & solus homo.* Dixi primò: *omnis homo;* obligatio enim juris naturalis fundatur in recta ratione, qua manifestatur nobis voluntas Dei præcipiens, vel prohibens ea, quæ creaturæ rationali quæ tali sunt consentanea, vel dissentanea. Cum igitur omnis homo vi naturæ sit capax rectæ rationis, *omnis etiam* vi naturæ subjicitur legi naturali. Unde etiam infantes, perpetuò furiosi, & mente capti in actu primo obstringuntur jure naturæ, ac proinde talem furiosum, aut mente captum indu-

cere non licet ad committenda ea, quæ vetita sunt jure naturæ, secus improbitas facti imputatur impellenti, tanquam causæ principali, interim tamen ipse furiosus, aut mente captus, si legem naturæ violet, excusationem meretur, quia vim ejus non intelligit; in quo jus naturæ differt à legibus humanis, utpote quibus illi soli obligantur, qui usum rationis habent, aut aliquando habuerunt. Ratio disparitatis est, quòd ea, quæ jure naturæ vetita sunt, essentialem disconvenientiam habeant cum ipsa natura rationali quæ tali: ergò supposito, quòd Deus creaturam rationalem producere velit, non potest non illa eidem prohibere, tametsi hæc vel illa in particulari propter impedimentum aliquod non possit vim legis prohibentis agnoscere, nihilominus enim objectum est, & manet à parte rei naturæ ipsius rationali disconveniens, adeoque malum. Ex adverso ea, quæ jure arbitrario prohibentur, per se, & ex essentia suâ dissona non sunt creaturæ rationali, ac proinde infantes, perpetuò furiosi, & mente capti per se, & ex natura rei non comprehenduntur sub lege humanâ, uti hoc ipso, quòd sint creaturæ rationales, comprehenduntur sub lege naturæ, neque etiam ratio felicitatis publicæ exigit, ut ejusmodi personæ in actu primo legibus humanis obstringantur, cum tamen felix status naturæ humanæ omninò exigat, ut saltem in actu primo teneantur legibus naturalibus.

IX.

Dixi secundò: *solus homo*; nam jus naturæ in bruta non cadit; ut enim natura sit capax juris, debet quoque capax esse rationis, ut qualitatem actus, & vim regulæ eum præcipientis, vel prohibentis possit agnoscere; debet item esse capax libertatis, quia frustra imperatur, vel prohibetur, quod agitur, vel omittitur ex necessitate; debet porrò esse capax obligationis, quia lex omnis, quæ aliquid præcipit, vel prohibet, obligationem inducit; denique etiam pœnæ capax esse debet, quia omnis transgressio legis pœnam meretur: at qui bruta neque rationis, neque libertatis, neque obligationis, neque pœnæ sunt capacia: ergò neque juris. Deinde, si jus naturæ etiam in bruta caderet, possent illa jus habere adversus hominem, ac proinde citra injusitiam, & injuriam interfici haud possent, quod utique

utique falsum est, cum homini plenissimum dominium in omnes res sublunares animatas, & inanimatas à Deo sit tributum. *Psalm. 3. vers. 6. & seqq.* Non adverstatur *princ. inst. de J. N. G. & C.* ubi jus naturæ dicitur esse illud, quod natura omnia animalia docuit; nam, ut supra jam dixi, jus naturale hoc loco sumitur improprie pro instinctu naturæ sensitivæ, quo ad certas actiones brutis, & hominibus communes inclinamur; alio sensu si accipiatur, sustineri non potest definitio Imperatoris, ex cujus autoritate utique rerum essentia haud pendent; tametsi enim sint, qui definitionem illam tolerari posse existiment, si ita explicetur, ut sensus sit, jus naturæ esse illud, quod dirigit actiones brutis, & hominibus communes, tamen ne sic quidem sustineri potest, quia dantur actus jure naturæ prohibiti, à quibus tamen bruta per instinctum naturæ non abhorrent, ut est vagus concubitus, conjunctio venerea cum parentibus, & vice versa occurrunt objecta jure naturæ præcepta, quorum tamen simulacra in brutis non inveniuntur, ut est cultus divini Numinis, reverentia parentum. Confer Dn. Gletle in *Jurisprud. Fundam. Lib. 1. tit. 2. Cap. 2. §. 1. num. 1. & seqq.* Dn. P. Schmier ubi *suprà num. 13. & 14.* Dn. P. Schmalzgruber *Cit. §. 2. num. 42. & seqq.* Adde P. Suarez. de *Legibus Lib. 2. Cap. 17. num. 16.*

X.

Objectum juris naturalis ea omnia, & sola constituunt, quæ creaturæ rationali quæ tali sunt consentanea, aut dissentanea, seu quæ continent intrinsicam, & essentialem honestatem, vel malitiam, ac proinde ad jus naturæ pertinent principia moralia omnia, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum, ita ut opposita moralem inordinationem, seu malitiam evidenter contineant, sive deinde sint generalia per se, & ex terminis nota, qualia sunt, bonum est faciendum, malum est vitandum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Sive specialia, modò per necessariam, & evidentem illationem vel proximè, vel remotè ex primis principiis deducantur, hæc enim continentur in generalibus, ac per consequens, si generalia sunt juris naturæ, etiam specialia, quæ intrinsicam, & evidentem connexionem habent cum generalibus, eò pertineant, necesse est, cum veritas principii contineatur

tur in conclusione, & qui unum præcipit, vel prohibet, necessario etiam præcipiat, vel prohibeat ea, quæ continentur in illo. P. Suarez *Cit. Lib. 2. Cap. 7. num. 4. & seqq.* Dn. P. Schmalzgruber *Cit. §. 2. num. 57. & seqq.* At

XI.

Quæres: Unde cognosci possit, hoc, illudvé objectum jure naturæ licitum, præceptum, vel prohibitum esse? Diversi diversas assignant regulas, quas omnes referre, & sub censuram vocare nimis longum, & operosum foret. Hinc præcipuas saltem adducere, & nostram desuper mentem paucis aperire placet. Primò igitur haud pauci pro regula dignoscendi ea, quæ jure naturæ præcepta, aut vetita sunt, *socialitatem* statuunt, ita ut, quidquid naturæ societatis humanæ repugnat, hoc jure prohibitum, quidquid autem ad pacem, & tranquillitatem ejus facit, præceptum esse dicant. Ita Puffendorf. *de J. N. & G. Lib. 2. Cap. 3. §. 15.* Nicola. Herz. *de Socia. lit. Sect. 2. §. 1. num. 2. & seqq.* ac plures alii. Sed hoc principium universale non est, ut illi ipsi fatentur, qui id adstruunt, cum in eo officia hominis erga Deum, & seipsum saltem directò erui haud possint, sufficere tamen videtur ad colligenda illa officia, quæ homini erga alios homines incumbunt; ipsa enim natura communem inter omnes homines constituit societatem, quæ nos invicem non tantùm nexu physico fundato in similitudine naturæ, sed etiam morali, & velut politico mutui amoris, & misericordiæ conjungit. Hinc mundum quasi unam civitatem spectare oportet, cujus magnæ civitatis nos omnes incolæ, & cives sumus, prout Cicer. *Lib. 1. de Legib. in fin. se civem totius mundi, quasi unius urbis agnovit,* & Socrates interrogatus, *cujus esset, mundanum se esse respondit.* Eodem modo Senec. *de Ot. Sapiens. Cap. 31. terminos, inquit, civitatis nostra cum sole metimur.* Hæc magna igitur societas universum genus humanum complectitur. Cum autem societas salva esse non possit, nisi amore, & custodiâ partium, ideò quidquid ad conservandam humani generis societatem simpliciter, & necessario conducit, jure naturæ præceptum, quidquid verò eandem turbat, dirimit, aut tollit, eodem jure vetitum intelligi debet. Eleganter Cicer. *Lib. 3. de offic. quemadmodum, inquit, si unumquodque membrum sensum*

Jensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri va-
letudinem ad se traduxisset, debilitari, ac interire totum corpus necesse
est; ita si unusquisque nostrum rapiat ad se commoda aliorum, detra-
hatq̄, quod cuique possit, emolumenti sui gratiâ, societas hominum, &
communitas evertatur, necesse est. Et quamvis hoc principium exi-
stentiam plurium hominum supponat, ut dictamina ex eo profluentia
in actum deduci possint, non tamen necessario supponit homi-
nem in societate civili existentem, sed etiam illos dirigit, qui extra
civilem degunt societatem, quippe qui non magis ea facere pos-
sunt, quæ communem illam humani generis societatem, cujus
membra sunt, turbarent, vel abrumperent, quàm illi, qui societate
civili circumscripti sunt.

XII.

Secundò alii objecta juris naturalis *ex Decalogo* dignoscenda esse
 volunt; quidquid enim in Decalogo præcipitur, vel prohibetur,
 evidentem, necessariam & immutabilem continet veritatem hone-
 statis, vel malitiæ, exceptâ solâ circumstantiâ Sabathi, quæ juri po-
 sitivo determinationem suam refert in acceptis; tametsi enim recta
 ratio dicter, Deum authorem naturæ colendum esse, tempus ta-
 men, vel diem, quo colendus sit, non determinat. At præter-
 quam quòd hoc principium non à priori, sed à posteriori tantum
 demonstrat, quænam objecta jure naturæ præcepta, vel prohibita
 sint, insuper non servit omnibus, sed illis duntaxat, qui Decalogum
 agnoscunt, ejusque præcepta à Deo promulgata fuisse credunt;
 cum autem jus naturæ universo humano generi commune sit, ne-
 cessariò ad aliud principium omnibus, & quidem ex vi solius ratio-
 nis notum, recurrendum erit. Accedit, quòd hoc principium ne-
 cessariò supponat aliud prius, ex quo dignoscatur, ea omnia, quæ
 in Decalogo præcepta, vel prohibita sunt, ipso jure naturæ præcep-
 ta, vel prohibita esse, ac per consequens non est primum. Deinde
 non poterat servire hominibus ante promulgatum Decalogum: er-
 gò non est accommodatum omni tempori. Quare omninò in ali-
 ud principium nobis erit inquirendum.

XIII.

XIII.

Tertiò D. Balthasar Werner olim Professor Wüttemberg. & nunc Consiliarius Imperialis Aulicus *in Clement. Jur. Nat. & Gent. Cap. 5. §. 17.* duas assignat regulas, unam pro præceptis affirmativis, alteram pro negativis. Prior est hæc: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus omitteretur, generi humano pereundum esset, illud per legem natura à Deo præceptum est.* Posterior verò hæc: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus fieret, generi humano pereundum esset, illud naturaliter à Deo prohibitum est.* At prior regula idèò displicet, quia ex ea sequeretur, matrimonium singulis præceptum esse; si enim omnes homines omitterent matrimonium, necessariò generi humano pereundum esset; cujus tamen sequelæ falsitatem non modò Catholici omnes, sed & ex ipsis A catholicis Puffendorf. *Lib. 6. Cap. 1. §. 7.* & Jacob à Ryffel *de Jur. Nat. Lib. 1. Cap. 18. num. 8.* agnoscunt, qui ultrò fatentur, præceptum de contrahendo matrimonio esse præceptum affirmativum indefinitum, & indeterminatum, quod totam quidem communitatem hominum obliget, non autem singulos, ubi nullus adest defectus hominum. Posterior autem idèò improbanda esse videtur, quia ex ea sequeretur, multa delicta, quæ jure naturæ certò prohibita sunt, non esse eo jure vetita; tametsi enim e. g. domi tuæ concubinam alas, aut vivente uxore tuâ cum soluta pecces, & omnes ita facerent, propterea tamen generi humano pereundum haud esset. Unde hæc Regulas nonnisi pro spuris agnoscere possumus.

XIV.

Quartò alii hanc assignant regulam: *illud omne spectato jure Natura est licitum, præceptum, vel prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum, ad felicem statum natura humana, & quidem illud graviter est prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit graviter esse prohibitum, illud verò leviter est prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit leviter tantum esse prohibitum; neque enim omnia, quæ exigunt prohiberi, statim exigunt prohiberi graviter, alias natura rationalis non posset moraliter felicitatem consequi, ad quam ab Authore naturæ destinata est, cum ea sit fragilitas naturæ humanæ, ut non possit, saltem longo tempore,*

pore, ita sibi cavere, ut nunquam cespitet, aut labatur, septies enim in die etiam justus cadit. Quæ sententia etiam nobis probatur. Ratio est, quia jus naturæ est vera lex, & quidem lata universo generi humano: ergo pro fine suo habet felicem statum totius generis humani, quia omnis lex per se respicere debet bonum communitalis, cui fertur, ac proinde, cum jus naturæ latum sit universo generi humano, per se respicere debet felicem statum totius generis humani: ergo spectato jure naturæ illud debet esse licitum, præceptum, vel prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum, ad felicem statum generis humani, & quidem, quod necessario expedit, graviter esse prohibitum, etiam graviter erit prohibitum, quod autem expedit, leviter tantum esse prohibitum, leviter duntaxat erit prohibitum.

XV.

Dixi autem primò: *quod expedit, esse licitum, præceptum, vel prohibitum*, hoc est, cujus licentia, præceptum, vel prohibitio plus boni, quam mali affert generi humano; non autem dixi, *quod hic, & nunc fieri expedit*; sæpè enim contingit, quòd aliquid fieri expediret Reipublicæ, nec tamen propterea expedit, illud esse licitum, eò quòd ex licentia talis actionis plus mali metuendum, quam boni sperandum foret generi humano. Sic si homo Reipublicæ noxius auctoritate privatâ interficeretur, ex tali homicidio plus boni, quam mali redundaret in Rempublicam, & tamen non expediebat, homicidium tale esse licitum; Si enim auctoritate privatâ liceret occidere homines, quos Reipublicæ noxios esse judicamus, vix quisquam ampliùs securus foret. Sic etiam, si levi mendacio tota communitas ab interitu conservari posset, mendacium tale hic, & nunc plus boni, quam mali afferret Reipublicæ, & tamen non expediebat, tale mendacium esse licitum, quia, si toties mentiri liceret, quoties majus emolumentum sperandum, quam damnum timendum esset, omnis ferè inter homines communicatio, & fides tolleretur, totumque humanum commercium dissolveretur.

XVI.

Dixi secundò: *quod simpliciter, & necessario expedit*; Si enim bono humanæ Reipublicæ tantum utile, & perquam proficuum esset, aliquid

aliquid esse prohibitum, non autem simpliciter, & necessario expediat, hoc non ad objectum juris naturalis, sed juris positivi reducendum erit. Sic multum expediisset bono communi, si matrimonia clandestina ob plurima incommoda, quæ secum trahunt, semper fuissent invalida, & tamen ea usque ad Sacrum Concilium Tridentinum valuisse constat.

XVII.

Illud autem expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum ad felicem statum naturæ humanæ, in cujus licentiam, præceptum, vel prohibitionem homines in statu possibilitatis constituti, & de futura conditione suâ, ac casibus fortuitis adhuc incerti consensissent, si ab authore naturæ fuissent consulti, ut de licentia, præcepto, vel prohibitionem actionis ferrent suffragium. Ratio est, quia homines in tali statu prorsus indifferenti constituti, & ab Authore naturæ sancientiæ legis causâ in consilium vocati non aliud certè consulerent, quàm quod simpliciter, & necessario conducere censerent ad felicem generis humani conditionem; nam hoc ipsò, quòd nulli penitus de futuro statu suo constaret, sed spes fortunæ prosperæ, & metus adversæ respectu omnium planè æqualis esset, nonnisi naturale lumen rationis consulere possent, ac per consequens non aliud Authori naturæ darent consilium, quàm quod diceret recta ratio. Cùm igitur lumen vultus divini super nos signatum sit, & jus naturæ mentibus, atque cordibus nostris inscriptum, & insitum, rectè concludere possumus, illud, quod ita diceret recta ratio præcipiendum, vel prohibendum, aut permittendum esse, etiam ab Authore naturæ præceptum, vel prohibitum, aut permissum fuisse. Confer P. Haunold. *Theolog. speculat. Lib. 2. Tract. 1. Cap. 5. Contr. 1. §. 9. num. 350. & seqq.* Dn. Gletle *suprà Cit. Cap. 2. §. 3. num. 7. & seqq.* Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 2. Sect. 2. §. 3. per tot.* Dn. P. Schmalzgrueb. *suprà Alleg. §. 2. num. 61. & seqq.*

XVIII.

Forma Juris Naturalis duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentiâ specificâ, qua distinguitur à conscientia, quæ sita est in eo, quod jus naturale sit regula universalis de
iis,

iis, quæ creaturæ rationali quæ tali sunt consentanea, vel dissentanea: conscientia verò est dictamen practicum de iis, quæ hic, & nunc in particulari agenda sunt, ac proinde per conscientiam jus naturæ potius promulgatur, & applicatur. Deinde conscientia latius patet, quàm jus naturæ, quia non tantum leges naturales, sed etiam positivas applicat, & quidem non tantum applicare solet legem veram, sed etiam existimatam, hinc datur conscientia erronea. Denique jus naturæ tantum respicit agenda, conscientia verò etiam versatur circa ea, quæ acta sunt, & ideò conscientia accusator, vel defensor, & simul testis esse dicitur. P. Suarez *de Legib. Lib. 2. Cap. 5. num. 15.* Dn. Gletle *Civ. Cap. 2. §. 4. num. 2.*

XIX.

Forma extrinseca stat in ejus promulgatione. Promulgatur autem jus naturæ per dictamen rectæ rationis. Et licet hæc promulgatio fiat in singulis, non tamen censetur esse propositio particularis, sed communis vox totius naturæ, vel potius Authoris naturæ; quamvis enim loquatur ad singulos, non tamen loquitur ut persona privata, sed ut publica, quia loquitur ut Author ipsius Naturæ. P. Suarez *Lib. 1. Cap. 11. num. 4.*

XX.

Effectus juris naturalis est vel generalis, vel specialis. Generalis est obligatio conscientie ponendi actionem præceptam, vel omitendi actionem prohibitam. Specialis verò, quòd actus contra legis prohibitionem positus non tantum illicitus, sed aliquando etiam invalidus sit; *aliquando*, inquam; non enim eò ipso, quòd actus aliquis jure naturæ prohibitus sit, hoc jure statim etiam irritus est. Sic matrimonium contrahere post emissum votum simplex castitatis, aut post promissionem sponsalium alteri factam prohibitum est jure naturæ, & tamen cum ejusmodi impedimento impediendo defacto contractum valet. Sic etiam jus naturæ prohibet vendere rem ultra justum pretium, nihilominus tamen talis venditio non est irrita jure naturæ. Unde hac in re sequentes tenendæ sunt Regulæ, quarum

XXI.

Prima est: *Quoties actus prohibetur jure naturæ ob defectum potestatis, vel saltem deficit in agente sufficiens voluntas, toties actus ex natura sua est nullus, & irritus.* Ita P. Suarez *Lib. 2. Cap. 12. num. 4.* Dn. P. Schmier *Cit. Cap. 2. Sect. 3. §. 2. num. 101. & seq.* Dn. P. Schmalzgrueber *Alleg. §. 2. num. 70.* Ratio est, quia potestas, & voluntas sunt duo actionum humanarum principia substantialia, ac proinde, si unum, aut alterum deficiat, non potest actus humanus esse validus. Sic matrimonium secundum vivente priori conjugem contractum est ipso jure naturæ nullum, quia nemo in alterum transferre potest, quod quis non habet, velut ex terminis notum est. *Mulier autem sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier,* ut loquitur Doctor gentium *1. ad Corinth. 7. vers. 4.* Ergo, postquam dominium corporis in ordine ad generationem proles in primam conjugem translatum est, deficit potestas illud in secundam transferendi. Sic contractus dolo substantiali obtentus est ipso jure naturæ nullus, quia tollit consensum, ac proinde deficit voluntas, sine qua non potest contractus humanus perfici.

XXII.

Secunda est: *Quando actus prohibetur jure natura ob incapacitatem materiae, is non tantum illicitus, sed simul etiam invalidus est.* Ita rursus P. Suarez. Dn. P. Schmier, & Dn. P. Schmalzgrueb. *Cit. loc.* Sic irritum est jure naturali matrimonium cum impotentia perpetuâ contractum, quippe quod inter corpora perpetuò inhabilia ad generationem dari non potest; matrimonium enim talis est contractus, quo mas, & fœmina sibi invicem jus tradunt in corpora sua ad usum humanæ generationis: implicat autem, ut aliquis jus tradat in corpus suum ad usum humanæ generationis, si corpus ipsius ad hunc usum perpetuò est ineptum.

XXIII.

Tertia est: *Quando actus jure natura prohibetur ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, iidem actus non tantum illicitus, sed etiam invalidus est.* Ita denuò P. Suarez *ubi supra num. 5.*
Grot,

Grot. *Lib. 2. Cap. 5. §. 10. num. 1.* Dn. P. Schmier *Cit. §. 2. num. 103. & seqq.* Dn. P. Schmalzgrueb. *Alleg. §. 2. num. 71.* Ratio est, quia, si actus prohibitus sit ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, ipse valor talis actus est contra jus Naturæ, ac per consequens non potest non esse irritus. Sic irritum est matrimonium inter patrem, & filiam, matrem, & filium contractum, quia vitium perpetuò adhæret effectui, cum tale matrimonium non tantum turpiter contrahatur, sed etiam, & quidem multò turpior sit usus talis matrimonii. Sic etiam irritus est contractus usurarius, quia turpitude, quæ reperitur in conventionem, etiam invenitur in exactione usurarum, & solutarum retentione, cum semper maneat nullitas tituli, & inæqualitas inter datum, & acceptum.

XXIV.

Extra hos tres casus actus jure naturæ prohibitus illicitus quidem est, non tamen invalidus; quia suppositâ potestate, & voluntate agentis, capacitate materiæ, ac desitione turpitudinis in ipso effectu concurrent omnia requisita ad substantiam actus, ac proinde, licet ille aliunde prohibitus, & illicitus sit, non tamen is erit invalidus. Sic, ut supra dictum, validum est matrimonium cum voto simplici castitatis contractum, quia votum hoc non abstulit, sed tantum ligavit potestatem, quam homo habet in corpus suum, potest insuper in matrimonio post votum contracto honestus ipsius usus esse reddendo, non autem petendo debitum. Similiter venditio ultra verum rei pretium facta relinquit quidem perpetuam obligationem restituendi excessum pretii, hoc tamen si fiat, cessat omnis turpitude in valore, & perpetuitate contractus, adeoque nulla subest ratio, cur ejusmodi contractus simpliciter & absolutè irritus esse debeat. P. Suarez *Cit. Cap. 12. num. 6.* Dn. P. Schmier *ubi supra num. 105.* Dn. P. Schmalzgrueb. *Dict. §. 2. num. 72.*

XXV.

Proprietates Juris Naturalis plures occurrunt. Prima est rectitudo ejus intrinseca; cum enim ea demum præcipiat, vel prohibeat, quæ necessariam, & essentialem habent veritatem honestatis, vel malitiæ, non potest non intrinsecam continere rectitudinem.

XXVI.

Secunda, quod sit norma omnium coeterarum legum, ita ut, si ab hac æquitatis regulâ lex positiva deflectat, jam nomen legis non mereatur, sed corruptela sit; tametsi enim lex humana circumstantiam aliquam addere, vel detrudere possit juri naturæ, quo sensu accipiendus est *Text. in L. d. ff. de J. & J.* non tamen potest præcipere, quod jure naturæ prohibetur, vel prohibere, quod eo jure præcipitur.

XXVII.

Tertia est Universalitas, cum enim fundamentum habeat in recta ratione, omnes illos obligat, in quos cadit recta ratio. Hinc in *Can. 7. Diff. 1.* dicitur esse *commune omnium nationum.*

XXVIII.

Quarta est uniformitas, ubique enim idem est, & eandem vim habet, nec ex diversitate locorum variationem recipit, sicut leges humanæ; nam jus naturæ profluit ex ipsa natura rationali quâ tali tanquam intrinseca ejus proprietas, cum igitur natura rationalis eadem sit ubique, & in omnibus, etiam jus naturale idem erit ubique, & in omnibus, & ideò Aristoteles *Lib. 5. Ethic. Cap. 7.* illud describit, quod *ubique eandem vim habet, & non quia videtur, aut non videtur.*

XXIX.

Quinta, quòd omnibus ita notum sit, ut non possit invincibiliter ignorari, quod verum est, si loquamur de universalissimis principiis practicis, quæ, si modò intelligamus terminos, assensum etiam ab invito extorquent. Si autem sermo sit de conclusionibus, quæ ex primis principiis practicis deducuntur, tunc interest, utrum suâ sponte, ac sine operoso discursu ex illis profluant, vel utrum magno ingenii conatu opus sit, ut ex illis deducantur. Prioris generis quæ sunt, non possunt saltem diu inculpabiliter ignorari, quia fieri vix potest, ut non tandem animus suspicetur, latere malitiam, quòd si fiat, jam ignorantia definit esse inculpabilis. Quæ verò posterioris sunt generis, etiam ad longum tempus, & fortè ab hominibus

mimibus rudioribus per totam vitam ignorari possunt. Confer P. Suarez *Lib. 2. Cap. 8. num. 7.* & Dn. Gletle *dict. Cap. 2. §. 5. num. 5.*

XXX.

Ultima proprietas est immutabilitas; *Quæ enim Divinâ quadam providentiâ consiliosa sunt, semper firma, ac inconcussa permanent, ut ait Imperator in §. 11. Inst. de J. N. G. & C.* ubi tamen primò mutatio legis propriè dicta, & formalis separari debet à mutatione impropria, & materiali. Mutatio propria, & formalis dicitur, quæ directò afficit ipsam legem, vel ejus obligationem, ut accidit, si voluntate legislatoris expressâ, vel tacitâ lex abrogetur, aut in ea dispensetur. Impropria verò, & Materialis, quæ directò non incurrit in ipsam legem, sed in ejus materiam, quod fit, si circumstantia, quæ obligationem fundat, tantùm mutetur, ita ut materia exuat conditionem, sub qua terminabat prohibitionem legis.

XXXI.

Porro materia legis naturalis quandoque subjecta est potestati humanæ, quandoque verò non est subjecta. Subjecta est, si vel respiciat res existentes in dominio humano, vel ex præcedente actu voluntatis humanæ pendeat, secus verò subjecta non est. & hoc casu vel saltem subjacet potestati Dei, vel nequidem potestati divinæ substat. Potestati Dei subjacet, si immutari possit absque præjudicio alicujus perfectionis divinæ. Si verò exemptio materiæ à lege repugnet perfectioni, aut sanctitati Dei, tunc nequidem potestati divinæ subjecta erit.

XXXII.

Denique jus Naturæ permissivum separari debet à præceptivo, & prohibitorio. Permissivum mutari potest, quia id, quod permittitur, non præcipitur, sed tamdiu duntaxat permittitur, donec à Legislatore humano ex justâ causâ non fuerit contrarium statutum. Sic jus naturæ statum libertatis, quem homo beneficio naturæ habet, non determinat, nec præcipit, ut singuli homines in libertate relinquuntur, ac proinde potuit jure humano introduci servitus. Sic etiam jus naturæ non præcipit, ut res omnes sint communes,

munes, nec prohibet rerum divisionem, licet prohibeat, ne stante rerum communione ullus impediatur, vel arceatur ab usu necessario rerum communium, ac per consequens potuerunt homines à primavà rerum communione recedere, & eas inter se dividere. Eodem modo jure naturæ testamentum etiam insolenne valet, modò de voluntate testatoris constet, interim tamen hoc jus non prohibet, ne septem testes, & aliæ solennitates per Legislatorem civilem ad valorem testamenti requirantur: ergò potuit jus civile disporre, ut testamentum non aliter valeat, quàm si coram septem testibus confectum, & aliis insuper solennitatibus munitum sit. Similiter jus naturæ omnibus quidem venari permittit, non autem præcipit, ut omnes venari possint, ac per consequens potuit à Legislatore humano justis ex causis promiscua Venatio prohiberi.

XXXIII.

Jus autem Naturæ præceptivum, & prohibitorium mutationem propriè dictam, & formalem non recipit; nam, ut paulò antè dictum, mutatio propria, & formalis illa vocatur, quæ directò afficit ipsam Legem, vel ejus obligationem; talem autem mutationem non recipit jus Naturæ, quia illa, quæ hoc jure præcipiuntur, vel prohibentur, intrinsecam, & essentialem continent honestatem, vel malitiam, quam conditionem ut exuant, ne Deus quidem efficere potest, si nulla interveniat mutatio ex parte materiæ, cum is non possit mutare essentias rerum; quamdiu autem manet honestas, vel malitia objecti, tamdiu manet præceptum, vel prohibitio juris naturalis, cum Deus non possit non præcipere ea, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum, & prohibere ea, quæ continent intrinsecam malitiam, & deordinationem; tamen enim divina voluntas libera sit in omnibus actionibus ad extra, ex suppositione tamen unius actûs liberi necessitari potest ad alium. Sic suppositâ promissione absolutâ necessitatur ad implendum promissum, & si vult loqui, vel revelare, necessariò debet revelare verum. Eodem igitur modo supposito, quòd creare velit naturam rationalem instructam libertate operandi benè, vel male, non potuit non velle prohibere tali creaturæ actus intrinsecè malos, vel nolle præcipere honestos necessarios. *Suarez Cit. Lib. 2.*

Cap. 6.

Cap. 6. num. 13. Deinde quæ præcipit, vel prohibet Jus Naturæ, necessariam habent convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali quâ tali. At ne Deus quidem facere potest, ut, quod habet necessariam convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali, eandem non habeat, si nulla interveniat mutatio circumstantiarum ex parte objecti: stante autem convenientiâ, vel disconvenientiâ non potest non velle præcipere, aut prohibere tale objectum. Denique præcepta juris Naturæ vel negativa sunt, vel affirmativa: at neutrum genus præceptorum mutari potest. Non primum, quia præcepta negativa prohibent res per se, & intrinsecè malas; uti ergò res intrinsecè mala non potest desinere esse mala, ita nec possunt præcepta negativa per se desinere, aut mutari. Non etiam secundum, quia præcepta affirmativa solùm obligant ad actum honestum pro illis circumstantiis, in quibus omissio talis actus esset per se, & intrinsecè mala: ergò, sicut illa omissio non potest non esse mala, ita nec obligatio præcepti affirmativi ad actum illi omissioni contrarium per se desinere, aut mutari potest, ac proinde talia præcepta semper obligant pro suo tempore. P. Suarez *Cis. Lib. 2. Cap. 13. num. 4.*

XXXIV.

Si autem jus naturæ respiciat materiam subiectam potestati divinæ, vel humanæ, saltem impropriè mutari potest; mutatio enim impropria, & materialis illa dicitur, quæ directò non afficit ipsam Legem, aut obligationem ex Lege fluentem, sed incurrit in materiam Legis: atqui talem mutationem recipit jus naturæ, si respiciat materiam subiectam potestati divinæ, vel humanæ; nam hoc ipso, quòd materia subiecta sit potestati divinæ, vel humanæ, potest illa voluntate Dei, aut hominum ita immutari, ut, quæ affecta certis circumstantiis præcepta, vel prohibita erat, jam non ampliùs sit præcepta, vel prohibita; Si enim jus naturæ respicit materiam subiectam potestati divinæ, vel humanæ, non terminat illa præceptum, vel prohibitionem in omnibus, sed in certis duntaxat circumstantiis, ac proinde possunt illæ voluntate Dei, aut hominum ita immutari, ut objectum extrahatur ex numero præceptorum, vel prohibitorum.

XXXV.

Si Jus Naturæ respicit materiam subiectam potestati hominum, mutari potest impropriè voluntate ipsorum hominum, quia hoc casu non inducit obligationem absolutam, sed ex certa conditione pendentem, quæ voluntate hominum auferri potest. Sic Lex naturæ, quæ jubet, ut damnum injustè illatum reparetur, non obligat absolutè, sed tantùm sub hac conditione, nisi creditor jure suo cedat. Sic etiam Lex, quæ imperat, ut res aliena restituatur, non obligat absolutè, sed sub hac conditione, nisi Legislator humanus ex justâ causâ rem priori domino auferat, & possessori addicat. Similiter Leges, quæ jubent, ut res contractu valido promissâ præstetur, juramentum servetur, votum emissum adimpleatur, non obstringunt absolutè, sed sub hac conditione, nisi legitimus Superior contractum ex justâ causâ dissolverit, vel juramentum, aut votum relaxaverit. Dn. Gletle *Cit. §. 5. num. 12.* P. Suarez *dict. Lib. 2. Cap. 14. num. 20. & 21.* ubi plura affert exempla.

XXXVI.

Si Jus Naturæ respicit materiam potestati divinæ subiectam, saltem mutari potest impropriè voluntate, & autoritate Dei; quia non aliter obligat, quàm sub hac conditione, nisi Deus consensum præstet. Exemplum talis mutationis habemus in sacris literis *Genes. 22.* ubi Deus dixit ad Abraham: *Tolle filium tuum unigenitum, & offer eum in holocaustum.* Cùm enim Deus vitæ, & mortis potestatem habeat. *Sapient. 10.* potuisset is Isacum per seipsum interficere, ac per consequens etiam Abrahamo uti potuit tanquam instrumento. Alterum occurrit *Exod. 3.* ubi dixit ad Hebræos: *Cùm egrediemini, non exibitis vacui, sed postulabit mulier à vicinâ suâ, & ab hospitiâ suâ vasa argentea, & aurea, ac vestes, & ponetis eas supra filios, & filias vestras, & spoliabitis Egyptum.* Potuit enim Deus vel tanquam supremus rerum omnium Dominus spolia illa Hebræis donare, vel tanquam supremus Judex eis reddere mercedem laborum suorum, ut dicitur *Sapient. 10. vers. 17.* Tertium nonnulli desumunt ex *Osea Cap. 1.* ubi Deus jussit, ut Propheta sibi assumat uxorem fornicationum; nam Deus tanquam supremus corporum humanorum Dominus absolutè potuit *Oseæ* dominium dare in corpus mulieris fornicariæ, etiam

etiam sine ejus consensu, quo facto copula jam non erat fornicaria, quia Propheta non accessit ad alienam, sed ad suam. At nulla cogit necessitas, ut ad hanc interpretationem confugiamus; dici enim potest, quòd Deus jusserit assumere eam, quæ prius fornicaria erat, non solum ad usum, sed etiam ad matrimonium, & in conjugem; illud autem, quod sequitur, *fac tibi filios fornicationum*, ita intelligi debet, filios, quos mulier illa antea ex fornicatione suscepit, fac tuos per adoptionem. *Lyra. ibid. P. Suarez sæpè cit. Lib. 2. Cap. 15. num. 20.* Quartum haud pauci in polygamia ponunt, tamen enim pluralitatem uxorum jure naturæ prohibitam esse dicant, viri tamen sanctissimi, & Patriarchæ veteris Testamenti ex concessione divinâ, ut colligitur ex *Deuter. Cap. 21.* plures sibi junxerunt uxores; cum enim Deus plenissimus corporum nostrorum Dominus sit, potuit is uni viro jus dare in corpora plurium fœminarum, & quamvis per mutuam traditionem corporum uni ab uno factam jus quæsitum sit in solidum, hoc ipsum tamen jus subjacet dominio Dei, qui proinde illud ex parte auferre, & corpus unius viri pluribus fœminis commune facere potuit.

XXXVII.

Quamquam autem jus naturæ improprie voluntate Dei mutari possit, si materiam respiciat potestati divinæ subjectam, illorum tamen sententiam probare haud possumus, qui propterea asserunt, Deum in jure naturæ dispensare posse, cum ejusmodi mutatio multum differat à verâ, & proprie dictâ dispensatione; dispensatio enim fit vi solius potestatis legislativæ, quia tollere, & condere Legem ejusdem potestatis est, adeoque tunc Deus diceretur in jure naturæ dispensare, si aliquem ab ejus obligatione eximeret tanquam supremus Legislator: Atqui in allatis exemplis Deus non usus est potestate legislativâ, sed processit tanquam supremus Dominus, vel ut supremus Judex extrahendo objectum ex numero prohibitorum: ergo &c. Deinde si Deus dispensare posset in Jure Naturæ, vel posset dispensare in primis universalissimis principiis practicis, qualia sunt, bonum est faciendum, malum est vitandum &c. vel in conclusionibus sive proximè, & immediatè, sive remotè, & mediatè per necessariam consequentiam exinde deductis: atqui in neutro

genere dispensare potest; non in primo, ut omnes fatentur: non etiam in secundo; si enim Deus dispensare non potest in primis principiis practicis, neque dispensare potest in conclusionibus per necessariam consequentiam inde deductis, cum omnis falsitas, vel defectus in conclusione redundet in falsitatem, vel defectum, aut mutationem principii. Confer P. Suarez *alleg. Cap. 15. num. 19. & 29.*

XXXVIII.

Quod si Jus Naturæ respiciat materiam nequidem potestati divinæ subjectam, nullam penitus recipit mutationem, non propriam, ut supra ostensum est, non etiam impropiam, quia hoc ipso, quod ejus materia ne quidem potestati divinæ subjecta sit, illa à Deo immutari haud potest; quamdiu autem materia persistit in suo statu, tamdiu etiam perdurat fundamentum inhonestatis, ac per consequens prohibitio, cum Deus non possit non prohibere illud; quod intrinsicam continet turpitudinem. Certè si materia non est subjecta potestati divinæ, illa semper, & in omnibus circumstantiis retinet suam turpitudinem, & malitiam, quia semper manet dissona naturæ rationali quæ tali: ergo semper manet prohibita. Sic Jus naturæ prohibens idololatriam, blasphemiam, perjurium, odium, vel contemptum Dei, mendacium &c. omnem penitus mutationem respuit, quia respicit materiam nequidem potestati divinæ subjectam. R. Suarez *cit. Cap. 15. num. 22.*

S. III.

De Jure Gentium.

S U M M A R I A.

- I. Jus Gentium sumitur vel late, vel strictè: Et strictè porro vel propriè, vel impropriè.
- II. Propriè acceptum definitur, & pro genere ponitur Conventio: Unde
- III. Primò improbatum eorum sententia, qui contendunt, Jus Gentium esse speciem Juris Naturalis.

IV. Secun-

- IV. *Secundo refutatur Nonnemo, qui ait, virtutem legalem, & obligatam provenire à Deo tanquam Authore humanae societatis.*
- V. *Tertio refellitur eorum opinio, qui gentibus collectivè sumptis adscribunt prerogativam imperii.*
- VI. *Dividitur Jus Gentium primò in affirmativum, & negativum.*
- VII. *Secundò in Universale, & particulare.*
- VIII. *Tertiò in externum, & internum.*
- IX. *Quartò in scriptum, & non scriptum.*
- X. *Utrum sustineri possit divisio in primarium, & secundarium?*
- XI. *Causa efficiens sunt Gentes vel omnes, vel pleraque, vel etiam pauca, ac fortè dua tantum.*
- XII. *Causa impulsiva fuit quaedam necessitas.*
- XIII. *Subiectum sunt Gentes quæ tales, seu quatenus sunt membra generis humani.*
- XIV. *Objectum Juris Gentium constituunt ea, quæ pertinent ad convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se.*
- XV. *Quomodo differat, tum à Jure Natura, tum à civili?*
- XVI. *Quomodo promulgetur?*
- XVII. *Effectus ejus stat in obligatione justitiæ, quam tamen comitatur obligatio legalis, quæ nascitur ex Jure Natura.*
- XVIII. *Jus Gentium propriè sumptum etiam propriè dictum, & formalem recipit mutationem, ab una tamen gente solà mutari haud potest.*
- XIX. *Jus Gentium autem impropriè dictum à qualibet Gente liberè mutari potest.*
- XX. *Quomodo Jus Gentium probetur?*

I.

Jus Gentium sumitur vel latè, vel strictè. Latè pro omni illo jure, quo Gentes humanae utuntur, ut in *L. 1. §. 4. ff. de J. & J.* Atque hoc sensu etiam Jus naturale complectitur. Sic in *L. 2. ff. eod.* Jctus Religionem quoque erga Deum, reverentiam in parentes, pietatem in patriam ad Jus Gentium retulit, quæ tamen haud dubiè juris sunt naturalis. Si verò strictè sumatur, appellatione Juris

Gentium intelligitur jus pluribus quidem populis commune, à naturali tamen distinctum. Et hoc modo rursus sumitur vel propriè, vel impropriè. Propriè accipitur pro eo jure, quod inter plures Gentes quæ tales cum mutuâ obligatione receptum est. Impropriè verò denotat illud jus, quod ob utilitatem aliquam pluribus populis sine obligatione mutuâ placuit; sæpè enim diversi populi eodem jure utuntur, vel quia certæ Leges, utut in necessitate naturæ fundatæ haud sint, adeò tamen propinquæ, & consentaneæ sunt naturæ, ut populis moratoribus ultrò se commendaverint, vel quia necessitas, aut utilitas easdem pluribus gentibus Leges persuasit, vel denique quia ipsa morum similitudo diversas gentes ad easdem Leges recipiendas invitavit, quia tamen non ex mutuo pacto, sed ex libera cujusque gentis voluntate fuerunt receptæ, nec convenientem societatem, & communicationem gentium inter se, sed cujusvis populi seorsim felicitatem respiciunt, ideò Jus Gentium propriè dictum non constituunt, & hoc sensu Jcti Romani multa ad Jus Gentium referunt, quæ non nisi juris civilis sunt, quod tamen à pluribus populis observatur. P. Suarez *sapè cit. Lib. 2. Cap. 19. num. 8. & 10. & Cap. 20. num. 1.* Dn: Gletle *Tit. 2. Cap. 3. §. 3. num. 1.*

II.

Jus Gentium propriè acceptum in §. 2. *Inst. de J. N. G. & C.* ab Imperatore describitur esse illud, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt. Accuratiùs ita defini potest, quod sit *Conventio, qua Gentes quæ tales in ordine ad ea obligatione mutuâ consociantur, qua ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Ita Dn. Gletle *Tit. 2. §. 3. num. 2.* Ajo, Jus Gentium esse *Conventionem*, in quo assentientem etiam habeo Grot. qui in *Prolegom. num. 1.* Jus Gentium, scilicet universale, moribus, & pacto tacito introductum esse, & porrò *num. 53.* tanquam ex condicito obligare scribit. Item *Lib. 2. Cap. 3. §. 5.* expressè asserit, Jus Gentium vim pacti inter Gentes habere. Dissentiunt multi, & quidem

III.

Primò haud pauci contendunt, Jus Gentium speciem esse juris naturalis. At malè; nam Jus Naturæ ea tantum præcipit, vel prohibet,

hibet, quæ continent intrinsecam, & essentialem honestatem, vel malitiam: quæ autem Jus Gentium præcipit, vel prohibet, non continent intrinsecam, & essentialem honestatem, vel turpitudinem. Sic Jus Gentium prohibet, hostem veneno interficere, quod tamen, suppositâ belli justitiâ, non continet intrinsecam turpitudinem; quid enim interest, utrum hoc, vel illo modo hostem interficiam, si ille jure interfici potest? Sic etiam Jus Gentium præcipit, ut, nisi justa subsit recusandi causâ, Legati admittantur, & tamen admissio Legatorum non continet essentialem honestatem, ita ut ejus oppositum sit intrinsecè, & essentialiter turpe.

IV.

Secundò Nonnemo ait, virtutem legalem, & obligativam Juris Gentium provenire à Deo, tanquam Authore humanæ societatis, seu Supremo Politiarum, & rerum publicarum Principe. At rursus malè; quia ad convenientem communicationem gentium inter se præter jus naturæ, quo non tantum singuli homines, sed & gentes omnes quæ tales obstringuntur, sufficit, quòd illæ in ordine ad ea, quæ ad communem felicitatem ipsarum inter se pertinent, arbitrariâ conventionem consociari possint, ex qua cum non tantum nascatur obligatio rigorosa justitiæ, sed insuper ex jure naturæ resultat obligatio legalis fidem datam servandi, nulla penitus apparet necessitas fingendi, quòd Deus præterea tacitæ illi conventioni inter Gentes initæ superaddat virtutem legalem, præsertim cum sacra literæ ne remotum quidem ejus rei suppeditent indicium.

V.

Tertiò alii asserunt, Jus Gentium procedere ab omnibus Gentibus collectim, non sigillatim sumptis, esse autem Gentes omnes collectim sumptas Superiores singulis, perinde ut in statu polyarchico omnes, qui jus suffragii habent, simul sumpti Superiores sunt singulis. At hæc opinio nullo modo sustineri potest; si enim Gentes collectim sumptæ singulis gentibus Superiores essent, prærogativam Imperii non nisi Deo, quippe à quo omnis potestas procedit, referrent in acceptis, & quidem vel tanquam libero Collatori, vel tanquam Authori naturæ: neutrum autem dici potest. Non primum,

num, quia in sacris literis de hoc ne verbum quidem habetur: non etiam secundum, quia conservatio, & felix status generis humani potestatem hanc non exigit, cum felicitati, ac incolumitati Gentium satis prospectum sit per hoc, quod communitates perfectæ summum obtineant imperium, ac quoad ea, quæ pertinent ad convenientem communicationem plurium Nationum inter se, pacto, & arbitrariâ conventionem confociari possint. Deinde si Gentes omnes collectim sumptæ à Deo tanquam Authore Naturæ haberent prærogativam Imperii, debuisset Genus humanum consensu omnium Nationum coaluisse in unam aliquam Rempublicam: atqui hoc manifestò falsum est, tum quia de eo neque ex historiis, neque ex monumentis aliis constat, tum quia fieri non potuit, ut suffragiis omnium Gentium consurgeret magna hæc Respublica, cum plurimæ Nationes etiamnum nobis incognitæ sint. Porro si Gentes collectim sumptæ haberent prærogativam Imperii, singuli essent veri, ac propriè dicti subditi illius magnæ Aristocratiz, quod itidem evidenter falsum est; cum enim certum, ac indubitatum sit, quod singulæ Gentes summâ instructæ sint potestate, non possunt illæ alicui Superiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subjectæ esse, cum implicet, habere summam potestatem, & tamen potestatem Superiorem ejusdem ordinis, & lineæ agnoscere, sic enim esset summa, & non esset summa. Jus Gentium igitur non est univoca species juris pro Lege accepti, quia Lex omnis vi essentiz suæ procedere debet à Superiore quâ tali: atqui Jus Gentium non procedit à Superiore, cum una Gens non sit Superior alterâ, nec omnes collectim sumptæ, Superiores sunt singulis: ergò &c. Confer Dn. Gletle *Cit. Tit. 2. Cap. 3. §. 2.*

VI.

Dividitur I. in affirmativum, & negativum. Affirmativum dicitur, quod actum aliquem præcipit, v. g. admissionem Legatorum. Negativum, quod actum aliquem prohibet, v. g. violationem Legatorum, ne arma, & fontes veneno inficiantur.

VII.

Dividitur II. in universale, & particulare. Universale est, quod plurimum, & fortè Gentium moratorum omnium convenientem societatem,

cietatem, & communicationem pro fine suo habet. Particulare, quod paucarum, ac fortè duarum tantum Gentium communem felicitatem respicit. Sunt quidem, qui Jus Gentium particulare non agnoscunt, ac proinde hanc divisionem improbant. At ego causam non video, cur non possit retineri, cum Jus Gentium non ex numero Gentium, sed ex fine sit æstimandum. Unde si vel duò populi arbitraria conventionione consocientur in ordine ad ea, quæ ad communem felicitatem ipsarum inter se pertinent, verum jus gentium consurgit. Si tamen simpliciter fiat mentio juris gentium, temper per excellentiam intelligitur universale. *Dn. Gletle Cit. Cap. 3. §. 4. num. 3.*

VIII.

Dividitur III. in externum, & internum. Externum dicitur, quod impunitatem tantum extrinsecam, vel etiam tutelam publicam actui conciliat. Internum, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti fit, si versetur circa actum indifferentem; Si verò permittat aliquid, quod jure Naturæ prohibitum est, tunc actui tantum impunitatem extrinsecam conciliat, ita ut in foro externo non possit puniri, qui talem actionem exercuit. Sic Jus, quod hosti hostem & in persona, & in rebus lædere permittit, respectu illius, qui justum bellum gerit, internum est; si consistat intra modum jure naturæ concessum, respectu alterius verò externum; licet enim is in alio territorio fortè deprehendatur, propterea tamen tanquam homicida, aut raptor puniri haud potest, quin publicæ etiam judiciorum authoritate ab omnibus Gentibus in possessione rerum hosti exceptarum tuendus est; interim tamen, si belli causa injusta sit, etiamsi bellum solenni modo fuerit susceptum, in foro interno injusti sunt tales actus.

IX.

Dividitur IV. in scriptum, & non scriptum. Scriptum est, quod expresse consensu Gentium constat, quò pertinent fœdera; & aliæ conventiones publicæ, quæ communem felicitatem Gentium pacificentium respiciunt. Non scriptum, quod consensu tacito, seu usu, & consuetudine Gentium fuit introductum. *Huc spectant jura*
E
Legatio-

Legationum, libertas exercendi commercia cum exteris, jura belli, Reppressalix, & cœtera juris Gentium universalis capita.

X.

Dividitur ab aliquibus V. in primævum, & secundarium. Primævum vocant, quod ratio naturalis inter omnes homines constituit: Secundarium, verò, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt. At hanc divisionem rectè alii rejiciunt, quia falso nititur supposito, quasi scilicet jus naturale sit illud, quod natura omnia animalia docuit, quam definitionem suo loco refutavimus. Unde cum Jus Gentium, quod ipsi primævum appellant, sit ipsum Jus Naturæ, illud autem, quod ab ipsis secundarium dicitur, demùm sit verùm Jus Gentium, ideò per se corrumpit hæc divisio. Plane si Jus Gentium latè accipiatur pro omni illo jure, quo Gentes humanæ utuntur, tolerari quidem potest hæc divisio, at tunc Jus Gentium non erit species juri naturali contradistincta, sed respectu Juris naturæ, & Juris Gentium strictè sumpti genus constituet, quo modo subinde Grot. Jus Gentium accepit; nam sæpè jus illud, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt Jus Gentium voluntarium appellat ad distinctionem scilicet Juris naturalis, quod & ipsum Jus Gentium dici posse ait *Lib. 1. Cap. 2. §. 4. num. 1. & 2. & alibi.*

XI.

Causa efficiens Juris Gentium sunt Gentes quæ tales, vel fortiores omnes, vel pleræque, vel etiam paucæ, & fortè duæ tantum; nam, ut paulò antè dictum est, Jus Gentium non ex numero Gentium, sed ex fine æstimari debet.

XII.

Causa impulsiva fuit quædam necessitas; tamen enim genus humanum in varios populos, & nationes fuerit divisum; semper tamen retinet unitatem aliquam, non solum specificam, seu fundatam in similitudine naturæ, sed etiam quasi politicam, & moralem propter naturale præceptum mutui amoris, & misericordiæ, quod ad omnes etiam extraneos extenditur. Hinc, licet quævis Gens commu-

communitatem perfectam constituat, quælibet tamen etiam membrum est hujus universi, prout ad genus humanum spectat. Cum autem nulla earum sibi adeo sufficiens sit, ut non interdum ad melius esse, & majorem utilitatem, interdum etiam ob moralem necessitatem mutuo auxilio, societate, & communicatione indigeat, ideò jure opus erat, quo Gentes in hoc genere societatis, & communicationis dirigerentur: Et quamvis magnà ex parte hoc fiat per Jus naturæ, illud tamen suppeditat regulas nimis generales, quæ non sufficiunt singulis negotiis determinandis, in quibus Liberae Gentes inter se communicant; necesse igitur erat, ut specialia quædam jura usu Gentium introducerentur. Confer P. Suarez *Japè Cis. Lib. 2. Cap. 19. num. 9.*

XIII.

Subjectum Juris Gentium itidem sunt Gentes quæ tales. Possunt nimirum homines considerari vel tanquam creaturæ rationales, vel tanquam membra totius generis humani in diversas Gentes dispersi, vel denique tanquam membra certæ, ac determinatæ Republicæ. Primo modo spectati diriguntur Jure naturæ: Secundo Jure gentium: Tertio Jure civili. Non obstringuntur autem Jure gentium omnes planè gentes: nam, extra Jus naturale, & divinum novum, nullum de facto reperitur Jus omnibus Gentibus commune: Sed illæ tantum, quarum voluntate expressa, vel tacita coaluit; cum enim vim pacti habeat, non alios obstringere potest, quam qui in illud consenserunt. Unde contingere potest, ut, quod in una parte orbis terrarum Jus Gentium est, alibi non sit: quemadmodum jus illud, vi cujus bello solenni capti servi fiunt capientium, nec semper, nec apud omnes Gentes receptum fuisse testatur *Grot. Lib. 3. Cap. 7. §. 8.*

XIV.

Objectum Juris Gentium in genere constituunt ea, quæ pertinent ad convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se. In specie huc spectant admissio, & inviolabilitas Legatorum, libertas exercendi commercia cum exteris; jus sepulturæ, repressalia &c. Ex adverso, quæ ad pacem, concordiam, & tranquillitatem

quillitatem civium alicujus Reipublicæ inter se pertinent, illa ad Jus civile referenda sunt.

XV.

Forma Juris Gentium duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, qua tum à Jure naturæ, tum civili distinguitur. A Jure naturæ differt I. ratione causæ efficientis; nam Jus Gentium voluntate Gentium fuit constitutum, Jus autem naturæ procedit à Deo tanquam Authore naturæ. II. Ratione subjecti; nam Jus Gentium non obstringit alias Gentes, quàm quarum voluntate expressâ, vel tacitâ coaluit, Jus naturæ verò obligat omnes omnino homines. III. Ratione objecti; nam Jus Gentium respicit objectum arbitrarium, seu tale, quod non continet intrinsecam, & essentialem honestatem, vel malitiam, Jus naturæ autem præcipit, vel præhibet ea, quæ per se, & intrinsecè sunt honesta, vel turpia. IV. Ratione formæ; nam essentia Juris gentium consistit in arbitrariâ conventionem Gentium, Jus naturæ verò habet formam Legis propriè dictæ. V. Ratione effectûs; nam Jus Gentium parit obligationem justitiæ, Jus naturæ autem obligationem legalem. VI. Jus Gentium absolutè loquendo mutabile est, non verò Jus naturæ. A Jure civili autem differt, quòd Jus Gentium consensu plurium Gentium in communem ipsarum utilitatem, Jus civile verò voluntate cujusque populi in proprium suæ Reipublicæ bonum sit constitutum.

XVI.

Forma extrinseca stat in ejus promulgatione. Promulgatur autem Jus gentium non scriptum constanti usu, & praxi gentium in materia sibi consentaneâ conformiter operantium, & oblata occasione tanquam ad jus commune provocantium: Scriptum verò, seu expresse gentium consensu constitutum, si promulgetur, quamquam promulgatio ad ejus efficaciam necessaria haud sit, eodem ferè modò promulgari solet, quo Leges civiles.

XVII.

Effectus Juris Gentium est, quòd pariat obligationem justitiæ; talis enim nascitur ex omni conventionem validâ, ac proinde, cum Jus

Jus gentium species sit conventionis, non potest non ex illo nasci obligatio justitiæ; obligationem autem legalem Jus gentium non producit, quia conventio gentium quæ talis inducere non potest obligationem legalem, cum una gens non sit Superior alteræ, nec omnes gentes collectim sumptæ Superiores sint singulis, nec etiam Deus, sive tanquam Author naturæ, sive tanquam Supremus Politiarum, & Rerumpublicarum Princeps eidem visus, & animam legalem infundat, ut latius supra est ostensum. Nihilominus Jus gentium comitatur obligatio legalis, quæ immediatè provenit ex illo Juris Naturæ principio: fides data est servanda.

XVIII.

Tametsi autem Jus gentium universale adeo conveniens sit rectæ rationi, & societati gentium, ut quasi instigante naturâ fuerit receptum, quia tamen non præcisè in necessitate naturæ, sed in liberâ gentium conventionis fundatum est, neque ea, quæ præcipit, vel prohibet, intrinsecam, & essentialem continent honestatem, vel malitiam, ideo illud non solum improprium, & materiale, sed etiam propriam, & formalem per se, & absolutè loquendo recipit mutationem, velut in eo, quod capti in bello servi fiant capientium, inter Christianos defacto mutatum, & sublatum est; quamvis enim capti custodiri soleant, donec vel permutentur, vel redimantur, servi tamen non amplius sunt. Ad una tamen gente solâ Jus gentium mutari non potest, ita ut illa ab obligatione contractâ liberetur; nam, ut dictum, ex arbitrariâ gentium conventionis rigorosa nascitur obligatio justitiæ, quam una gens invitis cæteris excutere haud potest, quia nexum obligationis exuere non potest debitor invito creditore. Accedit, quod Jus gentium plurimum Nationum communem felicitatem respiciat: licet igitur utilitas ejus cesset respectu unius gentis, non tamen hoc ipso etiam desinit quoad reliquas, ac per consequens nec desinit obligatio. P. Suarez *supius alleg. Lib. 2. Cap. 20. num. 6. & 8.* Dn. Gletle *cit. Cap. 3. §. 6. num. 3. & 4.*

XIX.

Aliud dicendum est de Jure gentium improprie sumpto, hoc enim à quavis gente liberè mutari potest; nam hoc ipso, quod sint obligat-

obligatione mutuá inter gentes receptum sit, per talem mutationem non infertur aliis injuria. Deinde Jus hoc suápte naturá nihil aliud est, quàm Jus civile pluribus populis seorsim commune, ac pro utilitate cujusque Reipublicæ sine respectu ad alias constitutum. Certum autem est, quòd Jus civile à quavis gente liberè mutari possit, licèt aliæ gentes non consentiant, quia non tenetur una gens se aliis conformare. P. Suarez *ubi supra num. 7.*

XX.

Probatur Jus Gentium universale eodem modo, quo consuetudo, scilicet usu continuo, & testimonio peritorum; nam usus continuus gentium in materia, quæ ad convenientem societatem, ac communicationem ipsarum inter se pertinet, hoc jus suápte naturá infert: scriptoribus autem illustribus, ac probatis, si unanimi voce aliquid Juris gentium esse testentur, absque temeritatis notâ fides denegari haud potest. Jus Gentium autem particulare eo modo probatur, quo conventiones aliæ probari solent. Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 14. num. 2.*

CAPUT II.

De Civitate.

CUM Jus publicum Universale suápte naturá supponat, genus humanum in diversas coaluisse Civitates, Lex methodi exigit, ut jam de civitate plenius disseramus. Sit igitur

§. I.

De Civitate in genere.

SUMMARIA.

- I. *Unde dicta sit Civitas?*
- II. *Afferantur varia acceptiones Civitatis.*
- III. *Vocatur alio nomine Respublica, qua tamen accuratè loquendo differt à Civitate.*
- IV. *Adducuntur varia definitiones Civitatis.*

V. *Rejici-*

- V. *Rejicitur opinio illorum, qui nullam in definitione civitatis summum Imperii mentionem faciendam esse putant.*
- VI. *Dividitur primo in simplicem, & mixtam: simplex in Monarchicam, & Polyarchicam: Et hac porro in Aristocraticam, & Democraticam.*
- VII. *Dividitur secundo in Regularem, & irregularem.*
- VIII. *Necessitas civitatum deducitur tum ex imbecillitate, tum ex malitia natura humana per peccatum corrupta.*
- IX. *Prima civitatum origo ad tempora antediluviana referenda est.*
- X. *Causa efficiens civitatis remota est Deus tanquam Author natura.*
- XI. *Respondetur illis, qui negant, hominem naturaliter ferri ad societatem civilem.*
- XII. *Causa proxima sunt illi, qui animo pangenda inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt.*
- XIII. *Debent illi diversa esse conditionis.*
- XIV. *Causa impulsiva fuit tum indigentia nostra, tum metus malorum, qua homini extra civitatem ab homine imminere possunt.*
- XV. *Materia Civitatis proxima est cœtus hominum in unum corpus morale, ac politicum consociatus: remota verò sunt familia.*
- XVI. *Causa formalis civitatis est summum Imperium.*
- XVII. *Fins stat in civili beatitudine tum internâ, tum externâ*
- XVIII. *Civitas est societas perfecta, sibiq; sufficiens ad bene, beateq; vivendum.*
- XIX. *Est ab omni externo Imperio libera.*
- XX. *Sustinet vicem unius persona moraliter à singulis diversa.*
- XXI. *Quo sensu dicatur esse immortalis, & perpetua?*
- XXII. *Est Societas inæqualis.*
- XXIII. *Civitas interit interitum vel materia, vel forma: potest autem materia duobus modis interire.*
- XXIV. *Similiter forma civitatis duobus modis interire potest.*
- XXV. *Si populus loco saltem migraverit, populus esse non desinit.*
- XXVI. *Nec civitas esse desinit, si muri tantum urbis dejecti sint.*
- XXVII. *Sed nec mutata Regiminis formâ eadem civitas esse desinit.*
- XXVIII. *Acci-*

XXVIII. *Accidere potest, & quidem tribus modis; ut ex una civitate dua, pluresve fiant civitates.*

XXIX. *Ex adverso accidere etiam potest, ut ex duabus, vel pluribus civitatibus una fiat civitas, idq; duplici modo.*

I.

Civitem à coeundo quasi *coivitem* dictam esse existimat Calvin. *Lexic. Jurid. voc. civitas*. Nisi enim plures homines animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeant, civitas conſurgere haud potest, cum non omnis hominum multitudo civitas sit, sed illa demum, quæ unum efficit corpus morale, quod absque ejusmodi coitione fieri nequit, quia aliàs deficeret unio, seu vinculum morale, quod plures homines in unum corpus politicum compingeret. Unde etiam civitatem quasi civium unitatem dictam esse scribit Tholosan. *de Republ. Lib. 1. Cap. 3. num. 1.*

II.

Accipitur vox *Civitatis* variè, & quidem I. pro domibus, & aedificiis, ut in *L. 2. §. 14. Cod. de Offic. Praefect. Praetor. Afric. L. 6. L. 12. §. 6. Cod. de aedific. privat.* II. Pro conditione Legali faciendi ea, quæ solis civibus competunt, ut in *L. fin. ff. de capit. minat. & passim alibi.* III. Pro omni multitudine hominum civili vinculo sociata, & iisdem mœnibus inclusa, quo sensu civitas differt ab urbe, hæc enim in parietibus, aedificiis, & muris consistit, civitas autem in ipsa hominum multitudine posita est, ac proinde urbs quasi domicilium civitatis est. Unde Cicer. *4. Academ. Quest. Cap. 137. Roma*, inquit, *urbs est, & eam civitas incolit.* Quod si quandoque appellatione urbis ipsa hominum multitudo intelligatur, ut cum Virgil. *Lib. 1. Aeneid. urbem somno, vinoque sepultam dixit*, per metonymiam continens pro contento sumitur. IV. Denique accipitur pro integro alicujus Reipublicæ populo, quo sensu omnes illi unus, & eiusdem civitatis esse dicuntur, quibus una, & eadem Imperii Majestas dominatur, etiamsi moribus, institutis, lingua, ac infinita præpemodum Gentium varietate distinguantur. Aristotel. *Lib. 3. Polit. Cap. 6. num. 42.* Et ita porro sumitur vel pro sola multitudine parentium, veluti cum Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 6. num. 1. sum-*
mam

nam potestatem civilem definit: esse facultatem moralem civitatem gubernandi, vel pro multitudo ex parentibus, & imperantibus constituta. Atque in hac acceptione

III.

Civitas alio nomine vocatur Respublica; licet enim ab invicem differant, eò quòd civitas ipsum còtum multitudinis, Respublica autem illius còtus ordinem denotet, ac proinde civitas quasi materia sit, in quam Respublica tanquam forma inducatur, quo sensu Isocrates Rempublicam civitatis animam esse dixit, passim tamen hæc duo vocabula hodie confundi solent.

IV.

Definitiones civitatis varias reperio apud A. A. Böhmer. *Introduct. in J. P. U. Pars. Spec. Lib. 1, Cap. 3. §. 1.* eandem definit, quòd sit cætus, seu complexus plurimum hominum sub Imperio pacis vel expressis, vel tacitis unitus interioris, vel tranquillioris vitæ gratiâ. Dn. P. Schmier in *J. P. U. Lib. 1, Cap. 2, Sect. 4. §. 1. num. 137.* eandem definit, quòd sit societas perfecta cum debita imperantium, & parentium subordinatione propter civilem beatitudinem coadunata. Nicol. Hert. *de mod. constit. Civit. Sect. 1. §. 1.* quòd sit societas hominum mutuis eorundem pacis constata, & potestate instructa, que singulorum viribus ad tranquillam, & beatam vitam uti possit. Bœcler. *Inst. Polis. Lib. 1, Cap. 6. pag. mihi 86. & Tract. de eo, quod civit. agit pag. 889.* quòd sit societas hominum perfecta, rebus necessariis instructa, certoq; imperandi, ac parendi ordine constituta ad bene, beateq; vivendum. Thom. Inst. *Jurisprud. divin. Lib. 3, Cap. 6. §. 1. num. 6.* quòd sit societas naturalis summum Imperium continens, omnis sufficientia, & beatitudinis civilis gratiâ. Clariss. Dn. P. Seybold *de Republ. Christ. Part. 1. §. 1. num. 1:* quòd sit cætus hominum ob communem utilitatem juris consensu in commune Regimen consociatus ad bene, beateq; vivendum. Quæ definitiones tametsi verbis differant, re ipsâ tamen differre non videntur, omnes enim in eo conveniunt, quòd civitas sit cætus hominum perfectus ob civilem beatitudinem consociatus, summòque armatus imperio.

V.

Sunt quidem, qui putant, nullam in definitione civitatis summi Imperii mentionem faciendam esse. At malè, quoniam sine summo Imperio civitas nulla dari potest; quod enim anima est in corpore humano, hoc summum Imperium est in corpore politico civitatis; Sicut ergo corpus humanum non informatum ab anima homo non est, ita nec cœtus multitudinis summo exutus Imperio civitas amplius est, tametsi civilis consociatio persistat. Grot. Lib. 2. Cap. 9. §. 6.

VI.

Dividitur civitas I. à forma Regiminis in simplicem, & mixtam: simplex porro in Monarchicam, & Polyarchicam. Monarchica est, in qua summa potestas residet penes unum, qui tanquam caput universam communitatem gubernat. Polyarchica verò, in qua summa potestas residet penes plures unius personæ vicem sustinentes: Eaque rursus vel Aristocratica est, vel Democratica. Aristocratica dicitur, in qua concilium electum ex universis delectum summam obtinet potestatem. Democratica verò, in qua summa potestas est penes universum populum. Has tres gubernandi formas Senec. Epist. 16. ita describit: *interdum populus est, quem timere debemus, interdum, si ea civitatis disciplina est, ut plurima per Senatum transigantur, gratiosi in ea videntur viri, interdum singuli, quibus potestas populi, & in populum data est.* Breviori verborum compendio Facit. Lib. 4. Annal. Cap. 33. num. 1. *cunctas nationes, & urbes populos, aut primores, aut singuli regunt.* Mixta verò confurgit civitas, si simplices hæ Regiminis formæ inter se misceantur, de quo infra.

VII.

Dividitur II. in regularem, & irregularem. Regularem voco, quæ communem civitatibus quasi congenitam indolem, ac naturam salvam, & integram retinet: Irregularem verò, quæ ab hac communium civitatum naturâ, & indole in uno, alteròve degenerat. In quibus autem communis illa civitatum indoles, & natura consistat, itidem infra declarabitur.

VIII. Ne-

VIII.

Neceſſitatem civitatum Dn. P. Seybold. *Cit. Part. 1. §. 3.* tum ex imbecillitate, tum ex malitia naturæ humanæ per peccatum corruptæ deducit: *Ea enim, inquit num. 2. est humana natura imbecillitas, ut homo sibi solus, & sine aliorum hominum ope minime sufficiat ad rectè vivendum secundum suam naturam conditionem.* Et porro num. 7. cum post amissam per peccatum originale justitiam homo ad malum pronus sit ab adolescentiâ suâ, & natura humana plena sit pravæ affectionibus, quibus exagitur, hinc, si nulla in orbe Respublica forent, totum genus humanum proſtigatis virtutibus ad scelera deflecteret, pietas, Religio, justitia, virtutes omnes jacerent; impietas, malefacta, injuria, injustitia, crimina omnia sine freno dominarentur; omnia plena forent cadibus, latrociniis, rapinis, furtis, dolis, fraudibus, seseq; mutuis claudibus conficerent homines, feretq; totus hic terrarum globus, quem Deus hominibus in quietum habitaculum destinavit, spelunca latronum, & fera. Laniena theatrum, in quo suo sanguine immataret genus humanum. Ita cit. Author, & verissime.

IX.

Prima civitatum origo antiquissima, & ad tempora antediluviana referenda est, sic enim *Genes. 4. vers. 17.* dicitur, Cainam, postquam scilicet ejus familia tanta crevisset numerositate, ut haberet jam populi quantitatem, edificasse civitatem, eamq; ex nomine filii sui. *Henoch vocasse Henochiam*; exemplum Caini posterius haud dubie secuti successu temporis plures condiderunt civitates, cum enim à creatione mundi usque ad diluvium 1656. effluerint anni, totusque mundus hominibus fuerit repletus, credibile non est, toto illo tempore nullos porro fuisse rectos perfectos societatis vinculo sub uno Regimine consociatos. Post diluvium verò per Noëni filios, & posteros in toto terrarum orbe diffusos civitates, Gentes, Nationes, & regna fuisse erecta, propagata, & dilatata, constat *ex Genes. Cap. 10.* latè Dn. P. Seybold *Cit. Part. 1. §. 3. & aliquot seqq.*

X.

Causa efficiens civitatis duplex est, remota, & proxima. Remota est Deus ut Author naturæ, qui homini appetitum societatis

non tantum domesticæ, sed & civihs impressit; talem enim homo appetit societatem, in qua obtinere possit ea, quæ ad convenientem vitæ conservationem, ac felicitatem statu suo dignam pertinent: Atqui in sola societate domesticâ hæc non potest obtinere, cum partes talis communitatis imperfectæ sufficiens subsidium, ac mutuum juvamen, quo ad conservationem vitæ, & felicitatem indigemus, sibi invicem præstare haud possint: ergo &c. Certè talem natura humana ambit societatem, quæ perfectam, & integram tum animi, tum corporis felicitatem, qualis nimirum humano modo comparari potest, eidem conferre queat: sola autem domestica societas talem felicitatem homini nequit conferre, quia sufficiens haud est ad paranda ea omnia, quibus ad benè, beatèque vivendum indigemus, aut ad avertenda omnia illa mala, & incommoda, quibus expositi sumus, ut facilè consideranti patet: ergo appetit non tantum societatem domesticam, sed ulterius tendit. Deinde ideò homo appetit societatem, quia sibi non sufficit ad necessaria vitæ, si solitarius maneat: Ergo, quò magis societas sufficiens est ad necessaria vitæ, eò magis homo illam appetit: Atqui societas civilis tanquam perfecta magis sufficiens est ad necessaria vitæ, quàm domestica, quæ est imperfecta, & suapte naturâ ordinatur ad perfectam: ergo magis appetit societatem civilem, quàm domesticam, ac proinde appetitus noster neutiquam impletur per solam societatem domesticam. Consentient Molin. *de J. & J. Tract. 2. Disp. 22. num. 8.* Dn. P. Schmier *J. P. U. Lib. 1. Cap. 2. Sect. 4. §. 2. num. 151. & seqq.* Dn. P. Seybold *cit. Part. 1. §. 4. & 5. & plures alii.*

XI.

Non arridet hæc nostra Sententia Puffendorffio *de J. N. & G. Lib. 7. Cap. 1. §. 4.* quem sequitur Thomaf. *Inst. Jurisprud. divin. Lib. 3. Cap. 6. num. 21. & seqq.* qui eandem hoc argumento impugnant: homo naturaliter fertur ad hoc, ut nemini subiectus esse, ut omnia suo agere arbitrio, ut proprio commodo velificari velit: ergo, *inquunt*, naturaliter non fertur ad societatem civilem; qui enim civitatem subit, naturalis libertatis jacturam facit, ac imperio se subicit, quod præter alia etiam jus vitæ, & necis in ipsum complectitur, & cujus jussu plurima facienda sunt, à quibus aliàs abhorrebat, &

& omittenda, quæ vehementer appetebat, ita ut plurimæ actiones ad bonum societatis referendæ sint, quod sæpè à bono singulari videtur discrepare. At hoc argumentum sententiam nostram non evertit; quivis enim naturaliter fertur ad id, quod ipsi majus bonum est, neglecto minori, si majus aliter obtinere nequeat: majus autem bonum est felicitas, ac beatitudo vitæ, quam libertas naturalis: ergò, cum homo perfectam, & integram felicitatem, ac beatitudinem vitæ, qualis nimirum humano modo comparari potest, in hoc corruptæ naturæ statu non aliter obtinere queat, quam si libertatis naturalis jacturam faciat, & civitatem subeat, ac se Imperio subiciat, is naturaliter fertur ad societatem civilem, perinde ut naturaliter fertur ad conservationem vitæ etiam cum jactura alicujus membri, si illam aliter conservare nequeat, tametsi aliàs naturaliter feratur ad conservandam integritatem membrorum.

XII.

Causa efficiens proxima civitatis sunt illi, qui animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt; nisi enim singuli cum singulis expressè, vel tacitè paciscantur, quòd ob communem felicitatem in unum, & perpetuum cœtum coire velint, multitudo hominum unum corpus morale non facit, sed rude tantùm erit aggregatum, ex quo, quamdiu tale manet, tam parùm consurgere potest civitas, quam parùm ex tabulis, aut lapidibus inter se non connexis navis, aut domus. Ut igitur plena, & perfecta vitæ civilis consociatio, quæ multitudini hominum rationem corporis politici demùm tribuit, inducatur, omninò mutuâ singulorum cum singulis conventionem sive expressâ, sive tacitâ opus est. P. Suarez *de Legib. Lib. 3. Cap. 2. num. 4.* Puffendorf. *cit. Lib. 7. Cap. 2. §. 4. & 7.* Nicol. Hert. *de mod. consis. civis. Sect. 1. §. 2.*

XIII.

Necesse autem est, ut illi, qui mutuis pactis in corpus civitatis coalescunt, diversæ sint conditionis; *Respublica enim*, ut Dion. Halicarnas. *Lib. 7.* scribit, *quodammodo corpori humano similis est. Utrumque est compositum, & constat ex multis partibus; quarum singula nec eandem vim habent, nec usus pares exhibent: nam in Republica una-*
F 3
quaque

quaque gens proprium aliquem Republicæ usum præbet, ut membra corpori; alii enim agros colunt, alii pro ipsis pugnare cum hostibus, alii mercatorem exercentes multa commoda Republica ex mari afferunt, alii necessarias artes exercent. Unde rectè Aristotel. Lib. 2. Polit. Cap. 1. non solum, inquit, ex multitudine hominum constat civitas, verum etiam ex eorum multitudine, qui specie differant; non fit enim civitas ex similibus. Tres autem, ut advertit Dr. P. Seybold de Republ. Christ. Pars. 4. §. 1. num. 5. præcipue classes hominum requiruntur; scilicet *Quæstiosa*, quæ provideat, aut in Rempublicam inferat ea, quæ ad vitam ducendam sunt necessaria; vel opportuna; *Militaris*, quæ hostes à Republicâ repellat, aut intestinos motus compescat; & *Senatoria*, quæ ad clavum Republicæ sedeat, jura dicat, & rem communem gubernet.

XIV.

Causa impulsiva fuit tum indigentia nostra, tum metus malorum, quæ homini extra civitatem ab homine imminere possunt; quamvis enim jus naturale omnes prohibeat injurias, natura tamen humana per peccatum originale adeo fuit corrupta, ut multi dentur, quibus jus omne vile est, quoties spes lucri affullerit, modo vel vi, aut fraude læsos repellere, aut eludere sese posse confidunt, & quia præsentibus tantum inhiant, futurorum incuriosi, nec metus Divini Numinis coercenda eorum malitiæ sufficiens est, ac proinde status hominum extra civitatem viventium foret turbidus, inquietus, minime securus, & pacificus, status autem viventium in civitate ex adverso tranquillus, securus, & pacificus est, cum Impetrium civile frænum sit improborum, & tutela proborum.

XV.

Causa materialis civitatis duplex est, proxima, & remota. Proxima est cætus hominum in unum corpus morale, ac politicum mutue pactionis vinculo confociatus. Remota sunt familiæ, ex quibus corpus civitatis constat; familiæ autem, si perfectæ sint, ex tribus porro constant societatibus simplicibus, scilicet ex conjugali, patriâ, & herili. Ordinem, quo civitas nasci potest, & solet, optime describit Cicero. Lib. 1. de offic. Cap. 17. hæc verbis: *Cum hoc sit*

fit naturā communis omnium animantium; ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipsa conjugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium urbis, & quasi Seminarium Republica, sequuntur fratrum conjunctiones, post consobrinos, sobrinorumq;, qui cum unā domo jam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias exeunt, sequuntur connubia, & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui; qua propagatio, & Soboles origo est Rerumpublicarum. Quot verò personæ ad constituendam civitatem requirantur, nequit in univēsum definiri. Plato, ut refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 2. §. 2.* tantum civium numerum requirit ad civitatem, ut injuriantes vicinos possint depellere, & iisdem injuriam patientibus auxilium ferre: unde colligitur, quod justa civitatis magnitudo ad vicinorum vires referenda sit, perinde ut Grot. *Lib. 2. Cap. 16. §. 3.* pro viribus hostium æstimandum esse censet, quæ copiaz exercitum faciant; ac proinde, quæ olim, cum genus mortalium in magnam civitatum multitudinem distingueretur, magnæ fuerant civitates, exortis postea magnis Imperiis jam justo minores sunt.

XVI.

Causa formalis civitatis consistit in summo Imperio, hoc enim, ut Senec. *Lib. 1. de Clement. Cap. 4.* loquitur, *vinculum est, per quod Republica coheret, spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt, nihil alioqui futura, nisi onus, & prada, si mens illa Imperii subtrahatur.* Quamdiu igitur cœtus multitudinis juris fruendi causâ lociatus summum Imperium retinet, tamdiu etiam retinet nomen civitatis, si verò illo exuatur, ac in formam Provinciæ redigatur, desinit per se esse civitas, & accessio fit civitatis dominantis. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 7. num. 2.*

XVII.

Finis Civitatis consistit in civili beatitudine; idē enim homines in civitates coeunt, ut bene, beatēque vivant; quod extra civilem societatem, in hoc corrupto naturæ statu nequeunt obtinere. Constat autem vita beata non tantum commoditate, sed & honestate vivendi, ac proinde finis civitatis est beatitudo tum interna, tum

tum externa. Interna stat in actione virtutis, honestate, & iustitiâ: Externa verò in abundantia bonorum temporalium, pace, tranquillitate, securitate vitæ, præsidio, & protectione sita est. Rectè igitur Cicer. *Lib. 8. ad Attic. Epist. 11.* beatam civium vitam in eo consistere dixit, *ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit.* Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 1. Cap. 6. pag. mihi 81. & seqq.*

XVIII.

Proprietates civitatis plures occurrunt. Prima est, quòd sit societas perfecta, sibi que sufficiens ad benè, beatè que vivendum. Unde Aristot. *Lib. 1. Polit. Cap. 2. in Princ.* civitatem esse dixit, quæ *omnis sufficientia finem habet*, hoc est, quæ ad hunc finem, & ad hanc perfectionem pervenit, ut sit per se sufficiens non tantum ad vivendum, sed & ad benè, beatè que vivendum, cujusmodi sufficientiam societates imperfectæ perfectò non habent; multa enim ipsis desunt, quæ ad obtinendam perfectam, & integram tum animi, tum corporis felicitatem vel necessaria, vel saltem opportuna sunt, P. Suarez *de Legib. Lib. 1. Cap. 6. num. 19. & seqq. item Lib. 3. Cap. 1. num. 3.* Interim tamen necesse non est, ut civitas sibi adeò sufficiens sit, ut ipsi nihil omninò desit, nam ad conservandam humani generis societatem provida Natura bona sua ita partita est, ut non omnis ferat omnia tellus; imò nulla est tam valida civitas, quæ non aliquando aliorum extra se ope vel ad commercia, vel etiam ad arcendas externarum Gentium junctas in se vires indigere possit. Grot. *Prolegom. num. 22.*

XIX.

Secunda est, quòd ab omni externo Imperio libera sit; omnem enim communitatem perfectam sequitur summa potestas civilis, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus gubernationem omninò necessaria: ergò hoc ipso talis communitas ab omni externo Imperio libera est, cum implicet, habere summam potestatem, & tamen Superiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subiectum esse.

XX. Ter-

XX.

Tertia, quòd unius personæ moraliter à singulis diversæ vicem sustineat. Unde jura habet, quæ ad singulos non pertinent, & ex adverso singuli jura, & bona propria habent, quæ ad civitatem quâ talem non spectant, ex quo porrò fluit, quòd ob delictum à civitate admissum tam parùm singuli, qui non consenserunt, in bonis propriis puniri possint, quàm parùm civitas quâ talis ob delictum singulorum, nisi fortè se participem fecerit, in juribus, & bonis suis puniri potest, cum pœnæ suos debeant tenere Authores. Grot. *Lib. 2. Cap. 21. §. 2. & 7.*

XXI.

Quarta, quòd sit immortalis, & perpetua. Ita Tiberius apud Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 6. num. 5. Principes mortales, Rempublicam verò æternam esse dixit.* Hoc tamen non ita intelligendum est, quasi non populi quoque violento aliquo casu extingui, aut dissipari queant; quot enim jam populi interièrunt, ita ut vix nomen eorum supersit? Sed quòd non, ut singuli homines, elapso certi temporis spatio per naturam deficient, verùm in locum deficientium vel surrogatione exterorum, vel propagatione sobolis continuo alii succedant, quo fit, ut idem populus semper manere videatur, tametsi singuli cives extinguantur; quemadmodum enim corpus naturale, & artificiale partibus, unâ manente specie, paulatim commutatis idem esse non desinit, ita nec populus idem esse desinit, quamdiu consociatio manet, & summum retinetur imperium. *Vid. L. 76. ff. de Judic. & Grot. Lib. 2. Cap. 9. §. 3. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 12. §. 7.*

XXII.

Quinta est, quòd sit societas inæqualis. Est autem societas in genere *complexus plurium personarum unitarum inter se ad certum finem.* Alia est æqualis, alia inæqualis. Æqualis dicitur, quæ in simplici plurium inter se unitorum obligatione consistit, qualis deprehenditur in coalitione, & systemate plurium civitatum, quarum singulæ separatas habent suas rationes, ita tamen unitæ, ut, quæ ad communem defensionem spectant, conjunctim sint expedienda. So-

G

cietas

citas verò inæqualis fundatur in Imperio, & subjectione, ac proinde civitas formaliter spectata accenseri debet societatibus inæqualibus; si verò materialiter tantum consideretur, ad societates æquales referenda est, cum inter eos, qui mutua pactionis vinculo in unum cœtum perfectum coalescunt, nullus sit subiectus alteri, sed singuli inter se æquales existant.

XXIII.

Contraria civitatis sunt modi, quibus illa rursus interit. Interit autem, si vel materia, vel forma ejusdem intereat. Materia civitatis, ut diximus, est cœtus hominum in unum corpus morale, & politicum consociatus. Corpus hoc duobus modis interire potest. Primò, si omnes simul partes tollantur, sine quibus corpus subsistere nequit, quò referi populos mari abreptos, vel terræ motu, aut chasmate haustos, vel qui in extremam desperationem ab hoste coniecti ultrò se internecioni dederunt, ut Numantini fecere. *Flor. Lib. 2. Cap. 18.* Secundò, si consociatio, quæ multitudini formam corporis tribuit, dissolvatur, veluti contingit, si cives aut spontè ob pestilentiam, seditionem, aliàmve causam à societate discedant, aut vi bellicà ita distrahantur, ut amplius coire nequeant. Confer *Grot. Lib. 2. Cap. 9. §. 4. & 5.*

XXIV.

Forma civitatis, quam in summo Imperio consistere diximus, itidem duobus modis interit. Primò, si omnis juris communitas tollatur, uti fit, si cives singuli passim distracti diversis civitatibus accrescant, sive libertatem personalem retineant, sive ad servilem quoque conditionem redigantur, quale factum ex justissimo Dei judicio experta est Respublica Judæorum; qui enim post excidium Urbis Hierosolimitanæ superstites mansere, à Romanis in servitutem abducti, & in hodiernum usque diem adeò dispersi sunt, ut totum pervagentur orbem. Idem propemodùm Campanis accidit, nam, ut *Liv. Lib. 26. Cap. 16.* narrat, *Principes Senatûs ad octoginta fuerunt interfecti, trecenti fermè nobiles in carcerem conditi, alii per sociorum latini nominis urbes in custodias dati variis casibus interièrunt, multitudo alia civium Campanorum venundata, reliqua autem multitudo in nullam*

nullam spem reditus dissipata fuit. Secundò forma civitatis interit, si perfecta saltem communitas inter membra ejusdem populi tollatur, velut accidit, si singuli quidem libertatem personalem retineant, atque in oppidis, & agris suis relinquuntur, ita tamen, ut alterius civitatis imperium subeant, & in Provinciæ formam redigantur. Grot. cit. Cap. 9. §. 6.

XXV.

Planè si populus loco saltem migraverit, sive spontè ob inediam, aut alia mala, sive coactus, ut populus Carthaginensis bello Punico tertio à Romanis jussus fuerat in locum X. mill. pass. à mari remotum migrare. Flor. Lib. 2. Cap. 15. populus esse non desinit, modò consociatio maneat, & summum retineatur imperium. Sic tempore Themistoclis Athenarum civitas in classe, non in tectis, & ædificiis urbis versari dicebatur, & ut Lucanus canit,

*Tarpeia fede perustâ
Gallorum facibus, Vejōq; habitante. Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua jura solo.*

Sic etiam Helvetii non desierunt esse populus, tametsi, ut Cæsar Lib. 1. de Bell. Gall. Cap. 5. refert, oppida omnia sua, numero ad undecim, vicos ad quadringentos, & reliqua privata ædificia incenderint, frumentum omne, præterquam quod secum portaturi erant, combusserint, ut domum reditionis spe sublatâ paratiores ad omnia pericula haberent, quia vinculum consociationis inter eos dissolutum haud fuit.

XXVI.

Multò minùs civitas esse desinit, si muri tantùm urbis dejecti sint, cum civitas non in muris, & munimentis, sed in multitudine hominum juris consensu, & utilitatis communione sociatâ consistat. Unde cum Lacedæmonii ad pacem Græciæ juvandam negassent admittendos Messenios, quòd ejus urbis muri essent dejecti, contra eos à communi sociorum judicatum fuisse refert ex Plutarch. Grot. doct. Cap. 9. §. 7.

XXVII.

Sed nec mutata Regiminis formâ eadem civitas esse definit, tametsi enim Democratia migret in Aristocratiam, aut Monarchiam, vel Aristocratia in Monarchiam, aut Democratiam, & sic deinceps, forma tamen essentialis civitatis constitutiva non mutatur, sed eadem manet; nam, ut multitudo hominum sit civitas, summum imperium facit, quod idem manet, sive penes unum, sive penes paucos, sive penes universos resideat, esse autem civitatem Monarchicam, vel Polyarchicam, accidentale duntaxat est, quod ex diversitate subjecti proprii, & immediati Majestatis profluit. Sic idem erat populus Romanus sub Regibus, Consulibus, Imperatoribus. Non ignoro quidem, quod Aristotel. *Lib. 3. Polit. Cap. 2.* scribat, mutata Reipublicæ formâ non eandem, sed aliam dicendam esse civitatem. At Aristoteles plus noluit dicere, quàm mutata Reipublicæ formâ non manere eandem civitatem, prout civitatem considerant Politici, qui solam formam accidentalem, seu relationem partium inter se, earum, quæ regunt, & quæ reguntur, respiciunt, quæ relatio si mutetur, utique civitas talis non manet, qualis antea fuerat. Jcti autem formam civitatis essentialiam considerant, quæ in communiione juris, & imperii consistit; inde enim provenit, quod multitudo hominum nomen civitatis habeat; à subjecto autem immediato, & proximo summæ potestatis civilis tantum dependet, qualisnam sit civitas, utrum scilicet sit simplex, vel mixta; & si simplex, utrum sit Monarchica, Aristocratica, vel Democratica. Quamdiu igitur communiio juris, & imperii manet, tamdiu manet eadem civitas. Grot. *sape cit. Cap. 9. §. 8. num. 1. & 2.* Bœcler. *de eo, quod civit. egit pag. mihi 691. vers. Mutationes &c.*

XXVIII.

Accidit quandoque, ut ex una civitate duæ, pluresve fiant civitates, quo casu plura pro uno existunt summa imperia, cum suo jure in partes singulas. Sic Imperium Romanum divisum fuit in Orientale, & Occidentale. Sic etiam Regnum Persicum post obitum Alexandri M. sub Aridzo in plura Regna divisum est. Potest ejusmodi divisio tribus contingere modis. Primò voluntate Regis
Regnum

Regnum patrimoniale inter Liberos dividētis, velut Darius Regnum inter filios Artaxerxem, & Cyrum divisit. Secundò mutuo consensu, ut cāim apud Græcos emissis coloniis, quæ civitatem matricem cultu quidem, ac honore, & quadam quasi in parentes pietate venerabantur, ejus tamen imperium non agnoscebant, sed propriam constituēbant civitatem. Tertiò vi bellicā. Grot. *ubi supra* §. 10. & *ibi* Thesmar.

XXIX.

Ex adverso accidere etiam potest, ut ex duabus, vel pluribus civitatibus una fiat civitas, idque duplici modo. Primò, si duo, pluresve populi animo novam omninò constituendi civitatem invicem jungantur, quo casu manifestum est, priores civitates deleri, ac novam planè exurgere civitatem. Secundò, si una civitas alteri ita jungatur, ut uni quidem sua Respublica maneat, alterius verò civitatis cives vel spontè, vel vi bellicā coacti eidem accedant, quod ubi fit, hæc penitus perit, illa autem, quæ remanet, eadem esse non desinit, tametsi hoc casu eidem insigne accesserit incrementum. Hoc modo civitas sabinorum accrevit civitati Romanæ; Licet enim sabinis inania quædam simulacra, instituto etiam ad tempus imperio Duumvirali, fuerint relicta, imperium tamen omne Romam translatum est, ut testatur Liv. *Lib. 1. Cap. 13.* Desiit ergò civitas Sabinorum esse civitas, & facta fuit pars civitatis Romanæ. Cæterum quamvis duæ, pluresve civitates in unam coalescere possint, nequeunt tamen diversæ civitates ita uniri, ut maneat quæque, quod fuit, nisi per modum arctioris fœderis, quod systema quidem, non autem civitatem propriè dictam producit. Confer Bœcler. *Dissert. de eo, quod civis. egis pag. mibi 720. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 12. § 6.*

§. II.

De Civitatibus mixtis.

SUMMARIA.

- I. *Verior sententia tenet, statum Respublica mixtum dari posse, cuique probatur.*
- II. *Solvitur argumentum dissentientium primum.*

- III. *Respondetur ad secundum.*
 IV. *Prosternitur tertium.*
 V. *Enervatur quartum.*
 VI. *Eliditur quintum.*
 VII. *Possunt simplices Regiminis forma ex natura rei, & absolute loquendo in univcrsum quatuor modis inter se misceri.*
 VIII. *Modus externus administrandi non variat ipsum statum.*
 IX. *Nullum etiam mixtura argumentum est, si Reges acta quadam sua nolunt esse rata, nisi à Senatu approbentur.*
 X. *Deinde nec mixtus consurgit Reipublica status, tamen si Rex in aditu Regni ad certum administrandi Imperii modum subditis se pacto adstringat.*
 XI. *Licet ejusmodi promissioni clausula irritans fuisset adjecta.*
 XII. *Adducuntur modi, quibus vera consingit mixtura.*

I.

Divisimus supra civitatem in simplicem, & mixtam; quamvis enim non desint, qui statum Reipublicæ mixtum dari posse negent, contrariam tamen sententiam, uti communior est, ita & veriore esse arbitramur; nam primò summum imperium diversa complectitur jura, ut Leges ferendi, imponendi tributa, Magistratus constituendi &c. Ergò dividi potest, ita ut quædam penes unum, alia verò penes Senatū Optimatum, aut universos consistent. Certè dominium privatum dividi potest, ita ut unus jus disponendi de rei proprietate, alter jus utendi fruendi, tertius servitutem realem habeat: ergò etiam summum Imperium dividi potest, ita ut unus e. g. potestatem ferendarum legum, & imponendi tributa, alter verò jus creandorum Magistratum habeat; idè enim dominium privatum hoc modo dividi potest, quia diversis juribus æquivaler: ergò &c. Deinde licet ratio naturalis postulet, ut communitatem perfectam comitetur summa potestas, non tamen postulat, ut indivisim resideat penes unum, vel paucos, vel omnes: ergò potest dividi, ita ut resideat partim penes unum, partim penes paucos, vel omnes. Demque in libero communitatis perfecta stat arbitrio, utrùm summam potestatem ipsa velit retinere, vel in unum, aut paucos transferre, nulla ejus parte retenta: ergò etiam in libero
 ejus

ejus stat arbitrio, utrum quaedam jura velit retinere, quaedam vero in unum, vel paucos transferre. Superest, ut jam argumenta, quibus Adversarii hanc nostram impugnant sententiam, refellamus, quorum

II.

Primum est hoc: tres simplices Regiminis formæ sibi invicem sunt contrariæ: ergo non possunt dari in eadem Republicâ. At hoc argumentum plus non evincit, quàm quod summum Imperium non possit in solidum residere penes unum, & simul penes Senatam Optimatum, aut universum populum, quod utique propter summam confusionem, quæ ex tali Regimine oriretur, moraliter loquendo contingere haud potest: ut autem quaedam jura summæ potestatis civilis existant penes unum solum, quaedam vero penes plures, vel penes unum, & plures simul, nullam involvit implicantiam: At hoc modo confurgit status Reipublicæ mixtus: ergo &c.

III.

Secundum ejusdem prorsus farinae est, quod repugnet, ut summa potestas sit penes unum, & plures; si enim, *inquiunt*, penes unum est, non erit penes plures: si vero penes plures est, non erit penes unum. Nam, ut paulò antè diximus, natura statûs mixti non consistit in hoc, quod summa potestas ex toto existat penes unum, & simul ex toto penes plures, quod utique fieri non potest, sed quod quaedam jura summæ potestatis existant penes unum, alia vero penes plures, vel penes unum, & plures simul.

IV.

Tertium est: implicat aliquem esse subditum, & non esse subditum: ergo implicat status Reipublicæ mixtus, quia aliquis esset subditus, & non esset subditus; ponamus enim, statum Reipublicæ ex Monarchia, & Aristocratia mixtum esse, hoc casu Concilium Optimatum erit subjectum Regi, & non erit subjectum, quia & ipsum summam habet potestatem. At facili distinctione totum hoc corrumpitur argumentum; licet enim implicet, aliquem esse subditum, & sub eodem respectu non esse subditum,

tum, nullam tamen contradictionem involvit, aliquem sub uno respectu esse subditum, sub alio verò non esse subditum. Sic in alato exemplo Concilium Optimatum quoad eam summi Imperii partem, quæ soli Regi competeret, subiectum quidem esset Regi, quoad eam verò partem, quam Concilium Optimatum haberet, eidem non esset subiectum, sed si Rex in partem non suam involaret, Concilium Optimatum eidem vim justam opponere posset, tametsi fortè in partitione Summi Imperii dictum fuisset, potestatem belli penes Regem fore, quia hoc de bello externo intelligi debet; qui enim Summi Imperii partem habet, non potest non jus habere eam partem tuendi. Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 13.*

V.

Quartum: Omnia jura summæ potestatis profluunt ex Imperio in personam: atqui hoc est indivisibile: ergò &c. Sed neque hoc argumentum ullius roboris est; licet enim verum sit, quòd omnia jura summæ potestatis profluunt ex Imperio in personam; nam, quæ exteros respiciunt, ut jus belli, fœderum &c. Non fundantur in Imperio in personam, sed ex libertate civili, quæ Summum Imperium semper comitatur, directò profluunt; falsum tamen est, quòd Imperium in personam sit indivisibile, utique enim ex diversitate materiæ divisionem recipit, ita ut unus possit habere jus imperandi in uno, alter in alio, e. g. unus ferendo Leges, & earum transgressores puniendo, alter verò imponendo tributum, perinde ut unus habere potest jurisdictionem in personam in causis civilibus, alter in causis criminalibus.

VI.

Quintum denique est hoc: jura Summi Imperii tam arcto inter se coherent nexu, ut plurima sequantur, aut saltem sequi possint incommoda, si illa ab invicem separentur, & in plura disparata subiecta dividantur: ergò &c. At multa sunt, quæ huic argumento opponi possunt; nam primò non omnia jura Summi Imperii æquè arcto nexu inter se coherent, sed unum arctius, aliud minus arctè alteri connexum est: ergò illa saltem, quæ tam arcto nexu inter se non coherent, citra notabile incommodum, aut periculum incom-

incommodi ab invicem separari, & diversis subiectis tribui possunt. Deinde, qualemcunque formam gubernationis animo finxeris, nunquam incommodis, aut periculis carebis, cum in civilibus nihil sit, quod omni ex parte incommodis careat; habet sua incommoda. Democratia, habet Aristocratia, habet ipsa quoque Monarchia, quæ tamen omnium formarum præstantissima esse censetur. Si ergo propter incommoda, aut pericula Regiminis forma ex Republica eliminanda foret, omnis omnino gubernationis forma esset proferenda; malitiis nimirum hominum, non ipsi Regiminis formæ imputanda sunt incommoda. Accedit, quod incommoda illa, quæ statui mixto in genere adherere possunt, sæpè apud hanc, vel illam Gentem ultrò evanescant, aut per Leges fundamentales saltem præcaveantur. Certè si populus summam potestatem in plura subiecta partiri velit, haud dubiè incommodis, aut periculis, quantum fieri potest, obviam ire conabitur, certas præscribendo condiciones, sub quibus quisque partem suam administret, nec tamen potestas, quam quisque habet, propterea desinit esse summa. Denique Jus non ex eo, quod huic vel illi optimum videtur, sed ex voluntate ejus, unde jus oritur, metiendum est. Cum igitur Regiminis forma unicè ex voluntate populi dependeat, utpote penes quem summa potestas ex natura rei primitus residet, ideò hoc solum spectare oportet, quid populus velit, qui tanquam rei suæ moderator, & arbiter summum Imperium vel ipse retinere, vel totum, & integrum in unum, aut paucos transferre, vel denique in diversa, & disparata subiecta dividere potest. Quare omnino verius esse arbitror, statum Reipublicæ mixtum dari posse, velut etiam præter alios tenent Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 17.* & ibi Obrecht. Dn. Gletle in *Select. Jur. Publ. Quæst. 3. num. 26. & 27.* Dn. P. Seybold. *de Republ. Christ. Part. 10. §. 10. num. 5. & 6.* Dn. Joan. Balthasar Braun *de Magistrat. Cap. 1. §. 2. num. 5.* Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 2. Cap. 2. item Dissert. Polit. 14.*

VII.

Possunt autem simplices Regiminis formæ ex natura rei, & absolute loquendo in universum quatuor modis inter se misceri. Primò Monarchia cum Aristocratia. Secundò Monarchia cum Democra-
 H cratia.

cratia. Tertiò Aristocrátia cum Democratia. Quartò denique Monarchia cum Aristocrátia, & Democratia. Primo modo confurgit Status Monarchico - Aristocraticus. Secundo Monarchico - Democraticus. Tertio Aristocratico - Democraticus. Quarto, & ultimo Monarchico - Aristocratico - Democraticus, & hoc ultimum ex Monarchia, Aristocrátia, & Democratia compositum Reipublicæ Systema nonnulli Veterum omnium optimum esse sunt arbitrati, eò quòd omnes formæ bona, ac dotes suas in unum conferant, quod tamen Bœcler. *alleg. Dissert. 14. num. 3.* meritò improbat; difficulter enim ejusmodi mixtura ita institui poterit, ut unaquæque forma, quod habet præstans, conferat, ac contribuat. Saltem tale compositum haud durabile esse censet Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 33. num. 1.* ubi *delecta*, inquit, *ex his*, tribus nempe speciebus, & *constituta Reipublica forma laudari facilius, quàm evenire, vel, si evenerit, haud diuturna esse potest.* Quod judicium Taciti teste Bœcler. *cit. loc.* adeò hætenus comprobavit experientia, ut non possit dari exemplum notabile Reipublicæ verè ex tribus formis constitutæ.

VIII.

Non tamen protinus mixtus confurgit Reipublicæ status, ubi administratio externa aliquid trahit ex forma alterius Reipublicæ, cum modus externus administrandi non variet ipsum statum; potest enim summa potestas indivisa penes unum, vel paucos, aut universos residere, modus autem administrandi aliam formam præferre. Sic in statu populari pleraque negotia publica expediri possunt vel per Senatum ex universis delectum, vel per unum, qui dignitate primum in Republica locum obtineat. Similiter in statu Optimatum unus aliquis Authoritate ita eminere potest, ut plurima negotia publica solus administret. Sic & status Monarchicus Aristocraticæ administrandi ratione temperari potest, ita ut supremus Princeps in negotiis arduis adhibere teneatur consensum Senatûs, nec tamen propterea Monarchia miscetur cum Aristocrátia, quia non eo ipso, quòd Princeps absque consensu Senatûs certa Majestatis jura exercere nequeat, summa potestas communicatur cum Senatu; nam & pupillus, si de rebus suis disponere velit, adhibere tenetur consensum tutoris, nec tamen propterea dominium suum

suum communicat cum tutore: Unde nec Princeps communicat summam potestatem cum Senatu, licet in negotiis arduis teneatur adhibere consensum Senatûs. Nisi igitur aliquis errare velit, modum administrandi ab ipso Reipublicæ Statu distinguat, necesse est, quod & Aristotel. fecit, dum *Lib. 4. Polit. Cap. 5.* scribit, *malis locis accidere, ut, quæ Republica secundum Leges non sit popularis, consuetudine tamen, & vivendi moda populariter gubernetur, & è converso apud alios contingere, ut Republica secundum Leges magis sit popularis, moribus tamen, & vivendi modo magis ad paucorum gubernationem pertineat.* Bœcler. ad Grot. *Cit. Cap. 3. §. 17.*

IX.

Nullum etiam mixturæ argumentum est, si Reges acta quædam sua nolunt esse rata, nisi à Senatu, aut alio quodam cœtu approbentur; licet enim ejusmodi acta, non secutâ approbatione Senatûs, in irritum recidant, hoc tamen directò non provenit à voluntate Senatûs, sed ipsius Regis, qui non aliter acta sua voluit esse rata, quàm sub conditione, si illa etiam à Senatu approbentur. Deficiente igitur hac conditione deficit quoque voluntas Regis. Tale erat Antiochi tertii Regis rescriptum ad Magistratus, ne sibi parent, siquid Legibus adversum jussisset. Eundem in modum ad Senatuum rescripserunt Imperatores Theodos. & Valentin. *in L. 7. Cod. de Precib. Imperat. offerend.* Interim dubium non est, quin Rex speciali jussu priori suæ voluntati derogare, & absolutè velle possit, ut acta sua etiam citra approbationem Senatûs rata sint. Unde patet; quòd Rex tantùm id facere nolit, quòd Senatui improbatur, non verò quòd id facere non possit. Grot. *cit. Cap. 3. §. 18.* & ibi Vitriar. *Quæst. 50.*

X.

Deinde nec mixtus consurgit Reipublicæ status, tametsi Rex in aditu Regni ad certum administrandi Imperii modum subditis se pacto adstringat, veluti si promittat, quòd certo generi hominum Magistratus mandare molit, vel quòd certa negotia publica non nisi eum consilio, & consensu Procerum velit expedire; qui enim subditis promittit, quòd certo modo Imperium administrare velit, is

facultatem administrandi nec ex toto, nec ex parte abdicat; licet ejus exercitium hoc pacto restringatur, & limitetur, ita tamen, ut urgente summâ Reipublicæ necessitate Rex ad servandum ejusmodi promissum obstrictus haud esset, quia talis obligatio magis noceret, quàm prodesset felicitati publicæ. Unde prudenter præsumi non potest, quòd subditi Principem etiam pro tali casu ad observandum præscriptum administrandi modum adstringere velint. Si autem Rex extra casum necessitatis contra promissionem suam faceret, is sine dubio violatæ fidei reus foret, cum ex ejusmodi promissis Regum verum jus, quamvis morali cogendi necessitate destitutum, subditis nascatur. Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 6. num. 2.*

XI.

Denique nec mixtus confurgit Reipublicæ status, etiamsi ejusmodi promissioni, in aditu Regni subditis à Rege factæ, adjecta fuisset clausula irritans, quia exinde non necessariò sequitur, quòd summa potestas subditis sit communicata, sed tantum, quòd illi aliquam particulam libertatis naturalis sibi reservaverint, ita ut, licet e. g. jus ferendarum Legum privativè in Regem transferatur, ipsi tamen in materiam ab eo præcipiendam, vel prohibendam prius consentiant, cui deinde primùm Rex animam legalem infundat; vel, tametsi jus imponendi tributa itidem privativè Regi deferatur, ut tamen hoc suum jus non nisi prævio subditorum consensu exercere possit, quò sibi caveant, ne sine justâ causâ ipsis indicantur tributa; ac pròinde in his, & similibus casibus consensus subditorum non nisi per modum conditionis, sine qua non, requiritur. Sic, licet Episcopus in quibusdam adhibere teneatur consensum Capituli, ita ut sine ejus consensu actus sit nullus, nemo tamen dixerit, potestatem Episcopalem cum Capitulo communicatam esse. Sic etiam nemo dixerit, Status Provinciales in consortium Regiminis, & potestatis fuisse assumptos, si fortè Princeps in negotiis arduis, & momentosis vel vi antiquæ observantiæ, vel vi pactorum sine eorum consensu nihil posset disponere. Et quamvis ejusmodi in aditu Regni subditis à Rege facta promissio etiam in alium fortè sensum detorqueri posset, interpretatio tamen contra subditos esset facienda, qui sibi imputare debent, quòd conditiones, in quas Regi juran-

jurandum erat, non apertius expresserint; Rex autem id, quod plures sensus recipit, jure suo accipere potuit in partem sibi utiliore: imò, cum ex una parte subditi finem suum satis obtineant, modò exercitium, salvà, & illibatà penes Regem manente Majestate, restringatur, & certis limitibus concludatur: ex alterà autem splendori Regni hac ratione magis consulatur, præsumi non potest, quòd modum administrandi Imperii præscribendo voluerint summæ potestatis participes fieri. Hinc probare non possumus illorum sententiam, qui statum Imperii nostri Romano-Germanici ex Monarchia, & Aristocratia mixtum esse contendunt, cum verius sit, eundem etiamnum purè Monarchicum esse, quoad modum tamen exercendi certa jura Majestatis limitatum, & restrictum. Sed hoc alterius loci est.

XII.

Vera igitur mixtura tantum contingit primò, si vel communio unius, aut alterius juris summæ potestatis expressis verbis inducatur, vel diversa ejus jura disparatis subjectis in solidum assignentur, quod ultimum etiam tunc fieri censetur, si in delatione Imperii absolute dictum sit, hoc, illudve jus non fore penes Regem; cum enim non extinguatur, nec in eum transeat, cui Imperium deferatur, necessario sequitur, illud penes populum remanere. Secundò, si promissioni, quam Rex in aditu Regni fecit, aliquid additum sit, ex quo colligatur, eundem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse; licet enim, si nudum factum, & vim spectemus, etiam inferior Superiorem cogere possit, implicat tamen, ut inferior quæ talis jus habeat cogendi Superiorem, sed, qui jus habet alterum cogendi, vel eo superior, vel saltem ei æqualis esse debet, nam cogere non semper est Superioris, cum extra civitatem quisque jus habeat cogendi debitorem. Si ergò aliquid additum sit, ex quo colligatur, Regem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse, necessario sequitur, populum, vel Senatum Procerum in eo, in quo cogere potest, aut Rege superiorem, aut saltem ei æqualem, & hæcenus summi Imperii consortem esse. Planè si populus, vel Concilium Procerum simpliciter, & absolute, seu in omnibus jus haberet cogendi Regem, hic

instar Regum Spartanorum non nisi Regium nomen, & titulum haberet, ac proinde status merè popularis, vel Aristocraticus, non mixtus foret, & in hoc demùm casu vera est sententiâ Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 4. §. 14.* & Vitriar. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. Quest. 47.* qui negant, statum mixtum consurgere, si quid promissioni additum sit, ex quo colligatur, Regem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse. Si verò ponatur, quædam jura summi Imperii libero Regis arbitrio permixta esse, eorum sententiâ admitti haud potest. Tertiò contingit mixtura, si populus adhuc liber futuro Regi quid imperet per modum manentis præcepti, veluti si legem ferat, ne futurus Rex Magistratus conferre possit extraneis, expressim addito, ut legem hanc mutandi, aut abrogandi potestatem Rex non habeat, præcipere enim est Superioris. Quartò denique etiam vi derelictionis sive expressæ, sive præsumptæ status mixtus nasci potest. Vid. Grot. *cit. Cap. 3. §. 17. num. 1. & Lib. 2. Cap. 4. §. 11.*

§. III.

De Civitatibus irregularibus.

S U M M A R I A.

- I. *In quo consistat communis civitatibus quasi congenita indoles, ac natura?*
- II. *Civitates Monarchica, & Aristocratica non sunt irregulares.*
- III. *Solvitur dubium quoddam.*
- IV. *Irregularitas civitatum oritur primò ex defectu vinculi, unde irregulares sunt civitates Dyarchica, & Triarchica.*
- V. *Non tamen propterea status veteris Imperii Romani semper fuit irregularis.*
- VI. *Nec vocari potest Aristocrata Duumviralis, aut Triumviralis.*
- VII. *Secundò profuit irregularitas civitatum ex defectu simplicis Regiminis unde irregulares sunt civitates mixta.*
- VIII. *Tertiò denique irregularitas civitatum oritur ex defectu finis, unde irregulares sunt civitates heriles.*
- IX. *Civitates patrimoniales, nisi simul sint heriles, irregulares haud sunt.*

X. *Sed*

X. *Sed nec tempore interregni civitas irregularis est.*

XI. *Solvitur quadam objectio.*

I.

Civitem irregularem supra diximus esse illam, quæ à communi civitatibus quasi congenitâ indole, ac naturâ in uno, alterove degenerat; in quonam autem communis hæc civitatum indoles, ac natura consistat, ex statu primævo, quem civitates, quæ modo naturali, non violento nascuntur, in ipsâ sui nativitate sortiuntur, desumendum esse arbitramur. Ponamus ergo plures Patresfamilias, qui hæcenus segreges vivebant, communi consensu in unum cœtum perfectum coire, hunc cœtum confestim sequitur summa potestas civilis, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus conservationem omninò necessaria, simulque hocipso confluit civitas. Status ejusdem jam talis est: *Primò* omnia, & singula ejus membra inter se connexa sunt vi Imperii. *Secundò* totum corpus regitur ab una potestate indivisâ, velut ab unâ animâ, *Tertiò* hæc potestas per se ordinata est ad communem, & publicam totius corporis felicitatem. Quod si igitur civitas quædam occurrat, quæ vel in uno, vel in altero ab hoc primævo statu deflectat, tunc eam irregularem esse dicimus; quidquid enim ab indole ac naturâ sibi congenitâ deviat, illud rectè irregulare vocatur.

II.

Equidem etiam Civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ à communi civitatibus quasi congenitâ indole, ac naturâ deflectunt; Si enim primævum earum statum, in quo nascuntur, spectemus, summum Imperium penes totam existit communitatem, à qua deinde primùm in unum, aut paucos transfertur; Neo tamen propterea civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ sunt irregulares, quia non omnis deviatio à primævo civitatum statu irregularitatem infert, sed illa demùm, quæ facta est in statum imperfectum, aut saltem minus perfectum, cum civitatem irregularem esse imperfectionem involvat; si autem status primævus mutetur in æquè perfectum, aut perfectiorem, civitas non fit irregularis. Cum igitur status Monarchicus, & Aristocraticus per se loquendo sit æquè perfectus, aut

aut etiam perfectior, quàm primævus erat, ideò civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ non possunt dici irregulares, tametsi ab illo primævo civitatum statu in hoc deflectant, quòd summum Imperium non ampliùs immediatè penes totam communitatem existat.

III.

Dices fortè, statum primævum, in quo civitates modo naturali nascuntur, esse statum libertatis, statum autem Monarchicum, & Aristocraticum esse statum servitutis publicæ; spectato enim primævo statu populum esse liberum, & sui juris, in statu autem Monarchico, & Aristocratico eundem esse subjectum Regi, vel Concilio Optimatum; esse autem statum servitutis haud dubiè imperfectiorem, quàm statum libertatis, ac per consequens eas civitates, quæ ex statu primævo migrarunt in statum Monarchicum, aut Aristocraticum, eo ipso migrasse in statum imperfectiorem, esse ergò, supposità nostrà de irregularitate civitatum sententià, etiam civitates Monarchicas, & Aristocraticas irregulares, quod tamen nemo ne quidem somniaverit. At non magno labore opus est, ut argumentum hoc solvatur, modò distinguamus inter populum collectivè, & distributivè sumptum, collectivè sumptus non tantum in statu primævo, sed & in statu Monarchico, & Aristocratico ab omni Imperio extraneo liber est, & sui juris, aliàs non constitueret civitatem, sed duntaxat provinciam alieno Imperio subjectam, distributivè autem sumptus æquè in statu primævo Imperio subjectus est, ac in statu Monarchico, & Aristocratico: dum ergò dicitur, populum spectato primævo statu esse liberum, & sui juris, populus sumitur collectivè, dum autem dicitur, eundem in statu Monarchico, & Aristocratico Regi, aut Concilio Optimatum subjectum esse, idem terminus sumitur distributivè, ac proinde peccatur contra regulas logicas. Salva igitur manet nostrà de irregularitate civitatum sententia, vi cujus ex triplici fonte profluit illarum irregularitas.

IV.

Primò ex defectu vinculi, si nempe non omnia ejusdem civitatis membra inter se connexa sint vi Imperii. Ob hanc causam irregulares sunt civitates Dyarchicæ, Triarchicæ, & quæ ita mixtæ sunt,

sunt, ut quædam Majestatis jura Regi, & Concilio Optimatum, vel Regi, & populo communia sint, nam ejusmodi coimperantes quæ tales solo conventionis vinculo inter se conjunguntur, qui Reipublicæ status fragilis admodum est, cum facili contingere possit, ut inter eos nascantur discordiæ; nam, ut Statius 1. Thebaid. canit:

Socius comes discordia. Regnis.

Hæ discordiæ vi Imperii tolli non possunt, nisi ergò tempestive amabili sopiantur conventionione, mutua progignent odia, ac tandem in bellum civile erumpent, quo majus malum Reipublicæ vix potest accidere.

Cæterum quamvis dixerim, civitates Dyarchicas, & Triarchicas esse irregulares, non tamen hoc ipso dico, statum veteris Imperii Romani semper fuisse irregularem, quoties uno plures fuere Augusti; Si enim duo divisim imperarunt, ac unus Orienti, alter Occidenti præfuit, vel etiam, ut filii Constantini M. tres orbem Romanum tripartito gubernarunt, ita ut nullus ab altero dependeret, tunc ex uno plura distincta Regna sunt facta, tamen illis conjunctim ob Legum, & morum similitudinem, Regnantium, & populorum cognationem, foedus, & mœtuam velut substitutionem nomen Romani Imperii, ex quo orta, remanserit, ac proinde hoc casu status irregularis non emerit. Quin imò ne eo quidem casu

statum Romani Imperii continuo irregularem fuisse arbitror, quo duo Augusti indivisim res Imperii administrarunt, cum enim plerumque pater filium, pater generum, frater fratrem in partem curarum vocaverit, verosimile non est, id eo fine factum fuisse, ut summam potestatem cum ipso partiretur, sed potius, ut eum sibi successorem constitueret, ac firmaret, ne vacante aliquando Imperio milites Augustum alium proclamarent, & ad solium eveherent. Hinc solus ille jure proprio, & vi Imperii regnasse videtur, qui alterum tanquam Collegam sibi adseverat, alter autem non nisi præcarium, & vicariam habuit potestatem. Unde eodem casu Republicanam Romanam irregularem fuisse dicimus, quo plures Augusti summam potestatem pro indiviso communem habebat, ita ut quisque eorum jure proprio exercuerit, Confar. Puffendorf. lib. 1. cap. 10. §. 11.

VI.

Sunt, qui Aristocratiam Duumviralem, aut triumviralem fuisse existimant, quoties duo, aut tres Augusti Romanum Imperium indivisim tenuerunt, ita ut alter sine altero nihil potuerit decernere, cujus opinionis est Bœcler. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 17. pag. mihi 255.* At malè; nam primò duo, vel tres potestate æquales non nisi vinculo pacti inter se connecti potuerunt, in statu autem Aristocratico singuli Proceres etiam imperio inter se connectuntur. Deinde in statu Optimatum una duntaxat potestas summa dominatur, si verò duo, aut tres potestate æquales indivisim Imperium teneant, plures potestates summæ dominantur. Denique in statu Aristocratico pars major prævalet minori, ac plura suffragia præponderant, duo autem Augusti non potuissent vi Imperii tertium potestate æqualem in suam trahere sententiam invitum, ac per consequens ejusmodi Regiminis status pro Aristocratico nequitiam haberi potest, sed dicendus est irregularis. Puffendorf. *cit. §. 15. Dn. Gletle in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 29. Thomaf. ad Huber. de Jur. Civitat. Lib. 1. Sect. 7. Cap. 2. num. 2. & 6.*

VII.

Secundò profluit irregularitas civitatum ex defectu simplicis Regiminis, si nempe non omnia, quæ ad gubernationem civitatis pertinent, ab una potestate indivisâ velut ab unâ animâ proficiantur. Ob hanc causam irregulares sunt civitates mixtæ, seu multiformes; quæ autem quoad modum administrandi duntaxat temperatæ sunt, illæ non ad irregulares, sed ad regulares civitates sunt referendæ, nihilominus enim totum Reipublicæ corpus ab una potestate indivisâ, velut ab unâ animâ regitur. Hinc præcedente §. temperamentum à mixtura sedulo distinximus.

VIII.

Tertiò denique irregularitas civitatum oritur ex defectu finis, si nempe summi Imperantes in gubernatione civitatis suum commodum primario, populi verò utilitatem per accidens tantum, & quidem non injustè intendant; tamen enim summa potestas civilis per se ordinata sit ad communem, & publicam totius corporis felicitatem,

citatem, ejus tamen natura ita alterari potest, ut illa quandoque absque injustitia primario ordinetur ad utilitatem Imperantis, veluti si Imperium victoriæ partum sit. Ob hanc causam irregulares sunt civitates heriles, utpote in quibus utilitas populi, perinde ut in familia servi, tantum per accidens quæritur, quia scilicet intereunte populo Imperium conservari haud potest, Imperantis autem utilitas primario intenditur, & hoc non injustè, in quo is, qui Imperium herile habet, differt à Tyranno, qui omnia in suum commodum detorquet injustè. Aristotel. 4. Polit. Cap. 10.

IX.

Sunt, qui etiam civitates patrimoniales in numerum irregularium referunt. Rectè, si civitates patrimoniales simul sint heriles. At non eo ipso, quod civitas patrimonialis sit, illa necessario etiam herilis est; potest enim aliquis Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis tenere, ita ut illud tam inter vivos, tum ultimâ voluntate liberè in alium transferre possit, quin tamen is in gubernatione civitatis primario suam spectare queat commodum, si nimirum populus alicui ita detulerit Imperium. Si autem civitas patrimonialis non simul etiam herilis sit, illa potius regularibus, quàm irregularibus civitatibus accensenda esse videtur, nam etiam spectato statu primævo summa potestas patrimonialis est, cum in pleno, & absoluto jure proprietatis, penes populum existat. Licet ergo jam Rex summum Imperium eodem modo teneat, quo olim populus, non tamen per hoc contingit deviatio aliqua ab illo statu, quem civitates in ipsa sui nativitate sortiuntur, sola autem mutatio status primævi in statum Monarchicum quæ talis nullam inducit irregularitatem.

X.

Similiter nec tempore interregni civitatem irregularem esse existimo, cum status interregni à statu, in quo civitates modo naturali nasci solent, non differat, uti enim summa potestas ex natura rei primitus penes universum populum residet, ita & tempore interregni, quia Rege, si electus est, mortuo, aut familia regnatrice extinctâ jus imperandi ad populum revertitur. Nec quidquam ad

sem facit, quod status interregni non sit stabilis, sed temporarius duntaxat, nam hoc non immutat naturam civitatum, ac proinde nec inducit irregularitatem. Deinde etiam status civitatum primævus, antequam certa Regiminis forma communi consensu fuerit determinata, temporarius tantum est, nec tamen propterea irregularis, nisi dicere velis, omnes civitates statim in prima sui nativitate irregulares esse, quod utique absurdum est, confundi non debet status imperfectus cum statu irregulari. Accedit, quod populo liberum sit, si velit, talem statum Democraticum in perpetuum deinceps stabilire. At

XI.

Dices: status interregni saltem plerumque solet esse temporarius, status autem civitatum vulgò non solet esse temporarius. Fateor, at quid tum? etiam res immobiles non solent vulgò deponi, & tamen, si de facto deponantur, depositum non sit irregulare: ergò etiam, licet status civitatum vulgò non soleat esse temporarius, si tamen sit, propterea civitas non sit irregularis; idem enim depositum rei immobilis non sit irregulare, quia natura depositi primæva non immutatur: at nec immutatur primæva civitatum natura, licet status earum sit temporarius: ergò &c. Non inficiamus quidem, civitatem tempore interregni versari quandoque in statu morbofo; at exinde non sequitur, quod interregnum quæ tale civitatem efficiat irregularem, cum etiam Civitates Monarchicæ, Aristocraticæ, & Democraticæ quandoque versentur in statu morbofo, nec tamen propterea illæ quæ tales sunt irregulares. Negamus igitur, civitatem tempore interregni irregularem esse, præsertim si modus administrandi Legibus fundamentalibus, ut fieri solet, sit determinatus.

S. IV.

De Civitatibus Morbofis.

SUMMARIÆ.

- I. *Civitates morbofæ differunt ab irregularibus.*
- II. *Auriferentur quedam vitia hominum primò in statu Monarchico.*
- III. *Secun-*

- III. *Secundo in statu Aristocratico.*
 IV. *Tertio in statu Democratico.*
 V. *Quarto in statu mixto.*
 VI. *Afferantur etiam quadam vitia status.*
 VII. *Civitas morboſa non conſtituit novam Reipublica ſpeciem.*

I.

Contingit haud raro, ut corpus morale, ac politicum non minus, quam corpus naturale, in ſtatum morboſum prolabatur, interim tamen civitates morboſae multum differunt à civitatibus irregularibus; irregularitas enim publicè nititur authoritate, ac voluntate ipſius civitatis conſurgit, unde ſeſe palam, & citra pudorem audet oſtendere; morbus autem præter mentem, ac intentionem civitatis ſenſim invaleſcit, & ideo ſemper velut illegitimam, ac erubescendam faciem præſert, neque tantum civitates irregulares, ſed regulares quoque ſua patiuntur deliquia, quæ tamen propterea non degenerant in irregulares; uti enim ædificium ad regulas Architectonicas conſtructum regulare manet, licet matrem vitioſa, aut rectum ſocordia inſolentium tegulis nudatum ſit, parietes ruinam minentur, trabes carie confectæ, fundamenta hæſent: ita etiam civitates regulares naturam ſuam non exuunt, tametsi imperantes, aut parentes vitiis ſint dediti, vel exiguam utilitatis publicæ curam habeant. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 14.* Dri. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 30.*

II.

Sunt autem morbi, quibus civitates premi ſolent, duorum generum, quidam enim oriuntur ex malitia hominum, alii verò ex prava diſpoſitione ipſius civitatis, unde alia vocantur vitia hominum, alia vitia ſtatus. Vitia hominum in ſtatu Monarchico ſunt vel Imperantium, vel parentium. Imperantium, ſi arte regnandi ſint deſtituti, ſi nullam, aut exiguam Reipublicæ curam habeant, ſi eandem pravorum Miniſtrorum ambitioni, aut avaritiæ lacerandam proſtituant, vel citra neceſſitatem in caſum dare gaudeant, ſi pecunias utilitati publicæ deſtinatas ſuxu diſſipent, aut inconſuſtis largitionibus profundant, ſi ſubditos injuriis laceſſant, facultatibus onerent,

gant, oneribus gravissimis opprimant, si justitiam venalem habeant, & quæ sunt alia, quibus nomen mali Principis comparatur; quis enim omnia Imperantium vitia enumeret, quæ civitatem in statum morbosum conjiciant? vitia subditorum sunt, si invito Principe negotiis publicis se immisceant, si frænum mordeant, si obsequium exuant, si vires Regias deprimant, suas extollant, si id agant, ut jura quædam Principi extorqueant, quibus contra potestatem legitimam sese muniant, si autoritas Regis ipsis vilescat &c.

III.

In statu Aristocratico vitia hominum sunt, si per ambitum, aut pravas artes viris improbis, vel ineptis via pateat in Senatum, si Optimates factionibus distrahantur, si consilia salubria, & bono communi profutura, æmulatione, vel odio in Authores, improbentur, si cives tanquam mancipia tractentur, si bona civitatis augendo privato patrimonio intervertantur, si in Oligarchiam, seu paucorum potentiam deflectat, si ii, quibus sola obsequii gloria relicta est, caput attollere sustineant &c.

IV.

In statu Democratico vitia hominum sunt, si præclaræ, & Reipublicæ non prægraves virtutes per invidiam opprimantur, si per levitatem Leges temerè figantur, & refigantur, si cives internis motibus distracti in commune non consulant, si homines inepti, & turbulenti sententias suas præferoci pertinaciâ tueri satagant, si sordidi, & inepti rebus gerendis præficiantur, si paulatim vergat ad anarchiam &c.

V.

In statu denique mixto vitia hominum sunt, si unus involet in partem potestatis non suam, si inter consortes Imperii discordiæ exortæ sint, si socius in jure summæ potestatis, quod cum altero commune habet, præ socio plus autoritatis sibi arroget &c.

VI.

Vitia statûs sunt, si Leges, & instituta non sint accommodata genio populi, si turbis, atque internis motibus ansam præbeant, si justa vicinorum odia concitent, si cives ineptos reddant ad obeun-
das

das functiones, quæ Reipublicæ servandæ sunt necessariæ, si Leges fundamentales ita sint comparatæ, ut negotia publica non nisi tardè, & difficulter expediri possint &c. Confer Puffendorf. *ubi supra* §. 10. & Dn. Gletle *cit. Cap. 3. num. 31. & seqq.*

VII.

Tametsi autem inter sanam, atque morbosam Rempublicam haud dubiè plurimum intersit, non tamen propterea, quòd civitas ægrotet, nova inducitur Reipublicæ species, quia neque natura potestatis in se, neque subjectum ejus proprium, unde diversitas Rempublicarum unicè desumenda est, ægrotatione civitatis variatur. Interim tamen diffiteri non possumus, Rempublicam ægrotantem, nisi maturis occurratur remediis, successu temporis plerumque in aliam mutari speciem. Puffendorf. *alleg. Cap. 5. §. 11.*

§. V.

De Systemate Civitatum.

SUMMARI A.

- I. Describitur systema.
- II. Dividitur in duas species, & utraque explicatur.
- III. Prima systematis species variis ex causis enasci potest.
- IV. Altera non nisi pacto, ut plurimum expresso, originem suam debet.
- V. Cur plures civitates ad fœdas posteriori generis plerumque decurrant?
- VI. Materia, ex qua corpus systematicum coalescit, sunt plures diverse civitates.
- VII. Quomodo corpus systematicum à simplici federatarum societate differat?
- VIII. Negotia, quæ ad communiem felicitatem, & conservationem pertinent, communis etiam consilio, & consensu tractanda sunt, ubi tamen pluralitas verborum non præponderat, nisi ad ipsam in fœdere fuerit expressum.

IX. Refe-

IX. *Referuntur modi, quibus systema civitatum ex toto dissolvitur.*

X. *Recensentur modi, quibus ex parte tantum dissolvitur.*

I.

AFFINIA civitatibus sunt systemata civitatum, unde & à nonnullis civitates *composita* appellantur. Potest autem systema describi, quòd sit *corpus morale plurium civitatum vinculo tam arcto inter se connexarum, ut, licet singula summum Imperium retineant, figuram tamen, & speciem unius civitatis præferant.*

II.

Dividitur in duas species. Prima est, si plures distinctæ civitates unum, & eundem habeant Regem; quamvis enim monstruosum foret, si plura corpora naturalia unum duntaxat caput haberent, absurdum tamen non est, ut una, eademque persona plurium, ac distinctorum corporum moralium caput existat, cum unus homo gubernandis pluribus Regnis sufficere possit. Altera est, si plures civitates fœdere perpetuo in unum quasi corpus compingantur, ita ut singulæ quidem summum Imperium retineant, ea tamen negotia, ex quibus omnium sociorum salus conjunctim dependet, non nisi communi consilio, ac consensu tractare possint. Huc pertinent Cantones Helveticæ, & septem Provinciæ confederatæ Belgicæ.

III.

Systema prioris generis variis ex causis nasci potest, ut primo ex electione, si populi suffragiis is in Regem eligatur, qui jam ante Regnum aliquod possidet, vel si fœdere perpetuo unum Regnum alteri ita conjunctum sit, ut, qui ab uno populo in Regem eligitur, hocipso etiam Rex sit alterius populi, velut Regnum Italicæ conjunctum est Regno Germaniæ, qui enim in Regem Germaniæ eligitur, hocipso simul etiam Rex est Italicæ, licet hæc duo Regna non coaluerint in unam Rempublicam, sed distincta, & separata Regna maneat. Secundo oritur ex successione, si Regem Lex successoria simul vocet ad aliud Regnum, vel aliquem, qui Regnum nondum habet, vocet ad plura Regna, uti fit, si femina, ad quam jure successionis Regnum devolutum est, nubat alicui Regi, nam post Paren-

Parentum mortem eorum soboles ad utrumque Regnum vocatur, nisi fortè diversus succedendi ordo in uno, & altero Regno receptus conjunctionem impediatur; nam si e. g. in uno Regno obtineat successio linealis Agnatica, in altero verò Cognatica, & ex tali matrimonio non nisi filia nascatur, hæc quidem in Regno lineali Cognatico succedet, alterum verò ad agnatum masculum defuncti Regis devolvetur. Tertiò consurgit hoc systema titulo belli, si Rex aliquis liberâ populi voluntate constitutus armis sibi subiciat alium populum proprio nomine, ac periculo, & propriis sumptibus, non nomine, aut sumptibus populi, cui præest. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 17.*

IV.

Systema verò posterioris generis non nisi pacto originem suam debet, & quidem ut plurimum expresso, potest tamen pacto etiam tacito coalescere, si nimirum plures Provinciæ eidem Capiti subiectæ paulatim in plenam libertatem sese vindicent, ita tamen, ut singulæ suam habeant *ἀνεξαρτησία*, ea autem, quæ ad communem ipsarum felicitatem, & conservationem pertinent, non nisi communi consilio, & consensu tractent, quo casu is, qui Rex erat, summam potestatem habere desinit, licet eidem quædam ex veteri statu Reliquiæ sint relictæ, & hujus corporis systematici Dux tantum sit. Sunt, qui hujus rei exemplum ponunt in Imperio nostro Romano-Germanico. At hi vel perniciosè errant, vel turpiter adulantur, vel denique minus peritos malitiosè decipere conantur. Præstant status omnes Imperatori non tantum juramentum fidelitatis, sed & subjectionis: ergò eidem vinculo subjectionis, & non nexu duntaxat systematico coherent, & devincti sunt. Conniveri hæc possent, si ab exteris vel ex innato odio, vel ex imperitia proferrentur, quòd verò quidam ex ipsis civibus Imperii talia effutire ausint, intolerabile est, & publicam meretur reprehensionem, cum non nisi còtendant, ut status omne erga Imperatorem obsequium exuant.

V.

Ad fœdus hoc posterioris generis plures civitates plerumque idèò decurrunt, quia depellendo communi hosti singulæ sufficientes vires

K

vires

vires non habent, interim tamen Majestatis illecebrâ ita fascinantur, ut hanc dimittere inglorium censeant, cum abjecti animi sit, ex statu libertatis in statum subjectionis, & servitutis publicæ, nisi extrema ad hoc cogat necessitas, se conicere, & tanto splendore, ac dignitate, quam Majestas confert, sese spoliare, fœdere autem hoc systematico & securitati publicæ, & summæ simul dignitati in perpetuum prospicitur.

VI.

Materia, ex qua corpus systematicum coalescit, sunt plures diversæ civitates, ex quarum conjunctione systema enascitur. Possunt autem duæ, pluresve civitates non uno tantum modo inter se conjungi. Primò, ut ex illis una fiat civitas, quo casu, ut suo loco dictum est, vel utraque perit, & nova omninò civitas producitur, vel una quidem manet, altera autem perit, & illius fit accessio, neutro casu confluit systema. Secundò inter se conjungi possunt ita, ut quælibet eadem maneat civitas, ut antè fuit, & hæc conjunctio vel fit propter certam, vel propter indefinitam utilitatem communem. Illo casu confluit simplex fœderatorum societas: hoc autem casu nascitur systema civitatum.

VII.

Forma corporis systematici consistit in differentia specificâ, quæ à simplici fœderatorum societate distinguitur, quæ, ut modo diximus, in eo stat, quòd fœdus systematicum indefinitæ utilitatis communis gratiâ, alia autem fœdera propter certam, ac determinatam tantum utilitatem fiant. Deinde fœdera alia non eo fine contrahuntur, ut plures civitates unam velut repræsentent: Systematicum verò eo fine pangitur, ut obtinenda communis felicitatis gratiâ plures civitates in unum morale corpus coalescant. Denique fœdera systematica tendunt ad unionem perpetuam, alia autem fœdera, etsi quandoque in perpetuum contrahantur, plerumque tamen temporaria esse solent.

VIII.

Effectus stat in eo, quòd illa negotia, quæ ad communem felicitatem, & conservationem pertinent, communem etiam consilio, & consen-

consensu tractanda sint; quamvis autem aliàs in Conciliis, & cœtib; suffragiorum numerus prævalere soleat, in systemate tamen civitatum, si negotia tractentur, quæ communem omnium sociorum felicitatem directè tangunt, pluralitas votorum, nisi idiplum in fœdere fuerit expressum, non præponderat, sed necesse est, ut unanimis omnium, & singulorum consensus interveniat; cùm enim quælibet civitas summum Imperium retineat, una nihil juris obtinet in alteram, ac proinde nulla suffragiis aliarum civitatum invita voluntatem suam tenetur submittere. Et sanè hocipso, quòd in fœdere expressum non sit, quòd major pars prævalere debeat, civitates systematicæ velle censentur, ut negotia, quæ summam rerum tangunt, unanimi consensu omnium pertractentur, ita ut nulla suffragiis cœterarum invita assurgere teneatur; in dubio enim præsumptio pro minore stat obligatione, cum in obicuriis minimum sequi conveniat. præsertim in proposito, ubi præscindendo à fœdere nemo cogi possit, ut aliorum suffragiis suam submittat voluntatem, quæ naturalis libertas non temerè credi debet fuisse abdicata. Si autem in fœdere expressum esset, ut partis majoris consensus pro consensu omnium habeatur, haud dubiè conventioni standum erit, adeo ut cæteræ civitates reluctantes, & pertinacem vel mediæ, quæ in naturali libertate viventibus competunt, ad hoc compellerent, vel, si malint, societate suâ penitus excludere possint. Puffendorf. *Lih. 7. Cap. 5. §. 20.*

IX.

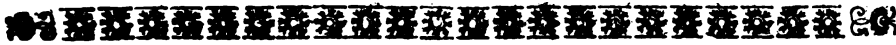
Contraria sunt modi, quibus systema civitatum iterum dissolvitur. Dissolvitur autem vel ex toto, vel ex parte. Ex toto vel summo Imperio post singulas civitates remanente, vel non remanente. Remanente post singulas summo Imperio dissolvitur systema primo, si communi consensu sive expresso, sive tacito à fœdere systematico recedant. Secundo, si bello cum extero infeliciter gestovictor singulis civitatibus suam imperet, ut quondam Romanis Achaïis fecere. Non remanente post singulas summo Imperio dissolvitur systema itidem duobus modis. Primo, si omnes civitates vitæ jure belli alicujus exteri potestati subiciantur. Secundo, si in pacatam civitatem coalescant, forte quòd omnes socii

summo Imperio unius concilii, aut hominis se ultrò subjiciant, aut una civitas potentiâ præpollens reliquas in provinciarum conditionem redigat, quod eo plerumque casu accidere solet, quo imbecilliores validiori vi fœderis aliquam permanentem prælationem deferre tenentur; ferè enim contingit, ut, qui superior est in fœdere, si is potentiâ multùm antecellat, paulatim verum Imperium usurpet in socios, ita ut specie quidem fœdus sit, re autem precaria libertas, ut Lycortas Achæorum Prator questus est apud Liv. *Lib. 39. Cap. 37.* Quod si jam patientia accesserit, usurpatio tandem in jus transibit.

X.

Ex parte dissolvitur systema primò, si una fortè civitas, conveniuntibus cœteris, se separet, & ea negotia, quæ aliàs communè consilio tractanda forent, seorsim administret, quod tum ferè contingere solet, si una civitas plus utilitatis ex separatione speret, quàm ex conjunctione cœteri autem socii eandem sibi magis oneri, quàm subsidio esse judicent. Secundò, si una ob violatas fœderis Leges societate excludatur; ea enim fœderum natura est, ut, si una pars fœdus violaverit, pars altera ab eo discedere possit, cum singula fœderis capita vim conditionis habeant. Grot. *Lib. 2. Cap. 15. §. 15.* Tertiò, si una cum cœteris bellum intestinum gerat, nisi cum pace fœderis Leges iterum renoventur; bellum enim abruptum amicitiam, sine qua fœdus systematicum consistere haud potest. Quartò, si una, vel altera sociarum civitatum ab hoste fuerit occupata, nec enim victor ex vi fœderis, quo civitas devicta reliquis juncta erat, in societatem succedit, sed novâ omninò conventionem opus est, ut in locum victæ civitatis de fœdere participet, prout quondam Philippus decreto Amphychionum in eorum consensu loco Phœcensium adscitus fuerat. Diodor. Sicul. *Lib. 16. Cap. 61.* Quamvis enim fœdus systematicum reale sit, fœdera autem realia non expirent, tametsi Reipublicæ status mutatus sit, cum mutato licet capite idem maneat corpus. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16. §. 16. num. 7.* si tamen una sociarum civitatum vi bellicâ sub jugum fuerit redacta, fœdus systematicum expirasse censetur, quippe quod initum est inter civitates ut tales, cui consequens est, ut fœdere excidat,

excidat, quæ civitas esse desit. Et licet forte in fœdere eæstum sit, ut ob mutationem Reipublicæ nulla civitatum fœdere excidat, hoc tamen de tali mutatione intelligendum esse videtur, quæ ultroque fit populi consensu; qui enim unam fœderatarum civitatum armis invadit, totius corporis systematici hostis esse censetur. Præsumi autem non potest, quod reliquæ civitates se obstringere voluerint ad continuandam eum hoste communi societatem, si is forte vi bellicâ unam earum occupaverit, præsertim eam in tali rerum eventu cæterarum plerumque non amplius interfit, ut continuetur, sed earum rationes potius exigant, ut non continuetur. Jung. Puffendorf. cit. Cap. 3. §. 21.

PARS SECUNDA.

Diximus supra causam formalem civitatis esse summum Imperium, sine quo multitudo hominum, etiam passionis vinculo confœciata, civitas non est, de quo jam plenius nobis differendum erit. Ut autem ordinatè procedamus, agemus in hac secundâ parte de summo Imperio in communi, in tertiâ verò potissima summæ potestatis jura in specie exequemur. Sit igitur

CAPUT UNICUM.

De summo Imperio in communi.

§. I.

De Erymologia, Homonymia, Synonymia, Definitione, ac Divisione summi Imperii.

SUMMARIA.

I. Imperium ab imperando dictum, vel summum est, vel subalternum; summum porro vel familiare, vel civile, quod ultimum variis quidem nominibus, jam autem passim Majestas appellatur.

K 3

II. Unde

- II. Unde dicta sit *Majestas*?
- III. Refertur varia acceptio *Majestatis*.
- IV. Definitur communiter, quod sit *summa in civitatem potestas*.
- V. *Quanam potestas dicatur summa?*
- VI. Dividitur primo in *absolutam, & limitatam*.
- VII. Secundo in *patrimoniale, & non patrimoniale*.
- VIII. Tertio in *civilem, & herilem*.
- IX. Dividitur quarto à quibusdam in *realem & personalem, qua tamem diverso rejicitur*.

I.

Imperium descendit ab imperando, & vel summum est, vel subalternum: summum porro vel familiare, vel civile. Familiare dicitur, quod paterfamilias extra Rempublicam vivens habet in suam familiam: civile verò, quod competit in cœtum perfectum, seu civitatem, & hoc per excellentiam summum dicitur Imperium. Vocatur etiam quandoque *summum rerum judicium*. Ita N. 1. Terentius Eques Romanus apud Tacit. *Lib. 6. Annal. Cap. 8. num. 5.* ad Tiberium ait: *Tibi summum rerum judicium Dii dedere, nobis obsequii gloria relicta est.* Item *rerum summa, arbitrium rerum omnium, summa potestas, vis, aut jus imperii*, etiam passim *Majestas*, quæ vocabula & nos in posterum promiscuè usurpabimus.

II.

Majestatem autem vulgò quasi *majorem statam* dictam esse volunt, non quod vocem *Majestatis* ex *major*, & *status* compositam esse credant, sed ut allusione quadam etymologica ostenderent rei, & vocis convenientiam, cujusmodi allusiva derivandi ratio Authoribus omnibus admodum familiaris est; *in jactis, inquit Arnold. Vinn. ad Princ. Inst. de Testam. ordin. num. 1. venustas delectat, in rebus seriis utitur sibi, quare in re declaranda habet, commendabilis.* Veram hujus nominis originem Ziegler *de Jurib. Majest. Lib. 1. Cap. 1. num. 3.* deducit à comparativo *majus*, terminationem substantivi per extensionem recipientem, ita ut idem sit, ac *Majestas*.

III. Signi-

III.

Significat autem hoc vocabulum in genere amplitudinem, dignitatem, splendorem externum, vel decorem. Ita Cicer. *Lib. 2. de Orato.* Majestatem descripsit, quod sit *amplitudo*, ac *dignitas civitatis*. Item Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 3. num. 1.* Tiberium, atque Augustum publico abstinuisse ait, *inferius Majestate sua ratos, si palam lamentarentur*. Et *Lib. 1. Cap. 47. num. 3.* scribit, eundem Tiberium *consuuisse, per filios pariter adiri utrumque exercitum Majestate salva, cui major è longinquo reverentia*. Utroque hoc loco appellatione *Majestatis* intelligitur dignitas, quæ ab Imperio summo emanat. Eodem sensu vox *Majestatis* accipitur in *L. 7. §. 1. ff. de captiv. & posal. in revers.* ubi mentio fit illius foederis inæqualis, quo comprehensum est, ut unus populus alterius populi *Majestatem* comiter conservaret, velut in foedere Ætolorum cum Romanis cautum erat. Liv. *Lib. 38. Cap. 11.* quandoque dignitatem etiam inferiorem designat, ut in *L. penult. ff. de I. & I.* alibi denotat auctoritatem, ut in *L. 9. ff. de jurisdic.* Denique haud raro hoc vocabulo splendor externus, aut decor significatur, unde *Majestas loci*. Liv. *Lib. 1. Cap. 53.* *Majestas domus, oris, vultus, & similia*. In specie autem vox *Majestatis* designat potestatem civilem, quæ in suo genere, ad ordine aliam superiorem non agnoscit, quæ acceptio hujus loci est, & in hoc sensu

IV.

Definitur communiter, quod sit *summa in civitatem potestas*, Vox potestatis genus est, quia latius patet, quam vocabulum *Majestatis*, cum & extra, & intra civitatem potestates occurrant à *Majestate* tamen aliena, velut sunt potestas patria, dominica, maritalis: Cetera verò continent differentiam specificam; nam per *summa* excluditur potestas Magistratuum, nem parentum, & dominorum in civitate existentium, quorum potestas suprema non est, sed superiori potestati civili subiecta, per hoc autem, quod competat in civitatem, removetur potestas patrisfamilias extra Republicam viventis; tamen enim is in familiam suam obtineat potestatem in ordine suo supremam, *Majestate* tamen non præfulget, quia famili-

am tantum, non civitatem moderatur; licet fieri possit, ut potestas patrisfamilias extra Rempublicam viventis successu temporis, aucto liberorum numero, ac in eam multitudinem diffuso, quæ ad perfectam communitatem sufficiat, in Majestatem efflorescat.

V.

Dicitur autem potestas summa, cujus actus non possunt alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi, seu, quod in idem recidit, quæ altiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subjecta haud est. Unde primò summitati potestatis civilis non officit, quòd illa per se pendeat ab infinita potestate Dei, quia saltem in suo genere, ac ordine superiorem aliam non agnoscit. Deinde nec obest, quòd illa subsit potestati spiritali summi Pontificis, cum potestas spiritalis alterius planè sit generis, ac ordinis, eiq̃ue suprema potestas temporalis in ordine ad illa tantum subjaceat, quæ spirituale concernunt Regimen animarum. Postremò nec nocet, quòd successor actus antecessoris irritos facere, ac Leges e. g. ab eo latas revocare possit, quia successor eandem potestatem habet, quam habuit antecessor: uti ergo summitatem potestatis non destruit, quòd hic voluntatem suam mutare, ac, quæ statuit, iterum revocare queat, ita nec eandem tollit, quòd successor ea, quæ ab antecessore statuta sunt, immutare valeat. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 7. num. 1.*

VI.

Dividitur summa potestas I. in absolutam, & limitatam. Absolutam voco, cujus liberum exercitium nullà conventionem, aut conditionem circumscriptum est. Limitatam verò, cujus liberum exercitium aliqua conventionem, aut conditionem est circumscriptum. Sic licet Augustissimo Imperatori nostro integra competat Majestas, nec status Imperii, ut perperam haud pauci contendunt, in consortium ejusdem assumpti sint, non tamen Eidem competit potestas absoluta, sed quoad modum exercendi limitata, quia jura quædam summi Imperii vi Capitulationis non aliter exercere potest, quam cum consensu vel omnium Imperii Ordinum, vel saltem Electorum. Interim licet aliquis habeat potestatem absolutam, non tamen propterea omnia, quæcunque libent, facere potest, sed nihil

hilo fecius juris naturalis, & divini vinculis adstrictus manet, ac proinde toto cœlo aberrant, qui potestatem absolutam adulatoriâ linguâ exlegem esse asserunt, ita ut quidquid ejusmodi Reges agant, id fas, justumque esse putetur, velut Anaxarchus ad Alexandrum ob Clyti necem dolentem dicebat, prout ex Plutarch. refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6. §. 7.*

VII.

Dividitur II. in patrimonialem, & non patrimonialem. Patrimonialis dicitur, quæ habetur pleno, & absoluto jure proprietatis. Non patrimonialis verò, quæ non existit in pleno, & absoluto jure proprietatis; nam etiam summum Imperium objectum est juris proprietatis, qui enim summam Reipublicæ potestatem habet, eandem possidet ut proprium suum bonum, ita ut alios obligatos habeat, ne in usu, & exercitio summæ potestatis eundem impediant, secus eidem injuriam inferunt, & contra jus ipsius rigorosum peccant. Sic populus in statu populari summam potestatem habet pleno, & absoluto jure proprietatis; uti enim homo liber plenus, & absolutus dominus est libertatis suæ, ita uti de eâ pro lubitu disponere possit, puta eam vendendo, in solutum dando &c. Modò justam habeat causam, alias enim prodigalitas foret libertatis, & quidem tantò magis improba, quantò libertas, quæ est vita quædam civilis, æstimabilior est præ aliis fortunæ bonis, ita & populus sui juris plenus, & absolutus dominus est libertatis suæ civilis, adeò ut, si velit, eam abdicare, & regendi sui jus pro lubitu in unum, aut paucos transferre possit. Sic etiam Reges quidam summum Imperium pleno, & absoluto domini jure possident, velut qui justo bello illud quæserunt, aut in quorum ditionem populus aliquis majoris mali vitandi causâ ita sese dedit, ut nihil exciperetur. Illi verò Reges, qui primi eliguntur, & qui electis legitimo ordine succedunt, summum Imperium non habent pleno, & absoluto jure proprietatis, sed, ut Grot. *Lib. 2. Cap. 3. §. 11. num. 1.* loquitur, *jure usufructuario*; quæ tamen verba, nisi rectè explicentur, seditionibus viam sternere possunt: Si enim Rex usufructum tantum Imperii haberet, tunc ejus proprietatem non haberet, cum usufructus sit jus alienis rebus utendi, fruendi: esset ergo proprietates penes populum,

quo admissio difficile haud foret, sub juris, & æquitatis specie Regi Imperium eripere, quasi eo fuisset abusus, atque adeò usufructus cecidisset in commissum, uti rectè ad *cit. loc.* observant Ziegler. & Hennig. Igitur hæcenus saltem ejusmodi Reges usufructuario similes sunt, quòd, sicut fructuarius rem in aliam formam mutare, aut eandem alienare nequit, ita nec illi circa intrinsicam Imperii structuram, aut circa translationem in alium quidquam invito populo disponere queant, ulterius autem non erit extendenda ejusmodi comparatio; quanquam longè tutius sit, si ab hoc loquendi modo penitè abstineamus, & simpliciter tantum dicamus, ejusmodi Reges non habere summum Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis.

VIII.

Dividitur summa potestas III. in civilem & herilem. Civilem voco, quæ primariò ad utilitatem subditorum exerceri debet, cujusmodi pleraque sunt Imperia: Herilem verò, quæ primariò ad commodum Imperantis, & secundariò tantum ad utilitatem subditorum exerceri potest, quia scilicet utilitas Imperantis sine utilitate subditorum haberi non potest. Videantur ea, quæ supra *Part. 1. Cap. 2. §. 3. num. 8.* diximus.

IX.

Dividitur IV. à quibusdam in realem, & personalem. Illam populo: Hanc Regi competere asserunt. At hæc divisio, in quocunque demum sensu accipiatur, manifestò falsa est; vel enim utramque potestatem, seu Majestatem in unâ, & eadem civitate dari contendunt, vel in diversis, & separatis. Si in unâ, & eadem, vel contendunt, utramque dari simul, vel successivè. Si simul, vel hoc duntaxat volunt, quòd Majestas, quæ in Rege est ut in capite, in populo maneat ut in toto, cujus pars est caput, vel quòd præter Majestatem, quæ in capite est, detur alia distincta, quæ sit in populo. Si prius, non datur duplex Majestas, sed una tantum, cujus subjectum proprium, & immediatum est Rex, commune verò, & mediatum populus. Sin autem posterius dicant, tum vel una Majestas alteri subjecta erit, vel non. Si unam alteri subjectam esse

esse asserant, non datur duplex Majestas, quia illa, quæ alteri sub-
 jecta est, Majestas non erit, cum potestatem superiorem ejusdem
 generis, ac ordinis revereri cogatur. Si verò neutram alteri subje-
 ctam esse dicant, quæro, utrum populus omnem potestatem, quam
 habuit, in Regem transtulerit, nullâ ejus parte retentâ, vel non.
 Si prius, populus vivente Rege Majestatem non habet, sed solus
 Rex. Si posterior, Respublica non amplius simplex, sed mixta erit,
 qui autem duplicem Majestatem, unam realem, alteram persona-
 lem eodem tempore in unâ, & eadem civitate dari asserunt, de
 simplice, non mixtâ loquuntur. Deinde quamvis populus non om-
 nia Majestatis jura in Regem transtulerit, sed quædam sibi reserva-
 verit, ex eo tamen haud sequitur, duplicem dari Majestatem, cum
 ex jure penes Regem, & populum existentibus non nisi una nu-
 mero confluat Majestas. Quòd si verò utramque Majestatem sal-
 tem successivè in unâ, & eadem civitate dari existiment, iterum
 falluntur; tametsi enim Majestas suapte origine penes populum re-
 sideat, & Rege si Regnum electivum sit, extincto, aut, si successio-
 rium, Regiâ familiâ deficiente ad populum revertatur, exinde ta-
 men haud quaquam sequitur, duas dari diversas species Majestatis,
 cum Majestas, quæ ab initio in populo extitit, eadem sit cum Ma-
 jestate, quæ jam existit in Rege, sicut si universitas rem quandam
 in suis bonis existentem in certam personam alienet, dominium,
 quod penes universitatem prius extitit, idem est cum eo, quod jam
 penes personam particularem existit. Si denique utramque Maje-
 statem in separatis, & distinctis civitatibus, pro diverso Regiminis
 statu, qui in unâ, & alterâ est, dari arbitrentur, ne sic quidem hæc
 divisio tolerari potest, cum sola diversitas subjecti inhærens non
 inducat diversam speciem, alioquin dicendum foret, dominium,
 quod obtinet universitas in res suas, specie differre à dominio, quod
 una persona particularis obtinet in bona sua. Facessat ergo hæc
 divisio Majestatis in realem, & personalem, ut quæ tum principiis
 philosophicis, tum politicis, tum tranquillitati publicæ, tum secu-
 ritati Regum adversa est, & à plerisque jam dudum explosa.

§. II.

*De Origine Majestatis seu summa Potestatis
civilis.*

SUMMARI A.

- I. *Certum quidem est, Majestatem procedere à Deo, dubitatur autem, utrum proximè, & immediatè procedat à Deo, vel tantum remotè, & mediatè?*
- II. *Potestas duobus modis proximè procedit à Deo, scilicet vel tanquam ab authore natura, vel tanquam à libero collatore.*
- III. *Majestas spectatur vel in se, & absolutè, vel relatè, sive ad subiectum summâ hac potestate instructum.*
- IV. *Majestas in se, & absolutè spectata non procedit proximè ab hominibus.*
- V. *Nec à Deo tanquam libero collatore.*
- VI. *Sed à Deo tanquam authore natura.*
- VII. *Relatè autem considerata confertur proximè ab ipsâ communitate.*
- VIII. *Refertur primum argumentum contrarium, & solvitur.*
- IX. *Respondetur ad secundum.*
- X. *Refellitur tertium.*
- XI. *Prosternitur quartum.*

I.

Quamquam certum, & indubitatum sit, quòd summa potestas proveniat à Deo, velut passim testantur sacrae paginae, sic enim *Sapient. 6.* dicitur: *Audite Reges, & intelligite &c. quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo.* Item *Proverb. 8. vers. 15. & seqq.* divina sapientia de se pronunciat: *Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt: Per me Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam.* Et Doctor Gentium ad Romanos *Cap. 13.* non est potestas inquit, nisi à Deo, quae autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit &c. Non tamen aequè expeditum est, utrum proximè, & immediatè procedat à Deo, ita ut sola voluntas divina sit radix, & causa proxima

xima potestatis civilis, vel utrum saltē remotē, & mediatē à Deo proveniat.

II.

Potest autem duobus modis potestas proximē à Deo procedere, scilicet vel tanquam ab Authore naturæ, vel tanquam à libero collatore. Tanquam ab authore naturæ procedit, si producatür creatura, quæ vi naturæ suæ potestatem exigit, seu, si potestas necessariò connexa sit cum naturâ rei à Deo conditæ. Tanquam à libero collatore verò, si producatür creatura, cui Deus ex nudo motivo liberalitatis suæ potestatem tribuit, seu, si potestas non necessariò connexa sit cum natura rei creatæ, sed ex merâ liberalitate divinâ naturæ, vel personæ sit superaddita. Sic potestas parentum in liberos alienæ opis adhuc indigōs immediatē procedit à Deo, tanquam authore naturæ, quia suppositâ generatione necessariò connexa est cum natura rationali à Deo conditâ. Contra potestas prætrandi miracula immediatē provenit à Deo, tanquam libero collatore, quia non necessariò connexa est cum naturâ ullius creaturæ, sed Deus illam confert, cui vult, ac proinde ex merâ Numinis liberalitate proficiscitur. P. Suarez *in Defens. Fidei Cathol. advers. Anglican. Sect. error. Lib. 3. Cap. 2. num. 3.* & post eum Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 10.*

III.

Deinde summa potestas spectari potest vel in se, & absolutē, vel relatē. In se, & absolutē spectatur, si præcisè consideretur tanquam facultas moralis civitatem gubernandi. Relatē verò, si consideretur cum respectu ad subiectum hac facultate instructum, ac proinde quatenus residet penes unum, vel penes paucos. Quibus præmissis.

IV.

Dico primò, si spectetur absolutē, ac in se, non descendit proximē ab hominibus; vel enim descenderet ab omnibus, & singulis, qui in civitatem coeunt, vel à singulis saltē patribusfamilias. Neutrum potest dici; non primò, quia singuli potestatem civilem non

habent, nec in se, nec in alios, utpote ex naturâ rei æquales; nemo autem dat, quod non habet. Non etiam secundum, quia singuli patresfamilias in suam familiam non nisi œconomicam obtinent potestatem, ac per consequens potestatem politicam, quam ipsi non habent, civitati conferre nequeunt. Deinde summa potestas talia continet jura, quæ transcendere videntur naturam humanam secundum se spectatam, veluti est potestas obligandi in conscientia, item facinorosos etiam ultimo afficiendi supplicio, quæ sanè jura ab hominibus, qui conscientiarum, vitæ, ac mortis dominium non habent, conferri haud possunt.

V.

Dico secundò, summa potestas in se, & absolutè spectata non procedit à Deo, tanquam libero collatore, aliàs enim non posset solâ naturali ratione de illâ constare, sed opus esset revelatione divinâ, ut homines de illâ certi esse possent. Atqui, nullâ etiam interveniente revelatione, ex dictamine rationis naturalis agnoscitur summa potestas in communitate perfecta, tanquam ad illius conservationem omninò necessaria, cum corpus politicum non possit conservari sine Regimine, ac proinde non possit esse destitutum potestate gubernativâ: Ergo &c.

VI.

Dico tertio, potestas civilis in se, & absolutè spectata procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ; nam, ut paulò antè ostensum est, non procedit proximè ab hominibus: Ergo procedit à Deo; non autem procedit à Deo, tanquam libero collatore, ergo procedit à Deo, tanquam authore naturæ. Certè Deus est author societatis civilis, quia naturæ humanæ impressit appetitum societatis civilis: Ergo hocipso etiam est author potestatis civilis, quia naturali repugnat rationi, dari congregationem humanam per modum unius corporis politici unitam, & non habere aliquam potestatem communem, cui singuli de communitate parere teneantur, ac proinde summa potestas sequitur naturam humanam, ut in unum corpus politicum congregatam, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus conservationem simpliciter necessaria. P.

Suarez

Suarez *de Legib. Lib. 3. Cap. 2. num. 4. & Cap. 3. num. 2. & 3. Dn. Gletle in Jurisprud. fundament. Tit. 2. Cap. 4. §. 3. num. 7. Dn. P. Seybold de Republ. Christ. Part. 12. Sect. 1. §. 4. num. 4. & seqq.*

VII.

Dico quartò, potestas civilis relatè considerata, seu quatenus residet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, sed confertur ab ipsà communitate; vel enim proximè procederet à Deo, tanquam libero collatore, vel tanquam authore naturæ. Neutrum potest dici; non primum, quia hujusmodi liberalis collatio ex sacrâ scripturâ haud probatur; tametsi enim Reges potestatem suam dicantur habere à Deo, ex hoc tamen non necessariò sequitur, quòd immediatè à Deo habeant. Non etiam secundum, quia summa potestas in se spectata non exigit. ex naturâ rei residere penes unum, vel paucos: ergo quatenus residet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ. Certè potestas civilis, quatenus residet penes unum, vel paucos, non est determinatè necessaria ad conservationem communitatis politicæ, quia illi constare potest sua felicitas, sive penes unum, sive penes paucos, sive denique penes totam communitatem potestas civilis resideat: Ergo ratio naturalis non exigit determinatè, ut penes unum, vel paucos resideat, ac per consequens quatenus residet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ; sed confertur ab ipsà communitate, quam tanquam proprietas quædam moralis sequitur. P. Suarez *in Defens. Fidei Cathol. suprâ Cit. Lib. 3. Cap. 2. num. 7. & seqq.* Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 15.* superest, ut jam argumenta dissentientium diluamus, quorum

VIII.

Primum est hoc: si potestas civilis relatè considerata non procedit proximè à Deo, sed immediatè confertur ab ipsà communitate, tunc poterit populus Regi, aut Optimatibus, quibus se subiecit, semper abrogare Imperium, & se in priorem libertatem civilem vindicare, quandocumque ipsi videbitur, qui enim alterum constituit, superior est eo, quem constituit, ac per consequens si populus Regem,

Regem, aut Optimates constituit, superior erit Regē, aut Optimatibus, quos sibi imposuit. Atqui superior potestatem inferiori collatam semper revocare potest: Ergo &c. At hoc argumentum non magni roboris est; qui enim alterum constituit, tum demum superior est eo, quem constituit, si constitutionis effectus perpetuo pendeat à voluntate constituentis, secus autem est, si constitutio ab initio quidem voluntatis sit, postea verò effectum habeat necessitatis, ut in proposito accidit; sicut enim illi, qui se in privatam tradidit servitutem, arbitrio suo servitutis jugum, quod semel placuit, excutere, & se in priorem libertatem personalem vindicare haud licet, ita nec populo, qui se Regi, aut Optimatibus subiecit, excusso servitutis publicæ jugo, se in priorem libertatem civilem asserere permissum est. Unde rectè Agrippa Rex apud Josephum in oratione ad Judæos, qui ex præpostero repetitæ libertatis studio zelato dicti sunt, sic ait: *Intempestivum est nunc, libertatem concupiscere. Olim, ne ea amitteretur, certatum oportuit; nam servitutis periculum facere durum est, & ne id subeatur, honesta certatio. At qui semel subactus defecit, non libertatis amans dicendus est, sed servus consumax.*

IX.

Secundum; si status popularis migret in Monarchicum, non prius Regi confertur summa potestas, quam populus jure suo se abdicaverit. Atqui eo momento, quo populus se jure suo abdicat is summam potestatem non amplius habet: Ergo non potest eandem Regi conferre. At etiam hoc argumentum vanum, ac futile est, sufficit enim, quòd populus summam potestatem ante abdicationem habuerit, & quòd, nisi in Regem transferre vellet, eandem porro retineret, aliàs dicendum foret, quòd etiam ille, qui rem suam alienat, dominium non transferat in accipientem, quia eo momento, quo alienat, dominus amplius non est.

X.

Tertium desumunt ex 1. Reg. Cap. 10. & 16. ex quibus apparet, quòd Saulem, & Davidem ipse Deus in Reges populi Israelitici elegerit: Ergo, *inquiunt*, Regiam potestatem non à populo, sed immediate

mediate à Deo acceperunt. At primò exinde inferri haud potest, quòd etiam còteri Reges suam potestatem non à populo, sed immediate à Deo habeant, cum exempla specialia non inferant universalem regulam, sed exceptiones sint à regula. Certè *Deuteron. Cap. 17.* satis manifestè supponitur, esse in populo libero potestatem constituendi sibi Regem, quem vult, ac proinde nisi Deus electionem personæ in Regem populi Israelitici constituendæ sibi peculiariter reservasset, prohibendo, ne alterius Gentis hominem faciat Regem, omnia in libero illius populi stetissent arbitrio. Deinde quamvis ex sacra scripturâ certò constet, utriusque personam divino nutu, voluntate, ac revelatione fuisse in Regem designatam, ex eo tamen non necessariò sequitur, Deum etiam immediate illis Regiam contulisse potestatem, cum hæc duo diversa sint, & ex uno non necessariò alterum colligatur; quemadmodum enim Deus interdum hominibus permittit designationem personæ, cui ipse immediate collaturus est potestatem, prout accidit in electione Summi Pontificis, ubi suffragiis Cardinalium persona tantùm designatur, in quam potestas divina voluntate constituta transeat, ita è converso Deus sibi reservare potuit designationem personæ, cui populus immediate conferret potestatem, atque ita cum Saule, & Davide contigisse probabile esse videtur, quia *in Cit. Cap. 17. eligere eum, qui futurus sit Rex, & constituere, seu facere eum Regem, tanquam distincta ponuntur, & prius sibi Deus reservat, secundum autem populo relinquit.* Non poterat autem illa constitutio Regis populo relicta aliud esse, quam immediata Regiæ dignitatis, ac potestatis collatio; licet enim Saul ante sortes missas, & populi acclamationem unctus fuerit, ista tamen unctio non fuit collatio potestatis, sed certa promissio, & prædictio more prophetico futuri effectus, & veluti præparatio quædam animi Saulis ad futuram dignitatem. Simili modo Samuel secretò unxit Davidem. *1. Reg. Cap. 16.* qui tamen per hanc unctionem non fuit Rex constitutus, sed tantum in successorem Regni designatus, cum post secretam illam unctioem Davidis Saul adhuc per multos annos Regnum pacificè possederit. Confer P. Suarez *in Defens. fidei &c. Lib. 3. Cap. 3. num. 5. & seqq.*

XI.

Quartum deducunt à summâ potestate spirituali, quæ, ut paulò antè diximus, non confertur Pontifici à communitate Christianâ; Ergo, *inquiunt*, nec potestas civilis confertur Regibus à communitate politica. At magna in proposito disparitas est inter summam potestatem spiritualem, & civilem; Illa nunquam fuit in communitate totius Ecclesiæ, quia Christus eandem non contulit Corpori Ecclesiæ, sed soli ejus Capiti: Ergo nec eandem Pontifici conferre potest, sed eum eligendo personam tantùm designat, in quam potestas divinâ voluntate constituta transeat. Potestas autem civilis ex naturâ rei est in ipsa communitate, quia eandem sequitur tanquam moralis quædam proprietas, quam proinde vel retinere, vel in unum, aut paucos transferre potest. Ex quo porro profluit, quòd potestas civilis Regi, aut Optimatibus initio vel major, vel minor conferri, & successu temporis etiam mutari possit, quia scilicet determinationem suam voluntati communitatis refert in acceptis. Potestas autem spiritualis Pontificis etiam universali Ecclesiæ consensu nec augeri, nec minui potest, cum totam determinationem suam recipiat ab institutione divina, quam voluntas hominum frustra attentat infringere. P. Suarez *suprà Cit. Cap. 3. num. 13.*

S. III.

De Modis, quibus summum Imperium voluntate regnantis expressâ, vel tacitâ in alios transfertur.

SUMMARI A.

- I. *Quomodo populus summam potestatem transferre possit.*
- II. *Regna patrimonialia à Regibus pro libitu alienari queunt.*
- III. *Regna autem electiva, hereditaria, & linealia sine consensu populi alienari non possunt; imò si pars tantùm alienanda sit, etiam hujus consensus necessarius est.*
- IV. *Excipitur casus necessitatis, & publicæ utilitatis, ubi pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subijci potest.*

V. Re-

- V. *Respondetur Grotio dissentiens.*
- VI. *Sub alienatione continetur etiam infensio.*
- VII. *Item pignori datio.*
- VIII. *Quamvis Reges patrimonium publicum sine consensu populi alienare haud possint, partem tamen ejus etiam inconsulto populo pignori obligare queunt.*
- IX. *Porro sub alienatione continetur etiam testamentum.*
- X. *Item in dotem datio.*
- XI. *Utrum Regina saltem administrationem Regni sine consensu populi Marito permittere possit.*
- XII. *Quomodo summum Imperium tacita voluntate transferatur?*

I.

Cognita origine potestatis civilis ratio postulat, ut jam modos subnectamus, quibus ea ex post in alios transfertur; tametsi enim ex natura rei totam sequatur communitatem, recta tamen ratio non precipit, ut penes eandem permaneat. Transfertur autem vel eo, penes quem existit, volente, vel invito. Voluntas est vel vera, vel praesumpta. Vera porro vel expressa, vel tacita, seu facta quodam declarata. Voluntate expressa summum Imperium transfert vel liber populus, vel Rex. Populus summam potestatem transfert vel in unam personam simplicem, vel in paucos, vel etiam in alium populum liberum. In unam personam simplicem transfert vel ita, ut Rex eam pleno, & absoluto proprietatis jure habeat, veluti si majoris mali vitandi causa, ita se in unius ditionem dederit, ut nihil exciperetur, vel ut non tam pleno modo habeat, & hoc casu porro vel ut Rege mortuo ad populum revertatur, ut fit in Regnis electivis, vel ut etiam ad posteros ejus transeat, ut accidit in Regnis hereditariis, & linealibus. In alium populum liberum transfert, si eidem se subjiciat, sicut Campani necessitate subacti olim populo Romano se subjecerunt. Liv. Lib. 7. Cap. 31. Hoc tamen casu non amplius per se manet civitas, sed accessio fit alterius civitatis.

II.

Rex vel summum Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis tenet, ut accidit in Regnis patrimonialibus, vel non tam pleno modo

modo habet, ut fit in Regnis electivis, hæreditariis, & linealibus. Regna patrimonialia solâ voluntate Regis, sive translato in alterum pleno, sive directo, sive utili tantum dominio pro lubitu alienari possunt; nam Regna patrimonialia non minus libero Regis arbitrio subjecta sunt, quam cætera bona in patrimonio ejusdem existentia. Uti igitur de reliquis bonis, quæ in pleno, & absoluto ejusdem dominio existunt, liberè disponere potest, ita etiam de ejusmodi Regnis patrimonialibus liberrimam habet disponendi facultatem. Sunt quidem, qui ne Regnum quidem patrimoniale à Rege alienari posse existiment, eò quòd liberi homines non sint in commercio. Sed malè; nam cum Regnum patrimoniale alienatur, propriè loquendo non ipsi homines liberi alienantur, sed jus perpetuum eos regendi, quâ populus sunt: Ergo ex eò, quòd liberi homines non sint in commercio, perperam infertur, Regnum patrimoniale alienari non posse. Certè monumenta, utpote res religiozæ in commercio non sunt, & tamen jus inferendi mortuum legari potest. *Lib. 14. Cod. de legat.* Ergo etiam, licet homines liberi in commercio non sint, jus tamen perpetuum eos regendi alienari poterit. Accedit, quòd liberi homines saltem de jure naturæ non absolutè sint extra commercium, cum hoc jure quivis, tanquam dominus libertatis suæ, facultatem habeat se alienandi, & alteri tradendi in servitutem, prout veteres Germanos extremo, ac novissimo aetæ jactu de libertate contendisse, & victum voluntariam servitutem adiisse scribit *Tacit. de Morib. German. Cap. 24. num. 3. & 4.* Denique licet in Regno etiam patrimoniali homines liberi sint libertate personali, non tamen liberi sunt libertate civili; uti enim libertas personalis dominium, ita civilis Regnum, ac aliam quamvis propriè dictam ditiosnem excludit: Ergo hætenus saltem, quatenus liberi non sunt, in commercio existunt, ac proinde Regnum patrimoniale omnino à Rege alienari potest, cum hoc facto hætenus tantum alienentur, quatenus liberi non sunt, sed Regi pleno jure subjecti, quæ publicâ subjectio servitus civilis appellari potest, uti & passim in sacris literis subditi Regis servi vocantur. *Grot. Lib. 1. Cap. 3. §: 12. num. 1. & seqq.* ubi multis allatis exemplis sententiam hanc confirmat.

III. Regna

III.

Regna autem electiva, hæreditaria, & linealia sine consensu populi alienari haud possunt, cum ejusmodi Regna non pleno, & absoluto dominii jure possideantur, sed modum habendi ex voluntate populi accipiant. Imò si pars tantum alienanda sit, etiam illius consensus necessarius est, secus alienatio etiam cum consensu populi sub pristino Rege manentis facta partem quidem cessam liberabit ab obligatione, quã civitati suæ obstricta erat, non etiam simul Imperium conferet ei, cui facta est, ac proinde talis pars cessa, si viribus suis confidat, se occupare volenti resistere, & peculiarem deinceps, si velit, civitatem constituere poterit; qui enim initio in civitatem coeunt, aut ex post ultrò accedunt, ratione partium, quæ integrantes dicuntur, societatem quandam contrahunt perpetuam, & immortalem, quæ non nisi consensu corporis, & singularum partium dissolvi potest. Unde sicut partes singulæ suo arbitrio à corpore recedere, & alterius Imperio se subicere haud possunt, ita nec corpus suo arbitrio partes à se abscindere, & alii in ditionem dare poterit. Aliter se res habet in alienatione partis territorii non habitatae, aut desertæ, quæ quò minus à Rege, accedente populi consensu, alienari possit, nihil obstat; territorium enim & totum, & ejus partes communia sunt populi pro indiviso, ac proinde sub libero ejus arbitrio: Ergo nihil impedit, quò minus talis pars territorii non habitata, aut desertæ ab eo, si liber sit, vel si sui juris non sit, sed sub Rege existat, ab hoc, accedente populi consensu, alienari possit, perinde ut à domino privato pars prædii alienari potest. Pars autem populi ex pacto, quo coeuntes in civitatem ratione partium integrantium se invicem obstrinxerunt, jus quæsitum habet, ne invita alienetur, ac proinde alienationi contradicere potest, ita ut in libero ejus stet arbitrio, utrum peculiarem deinceps civitatem constituere, vel prioris membrum porro manere velit. Ex quibus jam patet, cur in alienatione partis populi pars major non habeat rationem integri, uti habet in alienatione partis territorii non habitatae, aut desertæ. Grot. Lib. 2. Cap. 6. §. 4. & 7.

IV.

Planè in casu necessitatis, & publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subijci potest; licet enim coeuntes in civitatem ratione partium integrantium societatem quandam contrahant perpetuam, & immortalem, & exinde singulæ partes jus qualitum habeant, ne invitæ alienentur, & alterius ditioni subijciantur, hoc tamen non aliter, quàm cum hac exceptione, nisi necessitas, aut publica civitatis utilitas exigat, ut pars aliqua à reliquo corpore avellatur, & alteri subijciatur, procedere arbitror; & primò quidem mihi expeditum esse videtur, quòd corpus politicum in casu necessitatis partem etiam invitam à se abscindere possit; si enim pars se aliter servare non possit, illa à corpore se separare potest: Ergo etiam, si corpus se aliter servare nequeat, illud partem à se abscindere poterit, cum eadem prorsus sublit ratio; uti enim tali parti, antequam in hanc civitatem coiret, liberum fuit, cui corpori se subijcere velit, ita & reliquis liberum fuit, utrùm hanc partem in societatem recipere velint, vel non; sicut ergo in casu necessitatis parti sua redit libertas, ita & reliquis pristina redibit libertas, ac proinde non minùs partem à se abscindere, quàm pars se ab illis separare poterit. Et quonvis ante contractam societatem corpus nondum fuerit quoad formam, fuit tamen quoad materiam, quod sufficit; si enim singulæ partes, ex quibus iam constat civitas, ante contractam societatem habuerunt libertatem, utrùm cum hac parte coalescere velint in unum corpus morale, & hæc libertas in casu necessitatis singulis redit, ita ut societatem cum hac parte contractam non teneantur porro continuare, sed illam abrumperè possint, necessariò sequitur, etiam universis id permissum esse, cum universi consentent ex singulis. Quòd autem in casu necessitatis, & publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subijci possit, ex eo evincitur, quòd coeuntes, dum corpus civitatis constituere volunt, utique etiam velint ejus conservacionem, & incolumitatem: Ergo si conservatio, aut incolumitas civitatis exigit, ut pars quædam alienetur, in talem alienationem omnes consententur consentire, adeoque pars ex capite necessitatis, aut publicæ utilitatis alienanda postea amplius dissentire non potest, vel

vel licet dissentiat, alienationem tamen, & ejus effectum impedire nequit. Non diffiteor quidem, quòd illi, qui in civitatem coeunt, suæ incolumitatis causâ in unum corpus morale coalescant; at incolumitatem suam non volunt ut separatam, aut seclusam ab incolumitate civitatis, sed velut partem incolumitatis publicæ, adeò ut incolumitas civitatis, cui singulorum incolumitas inclusa est, ratio sit, sub quâ singuli suam incolumitatem volunt: Ergo incolumitatem civitatis volunt per prius, suam autem non nisi per posterius, adeoque si incolumitas civitatis exigat, ut pars quaedam alienetur, singuli volunt, ut alienari possit, tametsi alienatio hæc parti alienandæ fortè utilis non sit, aliàs enim si singuli etiam cum detrimento incolumitatis publicæ suam incolumitatem vellent, tunc incolumitatem civitatis jam non amplius vellent per prius, & suam per posterius, sed vice versâ suam vellent per prius, publicam autem non nisi per posterius. Accedit, quòd ante omnem casum particularem singulis optabilius sit, ut in casu necessitatis, aut publicæ utilitatis pars quaedam etiam invita alienari possit, quam ut non possit, quia singulis optabilius est, ut corpori potius suæ constet incolumitas, quam parti cum detrimento incolumitatis publicæ; imò in casu necessitatis nequidem parti suæ constaret incolumitas, quia pereunte toto periret & ipsa: Ergo omnes censentur consentire, ut in casu necessitatis, aut publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subjici possit, præsertim eum eò tempore, quo in civitatem coalescunt, spes, & metus respectu omnium æqualis sit. Habet igitur ex primavâ in civitatem coeuntium voluntate corpus morale jus, ut in casu necessitatis, aut publicæ utilitatis partem etiam invitam à se abscindere, & alteri in ditionem dare possit. Dissentit Grot. *Civ. Cap. 6. §. 6. & 8.* cum quo

V.

Dices primò. Si pars se aliter servare non possit, necessitas adducit rem ad jus naturæ, si autem corpus se aliter servare non possit, necessitas non potest rem reducere ad jus naturæ, quia in hoc jure usus quidem comprehendebatur, non autem jus alienandi, quippe quòd factò demum humano introductum est: Ergo ex eo, quòd pars in casu necessitatis à corpore se separare possit, non re-

ctè

À se infertur, quòd etiam corpus in casu necessitatis partem à se abscindere, & alienare possit. At jus in casu necessitatis partem abscindendi confundi non debet cum jure eandem insuper alterius Imperio subjiciendi. Illud non tantum in primæva in civitatem coeuntium voluntate, sed & in eo fundatur, quòd necessitas reducat rem ad jus naturæ, quo ante contractam societatem singulis liberum erat, utrum cum hac parte in unum corpus morale coalescere vellent, vel non. Hoc autem unicè fundatur in tacito consensu ipsorum coeuntium; licèt enim ante contractam societatem singulis liberum fuerit, hanc partem recipere, vel repellere, non tamen, si admittere nolissent, eo ipso jus habuissent, eandem alterius ditioni subjiciendi, ac proinde, nisi hoc jus omnium in civitatem coeuntium voluntate tributum esset, reliqui vi pristinæ libertatis, ad quam necessitas rem reducit, partem quidem à se abscindere, non autem eandem etiam alterius Imperio subjicere possent. Si autem pars se aliter servare nequeat, necessitas rem ita reducit ad jus naturæ, ut illi non tantum liberum sit, se à corpore separare, sed & se alterius ditioni subjicere, sicut ante contractam societatem ad ei liberum erat. Falso igitur argumentum hoc nititur supposito, quia, ut diximus, jus, partem in casu necessitatis alienandi non fundatur in eo, quòd necessitas rem reducat ad jus naturæ, sed unicè in primæva coeuntium voluntate. Unde nihil ad rem facit, quòd in statu primævæ rerum communionis non detur jus alienandi, quamvis jus naturæ non de iis duntaxat agat, quæ citra voluntatem humanam existunt, sed de multis etiam, quæ voluntatis humanæ actum consequuntur. Dices secundò Imperium esse in corpore, ut subjecto adæquato non divisibiliter in plura corpora, sed indivisibiliter, sicut anima est in corporibus perfectis. At primò ex hoc non sequitur, quòd reliquum corpus in casu necessitatis, aut publicæ utilitatis non possit partem etiam invitam alienare; tametsi enim pars alienanda contradicat, totum tamen corpus censetur consentire, quia pars major rationem habet integri. Sic & dominium rei ad civitatem pertinentis indivisibiliter existit in corpore, ut subjecto adæquato, & tamen si major pars in alienationem consentiat, totum corpus censetur consentire. Certè dominium non minus toti populo competit, quàm toti, collectivè, ac indivisibiliter sumpto,

sumpto, quàm Imperium, & tamen, si major pars in alienationem consentiat, totum corpus censetur consentire: Ergo etiam in nostro casu, licet pars alienanda contradicat, totum tamen corpus censetur consentire. Deinde licet Imperium non divisibiliter sed indivisibiliter in corpore politico existat, non tamen est quid indivisibile, nam, ut ipse Grot. *Lib. 2. Cap. 9. §. 10.* fatetur, evenire potest, ut, quæ una civitas fuerat, dividatur, & quidem non tantum consensu mutuo, sed & vi bellicâ, & tum plura existere Imperia. Denique si summum Imperium ita est in corpore morali, uti anima est in corporibus naturalibus perfectis, sequitur, partem corporis morales, nequidem accedente ejus consensu alienari posse, cum anima in viventibus perfectis nullo modo in partes dividi possit.

VI.

Cæterum sub nomine alienationis continetur non tantum actus translativus domini pleni, sed etiam minus pleni, sive directi, sive utilis, ac proinde Regi permissum haud est, citra consensum populi, Regnum suum, nisi id patrimoniale sit, deinceps tanquam feudum ab altero recognoscere, nam hoc modo non tantum dominium directum pure, & absolute, sed etiam utile in eventum committendæ felonix, & deficientis familiæ regnatricis alienatur, cum tamen eâ extinctâ populus ad se summam potestatem volverit reverti. Grot. *Lib. 2. Cap. 6. §. 9.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 5. §. 10.*

VII.

Deinde sub alienatione continetur etiam pignoris datio, ac per consequens Rex non potest partem integrantem Regni non patrimonialis, nisi populi, & partis oppignorandæ consensus accedat, ita alteri oppignorare, ut administratio, & naturalis possessio interim in eum transeat; nam primò pignoris dationem, debitore non solvente, sequi solet alienatio, cum in hoc potissimum pignoris usus consistat. Deinde populus, qui Regem constituit, ab ipso, non alio voluit gubernari: Ergo Rex tenetur populo ad summum Imperium per se exercendum, quod non fit, si administrationem partis oppignoratæ permittat creditori. Præterea illi, qui in unum

N

popu-

populum coaluere, præsumuntur noluisse, ut in plures particulas discerperentur: Ergo populus quoque tenetur partibus suis ad conservandum exercitium summi Imperii in sua integritate, cujus rei gratia in societatem civilem coitum est, ac per consequens extracalem necessitatis, aut publicæ utilitatis pars etiam cum consensu populi invita oppignorari haud potest. Grot. & Puffendorf. *Cit. loc.*

VIII.

Alia ratio est patrimonii publici, cujus fructus destinati sunt ad sustentanda Reipublicæ, aut Regiæ dignitatis onera; tametsi enim Rex sine consensu ordinum illud nec in totum, nec ex parte alienare possit, cum in ejusmodi bonis non nisi administrationem & usumfructum habeat, quæ ad jus alienandi haud quaquam se extendunt, partem tamen patrimonii publici v. g. jus exigendi vectigalia etiam inconsulto populo pignori obligare potest, modò justa subsit causa, & Rex facultatem habeat nova indicendi tributa, tunc enim jubere potest, ut populus rem talem pignori obligatam redimat, cum luitio ista pignoris quædam tributi species sit, quid enim interest, utrum cives pecuniam contribuant, ne talem rem pignori obligare necesse sit, vel utrum pecuniâ ex post collatâ eandem redimant. Deinde si Rex ex privato patrimonio in usum Reipublicæ quædam erogaverit, patrimonium publicum eo nomine hypothecæ loco eidem censetur esse obstrictum, donec à populo debitum illud expungatur: Ergo in ejusmodi usum etiam ab altero mutuum pecuniam accipere, & eò nomine patrimonium publicum eidem oppignorare potest; vel enim Rex suo privato nomine mutuum ab aliquo accepit pecuniam, & eam in usum Reipublicæ expendit, vel nomine publico. Illo casu patrimonium publicum ei pignoris loco obligatum est: Ergo potest id alteri oppignorare, cum pignori dari possit etiam res mihi pignorata. Hoc autem casu populus eo ipso, quòd Regi salutis publicæ curam in solidum commiserit, eidem etiam potestatem dedisse creditur, ut is exigente publicâ utilitate partem patrimonii publici oppignorare possit. Grot. *Cit. Cap. 6. §. 13.* & Puffendorf. *ubi supra §. 11.*

IX. Porro

IX.

Porro sub alienatione continetur etiam testamentum, & ideo citra consensum populi de Regno non patrimoniali testari Regi permissum haud est, nisi eum nuncupet successorem, quem Lex Regni successoria aliàs ad successionem vocat. Quòd si Reges quidam de ejusmodi Regnis testati legantur, id commendationis magis vim apud populum habebat, quàm veræ alienationis. Imò si Regnum hæreditarium, aut lineale sit, ne populi quidem consensus sufficit, si præter Regem testatorem alii ex familia regnatrice supersint, sed & eorum consensus accedere debet, quibus ex pacto primi acquirentis spes, aut jus succedendi quæsitum est, modò testator, saltem si Regnum hæreditarium sit, non ipse primus sit acquirens, sed unus ex descendantibus primi acquirentis, velut infra plenius deducemus.

X.

Item sub alienatione comprehenditur etiam in dotem datio. Unde Regina summam potestatem, nisi eandem pleno, & absoluto jure proprietatis teneat, sine consensu populi in maritum titulo dotis transcribere nequit. Si verò consensus populi accedat, Regnum etiam non patrimoniale in dotem dari potest, modò in præjudicium eorum, quibus spes, aut jus succedendi ex pacto primi acquirentis quæsitum est, non apponatur pactum de lucranda dote; mortuà enim sine liberis Reginà jus omne, quod in maritum titulo dotis translatum est, expirat, quia maritus esse desinit, & ad alios, qui ex familià regnatrice supersunt, vi pacti primari devolvitur. Si autem ex domo regnatrice nemo supersit, nihil impedit, quò minus Regina Regnum hæreditarium, aut lineale cognaticum, accedente populi consensu, etiam cum pacto de lucranda dote marito in dotem dare possit.

XI.

At, quid si Regina non ipsam summam potestatem titulo dotis in maritum transferre, sed administrationem tantum Regni eidem permittere velit, eritne etiam hoc casu consensus populi necessarius?

VI 2

N 2

Videtur

Videtur interesse, utrùm independentem, & tam amplam administrationem marito permittere velit, ut etiam repugnante Regina pro autoritate statuere possit, vel tam restrictam, ut sine consensu Regina nihil possit. Illo casu ad hoc consensum populi necessarium esse arbitror, quia populus alicui, & ejus posteris Regnum deferendo non nisi ab eo, ad quem Regnum ex Lege successoria devolvitur, voluit gubernari. Hoc autem casu consensum populi non credo esse necessarium, quia Regina retinet potestatem administrandi, maritus autem nudus erit administer Reginae.

XII.

Tacità voluntate summum Imperium duobus modis conferri potest. Primò si illi, qui alteri suberant tanquam Patrifamilias, aucto numero, obedientiam præstare incipiant tanquam Regi. At hoc modo multa Regna fortassis inceperunt. Sic v. g. Abrahamo initio liberi omnes obediebant tanquam parenti, aucto dein liberorum numero, ac in eam multitudinem diffuso, quæ ad perfectam communitatem sufficeret, obedientia non interrupta fuit, sed decursu temporis inflexa ad eas res, ad quas sine potestate Regiæ nemo obstringi poterat. Suarez *in Defension. fidei &c. sæpè cit. Lib. 3. Cap. 2. num. 19.* Secundò si is, qui summum Imperium ita habet, ut & alienare possit, sciens cum possidente, tanquam cum vero imperante contrahat, aut alio facto eum talem esse agnoscat v. g. eundem ultrò, nullâ adjectâ clausulâ, vel contestatione, aut reservatione, appellando Regem, vel Principem ejus ditionis; Si enim dominium privatum in possidentem transfertur, ubi is, qui verus rei dominus est, sciens cum eo, tanquam cum domino contrahit, aut alio facto illum pro tali agnoscit, etiam summum Imperium hoc modo in possidentem transferri potest, modò, ut dixi, illud habeatur ita, ut & alienari possit; quid enim interest, utrùm verbis, vel facto aliquis voluntatem suam declaret. Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 4. num. 1. & ibi Hennigel. ad verb. nihil causa est.*

§. IV.

S. IV.

De Successione in Regnis ab intestato.

SUMMARIA.

- I. *Voluntate præsumptâ Regnantis transfertur summum Imperium, si Regnum sit patrimoniale, & Rex intestatus decesserit.*
- II. *Præsumitur autem ea fuisse defuncti voluntas, ut in ejusmodi Regno patrimoniali idem ordo successionis servetur, qui in aliis privatorum hereditatibus observatur, nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem discedere jubet.*
- III. *Et primò quidem in Regno patrimoniali Regi ab intestato defuncto succedunt liberi, exclusis collateralibus.*
- IV. *Creditur autem defunctus voluisse, ut I. Regnum maneat indivisum. II. ut simplicem formam retineat. III. ut Monarchia civitatis forma conservetur. IV. ut inter plures ejusdem gradus masculi præferantur fæminis, & V. inter pares sexu natu maximus, vel natus maxima.*
- V. *Debet tamen primogenitus cæteris de honestâ sustentatione prospicere.*
- VI. *Nullis extantibus liberis, Regnum patrimoniale deferitur aliis sanguine conjunctis, extraneis omnibus exclusis, salvâ tamen semper inter plures primò sexûs, deinde ætatis prærogativâ.*
- VII. *Quinam ex collateralibus in Regno paterno, vel avito succedant?*
- VIII. *Adducitur hujus successionis ratio.*
- IX. *In Regno noviter acquisito succedit is, qui gradu cognationis defunctum proxime attingit.*
- X. *Potest Regnum patrimoniale etiam ad eos proximos ultimi successoris pervenire, qui primum Regem sanguine non attingunt.*
- XI. *Hæc ita demum procedunt, si alius successionis modus nec moribus receptus, nec expressâ unius ex Majoribus voluntate sit introductus.*
- XII. *Ex præsumptâ voluntate populi summum Imperium ab uno in aliorum*

- rum transfertur, si Regnum sit hereditarium, ubi populus censetur voluisse primo, ut Regnum sit individuum.
- XIII. Secundo, ut successio stet intra descendentes primi Regis. Unde excluduntur adoptivi.
- XIV. Tertio, ut illi demum descendentes primi acquirentis succedant, qui nati sunt secundum patria leges. Unde excluduntur liberi extra matrimonium geniti.
- XV. Licet pater ejusmodi liberos legitimis natalibus restituerit.
- XVI. Quarto populus voluisse praesumitur, ut inter eos, qui pariter ad hereditatem admitterentur, mares praeserantur feminis, etiam natu majoribus.
- XVII. Tametsi Regnum alicui pro se, & descendantibus, ac heredibus delatum sit, non tamen propterea illud statim pro hereditario habendum est.
- XVIII. Quinto denique populus voluisse censetur, ut inter mares, aut maribus deficientibus, inter feminas praeseratur natu major.
- XIX. Quod si primogenitus ob mentis, aut corporis vitium ad imperandum omnino ineptus foret, is non succederet in Regno.
- XX. Necessesse autem non est, ut is, qui in Regnum hereditarium succedit, etiam privati patrimonii hereditatem, & onera eidem inherentia agnoscat.
- XXI. Adducuntur causa, ob quas populus isthunc succedendi ordinem elegerit.
- XXII. Quomodo succedatur in Regno feudali?
- XXIII. Describitur successio linealis cognatica.
- XXIV. Item agnatica, & cur maximè sit introducta?
- XXV. Utrum filius exheredari possit, ut ne in Regnum patrimoniale succedat?
- XXVI. Non eo ipso, quod quis à ceteris bonis exclusus sit, etiam à Regno exclusus esse censetur.
- XXVII. Sed nec is, qui grave crimen commisit in patrem, si nulla sine condonâ-

condonata culpa iudicium, statim pro tacite exheredato habendus est.

- XXVIII. *Utrum exheredato saltem alimenta relinquenda sint?*
 XXIX. *In Regnis non alienabilibus pater filium exheredare non potest.*
 XXX. *Utrum abdicatio parentis pro se & liberis facta liberis noceat?*
 XXXI. *Utrum filius ante Regni adeptionem natus praefendus sit ei, qui in regia fortunâ natus est?*
 XXXII. *Utrum nepos ex filio priore, filio posteriori praefendus sit.*
 XXXIII. *Quid si nepos ex fratre Regis priore, cum fratre Regis posteriore concurrat?*
 XXXIV. *Quid dicendum sit, si nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis concurrat cum patruo Regis?*
 XXXV. *Nepos ex filio Regis in omni successione praefertur filia Regis.*
 XXXVI. *Utrum nepos minor ex filio Regis praeferatur nepoti majore ex filia Regis?*
 XXXVII. *Utrum neptis ex filio Regis primo genito praeferatur filio Regis secundo genito?*
 XXXVIII. *Utrum frater Regis minor praeferatur filia ex fratre Regis majore?*
 XXXIX. *Quis iudex sit, si super successione Regni hereditarii, vel hereditatis inter duos, pluresve controversia oriatur?*

I.

Diximus, quomodo summum Imperium in alios transferatur voluntate tum expressâ, tum tacitâ Imperantis, superest, ut iam videamus, quomodo illud in alios transeat ex voluntate praesumptâ. Est autem voluntas praesumptâ vel regnantis, vel populi. Voluntate praesumptâ regnantis transfertur summum Imperium, si id in pleno, & absoluto dominii jure existat, & Rex intestatus decesserit, nec enim credibile est, voluisse eum, ut post mortem suam Regnum vel in Anarchiam prolabatur, vel tanquam res pro relicto

relictio habita cuius primo occupanti cedat, sed potius, ut in familia sua perpetuo permaneat.

II.

Præsumitur autem ea fuisse defuncti voluntas, ut in ejusmodi Regno patrimoniali idem ordo successionis servetur, qui in aliis privatorum hereditatibus observatur, nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem suadet discedere; nam & qui summum habent Imperium, censentur in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, æquissimum judicasse, quod aut legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant. Dixi: *Nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem suadet discedere*, nam successio in Regna non per omnia exigi potest ad modum privatæ successionis in bona; quia non ex utilitate privatâ, sed publicâ æstimatur.

III.

Primò igitur in Regno patrimoniali Regi ab intestato defuncto succedunt liberi ob communem parentum erga eos tanquam corporis sui partes ab ipsâ naturâ insitum affectum, exclusis collateralibus; nisi fortè speciali Regni more aliud sit receptum, cui haud dubiè standum est, qui enim de successore tacet, consuetudini Regni consentire intelligitur, imò talis consuetudo, sive ab authore stirpis, sive à posterorum aliquo originem habuerit, in vim Legis fundamentalis abiisse videtur. Sic apud multos populos in India, & in primis per totam oram Malabaricam receptum est, ut non succedat patri filius, sed sororis filius, quia credunt, de hoc multò certiore esse fidem, quòd ex Regiâ prosapia sit, quàm de illo, prout refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 14.* Et quidem liberi non tantum primi, sed & ulterioris gradus succedunt, adeò ut remotiores per proximiores ex solo capite proximitatis haud excludantur, nisi fortè in tali Regno non observetur jus repræsentationis, quod tamen in dubio locum habere creditur, quia ei natura favet. Unde & in successione privatorum quoad lineam rectam moribus, & legibus passim invaluit. Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 30. num. 10. & ibi Bœcler.*

IV. Cre-

IV.

Creditur autem defunctus voluisse primò, ut Regnum maneat indivisum nec inter plures in eodem gradu existentes in partes dividatur, ita ut ex uno plura deinceps distincta Regna fiant. Secundò ut simplicem formam retineat, nec summa potestas in partes discerpatur, ita ut unus hanc portionem, veluti jus ferendarum Legum, alius aliam v. g. jus imponendi tributa habeat, utrúmque enim cum maximo Regni detrimento, & ipsius Regiæ familiæ convulsione conjunctum foret. Tertiò ut post se quoque Monarchica civitatis forma conservetur, utpote quam ipse exemplo suo commendavit, nec alio factò, aut verbo postea improbavit, ac proinde censetur noluisse, ut plures Regnum pro indiviso, pariùque inter se potestate administrarent, *arduum enim semper*, inquit Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 4. num. 2. eodem loco potentiam, & concordiam esse.* Quartò ut inter plures, qui ejusdem gradus sunt, aut ob jus representationis esse censentur, non obstante ætatis prærogativâ, masculi præferantur fœminis, quia regulariter sexus masculinus Imperio aptior est, *quidquid enim masculinum*, ait Aristotel. *1. Polit. Cap. 8. naturâ magis factum ad imperandum fœmineo*, & fœminarum regimen plerúmque incommoda quædam comitari solent, quæ eò majora futura sunt, si per easdem fratres paterno solio sint prohibendi. Quintò denique ut inter plures sexu pares natu maximus, aut in defectu, marium natu maxima succedat, qui enim ætate alterum antecedit, plerumque judicio jam perfectior est, aut saltem prius futurus esse creditur. Certè primogenito statim, ut natus est, Regnum destinatum esse censetur, in qua voluntate Rex præsumitur perseverasse hoc ipso, quòd contrarium non indicaverit, aliàs sanè si ex pluribus dignissimo Regnum deferendum esset, non possent non illi exitalibus inter se discordiis implicari, quibus præcavendis optimum est, sorti nascendi rem committere, quam omnium ferè Gentium consensus velut ab ipsâ naturâ jaclam constanti usui amplectitur. Vid. Puffendorf. *Civ. Cap. 7. §. 11.*

V.

Planè etsi primogenitus ex præsumptâ defuncti voluntate in tali Regno patrimoniali solus succedat, ratio tamen, & æquitas postulat,

lat, ut cæteris de honesta sustentatione prospiciat, seu, ut vulgò loquuntur, apanagium constituat: necesse tamen non est, ut hoc portionibus, quas reliqui habituri erant, si Regnum divisum fuisset, æquale sit, aliàs enim successio inanis foret, unde enim ei tantæ opes, ut illis pro ipsorum partibus æstimationem rependere valeat? Certè ex unicâ suâ parte hoc præstare non poterit. An ergo id præstabit ex redditibus cæterarum partium? atqui ex his fructibus Regnum sustinetur. An verò ex portione reliquæ hæreditatis patet- nã à Regnò, & Regni rebus separata? At si illa non sufficit, si nul- la est? Fieri igitur non potest, ut Regni Successor cæteris tanquam cohæredibus æqualem ipsorum portionibus, quas divisò Regno ha- bituri fuissent, æstimationem rependat. Puffendorf. *Cit. Cap. 7. §. 11.* Bœcler. ad Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 13. pag. 624. & seqq.*

VI.

Nullis extantibus liberis Regnum patrimoniale ex præsumptâ defuncti voluntate defertur aliis sanguine conjunctis, extraneis om- nibus, etiã quos Rex singulari benevolentia, & amore dignatus est, postpositis, salva tamen semper inter plures concurrentes im- primis sexus, deinde ætatis prærogativa; si enim communem ho- minum propensionem respicimus, quisque ita constitutus est, ut familiam, ex qua ortum trahit, quàm ornatissimam esse velit; & li- cèt fortè extraneum majore benevolentia, & amore complexus sit, quàm sanguine conjunctum, exinde tamen non continuò sequitur, quòd illum in successione Regni sanguine conjuncto præferre volu- erit, aliàs enim faciliè hanc suam voluntatem potuisset exprimere: Ergo hoc ipso, quòd non expresserit, noluisse præsumitur. Certè æquitati naturali congruit, ut nisi aliter fuerit dispositum, mortuo- rum bona ad propinquos potius quippe quos natura post liberos cuique charissimos esse voluit, quàm ad extraneos devolvantur. *Sanguinis conjunctio, inquit Cicer. de Offic. 1. devincis homines chari- tate; magnam est enim, eadem habere monumenta Majorum, isdem uti sacris, sepulchra habere communia.*

VII.

Quis autem successoris ordo inter collaterales defuncti Regis servandus sit, non aequè est expeditum. Puto Regnum paternum, vel

vel avitum separandum esse à noviter acquisito. In illo primò succedunt liberi ejus, à quo proximè Regnum ad defunctum pervenit, servatà tamen inter eos imprimis sexus, deinde ætatis prerogativà, His verò non extantibus succedunt secundò liberi parentis immediatè superioris, à quo Regnum saltem mediatè ad defunctum pervenit, salvà itidem prerogativà sexus, ac ætatis, & sic deinceps. Quòd si liberi diversi gradus sint, refert, utrum in tali Regno jus representationis etiam in linea collateralis receptum sit, vel non. Illo casu nulla habetur ratio proximitatis gradus, sed tantum attenditur sexus, & ætas. Hoc autem casu proximior remotiorem excludit, tametsi proximior femina, remotior masculus, illa ætate minori, hic major sit. Ubi autem jus manifestum non est, in bonis avitis in eam partem, quæ liberos parentibus surrogat, potius inclinandum esse existimat Grot. *Cis. Cap. 7. §. 31.* cum eò nos ducat ipsa æquitas naturalis; tametsi enim Imperator *in Nov. 118. Cap. 3. in princ.* hoc jus representationis in fratrum filiis privilegium vocet, id tamen facit non habita ratione æquitatis naturalis, sed juris antiqui Romanorum.

VIII.

Ratio autem hujus ordinis succedendi in eò fundatur, quòd, cum mortuos post mortem dominium in res suas retinere haud possit, omnino credendum sit, noluisse eum perdere beneficii materiam, sed ut potius beneficio suo penes alium esset, quod aliqui quacunque ratione penes alium futurum sit. In beneficiis autem hic ordo maxime naturalis est, ut potius sit, gratiam referre ei, qui benefecit, quam amico conferre beneficium. Unde Cicer. *de offic. 1. nullum*, inquit, *officium referenda gratia magis necessarium est.* Ita paulò post: *cum duo genera liberalitatis sint, unum dandi beneficii, alterum reddendi. Demus, nec ne, in nostra potestate est, non reddere bono viro non licet, modo id facere possit sine injuria.* Refertur autem gratia vel viventibus, vel defunctis in eorum liberis, qui naturaliter pars sunt parentum, & quibus, si viverent parentes, maxime vellet beneficii. Cum igitur bona provenerint à parentibus, præsumitur defunctus voluisse, ut illa ad parentes, unde provenerunt, vel iis non amplius existentibus ad eorum liberos reverterantur.

IX.

In bonis autem noviter acquisitis cessat officium gratiæ referendæ. Superest igitur, ut successio in ejusmodi Regno noviter acquisito ex præsumptâ voluntate defuncti deferatur illi, qui eidem charissimus fuisse creditur, ita tamen, ut hunc affectum magis ex communi hominum sanorum inclinatione, quàm ex moroso unius, vel alterius ingenio desumere oporteat, & ideo charissimus ille fuisse censetur, qui gradu cognationis proximè defunctum attingit. Certè nisi in hanc Regnum transiret, graves plerumque dissensiones cum ingenti Reipublicæ concussione etiam in bellum erupturæ orientur, in quem statum defunctus præsumitur noluisse Regnum post mortem suam conjicere, imò ne tali quidem periculo exponere. Et licet fortè ejusmodi Regnum patrimoniale testamento extranei ad defunctum pervenisset, non tamen illius liberi proximo hujus cognato præferendi essent; tametsi enim æquum sit, ut Regnum eo redeat, unde provenit, hoc tamen non aliter procedit, quàm suppositâ sanguinis necessitudine, quàm defunctus ob naturalem propensionem erga familiam suam, ex qua ortum trahit, imprimis spectasse creditur. Vid. Puffendorf. *Lib. 4. Cap. 11. §. 16.* Idem dicendum de Regno paterno, avitoque, si nec ipsi, à quibus provenit, nec eorum liberi extant, ita ut gratiæ referendæ ratio cesset, tunc enim perinde, ut Regnum noviter acquisitum ex præsumptâ defuncti voluntate ei cedet, qui gradu cognationis eundem proximè attingit. Confer Grot. *dict. Cap. 7. §. 9. & 10.*

X.

Potest autem Regnum patrimoniale etiam ad eos proximos ultimi possessoris pervenire, qui primum Regem sanguine non attingunt, si talis successio circa privatorum hæreditates in iis locis recepta sit, utpote quam Rex etiam circa suum patrimonium valere voluisse præsumitur hoc ipso, quòd expressâ dispositione ad eandem non discesserit, velut accidit, si ultimus Regni possessor, nemine ex familia Regnatricis superstiti, decesserit relicto solo fratre uterino, cujus parentes primum Regem sanguine non attingunt, *nemine, inquam, ex familia Regnatricis superstiti*, si enim præter fratrem uterinum aliquis adesset, qui à primo Rege sanguinem traheret, hic utique

que ex præsumptâ voluntate referendi gratiam fratri Regis uterino præferendus esset.

XI.

Non aliter autem, quæ hæcenus dicta sunt, procedunt, quàm, ut supra jam memini, Rex intestatus decesserit, nec alius successio- nis modus vel moribus receptus, vel expressâ unius ex Majoribus voluntate introductus sit, qui enim Regnum pleno modo possidet, & in patrimonio habet, de eo pro libitu disponere potest, ita ut ejus voluntas non minùs, quàm privati patrisfamilias testamentum, servanda sit, ac proinde ejusmodi Regnum vel æquis portionibus inter plures liberos, etiam non considerato sexûs discrimine, divi- dere, vel in filium naturalem, aut adoptivum, quin & in eum, qui nullâ cognatione ipsi junctus est, transferre potest. Grot. *Civ. Cap. 7. §. 11.* & Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 11.* Similiter si unus ex Majo- ribus posteris suis certum successionis ordinem præscripserit, e. g. ut ille semper succedat, qui ipsi constituenti quoque tempore proxia- mus futurus est, prout in Africa Gizerichi testamento cautum fu- isse ex Procop. refert. Grot. *dict. Cap. 7. §. 24.* in annot. ordo ille servandus erit.

XII.

Ex præsumptâ voluntate populi summum Imperium ab uno in alterum transfertur, si Regnum sit hæreditarium, seu ita primitus à populo collatum, ut citra novam electionem viâ successionis hæ- reditariæ ab intestato porro in alios transeat. Præsumitur autem populus voluisse primò, ut, nisi Lex, aut mos aliud ferat, Regnum sit individuum, firmiter enim futurum est Regnum, si penes unum remaneat, quàm si portionibus inter plures ejusdem gradûs divida- tur. Certè divisio non tantùm multum de splendore, & dignitate detrahit, sed insuper etiam cum summo periculo conjuncta est, ne imperantes à vicinis potentioribus opprimantur, præsertim si, ut facillè contingere potest, inter ejusmodi Regulos discordiæ enascan- tur, aut ipsorum portiones successu temporis inter plures porro di- vidantur, quo facto Regnum etiam amplum suâ sponte tandem in nihilum recideret. Non expedit igitur, ut Regnum instar rei pri- vate

vate inter plures ejusdem gradus dividatur, ac proinde nec populus id voluisse presumitur, sed magis, ut indivisum penes unum remaneat. Grot. *ubi supra* §. 14. & *ibi* Boecler.

XIII.

Secundò ut successio stet intra descendentes primi Regis, & illis deficientibus Regnum ad populum revertatur. Hinc licet primus acquirens improbis fortè decesserit, Imperium tamen jure successione non transibit in ejus fratrem, sed in libero populi arbitrio erit, utrum summam potestatem eidem, vel alteri conferre, aut ipse retinere velit. Ob eandem rationem etiam adoptivi excluduntur, quia populus Regnam in naturalem Regis stirpem contulit, quâ deficiente facultatem de futura Regiminis formâ disponendi ad se redire voluit, quæ facultas admissâ adoptione, quæ jus daret ad Regnum, in perpetuum eludi posset. Accedit, quòd adoptivi in tanta veneratione non sint, ut illi, qui ex sanguine Regis originem trahunt: expedit autem quàm maximè in Regnis, personam Regis esse venerabilem, ut eò promptiores sint subditi ad obsequendum. Deinde nec tanta de adoptivis concipitur spes, quanta concipitur de iis, qui ex familiâ verè Regiâ sunt nati. Grot. *Alleg. Cap. 7. §. 16. in fin.* Puffendorf. *suprà Cit. Cap. 7. §. 12.* Planè quin ultimus Regni possessor, accedente populi consensu, aliquem adoptare possit, qui ipsi in Regno succedat, dubium non est.

XIV.

Tertiò populus voluisse creditur, ut illi demum descendentes primi acquirentis succedant, qui nati sunt secundum patriæ Leges. Unde excluduntur liberi extra matrimonium geniti, & quidem non illi tantum, qui ex damnato coitu suscepti, aut vulgò quæsi sunt, sed & qui ex concubinâ sunt nati; cum enim populus alieni, & ejus liberi, nepotibus &c. ac in complexu familiæ Regnum defert, confetur illos saltem intellexisse, qui secundum Leges patrias hac appellatione veniunt, qui autem extra matrimonium geniti sunt, secundum Leges omnium ferè populorum appellatione liberorum nepotum &c. haud continentur; imò discriminat legitimorum, & illegitimorum non tantum ex Legibus plerorumque populorum civilibus,

vitibus, sed ex ipso quoque jure naturæ profluit, quippe quæ omnis concubitus extra matrimonium prohibitus est, cum inter sit humanæ societatis, ut genus humanum modo creaturæ rationali quæ tali digno, & non more brutorum propagetur ob gravissima mala, quæ aliàs exinde sequerentur. Quantum ergo jure naturæ distat concubinaatus, aliisque concubitus extramatrimonialis à societate conjugali, tantum eodem jure distant extra matrimonium geniti ab illis, qui ex individua vitæ consuetudine suscepti sunt, ac proinde non possunt populi, nisi apud eos jus naturæ hoc in passu penitus oblitteratum sit, præsumi appellatione liberorum alios intellexisse, quàm qui ex legitimo matrimonio sunt nati. Accedit, quòd illi, quorum matrem pater justo matrimonio dignatus non est, inter generosas saltem Nationes ad contemptum pateant. Expediit autem, ut paulò antè dixi, personam Regis quàm maximè esse venerabilem. Denique ob defectum fidei, ac perpetuæ cohabitationis plerumque etiam minus certi habentur. Interest autem populi, in Regnis ad vitandas controversias maximam haberi certitudinem, quæ haberi potest, & ex hac causâ Macedones Demetrio potius, quàm Persèo post mortem patris Regnum deberi existimabant, *etsi enim minor aetate, quàm Persæus, esset Demetrius, hunc tamen justâ matrefamilias, illum pellice orsum esse: illum, ut ex vulgato corpore genitum, nullam certi patris notam habere: hanc insignem Philippi similitudinem præferre aiebant.* Liv. Lib. 39. Cap. 53.

XV.

Et quamvis fortè pater ejusmodi filium extra matrimonium genitum legitimis natalibus restituerit, is tamen ne hoc quidem casu eidem in Regno succedere poterit: vel enim alii ex familiâ Regnatricis superstitis sunt, vel non. Illo casu spes succedendi ex pacto primæ acquirentis quæ sita illis invitis factæ Regis nequidem cum consensu populi auferri potest, velut infra ostendemus. Hoc autem casu Rege mortuo Regnum redit ad populum, cui Rex legitimando non magis præjudicare potest, quàm adoptando. Et tanè etiam talis ad contemptum nihilo fecius patet, nec ob defectum fidei, & perpetuæ cohabitationis satis certus habetur. Neque dici potest, populum hoc ipso, quòd non contradixerit, censeri voluisse, ut

ut ejusmodi legitimatus post mortem patris in Regno succederet; multa enim ob stare possunt, quò minus populus cum Rege in contentionem descendere velit, præsertim si legitimatiõni nihil de successione Regni adjectum, aut saltem populo promulgatum sit, id enim si factum esset, res ad novam cum populo pactiõnem vel expressam, vel tacitam videretur rediisse, quo ipso tamen casu non supererit fortè nulla quæstio de causis, & effectu silentii in populo non uno semper modo æstimandis, ut rectè advertit Bœcler. ad Grot. *sapè cit. Cap. 7. §. 16. pag. 634.*

XVI.

Quartò populus voluisse creditur, ut inter eos, qui pariter ad hæreditatem admitterentur, sive quia ejusdem sunt gradus, sive quia per repræsentationem in parentum suorum gradum succedunt, mares præferantur fœminis etiam natu majoribus, quia mares tum ad bella, tum ad alias Imperii partes magis idonei esse censentur, quàm fœminæ, unde Hypermnestra apud Ovid. *Heroid. 14. vers. 65. ait:*

Quid mihi cum ferro? quid bellica tela puellæ?

Aptior est digitis lana, colusque meis.

Et licèt quandoquæ fœminæ dotibus ad imperandum necessariis masculum antecellant, hoc tamen rarum, & extra ordinarium est, plerumquæ enim imbecillis, & laboribus impar hic sexus est, ejusque consilium ferè in deterius tendit. Tacit. *Lib. 3. anal. Cap. 33. num. 3. & Lib. 15. Cap. 54. num. 6.* Quæ autem rarò eveniunt, non solent attendi. Grot. *diæt. Cap. 7. §. 17. & ibi Bœcler.*

XVII.

Quamvis autem fœminæ à successione in Regnis hæreditariis non omninò excludantur, sed maribus in eodem gradu existentibus saltem postponantur, non tamen Regnum protinus pro hæreditario habendum esse existimo, si illud alicui pro se, & descendenti- bus, ac hæredibus delatum sit; tametsi enim aliàs appellatiõne descendenti- um, ac hæredum etiam fœminæ contineantur, hoc tamen ita demùm procedit, si materia substrata non aliud suadeat. Sic licèt feudum alicui, & ejus descendenti- bus, ac hæredibus con-
cessum

cessum sit, fœminæ tamen in eo non succedunt, quia jure feudali verbis descendantium, & hæredum soli masculi intelliguntur. *1. feud. 13. vers. & si clientsulus.* Idem ergo de Regno quoque dicendum esse videtur, ad cujus gubernationem, & subeunda Reipublicæ munera, maximè bellica, ut paulò antè dixi, fœminæ regularitèr loquendo sunt ineptæ. Et hoc imprimis verum erit, si antea publici semper & recepti moris in illa gente fuerit, solos masculos ad successionem Regni admittendi, nam tunc ex patriis moribus voluntas paciscentium, & constituentium satis manifestò colligitur. *Thomas. ad Huber. de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 7. n. 10. Lit. O. Bœcler. ubi supra cit. loc. pag. 640.*

XVIII.

Quintò denique populus voluisse præsumitur, ut inter mares, aut maribus deficientibus, inter fœminas præferatur natu major, eò quòd is plerùmque judicio jam perfectior sit, aut saltem prius futurus esse credatur. Prærogativa tamen sexûs semper potior est, quàm ætatis, quia sexûs præstantia perpetua, ætatis autem temporaria saltem est. Unde filius impubes præfertur sorori majorenni. Eadem ratione nepos ex filia præferendus erit nepti ex filio, quia jus repræsentationis capacitatem quidem succedendi tribuit, non autem qualitatem sexûs, & ætatis, quippe quæ personæ ita cohæret, ut ab eâ nulla ratione avelli, & alteri communicari possit, ac proinde licèt filius præferatur filia non tamen neptis ex filio præferri poterit nepoti ex filia, cum jus repræsentationis in proposito hoc solum operetur, ut nepos ex filia, & neptis ex filio perinde habeantur, ac si respectu defuncti Regis essent in gradu primo. Uti igitur filius exclusisset sororem suam etiam natu majorem; ita & nepos ex filia excludet neptem ex filio, licèt hæc fortè ætate major sit, nam inter plures ejusdem gradûs semper salva manet imprimis prærogativa sexûs, deinde ætatis.

XIX.

Planè si primogenitus fortè ob mentis, aut corporis vitium ad imperandum omninò ineptus foret, ille hoc casu in Regno non succederet, quia populus natu majori successionem non nisi sub

P

hac

hac tacitâ conditione detulisse creditur, si capax sit imperandi, quâ deficiente etiam deficit voluntas populi, & ideò successio in tali casu deferretur secundo genito, aut, si præter primogenitum non nisi filia adessent, filia natu major ad successionem Regni admittenda foret. Dixi autem, *si ad imperandum omninò ineptus foret*; licet enim minor natu ob apparentes quasdam animi dotes, quæ tamen fallere possunt, Regni capacior esse videatur, propterea tamen jus primogenito quæsitum eripi haud potest; si enim ob apparentem majorem capacitatem minor natu præferendus esset majori, sæpissimè inter fratres super successione lis oriretur, quæ plerùmque cum pernicie Regni conjuncta esset, cui periculo rem exponere voluisset populus non præsumitur. Hennig. ad Grot. *cit. Cap. 7. §. 18.* & Willenberg. *Quæst. 32.*

XX.

Quamvis autem Regnum hæreditarium viâ successionis ab intestato in posteros primi acquirentis eo, quo dixi, modo transeat, necesse tamen non est, ut is, qui in Regnum succedit, etiam privati patrimonii hæreditatem agnoscat, sed, illo retento, hanc repudiare potest; tametsi enim Regnum non nisi morte prioris possessoris ad alterum devolvatur, & ab illo huic velut de manu in manum detur, non tamen ad eundem pervenit ex defuncti Regis voluntate, sed ex beneficio, & præsumptâ voluntate populi, cujus sanè nihil interest, utrùm privata simul adeatur hæreditas vel non. Cui consequens est, ut eâ repudiatâ nec onera, quæ in privato hærent patrimonio, agnoscere teneatur, quippe, quæ sequuntur bona, quibus inhærent. Potuit sanè populus Regnum deferre sine obligatione cernendi hæreditatem privati patrimonii, & agnoscendi onera eidem annexa, cum ex naturâ rei Regnum, & privatum Regis patrimonium ita conjuncta non sint, ut unum absque altero non possit agnosci, & simul creditur ita deferre voluisse; si enim Regni successor privatam simul defuncti Regis hæreditatem, & debita eidem inhærentia agnoscere teneretur, hoc ipsi populo oneri esse posset, quia, si bona privata non sufficerent, ex publico denique solvenda forent. Grot. *dict. loc. §. 19.*

XXI.

XXI.

Causæ autem ob quas populus isthunc succedendi ordinem elegit, hæ esse videntur. Prima, ne Regni successor incertus esset, & ita Regnum periclitaretur, prout subinde evenit in electionibus, quas alia insuper incommoda comitari solent, quæ hoc modo evitantur. Secunda, ut ex sanguine, & splendore natalium major Regi veneratio conciliaretur. Tertia, ut ex genere, & educatione spes esset præclaræ virtutis, nam est in juvenis, est in equis patrum virtus; diligentius etiam, qui in spem Regni educantur, necessariis imperandi artibus instrui solent. Quarta, ut Regni possessor Regnum magis curaret, & animosius defenderet, si illud iis esset relicturus, quos ipse ob naturalem affectum maximi facit. Grot. *ubi supra*. Puffendorf. *cit.* Cap. 7. §. 12.

XXII.

Quòd si Regnum feudale sit, & alius succedendi modus obtineat in allodiis, alius in feudis, tunc refert, utrum Regnum primitus datum sit in feudum, vel ex post demum tale esse cœperit. Illo casu sequenda erit Lex successionis feudalis, illa scilicet, quæ apud quamque gentem tempore primæ investituræ recepta erat. Hoc autem casu succeditur ex Lege, qua in allodiis succedebatur tempore Regni instituti, nisi conjecturæ aliò ducant, fieri enim potuit, ut unà cum statu Regni etiam modus succedendi sit mutatus. Grot. *cit.* Cap. 7. §. 20. & 21. & ibi Bœcler.

XXIII.

Cœterùm ab hac successione multùm differt successio linealis, quæ duplex est, cognatica, & agnatica. Cognatica, quæ & Castiliana vocatur, ac in pluribus Europæ Regnis recepta est, consistit in hoc, quòd cessante repræsentationis jure futura successio, quasi delata, in posteros ex primo Rege venientes necessariò, certo tamen ordine transmittatur, ita ut primò vocentur liberi primi gradùs, tam qui vivunt, quàm qui mortui sunt, tum verò inter vivos, & mortuos ratio habeatur primò sexùs, deinde ætatis, & salvâ semper transmissione mortuorum in vivos, vivorum in mortuos. Si verò

ultimo possessori liberi desint, venit ad alios, qui proximi sunt, aut si viverent proximi forent, simili transmissione, & inter pares ejusdem lineæ observato discrimine sexûs, ac ætatis, ita ut, ob sexum, aut ætatem nunquam transeat de linea in lineam, ac proinde neptis ex filio præfertur nepoti ex filia, filia ex fratre, filio ex sorore, filius fratris majoris fratri minori, & sic in cæteris. Grot. *cit. Cap. 7. §. 22.*

XXIV.

Successio verò linealis agnatica, quæ & juris francici vulgò dicitur, eò quòd in Regno Gallix recepta sit, est duntaxat marium in mares, & ob hanc causam maximè introducta, ne per fœminarum matrimonia Imperium ad peregrinum sanguinem deveniret. In utraque autem successione lineali in infinitum admittuntur, etiam qui ab ultimo possessore Regni remotissimo gradu distant, modò à primo Rege descendant. Differunt verò in eo, quòd in successione lineali cognatica fœminæ non excludantur, sed maribus duntaxat in eadem lineâ postponantur, ita ut etiam ad ipsas sit regressus, si propiores, aut pares cæterâ mares, aut ex maribus defecerint. In successione autem lineali agnatica fœminæ, & ex fœminis nati in perpetuum excluduntur, & licet aliquando agnatis omnibus deficientibus substituuntur cognati, hoc tamen non fit jure successionis, sed liberæ electionis, imò quandòque in calum deficientis successionis agnaticæ disertis verbis cognatica substitui solet. Grot. §. 23. & ibi Ziegler. Item Puffendorf. *dict. Cap. 7. §. 13.* Superest, ut jam quæstiones aliquas resolvamus.

XXV.

Quæritur ergo primò, utrùm filius exhæredari possit, ut ne in Regnum succedat? R. Distinctionem faciendam esse inter Regna alienabilia, seu patrimonialia, & non alienabilia. In alienabilibus, quin exhæredatio procedat, dubium non est, etiamsi nulla causa subsit, quæ filium reum faciat, modò alia justa subsit causa, ut si furiosus sit, vel morbo fontico laboret, aut aliàs ad Regnum inidoneus esse appareat; talia enim Regna patrimonialia hæcenus saltem à cæteris bonis nihil differunt, quòd illa non minùs, quàm hæc

hæc arbitrio Regnantis subjecta sint, licet in aliis differant. Quæ igitur de exheredatione aut legibus constituta, aut moribus recepta sunt, etiam in proposito locum habebunt, quia, ut supra jam diximus, Reges creduntur in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, æquissimum iudicasse, quod aut Legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant.

XXVI.

Non tamen eo ipso, quod quis à cæteris bonis exclusus sit, etiam à Regno exclusus esse censetur; tametsi enim, ut paulò antè diximus, Regnum patrimoniale non minus arbitrio Regnantis subiectum sit, quàm cætera bona, illud tamen ab his distinctum manet, nec ex natura rei repugnat, aliquem à reliquis bonis excludi, quin hoc ipso etiam à Regno sit exclusus. Certè, qui bona alia à Regno distinxit, satis ostendit, se nolle, ut exhereditatio etiam ad Regnum pertineat. Bœcler. ad Grot. *cit. loc.* §. 25.

XXVII.

Sed nec illud concesserim, eum, qui grave crimen commisit in patrem, si nulla sint condonatae culpæ indicia, statim pro tacite exhereditato habendum esse, quid si enim pater graviter offensus à filio non illicò morte interceptus fuerit, sed exheredare potuisset, nec tamen suum de filio exherede futuro manifestaverit iudicium? Nemo sanè hoc casu dixerit, eundem pro tacite exhereditato habendum esse, sed potius, eum noluisse, ut filius à Regno sit exclusus. Accedit, quod pater etiam pro gravi crimine possit filio etiam minus exheredatione supplicium velle irrogare: Ergo ex eo, quod nulla adsint condonatae culpæ indicia, non continuò inferri potest, voluisse eum, ut filius à Regno sit exheres. Planè populus hæc in re sibi jus interpretandi paternam voluntatem arrogare haud potest, cum nullum examinanda, & dijudicanda successione sibi reservaverit arbitrium. Idem Bœcler. *cit. loc.*

XXVIII.

Multum autem interest, utrùm pater filium à successione Regni excludere velit ex eo capite, quod is ob mentis, corporisve viti-

um ad imperandum sit inidoneus, vel ob crimen commissum. Illo casu exhæredatio usque ad alimenta tantum fieri potest. Hoc autem casu porro refert, utrum filius crimen morte dignum commiserit, vel non. Si prius, etiam ab alimentis excludi poterit. Si verò posteriùs, non aliter eundem ab alimentis excludi posse putat Grot. quàm si sit, unde ali possit. At vix esse videtur, ut is, qui grave crimen committere potest, se ipsum alere non possit, nisi fortè post admissum crimen in amentiam, aut similem calamitatem inciderit.

XXIX.

In Regnis verò non alienabilibus pater filium exhæredare non potest, vel enim obtinet successio hæreditaria, vel linealis. In Regnis hæreditariis populus viam quidem elegit hæreditariam, sed hæreditariam ab intestato, ita ut de Regno testandi nullum Regi permetteretur arbitrium. In lineali autem successione tacita quædam latet electio populi, ex cujus dono ad singulos præscripto ordine pervenit Regnum, tanquam jam olim populus eos designasset & creasset, quod pater exhæredando intervertere haud potest. Planè si filius ob grave admodum crimen contra salutem Regis, aut Regni commissum successione indignum se fecisset, hoc casu etiam in Regnis hæreditariis, & linealibus exhæredationi locum esse existimant Vitriar. *ad. sepè cit. Cap. 7. Quæst. 57.* & Hennig. §. 25. cum præsumi non possit, quòd populus successionis sortem ejusmodi everfori salutis publicæ voluerit deferre, quod in thesi quidem non improbo, at in hypothesi res difficultatem habere potest, utrum scilicet crimen commissum tantum, ac tale sit, ut populus censetur in prima delatione talem voluisse à successione excludere, cujus dubii decisionem Rex sibi soli vindicare haud potest, sed potius id pertinet ad populum, nisi ergo appareat, hoc Regis arbitrio relictum fuisse, exhæredatio, contradicente populo, nullum habebit effectum.

XXX.

Quæritur secundò, utrum abdicatio parentis pro se, & liberis facta liberis noceat? *q.* Interesse, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non patrimoniale. Si patrimoniale, dubium non est, quin abdicatio

dicatio patris liberis noceat, quia talis abdicans nihil ampliùs in eos transferre potest. Si verò Regnum sit non patrimoniale, tunc vel est hæreditarium, vel est lineale. Si hæreditarium, vel liberi tempore abdicationis jam nati, aut saltem concepti erant, vel nequidem erant concepti. Illo casu porro refert, utrùm abdicans sit primus acquirens, vel unus ex descendens primus acquirentis. Si primus sit acquirens, abdicatio patris liberis nocet, modò simul consensus populi accesserit, quia liberi abdicantis vel nullum planè jus, sed spem tantùm succedendi habent, vel si jus habent, illud conditionatum duntaxat est, quod cum in pacto inter patrem, & populum inito fundatum sit, etiam patris abdicatione, accedente populi consensu rursùm adimi potest, uti enim pactum illud utriusque voluntate coaluit, ita & utriusque voluntate ab eo recedi poterit, quo facto nulla ampliùs spes, aut jus succedendi liberis abdicantis superesse potest: Si verò populi consensus non accesserit, abdicatio patris liberis non nocet, quia à pacto pater sine populi consensu recedere haud potest. Quod si abdicans unus sit ex descendens primus acquirentis, res difficultate non caret; si enim pater Regnum abdicaverit, non apparet, quomodo liberi in eo, quod tempore mortis non ampliùs habet, eidem ab intestato succedere queant, quæ ratio Grot. *supè cit. Cap. 7. §. 26.* movit, ut dixerit, abdicationem patris in Regnis hæreditariis liberis nocere. At dici potest, abdicantem habendum esse pro mortuo, ita ut liberis statim, postquam abdicavit, & non demùm post ejus mortem ex pacto primi acquirentis pateat successio, tametsi populus abdicationem paternam acceptasset, licèt enim dicatur, liberos spem tantùm succedendi habere, illis tamen ex pacto primi acquirentis jus quæsitum est, ne hæc spes ipsis invitis auferatur. Sic licèt ex conditionali stipulatione tantùm spes sit debitum iri §. 4. *Instit. de V. O.* illa tamen spes stipulatori invito auferri non potest. Accedit, quòd primum acquirentem non solus abdicans, sed omnes descendentes simul sumpti repræsentent: Ergo ad hoc, ut pactum primavum tollatur, necesse est, ut præter voluntatem populi omnium simul descendens consensus concurrat, quod si non fiat, pactum non tollitur, ac proinde nec spes succedendi in pacto fundata liberis abdicantis auferitur. Si verò liberi tempore abdicationis nondum concepti

cepti fuerint, sed postea primùm supervenerint, abdicatio patris ipsis utique nocebit, modò illa à populo fuerit acceptata, cum enim eo tempore nondum extiterint in rerum naturà, nullam quoque spem succedendi tunc habuerunt, quia rei non existentis nulla sunt accidentia, ac per consequens citra eorum injuriam pactum primævum populi, & Regis consensu hac in parte tolli potuit. Idem hoc casu obtinet, si quis Regnum lineale pro se, & liberis abdicaverit, modò abdicatio à populo fuerit acceptata, secùs enim abdicatio liberis postea natis non noceret, quia pater impedire non potest, quò minus suo tempore, ubi scilicet nati fuerint, jus ad illos transeat ex populi dono. Unde non obstat, quod Regnum abdicatum non possit transire, cum hoc eo tantùm casu procedat, quo transmissio ex voluntate transmittentis dependet. At in proposito transmissio non dependet ex arbitrio parentum, sed jus, ut dixi, ad liberos transit ex dono populi. Quòd si verò liberi tempore abdicationis jam nati, aut saltem concepti fuerint, factum patris ipsis nocere non potest, quia simul ac in rerum naturà existere cœperunt, illis jus proprium quæsitum est, ex Legge successoria, seu pacto primævo, quod invito nequidem accedente populi consensu auferri potest. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 10. num. 2. & cit. Cap. 7. §. 26.*

XXXI.

Quæritur tertio, utrùm filius ante Regni adeptionem natus præferendus sit ei, qui in Regià fortunà natus est? Placet affirmativa; vel enim Regnum est patrimoniale, vel non patrimoniale. Si patrimoniale, censetur pater eo tempore, quo Regnum adeptus est, eidem, utpote aliis liberis tunc non extantibus, jam destinasse Imperium, in qua voluntate hoc ipso perseverasse præsumitur, quòd postea non indicaverit contrarium. Certè in Regno dividuo talis primogenitus partem ferret, ut in cæteris bonis, in quibus tempus acquisitionis haud inspicitur: Ergo in Regno individuo alteri ob ætatis privilegium præfertur. Si verò Regnum sit non patrimoniale, in posteros tamen transitorium, ideò præferendus is erit, quia familiæ, aut descendentiæ nomine non minus continetur, quàm alter, ac proinde cum populus alicui, & ejus descendentiæ, vel familiæ

familix Regnum defert, non tantum nascituris, sed etiam natis de-
ferre intelligitur. Accedit, quod filius ante Regni adeptionem na-
tus patri in Regno succedat, si alius ei filius postea non nascatur:
Ergo succedit etiam, si nascatur; vel enim Regnum lineale est, vel
hereditarium. Si lineale, simul ac Regnum a patre acquisitum est,
jus partum est filio antea nato, quod ob id, quia alius postea filius
nascitur, non cessat. Si hereditarium, spes succedendi itidem tam
parum expirat, quam parum expiraret, si, qui ante Regni adeptio-
nem natus est, & ipse in Regia fortunam natus esset. Aliud dicen-
dum de filia ante Regni adeptionem nata, quæ per filium postea
natum ob sexus prerogativam semper excluditur, ac proinde spes
succedendi, quam illa habet, interim suspenditur. Denique filius
succedit patri in feudo, tametsi ante feudum obtentum natus sit:
Ergo etiam succedit patri in Regno, tametsi ante Regni adeptionem
natus sit, ac per consequens, si regnum sit individuum, ob ætatis
prerogativam filio postea nato præfertur. Hoc autem, quod hacten-
us diximus, ita demum procedit, si peculiari alicujus populi Lege
aliter cautum non sit, velut apud Spartanos cautum erat, ut natus
ex Rege ob educationem magis accuratam præferatur ei, qui ante
Regni adeptionem natus esset. Idem accidere potest ex Lege pri-
mæ investituræ, ut si Imperium detur in feudum alicui, & ex eo
nascituris, quæ formulam filius ante natus haud dubie excluderetur.
Confer. Grot. *dict.* Cap. 7. §. 28. & 29. & ibi Bœcler.

XXXII.

Quæritur quartò, utrum nepos ex filio priore filio posteriori
preferendus sit? R. Interesse; utrum Regnum sit patrimoniale vel
non-patrimoniale. Si patrimoniale; porro refert, utrum jus re-
presentationis in illo Regno receptum sit, vel non. Illo casu is
potior erit, qui alterum ætate præcedit. Hoc autem casu nepos
tanquam gradu remotior per filium posteriorem excluditur. Si ve-
rò Regnum sit non patrimoniale, tunc vel est lineale, vel heredita-
rium. Si lineale, nepos, tametsi ætate minor sit, filio posteriori
præfertur, imò in cognatico etiam neptis præfertur. Ratio est,
quia in successione lineali mortui jus succedendi in liberos transmit-
tunt, ita ut nec ætas, nec sexus efficere possit, ut linea, in quam se-

Q

mel

mel transiit, deseratur. Si verò Regnum sit hæreditarium, tunc vel est dividuum, vel individuum. Si dividuum, itidem refert, utrum in illo Regno observetur jus repræsentationis, vel non. Si observetur, nepos ex filio priore, & filius posterior concurrent ad partes, utut in aliquâ Lege mentio fiat proximi, quia hoc nomine etiam ille venit, quem Lex in proximum gradum perducit, aliàs enim jus repræsentationis inutile foret. Si verò non observetur, nepos tanquam remotior per filium posteriorem excluditur. Quodsi Regnum sit individuum, & jus repræsentationis in ea Regione locum habeat, tunc potior erit is, qui ætate præcedit, in Regnis enim hæreditariis non succeditur in ætatis privilegium, ac proinde licet filius prior, si viveret, filio posteriori præferretur, non tamen filii prioris filius præfertur suo patruo, nisi supposito repræsentationis jure ille ætate major, hic minor sit. Si autem jus repræsentationis in ea Regione locum non habeat, tunc filius posterior, tanquam gradu proximior, nepoti, utpote remotiori haud dubiè præfertur. Confer. Grot. ubi supra §. 30.

XXXIII.

Eædem prorsus distinctiones adhibendæ sunt in casu, quo nepos ex fratre Regis priore cum fratre Regis posteriore concurrat. Unde ne Lectori fastidium pariam, eas non repeto, sed hoc solum addo, quòd quibusdam in locis jus repræsentationis in linea collateralis receptum non sit, tamen illud in lineâ rectâ descendantium locum habeat.

XXXIV.

Quæritur quintò, quid dicendum sit, si nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis concurrat cum patruo Regis? R. Rursus interesse, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrum sit paternum, vel avitum, aut noviter acquisitum. Illo casu excluso patruo Regis succedit nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis, tamen jus repræsentationis in linea collateralis receptum non sit; ad Regnum enim paternum, vel avitum, ut supra dixi, post liberos defuncti ex præsumpta ejusdem voluntate referendi gratiam primò vocantur liberi ejus, à quo Regnum

nam proximè provénit. Si verò Regnum non à patre, sed eo for-
tè pramortuo, immediatè ab avo ad defunctum pervenisset, inter
patruum Regis, & nepotem, vel neptem ex fratre Regis observan-
da foret imprimis prærogativa sexus, deinde ætatis. Hoc autem
casu ulterius interest, utrum jus representationis in linea collateraliali
receptum sit, vel non. Si receptum sit, nepos, vel etiam neptis
patruo præfertur. Si verò non sit receptum, inter patruum Regis,
& nepotem, vel neptem ex fratre Regis, tanquam in gradu pares
itidem observatur imprimis prærogativa sexus, deinde ætatis. Quod
si Regnum non sit patrimoniale, tunc vel est lineale, vel heredita-
rium. Si lineale sit, nepos, & in cognatico etiam neptis ex fratre
Regis patruo Regis præfertur. Si verò hereditarium sit, denuo re-
fert, utrum in illo Regno substitio in locum mortui observetur, vel
non. Illo casu idem dicendum est. Hoc autem casu, cum in gradu
pares sint, vincet ille, qui sexu, aut ætate potior erit.

XXXV.

Planè illud dubium non est, quin nepos ex filio Regis ob sexus
prærogativam in omni successione præferatur filiz Regis, nisi que-
stio sit in ea Regione, ubi etiam inter liberos solus inspicitur gra-
dus, non item sexus. Grot. §. 33.

XXXVI.

Queritur sextò, utrum nepos minor ex filio Regis præferatur
nepoti majori ex filia Regis? R. Rursus interesse, utrum Regnum
sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, ob æta-
tis prærogativam præfertur nepos major ex filia Regis. Si verò sit
non-patrimoniale, tunc vel est lineale, vel hereditarium. In linea-
li, sive agnaticum sit, sive cognaticum, nepos ex filia Regis exclu-
ditur, nam in agnatico tam parum succedere possunt masculi ex
fœminis nati, quam parum succedere possunt ipsæ fœminæ, in cog-
natico autem ob ætatem, aut sexum nunquam transitur de linea in
lineam. Si verò Regnum sit hereditarium, nepos major ex filia
Regis nepoti minori ex filio ob prærogativam ætatis præfertur, nisi
specialis Lex citet, quæ contrarium disponat; tametsi etiam pater
nepotis minoris, si viveret, sorori suæ, seu matri nepotis majoris

præferretur, ex hoc tamen non sequitur, quòd etiam nepos minor ex filio præferendus sit nepoti majori ex filia, quia illud eveniret ob differentiam sexus, in proposito autem nepos minor ex filio Regis, & nepos major ex filia, gradu, & sexu sunt pares, ac proinde prævalebit prærogativa ætatis.

XXXVII.

Quæritur septimò utrùm neptis ex filio Regis primogenito præferatur filio Regis secundo genito, seu patruo suo? R. Denuo interesse, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, neptis non præfertur, sed ipsius patruus, seu filius Regis secundo genitus, etiam supposito repræsentationis jure, ob prærogativam sexus potior erit. Si verò sit non-patrimoniale, tunc vel est lineale vel hæreditarium. Si lineale, porrò refert, utrùm sit agnaticum, vel cognaticum. Si agnaticum, exclusâ nepte succedit filius secundo genitus. Si verò cognaticum sit, neptis ex filio Regis primogenito patruo suo præfertur. Quodsi Regnum hæreditarium sit, filius Regis secundo genitus, etiam admissâ repræsentatione, nepti ex filio Regis primogenito præfertur, cum jus repræsentationis hoc tantum operetur, ut neptis capax sit successionis, inter capaces autem prævalere debet sexus privilegium.

XXXVIII.

Ob eandem rationem frater Regis minor in Regno hæditario præfertur filia ex fratre Regis majore, tametsi ille in Regno lineali cognatico postponeretur. Atque ex his, quæ hæctenus diximus, & alii similes casus decidi possunt. At

XXXIX.

Quid si super successione Regni hæditarii, vel linealis inter duos, pluresve controversia oriatur, quisnam erit iudex? R. I. Regem modò regnantem iudicem propriè loquendo non esse, ita ut is ejusmodi controversiam, quæ fortè eo vivente jam agitari cœpit, per modum jurisdictionis, seu pro Imperio decidere possit; tametsi enim personas, inter quas lis super futurâ successione exorta est, Imperio Regnantis subjectas esse ponamus, hoc tamen non sufficit, sed

sed & causa, super qua controvertitur, ejus jurisdictioni subjecta esse debet. Atqui causa successione non est subjecta Regi modo regnanti, quia successio in Imperio non est sub jure Imperii, sed mansit in statu naturali, cum fundetur in pacto primo inter populum, & primum acquirentem inito, quod sub jure Imperii haud est: Ergo &c. Interim non diffiteor, quin extent exempla Regum, qui autoritate, & meritis suis, consili ampliolem hac in re sibi asseruerunt potestatem, quam alias indoles Regnorum liberorum ferat. §. II. Neque populum proprie, seu de judicio jurisdictionis loquendo judicem esse; nam primo populus in eos, inter quos super successione Regni lis exorta est, nullam prorsus jurisdictionem habet, quia omnem a se jurisdictionem abdicavit, & in Regem, ac Regiam familiam transtulit, qua proinde durante, nullas habet ejus reliquias: Ergo nec per modum jurisdictionis inter eos pronunciaré potest. Deinde, ut paulò antè dixi, successio in Imperium mansit in statu naturali, quia fundatur in pacto primo, super quo populus tam parùm cognoscere potest tanquam judex, quam parùm id potest Rex, uti enim populus deferens Regnum, & primus acquirens tanquam compacilentes æquales sunt, & quæ tales nemini subjecti, ita nec pactum, quo defertur summa potestas civilis, ullius Imperio, & Jurisdictioni subjectum esse potest. Patet igitur, quòd ejusmodi controversiæ per modum jurisdictionis, seu pro Imperio decidi haud possint, nec tamen propterea sequitur, quòd ob causam nondum liquidam statim ad arma decurrendum sit, sed rationi naturali congruit, ut vel pactum primum, si de eo dubium inciderit, novâ pactione declaretur, ubi & Rex, & populus, & cæteri ex familia Regnatrice superstites singuli suum habent, suffragium, ita ut nemo dissentiens reliquorum arbitrio stare teneatur, cum inter liberè pacificentes pluralitas votorum non prævaleat, vel si de primavâ populi voluntate quæstio sit, ut interpretatio à populo petatur, quippe qui idem esse censetur cum eo, qui olim fuit, quam etiam populi interpretationem sequi oportet, nisi satis certò constet, aliam olim fuisse populi voluntatem, & ex eâ jus alteri quæsitum, aut aliàs ex verbis deferentium appareat, quòd à populo non, ut arbitro, sed ut consultore, seu absque obligatione ejus interpretationem sequendi, petita fuerit interpretatio, vel de-

nique si unus fortè competitorum conqueratur, studia populi magis in alterum, quàm in ipsum propendere, ut res deferatur ad arbitros neutri partium addictos, & quorum nihil interest, utrùm hic, vel ille rerum potiatur. Confer. Grot. *sapè cit. Cap. 7. §. 27.* & ibi Bœcler. Item Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 15.*

§. V.

De Translatione summae potestatis per occupationem bellicam.

SUMMARI A.

- I. *Invito summo Imperante transfertur potestas civilis per occupationem bellicam, modo bellum sit justum.*
- II. *Quàm variè Imperium jure belli acquiri possit?*
- III. *Utrùm Rege capto simul etiam Imperium quasitum fit?*
- IV. *Non ultra jure natura in bello etiam justo victori acquiritur Imperium, quàm quatenus eidem ab hoste debetur.*
- V. *Laudabile est summo jure in victos abstinere, modo sine injuria in pace vivere liceat.*
- VI. *Afferuntur varia species moderata victoria.*
- VII. *Si bellum injustum sit, victor in civitatem, aut civitatis partem armis subactam summam potestatem non consequitur.*
- VIII. *Nisi invasionis vitium postea fuerit purgatum, quod fit, si populus sui juris ex post ultrò in talem invasorem vel expressè, vel tacitè consentiat.*
- IX. *Si verò sui juris non sit, vitium invasionis non purgatur, tametsi populus spontè in invasorem consentiat.*
- X. *Utrùm in statu Monarchico morte veri Imperantis, vel ejus transactione, aut derelictione vitium invasionis purgetur?*
- XI. *Jure Gentium externo bellum publicum etiam ex injustâ causâ susceptum pro justo habetur.*

I.

Dispeximus, quomodo summa potestas transferatur in alterum eo, penes quem existit, volente. Superest, ut jam videamus, quomo-

quomodo illa transferatur eo invito, quod fit per occupationem bellicam, modò bellum ex justâ causâ fuerit susceptum, suppositâ enim belli justitiâ, Imperium victori compensationis modo cedit pro eo, quod eidem ab hoste debetur. Certè si occupatione bellicâ nobis quærere possumus dominium in res hostiles, etiam armis nobis comparare possumus Imperium in populum hostilem, & cum victor in bello justo singulos sibi subjicere possit servitute personali, etiam universos sibi subjicere poterit servitute civili.

II.

Acquiritur autem Imperium jure belli vel ita, ut, quæ civitas fuerat, civitas maneat, vel ut civitas esse desinat. Manente civitate Imperium acquiritur vel tantum ut est in Rege, aliòve imperante, vel etiam ut est in populo. Illo casu in Imperantis saltem jus succeditur, non ultra. Hoc autem casu victor Imperium habet ita, ut & alienare possit, sicut populus poterat, fitque hoc Regnum patrimoniale. Non manente civitate acquiritur Imperium, si populus devictus alteri civitati adjungatur, quod duplici modo fieri potest. Primò, ut singuli civilium honorum participes fiant, pro-ut Reges, & primi Consules Romani fecerunt, qui hoc maximè auxerunt urbem, quòd victos populos migrare Romam cogerent, & eis jus civitatis darent. Secundò, ut pro subjectis tantum, & tributariis habeantur, uti Romanorum Provinciæ erant. Vid. Grot. *Lib. 3. Cap. 8. §. 1. num. 3. & §. 2.*

III.

Quæri hoc loco potest, utrùm Rege duntaxat capto, simul etiam Imperium quæsitum sit? *sc.* Interesse, utrùm inter populos bellicantes vetera captivitatis, & servitutis jura etiamnum observentur, vel non. Si etiamnum observentur, porro refert, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non. Si patrimoniale, Rege capto etiam Imperium quæsitum esse existimo, quia unâ cum captivo simul etiam omnes ipsius res, non tantum corporales, sed & incorporales in consequentiam, mediâ scilicet personâ, acquiruntur, qui enim dominus est personæ, idem etiam dominus est rerum, & juris omnis, quod personæ competit, nisi tale jus sit, quod ex singulari personæ proprie-

proprietate profluit, ut jus patrimonium, & potestas maritalis, aut qui captus est, antea in civitate vixerit, quo casu receptum est, ut res captivi in civitate existentes ad alios ejus civitatis devolvantur, aut illis non extantibus bonis publicis accrescant. Grot. *Lib. 3. Cap. 7. §. 4. & Cap. 8. §. 4.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 6. §. 22.* Hennig. ad Grot. *Lib. 3. Cap. 9. §. 6.* Si ergo cœtera ejusmodi captivi Regis jura victori cedunt, etiam jus Imperii eidem cedere necesse est, cum jus Imperii à cœteris rebus patrimonialibus in proposito nihil differat. Deinde Regnum patrimoniale Rex pleno, & absoluto jure proprietatis tenet, ita ut populus ei subditus nihil prorsus juris habeat: Ergo licet hic simul devictus non sit, id tamen acquisitionem Imperii impedire haud potest. Accedit, quod proprie loquendo jure belli non tam acquirantur subditi, quam potius jus perpetuum eos regendi, quia populus sunt: Ergo licet simul devicti non sint, victori tamen Imperium in eos acquiritur. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, Imperium Rege duntaxat capto simul quæsitum non est, quia populus deferens Regnum non promiscuè quemlibet spectavit, sed certam tantum personam, vel familiam, ac proinde citra populi voluntatem in alios transferri haud potest, nisi simul & ipse populus jure belli subactus sit. Quodsi vetera captivitatis, & servitutis jura non amplius inter bellantes observentur, certum est, quod, Rege duntaxat capto, Imperium victori haud acquiratur, tamen si Regnum sit patrimoniale, cum acquisitio illa universalis accessio sit dominii in personam, ac per consequens cessante dominio in personam, etiam cesset universalis illa acquisitio. Grot. *Cit. Lib. 3. Cap. 21. §. 28.*

IV.

Non tamen ultra jure naturæ in bello etiam justo victori acquiritur Imperium, quam quatenus eidem ab hoste debetur, debitum autem intelligo non tantum primarium, unde ortum est bellum, sed & quod propter impensas factas, ac damna in ipso bello ab altero illata, subnatum est. Sic in disceptatione cum Antiocho Romani impensam, quæ in bellum facta esset, omnem præstare Regem æquum cenlebant, cujus culpâ bellum excitatum esset. Liv. *Lib. 37. Cap. 35. propè fin.* Item apud Justin. *Lib. 31. Cap. 7.* leges pacis dicuntur

cuntur, ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ Regno esset, na-
ves univasas, captivos, & transfugas traderet, sumptumque om-
nem belli Romanis restitueret. Grot. *cit. Lib. 3. Cap. 13. §. 3.*

V.

Cæterum quamquam victor Imperium in populum devictum
sibi possit asserere, laudabile tamen est, summo jure in victos absti-
nere, modò sine injuriâ in pace vivere liceat; quæ enim in singu-
los aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, tantò magis in
populos, aut populorum partes exigitur, aut laudatur, quantò in
multos insignior est & injuria, & beneficentia. Crispus Salust. de
Romanis veteribus, *Majores nostri*, inquit, *religiosissimi mortales nihil*
victis eripiebant, præter injuria licentiam. Et S. Augustin. *Lib. 4. de*
Civ. Dei Cap. 15. negat, ad virum bonum pertinere, gaudere de
Imperii latitudine, addens, majorem felicitatem esse, vicinum ha-
bere concordem, quàm vicinum malum subjugare bellantem. Grot.
dict. Lib. 3. Cap. 15. §. 1. & 2.

VI.

Sunt autem plures moderatæ victoriæ species. Prima, & no-
bilissima est, eripere duntaxat victis facultatem nocendi, quâ per
lasciviam malè usi erant, cætera autem ex misericordia remittere.
Altera, victos victoribus miscere, ut unus fiat populus, iisdem le-
gibus vivens, simili libertate fruens, ut Seneca *Lib. 2. de Ira Cap. 34.*
veteres Romanos fecisse scribit. *Conditor noster Romulus*, ait Clau-
dius apud Tacit. *Lib. 11. Annal. Cap. 24. num. 7. tantum sapientiâ*
valuit, ut pleròsque populos eodem die hostes, dein cives habuerit, &
num. 6. quid aliud Lacedæmoniis, & Atheniensibus, quamquam armis
pollerent, exitio fuit, nisi quòd victos pro alienigenis arcebant? Exem-
pla hujus rei extant in historiis Sabinorum, Albanorum, Latino-
rum, & aliorum ex Italia. Unde rectè Liv. *Lib. 1. Cap. 33.* rem Ro-
manam hostibus in civitatem recipiendis auctam esse dixit. Tertia
moderatæ victoriæ species est, victis aut Regibus, aut populis relin-
quere, quod habuerant Imperium, quod non tantum humanitatis,
sed sæpè etiam consilii est. Laudat sanè hoc Senecæ *Lib. 1. de Clem.*
Cap. 21. nihil ex Rege victo præter gloriam sumere. Narrat Justin.

R

Lib.

Lib. 1. Cap. 1. ex Trogo, eos, qui ante Ninum bella gesserant, non Imperium sibi, sed populis suis gloriam quæsiisse, & contentos victoriæ abstinuisset Imperio. Ut verò victoris simul consulatur securitati, vel præsidia imponi, vel tributa devictis imponi possunt, aut etiam juberi, ut tradant arma, classem, ut non habeant arces, exercitum &c. Interdum victores in devictis civitatibus formam Regiminis tantum mutabant, & ad suam Rempublicam accommodabant, ut Lacedæmonios sub Primorum potentia, & initio Athenienses sub arbitrio populi fecisse nos docet Aristoteles *de Republ. Lib. 4. Cap. 11. & Lib. 5. Cap. 7.* Quodsi minus tutum sit, omni in victos Imperio abstinere, res tamen ita temperari poterit, ut aliquid Imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum Regibus. Sed &, cum omne Imperium victis eripitur, relinqui tamen illis possunt circa res privatas, & publicas minores suæ Leges, sui que mores, & Magistratus. Denique in Imperio, etiam plenissimo, & quasi herili victi clementer, & ita habendi sunt, ut eorum utilitates cum utilitatibus victoris socientur, utque videatur mutatus tantum Rex, maneant ipsis domus, agri, & cœtera, ut antea fuit. Quin si quis injuriam ipsis faciat, ut ipse, & sui sint vindices, sicut Cyrus ad victos Assyrios agebat, secus parum firmum erit Imperium, nec enim credendum est, ullum vel hominem, vel populum in ea conditione, cuius cum poeniteat, diutius, quam necesse sit, mansurum. Confer. Grot. *suprà cit. Cap. 15. §. 3. & seqq.*

VII.

Quodsi verò bellum injustum sit, victor in civitatem, aut civitatis partem armis subactam supremam potestatem non consequitur, bellum enim injustum sapit naturam atrocitatis; nam ut rectè D. Augustin. *Lib. 4. de Civit. Dei Cap. 6.* ait: *Inferre bella finitimis, & inde in cœtera procedere, ac populos sibi non molestos solâ Regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud, quam grande atrocissimum nominandum est?* Hinc titulus habilis non est ad conferendum Imperium, sicut rapina titulus habilis non est ad conferendum dominium privatum in res raptas. Fallitur ergo Hornius, dum *Lib. 2. de Civit. Cap. 9. §. 3.* scribit, invasorem etiam injustum, quoties subditi ad eum superati sint, ut nullas victori resistendi vires habeant, solâ victoriæ

Storia sine consensu populi Imperium accepisse intelligi eo ipso, quod constrictam universæ multitudinis potentiam teneat, & victis pepercerit; nam pari ratione etiam latroni Imperium herile questum esse dixeris, si viatorem ita constrictum teneat, ut is nullas eidem resistendi vires habeat, & ita constricto vitam servet. Uti ergo capti à pyratibus, & latronibus liberi permanent. *L. 19. §. 2. & L. 24. ff. de Captivo. & postlim. revers.* ita & populus sui juris, si bello injusto subactus sit, liber permanebit. Nec quidquam in contrarium facit, quòd victor victis pepercerit; licet enim latro viatori parcat, non tamen propterea viator fit servus latronis: Ergo neque populus sui juris injusto subicitur oppressori, tametsi hic eidem parcat; nimirum pro beneficio reputari haud potest, si pareatur illi, qui sine scelere occidi nequit.

VIII.

Quamvis autem victor in civitatem, aut civitatis partem bello injusto subactam summum Imperium non consequatur, fieri tamen potest, ut successu temporis iniquitas invasionis purgetur, & Imperium illegitimè partum legitimum fiat. Ubi tamen interest, utrum populus injusto bello subactus sui juris sit, vel sub Regis, aut procerum Imperio existat. Si sui juris sit, vitium invasionis purgatur, si populus ex post ultrò in talem invalorem consentiat, vel argumenta spontanea subjectionis præbeat, *ex post*, inquam, & *alio*, nec enim ab eò statim tempore, quo populus devictus ex metu gravioris mali victoris arbitrio se dedit, invasionis vitium purgatum esse dixerim, cum metus injustus non tantum actiones hominum privatas, sed & publicas inficiat, eumque, qui metum intulit, ad restitutionem obliget, etiamsi rei per vim extortæ dominus factus esse supponatur. Igitur aliquod temporis intervallum, quo populus invalorem patienter sustineat, intercedat necesse est; & quamvis Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 4.* etiam ex modici temporis patientia consensum populi præsumi posse arbitretur, si invalore Rempublicam bene gubernaverit, in hoc tamen eidem assentiri haud possum, quia vix est, ut metus populo incussus tam citò evanescat, præsertim cum ejusmodi invalores in possessione suâ iniquâ plerumque violentis etiam mediis, aut saltem minis se firmare soleant, nisi

ergo fortiores accedant conjecturæ, ex modici temporis patientiâ non videtur populi in invalorem consensus colligi posse, ut rectè etiam advertit Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 2. Cap. 2. Sect. 2. §. 1. num. 94.*

IX.

Si verò populus sub Regis, aut Procerum Imperio existat, iniquitas invasionis non purgatur, tametsi populus, spontè in invalorem consenserit, cum illis, qui jus imperandi habent, summa potestas solâ populi voluntate auferri haud possit. Unde in statu Aristocratico simul necesse est, ut vel Optimates omnes decesserint, vel eo nomine transfugerint, aut Imperium dereliquerint.

X.

In statu autem Monarchico morte veri imperantis, vel ejus transactione, aut derelictione, etiam supposito in usurpatorem populi consensu, non continuo purgatur vitium invasionis, sed refert, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale transactione, aut derelictione Imperantis purgatur quidem vitium invasionis, non autem expulsi Regis morte; nisi is sine hærede decesserit, alias enim Regnum unâ cum cæteris bonis patrimonialibus ad ejus hæredes transmittitur. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, ulterius interest, utrum sit electivum, vel successorium. Si electivum, vitium invasionis supposito populi in invalorem consensu, utique purgatur, sive deinde Rex dejectus decesserit, sive eo nomine transfugerit, sive Imperium dereliquerit. Si verò successorium sit, tunc vel est hæreditarium, vel lineale. Si hæreditarium, morte quidem expulsi Regis iniquitas invasionis non purgatur, cum ab ordine succedendi per pactum expressum, vel tacitum inter Regnantem, & populum constituto unus sine altero recedere haud possit. Utrum autem non saltem ejus transactione, vel derelictione sive expressâ, sive præsumptâ vitium invasionis purgetur, adeo expeditum non est, nisi fortè præter Regem expulsum nemo ex familia Regnatrice superfit; tunc enim dubium non est, quin eo jus suum abdicante Imperium illegitimè partum legitimum fiat; vel enim ex post cum ipso familia Regnatrice deficit, vel non.

non. Illo casu Rege jus suum abdicante Imperium aliàs statim reverteretur ad populum: Ergo si hic ultrò in invasorem consensisse, vel argumenta spontaneæ subjectionis præbuisse ponatur, non potest non vitium invasionis esse purgatum. Hoc casu Rege jus suum abdicante, Imperium secluso populi in invasorem consensu, itidem statim reverteretur ad populum: Ergo posito populi consensu transit in invasorem: nec obest, quòd Regi abdicanti liberi postea nascantur, nam cum tempore abdicationis illi nondum extiterint in rerum natura, nullam quoque spem succedendi tunc temporis habuerunt, quia rei non existentis nulla sunt accidentia, ac proinde citra eorum injuriam pactum primævum populi, & Regis superstitis consensu tolli potuit. Si autem tempore abdicationis plures ex familiâ regnatricè, qui spem succedendi habent, supersint, iniquitas invasionis Regis transactione, vel abdicatione non aliter purgatur, quàm si is primus sit acquirens. Vid. §. *præced. num. 30.* Si denique Regnum lineale sit, vitium invasionis non purgatur, sive deinde Rex expulsius decesserit, sive eo nomine cum usurpatore transegerit, sive Imperium dereliquerit, nisi fortè præter eum nemo ex familia Regnatricè supersit, quàm primùm enim quisque in rerum natura existere cœpit, statim ex pacto primævo ei jus proprium quasitum est, quod abdicatione Regis expulsi invito auferri haud potest. *Grot. Lib. 2. Cap. 7. §. 26.*

XI.

Planè licet, si bellum injustum sit, victor jure naturæ summam potestatem non consequatur, nisi iniquitas invasionis purgetur, jure tamen gentium externo bellum publicum etiam ex injustâ causâ susceptum pro justo, ac proinde etiam Imperium ita partum pro legitimo habetur; periculosum enim foret aliis populis pacatis, si illi aliena bella ad sua arbitria revocare, ac de eorum justitiâ, vel injustitiâ pronunciare vellent, quippe qui hac ratione facile bello alieno inviti implicari possent. Vid. *Part. 4. Cap. 1. §. 5. num. 9.*

S. VI.

Utrum etiam præscriptio modus sit acquirendi summam potestatem?

SUMMARI A.

- I. *Decisio dependet ex eo, utrum præscriptio juri etiam natura, vel saltem gentium cognita sit, vel non?*
- II. *Quidam requiratur, ut ex silentio nascatur præsumptio derelictionis?*
- III. *Differt præsumpta derelictio à præscriptione primum in eo, quod præscriptio sit modus acquirendi, præsumpta autem derelictio modus amittendi dominium.*
- IV. *Deinde præscriptio non aliter procedit, quàm si possessor in bona fide existat, præsumpta autem derelictio etiam mala fidei possessori suffragatur.*
- V. *Unde confundi non debet cum præscriptione, nec eidem nomen præscriptionis imponi.*
- VI. *Præscriptio incognita est juri natura.*
- VII. *Est etiam incognita juri gentium proprie dicto.*
- VIII. *Subditi non possunt summam potestatem civilem adversus eos præscribere, quibus subjecti sunt.*
- IX. *Tametsi præscriptio jure Gentium esset introducta, modo ejusdem civitatis pars manerent.*
- X. *Imò licet à reliquo corpore civitatis se separarent, ac pro separatâ gente gererent.*
- XI. *Possunt tamen præscribere jura Majestatis extrinseca, modo talia sint, ut Imperans eorum usum aliis etiam communicare solent.*

I.

DECISIO famosæ hujus quæstionis ex eo dependet, utrum præscriptio juri etiam naturæ, vel saltem gentium cognita sit, an verò sit mera juris civilis creatura? Si enim juri etiam naturæ, vel saltem

saltem gentium cognita fit, summum Imperium etiam viâ præscriptionis acquiri poterit, si verò sit mera juris civilis creatura, præscriptio non erit modus acquirendi summam potestatem. Ut igitur hac in re meam aperiã sententiam.

II.

Præmitto primò, etiam Imperiã non minùs, ac res privatas pro derelictis haberi posse, ubi tamen necesse est, ut animus derelinquendi signis quibusdam externis indicetur, talia signa sunt tum verba, tum facta, sub factis autem moraliter veniunt & non facta, sic qui rem suã ab alio teneri scit, nec quidquam contradicit multo tempore, is, nisi causa alia manifestò appareat, non videtur id alio fecisse animo, quàm quòd rem suã nolit amplius in numero rerum suarum habere. Ut igitur ex silentio nascatur præsumptio derelictionis, requiritur primò, ut aliquis sciat rem suã ab altero teneri, qui enim id ignorat, præsumi non potest, quòd rem suã velit habere pro derelicta, cum ignorantia voluntatem derelinquendi excludat. Secundò requiritur, ut silentium sit liberè volentis, si enim causa alia appareat, cur quis fileat, cessat conjectura voluntatis. Ut autem hæc duo adfuisse præsumantur, multum facit diurnitas temporis, quamquam & aliæ conjecturæ hac in re valere possint. Sic primò fieri vix potest, ut multo tempore non innotescat nobis, rem nostram ab alio detineri, cum multas ejus occasiones subministrat tempus; inter præsentes tamen etiam seposita, Lege civili, minus temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quàm inter absentes. Deinde licet incussus semel metus non nihil durare credatur, longo tamen tempore præsumitur expirare, cum tempus longum multas occasiones adversus metum sibi consulendi, vel per se, vel per alios suppeditet, vix enim fieri potest, ut longo tempore non sit occasio vel ad iudices, vel ad arbitros provocandi, vel saltem protestandi, & jus suum reservandi. Et quidem temporis immemoralis silentium ad conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, quia tempus memoriã hominum de facto viventium excedens propter humanam imbecillitatem moraliter quasi infinitum est, nisi fortè validissimæ in contrarium sint rationes; falluntur enim, qui præsumptionem derelictionis, quæ ex silentio temporis

ris immemorialis nascitur, præsumptionem juris, & de jure simul esse putant, ita ut nulla in contrarium admittatur probatio; cum præsumptionem juris, & de jure jus naturæ æquè ignoret, ac fictiones, utpote quæ non nisi commenta sunt juris positivi. Vid. Grot. *Lib. 2. Cap. 4. à §. 3. usq. ad 8.*

III.

Præmitto secundò, præscriptionem multùm differre à præsumptâ derelictione; nam primò præscriptio est modus acquirendi dominium; præsumpta autem derelictio quæ talis non est modus acquirendi dominium, sed modus amittendi; licet enim res derelicta occupanti cedat, non tamen eidem immediatè cedit vi derelictionis, sed vi occupationis, quæ derelictionem sequitur, ita ut derelictio sit tantùm conditio sine qua non, & quidem cum occupatione alterius non necessariò connexa, cum possit res pro derelictâ haberi, quin ea ex post occupetur ab altero, quo sanè casu nemo dixerit, derelictionem esse modum acquirendi dominium, & licet postea aliquis rem pro derelictâ habitam occupet, & occupando sibi dominium acquirat, non tamen sibi acquirit vi derelictionis, sed vi occupationis, derelictio autem tantùm facit, ut res tanquam nullius occupari, & occupanti acquiri possit, quæ aliàs occupari, & occupando acquiri non posset; aliàs sanè derelictio species foret alienationis, quod à verò longissimè abest, cum derelinquere etiam possit, qui rem alienare non potest. Sic Rex Regnum electione, vel Lege successoriâ sibi delatum sine consensu populi alienare nequit, potest tamen illud, si velit, derelinquere, quia hoc plus non dicit, quàm nolle Imperium amplius habere, cum ex adverso illud simul voluntatem involvat, Imperium in alterum transferendi, quam, cum is, qui Imperium derelinquit, non habeat, ideò etiam dici non potest derelinquendo alienare, cum ad alienationem, quæ ab homine fit, de quâ solâ nobis in proposito sermo est, ex parte alienantis voluntas alienandi necessariò requiratur, quæ Lege quidem positivâ aliquando adfuisse præsumitur, tametsi reverà non adfuerit; velut exemplum habemus in *L. 28. in princ. ff. de V. S. & L. 16. ff. de fund. dotal.* quod tamen jure naturæ non obtinet, utpote cui, ut supra dixi, præsumptiones juris, & de jure simul incognitæ sunt.

sunt. Licet igitur per occupationem ab altero postea secutam, aut continuatam eidem dominium, vel Imperium acquiratur, ad hanc tamen acquisitionem præcedens derelictio solummodo concurret tanquam conditio sine qua non, ac per consequens non est modus acquirendi, sed modus duntaxat amittendi dominium. Aliud dicendum foret, si quis non tantum animum derelinquendi, sed & rem in certam personam transferendi haberet, eumque signis externis manifestaret, & alter acceptaret; at tunc res non manet in terminis derelictionis, nec dominium alteri acquiratur per occupationem, quæ est modus acquirendi originarius, sed per traditionem vel veram, vel fictam, quæ est modus acquirendi derivativus. Unde, ut verum fatear, non video, quomodo allata inter præsumptam derelictionem, & præscriptionem differentia à Nonneminè trahi poterit in dubium; non diffiteor quidem, omnem modum acquirendi derivativum simul esse modum amittendi, quia acquisitio ex parte unius necessario infert amissionem ex parte alterius, at non vice versa omnis modus amittendi eo ipso etiam est modus acquirendi, ut patet in casu; quo fera bestia nostram evasit rursus custodiam, vel pecunia ultra memoriam hominum de facto viventium abscondita in terra delituit, ubi dominium quidem amittitur, non tamen alteri acquiratur, & licet alius postea ejusmodi res apprehendat, non tamen earum dominium sibi acquirit vi præcedentis amissionis, sed vi occupationis, amissio autem est tantum conditio sine qua non, idem prorsus contingit in derelictione sive verâ, sive præsumptâ.

IV.

Deinde præscriptio etiam in eo differt à præsumptâ derelictione, quod præscriptio non aliter procedat, quam si possessor in bonâ fide existat, præsumpta autem derelictio etiam malæ fidei possessori suffragatur, ita ut qui hæcenus injustus fuerat possessor, jam justus, & legitimus possessor existat, perinde ac si alter animum derelinquendi verbis, aut factò quodam declarasset. Putat quidem idem Vir Clarissimus, qui priorem differentiam in dubium trahere tentavit, animum derelinquendi ex silentio longi etiam temporis non præsumi, si quis sciat, rem suam ab alio malâ fide possideri,

S

cum

cum is sperare possit, fore, ut malæ fidei possessor successu temporis vellicante conscientia stimulatus id, quod alienum esse agnoscit, restituat. At malè; licet enim homines se, suaque ament, ac propterea nemo facillè, quod suum est, jactare velle credatur, hoc ipso tamen, quod amore tam immodico in res caducas ferantur mortales, prudenter credibile non est, quemquam velle rem ulterius in numero rerum suarum habere, quam scit ab altero tanquam propriam, utut malà fide, possideri, & tamen longissimo tempore, quamvis posset, nec contradicendo, nec protestando, nec ullo alio modo jus suum nititur conservare.

V.

Errant igitur quicumque præsumptam derelictionem cum præscriptione confundunt, qui autem hæc duo inter se differre fatentur, & tamen præsumptæ derelictioni nomen præscriptionis imponunt, saltem aliis errandi causam præbent, cum facillè accidere posset, ut omnia, quæ jure positivo in materia præscriptionis constituta sunt, ad præsumptam derelictionem traherentur, qui sanè intolerabilis error esset. Deinde in vocabulis scientiarum, & artium, cujusmodi hæc sunt, servanda est illa significatio, quam apud cujusque artis, vel scientiæ peritos habent; aliàs enim, si verbum aliud quod ad significandam rem certam institutum unius, vel alterius arbitrio transferri posset ad designandam rem etiam diversi omnino generis, non posset non in scientiis, & artibus summa nasci confusio. Certum autem est, quod apud prudentes omnes vocabulum præscriptionis modum acquirendi, & quidem derivativum significet, appellatione verò præsumptæ derelictionis modus tantum amittendi intelligatur, subsequens autem, vel continuata rei pro derelicto habitæ occupatio sit, & dicatur acquisitio originaria. Certè, si præsumpta derelictio propterea, quod tractum temporis desideret, aut nascatur, appellari potest præscriptio, eodem jure etiam consuetudo vocari poterit præscriptio, quia & illa tractum temporis desiderat, quanta autem exinde sequeretur confusio, nemo non videt. Præsumimus hæcenus, propositæ Quæstioni, jam ad ejus decisionem progredimur.

VI. Dico

VI.

Dico igitur I. Præscriptio incognita est juri naturæ. Ita Vasqu, *Illustr. contr. Lib. 2. Cap. 51. num. 28.* Card. de Lugo *Tom. 1. Disp. 7. Sect. 1.* Grot. *de Mar. Liber. Cap. 7. & de J. B. & P. Lib. 2. Cap. 4.* Dn. P. Seybold. *de Republ. Christian. Pars. 12. Sect. 1. §. 10. à num. 6.* qui *num. 12.* merito miratur, quod Grot. ab adversariis pro contraria opinione allegetur, quasi scilicet *cit. Cap. 4.* præscriptionem juris naturalis esse tradat, quod sanè ab ipsius mente prorsus alienum est, velut totum *Cap.* attentè perlegenti non potest non esse manifestum. *Probat.* Si præscriptio non est ad pacem, & tranquillitatem generis humani conservandam simpliciter, & absolute necessaria, tunc illa incognita est juri naturæ, cum ad hoc jus non nisi ea referenda sint, quæ simpliciter, & necessariò expediunt ad felicem statum generis humani, ut *Pars. 1. Cap. 1. §. 2. num. 14.* firmavimus, & ipse Vir Clarissimus, cujus antea mentionem fecimus, fatetur; Atqui præscriptio non est ad pacem, & tranquillitatem generis humani conservandam simpliciter, & absolute necessaria, sed sufficit, quod ex silentio longi temporis præsumptio nascatur, rem fuisse derelictam; licet enim conjectura hæc per contrarias probationes elidi possit, donec tamen elidatur, possessor interim pro vero rei domino habetur, ea verò elisa etiam præscriptio, utpote quæ ex mente Viri Clarissimi in præsumptâ derelictione fundata est, evanesceret. Unde sic argumentor: vel præsumptio derelictionis per contrarias probationes elidi potest, vel non potest. Si elidi possit, præscriptio ad pacem, & tranquillitatem generis humani conservandam nihil facit, quia elisa præsumptione derelictionis, etiam præscriptio evanesceret. Si verò elidi non possit, ad eum, quem dixi, finem necessaria non est, sed sufficit præsumpta derelictio. Certè si elisa per probationes contrarias præsumptione derelictionis non simul etiam conficta ab adversariis præscriptio evanesceret, frustra omnino Imperatores in Capitulationibus adstringerentur, ad omnem possibilem diligentiam, & operam adhibendam, ut ea, quæ Sacro Romano Imperio olim injustè decerpta sunt, recuperantur, quoniam jam pridem fuissent præscripta, cum ex decursu tanti temporis, saltè in successoribus bona fides præsumatur, quam Ca-

pitulationes Cæsareæ profectò non infringunt; licet enim Romanum Imperium testetur, se animum habere amissa recuperandi, ac per consequens ea non possint haberi pro derelictis, non tamen propterea possessores constituuntur in malâ fide, ac proinde nec interrupta fuisse præscriptio, quippe quæ jure naturæ non aliter interruptitur, quàm si vel mala fides superveniat, vel possessio interrumpatur. At dici haud potest, articulum illum de recuperandis ab Imperio injustè avulsis frustra hæctenus Capitulationibus Cæsareis insertum fuisse: Ergo &c. Deinde tamen si supponamus, præscriptionem non esse fundatam in præsumpta derelictione, adeoque illam non corruiere, etiamsi naturalis ex silentio temporis nata derelictionis præsumptio per contrarias probationes elidi possit, tamen præscriptio ad tollendas lites, ac conservandam generis humani pacem, & tranquillitatem plus non conferret, quàm præsumpta derelictio, cum non minùs super præscriptione, quàm super derelictione lites oriri possint; nam præscriptio etiam immemorialis non aliter locum habet, quàm si possessor toto præscriptionis tempore in bonâ fide extiterit, quæ licet ex lapsu temporis, præsertim immemorialis, præsumatur, hæc tamen præsumptio non est juris, & de jure, sed probationem admittit in contrarium, adeoque hoc præscriptionis requisitum substantiale æquè in controversiam trahi potest, quàm præsumptio derelictionis, & ita conficta ab adversariis præscriptio ad tollendas lites, & conservandam generis humani pacem, ac tranquillitatem plus sanè non conferret, quàm conferat præsumpta derelictio. Non diffitemur quidem, difficile fore, ut præsumptio bonæ fidei ex lapsu temporis immemorialis nata per contrarias probationes elidatur, at non minùs difficile erit, præsumptionem derelictionis ex tanti temporis silentio natam per contrarias probationes enervare, cum enim tempus memoriam hominum de facto viventium excedens moraliter quasi infinitum sit, ideo conjectura derelictionis ex tanti temporis silentio orta non aliter infringi potest, quàm, si, ut supra jam dictum est, validissimæ in contrarium sint rationes. Nulla igitur prorsus necessitas subest, præter derelictionem præsumptam, quam omnes agnoscunt, etiam præscriptionem jure naturæ adstruendi. Quin suppositâ præsumptâ derelictione præscriptio, qualem scilicet jure naturæ dari asserunt adversa-

adversarii, nequidem utilis esse videtur hoc ipso, quod, ut paulo ante ostensum est, ad tollendas lites, & conservandam pacem, ac tranquillitatem generis humani nihil amplius conferret, quam præsumpta derelictio, aut saltem licet humanæ Reipublicæ utilis foret, exinde tamen non sequeretur, illam jure naturæ dari, cum non omne, quod expedit, statim ad jus naturæ referri possit, sed illud tantum, quod simpliciter, & necessario expedit ad felicem statum generis humani, alias dicendum foret, matrimonia clandestina ipso jure naturæ prohibita, & irrita esse, quia bono communi multum profuisset, si ob gravissima incommoda, & pericula, quæ secum trahunt, hoc jure essent prohibita, & irrita, quod tamen dici haud potest; tametsi enim sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis matrimonia clandestina semper detestata sit; ut ait *Trident. Sess. 24. Cap. 1. de Reform. matrim.* illa tamen solo jure humano, & positivo Ecclesiæ, non jure naturæ, ut perperam nonnulli censent, quos refellit Dn. P. Schmalzgrueber *ad Tit. de Clandestin. Despons. §. 2. num. 94.* fuerunt prohibita, nec ante Concil. Trid. erant invalida, sed rata, & firma. *Cit. Cap. 1.* Ergo à primo ad ultimum præscriptio, qualem fingunt adversarii, nec necessaria, nec utilis est ad conservandam pacem, & tranquillitatem generis humani, sed sufficit præsumpta derelictio, aut licet utilis foret, nihilominus juri naturæ esset incognita.

VII.

Dico II. Præscriptio etiam juri Gentium propriè dicto incognita est. Ita omnes illi, qui præscriptionem meram juris civilis creaturam esse asserunt. *Probatur I.* Jus Gentium universale, quod præscriptio ab adversariis refertur, aliter probari non potest, quam usu continuo, & testimonio peritorum. At quod præscriptio etiam inter gentes quæ tales recepta sit, usu continuo, & testimonio peritorum probari haud potest; licet enim à Gentibus ad diuturnam, & vel maximè immemorabilem possessionem sapius provocatum fuisse legamus, exinde tamen non sequitur, quod ad præscriptionem provocaverint, sed hoc idèo tantum factum est, quia ex tanti temporis silentio naturalis nascitur conjectura, rem fuisse derelictam, ac proinde rectè quietæ suæ possessioni porro tandiu insistere volebant,

bant, donec præsumptio derelictionis per contrarias probationes fuisset elisa. *Probat* II. Quamvis humanæ societatis interlit, ut Imperia tandem aliquando in certo, & extra controversiæ aleam constituentur, ne alias perpetuis bellorum flammis arderet orbis, ad pacem tamen inter eas gentes conservandam, quibus justitia cordis est, sufficere videtur naturalis ex diuturni temporis silentio nata derelictionis præsumptio, quæ, nisi per contrarias probationes fuerit elisa, pro veritate habetur, ambiciosas verò gentes, quibus nihil injustum, quod utile, nequidem præscriptio à bellis retrahet: Ergo nulla prorsus necessitas exigebat, ut inter gentes quæ tales præter præsumptam derelictionem insuper reciperetur præscriptio, ac per consequens hoc ipso non fuit communi gentium consensu recepta, cum omnia, quæ hujus juris sunt, quædam extorserit necessitas. Certè qui in possessione non est, non aliter possidenti bellum inferre potest, quàm si liquidò possit ostendere, rem, in cujus possessione alter existit, non fuisse à se pro derelictâ habitam; licet enim se justam causam habere putet, nisi tamen possessorem de injustitiâ possessionis convincere valeat, arma contra eundem sumere haud potest, quia non habet jus eundem cogendi, ut de suâ possessione decedat: Ergo ad conservandam pacem inter gentes justitiæ amantes sufficit præsumpta derelictio, aut certè, si non sufficit, neque præscriptio sufficiens erit, cum & hæc impugnari, ac præsumptio bonæ fidei per contrarias probationes elidi possit. Est igitur præscriptio æquè juri gentium, ac juri naturæ incognita, ac per consequens merum juris civilis inventum. Unde eidem inter summos Imperantes locus esse haud potest, cum jus civile unius Principis, aut populi liberi alterum Principem, & populum liberum non stringat, sed inter eos jus tantum naturale, & Gentium observetur.

VIII.

Dico III. Subditi non possunt summam potestatem civilem adversus eos præscribere, quibus subjecti sunt. Ita Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 12. num. 1.* Hornius *de Civit. Lib. 2. Cap. 9. §. 19. num. 2. & seqq.* Hennigef. ad Grot. *cit. loc. & alii. Probat*. Jus naturæ & Gentium, ut hætenus ostensum est, ex unâ parte præscriptionem ignorant, ex alterâ autem parte Lex civilis de præscriptione condita ab

co,

eo, qui summum habet Imperium, ad ipsum jus Imperii, & partes ejus necessarias non pertinet; ut enim quis Legibus obligetur, requiritur in Legis authore & potestas, & voluntas saltem præsumpta. Atqui in proposito & potestas, & voluntas se obligandi deficit, potestas quidem, quia se per modum Legis obligare nemo potest, cum obligare per modum Legis ex parte obligantis jus superioris, ex parte verò obligati subjectionem supponat, nemo autem se ipso superior, & simul inferior esse potest. Sed nec voluntas adfuisse præsumitur, quia Legislatores non censentur, se velle comprehendere, cum Leges condendo non hoc agant, ut se, sed ut subditos suos obstringant: Ergo summus Imperans Lege suâ de præscriptione latâ directè non obstringitur, ac proinde ejusmodi Lex civilis ad ipsum jus Imperii, & partes ejus necessarias nullatenus pertinet. Et quamvis Legislator aliâ Legibus suis saltem indirectè obligetur, cum vi officii sui bono publico consulere, ac subditos tum verbis, tum exemplo ad Legum obedientiam inducere teneatur, quem finem melius non assequitur, quàm si ipse præstet, quod exigit ab aliis, & Leges à se latas exemplo suo comprobet, Lege tamen suâ de præscriptione latâ is hoc in passu ne indirectè quidem tenetur, quia tunc demum Legis auctor hoc modo ex æquitate naturali Legibus suis obstringitur, cum spectatur ut pars civitatis, & insuper ratio, & materia Legis sunt universales, velut accidit in æstimandis rerum pretiis. At in proposito Legis auctor non spectatur ut pars civitatis, sed ut totam civitatem representans. Deinde etiam ratio, & materia Legis non sunt universales, nec enim summum Imperium, quod soli competit Imperanti, paris rationis est cum rebus aliis, sed nobilitate suâ res alias multum excedit, ac proinde summus Imperans hac in parte nequidem indirectè obstringitur Lege suâ de præscriptione latâ: Ergo vi Legis civilis non possunt subditi adversus eos, quibus subiecti sunt, summam potestatem præscribere.

IX.

Dico IV. Tametsi præscriptio jure Gentium esset introducta, tamen subditi summum Imperium non possent præscribere adversus eos, quibus subiecti sunt, si ejusdem civitatis pars manerent; nam
 jus

jus Gentium non respicit membra ejusdem societatis civilis inter se, sed exteros, quia, ut suo loco dictum est, in arbitraria consistit conventionē, quā gentes quā tales obligatione mutuā consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent, ac proinde non ordinat civem ad concivem, sed unam gentem, & ejus subditos ad alias gentes, ac earum subditos: Ergo licet præscriptio jure gentium recepta esset, inter membra tamen ejusdem civitatis propterea non obtineret, ac per consequens subditi summum Imperium adversus eos, quibus subjecti sunt, præscribere haud possent, si ejusdem civitatis pars manerent. Licet igitur accidere possit, ut alicujus populi Rex versus Regnum amittat, & populo subjiciatur, aut qui reverà non Rex, sed Princeps erat, Rex summo cum Imperio fiat, aut summum Imperium, quod penes populum, aut penes Regem in solidum erat, inter eos dividatur, hoc tamen etiam supposita præscriptionis ex jure Gentium origine, non contingeret vi præscriptionis, sed præsumptæ derelictionis, & occupationis.

X.

Dico V. Licet præscriptio esset juris Gentium, & pars subditorum à reliquo corpore civitatis se separaret, ac pro separatā gente gereret, illa tamen successu temporis in possessione libertatis, & summi Imperii vi præscriptionis se tueri non posset, sed tantum vi præsumptæ derelictionis, si summus Imperans conniventibus oculis tanto tempore siluisset, quod ad inducendam conjecturam derelictionis sufficeret, tum quia hoc vix aliter contingere posse videtur, quàm cum malâ fide, cum qua præscriptio non procedit, tum quia, licet talis pars se pro separatā gente gerat, antequam tamen Imperans eam pro derelictâ habeat, reverà gens non est, sed subjecta manet, & pars civitatis: Ergo Jus Gentium hoc in passu ad eam non pertinet, quippe quod non nisi diversas inter se Gentes respicit.

XI.

Dico VI. Illa jura potestatis civilis, quæ salvâ ejus substantiâ separari possunt, subditi præscribere valent, modò talia sint, ut imperans eorum usum aliis etiam communicare soleat. Ita Grot. *Lib. 2.*

Cit.

Cit. Cap. 4. §. 13. nam primò dignitati, & summitati potestatis civilis nihil propterea decedit, hoc ipso, quòd salvà ejus substantià ab eadem separari queant. Deinde si aliis etiam communicari soleant, præsumptio nascitur, quòd summus Imperans illa quoque præscriptioni Lege suà introductæ subjicere voluerit, secus facillè hanc exceptionem addere potuisset. Certè apud Romanos ejusmodi jura summæ potestatis extrinseca præscriptioni erant obnoxia, velut haud obscurè colligitur *ex L. 4. Cod. de Præsript. 30. vel 40. annor.* ubi jura omnia, tam publica quàm privata præscriptioni subjiuntur, quo loco appellatione jurium publicorum haud dubiè jura summæ potestatis extrinseca veniunt, nam ex unâ parte extra jura summæ potestatis vix apparet jus aliquod, quòd in numerum jurium publicorum referri queat, ex alterâ autem parte jura Majestatis intrinseca præscriptioni non fuisse subiecta constat *ex L. 6. Cod. eod.* ubi jus exigendi collectas publicas in signum supremæ potestatis, quod extra controversiam jus Majestatis intrinsecum est, nullâ, ne quidem immemoriali præscriptione abrogari posse dicitur. Sic ex supremâ potestate profluit quidem, quòd ab eâ non possit ulterius appellari, quia appellatio est provocatio ab inferiore ad superiorem, qui autem summum Imperium habet, superiorem non agnoscit, non tamen hoc intrinsecum est Majestati, sed salvâ ejus substantiâ separari potest, & aliis quoque communicari solet, unde & præscriptione obtineri potest. Aliud dicendum de jure extremæ provocationis, quod subditus viâ præscriptionis acquirere haud potest, cum hoc intrinsecum Majestatis jus sit, utpotè cui suprema jurisdictionis ita cohæret, ut salvâ Majestatis substantiâ nequeat ab eadem separari. Certè ut ab aliquo nullâ ratione provocari possit, conditioni subditi repugnat, quia ille, à quo nullo modo provocari potest, non agnoscit in terris aliquem superiorem. Licet igitur aliquis privilegio de non appellando munitus sit, ex capite tamen nullitatis, vel protractæ, aut denegatæ justitiæ nihilominus ad superiorem provocari potest. *Sueder. ad J. P. Part. Spec. Sect. 1. Cap. 11. num. 1.* & ibi Dn. Baro à Lynkeren.

T

§. VII.

S. VII.

De Subjecto, & Objecto Summa Potestatis Civilis.

SUMMARI A.

- I. *Adducitur subjectum commune, & proprium, seu mediatum, & immediatum.*
- II. *Refutatur Hornius, qui contendit, liberas Civitates sine Imperio solis pactis, & conventionibus contineri.*
- III. *Refellitur eorum opinio, qui dicunt, summam potestatem ubique, & sine exceptione esse populi.*
- IV. *Prosternitur eorum sententia, qui mutuam subjectionem fingunt.*
- V. *Non repugnat, ut Summa Potestas penes duos, veluti Regem, & Reginam in solidum existat.*
- VI. *Interim non debet statim argumentum Regia potestatis sumi ex solâ rerum externarum specie.*
- VII. *Usi nec ex solo nomine.*
- VIII. *Objectum summa potestatis Civilis aliud est primum, aliud secundarium.*

I.

EXpositis modis, quibus summa potestas civilis in alios transit, ordo methodi nos ducit ad ejus subjectum, quod duplex est, commune, & proprium, seu, quod in idem recidit, mediatum, & immediatum. Commune, seu mediatum est civitas, tametsi enim populus summam Imperium in unum, vel paucos, etiam nullâ ejus parte retentâ, transtulerit, Imperium tamen, quod in Rege, aut concilio Optimatum existit, ut in capite, mediâtè in populo manet ut in toto, cujus pars est caput. Subjectum verò proprium, seu immediatum est persona vera, vel ficta, quæ defacto summum Imperium in civitate habet. Ubi falsæ quorundam opinionones nobis sunt refutandæ.

II. Prima

II.

Prima est, quæ contendit, liberas civitates sine Imperio, solis pacis, & conventionibus contineri, quam opinionem magno apparatu propugnare nititur Hornius *de Civit. Lib. 3. Cap. un.* At irritato conatu; summa enim potestas, ut supra demonstravimus, ex naturam rei totam sequitur communitatem, tanquam moralis quædam proprietas, ita, ut eandem vel ipsa retinere, vel in unum, aut paucos transferre possit: Ergo non minus in statu populari, & Optimatum, quam in statu Monarchico summum datur Imperium. Argumenta, quibus utitur, non magni ponderis sunt; nam

Primò Ille in hunc ferè modum arguit: Si summa potestas residet penes totam communitatem, ita ut universi imperent, singuli obediant, confunditur subjectum imperans, cum subjecto parente; si enim Imperium assignetur universis, tunc vel omnibus adheret, vel quibusdam. Si omnibus, nemo manebit subditus, quia Imperium, & obsequium cadere non possunt in unam, eandemque personam. Si verò singuli sint subditi, non erit, qui imperet, quia ex singulis parentibus non potest consurgere, nisi multitudo obtemperans, cum singuli præter obsequium universitati nihil conferant. At licet summa potestas resideat penes totam communitatem, non tamen propterea confunditur subjectum imperans cum subjecto parente; potest enim civitas duobus modis spectari. I. Formaliter, seu quatenus vicem sustinet unius personæ factæ à civibus singulis moraliter diversæ. II. Materialiter, sive quatenus constat civibus, quorum unusquisque à communitate reliquâ distinguitur. Formaliter spectata summa potestate fulget, ac imperat. Materialiter verò spectata non imperat, sed patet. Non intelligitur quidem universitas, nisi conjunctis singulis, postquam tamen ex singulis corpus morale, & politicum coaluit, universitas tanquam persona facta jura habet, quæ ad singulos non pertinent, uti vicissim singuli jura habent, quæ ad universitatem quâ talem haud pertinent, ac proinde universitas etiam supremam potestatem habere potest, quin illa ad singulos pertineat, & singuli obedire possunt, quin ipsa universitas quâ talis obediat.

Secundo profert hoc argumentum. In comitiis popularibus pars major prævalet. Atqui si in statu Democratico datur summum Imperium, pars major prævalere non potest; vel enim pars major sola supremam habet potestatem, vel etiam pars minor suffragiis victa eandem habet. Neutrum potest dici; non primum, quia sic summa potestas non resideret penes universos. Non etiam secundum; quia stante hoc non possunt prævalere reliquorum vota, cum assenti non possit, consentire universos, si extrema pars populi contradicat. At jam diximus, summam potestatem in statu populari residere penes totam communitatem, quatenus illa sustinet vicem unius personæ factæ, quæ consentire intelligitur, si pars major consentiat; cum enimposito consensu hominum in societatem civilem summa potestas conferatur communitati a Deo tanquam authore naturæ, debuit sanè ita conferri, ut serviat, atque idonea sit ad obtinendum finem, propter quem confertur. Si autem non posset aliter exire in actum, & functiones suas exercere, quam conspirantibus in eandem sententiam singulorum calculis, illa non serviret ad finem, ad quem ab authore naturæ destinata est, quia non promoveret, sed potius everteret felicitatem publicam, cum rarissimè contingeret, ut omnes consentirent: Ergo Deus tanquam prudentissimus author naturæ debuit velle, ut in negotiis communibus voluntas majoris partis habeatur pro voluntate universitatis. Accedit præsumpta voluntas in societatem civilem coeuntium, quæ haud dubiè ea fuisse creditur, ut ratio aliqua esset expediendi negotia ad communitatem quæ talem pertinentia; nisi autem pars major prævaleret, plerumque nulla foret ratio, nam unanimis omnium consensus ob naturalem hominum ad dissentiendum proclivitatem vix unquam sperari potest, præsertim si eorum, qui jus suffragii habent, magnus sit numerus, ut autem pars major cedat minori, manifestè absurdum est; sanioribus verò si palmam tribuendam, & ponderanda, non numeranda vota esse dixeris, in difficultates incidet inextricabiles; quis enim ponderabit? num pars major, vel minor? Certè quilibet suam opinionem aut saniores, aut saltem non minus sanam esse contendet; nisi ergo pars major vincat minorem, plerumque nulla foret ratio expediendi negotia communitatis, ac proinde coeuntes in civitatem omnino consensisse censentur, ut

consen-

consensus majoris partis habeatur pro consensu totius communitatis. Grot. Lib. 2. Cap. 5. §. 17.

Tertio sic instat. In statu Democratico nemo tenetur ad obsequium vi Imperii; non ipsa multitudo, quia Legem communibus suffragiis decretam, si velit, rursus tollere potest; non singuli, quia multitudo constat ex singulis, ac proinde si multitudo non tenetur, nec singuli tenentur: Ergo in statu populari non datur summa potestas. Sed iterum auram verberat; potest enim multitudo duobus modis spectari, primo collectivè, sive quatenus tanquam persona ficta distinguitur à singulis. Secundò distributivè, seu quatenus consideratur secundùm singulos, ex quibus coalescit. Priore modo spectata imperat, nec tenetur Legum vinculis. Posteriore verò modo spectata obtemperat, ac nexu Legum constringitur. Hinc & priore modo spectata Legem communibus suffragiis decretam, si velit, rursus tollere potest, non verò si posteriore modo spectetur.

Quarto denique ita opponit. Si in statu populari summa potestas resideret penes totam communitatem, necessariò singuli aliquam ejus particulam obtinerent, quævis autem particula esset summa, quia ex pluribus particulis non summis non posset consurgere potestas summa: Ergo in unâ, eadèmq; civitate darentur plura summa, quod videtur absurdum. Sed etiam hoc argumentum leve est; quamvis enim summa potestas resideat penes totam communitatem, exinde tamen non sequitur, quòd singuli aliquam ejus particulam obtineant, cum non resideat penes communitatem materialiter, & distributivè, sed formaliter, & collectivè sumptam, quo modo spectata, ut diximus, jura habet, quæ ad singulos non pertinent. Deinde absurdum non est, ut duo summa in eadèmq; civitate dentur, si enim status sit mixtus, ita ut diversa summæ potestatis jura penes disparata subjecta resideant, utique plura summa in eadèmq; civitate dantur, quia quilibet jus suum summo jure tenet; sic etiam si duo summum Imperium pro indiviso commune habeant, duo summa in eadèmq; civitate dantur, uterque enim est summus, quia neuter alteri subjectus est. Ergo hoc tantum sensu duo summa in eadèmq; civitate dari repugnat, quod civitas summum habens

dens Imperium non possit alterius Imperio esse subjecta, vel in eadem civitate simul dari Majestas personalis, & realis.

III.

Altera ex adverso opinio sustinet, summam potestatem ubique, & sine exceptione esse populi, ita ut eidem Reges, quoties Imperio suo malè utuntur, & coercere, & punire liceat. Impia sanè, & ad inferos, unde orta est, unanimi omnium proborum calculo releganda sententia; nam imprimis potest populus sui juris se uni, vel pluribus ita subjicere, ut regendi sui jus in eum, vel eos planè transferibat, nullà ejus parte retentà; licet enim summa potestas civilis ex naturà rei totam sequatur communitatem, recta tamen ratio non præcipit, ut penes eandem remaneat: Ergo, si velit, potest illam abdicare, & in unum, vel paucos transferre. Certè privatus quisque se alteri in servitutem personalem addicere potest: Ergo etiam populus se alteri in servitutem, ut ita dicam, civilem addicere potest; quàm parùm enim recta ratio jubet, ut singuli homines in libertate relinquuntur; tam parùm jubet, ut summa potestas in tota communitate, tanquam in subjecto immediato, semper permaneat, ac proinde, si quisque privatus libertatem personalem abdicare, & se alteri subjicere potest, etiam populus sui juris libertatem civilem abdicare, & se alteri subjicere poterit. Deinde multæ extare possunt causæ, quibus populus moveatur, ad jus totum imperandi à se abdicandum, & in alterum transferendum, veluti est I. periculum interitùs vel à vi externà, vel ab inopià non aliter vitabile, ut, si populus in periculum salutis adductus se alià Lege defendere, aut inopià pressus, copiam, unde se sustentet, aliter habere non possit, quàm si jus totum imperandi à se abdicet, ac in alium transferat. II. Habitatio, aut libertas non aliter parabilis. Sic accidere potest, ut paterfamilias latifundia possidens neminem alià Lege in suas terras habitantem recipere velit, aut, ut quis magnam servorum copiam habens eos manumittat, sub Imperii ferendi, & censùs solvendi Legibus. III. Ingenium libertatis non adeò appetens, & Regibus suctum; sunt enim populi quidam eo ingenio, ut Regi, quàm regere norint rectius, velut de se sensisse videntur Cappadoces, qui oblata à Romanis libertati vitam sub Regibus prætu-

prætulérunt; negantes, se sine Rege vivere posse. IV. Exempla Gentium, quæ per plura sæcula sub Imperio Regio satis feliciter vixerunt, ut Liv. *Lib. 42. Cap. 5.* urbes sub Eumene nullius liberæ civitatis fortunam cum suâ mutatam voluisse scribit; ita motus fuit populus Hebræus ad petendum Regem, dum Samueli dixit: *Consistue nobis Regem, ut iudicet nos, sicut & universa habent Nationes. 1. Reg. 8. vers. 5.* V. Status Reipublicæ corruptæ, perturbatæque, nec nisi absoluto unius Imperio sanabilis. Sic Cæsaris Augusti ætate *multis prudentibus visum* inquit Tacit. *Lib. 1. Annal. Cap. 9. num. 4. non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quam ut ab uno regeretur.* Et *Lib. 1. Histor. Cap. 1. num. 2. Omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuisse.* Consentit Flor. *Lib. 4. Cap. 3. num. 6.* Ubi populum Romanum non aliter salvum esse potuisse ait, nisi confugisset ad servitutem. VI. Homines, ut advertit Cicer. *Lib. 2. de Offic. Cap. 6.* se alterius Imperio, ac potestati subicere possunt etiam benevolentia, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis præstantia, aut spe utilitatis ducti. Præterea etiam iusto bello non minus Imperium, quam dominium privatum acquiri potest. Et sane, dari Reges, qui populi etiam universim sumpti arbitrio non subsint, historia tum sacra, tum profana testatur. Non negamus quidem, fuisse Reges, qui populo subiecti erant, ut olim Reges Spartanorum fuisse constat. At tales non nisi improprie Reges appellantur, cum solo nomine, non re, & potestate Reges sint. Quod autem hæcenus de Regibus dictum, idem etiam de Proceribus tenendum est, ut qui populi potestati tam parum subiecti sunt, quam Reges, eadem enim in proposito Regum, & Optimatum est ratio. Imò etiam alterius populi Imperio populus subijci potest, ita ut ei nihil, nisi obsequii gloria relinquatur, velut olim Campani se populo Romano subiecerunt. Liv. *Lib. 7. Cap. 31.* Quidni igitur & uni homini præpotenti se eundem in modum subicere valeat? Est ergo manifestè falsum, quòd summa potestas ubique, & sine exceptione sit populi, nec argumenta, quæ in contrarium afferuntur, ullius sunt roboris. Primo enim dicunt, omne Regimen eorum causa paratum esse, qui reguntur, non qui regunt: Ergo, *inferunt*, qui reguntur, superiores sunt eo, qui regit. At, primo non omnia Regimina eorum causa parata sunt, qui reguntur, sed

possunt

possunt quaedam Imperia comparata esse ad Regum utilitatem, ut quae jure victoriae parta sunt, possunt etiam quaedam respicere utilitatem tam ejus, qui regit, quam ejus, qui regitur, ut cum populus impotens sibi tuendo, Regem sibi potentem imponit. Deinde tametsi in plerisque Imperiis per se respiciatur utilitas eorum, qui reguntur, exinde tamen non sequitur, populos Rege esse superiores, cum & tutela pupilli causa comparata sit, qui tamen tutore superior non est, quoniam tutela vis est ac potestas in pupillum. Et quamvis tutor male administrans rem pupillarem amoveri possit, ex hoc tamen inferri haud potest, etiam Regem male administrantem amoveri posse; nam tutor Superiorem habet, in Imperiis autem, quia progressus in infinitum non datur, omnino in aliquâ personâ, aut cœtu consistendum est, quorum peccata, quia superiorem se judicem non habent, Deo punienda relinqui debent; alias enim Reges omnes non nisi nudi Magistratus forent populi. Rectè Tacit. *Lib. 4. Histor. Cap. 74. num. 4. quomodo, inquit, sterilitatem, aut nimios imbres, & cætera natura mala, ita luxum, vel avaritiam Dominantium tolerate. Vitia erunt, donec homines, sed neque hac continua, & meliorum interventu pensantur.* Certè tutor male administrans coerceri, & puniri non potest à pupillo: Ergo neque Rex male administrans coerceri, & puniri poterit à populo.

Secundo dicunt, populos quandoque punitos esse propter peccata Regum, quod non ob aliam causam factum esse videtur, quam quia populus peccantes Reges non punivit, aut repressit: Ergo potest populus Reges coercere, ac punire. At uti diffiteri non possumus, populum aliquando punitum fuisse propter peccata Regum, velut exemplum habemus *2. Reg. 24.* ita negamus, id ideo factum esse, quòd populus peccantes Reges non puniverit, aut represserit, sed ideo hoc factum est, quia peccatis Regum populus vel tacitè consensit, vel quia peccata Regum Deum moverunt ad puniendam propria populi delicta, vel denique Deus supremo suo dominio, quod in vitam, necemque singulorum habet, usus est in poenam Regum, quibus supplicium est, subditis orbari. Confer *Grot. Lib. 1. Cap. 3. §. 8. per tot.*

IV. Tertia

IV.

Tertia opinio eorum est, qui mutuam subjectionem adstruunt, ita ut populus Regi rectè imperanti parere debeat, Rex verò male imperans populo subjiciatur, tale Imperium castrense tumultuari-um Aiàx, Achilles, & cœteri Heroes ad Trojam volebant, Achilles enim de Regno Agamemnonis, & Menelai sic loquitur:

*Et nos Atridis, siquidem benè imperent,
Parebimus; sin minus, non parebimus.*

Euripid. Iphiger. Aul. v. 927. At licèt verissimum sit, quòd populus Regi talia imperanti, quæ manifestò iniqua sunt, parere non debeat, hoc tamen nullum populo in Regem tribuit Imperium. Certè si populo alicui propositum esset, partiri cum Rege Imperium, fines utriusque potestati assignari deberent tales, qui ex locorum, personarum, aut negotiorum discrimine facilè cognosci possent. Bonitas autem, & malitia actus, præsertim in civilibus, quæ sæpè ambiguum habent interpretationem, ad hoc aptæ non sunt, cum exinde non possit non sequi summa confusio, siquidem cognitionem de eadem re jure potestatis sub obtentu actus boni, malive hinc Rex, inde populus ad se traheret. Non est autem credibile, quòd ulli populo unquam in mentem venerit, talem rerum perturbationem inducere. Vid. Grot. cit. Cap. 3. §. 9. & Puffendorf. Lib. 7. Cap. 4. §. 14.

V.

Cœterum, ut summa potestas penes duos, veluti Regem, & Reginam in solidum existat, nulla videtur esse repugnantia; si enim non repugnat, ut Vicarius generalis eandem numero jurisdictionem habeat cum Episcopo, etiam non repugnat, ut duo eandem numero potestatem habeant in civitatem, ita ut penes Regem e. g. stet exercitium, Regina verò non nisi absente Rege administrationem habeat, exemplum habemus in Maria, & Wilhelmo in Anglia. Huber. de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 7. Cap. 2. num. 19. & seqq. Sic etiam si vivente Imperatore Rex Romanorum eligatur, eadem numero Majestas in Imperatore, & Rege Romanorum existit; nec enim assentiri possumus illis, qui Regem Romanorum nudum Imperato-

U

ris

ris Vicarium esse asserunt, cum contrarium ex Recessibus Imperii factis manifestò colligatur, quanquam Is non nisi absente, vel impedito Imperatore summam potestatem exercere valeat.

VI.

Interim non debemus statim argumentum Regiæ potestatis sumere ex solâ rerum externarum specie; licet enim alicui tribuantur Regia insignia, ex eo tamen non continuò sequitur, quòd is Regiam potestatem habeat, cum ejusmodi insignia in liberis quibusdam civitatibus etiam illis tribui soleant, qui primum dignitate, & auctoritate locum obtinent absque jubendi potestate, exemplo sit Dux Reipublicæ Venetæ, cui corona, & titulus serenitatis tribuitur, etiam si summam potestatem non obtineat.

VII.

Deinde neque argumentum ducere possumus ex solo nomine, dicendo v. g. hic appellatur Rex: Ergo summam habet potestatem, hic autem vocatur Princeps: Ergo eandem non habet: tametsi enim *Rex*, & *Princeps*, *Regnum* & *Principatus* apud Romanos sibi passim opponantur, velut ex *Cæsar. Lib. 7. de Bell. Gall. Cap. 4. num. 1. Tacit. Lib. 2. Annal. Cap. 57. in fin.* & aliis apparet, sæpè tamen factum est, ut hæc vocabula confunderentur, & qui Principes tantum erant, Reges, ac vice versâ, qui Reges erant, Principes appellarentur. Sic vetus Germania Reges habuit auctoritate suadendi magis, quàm jubendi potestate, ut *Tacit. de Morib. German. Cap. 11. num. 6.* testatur. Ex adverso Imperatores Romani, postquam palam, & sine ullâ dissimulatione Regnum liberrimum tenuerunt, Principes tamen vocabantur. *Grot. cit. Cap. 3. §. 10 num. 1. & seqq. & ibi Obrecht*, ubi propterea redarguit *Bodin. de Republ. Lib. 1. Cap. 8.*

VIII.

Objectum summæ potestatis civilis itidem duplex est, primarium, & secundarium. Primarium constituunt personæ subditæ, secundarium verò territorium, in quo summa potestas exercetur. *Grot. Lib. 2. Cap. 3. §. 4. num. 1.*

§. VIII.

§. VIII.

De Formâ Potestatis Civilis.

SUMMARI A.

- I. *Forma Majestatis consistit in summitate potestatis in Civitatem.*
- II. *Imperium potest esse summum, etiamsi absolutum non sit.*
- III. *Rejicitur eorum opinio, qui non nisi Imperia per successionem delata summa esse existimant.*
- IV. *Imperium non desinit esse summum, tametsi ad certum tempus delatum sit, ita ut eo lapsa expiret.*
- V. *Pro Monarchis tamen temporarius haberi haud possunt, qui jus acceperunt quovis tempore revocabile.*
- VI. *Uti nec illi, qui summum Imperium alieno duntaxat nomine, non proprio exercent.*
- VII. *Quisnam erga pro Monarcha temporario habendus sit?*
- VIII. *Utrum Dictator Romanus fuerit Monarcha temporarius?*
- IX. *Sed nec Imperium sub Lege commissoriâ delatum desinit esse summum.*
- X. *Qui ex fœdere alterius Majestatem comiter conservare tenetur, summum Imperium retinet.*
- XI. *Solvuntur contraria.*
- XII. *Imperium non desinit esse summum, tametsi feudi jure tenetur.*
- XIII. *Solvitur Objectio quadam.*
- XIV. *Nihil denique summitatis potestatis officis, quod Imperans absenti pensionem solvat.*

I.

FORMA potestatis civilis consistit in differentiâ specificâ, quâ ab aliis potestatibus distinguitur, quæ in eo sita est, quòd sit potestas summa, & quidem in civitate, seu communitatè hùmanum perfectam; nam per hoc quòd summa sit, differt à potestate Magistratum, nec non partium, & dominorum in civitate existentium, per hoc autem, quòd sit in civitate, differt à potestate patris-

patrifamilias extra Rempublicam viventis, quæ in ordine suo suprema quidem est, ad Majestatis dignitatem tamen non ascendit, quia familiam duntaxat, non communitatem hominum perfectam moderatur, velut supra §. 1. num. 4. diximus.

II.

Quamvis autem potestas civilis pacto fortè restricta sit, non tamen propterea desinit esse summa; diversa enim sunt, potestatem esse summam, & esse absolutam, cum summa esse possit, quin sit absoluta, summa enim dicitur, quæ non cogitur, aliam potestatem ejusdem ordinis, & lineæ revereri: absoluta autem, quæ nullis conventionis vinculis adstricta liberè pro arbitrio habentis exerceri potest. Quare salvâ omnino summitate potestatis civilis exercitium restringi poterit, ac proinde Imperium summum cum absoluto confundi non debet; potest Imperium summum esse limitatum, & contra non summum absolutum; limitatum enim, & absolutum duntaxat modum habendi restrictum, vel liberum denotat, qui naturam rei non immutat. Grot. *sapè est. Cap. 3. §. 11. num. 1. & §. 14.* Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6. §. 10.*

III.

Errant etiam, qui non nisi Imperia per successionem delata summa esse existimant, quia successio, & electio modi tantum sunt, quibus acquiritur Imperium, ac proinde idem manet Imperium, sive hoc, sive illo modo deferatur; alias sanè nequidem Imperia per successionem delata essent summa, cum & ipsa ab electione familiæ suæ ceperint initium, successio autem plus non confert, quàm prima contulit electio: si ergo prima electio non contulit summum Imperium, nec successio conferre potest, quia veteris tantum juris est continuatio. Grot. *ubi supra §. 10. num. 5.*

IV.

Deinde nec Imperium desinit esse summum, tanetsi ad certum duntaxat temporis spatium delatum sit, ita ut eo elapso expiret; nam, ut paulò ante diximus, modus habendi non immutat naturam rei, quæ eadem manet, sive hoc, sive illo modo habeatur. Certè

Certè ex naturâ rei non repugnat, potestatem esse summam, & simul temporariam, cum essentia summitatis non consistat in perpetuitate, sed in eo, quod actus Imperii proprio nomine exerceri possint, ita ut nequeant alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi, quod utique stare potest cum restrictione potestatis ad certum tempus. Præterea populus rei suæ moderator, & arbiter est: Ergo summum Imperium non minus ad certum temporis spatium, quam in perpetuum in alium transferre potest. Interim non inficiamur, quin major dignitas Imperium perpetuum, quam temporarium comitetur; solent enim homines cum solidiore veneratione prosequi eos, quos nunquam ad privatam conditionem redactum iri norunt, quam quos paulò post in æquo sunt conspecturi:

V.

Planè, qui jus acceperunt, quovis tempore revocabile, quale olim Vandalorum Regnum fuit in Africa, & Gothorum in Hispania, cum ipsos deponerent populi, quoties displicebant, hi pro Monarchis temporariis haberi haud possunt, cum singuli eorum actus irriti reddi queant ab illis, qui precariam potestatem dederunt; non enim veri Reges, sed ministri tantum sunt eorum, apud quos summa rerum consistit. *Grot. dict. Cap. 3. §. 11. num. 3. & ibi Hennig. in fin.*

VI.

Similiter nec illi pro Monarchis temporariis haberi possunt, qui summum Imperium alieno duntaxat nomine, non proprio exercent, veluti sunt curatores Regni ob Regis infantiam, amentiam, aut captivitatem constituti; tamen enim ita constituantur, ut populo non subsint, nec eorum potestas, antequam Rex ad legitimam pervenerit ætatem, aut sanam mentem, vel libertatem receperit, revocabilis sit, Monarchæ tamen temporales vocari haud possunt, quia summum Imperium non suo, sed alieno nomine exercent, permanet enim jus ipsum imperandi penes Regem, ad quem per successorem delatum est, licet ob infantiam, aut supervenientem furororem, vel captivitatem illud actu exercere nequeat. Tam parum igitur curatoribus Regni communicatur summa potestas, quam pa-

rùm tutori communicatur dominium, quod pupillus in res suas habet, ac proinde summum Imperium non nisi alieno nomine exercent, prout ipsimet nequaquam se pro veris Majestatis possessoribus venditant, sed tutorio, & curatorio nomine omnia à se geri publicis, & privatis litteris consentunt. Puffendorf. *ubi supra* §. 152.

VII.

Pro Monarchâ igitur temporario ille demum habendus est, qui summum Imperium ad tempus jure proprio, & tanquam suum possidet, nec illud precario tantum, aut vice alterius exercet, veluti si alicui Regnum eo pacto delatum, & ab eo susceptum sit, ut, si alteri nascantur liberi, illud iis restituat, prout Hercules legitur Sparthæ bello captæ Imperium Tyndareo hac Lege dedisse, ut, si quos ipse Hercules liberos relinqueret, id iis restitueretur. Ut Grot. §. 12. *num. 4.* ex Diodor. refert, antequam enim alteri liberi nascantur, summam potestatem jure proprio habet, perinde ut privatus tali casu verus interim rei fideicommissariæ dominus est, eamque tanquam suam ita exercet, ut ipsius actus nullius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi possint, ubi verò existente postea conditione Regnum restituitur, jus omne, quod Rex fiduciaris hæctenus habebat, in fideicommissarium transit, & ille rursus in privatam sortem recidit. Vitriar. ad Grot. *sapè cit. Cap. 3. Quæst. 37.*

VIII.

Aliud exemplum summi Imperii temporarii in Dictatore Romano occurrere arbitrantur Grot. *cit. Cap. §. 11. num. 1. & 2.* & ibi Hennigel. ac Telmar. suamque opinionem potissimum ex Liv. *Lsb. 8. à Cap. 32. usque ad 36.* stabilire conantur, ubi cum Q. Fabius contra Dictatoris Papirii Imperium, utut feliciter, pugnasset, damnatus tamen ab eo est ad mortem. Obstabat huic inmiti sententiæ & frementis exercitûs clamor, & venerandi senis patris humillimæ preces, & efficax Senatûs auctoritas. Nihil impetratum est. Provocavit igitur miser parens infelicis filii ad populum. Dictator, etsi provocationi deferre moribus patriis non fuisset adstrictus, tamen ut omnibus de plenitudine suæ potestatis magis constaret, concessit in concionem, & seditiosis tribunis de jure suo tam magnificè respondit,

dit, ut stupentibus, & suam jam vicem magis anxii, quàm ejus, cui auxilium ab se petebatur, silentium indixerit. Successit universus Romanus populus, non ex Imperio agens, sed ad preces, & obsecrationes versus. Tribuni quoque inclinatum rem in preces subsequuti. Jam ipse adolescens, jam pater M. Fabius contentionis obliti procumbere in genua, & iram deprecari Dictatoris. Tum demum Dictator, ne jure summo ad invidiam uteretur, delicti veniam dedit, cum solenni tamen protestatione: *Vicisse Imperii Majestatem, non noxa eximi Q. Fabium, sed noxa damnatum donari populo Romano, donari tribunicia potestate, precarium, non justam auxilium ferenti.* Contrariè ex adverso sententiæ præter Bodin. *Lib. 1. de Republ. Cap. 8.* subscribunt Puffendorf. *suprà cit. Cap. 6. §. 15.* Bœcler. & Obrecht ad Grot. *alleg. §. 11.* qui existimant, Dictatorem Romanum Magistratum duntaxat extraordinarium fuisse, qui intra semestre tempus nomine, ac vice populi summam exercuerit potestatem; neque obesse, quòd Dictatura ab initio sine provocatione fuerit; cum insolens non sit, dari Magistratum, abs quo, saltem in certo negotiorum genere, non concedatur provocatio, velut sub Imperatoribus erant Præfecti Prætorio. *Lib. un. ff. de Offic. Præfect. Prætor.*

IX.

Porro nec Imperium sub Lege commissorià, seu ita delatum, ut Rex Regno cadat, si promissa non servet, summum esse definit, sed modus habendi saltem erit inminutus, qui tamen naturam rei non immutat; licet enim Rex tali casu Imperium habeat amissibiliter, non tamen illud habet precariò, nec vice alterius, sed jure proprio exercet; ita ut ipsius actus nullius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi possint. Certè Imperium, quod feudi jure tenetur, non definit esse summum, tametsi ex capite feloniz amitti possit, ut paulò post probabimus: Ergo neque Imperium sub Lege commissorià delatum summum esse definit, licet ob violatam fidem amitti possit. Dissentit Vitriar. *suprà cit. Cap. 3. Quæst. 45.* duplici ratione motus. Prima est, quòd Rex, qui Imperium sub Lege commissorià accipit, se subijciat iudicio populi, vel statuum Regni. Altera, quòd poena infligatur à superiore propter transgressionem Legis, quam

quam præscribit. At neutra ratio nostram evertit sententiam. Non prima, quia ejusmodi clausula commissoria talia duntaxat comprehendere solet, quæ in ipsos sensus incurrunt, ac proinde ambiguae disceptationi non sunt obnoxia. Unde nullo opus est judicio, in quo super violatâ fide, utpote re per se manifestâ, cognoscatur, nec etiam requiritur sententia, sed sufficit, si populus, aut Regni proceres testentur, quòd notoriam ejusmodi violationem datæ fidei ad animum revocent, & jure suo uti velint. Puffendorf. *ubi supra* §. 10. Accedit, quòd Regnum sub Lege commissoria delatum propter violatam fidem ipso facto amittatur, si pactum resolutivum verbis directis sit conceptum. Tametsi igitur Rex, qui Regnum hac Lege accipit, judicio, ac sententiæ populi se subiciat, non tamen se subicit pro eo tempore, quo manet Rex; sed pro illo tantum, quo Rex non amplius erit: Ergo antequam Regnum committatur, Imperium, quod habet, manet summum. Altera autem ratio vagatur extra rhombum; licet enim amissio Regni pœna sit violatæ fidei, non tamen est pœna legalis, aut judicialis, sed conventionalis, seu pacto, quo Regnum delatum, & susceptum est, constituta, quæ superiorem non desiderat, ut committatur. Unde adductum argumentum in pœnis tantum legalibus, & judicialibus procedit, quæ sine dubio non nisi à superiore infligi possunt.

X.

Famosa quæstio est, utrum summum Imperium retineat, qui ex fœdere alterius Majestatem comiter conservare tenetur. Ad hanc quæstionem Proculus in L. 7. §. 1. ff. de Captiv. & postlim. revers. in hæc verba respondit: *Liber autem populus est is, qui nullius alterius potestati est subjectus, sive is fœderatus est: item sive aquo fœdere in amicitiam venit, sive fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi Majestatem comiter conservaret; hoc enim adjicitur, ut intelligatur, alterum populum superiorem esse, non ut intelligatur, alterum non esse liberum: quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse, etiamsi neque auctoritate, neque dignitate, neque jure omni nobis paxes sint: sic eos, qui Majestatem nostram comiter conservare debent, liberos esse intelligendum est.* Quamvis igitur populus tali fœdere obstrictus operam dare teneatur, ut alterius populi Imperium in tuto sit, & digni-

dignitas, quæ in proposito Majestatis nomine significatur, ei confert, non tamen propterea ejus subicitur potestati, sed liber manet. Est quidem populus fœdere inferior in fide, & patrocínio populi superioris, perinde ut clientes in fide sunt patronorum. At sicut patrocínium privatum non tollit libertatem personalem, ita nec patrocínium publicum tollit libertatem civilem. Unde alter populus dignitate tantum, & auctoritate, non potestate superior esse dicitur. Sunt tamen quædam, quæ in contrarium opponi possunt, & quidem

XI.

Primò ob stare videntur ipsius Proculi verba *in §. 2. ubi at sunt apud nos rei, inquit, ex civitatibus fœderatis, & in eos damnatos animadvertimus*, quod non videtur fieri potuisse, si civitates fœderatæ summum retinissent Imperium. R. I. Proculum *in §. 1. fœdus inæquale* describere, quale suapte naturâ est, quæ in hoc tantum consistit, ut populus fœdere inferior alterius Imperium, ac Majestatem comiter observet, & in omnibus actionibus reverentiam quandam erga ipsum ostendat; *in §. 2. autem eundem referre factum flexæ in arrogantiam potentia Romanæ, quæ successu temporis victos juxta, ac socios opprimebat, quâ de injustitiâ conqueritur ipse Cicer. de Offic. Lib. 2, ubi, desitum est, inquit, videri quidquam in socios iniquum, cum extitisset etiam in civēs tanta crudelitas.* Et sanè plerumque accidit, ut, qui superiores sunt in fœdere, si illi potentia multum antecellant, paulatim Imperium propriè dictum usurpent, ac fœdere inferiores ad conditionem subditorum redigant; præsertim si fœdus sit perpetuum, & cum jure inducendæ præsidia in oppida conjunctum. R. II. Verba Proculi *in cit. §. 2. hoc tantum sensu accipienda esse, quod apud Romanos ex fœderatis civitatibus rei fiant, & illi damnari, ac puniri possint, si in loco Romanis subjecto deliquerint, quamvis versâ vicē civēs Romani in territoriis fœderatarum civitatum delinquentes nequeant ad supplicium rapi, quod nullam infert subjectionem civitatum fœderatarum, sed peculiarem duntaxat continet prærogativam populi Romani, tanquam in fœdere superioris.* Extra hunc calum Senatus Romanus ipse fatetur apud Pölyb. excerpt. 105. *judicium sibi in fœderatos*

tos reos non competere. Confer. Ziegler. & Hennigef. ad Grot. §. 21. ad verba: *sed ut hac res intelligatur &c.* Item Obrecht *ibid.* ad verba: *Obstare his, qua diximus &c.*

Secundò opponi potest, quòd in historiis ei, qui fœdere superior est, *imperandi*, & ei, qui est inferior, *parendi* vox interdum tribuatur: Ergo non tantum auctoritate, & dignitate, sed & Imperiò ille superior, hic inferior, & subditus erit. 2. Cum in fœdere inæquali uni vox *imperandi*, alteri *parendi* tribuitur, eas non accipi in sensu proprio, sed tantum improprio; vel enim agitur de rebus ad commune bonum societatis pertinentibus, vel de privata utilitate ejus, qui superior est in fœdere. In rebus communibus extra tempus conventus, etiam ubi fœdus æquale est, solet is, qui lectus est Princeps fœderis, sociis imperare, ac proinde mirum non est. Si in fœdere inæquali idem faciat is, qui superior est in fœdere. Imperium autem hic nihil aliud significat, quam directionem, adeoque libertatem aliorum non tollit. In iis verò rebus, quæ ad propriam utilitatem spectant, superioris postulata Imperia dici solent propter effectus similitudinem, nam quod superior ab inferiore postulat, ab hoc vix denegari potest. Hinc illud: *Rex dum rogat, jubet.*

Tertiò objici potest, quòd si socii, qui in ejusdem populi, aut Regis fide sunt, inter se litigent, plerumque controversiæ disceptari soleant apud eum, qui in fœdere superior est: Ergo verum in eos Imperium habere, ipsis autem sola obsequii gloria relicta esse videtur. 3. Hoc casu eum, qui in fœdere superior est, conciliatoris tantum, aut arbitri compromissarii partes sustinere, non veri judicis. Sic & in fœdere æquali controversiæ vel ad conventum sociorum, quos res non tangit, vel ad Principem fœderis, tanquam communem arbitrum, deferri solent. Sic & Reges apud judices à se constitutos solent contendere, ex quo tamen nulla subjectio erui potest. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 21.*

XII.

Difficilior multis videtur quæstio, utrum Imperium desinat esse summum, si feudi jure teneatur? Affirmativam tenet Vitriar. *cit. Cap. 3. Quæst. 54.* Negativam verò præter Grot. *cod. Cap. §. 23.* tuerentur

tur Hennig. & Tesmar. *ibidem*, item Huber. *de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 3. Cap. 3. num. 41. & seqq.* Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 2. Cap. 1. Sect. 1. §. 3. num. 27.* & alii, quibus assentior; tametsi enim dominium directum penes concedentem remaneat, eique vasallus fidelitatem, reverentiam, & servitia præstare teneatur, hoc tamen non efficit, ut Imperium desinat esse summum, quia dominium directum hoc tantum operatur, quod jus Imperandi non solum familia extincta ad concedentem revertatur, sed & ex capite felonix amitti possit, quod modum habendi quidem imminuit, rem ipsam autem non immutat, qui enim Regnum feudale tenet, omnes summi Imperii actus eodem jure exercet, quo is, qui Regnum habet non feudale, ita ut à Domino directo non possint, irriti reddi, cum is vasallum in exercitio juris sui nequaquam impedire queat. Obligatio autem vasalli eadem est, sive aliquis ipsum jus imperandi, sive aliud quidvis feudi jure possideat. Sicut ergo illa privato non demit jus libertatis personalis, ita nec Regi demit libertatem civilem. Certe vasallus ex solo feudi titulo non fit subditus domini directi, cum aliud sit esse vasallum, aliud esse subditum alicujus. *Clem. Pastoralis 2. de sent. & re judicat.* Ergo nec Rex vasallus fit subditus illius, à quo Imperium in feudum recognoscit. Præstat quidem vasallus domino directo juramentum, at non præstat juramentum subjectionis, sed tantum fidelitatis; licet enim interdum etiam juret ~~obsequium~~ *obsequium* ~~suum~~ *suum*; hoc tamen ad solas causas feudales pertinet, in quibus utique dominum agnoscere, & obsequium eidem præstare tenetur. Tametsi ergo aliquis Regnum suum ab altero in feudum recognoscat, libertatem tamen civilem is retinet, ac proinde Imperium ob nexum feudalem non desinit esse summum. At

XIII

Dices. Dominus directus jurisdictionem habet in vasallum: Ergo qui Imperium feudi jure tenet, subjectus est illi, à quo tenet. Qui autem alteri subjectus est, non habet potestatem summam: Ergo &c. R. D. Ant. Dominus directus jurisdictionem habet in vasallum ex pacto tantum descendantem, & omni potestate coactiva destitutam, adeoque planè impropiam C. Ant. propriè dictam N. Ant. & Conf. Jurisdictio igitur, quam dominus directus quæ

talis habet, impropria; omnisque potestatis coactiva expertus est; fundatur enim in contractu feudali, vi cujus vasallus in causis feudaliibus ejus cognitioni, & sententiæ haud aliter se submittit, ac litigantes arbitro compromissario se submittere solent. Uti ergo de summitate Imperii nihil decedit, si Rex in arbitrum compromittat, ita nec in proposito quidquam de summitate Imperii decedere dicendum est. Deinde omni potestate coactiva destituta est; licet enim dominus vasallo condemnato sub periculo amissionis feudi mandare possit, ut sententiæ in judicio feudali latæ pareat, aut etiam missionem in bona decernere queat, realem tamen immissionem facere nequit, sed judicis ordinarii opem, & auxilium implorare, ac requirere debet. Ludwel *ad Jns feud. Part. 2. Cap. ult. pag. 423.* Præterea jurisdictio, quam dominus in vasallum habet, ab illâ, quæ in subditos competit, etiam in hoc differt, quòd vasallus domino etiam invito pro lubitu ab illâ se liberare valeat, feudum refutando. At subditus obligationi, quam superiori debet, citra ejus consensum se eximere haud potest, etiamsi omnia bona sua derelinquere vellet, secus si faceret, gravissimum inobedienciæ, & defectionis crimen incurreret. Nihil ergo summitati potestatis civilis detrahit jurisdictio, quam is, qui Regnum in feudum concredit, in Regem vasallum habet, quamvis de dignitate Regiæ humile vasalli nomen haud parùm delibare videatur.

XIV.

Planè illud certum, & extra controversiam esse arbitror, quòd Imperium non desinat esse summum, tamen si Imperans certum quid pensitet, vel ad redimendas potentioris injurias, quas ab eo sibi inferendas metuit, vel ad tutèlâm comparandam contra vicini Principis insolentiam, & ambitionem, cum ejusmodi pensiones non ex Imperio alterius, sed ex pacto, & conventionè profuant. Grot. *dict. Cap. 3. §. 22.*

§. IX.

§. IX.

De effectu & proprietatibus summa potestatis civilis.

SUMMARI A.

- I. *Effectus summa potestatis civilis stat tum in jure dirigendi actiones subditorum, tum in obligatione semper, & ubique intendendi salutem, & felicitatem publicam.*
- II. *An, & quatenus summi Imperantes Legibus merè civilibus soluti sint?*
- III. *Non sunt ulli mortalium adstricti ad rationes actuum suorum reddendas.*
- IV. *Pœna humana non subjacent.*
- V. *Summam potestatem civilem summa comitatur dignitas.*
- VI. *Non est indivisibilis.*
- VII. *Est sancta & inviolabilis, ac proinde subditi summis Imperantibus arma opponere haud possunt.*
- VIII. *Adeo ut nequidem Magistratus injuriis summorum Imperantium resistere queant.*
- IX. *Si autem Rex verè hostili animo in totius populi exitium feratur, eidem resisti potest.*
- X. *Quid si Rex non totum populum, sed insignem tantum ejus partem perdere velit?*
- XI. *Quid si singulos? ubi refertur sententia Grotii.*
- XII. *Adducuntur certæ cautiones.*
- XIII. *Referuntur plures casus, quibus resisti potest.*
- XIV. *Utrum invasori alieni Imperii in iis, quæ jubet, parendum sit?*
- XV. *Quamdiu solâ vi retinet possessionem, is jure belli à quolibet interfici potest.*
- XVI. *Us & si ante invasionem Lex publica extiterit, quæ hoc permittat.*
- XVII. *Aut si, diserta accedat auctoritas ejus, qui verum jus imperantibus habet.*

XVIII. *Tametsi invasori jam fides juratò data esset.*

XIX. *Extra hòsce casus privatorum invasorem summi Imperii vi dejicere, aut occidere non licet.*

I.

EFFECTUS potestatis civilis alius est directus, alius indirectus. Directus porro vel est generalis, vel specialis. Generalis consistit in jure dirigendi actiones subditorum ad salutem Reipublicæ. Effectus verò speciales plures sunt pro diversitate jurium, quæ summa potestas complectitur. Effectus autem indirectus stat in obligatione, quam summi Imperantes unà cum Imperio in se suscipiunt; cum enim summa potestas suapte naturam ordinata sit ad bonum, & felicitatem communitatis politicæ, hoc ipso, quod aliquis eandem sibi à communitate delatam suscipiat, simul etiam in se obligationem recipit, Republicam sibi commissam ita gubernandi, ut semper, & ubique salutem, & felicitatem publicam intendat. Unde neutiquam ferendi sunt, qui turpi assentandi studio summos Imperantes ab omni obligationis vinculo liberos esse pronuntiare audent, nisi potissimum *1. Reg. 8. vers. 11. & seqq.* ubi Samuel populo Israëlítico Regem petenti Jus Regis, qui regnaturus esset super eum, ex mandato Dei huc prædixit verbis: *Hoc erit Jus Regis, quod imperaturus est vobis: filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros arimorum, & curruum suorum. Etilias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis. Sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, ut det eunuchis, & famulis suis. Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Græges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.* Sed malè; nam jus hoc Regis, quod Samuel populo Israëlítico prædixit, non approbatur tanquam verum, & legitimum jus, sed tantum refertur, prout à Regibus haud raro usurpatur in depressionem subditorum, quali tunc usi sunt Reges Ammonitarum, Moabitarum, & Philistinorum; cum enim Israëlitz Regem sibi petissent, qui eos judicaret, sicut universæ ha-

bent

bent Nationes, jussit Deus per Samuelem ipsis prænuntiari Jus Regis à vicinis Nationibus usurpatum, ut inde intelligant, quàm male fecerint petendo sibi Regem, & tales etiam Hebræis obligasse Reges, manifestum fecit gravissimum illud jugum, quod Salomon, Roboam, Jeroboam & plures alii Reges subditis imposuere. Alia fanè vivendi ratio præscribitur Regi *Deuter. Cap. 17. vers. 16. & seqq.* Hæcque est illa Lex Regni, quam Samuel *1. Reg. 10. vers. 25.* locutus est ad populum, eamque scripsit in libro, & reposuit coram Domino, non jus illud Regis paulò antè adductum. *S. Thom. 1. 2. Quæst. 105. Art. 1. & 2.*

II.

Proprietates summæ potestatis civilis plures occurrunt. Primæ est, quòd Legibus merè civilibus soluta sit, ita ut summi Imperantes nequidem vi Legum suarum directivà directè obligentur, licèt, si lex respiciat materiam summæ potestati, ac subditis communem, illi Lege suâ saltem indirectè obstringantur, cum vi officii sui teneantur bono publico consulere, ac subditos tum verbis, tum exemplo ad virtutum studium, & Legum obedientiam inducere, quem finem non melius assequuntur, quàm si ipsi præsent, quòd exigunt ab aliis, & Leges à se latas exemplo suo comprobent. Vid. Dn. D. Gletle *in Jurispr. fundam. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. 5. num. 5. & seqq.*

III.

Secunda proprietas est, quòd summa potestas civilis nulli mortalium obstricta sit ad rationes actuum suorum reddendas, ita ut iure Imperii ab alio irritari possint, eum potestatem superiorem ejusdem ordinis, & lineæ non agnoscat; solent quidem sæpè summi Imperantes tuendæ existimationis causâ universo orbi actuum suorum rationes reddere. Ad hoc nullam arguit subjectionem. *Puffendorf. Lib. 7. Cap. 6. num. 2.*

IV.

Tertiæ proprietas est, quòd summi Imperantes pœnæ humanæ non subjaceant, cum impositio pœnæ ex parte infligentis supponat jus superius, quòd repugnat respectu summorum Imperantium, quia

quia summo superius in eodem ordine dari haud potest. Hinc illud dictum M. Antonini Philosophi: *Nemo, nisi solus Deus, iudex Principis esse potest.* Et Marcus Aurelius Magistratus dixit de privatis, Principes de Magistratibus, Deum de Regibus judicare. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 8. num. 15.*

V.

Quarta proprietas est, quòd summam potestatem civilem summa comitetur dignitas. Unde summis Imperantibus, tanquam Dei vicariis, etiam ab exteris omnis debetur honor, & reverentia. Sane contemptus, & violatio summæ dignitatis ad comunem omnium Imperantium contumeliam spectare videtur, ob pessimum, quod aliis præbatur, exemplum; frustra enim sperat, suam dignitatem in tuto fore, qui eandem in aliis spernit; aut sperni, ac vilipendi patitur. Ipsorum igitur Imperantium interest, ut dignitas, quæ summo cohæret Imperio, etiam in exteris ubique & semper intacta, ac illæsa conservetur.

VI.

Quinta ab aliquibus assignatur proprietas, quòd summa potestas sit indivisibilis; si enim, *inquiunt*, divideretur, paritas intercederet, eoque desineret esse summa, cum summus non sit, qui parem habet, aut respectu aliquo paret. Ubi potestates sunt æquales, neutra dici potest summa. Sed horum sententiam jam supra *Part. 1. Cap. 2. §. 2.* rejecimus. Et sanè argumentum hoc non magni ponderis est; tametsi enim potestas civilis dividatur, ita ut diversæ ejus portiones divisim penes diversos resideant, non tamen propterea desinit esse summa, quia paritas, quæ per talem divisionem inducitur, non est respectu ejusdem, sed diversi juris, neuter enim respectu suæ partis parem habet, sed cujuslibet potestas verè, & positivè summa est. Si autem quædam summæ potestatis jura penes Regem, & concilium Optimatum indivisim resideant, respectu eorundem quidem jurium paritas inducitur, nihilominus tamen ne hoc quidem casu summitas potestatis civilis destruitur, cum necesse non sit, ut potestas in civitatem sit summa in sensu positivo, sed sufficiat, si summa sit in sensu negativo, hoc est, ut altiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ non sit subjecta.

VII. Ulti-

VII.

Ultima denique proprietas est, quod summa potestas civilis sit sancta, & inviolabilis, ac proinde subditi sine gravissimo læsæ Majestatis crimine summis Imperantibus arma opponere haud possunt, idque non eo tantum casu procedit, quo summi Imperantes intra potestatis suæ limites perlisunt, quod nemo sanus negaverit, sed & si eos egressi subditis injuriam inferre tentent; si enim sub prætextu arcendæ injuriæ summis Imperantibus resistere permissum esset, ordo imperandi, & parendi penitus dissolveretur, quia passim fingeretur injuria, ubi tamen nulla injuria est, vel licet hoc non semper accideret, periculum saltem foret universale: Sine ordine autem imperandi, & parendi non potest civilis societas consistere. Toleranda igitur potius injuria est, quam vi resistendum, nec arma, sed preces sunt opponendæ, Sic Lyfimachus, ut Justin. *Lib. 15.* testatur, magno animo Regis, velut parentis, contumeliam tulit. Similiter Liv. *Lib. 27. Cap. 36. in fin.* ut parentum sævitiam, sic patriæ patiendo, ac ferendo leniendam esse ait. Eleganter Seneca *Lib. 2. de Ira Cap. 30.* *Judex est, qui ladere videtur? plus illius credas sententia, quam tua. Rex est, si nocentem punit, cede justitia, si innocentem, cede fortuna.* Exemplo sint veteres Christiani, qui, licet à pessimis Imperatoribus gravissimas persecutiones perpessi sint, nec defuerint, qui obtentu adjvandæ Reipublicæ se illis opponerent, horum tamen conatibus nunquam se adjunxerunt, ut autoritate Tertulliani, S. Ambrosii &c. probat Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 5.*

VIII.

Sunt, qui saltem Magistratus inferiores injuriis summorum Imperantium resistere posse putant, imò & peccare eos ajunt, nisi resistant, cum officium Magistratum sit, subditos adversus aliorum injurias defendere. Extant hanc in rem libelli quidam, quos seditiosa hæc, & novarum rerum cupida ingenia priore sæculo in lucem publicam emisere, inter quos ille est, qui Bruti eruditum magis, quam auspiciatum nomen præfert. Classicum ille canit adversus Reges, & privatâ auctoritate ex Regibus Tyrannos facit, cavillatione non modò sanioris Philosophiæ, sed & sacræ scripturæ. At perniciosam hanc sententiam meritò improbant, & detestantur omnes,

Y

quot-

quotquot tranquillitatis publicæ amantes sunt; quamvis enim Magistratus subalterni inferiorum habitâ ratione personæ publicæ sint, respectu tamen superiorum privati sunt, cum omnis potestas, quæ in Magistratibus subalternis est, tam quoad originem, quam quoad latitudinem, & totum suum esse, ac operari dependeat à summâ potestate, eique ita subjiciatur, ut, quidquid faciunt contra voluntatem summi Imperantis, id pro actu merè privato habendum sit. Atque hanc subordinationem non tantum indicat sensus communis, sed & sacra probant litteræ ad Rom. 13. vers. 1. ubi Doctor Gentium *omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse* jubet, quibus verbis Magistratus etiam inferiores inclusit. Item *Epist. 2. Cap. 2. vers. 11.* ubi Princeps Apostolorum nos aliter vult subiectos esse Regi, aliter Magistratibus, Regi quidem quasi præcellenti, Magistratibus verò tanquam ab eo missis. Quod si contra Reges aliquando à subditis vi quid factum fuisse legatur, id vel factum esse ex speciali mandato Dei, cujus jus in Reges summum est, vel id narratur tantum in testimonium divinæ providentiæ id permittentis, non in facti humani approbationem. Frustra etiam ab adversariis opponitur dictum Trajani, cum pugionem Præfecto Prætorio his verbis traderet: *Hoc pro me utere, si rectè Impero, si malè, contra me*; nullam enim Trajanus in se hisce verbis Præfecto Prætorio contulit potestatem, sed S. P. Q. R. securos tantum reddere voluit de Imperio rectè administrando. Confer. Grot. *dict. Cap. 4. §. 6. & ibi Bæcler.*

IX.

Planè si Rex verè hostili animo in totius populi exitium feratur, quin ei hoc casu resisti possit, vix dubium esse videtur; nam qui se hostem totius populi profitetur, hoc ipso Regnum abdicat, cum voluntas pertendi, & imperandi non possit simul consistere. Sed hoc in Rege mentis compote, & qui uni imperat populo, vix accidere posse videtur; si verò pluribus imperet populis, fieri potest, ut in unius populi gratiam alterum velit perdere, ut colonias ibi faciat. Ita Grot. *cit. loc. §. 11. & ibi Vitriar. Quæst. 14.* Item Huber. *de Jur. civit. Lib. 1. Sect. 9. Cap. 3. num. 29. & 30.*

X. At

X

At quid si Rex non totum populum, sed insignem tantum ejus partem velit perdere, poteritne illa adversus tam immanem Regis savitiam se armis defendere? Barclajus utut aliàs Regii Imperii assertor fortissimus *Lib. 3. adversus Monarchomos Cap. 8.* affirmat. Eiusdem etiam opinionis est Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 8. §. 6. & 7.* tum quòd Rex qui in hostem abit, & insignem populi partem perdere vult, eam hoc ipso ab obligatione, quã ipsi obstricta erat, videatur absolvere, tum quòd illi, qui ab initio in societatem civilem coa-luerunt, aut ei ex post accesserunt, præsumi non possunt, naturali defensionì adversus tam immanem Regis savitiam renunciãsse, hoc enim majus esset malum, quàm cujus evitandi causã in civitatem coierunt.

XI.

Uterius progreditur Grot. qui *suprà cit. Cap. 4. §. 7. num. 4.* ait, *se vix audere indiscriminatim damnare etiam singulos, qui ultimo necessitatis præsidio se utuntur, ac interim communis boni respectum non deserant.* Adducit is exemplum Davidis, qui extra pauca facta testimonium vitæ secundum Leges exacte habet, & tamen, postquam tum Jonathanis indicio, tum pluribus aliis certissimis argumentis compererat, Regem Saulem vitæ suæ imminere, armatos circum se, primùm quadringentos, deinde plures aliquantò habuit, quòd, *inquit ille,* nisi ad vim arcendam, si inferretur? Interim nec urbes invadit, nec pugnandi captat occasiones, sed latebras quærìt, modò in locis devìis, modò apud populos extraneos, & hac Religione, ut popularibus suis nunquam nocuerit. Ita Grot.

XII

Coetèrum licet transmittatur, quòd subditi adversus immanem Imperantium savitiam se tueri possint, hoc tamen primò non aliter poterit procedere, quàm si omnia prius ad obtinendam elementiam tentata incassum sint, ita ut nullum remedium aliud supersit. Deinde in hoc rerum statu non ultra arma subditorum justa esse possunt, quàm quatenus exigat inevitabilis defensionis necessitas, ac proinde Regem potestate suã exuere haud possunt, multò minùs perfo-

personæ ipsius vim inferre queunt, *quis enim*, inquit David ad Abisai, *extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?* 1. Reg. 26. Percussit sanè David cor suum, eò quòd abscidisset chlamydis oram Saulis, dixitque ad viros suos: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quoniam Christus Domini est.* Et paulò post: *propitius sit mihi Dominus, ut non mittam manum meam in Christum Domini.* 1. Reg. 24. Adde Grot. *ubi supra num. 6. & 7. & ibi Hennig.* sed nec cæteris subditis propterea obsequium exuere, aut innocentem vi armatâ protegere permissum est, quia ob injuriam, quæ uni fit, reliqui obligatione suâ erga Principem non solvuntur, neque metus, ne eadem, vel similis fortè injuria ipsis inferatur, ad obligationem abruptendam sufficit, cum ineertus sit, & peculiare in uno odii causæ esse possint, quæ in aliis non deprehenduntur; quòd vel maximè procedit, si Rex sub obtentu juris, subornatis fortè calumniatoribus, & falsis testibus innocentem ad supplicium rapere instituat, cum Imperans in exercitio judicariæ potestatis citra violationem publicæ tranquillitatis impediri haud possit. Puffendorf *ubi supra §. 5.*

XIII.

Hac tamen inviolabilitate non gaudent, nisi veri Reges, qui enim Regium quidem nomen gerunt, populi autem potestati subsunt, quales olim erant Reges Spartanorum, si in Leges, & Rempublicam peccent, non tantum vi repelli possunt, sed etiam, si opus, puniri morte, velut Pausaniæ Regi Lacedæmoniorum contigit, nihil enim amplius sunt, quam nudi Magistratus populi, penes quem summum stat Imperium. Deinde hæctenus tantum gaudent, quatenus sunt summi Imperantes, si enim inter Regem, & populum, vel Senatam Procerum Imperium divisum sit, Regi in partem non suam involanti vis justa opponi poterit, etiamsi dictum sit, belli potestatem penes Regem fore, quia hoc de bello externo intelligi debet, nam qui summi Imperii partem habet, non potest non jus habere, eam partem tuendi. Sed & resisti poterit Regi, si is modum habendi Imperii immutare velit, puta si Regnum electione, aut successoriâ Lege delatum alienando alteri tradere, aut subicere molitur;

liatur; nam modus habendi non continetur sub Imperio. Idem dicendum, si in delatione Imperii dictum sit, ut certo eventu Regi resisti possit, qui enim jus suum alienat, etiam jus illud pactis imminuere potest. Denique si Rex Imperium vel abdicaverit, vel manifestò pro derelicto habuerit, aut ex Lege commissoria rursus amiserit, vel aliàs in privatam denuo sortem reciderit, in talem ex post omnia licent, quæ in alium privatum licent. Confer. Grot. *supè cit. Cap. 4. §. 8. & seqq.* & Puffendorf. *ubi supra §. 8.*

XIV.

Vidimus, quid permissum sit in eum, qui jus imperandi habet, aut habuit, superest, ut jam videamus, quid privatis in invalorem alieni Imperii liceat, quamdiu scilicet durat injustæ possessionis causa; nam ex quo vitium possessionis purgatum est, ex eo tempore invalor legitimus incipit esse Rex, ac proinde eadem sanctitate, & inviolabilitate gaudet, quæ ille, qui ab initio ex justo, & legitimo titulo Regnum occupavit. Antequam autem hoc dubium excutiamus, prius nobis videndum est, utrum ejusmodi invalori in iis, quæ jubet, parendum sit? dixeris fortè, parendum non esse, nam obligatio ad obsequium confurgere non potest, nisi is, qui præcipit, præcipiendi habeat potestatem, qua invalor, quamdiu quidem durat injustæ possessionis causa, utique destitutus est. At nihilominus dicimus, actus Imperii, quos invalor, dum possidet, instar legitimi Principis exercet, vim habere posse obligandi, non quidem ex invaloris jure, quippe quod nullum est, sed ex præsumptâ voluntate ejus, qui jus imperandi habet, cum omnino probabile sit, hunc malle interim rata esse, quæ imperat invalor, quàm Legibus, & judiciis sublatis summam induci confusionem; modò actus non pertineant ad raptorem in possessione suâ iniquâ firmandum, nam in his, si possit sine gravi periculo non pareri, parendum non est: Si autem legitimus Princeps in talem sit coniectus statum, ut neque iple, quam debet, defensionem subditis suis præstare queat, neque tantæ sint subditorum vires, ut invalori citra præsens exitium valeant resistere, tunc necessitati cedere, & in iis etiam, quæ ad firmandam invaloris possessionem pertinent, parere possunt; quia Princeps expulsus subditis suis obligationem erga se, quantum ad conserva-

servationem ipsorum, & declinandis periculis necessarium est, interim, donec fata viam ipsi ad Regnum iterum aperiant, remissis censetur, quilibet enim Princeps ejus humanitatis esse præsumitur, ut male subditos suos quocunque modo servari, quam nullo cum fructu perire. Vid. Grot. *cit. Cap. 4. §. 15.* & Puffendorf. *deff. Lib. 7. Cap. 8. §. 10.* Expedito hoc dubio

XV.

Quæritur jam, utrùm privatis talem invasorem alieni Imperii vi deicere, aut omnino occidere liceat? In tribus casibus id licere, & quidem primò, si bello injusto quis arripuerit Imperium, nec pactio ulla secuta sit, aut fides ei data, sed solâ vi retineatur possessio, veluti si in statu populari, aut post extinctam Regiam familiam privatus falces, & Regium Imperium vi usurpet; nam hoc casu jus belli manere videtur, ac per consequens in talem invasorem licet, quod in hostem licet, qui à quolibet etiam privato jure interfici potest. Ita Grot. *sapè cit. Cap. 4. §. 16.* Existimat quidem Thesmar. *ibid. Lit. C.* hoc non aliter procedere, quam si quis sit miles, & Sacramento obstrictus, neque enim jus esse ei, qui miles non sit, pugnare cum hoste, velut Marcum Catonem senem ad Marcum filium, cum is ab Imperatore missus factus esset, scripsisse refert Cicer. *Lib. 1. de Offic. Cap. 11.* Sed malè; civitas enim, vel qui Imperium in civitatem habet, unicuique suorum civium facultatem dare intelligitur, eandem contra ejusmodi injustum oppressorem defendendi. Unde qui talem invasorem interficit, autoritate publicâ, non privatâ eundem interficit. Deinde in bello justo cuilibet iure naturæ permissum esse videtur, ea facere, quæ parti innocenti intra justum bellandi modum profutura confidit, cum innocentem defendere quivis possit; *fortitudo enim*, inquit S. Ambros. *de Offic. Lib. 1. Cap. 5. qua defendit infirmos, plena justitia est*; imò si id facile, & sine incommodo suo fieri queat, ex Lege charitatis etiam defendere teneatur. Dicitum Catonis rigorem duntaxat respicit disciplina militaris Romanæ, ut advertit Grot. *Lib. 3. Cap. 18. §. 1. num. 2.*

XVI. Sc-

XVI.

Secundo invalor Imperii dejici, aut interfici potest, si ante invasionem Lex publica extiterit, quæ unicuique potestatem faciat, occidendi eum, qui hoc, aut illud, quod in aspectum cadit, ausus fuerit, qualis erat Romæ Lex Valeria, si quis injussu populi Magistratum gereret, quod non eatenus tantum procedere videtur, quatenus in actu occupandi, & invadendi constitutus est, sed etiam postquam occupavit, secus ac existimat Vitriar. *cit. Cap. 4. Quæst. 21.* modo pactio non sit secuta, aut fides invalori data; tamen si enim quis summum Imperium, aut ejus partem vi injusta occupaverit, nisi tamen pactio secuta, aut fides illi data fuerit, invasionis vitium purgatum dici haud potest: Ergo pristinus Imperans retinet summam potestatem civilem, ac per consequens etiam Lex ab eo lata suam retinet vim, & efficaciam, atque adeo talis invalor non minus post occupatum Imperium, aut ejus partem, quam cum ille in actu invadendi, & occupandi constitutus est, ab unoquoque interfici potest. Certè invalor semper actu vim infert Reipublicæ, quamdiu invasionis vitium non purgatur: Ergo si in actu invadendi, & occupandi constitutus à quolibet occidi potest, etiam occidi poterit, postquam occupavit. Denique ille, qui summum Imperium habet, extra omne dubium talem invalorem jure belli rursus dejicere, & interficere potest: Ergo etiam alteri id faciendi per Legem generalem facultatem dare potest, ac proinde si ante invasionem data sit, illa etiam post occupationem injustam eò usque perdurat, donec vitium invasionis fuerit purgatum.

XVII.

Tertio invalorem Imperii dejicere, aut omnino occidere licet, si diserta accedat auctoritas ejus, qui verum jus imperandi habet: idem dicendum, si accedat auctoritas ejus, qui Regis infantis tutor est, qualis erat Jojada, cujus jussu Athalia Regno depulsa, & interfecta fuit. *4. Reg. Cap. 11. & 2. Paralipom. Cap. 23.* Dissentit Hornius, qui ipsa invaloris possessione, & dejectione veri Regis Imperium statim ad invalorem transferri arbitratur. Sed male; nam primò vis injusta titulus habilis non est ad conferendum Imperium. Deinde

Deinde si prado mihi e. g. servum per vim eripuerit, dominium non amitto, licet difficilis sit ejus persecutio: Ergo nec Rex amittit Imperium, tametsi invasor possessionem Regni apprehenderit. Certè possessio rei amitti potest, quin propterea amittatur ejus dominium: Ergo ex eo, quòd possessio Regni amissa sit, malè inferitur, etiam jus imperandi amissum esse. Hennigel. ad Grot. *sapè cit. Cap. 4. §. 18.*

XVIII.

At quid, si invasori jam fides, & quidem juratò data esset, an ille hoc etiam casu accedente auctoritate ejus, qui verum jus imperandi habet, aut ejus tutoris, si is adhuc infans sit, ab unoquoque interfici poterit? Negativam tuetur Bœcler. *ad cit. §. 18.* Affirmativam verò Hennig. *dict. loc. & D. Balthaf. Wernher. in Element. J. N. & G. Cap. 23. §. 15.* Quibus assentior; quamdiu enim legitimus imperans subditos obligatione fidei, qua sibi tenentur, non solvit, aut solvisse præsumitur, tamdiu illi eandem alteri promittere haud possunt, & si promittant, promissio ob defectum potestatis ipso jure nulla est, cum obligationem, qua legitimo Imperanti adstricti sunt, eo invito excutere haud possint. Tendit ergo ejusmodi juramentum fidelitatis in præjudicium legitimi Imperantis, ac per consequens obligatorium haud est. Quare accedente ejus auctoritate talis invasor non minùs post, quàm ante fidem datam interfici poterit.

XIX.

Extra hæc privato non licet invasorem summi Imperii vi dejicere, aut occidere, quia fieri potest, ut is, qui jus imperandi habet, malit invasorem in possessione relinqui, quàm periculosus, & cruentis motibus occasionem dari, qui plerumquè sequi solent violatis, aut interfectis illis, qui validam habent factionem in populo, aut etiam extraneos amicos. Certè an verus Rex rem in ejusmodi periculum adduci velit, incertum est, cujus voluntate non exploratà non potest vis esse justa. Maximè autem in re controversà judicium sibi privatus sumere non debet, sed possessionem sequi. Grot. *sapiùs cit. Cap. 4. §. 19. & seqq.*

§. X.

S. X.

De contrariis summa Potestatis civilis.

SUMMARI A.

- I. *Summum Imperium volente Imperante expirat primo abdicatione.*
- II. *Utrum abdicans successoris subditus fiat?*
- III. *Secundò alienatione, modò Imperans id pleno, & absoluto dominio jure habeat, aliàs verius est, Imperium non amitti.*
- IV. *Tertiò derelictione factò quodam declaratà.*
- V. *Quartò derelictione presumpatà, non tamen statim aliquis Imperium pro derelictò habere censetur, si id negligentius curet.*
- VI. *Recensentur modi, quibus summum Imperium desinit Imperante invito.*

I.

Contraria sunt modi, quibus potestas civilis rursus expirat. Exspirat autem vel summo Imperante volente, vel invito. Voluntas vel est vera, vel presumpta, vera portò vel expressa, vel tacita, seu factò quodam declarata. Expressà voluntate expirat summum Imperium, si quis disertis verbis id abdicet, nam cedere jure suo quis potest, modò usum rationis, & liberam rerum suarum administrationem habeat, & quamvis singulari alicujus populi Legge caveri possit, ut, quod quis semel capessivit Imperium, sine populi, aut Procerum Regni consensu amplius abdicare nequeat, vix tamen apud ullum populum Legem talem extare credo. Interim non nego, quin abdicatio, bellis præsertim incumbenribus, quandoque in Reipublicæ injuriam tendere possit. Exempla spontaneæ abdicationis plura occurrunt. Sic Carolus V. Imperator fasces imperiales liberà voluntate deposuit. Sic priore sæculo Christina Regina Sueciæ, obnitente Gentis Sueciæ, & Ordinum voto, in plenè Comitii Insignia Regalia exiit, & Casimirus Rex Poloniæ contra opinionem, & expectationem Senatorum Regiam abdicavit dignitatem.

Z

II. Dubi.

II.

Dubitari potest, utrùm post abdicatum Imperium abdicans successoris subditus fiat? *¶* Interesse, utrùm in abdicatione pactus sit independentiam, ut Christina Regina Sueciæ fecit, vel non. Illo casu non sit subditus, qui enim paciscitur independentiam, eximitur Imperio, cum independentem esse idem sit, ac nemini esse subiectum. Interim talis exemptus non amplius prioris civitatis pars manere videtur, cum in eadem civitate inter imperantes, & subiectos medium non datur: Erit ergo in statu naturali constitutus, si tamen extra fines Imperii, in quo independentiam pactus est, se conferat, in libero aliorum Imperantium arbitrio situm erit, utrùm illam independentiam in suo territorio agnoscere velint, vel non; nam pactum non egreditur paciscentium personas. Humanitatis igitur, & indulgentiæ, non juris erat, quod paulò antè nominata Regina Sueciæ tum in Galliâ, tum Romæ pro independente, & nemini subjectâ agnita & habita fuerit. Huber. *de J. C. Lib. 1. Sect. 9. Cap. 6. num. 19. & 20.* Si autem abdicans Imperium independentiam pactus non sit, eundem omnino subditum fieri existimo, nec enim ob id, quòd Imperium abdicaverit, pars civitatis esse desinit, inter imperantes autem, & subditos in eadem civitate medium non datur; interim nihilominus eidem ob memoriam pristini fastigii cultum, reverentiâque exhibendam esse censeo, quia ipso Regiminè præcedenti sibi devinxit populum, ut gratitudinis & reverentiæ nexu ipsi maneat illigatus. Osiand. & Tesmar. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 9.*

III.

Secundò voluntate Imperantis expressâ summum amittitur Imperium alienatione, modò id pleno, & absoluto dominii jure habeat, secus verius nobis videtur, Imperium non amitti, cum talis alienatio nullus momenti sit, quæ autem nulla sunt, nullum habent juris effectum: nec dici potest, esse tantum nullam respectu illius, in cujus gratiam fit, non etiam ex parte alienantis, qui enim jus suum alteri cedit, non aliter id dimittere velle censetur, quam si illud in cessionarium transeat, utpote cujus solius gratiâ id dimittere vult: Ergo si transire non possit, non creditur id velle dimittere. Unde

Unde frustra opponunt adversarii, quod Rex alienando Regnum eidem renunciet, cum non simpliciter, & absolutè renunciet, sed sub hac tantum conditione, si cum effectu juris Regnum in alterum transferri valeat, qua conditione deficiente non intelligitur Regnum dimittere velle. *Grot. cit. Cap. 4. §. 10. & Vitriar. ibidem Quæst. 12.*

IV.

Tacità voluntate summum amittitur Imperium derelictione facto declarata, quid enim interest, utrum verbis, vel facto quis voluntatem suam declarat? Exemplum nobis præbet Henricus tertius Poloniæ Rex, qui audita morte fratris Caroli noni Galliarum Regiam clam se Cracoviã subduxit. Unde Poloni insequente anno Stephanum Batori Principem Transylvaniæ Regem creavere.

V.

Præsumpta voluntas abdicandi Imperium elicitur ex silentio, qui enim scit, Regnum suum ab altero tanquam proprium possideri, & cum contradicere possit, tempore immemoriali tacet, id derelinquere censetur, qua de re supra §. 6. satis dictum est. Interim licet quis Imperium sibi commissum negligentius curet, non tamen propterea id statim pro derelicto habere censetur, quia nec privati res suas pro derelictis habere creduntur, quamvis eas negligentius observent: Ergo multò minùs Imperium censetur pro derelicto habitum, tametsi id negligentius curetur, cum summum Imperium tanquam res longè nobilissima non tam facile deserit soleat, quam res privatæ; gratias quidem populo Romano egit Antiochus, quod nimis magnâ procreatione liberatus modicis terminis uteretur. *Valer. Max. Lib. 14. Cap. 1.* At pauci nostrâ ætate sunt Antiochi, qui vis potius præesse, quam subesse vult. Ad excludendum igitur animum derelinquendi sufficit, si aliquos summi Imperii actus exerceat, licet cæteroquin Imperium negligentius curet. *Grot. cit. Cap. 7. §. 9. in fin.*

VI.

Invito Imperante summum Imperium desinit primò lapsu temporis, ad quod delatum est; nam, ut supra ostendi, ex naturâ rei non

non repugnat, summum Imperium ad certum tempus deferri, ita ut eo elapso exspiret. Secundò definit, si Regnum feudale ex capite felonie amissum sit. Tertiò si casus Legis commissoriae, sub qua Imperium delatum, existat. Quartò interitu populi. Quintò occupatione bellica. Sextò denique morte ejus, qui summum Imperium habuit, quo casu illud quandoque ad populum revertitur, quandoque verò non revertitur: interest nimirum, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, non aliter morte Imperantis Imperium revertitur ad populum, quàm si ille sine omni hærede decesserit, si enim hæredem ex testamento, vel ab intestato habeat, Imperium in hæredem transit, si autem nullã editã voluntatis significatione, nullo etiam relicto consanguineo mortuus sit, omne jus, quod habuit, penitus interiit, ac proinde populus, qui in ditione ejus fuerat, sui juris existit, nec enim Imperium inter eas res est, quæ primo occupanti cedunt, nisi, qui subditi fuerant, libertatem suam ultro deserant. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, refert, utrùm electione, vel successoria Lege delatum sit. Illo casu morte Imperantis Imperium ad populum redit, nec citra novam electionem in ejus filium transit. Hoc autem casu non aliter revertitur ad populum, quàm si cum ipso simul familia Regnatricis defecerit.

S. XI.

De Regia tutela.

S U M M A R I A.

- I. Si Regnum devolvatur ad eum, qui nondum regnipotens est, tunc locus fit tutela.
- II. Enimam tutela Regia debeatur, si nulla Lex publica hac in parte adsit?
- III. Quamdiu tutela Regia duret?

I.

Quòd si Regnum vel ex præsumpta voluntate Regnantis, vel ex Lege successoria devolvatur ad eum, qui propter teneram ætatem nondum, ut Liv. Lib. 24. Cap. 4. loquitur, regnipotens est, hoc

Hoc casu sana postulat ratio, ut Imperium interim, donec Rex ad legitimam pervenerit aetatem, per tutores administraretur; qui enim vult, ut & illi in Regno succedere possint, qui administrationis nondum sunt capaces, necessario simul velle debet, ut eandem interim alii nomine Regis in se suscipiant, quod & moribus omnium populorum receptum esse constat. Bene Imperator noster in §. 6. *Inst. de Attilian. tutor. Impuberes*, inquit, *in tutelâ esse naturali juri conveniens est, ut is, qui perfecta aetatis non est, alterius tutelâ regatur.* Hoc igitur satis certum est. At

II.

Dubium non leve superest, cuiam tutela Regia debeat, si nulla Lex publica, quæ imprimis spectanda est, hac in parte adsit, videtur interesse, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrum pater testamento tutorem dederit, vel non. Illo casu is tutor erit, quem pater constituit; si enim Rex de ipso Regno patrimoniali prohibere potest, ita ut ejus voluntas non minus servanda sit, quam privati patrisfamilias testamentum, multo magis is de tutelâ disponere poterit. Hoc autem casu mater tutrix erit, quippe quæ jure naturæ in liberos, qui per lubricum aetatis se ipsos regere nequeunt, ex titulo generationis non minus Imperium habet, quam pater, juri autem in personam naturale consequens est jus in res. Si verò mater vel nolit esse tutrix, vel non adsit, is tutor erit, quem familia Regnatricis elegerit, quoniam par omnium jus esse videtur; licet enim non desint, qui hoc casu tutelam proximo successori deferri putent, eorum tamen sententiæ accedere haud possumus, cum res plena periculi sit, Reges pupillos successoris tutelæ committere; testantur enim historiae, quod multi ex illis ejusmodi pupillos veneno, aut armis sustulerint, ut Regno potirentur; censetur autem defunctus Rex noluisse, ut post mortem suam pupillam tutelæ tum Reipublicæ, tum ipsi pupillo adeo periculosa committatur, cujus præsumptæ voluntati in Regno patrimoniali omnino standum est. Quod si Regnum sit non-patrimoniale, rursus interest, utrum pater testamento tutorem dederit, vel non. Illo casu iterum is tutor erit, quem pater constituit; licet enim sint, qui putent, in Regno

non-patrimoniali à patre testamento tutorem dari non posse, contrarium tamen nobis verius esse videtur, cui enim populus curam salutis publicæ commisit, eidem simul etiam electionem tutoris Regii commississe censetur hoc ipso, quòd in delatione Imperii potestatem de tutela disponendi sibi expressè non reservaverit, quam sententiam multa etiam comprobant exempla; si tamen populus videat, tutorem testamento datum aut non idoneum, aut suspectum esse, integrum eidem erit, à voluntate paternâ recedere, & alii tutelam Regis impuberis deferre. Hoc autem casu ulterius refert, utrum in tali Regno etiam fœminæ ad successionem admittantur, vel non. Si & fœminæ successiõnis capaces sint, matrem Regis pupilli tutricem fore existimo, nam ex eo, quòd populus fœminas quoque ad successionem admittat, conjecturâ nascitur, quòd etiam matrem, utpote cui ipsa natura in personam Regis impuberis Imperium dedit, ad ejus tutelam velit admittere. Si verò populus fœminas à successione excluderit, etiam matrem à tutela excludere voluisse censetur. Si denique mater vel nolit, vel non possit esse tutrix, videtur in arbitrio populi, aut Procerum Regni stare, cuinam tutelam Regis impuberis deferre velint. Confer Nicol. Hert. *de Tutel. Reg. Sect. 1. §. 10. & seqq.* Böhmer. *in J. P. U. Part. special. Lib. 3. Cap. 4. §. 27.* Grot. qui tamen ex parte à nobis dissentit, *Lib. 1. Cap. 3. §. 15.*

III.

Durat autem tutela Regia tamdiu, donec Rex ad eam pervenerit ætatem, quam vel mos, vel observantia, vel Lex publica Regni ad capeffendum Regimen definivit, velut in plerisque Europæ Regnis definita est; sic enim Reges Galliæ Regnipotentes fiunt post annum decimum tertium completum, eadem ætate etiam Reges Lusitanæ, & Hispani. ad suscipiendam Regni administrationem admitti refert Hert. *cit. differt. Sect. 2. §. 4.* Si verò ætas nec more, & observantiâ, nec Lege publicâ Regni definita sit, tanta hoc casu jure naturæ in Rege ad finiendam tutelam requiritur ætas, ut is populum sibi commissum saltem accedente prudentium consiliariorum auxilio regere possit. Quòd si desuper nascatur dubium, potestas hoc decidendi in Regno patrimoniali domui Regnatrici; in non-patrimoniali verò populo, aut, qui populum representant, Proceribus videtur competere. Confer Hert. *diff. Sect. 2. §. 3.*

PARS

PARS TERTIA.

De Juribus summæ Potestatis civilis.

EXposita fuit superiore parte natura summæ Potestatis in communi, superest, ut jam ejusdem jura in specie excutiamus, quæ commodè ad tria genera reduci posse videntur; vel enim immediate respiciunt personas, ut jus ferendi Leges &c. vel res privatorum, ut jus imponendi tributa, & vectigalia &c. vel denique ipsum territorium, ut jus exstruendi fortalitia &c. de quibus ordine agemus, ita tamèn, ut ea, quæ passim in jure etiam privato tradî solent, paucis absolvamus. Sit igitur

CAPUT I.

De Juribus Potestatis civilis, quæ immediate personas respiciunt.

§. I.

De Jure ferendi Leges.

SUMMARIA.

- I. *Ad conservationem civilis societatis potestas ferendarum Legum est omnino necessaria.*
- II. *Definitur Lex civilis.*
- III. *Dividitur primò in Imperantem, & permissentem.*
- IV. *Secundo in præceptivam & penalem.*
- V. *Tertio in prohibentem, & irritantem.*

VI. *Quartè*

- VI. *Quarto in favorabilem & odiosam.*
- VII. *Legem civilem ille demum ferre potest, penes quem summa in civitatem potestas residet.*
- VIII. *Si Regina nupserit, quisnam Leges ferre possit, an Illa, vel ejus Maritus?*
- IX. *Quid requiratur, ut quis Legum civilium vinculo obstringatur?*
- X. *Subditi perpetui non aliter Legibus suae Reipublicae obligantur, quam si praesentes sint.*
- XI. *Sufficit tamen, eos moraliter saltem praesentes esse, licet physice sint absentes.*
- XII. *Etiam subditi temporarii Legibus civilibus illius Reipublicae, ubi interim existunt, obligantur.*
- XIII. *Nisi vel talis Lex sit, qua veram, & proprie dictam subjectionem supponit.*
- XIV. *Aut nihil intersit ad felicitatem Reipublicae, utrum illam observent, vel non.*
- XV. *Subditis tamen temporariis accenseri haud possunt persona legatorum.*
- XVI. *Muldo minus ipsi supremi Principes, si in alieno territorio existant.*
- XVII. *Utrum ipse Legislator suis Legibus obligetur?*
- XVIII. *Leges Regni civiles in actibus Regum privatis locum habent, nisi sint poenales, & coactivae.*
- XIX. *Aut nisi ex circumstantiis appareat, quod Reges ejusmodi actus à communibus Regni Legibus immunes esse velint.*
- XX. *Utrum persona Ecclesiastica Legibus civilibus obligentur?*
- XXI. *Legibus civilibus praecipere possunt soli actus possibiles, honesti, & qui non nimis ardui, ac difficiles sunt.*
- XXII. *Possunt non tantum actus justitiae, sed & aliarum virtutum moralium praecipere.*
- XXIII. *Prohiberi possunt non tantum actus turpes, sed etiam indifferentes, imò & qui per se, ac in sua specie honesti sunt.*

XXIV. Per-

- XXIV. *Permitti denique possunt non solum honesta, & indifferentia, sed quandoq, etiam inhonesta.*
- XXV. *Afferitur forma Legum civilium tum interna, tum externa, quæ posterior stat in promulgatione.*
- XXVI. *A quonam tempore Leges civiles obligare incipiunt?*
- XXVII. *Leges civiles, si iuste sint, obligant non tantum pro foro externo, sed & interno.*
- XXVIII. *Quid dicendum sit de Legibus in præsumptione fundatis?*
- XXIX. *Unde colligi possit, quod Lex in præsumptione alienjus facti, vel potius universalis periculi fundata sit?*
- XXX. *Lex civilis pœnalis pura, aut disjunctivè mixta regulariter non obligat ad actum, vel omissionem actus.*
- XXXI. *Si autem sit conjunctivè mixta pœnalis, regulariter obligat in conscientia ad actum, vel omissionem actus.*
- XXXII. *An, & quatenus Leges civiles pœnales obligent ad pœnam?*
- XXXIII. *An, & quatenus Leges irritantes in conscientia obligent?*
- XXXIV. *Afferuntur contraria Legum civilium.*

I.

Inter Jura summi Imperii, quæ immediatè personas respiciunt, primum locum tenet potestas ferendarum Legum, utpote ad conservationem civilis societatis omnino necessaria; in Legibus, inquit Aristotel. *Lib. 1. Rhetor. Cap. 4. consistit salus civitatis, & rectè sunt enim Leges tutela proborum, frœnum improborum, firmamentum tranquillitatis publicæ. Mens, & animus, ait Cicer. pro Cluent. & consilium, & sententia civitatis posita est in Legibus: ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine Lege suis partibus, ut nervis, ac sanguine, & membris uti non potest.*

II.

Definiri solet Lex civilis ex S. Thoma, quod sit ordinatio rationis in bonum communitatis politicæ ab eo, qui curam illius habet, promulgata.

III.

Dividitur I. in imperantem, & permittentem. Imperans porro vel est præceptiva, vel prohibitiva actus. Illam vulgò affirmativam: hanc verò negativam appellant. Lex permissiva vel continet permissionem plenam, vel minùs plenam. Plena permissio est, quæ jus dat ad aliquid omnino licetè agendum, ac proinde agentem etiam in foro interno securum reddit. Minùs plena verò, quæ tantùm impunitatem tribuit in foro externo, in foro conscientie autem agentem tutum non reddit. Sic jure Romano permiffum est marito adulterum vilis conditionis in flagranti cum sua uxore domi suæ deprehensum occidere. *L. 24. in princ. ff. & L. 4. Cod. ad Leg. Jul. de adulter.* Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 17. num. 2.*

IV.

Dividitur II. in præceptivam, & pœnalem. Præceptiva dicitur, qua simpliciter aliquid præcipitur, vel prohibetur absque hoc, quòd pœna diceretur transgressoribus. Pœnalis verò, quæ pœnam minatur transgressoribus: estque vel merè pœnalis, vel mixta. Merè pœnalis dicitur, quæ solius pœnæ mentionem facit absque hoc, quòd actum explicitè præcipiat, vel prohibeat. Mixta verò, quæ duo continet membra, in quorum primo aliquid præcipitur, vel prohibetur, in altero autem pœna præfigitur transgressoribus, & vel mixta est verbis conjunctivis, vel disjunctivis. Lex conjunctivè mixta dicitur, quæ & actum præcipit, vel prohibet, & simul pœnam minatur transgressoribus. Disjunctivè verò mixta vocatur, quæ sub disjunctione actum præcipit, vel prohibet, & pœnam minatur.

V.

Dividitur III. in Legem prohibentem & irritantem. Prohibens dicitur, quæ actum nudè prohibet. Irritans verò, quæ actum etiã jubet esse irritum. Quamvis autem jure civili Romano omnis Lex prohibens fit etiam irritans, nisi contrarium aliunde colligatur, per text. express. in *L. 5. Cod. de Legib.* hoc tamen non est ex vi nudæ prohibitionis, sed provenit ex virtute novæ illius Legis, quam
alii

alii populi sequi necesse non habent; diversa enim sunt, prohibere, & irritum quid facere, ac per consequens non eo ipso, quod Legislator civilis aliquid prohibeat, illud, si contra prohibitionem factum fuerit, etiam irritare velle censetur, cum prohibitio vim suam exerere possit per pœnam vel expressam, vel arbitrariam. Grot. Lib. 2. Cap. 5. §. 16.

VI.

Dividitur IV. in favorabilem, & odiosam. Favorabilis dicitur, quæ ex fine suo primario alicui favere intendit, tametsi hic favor cum damno alterius necessario connexus sit. Odiosa verò, quæ malum alterius habet pro motivo. Lex favorabilis, nisi contraria Legislatoris voluntas aliunde colligatur, amplam recipit interpretationem, odiosa verò per se loquendo strictæ interpretationis est. In dubio Lex favorabilis potius censenda est, quàm odiosa, quia de Legislatore merito præsumimus, quòd beneficium potius voluerit conferre, quàm plectere vel coercere.

VII.

Causa efficiens Legum civilium est Legislator. Potest autem Legem civilem ille demum ferre, penes quem summa in civitatem potestas residet; Legislatio enim est unus ex præcipuis actibus gubernationis Reipublicæ: Ergo per se spectat ad potestatem gubernativam Reipublicæ. Deinde Lex totam obligat communitatem: Ergo ferri debet ab eo, qui superior est communitate, cum æqualis æqualem nequeat Legis vinculo constringere. Suarez de Legib. Lib. 1. Cap. 8. num. 3. & seqq.

VIII.

Quæri potest, si Regina nupserit, quisnam Leges ferre possit? an Illa, vel ejus Maritus? vera, & usu ipso comprobata sententia stat pro Regina, quia ex natura rei nec summa potestas, nec summæ potestatis exercitium per nuptias in maritum transit, sed potestas uxorem remanet, cum non repugnet, foeminam subesse marito quoad usum matrimonii, Regimen familia, & educationem liberorum, præesse verò quoad gubernationem politicam Reipublicæ. Suarez de Legib. Lib. 3. Cap. 9. num. 10. & seqq. Aliud dicendum foret, si

Regina summam potestatem titulo dotis in maritum transtulisset, vel saltem liberum, & ab eâ independens summæ potestatis exercitium eidem permisisset, quorum tamen neutrum in Regno hæreditario, & lineali sine populi, aut qui populum referunt, Procerum consensu fieri potest. Vid. *Part. 2. §. 3. num. 10. & 11.*

IX.

Subjæctum Legum civilium sunt subditi Legislatoris usu rationis præditi. Duo igitur concurrere debent, ut quis Legum civilium vinculo obstringatur. Primum est, ut Legislatori subjæctus sit, quia Lex est commune præceptum obligans eos, quibus imponitur, nemo autem præcepto obligari potest, nisi qui præcipienti subjæctus est. Alterum, ut usum rationis habeat, nam Lex est moralis regula humanorum actuum, ac proinde non potest dirigere eos, qui usum rationis non habent, cum sint inhabiles ad vim Legis intelligendam.

X.

Duo autem sunt genera subditorum, alii enim sunt perpetui, alii temporarii. Perpetui dicuntur, qui ex causâ permanente in aliquâ Regione commorantur. Temporarii verò, qui transeundi, aut moræ exiguæ causâ alicubi sunt. Perpetui haud dubiè Legibus suæ Reipublicæ tenentur, modò in territorio Legislatoris existant; si enim extra illud constituti sint, illis haud tenentur, quia Lex ultimò respicit felicitatem territorii, in quo Legislator constitutus est tanquam caput ad illam suis Legibus procurandam. Unde potestatem ferendi Leges non aliam accepit, quàm in quantum ea necessaria est ad hujusmodi felicitatem promovendam, ad quem finem per se loquendo nihil conducit potestas ligandi subditos extra territorium existentes, cum transgressio, quæ fit extra territorium Legem ferentis, ejus Reipublicæ nullum inferat damnum. Alia ratio est præcepti, hoc enim subditum obligat, etiamsi is extra territorium præcipientis existat, quia ultimò respicit privatam felicitatem subditi, cui expedit, ubique locorum obligari posse, & ideo obligatio præcepti inhæret ossibus illius. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 1. Cap. 1. contr. 6. num. 63.*

XI. Planè

XI.

Planè aliquando Legum civilium vis etiam ad subditos absentes extenditur, si enim absens in territorio ponat actionem prohibitam, vel non ponat actionem præceptam, perinde delinquit in Leges territorii, ac si corpore præsens esset, quia licet physicè absens sit, moraliter tamen præsens esse censetur, cum transgressionem Legis in territorio suæ Reipublicæ consummet, quod sufficit, ut subditus Lege obligari possit; nisi enim Legislator certas actiones præcipere, vel prohibere posset subditis etiam extra territorium suum existentibus, non posset is commodis, & utilitati suæ Reipublicæ satis providere, ac proinde careret potestate necessariâ ad bonum, & felicem statum territorii. Sic si Lege tuæ Reipublicæ supplicium rotæ veneficio sit præstitutum, pœnam hanc incurris, licet ex territorio alio venenum transmiseris, quia moraliter deliquisse censeris in territorio tuæ Reipublicæ, cum flagitium ibi voluntate tuâ fuerit consummatum, alias sanè parum prospèctum esset disciplina publicæ, si subditis physicè absentibus offendere liceret quietem territorii, cum parum intersit, utrum per causam physicam, vel moralem vincula tranquillitatis publicæ dissolvantur. Similiter si Lex omnibus reditum præcipiat, quos bello fortè Reipublicæ illato abesse contigerit, qui non revertuntur, cum reverti possent, in Legem hanc committunt, cum enim in territorio se non sistant præsentés, adeoque non ponant actionem præceptam, moraliter censentur delinquere in territorio, quia ibi censetur aliquis delinquere, ubi non facit, quod ibi facere deberet. Haunold. *ubi supra num. 58. & 72.* Dn. Gletle *in J. F. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. 5. num. 16.*

XII.

Porro etiam subditi temporarii Legibus civilibus illius Reipublicæ, ubi interim existunt, obligantur, quia ad gubernationem populi moraliter necessarium est, ut, qui eidem vel ad tempus se admiscant, conformes se reddant ejus populi institutis, & idèd Re-rumpublicarum Rectores non aliter peregrinis transitum, aut commorationem in suo territorio concedere censentur, quàm si illi eorum jurisdictioni, & Legibus tamdiu se subjiciant, quamdiu ibidem

commorantur. Unde hoc ipso, quod territorium alienum intrent, illius jurisdictioni, & Legibus se submittere intelliguntur. Sic lege, quâ privatis venatio interdicitur, aut propter caritatem annonæ prohibetur exportatio frumenti, etiam exteri obstringuntur. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 5.*

XIII.

Planè si talis Lex sit, quæ veram & propriè dictam subjectionem supponit, ea ad subditos temporarios haud pertinet, quia Leges non alios obligant, quàm quos Legislatores vult obligare. Si autem talis Lex sit, quæ veram, & propriè dictam subjectionem supponit, Legislatores vult tantùm obligare subditos propriè & strictè dictos, in quos scilicet omnia jura summæ potestatis exercere potest, ad quam classem, ut per se manifestum est, subditi temporarii haud pertinent.

XIV.

Deinde nec illis Legibus tenentur exteri, quas sive observent, sive non observent, ad felicitatem Reipublicæ nihil facit, veluti sunt Leges, quibus cohibetur nimius vestium luxus; finis enim earum est præcavere, ne subditi verè tales cum præjudicio felicitatis publicæ facultatibus se exhauriant, cum intersit Reipublicæ cives, & subditos habere locupletes. Utrùm ergo subditi temporarii Leges illas observent, vel non, in ordine ad felicitatem territorii, ubi per breve tempus morantur, nihil facit; licet enim nimio vestium luxu bona sua dissipent, hoc tamen non cedit in præjudicium illius Reipublicæ, ubi interim existunt, sed alterius, cujus veri, ac propriè dicti sunt subditi; si tamen periculum subesset, ne & subditi verè tales paulatim ejusmodi Leges spernere incipiant, etiam peregrini illis se accommodare tenerentur.

XV.

Cæterùm subditis temporariis accenseri haud possunt persona legatorum, quia Jure Gentium perinde habentur, ac si non existent in territorio illius, in cujus Aula morantur, ac proinde Legibus civilibus alienæ Reipublicæ neutiquam tenentur. Unde nec in loco

loco legationis puniri queunt , etiamsi ibi delinquant , ut alibi dicemus.

XVI.

Multò minùs subditis temporariis annumerari possunt supremi Principes, si in alieno territorio existant, aut commorentur; ubique enim Rex existit, summam ille in suos subditos potestatem retinet: Ergo non fit subditus temporarius, cum implicet habere summam potestatem, & simul altiori potestati ejusdem Ordinis, & lineæ subiectum esse. Igitur jure merito Maria Regina Scotiæ noluit Angliæ Legibus se subdicere, etsi in Anglia moraretur, testata, ut Tesmar. *Lib. 2. Cap. 2. §. 5. Lit. B. ex Cambden. refert, vel milles perire se malle, quam subditam se agnoscere, cui malè reponebant Angli, quamvis non originariam, temporariam tamen eam esse subditam, cum duo Principes absoluti quoad auctoritatem Regiam simul in uno Regno esse nequeant, quasi verò quidquam decedat Regiæ potestati, si Rex exterius in alterius Regis territorio existens Regiam auctoritatem, & potestatem in suos subditos retineat? Rectè Cais. de Jur. & Jud. Legat. Section. poster. num. 23. manet, inquit, una in una civitate potestas summa, quam alter in eam exercet, alter in ea habet quidem, sed non in eandem.*

XVII.

Cum igitur Legum civilium vinculo ille demùm constringatur, qui Legislatori subiectus est, ideo per se sequitur, ipsum Legislatorem suis Legibus directè neutiquam obligari, cum nemo sibi ipsi subiectus esse possit; si tamen Lex respiciat materiam summæ potestati, ac subditis communem, Legislator Lege suâ saltem indirectè tenetur, tanquam principalis pars communitatis politicæ. Haurold. *cit. Constr. 6. §. 1. num. 54. Dn. Gletle ubi supra num. 9.*

XVIII.

Quodsi Leges Regni civiles actum aliquem irritum, aut irritabilem reddant, tunc interesse videtur, utrum id in favorem agentis, vel in ejus pœnam sit constitutum. Illo casu ejusmodi Leges etiam

etiam in actibus Regum privatis, quos cum subditis celebrant, locum habent. Sic si Rex in contractu emptionis ultra dimidium à subdito laesus sit, dubium mihi non est, quin eidem, si jus Romanum in Regno sit receptum, remedium *L. 2. Cod. de Rescin. vendit.* competat, quia Rex in dubio voluisse praesumitur, ut actus ipsius communem Legum regulam sequantur, ac proinde non aliter contrahendo subditis se obligare voluisse intelligitur, quam salvis juris remediis, quæ per communes Leges Regni privatis indulta sunt. Hoc autem casu arbitror, illas locum non habere, quia Leges penales, & coactivæ respectu summorum Imperantium vim suam exercere haud possunt, punitio enim, & coactio inter punientem, & punitum, cogentem, & coactum distinctionem supponunt realem, cum nemo se ipsum punire, aut cogere queat. *Grot. Lib. 2. Cap. 14. §. 2. & 3.*

XIX.

Planè si ex circumstantiis appareat, quòd Reges actus suos, quos non ut Reges, sed privatorum instar cum subditis celebrant, à communibus Regni Legibus immunes esse velint, hoc casu utique aliud dicendum erit, cum nullà necessitate eas sequi cogantur, ac proinde licet contractus aliquis secundum Leges Regni nullus, & irritus foret, si tamen Rex sciens, & volens contractum illum cum subdito ineat, contractus erit validus, modò ea habeat, quæ jus naturæ ad ejus valorem desiderat. Sic licet Leges Regni ad validitatem contractus emphyteutici fortè scripturam desiderarent, posset tamen supremus Princeps, si vellet, prædium suum, etiam non interveniente scripturâ, alteri in emphyteusin concedere, etsi de hac ejus voluntate constaret, contractus non minus esset validus, quam si scriptura accessisset. *Grot. cit. loc. Puffendorf. Lib. 2. Cap. 10. §. 4.*

XX.

Deinde neque personæ Ecclesiasticæ directè Legibus civilibus obligantur, cum à jurisdictione & potestate Principum secularium absolute sint exemptæ. *Cap. 10. X. de Constit.* Si tamen non lædant immunitatem ecclesiasticam, sed materiam respiciant ecclesiasticis &

& laicis communem, & ad rectam Reipublicæ gubernationem pertineant, ejusmodi Legibus saltem indirectè obstringuntur, nam hoc ipso, quòd summi Pontifices personas ecclesiasticas in partem civilitatis politicæ, & ad commercia cum Laicis admitti velint, etiam velle censentur, ut tales Leges civiles observent, qui enim vult unum, vult omnia connexa cum illo. Suarez *Lib. 3. de Legib. Cap. 34. per tot.* Haunold. *cit. Cap. 1. Contr. 6. §. 4. num. 80. & seqq.*

XXI.

Objectum Legum civilium sunt actiones humanæ omnes, quæ præcipi, prohiberi, aut permitti possunt. Præcipi possunt, soli actus possibiles honesti, & qui non nimis ardui, ac difficiles sunt. Excluduntur ergo primò actus naturæ viribus impossibiles, quia ad impossibile nemo obligari potest. Deinde actus inhonesti, & turpes, quia Lex vi essentia suæ debet esse regula honestæ operationis. Denique actus nimis ardui, ac difficiles, nisi enim Leges accommodatæ essent, fragilitati hominum, occasionem præberent moraliter certam frequentissimis transgressionibus formalibus, & hoc ipso à naturâ Legum deflecterent, quia plus incommodi, quàm commodi afferrent Reipublicæ, ac proinde ita demum vim obligandi habent, si lata sint ad humanum modum, & cum sensu imbecillitatis humanæ. Planè necessitate Reipublicæ exigente etiam actus ardui, ac difficiles, & cum certo periculo mortis conjuncti præcipi possunt, cum communitas politica non possit esse destituta potestate moraliter necessariâ ad sui conservationem, ac proinde si necessitas exigat, ut actus aliquis difficilis, & per se cum periculo mortis conjunctus præcipiatur, potest ille præcipi. Suarez *cit. Lib. 3. Cap. 30. num. 4. & 5.*

XXII.

Possunt autem Legibus civilibus non tantùm actus justitiæ, sed & aliarum virtutum moralium præcipi, quia finis earum Legum in naturali stat felicitate politicæ civilitatis, qui finis obtineri non potest, nisi pleræque virtutes in civilitate floreat, omnes tamen omnium, & singularum virtutum actus Legibus civilibus præcipi

cipi haud possunt, tum quia Lex humana debet esse moderata, & de re moraliter possibili universæ communitati, saltem pro majori parte, tum quia ad finem Legis humanæ non sunt necessarii omnes actus omnium virtutum, mensura autem potestatis ex fine illius sumenda est. Suarez *dict. Lib. 3. Cap. 12. à num. 7.*

XXIII.

Prohiberi ex adverso possunt non tantum actus turpes, & inhonesti, sed etiam indifferentes, imò & qui per se, ac in sua specie honesti sunt, si in certis circumstantiis bono publico non conducant, aut fini per Legislatorem intento adversentur. Sic licet per se bonum sit administrare justitiam, jus tamen Romanum prohibet, ne administretur die feriato *L. 7. & ult. Cod. de feriis.* Suarez *dict. Cap. 12. num. 18.*

XXIV.

Permitti denique possunt Lege civili non solum honesta, & indifferentia, sed inhonesta quoque, si fragilitas hominum lenitatem hanc postulet, vel ejusmodi permissio necessaria sit ad evitandum majus malum, quia propterea Lex non approbat ipsum actum turpem, sed impunitatem saltem tribuit in foro externo, quod malum non est, cum Legislator civilis non teneatur necessario delicta in omnibus circumstantiis punire, imò nequidem omnia vitia contra omnes virtutes prohibere possit, omnia enim vitia cavere non est omnium, nec multorum, sed perfectorum; Lex autem civilis accommodata esse debet communitati humanæ secundum naturalem conditionem spectatæ. Suarez *cit. Cap. 12. num. 12.*

XXV.

! Forma Legum civilium duplex est, interna & externa. Interna consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguuntur tum à jure naturæ, tum à jure Gentium, quæ differentia facilè ex iis, quæ suo loco de utroque jure dicta sunt, erui potest. Externa verò stat in earum promulgatione, sine qua Lex nulla intelligi potest, cum ci-
tra

trā eam non possit habere rationem communis regulæ. Tametsi igitur in publico Regis, aut Optimatum concilio decreta, & conscripta sit, vim tamen obligandi non habet, priusquam communitati fuerit promulgata. Suarez *dict. Lib. 3. Cap. 16. num. 1. & 2.* Jure Romano quidem necesse est, ut promulgatio in singulis fiat provinciis, nec ad universalem Legis efficaciam satis est, si tantum in Metropoli sit promulgata *Nov. 66. Cap. 1.* quæ licet de Legibus testamentariis tantum loquatur, ob generalitatem tamen Rubricæ communi peritorum consensu ad omnes Leges civiles extenditur, ex naturā autem rei etiam in Republicā ex pluribus provinciis conflata unam promulgationem in Metropoli factam sufficere existimat Suarez *dict. Cap. 16. num. 14.*

XXVI.

Effectus Legum civilium est obligatio, quam statim, ac promulgatæ sunt, producant, nisi aliud tempus, ex quo obligare debeant, vel ab ipso Legislatore fuerit expressum, vel jure communi Reipublicæ, sive scripto, sive non scripto determinatum, prout jure Romano tempus bimestre post promulgationem constitutum legitur *in cit. Nov. 66. Cap. 1.* Ratio est, quia Lex postquam per promulgationem essentiale suum complementum accepit, statim agere potest, nisi virtus ejus aliunde impediatur: Ergo si aliud tempus non sit determinatum, quasi agens naturale statim etiam agit. Planè licet Lex sufficienter promulgata, si ejus virtus non fuerit suspensa, & obligatio ad certum tempus dilata, statim obligare incipiat, non tamen simul, & in eodem momento obligat in toto territorio, pro quo fertur, sed successive, & intra tempus moraliter sufficiens, ut notitia Legis, & promulgationis factæ per totum territorium diffundatur; uti enim ad obligationem proximam Legis per se necessaria est ejus notitia, ita ad obligationem remotam saltem necessarium erit, ut per se loquendo possit devenire in notitiam. Est autem moraliter impossibile, ut facta promulgatione in uno loco statim omnes Reipublicæ subditi illius notitiam habere possint. Latè Suarez *cit. Lib. 3. Cap. 17.*

XXVII.

Obligant autem Leges civiles si iustæ sint, non tantùm pro foro externo, sed & interno, seu conscientia, cum potestas obligandi in conscientia omnino necessaria sit ad congruam, & convenientem gubernationem Reipublicæ politicæ, si enim Leges civiles non nisi sub pœnâ temporali à Legislatore infligendâ obligarent, pauci forent, qui eas observarent, sed plerique pœnas impositas vi, aut fraude eluderent. Accedunt textus Sacræ Scripturæ *ad Romanos 13.* & *Divi Petri Epist. 1. Cap. 2.* Vid. Suarez *sapè cit. Lib. 3. Cap. 21.*

XXVIII.

Excipitur Lex fundata in præsumptione alicujus facti, qualitatis, aut circumstantiæ pro hoc, vel illo casu particulari, quæ non obligat in conscientia, si factum illud aut circumstantia non subsit, quia fundamentum, & finis adæquatus Legis cessat. Sic Lex, quæ jubet obsequi sententiæ judicis, non obstringit in conscientia, si certò constet, sententiam esse injustam, quia fundatur in præsumptione, quòd sententia sit iusta. Aliud dicendum, si Lex fundata sit in præsumptione, seu potius in morali certitudine universalis periculi, tunc enim obligat in conscientia, licèt in casu particulari cesset periculum, quod Lex avertere intendit, quia fundamentum Legis non tollitur, cum semper verum sit dicere, actum esse periculosum, licèt non eveniat effectus. Sic Lex quæ prohibet habere plura officia Reipublicæ propter vitandum incommodum indebitæ administrationis obligat etiam illum, in quo tale incommodum cessat, eòquòd ad illa perfectissimè administranda sufficiat, quia Leges humanæ attendunt ad ea, quæ frequentius solent contingere, quod satis est, ut generaliter obligent. Confer. P. Suarez *sapè alleg. Lib. 3. Cap. 23. num. 6. & seqq.* & Claris. Dn. P. Pichler *ad Tit. Jur. Can. de Constit. §. 4. num. 39.*

XXIX.

Quamvis autem nequeat in universum determinari, utrùm Lex in præsumptione alicujus facti, vel universalis periculi fundata sit, sed

sed id partim ex verbis, & materiâ, partim ex usu, & mente peritorum sit defumendum, si tamen Lex actionem aliquam prohibeat, tanquam unice obnoxiam periculo nocumenti privati, vel circumstantiam, aut qualitatem respiciat, quæ unice concernit bonum privatum singulorum, censetur esse in præsumptione facti fundata, quia finis ejus unicus, & adæquatus est, ut vel bonum particulare promoveatur, vel damnum singulare avertatur. Si verò Lex actionem aliquam prohibeat, tanquam obnoxiam periculo nocumenti publici, vel via esset eludendæ Legis, si obtentu cessantis periculi deflectere liceret à normâ Lege præscriptâ, tunc Lex censetur esse fundata in præsumptione periculi universalis. Ratio prioris est, quia finis primarius Legis esse videtur, consulere bono publico, ac per consequens commune periculum; non casus particulares respexit; posterioris verò, quia non est prudenter credibile, quòd Legislator ferre velit Legem imperfectam, & bono publico parùm, aut nihil proficuum, qualis esset, cujus dispositionem callidâ machinatione eludere liceret. Ita Dn. Gletle *Part. 1. Pandect. Quæst. 3. num. 6. & seqq.* quem sequitur Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 1. num. 152. & seqq.*

XXX.

Dubium est, an, & quatenus in conscientia obligent Leges pœnales? & quidem primò, utrùm obstringant ad actum, vel omissionem actus? *scilicet* Interesse, utrùm sint pœnales puræ, vel mixtæ, & si mixtæ utrùm sint mixtæ verbis conjunctivis, vel disjunctivis. Lex civilis pœnalis pura, aut disjunctivè mixta non obligat in conscientia ad actum, vel omissionem actus; qui enim solius pœnæ mentionem facit, aut sub disjunctione tantum actum præcipit, vel prohibet, non sufficienter declarat, quòd determinatè ad actum, vel omissionem actus velit obligare: Ergo obligare velle non censetur, tum quia in dubio pars mitior, & benignior præferenda, tum quia contra eum, qui Legem dicere potuit apertius, facienda est interpretatio: omnis quidem pœna supponit culpam, at non necessariò supponit culpam Theologicam, sed contenta est culpâ civili, & politicâ: alia ratio est Legis Canonice, quæ pœnam minatur spiritualem, quia pœna suspensionis,

interdicti, vel excommunicationis infligi non potest, nisi præcesserit culpa Theologica. Planè aliquando ex materiâ Legis colligi potest, quòd Legislatores etiam civilis in conscientiâ obligare velit ad actum, vel omissionem actûs, licet expressis verbis eundem non præcipiat, aut prohibeat, sed solam pœnam comminetur, veluti si materia Legis pertineat ad pacem, & tranquillitatem Reipublicæ conservandam, vel ad magnum incommodum avertendum, & sinè obligatione conscientiæ spes exigua sit, obtinendi finem à Lege intentum, eò quòd fortè boni æquè, ac mali in materiam illam admodum proni, & proclives sint; nam tali modo Legislatores obligare velle præsumitur, qui magis convenit, & conducit saluti, atque tranquillitati Reipublicæ. At in ejusmodi circumstantiis magis convenit, & conducit saluti Reipublicæ, si subditi etiam in conscientiâ obligentur: Ergo &c. Confer. P. Suarez *de Legib. Lib. 5. Cap. 4. num. 9. & 12.* P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. Tract. 1. Cap. 1. Contr. 5. num. 46. & 47.*

XXXI.

Quod si lex pœnalis conjunctivè mixta sit, illa, nisi de contrariâ intentione Legislatoris aliunde constet, in conscientiâ obligat ad actum, vel omissionem actûs; potest enim legislator etiam civilis obligare in conscientiâ: Ergo si actum absolutè præcipiat, vel prohibeat, ad illum ponendum, vel omittendum etiam obligat in conscientiâ, quia absolutè præcipiendo, vel prohibendo satis declarat, quòd hoc modo obligare velit. Certè, si nulla pœna adjecta esset, ejusmodi lex obligaret in conscientiâ ad actum, vel omissionem actûs: Ergo obligat etiam, si pœna sit adjecta, quippe, quæ non eo fine adjecta est, ut obligatio Legis minuatur, sed ut magis stringatur, & exasperetur. Suarez *cit. Lib. 5. Cap. 3. num. 6. & seqq.* P. Haunold. *ubi supra num. 45.*

XXXII.

Secundò dubium est, an, & quatenus Leges civiles pœnales obligent ad pœnam? &c. Interesse, utrum pœnam immediatè determi-

terminet, & infligat ipsa lex, quæ lata sententiæ vocatur, vel eandem relinquat determinationi, aut saltem condemnationi iudicis, quæ ferendæ sententiæ nuncupatur. Pœna latæ sententiæ vel tantum impedit acquisitionem juris novi, vel privat jure jam quæsito. Prior etiam ante sententiam iudicis stringit à tempore commissi criminis; Respublica enim est jurium, ac bonorum suorum domina: Ergo non minus, quam quilibet privatus rei suæ Legem dicere, ac per consequens in pœnam delicti constituere potest, ut transgressor nullum ad ejusmodi bona communia habeat accessum. Posterior verò ante sententiam iudicis declaratoriam non obligat, quia, ut supra dictum est, Leges accommodatæ esse debent fragilitati humanæ: esset autem nimis durum, si quis post admissum delictum statim sui accusator, & pœnæ ab ipso jure latæ in conscientia executor esse cogeretur, quod tamen de solis pœnis temporalibus, non spiritalibus, ut quæ nostri fori non sunt, intellectum volumus. Confer. P. Suarez *cit. Lib. 5. Cap. 7. & 8.* Dn. Gletle *in J. F. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. ult. à num. 10.* Dn. P. Schmier *de Jur. Legál. Cap. 1. à num. 139.*

XXXIII.

Non minus dubium est, an, & quatenus Leges irritantes in conscientia obligent? *ry.* Interesse, utrum lex actum irritet in odium, & pœnam agentis, vel in ejus favorem, aut ob commune bonum: Si in odium, & pœnam agentis, applicari debent ea, quæ paulò ante de Lege pœnali in genere dicta sunt. Si verò actum irritum declaret, propter privatum, aut commune bonum, porro refert, utrum annexam habeat expressam, vel tacitam prohibitionem, vel non. *Itq.* casu obligat in conscientia ad omittendum actum prohibitum. Hoc autem casu non obligat quidem ad omittendum actum, obstringit tamen etiam ante sententiam, ut ex actu invalido nullum commodum, vel emolumentum percipere liceat. Sic non peccat quidem, qui testamentum condit debitis solemnitatibus destitutum, interim tamen hæres in tali testamento scriptus non potest hereditatem tutâ conscientia retinere, licet eidem nondum fuerit per sententiam abjudicata. Confer. Dn. P. Schmier *cit. Cap. 1. à num. 175.*

XXXIV.

Contraria Legum civilium sunt modi, quibus iterum cessant. Cessant autem tribus modis. Primò si causa finalis in totum, & absolutè cesset. Secundò si rursus abrogentur. Tertiò si in illis dispensetur.

§. II.

De Jure puniendi transgressores Legum.

S U M M A R I A.

- I. *Potestas puniendi fontes ad conservationem civilis societatis non minus necessaria est, quam potestas Legislatoria.*
- II. *Definitur pœna, & explicatur definitio.*
- III. *Rejicitur definitio Grotiana.*
- IV. *Dividitur pœna primò in ordinariam, & extraordinariam.*
- V. *Secundò in capitalem, & non capitalem.*
- VI. *Jus natura non tantum dicitur, licitum esse punire fontes, sed etiam præcipit, nisi adsit justa pœnam remittendi causa.*
- VII. *Ille demum punire potest, qui in delinquentem publicum habet Imperium.*
- VIII. *Propter delictum alienum nemo puniri potest.*
- IX. *Effectus tamen pœna quandoque in consequentiam ad alios innocentes perstringit.*
- X. *Interdum etiam occasione delicti alieni alius damnum sentire potest.*
- XI. *Qui particeps est delicti alieni, is haud dubiè puniri potest.*
- XII. *Propter delictum universitatis, in corpore, & bonis propriis non nisi illi puniri possunt, qui in crimen consenserunt, aut impium decretum sunt executi.*

XIII. *Pœna*

- XIII. *Pœna ob delictum universitatis non amplius exigi potest, si illi sint extincti, qui in delictum consenserunt.*
- XIV. *Obligatio tamen reparandi damnum injustè illatum perdurat.*
- XV. *Non possunt ab hominibus puniri actus peccaminosi interni, nisi voluntas peccandi ad actus externos processerit.*
- XVI. *Deinde pœna humana non subjacent leviores lapsus.*
- XVII. *Porro nec puniri solent ab hominibus actus oppositi illis virtutibus, quorum natura omnem coactionem repudiat.*
- XVIII. *Quomodo pœna differat à vindictâ.*
- XIX. *Adducitur finis pœna tum intrinsecus, tum extrinsecus, qui posterior triplex est.*
- XX. *Qui punit, honestum finem insendere debet, non in solo ejus, quem punit malo acquiescere.*
- XXI. *Quisnam sit effectus pœna tum ex parte puniti, tum ex parte punientis?*
- XXII. *Causa impellens ad peccandum plerùmque non est ipsa malitia peccati, sed vel impetus declinandi malum, vel appetitus alicujus boni.*
- XXIII. *Causa, qua in genere à peccando retrahere debes, est malitia peccati.*
- XXIV. *Idoneitas persona ad ponderandas causas avertentes, & reprimendos affectus impellentes desumi solet ex aetate, sexu &c.*
- XXV. *Recensentur circumstantia delicti ex Lib. 16. §. 3. & seqq. ff. de Pœnis.*
- XXVI. *Pœna non debet esse major, quàm exigat mensura delicti, nec minor, quàm postulet ratio disciplina publica.*
- XXVII. *Si pœna arbitrio judicis relicta sit, humanitas exigit, ut in mitiorem eligat, nisi causa extrinseca accedat.*
- XXVIII. *Tollitur pœna tum præviâ morte rei, tum remissione factâ ab eo, qui jus remittendi habet.*

- XXIX. *Potest summus Imperans delinquenti veniam dare, quamvis delicto Lege certa pœna sit præfixa.*
- XXX. *Etiã in homicidio.*
- XXXI. *Ut autem pœna ex toto remittatur iusta requiritur causa.*
- XXXII. *Si ad totalem remissionem sufficiens non sit, sufficere tamen poterit, ut saltem ex parte remittatur.*
- XXXIII. *Affinis pœna est vindicta.*
- XXXIV. *Describitur vindicta.*
- XXXV. *Vindictam ille demum sumere potest, qui nullius Imperio subiectus est.*
- XXXVI. *Ut vindicta iusta sit, requiritur, ut is, qui jus vindicandi habet, iustum ordinem servet, & modum non excedat.*
- XXXVII. *Deinde ut præcesserit injuria formalis.*

I.

Secundum, & juri ferendarum Legum connexum est jus puniendi transgressores legum, ut, quos virtutis amor à vitiis non retrahit, hos disciplinæ rigor coerceat; at, quàm pauci sunt, qui oderunt peccare virtutis amore? certè *Vulgus*, ut inquit Aristotel. *Lib. 10. Ethic. Cap. ult. non ita natum est, ut pudori obsequatur, sed ut metui, nec ut absteineat à pravis ob turpitudinem, sed ob supplicia, quæ nisi timenda forent, inefficax esset potestas legislatoria. Est ergo potestas puniendi fontes ad conservationem civilis societatis non minus, quàm potestas legislatoria necessaria.*

II.

Potest autem pœna in ordine ad propositum definiri, quòd sit malum auctoritate illius, qui summam in societate civili potestatem habet, subdito sceleris ab eo commissi directè & immediatè coercendi gratiã illatum. Placet singula definitionis verba exponere.

Dixi itaque primò malum, intellige physicum, seu tale, quòd dolorem infert, in quo pœna convenit cum aliis malis physicis, veluti

veluti morbo, grandine, incendio ex fulmine orto &c. quæ rationem pœnæ saltem humanæ non habent, licet rationem pœnæ divi-
næ habere possint, & sæpè habeant.

Dixi secundò, *authoritate illius, qui summam in societate civili potestatem habet*, ut excludantur castigationes, quas vel natura, vel Lex civilis quibusdam privatis, velut parentibus, dominis &c. permittit, quæ hujus loci non sunt, cum delicta liberorum, & servorum non tanquam ministri publici summi Imperantis, sed ex *authoritate* duntaxat privatâ coerceant. Deinde excluduntur etiam pœnæ, quas Deus tanquam supremus judex vivorum, & mortuorum sceleratis infligit, quæ pariter nostræ dispectionis haud sunt, nam per summam potestatem non intelligimus supremum Jus Dei, sed solam potestatem politicam in cœtum hominum perfectum, civilis societatis vinculo confociatum.

Dixi tertio, *subdito*; qui enim nullo modo alteri subiectus est, is ab eo puniri haud potest, cum punitio necessario ex parte punientis jus superius, ex parte autem puniti subjectionem supponat. Unde inter viventes in statu naturali pœna locum non habet, sed tantum vindicta, quæ, ut in progressu videbimus, multum differt à pœnâ. Utrum autem aliquis subditus sit perpetuus, vel temporarius, nihil in proposito interest.

Dixi quarto, *sceleris ab eo commissi*, nemo enim propter delictum ab altero commissum puniri potest; obligatio enim ad pœnam ex delicto venit, delictum autem est personale, quia ortum habet ex voluntate, qua nihil est magis proprium, & minus communicabile. Aliam rationem assignat *JCtus in Lib. 20. ff. de Pœn.* scilicet, quod pœna statuatur in emendationem hominum, qui finis non videatur obtineri per punctionem innocentis. At hæc ratio vera non est; vel enim *JCtus* intelligit emendationem aliorum hominum, vel ipsius delinquentis. Si aliorum hominum, videtur exemplum etiam statui posse extra personam delinquentis in tali persona, quæ delinquentem tangit, jam enim per hoc alii absterrentur ab ejusmodi delicto committendo. Si ipsius delinquentis, ut *JCtus* sensisse putant *Ziegler. Hennig. & Puffendorf*; non video, cur non etiam hoc casu emendatio obtineri possit per punctionem

tionem innocentis, si ille sciat propter suum delictum alium sibi charum puniendum esse. Grot. *Lib. 2. Cap. 21. §. 12.*

*Dixi denique ultimò, sceleris commissi directè, & immediatè coer-
cendi gratiâ, ut excludatur tortura, quæ non habet rationem pœnæ,
quia directè, & immediatè non adhibetur ad puniendum delictum,
de quo nondum constat, utrum ab eo, qui torquetur, commissum
sit, vel non, sed ad extorquendam confessionem, ut eâ habitâ de-
mum promerita pœna dictari, & irrogari possit.*

III.

Aliter pœnam definit Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 20. §. 1. num. 1.* sci-
licet quòd sit, *malum passionis, quod infligitur ob malum actionis,*
quam definitionem videtur sumpsisse ex Isidor. *Orig. 5.* ubi *duplici-
ter,* inquit, *malum appellatur; unum quod homo facit; alterum quod
patitur. Quod facit, peccatum est, quod patitur, pœna.* Ad malum
passionis refert is etiam operas, quæ damnatis ad triremes, vel in
opus publicum injunguntur, eò quòd ejusmodi operæ spectentur
quatenus agenti sunt molestæ. Per malum autem actionis intelli-
git non tantum delictum commissionis, sed & omissionis, ut adeò
sensus definitionis sit hic: *pœna est dolor illatus propter delictum.* Ve-
rùm hæc definitio nimis generalis, & ideo à proposito aliena est;
complectitur enim non tantum pœnam etiam divinam, sed & vin-
dictam, quam par de pari sumit: nos autem agimus de pœna, quæ
vi summæ potestatis politicæ subdito inferitur.

IV.

Dividitur primò in pœnam ordinariam & extraordinariam. Or-
dinaria dicitur, quæ ab ipsâ Lege determinata, ac definita est. Ex-
traordinaria verò, cujus determinatio pro circumstantiarum diver-
sitate judicis arbitrio relicta est, unde & arbitraria vocatur.

V.

Dividitur secundò in capitalem, & non capitalem. Capitalis
est, quæ vita adimitur, quò pertinet decollatio, suspendium, sup-
plicium rotæ, pœna ignis &c. Non capitalis verò, quæ salvâ vitâ,
vel

vel corpus affigit, vel famam, aut bona aufert, quò pertinet abscissio membri, condemnatio ad triremes, fustigatio, pœna infamiae, confiscatio bonorum.

VI.

Causa efficiens pœnæ duplex est, remota, & proxima. Remota est Jus naturæ, quod non tantum dicitur, licitum esse, punire fontes, ut putat Grot. *cit.* §. 1. *num.* 2. sed etiam præcipit, non quidem absolutè, sed sub conditione, nisi adsit justa pœnam remittendi causa, aliàs sanè non posset civilis societas subsistere, si, qui Rempublicam regunt, non tenerentur nocentes punire; nemo enim ampliùs securus foret, committerentur passim furta, rapinæ, cædes, &, ut paucis absolvam, quasi diluvium malorum sequeretur. Dispar est ratio vindictæ, quæ jure naturæ in statu naturali viventibus quidem permittitur, non verò præcipitur, cum quivis injuriam sibi illatam, si velit, remittere possit.

VII.

Causa proxima est is, qui punit. Potest autem ille demum punire, qui in delinquentem publicum habet Imperium, facultas enim pœnæ infligendæ supponit jus in personam delinquentis, ut, si nolit sententiæ vindicæ spontè obsequi, ad fatalem obedientiam vi Imperii compelli possit. Deinde facultas puniendi per se ordinatur ad utilitatem publicam: Ergo fundari debet in potestate publicâ; talis enim est potestas, qualis est finis, quia potestas fini proportionata esse debet: Ergo cum finis sit publicus, etiam potestas publica esse debet. Et sanè non expediebat jus pœnæ infligendæ privatis competere, propter gravissima mala, & incommoda, quæ sequerentur in Republicâ. Necessè igitur est, ut, qui punire vult, potestate publicâ sit munitus. Unde fallitur Grot. qui *cit.* *Cap.* 20. §. 3. *num.* 1. scribit, *dicitare quidem rationem, maleficium posse puniri, non autem quis punire debeat, nisi quòd satis indicet natura, convenientissimum esse, ut id fiat ab eo, qui superior est, non sament ut omnino hoc demonstrares esse necessarium, nisi vox superioris eo sumatur sensu, ut is, qui malè egit, eo ipso se quovis alio inferioram fecisse, & quasi ex*

hominum censu in censum bestiarum, quæ homini subjacent, detrussisse censeatur.

VIII.

Subiectum pœnæ sunt soli delinquentes, qui non deliquit puniri haud potest, nam pœna est coercitio delicti, delictum autem personam delinquentis non egreditur: Ergo nec pœna ejus personam egredi potest. Unde nec liberi propter peccata parentum, nec parentes propter peccata liberorum puniri queunt, ac per consequens nullâ ratione excusari potest, quod *in L. 5. Cod. ad Leg. Jul. Majest.* dicitur, *debuisse paterno perire supplicio, in quibus paterni criminis metuuntur exempla*; cum enim Legislator humanus non sit dominus vitæ suorum subditorum, non potest talis metus incertus sufficere ad mortem inferendam innocentibus. Non ignoro quidem, quod Deus in Lege Hebræis data paternam impietatem in posteros se vindicaturum minatus sit. At alia est ratio Dei, alia hominum; Deus enim in vitam nostram plenissimum dominium habet, quam tanquam munus suum, etiam nullo antecedente peccato, quovis tempore cuivis pro suo beneplacito auferre potest. Homo autem in vitam alterius hominis dominium non habet, & ideo non aliter eandem auferre potest, quàm, si gravis culpa, & quidem, quæ personæ sit propria, præcesserit, velut eadem Lege divinâ cautum est, sic enim *Deuter. 24. vers. 16.* dicitur: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.*

IX.

Quamvis autem propter delictum alienum nemo puniri possit, effectus tamen pœnæ quandoque in consequentiam etiam ad alios innocentes pertingit. Sic si bona parentum propter crimen perduellionis confiscentur, in consequentiam etiam liberi sentiunt damnum, sed id propriè pœna non est, quia bona illa tunc demum liberorum futura fuissent, si à parentibus usque ad mortem fuissent conservata. Sic etiam si universitati propter delictum auferantur privilegia, & alia jura, ac commoda, quæ habuit, damnum singuli, etiam innocentes sentiunt sed in tali re, quæ ad ip-
los

fos non pertinebat, nisi per universitatem. *Grot. Cit. Lib. 2. Cap. 21. §. 10.*

X.

Interdum etiam occasione delicti ab altero commissi alius damnum sentire potest, veluti si is, qui pro delinquente fidejussit, solvere cogatur. At tale damnum non habet rationem pœnæ, quia causa illius proxima, & per se, non est delictum, sed fidejussio; sicut enim qui pro emptore fidejussit, non tenetur ex empto, ita etiam, qui pro delinquente fidejussit, non tenetur ex delicto, sed ex fidejussione, & ideo malum, quod sufferre debet, non ex delicto alterius mensuram accipit, sed ex potestate, quam ipse in promittendo habet: Unde cum nemo Dominus sit vitæ, & membrorum suorum, sed tantum custos, & quasi usufructarius, nemo pro altero ad pœnam mortis, vel mutilationis fidejubendo se obligare potest. *Grot. cit. Cap. 21. §. 11.*

XI.

Planè qui particeps est delicti alieni, is haud dubiè puniri potest, non propter delictum alienum, sed proprium; sic qui crimen jubent, qui consensum adhibent, qui adjuvant, qui receptum præstant, aliòve modo in ipso crimine participant, qui consilium dant, laudant, assentantur, qui vi officii tenentur vetare, & non vetant, injuriam, patienti opem ferre, & non ferunt, delictum manifestare, & non manifestant, hi omnes puniri possunt, si in ipsis talis sit malitia, quæ ad pœnæ meritum sufficiat. *Grot. cit. Cap. §. 1.*

XII.

Si igitur universitas delictum admiserit, in corpore, & bonis propriis non nisi illi puniri possunt, qui in crimen consenserunt, vel impium decretum sunt executi, qui autem extra omnem sunt culpam, etiam sunt extra pœnam, licet & ipsi in consequentiam damnum sentiant; si ea, quæ non nisi per universitatem habent, eidem propter admissum delictum auferantur. Cœterum non aliter

ter ipsa universitas dicitur delinquere, quam si illi, qui jus suffragii habent, in Senatu, aut concilio generali fuerint congregati, & major eorum pars scelus decernat, secus tantum delinquunt, & puniuntur singuli de universitate, non ipsa universitas, ut corpus, nisi ipsa non prohibendo, cum prohibere potuisset, in partem delicti venerit, qui enim scit, subditos suos delinquere, & prohibere potest, non tamen prohibet, is ipse delinquit. Grot. *dict. Cap. 21. §. 2. C. 7. add. Losæ. de Jur. Universit. Part. 4. Cap. 1. num. 14.*

XIII.

Quæsitum est, utrum poena ob delictum universitatis semper exigi possit, etiamsi illi, qui peccarunt, jam extincti sint? Dixeris fortè, universitatem semper puniri posse, tametsi nullus eorum, qui in scelus consensere, amplius supersit, eò quòd idem corpus semper maneat, quamdiu durat universitas, tametsi in locum eorum, qui decesserunt, alii successerint. At contrarium omnino tenendum est, nam quædam dicuntur de universitate primò, & per se, ut habere ærarium, Leges, jura, privilegia &c. quæ immediatè toti, quæ tali competunt, quædam verò derivatione à singulis, ut cum universitatem doctam, fortem, benè, vel malè moratam dicimus, quæ plurimos habet tales. Ex hoc genere etiam est delictum, primò enim, & per se convenit singulis, ut animum habentibus, quem universitas per se non habet. Extinctis ergo illis, per quos delictum in universitatem derivabatur, ipsum quoque delictum extinguitur, ac proinde & pœnæ debitum, quod sine delicto non potest consistere. Alia est ratio honorum, & præmiorum, quæ etiam propter merita majorum alicui decerni possunt, beneficii enim talis est natura, ut sine injuria in quemvis conferri queat, at pœna, ut justa sit, peccantem egredi non debet. Equidem Deus quandoque peccata parentum in nepotibus & pronepotibus punit. Sed Deus tanquam supremus Dominus vitæ, & necis, homini vitam eripere potest, quando ipsi placet, homo autem mihi vitam citra meum delictum auferre nequit. Deinde Deus quandoque posteris vitam eripit non tam propter peccata parentum, quam propria, ita ut peccata parentum tantum sint causa impulsiva, *sepè enim,*

enim, inquit S. Augustin. *latet culpa*, ubi non latet poena. Confer. Grot. *suprà cit. Cap. 21. §. 8.*

XIV.

Planè quamvis universitas non possit amplius puniri, si omnes illi sint extincti, qui in delictum consensere, obligatio tamen reparandi damnum injustè illatum perdurat, quia non tantum personas delinquentes, & illis mediantibus universitatem, sed & bona universitatis afficit, quo onere affecta manent, tametsi delictum morte delinquentium sit extinctum, ut autem poena inferri possit, necesse est, ut non tantum delinquens, sed & ipsum delictum etiamnum existat, cum poena sit coercitio delicti, quod autem non amplius est, coerceri nequit, ac per consequens, si delictum universitatis morte delinquentium sit extinctum, illa quidem amplius puniri haud potest, manet tamen obligata ad damnum injustè illatum reparandum.

XV.

Objectum poenae sunt delicta, quae ab hominibus puniri possunt, & solent. Non possunt autem, vel saltem non solent ab hominibus omnia peccata puniri. Sic primò puniri non possunt actus peccaminosi interni, *cogitationis poenam*, inquit Jctus in *L. 18. ff. de Poen. nemo patitur*. Planè si voluntas peccandi ad actus externos processerit, dubium non est, quin poenae locus sit. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 20. §. 18.*

XVI.

Deinde poenae humanae non subjacent leviores lapsus; ea enim est naturae humanae fragilitas, ut ab ejusmodi minimis vix quisquam immunis sit, cum septies in die etiam justus cadat, ex quo tamen Grot. *cit. Cap. §. 19.* malè, & contra veritatem Catholicam infert, dubitari posse, utrum hæc rectè, & propriè peccata dicantur, cum libertatem, quam in specie habere videntur, in sua generalitate, considerata non habeant: falsum etiam est, quod mox subjicit, esse

quædam, quæ saltem certis personis ob temperamentum suum, quod etiam in animum transit, sint inevitabilia, major quidem unius hominis præ altero proclivitas in hoc, aut illud vitium ex temperamento provenire potest, at non propterea excusatur, si peccet, imploretur gratia divina, quæ nemini deerit.

XVII.

Porro puniri non solent illi actus, qui oppositi sunt illis virtutibus, quorum natura omnem coactionem repudiat, ut sunt misericordia, liberalitas, gratiæ relatio. Ita Seneca *Lib. 7. de benefc. Cap. 7.* ingrati vitium impunitum esse debere ait, additâ hac ratione: *cùm res honestissima sis referre gratiam, desinas, honesta esse, si necessaria est.* Ubi tamen per ingratum illum tantum intelligit, qui pro beneficio non rependit beneficium, non autem illum, qui pro beneficio etiam injuriam infert. Grot. *ubi supra* §. 20.

XVIII.

Forma pœnæ consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguitur à vindicta, quæ potissimum in eo sita est, quòd in statu naturali quivis injuriam sibi illatam vindicare queat, pœna autem non ab alio infligi potest, quàm ab eo, qui publicam habet potestatem, & Imperium in personam delinquentis.

XIX.

Finis pœnæ duplex est, intrinsecus, & extrinsecus. Intrinsecus consistit in eo, ut rectus ordo in societate civili conservetur, & quod extra ordinem prolapsus est, ad ordinem revocetur. Extrinsecus verò triplex vulgò assignari solet. Primus stat in utilitate ipsius delinquentis: alter in utilitate læsi, tertius denique in utilitate omnium. Utilitatem ipsius delinquentis respicit pœna, quæ eò tendit, ut ipsum meliorem reddat medendi modo, qui est per contraria; cùm enim omnis actio, præsertim verò deliberata, & frequens quandam gignat sibi proclivitatem, quæ adulta habitus dicitur,

citur, ideo vitii, quamprimum fieri potest, adimentum est, illecebra, quod fieri rectius nequit, quam si dolore quodam subsequente saporem amittant dulcedinis. Utilitatem læsi respicit pœna, quæ eò tendit, ut ne is posthac tale quid patiatur, siye ab eodem, siye ab alijs. Ne ab eodem malum patiatur, tribus modis curari potest. Primò si is tollatur è medio: deinde si vires nocendi ei adimantur: postremò si malo suo dedoceatur delinquere, quod cum emendatione conjunctum est. Ne verò ab alijs lædatur, obtinetur punitione aperta, & conspicua, quæ ad exemplum pertinet. Utilitatem denique omnium respicit pœna, quæ eò tendit, ut ne is, qui unum læsit, alios quoque lædat, neque alii impunitate illecti alijs quibusvis noceant. Illud rursus fit vel tollendo reum è medio, vel debilitando, aut constringendo, ne nocere queat, vel emendando. Hoc autem iterum obtinetur ex supplicijs conspicuis. Confer Grot. *supè cit. Cap. 20. §. 6. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 3. §. 9. & seqq.*

XX.

Qui igitur punit, honestum finem intendere debet, non in solo ejus, quem punit, malo acquiescere, ut Vitell. apud Tacit. *Lib. 3. Histor. Cap. 39.* fecit, qui se *parvisse oculos spectata inimici morte* jactabat; qui enim ita punit, ut nil nisi malum alterius intendat, contra charitatem proximi agit, & actum odii, non justitiæ vindicativæ exercet, licet pœnam in se spectata justa foret, nemo enim virtutem exercet, nisi qui etiam ex motivo virtutis agit.

XXI.

Effectus pœnae alius est ex parte puniti, alius ex parte punientis. Ex parte puniti hunc operatur effectum, quòd delictum sit extinctum, adeò ut, licet forte sententiâ judicis mitior eidem pœna fuerit illata, quam delicto suo sit promeritus, repeti tamen non possit, cum publica utilitas haud patiatur, ut authoritas rei judicatis evertatur. Ex parte punientis verò refert, utrùm is pœnam condignam intulerit, vel non. Illo casu satisfecit obligationi,

quâ Reipublicæ tenetur. Hoc autem casû porro interest, utrûm irrogaverit pœnam mitiorem, quàm reus sit promeritus, vel graviorem. Si mitiorem, suo officio rectè functus haud est, nisi pœnes eum stet jus remittendi pœnam, & simul justa subfuerit causa. Si graviorem, læsit is jus rigorosum, quod delinquens habet, ne ultra modum admissi puniatur.

XXII.

Ultra meritum igitur nemo est puniendus; sunt autem in merito tria examinanda. Primò causa, quæ impulit ad peccandum; Secundò causa, quæ retrahere debuit; Tertio denique idoneitas personæ ad considerandas causas impellentes, & retrahentes. Causa, quæ impellit ad peccandum, plerumque non est ipsa malitia peccati, nam vix quisquam gratis malus esse solet, aut si quem ipsa malitia propter se ipsam delectat, talis ultra modum humanum processit. Pars igitur maxima ad peccandum impellitur vel ab impetu declinandi malum, vel ab appetitu alicujus boni. Delicta, quæ ex metu alicujus mali, puta mortis, carceris, doloris, aut summe egestatis vitandæ causâ committuntur, minorem habent malitiam, quàm quæ ex incontinentia voluptatis ergo committuntur, quia illa minus ex voluntario trahunt, quàm hæc. Appetitus alicujus boni vel est veri boni, vel tantum imaginarii: vera bona extra virtutes, & earum actiones, quæ ad peccatum non ducunt, vel sunt delectantia, ut voluptas, honor, vel delectantium causâ, quæ vocantur utilia, ut possessionum abundantia. Imaginaria tantum, non vera bona sunt tum excellentia supra alios, quatenus à virtute, & utilitate sejungitur, tum vindicta, quæ eò foediora sunt, quò magis à naturâ abeunt. Hos tres appetitus S. Joann. *Epist. 1. Cap. 2. vers. 16.* ita expressit: *Omne, quod in mundo est, vel concupiscentia carnis est, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ.* Concupiscentia carnis complectitur voluptatum desideria, concupiscentia oculorum habendi cupiditatem, & superbia vitæ vanæ gloriæ conlectationem, & iracundiam.

XXIII.

XXIII.

Causa, quæ in genere à peccando retrahere debet, est malitia peccati, sive adversus Deum, sive adversus se ipsum, sive adversus alios homines, quæ ultima eò major est, quò majus alteri inferitur damnum: unde primum locum obtinent delicta consummata, alterum inchoata, in quibus tanto quidque est gravius, quò ulterius processit. In utroque genere ea eminet injustitia, quæ communem ordinem perturbat, ut est crimen læsæ Majestatis. Sequitur ea, quæ singulos tangit, ubi maxima est, quæ vitam spectat; proxima, quæ familiam, cujus fundamentum est matrimonium: postrema, quæ respicit res singulas expetibiles, sive directe eas subtrahendo, sive dolo malo causam damni dando. Inter causas autem abstrahentes non tantum poni debet qualitas ejus, quod directe fit, sed & ejus, quod secuturum probabile est, ut in incendio, & aggere perfosso multorum etiam summæ calamitates, & mortes spectandæ sunt. Interdum ad injustitiam aliud insuper accedit vitium, puta impietas in parentes, ut in parricidio, inhumanitas in liberos, ut in infanticidio &c. Major quoque pravitas apparet, si quis sæpius deliquerit.

XXIV.

Idoneitas personæ ad ponderandas causas avertentes, & reprimendos affectus impellentes desumi solet ex ætate, sexu, educatione, stupiditate, vel perspicaciâ ingenii, & circumstantiis actûs. Ita Grot. *sapè cit. Cap. 20. §. 29. 30. & 31.*

XXV.

Aliter & clarius Jctus in *L. 16. §. 3. & seqq. ff. de Pœn.* ubi ait, primò considerandam esse causam, ut in verberibus, quæ impunita sunt, si à Magistro, vel parente moderatè sint illata, quia emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi, puniuntur autem, cum quis per iram ab extraneo pullatus est. *Secundò* personam tum ejus, qui fecit, tum ejus, qui passus est; aliter enim punitur, qui in dominum, parentemve quid ausus est, quàm qui in extraneum,

neum, aliter qui in Magistratum, quam qui in privatum; in cuius rei consideratione ætatis, quodque ratio habetur. *Tertio* locum, gravius enim supplicium meretur, qui in Ecclesia, vel palatio Principis delictum admisit, quam qui in privato. *Quarto* tempus, sic ius Romanum gravius punit effraçtores nocturnos, quam diurnos *L. 2. ff. de Effraçtor.* *Quinto* qualitatem, sic graviorem meretur pœnam homicidium dolosum, quam culpã latã commissum. *Sexto* quantitatem, sic furtum reiteratum, & magnum gravius punitur, quam primum, & parvum. *Septimo* denique eventum, graviore enim supplicio coercentur delicta consummata, quam inchoata.

XXVI.

Quantum igitur est delictum, tanta debet esse pœna, non debet esse major, quam exigat mensura delicti, nec minor, quam postulet ratio disciplinæ publicæ, nec tamen propterea, ubi paria sunt delicta, semper etiam pœna par esse debet, cum pœna non præcisè in se, sed cum respectu ad patientem sit consideranda, ac proinde licet nobiles, vel persona illustres ob idem delictum in speciem videatur mitius puniri, quam vilis, & ignobilis, si tamen utriusque pœna consideretur cum respectu ad patientem, non unus graviorem, alter mitiorem, sed uterque æqualem pœnam censetur sustinere, alias sanè si eadem pœna utrique inferretur, unus ob idem delictum gravius puniretur, quam alter. Sic vili ignominia tantum malum non erit, quantum est honorato, & multa, quæ pauperem onerabit, eadem non onerabit divitem. Ex quo tamen, perperam nonnulli inferunt, quod in irrogatione pœnarum observetur proportio Geometrica, non Arithmetica; uti enim in emptione, & venditione pretium debet esse æquale merci, licet merx, & nummus alibi plus, alibi minus valeant, ita pœna debet esse æqualis delicto, licet, quæ respectu unius est æqualis, respectu alterius non sit æqualis. *Grot, ubi supra §. 39.*

XXVII.

Quod si pœna arbitrio Judicis relicta sit, humanitas exigat, ut is mitiorem eligat, nisi causa extrinseca accedat, quæ interdum est ingens

ingens periculum ab eo, qui deliquit, plerumque autem necessitas exempli. Nasci ea solet ex generalibus invitamentis ad delinquendum, quæ reprimi nequeunt, nisi acris remediis, inter quæ invitamenta præcipua sunt, facilitas, & consuetudo. Ob facilitatem committendi delicti Lex Hebræis data gravius puniebat furtum de pascuo, quàm de domo, quia illud difficilius præcaveri potest, quàm hoc. *Exod. 22. vers. 1. & y.* Consuetudo facti, ubi scilicet aliquod vitium quasi in publicos mores transiit, detrahit quidem aliquid de culpâ, & ideo in judiciis minore pœnâ plecti solet, quia culpa in singulis minor est, ubi quis velut torrente familia peccantium fuit abreptus, si autem Lex sit ferenda, invalescens consuetudo facit, ut eidem reprimendæ pœna sit intendenda, nisi circumstantia temporis utrobique aliud requirat. *Confer. Grot. supè cit. Cap. 20. §. 34. & 35.*

XXVIII.

Contraria sunt modi, quibus pœna tollitur. Tollitur autem vel ex toto, vel ex parte. Ex toto tollitur *primò*, si reus criminis ante inflictam pœnam naturæ debitum persolverit, nam morte delinquentis extinguitur delictum: Ergo etiam extinguitur pœna, quæ est coercitio delicti. Aliquando tamen ob nimiam criminis atrocitatem, veluti perduellionis, latrocinii, veneficii &c. adhuc in cadaver animadverti solet. *Secundò* tollitur remissione factâ ab eo, qui jus remittendi habet. Potest autem ex natura rei is demum pœnam remittere, qui summam in Republica potestatem habet, qui autem ab eo, penes quem residet summum Imperium, constituti sunt iudices, jus remittendi, seu ut vulgò vocant, aggratiandi non habent; possunt quidem illi, & etiam tenentur perpendere circumstantias delicti intrinsecas, ne quid durius, aut remissius constituent, quàm causa deposcat, at ob causas merè extrinsecas, quæ non minuunt malitiam peccati, veniam delinquentibus dare haud possunt.

XXIX.

Potest autem is, qui summam in civitate potestatem habet, delinquenti veniam dare, tametsi delictò ab eo commisso Lex certa pœna

pœna sit præfixa; potest enim Legis Auctor, si velit, totam Legem tollere, cum Legis humanæ ea sit natura, ut non tantum in origine, sed & in duratione à voluntate humanâ pendeat: Ergo multò magis relaxare potest vinculum Legis circa personam, aut factum singulare, manente de cœtero Lege: Grot. *ubi supra* §. 24.

XXX.

Sunt, qui existimant, summum Imperantem in illis (saltem delictis veniam dare non posse, quibus in Lege divinâ veteris testamenti pœna capitalis præfixa est, veluti est homicidium, quod *Levit. 24. vers. 17. Exod. 21. vers. 12.* morte puniri jubetur, eò quòd inferior Legem superioris abolere non possit. At contraria sententia verior est; nam pœnæ criminales à Deo in Lege veteri constitutæ non pertinebant ad Leges morales, seu naturales; tametsi enim jus naturæ jubeat, ut fontes puniantur, attamen genus, quantitatem, & qualitatem pœnæ non determinat: Ergò pertinebant ad Leges positivas, & judiciales pro commodo, & statu Reipublicæ judaicæ sancitas, quâ proinde sine spe restitutionis sublatâ ultrò expirarunt. Quare Princeps, qui pœnam mortis homicidæ condonat, nihil agit adversus Legem divinam, sed tantum in Lege humana dispensat. Quod autem *Genes. 9. vers. 6.* dicitur: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*, non hunc sensum habet, quòd potestas politica pœnam mortis semper, & in omni homicidio teneatur exigere, sed tantum, quòd possit homicidium pœnâ mortis plectere, vel si imponit obligationem, illa non diutius duravit, quàm ad tempus Legis gratiæ. Confer. Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 3. Cap. 2. Sect. 3. §. 3. à num. 135.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 3. §. 26.*

XXXI.

Ut autem is, qui summam potestatem habet, pœnam ex toto remittere possit, justa exigitur causa, aliàs peccat, non enim frustra portat gladium, sed ut tanquam minister Dei, vindex sit in iram ei, qui malè egit. *ad Roman. 13. vers. 4.* Talis justa causa esse potest, si per

per punitionem tumultus excitaretur in plebe, vel aliud grave malum immineret Reipublicæ, ad cuius utilitatem omnis animadvertio referri debet, ut rectè ait Cicer. *de Offic. Lib. 2. Cap. 25.* Talis causa quandoque etiam esse possunt herita, aut parentum, aut ipsius delinquentis propria digna repensari. Sic M. Antonius liberavit M. Aquilium criminis repetundarum reum, dum causam prope perorata eundem in conspectu omnium constituit, tunicamque ejus à pectore abscidit, ut populus Romanus, judicesque cicatrices adverso corpore exceptas aspicerent, velut ex Ciceron. in *Verr. refert Puffendorf. cit. Cap. 3. §. 17.*

XXXII.

Quodsi causa sufficiens non fit, ut poena ex toto remitti possit, sufficere tamen poterit, ut saltem ex parte remittatur; *pœnam*, inquit Seneca *de Clemens. Lib. 1. Cap. 20. si susto poterit, domet; si minus, semperet.*

XXXIII.

Affinis poenæ est vindicta, seu ultio injuriæ, vindicare enim in proposito idem significat, ac ulcisci. Unde Ovid.

Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

Latius quidem vindictam accepit S. Augustinus *Lib. 83. Quest. 31.* ita, ut sub hoc vocabulo etiam defensionem adversus injuriam aggressorem intellexerit: at tam lata acceptio ab hoc loco aliena est.

XXXIV.

Describi potest vindicta, quod sit malum physicum animo illam injuriam ulciscendi ei, qui subditus non est, vel saltem non ut subditus spectatur, inflictum; licet enim vindicta etiam in subditum exerceri possit, non tamen hoc casu spectatur ut subditus, quia superior non infligit ei malum ut superior, seu vi potestatis publicæ, quam habet, sed ut privatus, vel si malum inferat vi potestatis

E c

testatis

reſtatis publicæ, non exercet vindictam, ſed infligit pœnam, ut
 fortè injuſtam.

XXXV.

Poteſt autem vindictam ille demùm ſumere, qui nullius Impe-
 rio ſubjectus eſt, uti ſunt ſummi Imperantes, patresfamilias extra
 omnem Rempublicam viventes, & ſinguli, qui nec Imperio civili,
 nec familiari ſunt ſubjecti; & quidem ſummi Imperantes ac patres-
 familias, qui ſegreges habent familias, non tantùm proprias, ſed
 & ſubditorum ſuorum injurias bello ulciſci poſſunt, ut David con-
 tumeliam legatis ſuis ab Anone illatam vindicavit, aliorum autem
 injurias ulciſci haud poſſunt; maxima enim naſceretur confuſio, ſi
 cuilibet aliorum injurias vindicare permiſſum eſſet: poteſt quidem
 unusquiſque alterum ab injuria defendere; at alia ratio eſt defen-
 ſionis, alia ultionis, ad defendendum innocentem invitat charitas
 proximi, non autem ad ulciſcendam injuriam ipſi illatam, quam
 remittendi liberum habet arbitrium: Ergo voluntate ejus, qui juſ
 vindicandi habet, non exploratâ, eandem alii ulciſci haud poſ-
 ſunt.

XXXVI.

Cœterùm ut vindicta juſta ſit, non ſufficit, eum, qui vindictam
 ſumit, juſ vindicandi habere, ſed inſuper requiritur, ut juſtum
 etiam ordinem ſervet, & modum non excedat. Ordo ſtat in eo,
 ut, ſi is, qui injuriam intulit, Imperio civili, vel familiari ſubjectus
 ſit, querela primùm deferatur ad eum, cui ſubjectus eſt, & ſi hic
 juſ non reddendo ſe alieni delicti participem fecerit, tunc demùm
 ad bellum vindicativum decurratur. Modus ulciſcendi exigit, ut
 vindicta non ſit major, quàm malitia peccati, crudeles enim ſunt,
 qui ulciſcendi cauſam habent, modum non habent. Senec. *Lib. 2.
 de Clement. Cap. 4.*

XXXVII.

Denique neceſſe eſt, ut præceſſerit injuria formalis, ob injuri-
 am duntaxat materialem ut alibi dicemus, vindicta locum non ha-
 bet,

bet, & quidem de injuria formali certo constare debet, nec sufficit probabilitas, multo minus suspicio, qui enim injuriam fecisse dicitur, est in possessione. Dn. P. Seybold *Dicaamach. Part. 3. Sect. 11. §. 8. num. 10.*

§. III.

De Jure constituendi Magistratus.

S U M M A R I A.

- I. Postquam civitates aded creverunt, Magistratus sunt necessarii.
- II. Sumitur hoc vocabulum in proposito in sensu latissimo.
- III. Officiales omnes, sive majores, sive minores sint, saltem summus Imperans, vel immediate, vel saltem mediate constituitur.
- IV. Tenetur summus Imperans, tum alii, qui ab eo potestatem acceperunt, officia publica conferendi, non nisi dignos, & idoneos iisdem praeferre.
- V. Et quidem inter plures dignos tenentur digniorem minus digno praeferre.
- VI. Venditio officiorum saecularium jure natura prohibita non est, si necessitate, vel publica utilitate exigente, pretio moderata, quantum fieri potest, vendantur digniori.
- VII. Objectum Magistratuum sunt negotia, qua singuli vi officii sui curare tenentur.
- VIII. Adduntur finis Magistratuum.
- IX. Item finis proximus, & remotus.
- X. Effectus Magistratuum ex parte ipsorum stat tum in potestate, tum in obligatione eorum.
- XI. Ex parte subditorum consistit in obligatione Magistratibus debitum exhibendi honorem, reverentiam, & obedientiam.
- XII. Magi-

- XII. *Magistratus summum Imperantem obligant in id, qua probabiliter ipsorum officio continentur.*
- XIII. *Recensentur modi, quibus officium Magistratus rursus finitur.*

I.

INter jura summi Imperii tertium locum obtinet jus constituendi Magistratus; postquam enim civitates adeo creverunt, ut Imperium non unius tantum urbis finibus terminetur, sed amplissimas ditiones, ac provincias complectatur, necesse est, ut is, qui summam in civitate potestatem habet, alios in partem curæ, & administrationis publicæ recipiat, qui prudentiâ, consilio, ministerio eidem assistant, eundem adjuvent, vices ejus obeant, defectum suppleant, *ut, dum ubique adesse non potest, nec videre omnia, nec audire, videat tamen, & audiat, & agat omnia per ministros quadam velut Dei imitatione, qui, licet omnia possit, non tamen omnia per se agit, sed naturâ tanquam ministrâ, & causis secundis, tanquam instrumentis decretorum suorum usitur ad conservationem, ordinem, & ornatum Universi, ut loquitur Dr. Braun. de Magistrat. Cap. 4. §. 1. num. 1.*

II.

Sumitur autem vocabulum Magistratus hoc loco in sensu latissimo, ut complectatur omnes, quibus officia publica ab eo, qui summam in civitate potestatem habet, sunt commissa, ac proinde hoc nomine etiam illi veniunt, qui jus imperandi non habent, ut sunt meri consilarii, præfecti, curatores, ministri, quos Aristotel. *Lib. 4. Polit. Cap. 15.* à Magistratibus distinxit. Vid. Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 2. Cap. 6.* & ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 6. pag. mibi 218.*

III.

Causa efficiens Magistratuum est summa potestas, quæ sola officialis omnes, sive majores, sive minores sint, constituit; licet enim quandoque Magistratus majores potestatem habeant inferiores officiales constituendi, aut certus ordo suos superiores, & rectores ipse valeat

valeat eligere, hanc tamen potestatem non habent ex se, sed ab eo, cui summum in civitatem competit Imperium, ac proinde tametsi Is tali casu non sit causa constitutiva Magistratûs immediata, tamen est mediata.

IV.

Tenetur autem tum summus Imperans, tum alii, qui ab eo potestatem acceperunt, officia publica conferendi, non nisi dignos, & idoneos iisdem præficere, qui enim indigno officium Magistratûs confert, non tantum contra fidelitatem, & justitiam tum legalem, tum distributivam, sed & commutativam peccat, quia vi officii, & pacti cujusdam impliciti tenetur Reipublicæ providere de ministris idoneis ad rectam gubernationem, ac proinde si Respublica ex indigni electione damnum sit passa, tenetur ille hoc damnum refarcire. *Lefs. de J. & J. Lib. 2. Cap. 32. Dubit. 3. num. 13. Grot. Lib. 2. Cap. 17. §. 3. Dn. Braun. de Magistrat. Cap. 5. §. 1. num. 5.*

V.

Tenetur porro, qui jus conferendi habet, inter plures dignos semper digniorem minus digno præferre, præsertim si officium conjunctam habeat jurisdictionem, vel alias magni sit momenti: Exigit hoc primò justitia distributiva, quæ vult, ut præmia, honores, officia, aliâque bona communia inter membra communitatis sine acceptione personarum, solo ad merita habito respectu, conferantur. Secundò hoc exigit justitia legalis, vi cujus omnia membra, ex quibus consurgit corpus politicum Reipublicæ, omnes actiones suas tenentur ordinare ad bonum communitatis, etiam secluso, ac per intellectum abstracto bono proprio. Exigit denique hoc fidelitas, quam is, cui Respublica distributionem officiorum commisit, eidem debet, sicut enim œconomus, si fideliter præstare velit suum officium, maximè idoneos operarios, & ministros, quantum fieri potest, suo domino conducere tenetur, ita ille, qui jus habet conferendi officia publica, si fideliter fungi velit suo officio, maximè idoneos, quantum fieri potest, in Magistrat-

Et 3

tus

tus & officiales assumere tenetur. *Lels. cit. Dubit. 3. num. 15. & seqq.*

VI.

Ut autem collatio officiorum publicorum semper sit gratuita, necesse non est, qui enim summum habet Imperium, ea spectato jure naturæ, etiam vendere potest, modo primò necessitas, vel publicæ utilitas hoc exigat. Secundò pretium, quo vendit, sit moderatum, aliàs enim emptoribus daretur occasio excessum pretii per iniquas extorsiones ab innocentibus recuperandi. Tertio denique, quantum fieri potest, vendat digniori, quæ conditiones si ad sint, venditio officiorum sæcularium jure naturæ prohibita non est; nam ex unâ parte ejusmodi officia sunt pretio æstimabilia, ex alterâ verò liberæ summæ potestatis dispositioni, quantum scilicet exigat necessitas, vel utilitas Reipublicæ, subjecta: Ergo si exigente necessitate, vel publicâ utilitate ab eo, qui summum habet Imperium, quantum fieri potest, digniori pretio moderato vendantur, talis venditio intrinsecam pravitatem haud continet: interim tamen plerique fatentur, rariùs accidere, quod relatæ conditiones exactè serventur, plerumque enim plus licitanti vendi solent officia, nullo ad merita emptorum habito respectu. *Confer Lels. cit. Cap. 32. Dubit. 4. Dn. P. Seybold. de Republ. Christian. Part. 12. Sect. 2. §. 7. num. 11.*

VII.

Objectum Magistratuum sunt negotia, quæ singuli vi officii sui curare tenentur, suntque vel per se, & suapte naturâ publicæ, vel saltem ad publicum ordinantur; nec enim ea, quæ cuius ratione officii incumbunt, unius, & ejusdem sunt generis, quidam summo Imperanti à consiliis sunt, alii reditus curant, & ærario præsumunt, alii nomine summi Imperantis Legiones, & exercitum regunt ad tuendam ab externâ vi Rempublicam, alii controversiis privatorum decidendis sunt præpositi, quas publicâ auctoritate dirimi publicæ quietis interest.

VIII.

VIII.

Forma duplex est, generalis, & specialis. Generalis consistit in differentiâ specifica, qua Magistratus differunt ab administrato-ribus, & curatoribus rerum privatorum, quæ per se apparet. Specifica verò stat in differentia, qua Magistratus ipsi inter se differunt, quæ ex diversitate objecti, & potestatis desumi debet.

IX.

Finis itidem duplex est, proximus, & remotus. Proximus est recta, & fidelis administratio officii cuius committi. Remotus verò est salus, & bonum publicum.

X.

Effectus ad tria genera reduci possunt, vel enim se tenent ex parte ipsorum Magistratum, vel ex parte subditorum, vel denique ex parte summi Imperantis, qui eos constituit. Ex parte Magistratum duplex occurrit effectus. Primus stat in eorum potestate, quæ mensuram suam accipit tum ex natura officii, tum ex voluntate constituentis expressâ: tametsi autem cuidam ampla admodum potestas sit concessa, illa tamen semper summo Imperanti subordinata, & subiecta manet, ita ut eidem liberum sit, negotium, quod officio Magistratus continetur, vel per se expedire, vel extra ordinem alteri expediendum committere, aut etiam collegam vel cum, vel sine spe succedendi eidem adungere &c. Confer, Böhmer. *J. P. U. Lib. 2. Cap. 6. §. 13. 14. & 22.* Alter effectus consistit in obligatione Magistratum, vi cuius tenentur I. esse fideles. II. Debitam diligentiam, & sollicitudinem in administratione officii adhibere. III. Rationes huius administrationis reddere. IV. Damna dolo, vel culpa suâ illata resarcire.

XI.

Effectus ex parte subditorum stat tum in obligatione Magistratibus debitum exhibendi honorem, & reverentiam, tum eorum manda-

mandatis obtemperandi, cum summi Imperantis, qui eos constituit, referant personam: Unde qui Magistratus non reveretur, ipsum Imperantem spernit, & qui mandatis eorum, si intra limites officii consistant, non pareat, ipsi summo Imperanti inobediens existit.

XII.

Effectus denique ex parte summi Imperantis est, quod, si Magistratus ab eo constituti quid fecerint, quod probabiliter ipsorum officio continetur, Is perinde obligetur, ac si ipse fecisset. Grot. *Lib. 3. Cap. 22. §. 2.*

XIII.

Contraria sunt modi, quibus officium Magistratus rursus finitur. Finitur autem I. morte, ita ut summus Imperans illud alteri, cui vult, conferre possit, nec enim hæres defuncto in officio succedit, nisi & hæredibus id disertè sit concessum, cum in collatione officiorum spectetur, & eligatur industria personæ, in quam hæres haud succedit. Finitur II. lapsu temporis, ad quod Magistratus est constitutus, nec enim semper in perpetuum, sed quandoque ad certum duntaxat tempus constitui solent, imò Politici disputant, utrum magis expediat Reipublicæ habere Magistratus perpetuos, vel temporales. Certè Mamercus Dictator apud Liv. *Lib. 4. Cap. 4.* censuit, *maximam custodiam libertatis esse, si magna imperia diuturna non essent, & temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non posset.* Quod in civitatibus saltem polyarchicis omnino verum esse videtur. Finitur III. abdicatione, modo Imperans eandem acceptet, nemo enim pro lubitu spatham sibi commissam derelinquere potest, sed prius dimissionem petere, & impetrare oportet, quæ si denegetur, in officio subsistendum erit, uti enim ab initio etiam invitus per se loquendo cogi potest ad suscipiendum officium, ita & invitus cogi potest, ut, quod semel suscepit, officium retineat, non nobis solis, sed aliis quoque nati sumus, partem ortus nostri, & quidem præcipuam patria sibi vindicet, partem parentes, partem amici; interim plures sunt, qui officia,

cia, & quidem haud raro etiam nondum vacantiâ præstant, quam qui abdicant. Finitur IV. privatione, quin enim summus Imperans officium alicui collatum ex justâ causâ eidem rursus auferre possit, planè dubium non est, & quidem auferri possunt non tantum officia personalia, sed etiam, si justa subsit causa, quæ alicui, & ejus hæredibus sunt concessa: multò facilius revocari potest expectativa, seu spes, quæ alicui data est ad officium, nam officia non nisi ex gratia conferri solent: Ergo licet summus Imperans alteri promittat, quòd hoc, vel illud officium suo tempore eidem conferre velit, nullum tamen per hoc alteri adversus se jus tribuere velle censetur, sed ut nihilominus totum suæ liberalitati, & grætiæ adscribatur, cujusmodi promissiones Grot. *Lib. 2. Cap. 11. §. 9.* pollicitationes appellat, ex quibus nascitur quidem debitum constantiæ, seu fidelitatis, non autem justitiæ, ac proinde si summus Imperans expectativam, quam dedit, sine causa revocet, Is notam quidem levitatis, & inconstantis incurrit, alteri autem injuriam non infert. Vid. Böhmer. *cit. Cap. 6. §. 19.*

§. IV.

De Potestate Jus dicendi.

SUMMARI A.

- I. *In statu civili, nisi cessent judicia, nemo propria auctoritate sibi jus dicere potest.*
- II. *Quot modis cessent judicia?*
- III. *Quid si judicium quidem non cesset, probatio autem deficiat?*
- IV. *Probabile est, Reges ab initio omnes subditorum causas per se cognovisse, & decidisse.*
- V. *Non intelliguntur summi Imperantes hac sua potestate se abdicare, si subditis manus judicandi deferant.*

- VI. *Non possunt subditi citra privilegium, prætermissio iudice inferiore, statim summum Imperantem adire.*
- VII. *Utrum iudex inferior vices suas alteri delegare possit?*
- VIII. *Objectum primarium ius dicentium sunt causa eorum jurisdictioni subiecta.*
- IX. *Etiam iure natura actor sequitur forum rei.*
- X. *Summus Imperans etiam in causa propria sibi ius dicere potest.*
- XI. *Non autem iudices inferiores, aded ut probabilius nequidem consuetudine hoc induci possit.*
- XII. *Nemo extra suum territorium ius dicere potest, nisi præter voluntatem partium ad valorem actus nil, nisi auctoritas Magistratus exigatur.*
- XIII. *Quomodo potestas ius dicendi subalterna differat à potestate arbitratorum compromissariorum?*
- XIV. *Obligantur ius dicentes primo, ut iusto servato ordine procedant, qui duplex est naturalis, & civilis.*
- XV. *Secundo, ut iustam, seu actis judicialibus, & legibus conformem ferant sententiam.*
- XVI. *Quid dicendum, si iudex privata notitia sciat reum esse innocentem?*
- XVII. *Si sententia non esset conformis iuri, esset autem conformis actis judicialibus, tenetur iudex ab actis recedere.*
- XVIII. *Tenetur sequi sententiam, qua ipsi videtur probabilior, neglecta altera, qua ipsi videtur minus probabilis.*
- XIX. *Quod si neutra pars iudici videatur probabilior, is pro neutra parte sententiam ferre potest, si hæreat in dubio juris.*
- XX. *Quid dicendum sit, si hæreat in dubio facti?*
- XXI. *Tenetur iustam sententiam ferre gratis.*
- XXII. *Subditi tenentur sententia parere, postquam illa transiit in rem iudicatam.*

I.

Inter Jura summi Imperii non postremum locum obtinet potestas jus dicendi, sine qua pax, & tranquillitas interna Reipublicæ conservari haud potest; quanta enim oriretur confusio, si perinde, ut in statu naturali quisque, quod suum esse, aut sibi deberi putat, propriâ authoritate, etiam vi adhibitâ persequi posset? postquam igitur civitates sunt exortæ, nemo, qui in statu civili vivit, sibi amplius jus dicere potest, sed controversiæ omnes, quæ inter eos nascuntur, publicâ authoritate sunt dirimendæ, nisi fortè judiciz cessent, ubi plerumque idem permissum est, quod in statu naturali licet.

II.

Cessat autem judicium I. si judex sine certo periculo, aut damno non possit expectari, velut accidit, si injustus aggressor mihi vitam, aut res meas velit eripere, adversus quem etiam, si necesse sit, cum ejusdem interfectione me, & mea defendere possum, alias irreparabile damnum mihi inferretur. Cessat II. in locis non occupatis, ut si quidam naufragio ejecti sint in insulam vacuum sub nullius Imperio existentem. Cessat III. si civitas propter rebellionem subditorum, dissidium intestinum &c. quasi in Anarchiam sit prolapsa. Cessat IV. si judex apertè cognitionem rejecerit, quo tamen casu nemo privatâ authoritate sibi jus dicere potest; vel enim judex ille Superiorem habet, vel est ipse summus Imperans. Illo casu res ex capite denegatæ justitiæ ad superiorem deferenda est. Hoc autem casu vel is, cui justitiæ denegatur, est subditus, vel non est subditus. Subdito id æquo animo ferendum potiùs est, quàm ut quidquam vi tentetur, & vinculum ordinatæ civitatis disrumpatur. Non subditus autem hoc summo Imperanti, cui subjectus est, referre, eumque rogare debet, ut, si justitiæ non possit obtineri, eidem per repressalias tandem prospicere velit. Henr. nigel. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 2.*

III.

Quòd si iudicium quidem non cesset, probatio autem deficiat, etiam hoc casu, modò debitum sit certum, quemque sibi privata auctoritate jus dicere posse, arbitratur Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 2. num. 2. in fin.* quam opinionem passim Interpretes improbant, & rectè, si is sensisset, etiam vi adhibità quemvis hoc casu sibi jus dicere posse, alias enim periculum esset, ne sub hoc prætextu sæpè alter alteri vim inferret, quo facto non posset non turbari pax, & tranquillitas Reipublica. Deinde ejusmodi vis non habebit effectum, quem inferens intendit, si enim is, qui vim passus est, iudicem adeat, alter non tantum ad restituendam rem ablatam condemnabitur, sed & punietur. Denique ipse Grot. eodem *Lib. Cap. 23. §. 11.* docet, ab eo, qui justam causam habere se scit, documenta autem sufficientia non habet, quibus possessorem de iniustitia suæ possessionis convincat, bellum sumi haud posse, cum non habeat jus cogendi alterum, ut de possessione decedat. Si ergo tali casu bellum publicum sumi non potest, nec sumi poterit bellum privatum. Unde apparet Grot. *suprà cit. §. 2.* non nisi de occultà compensatione locutum esse, quam licere constat, modò debitè observentur conditiones, de quibus legi potest P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. Cap. 3. Contr. 3. per eos.*

IV.

Potestas igitur jus dicendi ei competit, qui summum habet Imperium, & quidem cum initio parvæ fuerint civitates, dubium mihi non est, quin summi Imperantes tunc temporis omnes subditorum controversias ipsi per se cognoverint, & deciderint juxta illud Hesiodi: *Hoc uno Reges olim sunt sine creati, dicere jus populis, injustaque tollere facta.* Postquam autem in tantum creverunt, ut hoc impossibile sit, necessitate exigente ex subditis sunt constituti, qui nomine, & vice summorum Imperantium litigantibus jus dicant, & justitiam administrent, quem in finem etiam ab eis jam antiquitus juramentum exigi solebat.

V. Non

V.

Non tamen propterea Illi potestate suâ se abdicâsse intelliguntur, sed plenam, & integram retinent facultatem causas subditorum, si velint, per se cognoscendi, & decidendi, cùm judices subalterni non nisi in subsidium à summis Imperantibus sint assumpti, unde etiam causas coram inferioribus jam cœptas avocare, & ad se transferre, ac suâ decisione finire queunt, licet hac in parte non nimis faciles esse, sed tunc demum eò decurrere debeant, si gravis sublit avocandi causa, veluti si in mora periculum, aut judex inferior suspectus sit, si potestate suâ abutatur, aut aliâs officio suo malè fungatur; facilius processum coram inferiore cœptum aliquamdiu sistere possunt, donec de eo, quod actum est, fuerint informati. Ex eo porro etiam profluit, quòd ad summum Imperantem semper provocari possit, adeò, ut, licet judex inferior præscriptione, vel privilegio acquisierit, ut ab eo non possit appellari, semper tamen aliqua ab eo sit provocatio; puta, per supplicationem, vel ex capite nullitatis, aut denegatæ, vel malitiosè protractæ justitiæ, nam ut ab aliquo nullâ ratione provocari possit, personæ subditi repugnat, ut rectè Grot. scripsit *Lib. 2. Cap. 4. §. 13.*

VI.

Subditi autem è converso integrum haud est, prætermisso judice inferiore summum statim Imperantem adire, nisi hoc privilegium certis personis in specie sit, indultum, velut jus Romanum pupillis, viduis, & personis miserabilibus indulsit. *Tot. Tit. Cod. Quand. Imperat. inter pupill. vid. &c.* Ideo enim judex inferior fuit constitutus, ut ipse nomine summi Imperantis jus dicat, ac proinde primo loco audeatur, quamvis non præcisè eundem litis decidendæ causâ adire subditi teneantur, sed, si malint, in arbitros compromittere, & controversiam eorum decisione submittere, aut etiam transactione, vel amicabili compositione terminare queant.

VII.

Quæri potest, utrum non iudex inferior vices suas alteri delegare possit? Negativa mihi verior videtur, nisi vel Lege communi, vel à summo Imperante hoc in specie fuerit concessum. Ratio est, quia iudex inferior manus judicandi non habet jure proprio, sed beneficio summi Imperantis, qui industriam, & singularem idoneitatem personæ elegit: Ergo noluit, ut ille vices suas alteri delegare possit. Aliud fortè dicendum, si alicui, & ejus hæredibus jurisdictio fuerit concessa, quoniam hoc casu peculiaris personæ industria non fuit spectata. Böhmer. *J. P. U. Lib. 2. Cap. 7. §. 23.*

VIII.

Objectum jus dicentium duplex est, primum, & secundarium. Primum sunt causæ eorum jurisdictioni subjectæ. Unde si vivente Rege super successione Regni hæreditarii, vel linealis inter duos pluresve controversia sit orta, Is per modum jurisdictionis, seu pro Imperio, ut alibi diximus, eandem decidere haud potest, tametsi fortè personæ, inter quas lis super futurâ successione exorta est, Imperio regnantis sint subjectæ, quia causa successionis non continetur sub jure Imperii. Eodem modo iudex sæcularis in causâ spirituali jus dicere haud potest. Quòd si quis in causâ suæ jurisdictioni non subjectâ jus dixerit, sententia propter defectum potestatis ipso jure naturæ nulla est.

IX.

Non sufficit autem causam ita comparatam esse, ut si præcisè secundum se, & in abstracto consideretur, illa jurisdictioni jus dicentis subjecta sit, sed necesse est, ut & respectu ad personas habitò sit subjecta, quod fit, si litigantes, vel saltem reus jurisdictioni jus dicentis sit subjectus, nam & jure naturæ actor sequitur forum rei, vult enim, ut reus ad præstandum id, quod petit, cogatur: Ergo debet adire eum, qui reum cogere potest, habet autem jus cogendi solus ille, qui in reum jurisdictionem habet.

X. Præ-

X.

Præterea necesse est, ut causâ sit aliena. Ubi tamen summus Imperans secerni debet ab inferioribus. Ille etiam in causâ propriâ sibi Jus dicere potest, tum quia cogi nequit, ut se alterius vel æqualis, vel inferioris arbitrio subjiciat, tum quia periculum iniquæ ferendæ sententiæ cessat, cum à summo Imperante tanquam communi fonte Legum, ac justitiæ nil, nisi justum erga subditos promanare posse censeatur, interim tamen æquanimiores ad amolendam omnem sinistra suspitionis ansam plerumque decisione suæ litis abstinere, eamque aliis decidendam committere solent. Dn. Braun de Magistrat. Cap. 6. num. 9. & 10.

XI.

Inferiores autem judices in causâ propriâ sibi jus dicere haud possunt propter periculum, ne iniquam ferant sententiâ. Certè amor, quo quisque se ipsum prosequitur, vix sincerum patitur esse iudicium, *quis enim est*, inquit Cicer. pro Deiotaro, *qui sui periculû iudex non sibi se aquirem, quàm reo prabeat?* Unde non immeritò Imperatores in *L. un. Cod. Ne quis in suâ caus. jud. dixerunt, iniquum admodum esse, in re propriâ alicui licentiam tribuere sententia.* Quam ob rem probabilius mihi esse videtur, nequidem consuetudine induci posse, ut inferiores judices in causâ propriâ sibi jus dicere queant; quamvis enim hoc intrinsecam, & essentialem pravitatem non contineat, occasionem tamen valdè propinquam præbet delinquendi, seu iniquam ferendi sententiâ, cum ea sit humanæ naturæ conditio, ut quivis suæ potius studeat utilitati, quàm alienæ, ac proinde talis consuetudo tanquam irrationabilis, & bono publico adversa merito rejicitur, & improbatur. Dn. Brauncis. Cap. 6. num. 7. & 8.

XII.

Objectum secundarium est locus, seu territorium, in quo jus dicitur, nemo autem extra suum territorium jus dicere potest, adeo
ut

ut si dicat, ei impunè non pareatur. *L. ult. ff. de Jurisdic.* Planè si præter voluntatem partium ad valorem actus nil, nisi autoritas Magistratùs exigeretur, posset is etiam extra territorium eandem suis subditis impertiri, licèt enim in territorio alieno existat, Magistratus tamen esse non desinit, utut in foro contentioso jurisdictionem ibi exercere nequeat.

XIII.

Forma potestatis subalternæ jus dicendi consistit in differentiâ specificâ, qua distinguitur tum à potestate aliorum Magistratum, & curatorum, quæ ex diversitate finis, propter quem alii constituti sunt, desumi debet, tum à potestate arbitratorum compromissariorum, quæ sita est in hoc, quod potestas judiciaria sit publica, arbitratorum autem tantùm sit privata, cum in solo compromittentium consensu fundetur, qui jurisdictionem, & Imperium tribuere nequit, ac proinde si unus compromittentium sententiæ arbitri stare nolit, is ab arbitro ad hoc cogi haud potest.

XIV.

Effectus alius est ex parte judicum, alius ex parte subditorum. Effectus ex parte judicum consistit in obligatione, quam unâ cum potestate jus dicendi in se recipiunt, quæ obligatio duo potissimum complectitur. Primum est, ut iusto servato ordine procedant. Est autem ordo procedendi duplex, naturalis, & civilis. Naturalis stat in citatione, petitione actoris, responsione rei, disceptatione, & cognitione causæ, sententiæ pronuntiatione, & rei judicatæ executione, qui ordo utpote ab ipsâ naturâ præscriptus sine discrimine in omni judicio observari debet, aliàs enim causa controversa rectè, & ritè discuti, ac decidi haud posset. Ordo procedendi civilis est, quem summa potestas in judiciis suæ Reipublicæ observandum præscripsit, qui ab omnibus judicibus eidem subjectis exactè observari debet, quàmquam ipse summus Imperans ad eundem adstrictus haud sit, sed causam vel per se, solâ veritate facti inspectâ,
de

de plano dirimere, vel aliis, ut citra strepitum, & figuram solennis
judicii cognoscant, delegare possit.

XV.

Alterum est, ut justam seu actis judicialibus, & legibus conformem ferant sententiam, ac proinde licet judex aliquem privatam notitiam nocentem, vel debitorem esse sciat, si tamen in judicio delictum, vel debitum non potuerit probari, eundem absolvere debet, cum ipso jure naturae ad hoc, ut reus condemnari possit, requiratur, ut is vel legitime convictus, vel confessus sit. Quod si reum condemnaret, sententia certe actis judicialibus conformis haud esset.

XVI.

Aliud dicendum videtur, si reum privatam notitiam sciat esse innocentem, tamen si enim probatum fuerit, esse nocentem, judex tamen eundem condemnare haud potest, quod in causis criminalibus, ubi agitur ad poenam mortis, satis expeditum esse arbitror, quia Lex naturae, quae directam prohibet occisionem innocentis, respicit materiam independentem a potestate humana; Respublica enim tam parum habet dominium in vitam suorum subditorum, quam parum quisvis habet in membra sua: Ergo ab hominibus nullo modo mutari potest. Majus dubium est in causis, in quibus vertitur damnum tantum pecuniarium. Probabilius mihi videtur, quod judex ne hoc quidem casu condemnare possit, quem privatam notitiam scit, nihil debere, nam etiam in causis civilibus judex non aliter reum condemnare potest, quam si eidem plena fides sit facta: Si autem is privatam notitiam sciat reum nihil debere, tantum abest, ut eidem plena fides sit facta, ut potius ei nulla fides sit facta: Ergo &c. Tametsi igitur probatio, si in se, absolute, & in abstracto consideretur, talis sit, ut plenam fidem faciat, respectu tamen judicis, qui privatam notitiam scit, reum nihil debere, illa nullam prorsus facit fidem. Debet autem judici, qui jus ferendae sententiae habet, non aliis probatum esse, ut is reum condemnare queat. Dni. P. Francisc. Schmier. *Tract. de Jud. Cap. 2. num. 30. &*

seqq. Clariss. Dn. Herz de Magistrat. Roman. German. Lib. 2. Cap. 1.
Tit. 2. num. 28. & seqq.

XVII.

Deinde iudex ferre debet sententiam non tantum actis publicis, sed & juri conformem, adeo, ut si sententia juri conformis non esset, si esset conformis actis publicis, non tantum possit, sed etiam teneatur ab actis publicis recedere, ne alias iniquam ferat sententiam, ut paulo ante fuit ostensum.

XVIII.

Tenetur autem Judex in judicando semper sequi sententiam, quæ ipsi videtur esse probabilior, neglectâ alterâ, quæ ipsi videtur minus probabilis, quia tenetur ex contractu, quem habet cum Republica, justitiam omni meliori modo administrare, alioquin ansam praberet querelis, & discordiis, neque satisfaceret intentioni Reipublicæ, quæ munus judicandi eâ Lege censetur detulisse, ut eodem quàm optimè fungeretur. At

XIX.

Quæres, quid dicendum sit, si judici perpensis omnibus neutra pars videatur esse probabilior? Potest autem Judex hæere vel in dubio juris, vel facti. Si hæreat in dubio juris, ita, ut in ipsius intellectu nec uni, nec alteri parti firmiora jura patrocinentur, pro neutra parte is sententiam ferre potest, quia à iudice abesse debet affectus omnis, qui procedit ex motivo non fundato in meritis causa. At si in dubio juris ferret sententiam pro alterutro, necessario ferret ex affectu extraneo, cum à causæ meritis non magis inclinaretur in unam, quàm in alteram partem. Deinde quando Jus pro neutra parte pronunciat, neque iudex pronunciare potest, cum is minister tantum, & executor juris sit. At quando in intellectu iudicis fundamenta utriusque partis sunt æqualia, jus pro neutra parte pronunciat. Ergo neque pronunciare potest Judex. Et sane quomodo is declarare poterit, pro qua parte stet Jus probabili-

us,

us, si neutra pars ipsi videatur esse probabilior? Debet igitur alia media litigantibus suggerere, monendo, ut vel transigant, vel rem controversiam dividant, vel forti committant, vel denique arbitros assumant.

XX.

Quòd si Judex hæreat in dubio facti, veluti an testator tempore conditæ ultimæ voluntatis fuerit sanæ mentis, vel non? &c. P. Haunold de J. & J. Tom. 5. Tract. 2. Cap. 1. Contr. 3. num. 6. existimat ad generalia. juris principia confugiendum esse, cujusmodi sunt: *Actus præsumitur gestus à capace, si non probetur contrarium, actus præsumitur validus, si de nullitate ejus non constet, in dubio favendum est reo, actore non probante reus est absolvendus, priora sunt jura ad absolvendum, quàm ad condemnandum, &c.* At primò sapè non facile dixeris, sitne dubium juris, vel facti. Deinde dubium facti plerumque post se trahit dubium juris. Sic licet sit dubium facti, quisnam ex gemellis priore, quisnam posteriore loco sit natus, si tamen omnes hac in parte deficiant probationes, quæritur, quid in tali rerum statu sit juris? Denique non semper in dubio facti applicari possunt principia generalia. Unde si post exactam disquisitionem judici nihilominus omnia in æquilibrio pendere videantur, eadem, quæ paulò ante allata sunt, media ei suggerit Clariss. Dn. Herz. cit. Tit. 2. num. 27.

XXI.

Denique Judex justam sententiam gratis ferre tenetur, nec aliquid eo nomine accipere potest, alias Jure naturæ est obligatus ad id, quod accepit, restituendum, nisi ille, qui dedit, habuerit animum donandi, nam Judex ex justitia justam tenetur ferre sententiam, actio autem ex justitiâ debita non est res vendibilis, quia debetur absque ullâ bonorum jacturâ, ac proinde si aliquid pro ea detur, non servatur æqualitas, & is qui dedit, rationabiliter est invitus. Unde rectissimè Cicero 1. de Legib. *injustissimum est, inquit, justitiæ mercedem quarere.* Ex adverso si Judex aliquid acceperit,

G g 2

ut

ut injustam ferat sententiam, is post latam injustam sententiam, ad restituendum id, quod accepit, Jure naturæ obligatus haud est; tametsi enim præcedens pactum ratione objecti sit illicitum, & nullam inducat obligationem præstandi promissum, cum nemo possit obligari ad illicitum, ipsa tamen sententia iniqua est actio secundum se pretio æstimabilis, ac proinde tale pactum obligat alterum sub conditione, si actio fuerit exhibita, ut solvat pretium. Interim tam ille, qui corrumpit judicem, quam ipse Judex damnatum per injustam sententiam alteri illatum refarcire tenentur. Ita cum S. Thoma communis Theologorum sententia tenet. Vid. P. Haugold. de J. & J, Tom. 1. Tract. 2. Cap. 3. Contr. 5.

XXII.

Effectus potestatis judicariæ ex parte subditorum stat in obligatione parendi sententiæ, postquam illa transivit in rem judicatam, nam teste Cicer. pro Sylla, *status Republicæ maxime rebus judicatis continetur*. Ex quonam autem tempore sententia auctoritatem rei judicatæ accipere debeat, ex determinatione summi Imperantis dependet. Extra territorium autem summi Imperantis res judicata stricto jure non nisi ex beneplacito illius summi Imperantis vim habet, ac proinde executio ex jure perfecto peti haud potest, sed precibus tantum est imploranda.

CAP.

CAPUT II.

De Juribus Potestatis civilis, quæ immediate res privatorum respiciunt.

§. I.

De Jure imponendi tributa.

SUMMARIA.

- I. *Tributa sunt ad obtinendum civitatis finem omnino necessaria.*
- II. *Unde eorum origo antiquissima, & ab ipsis propemodum societatum civilium incunabulis arcessenda est.*
- III. *In latâ acceptione vox tributi etiam vectigalia complectitur, in strictâ autem vectigalibus opponitur.*
- IV. *Dividitur primò in reale, personale, & mixtum.*
- V. *Secundò in ordinarium, & extraordinarium.*
- VI. *Ex naturâ rei ille damnum tributa imponere potest, qui summam in Republica obtinet potestatem.*
- VII. *Utrum jus imponendi tributa ab inferioribus viâ præscriptionis acquiri possit?*
- VIII. *Quibus tributa imponi possint?*
- IX. *Ad legitimam impositionem tributorum requiritur imprimis justa causa.*
- X. *Talis est condigna summi Imperantis, & ejus Ministrorum sustentatio.*
- XI. *Item si Princeps publicæ securitatis, utilitatis, vel necessitatis gratiâ cogatur sumptus quosdam extraordinarios facere.*
- XII. *Tertia causa est justum bellum, sive defensivum, sive offensivum.*

- XIII. *Quarta, si subditi adversus Principem crimen seditionis, & rebellionis commiserant.*
- XIV. *Deinde ad legitimam tributorum impositionem requiritur, ut modus causa non excedatur.*
- XV. *Tertio denique, ut inter personas ad tributum solvendum obstrictas servetur proportio.*
- XVI. *Ad solvendum tributum omnes non exempti in conscientia sunt obligati, nisi ejus injustitia esset manifesta.*
- XVII. *Refutantur illi, qui putant subditos in dubio non esse in conscientia ad solvendum tributum obligatos.*
- XVIII. *Tributa, que ad communes Reipublice necessitates imposita, & soluta sunt, non possunt summi Imperantes in alios usus expendere.*
- XIX. *Nisi necessitas, vel major Reipublice utilitas hoc exigeret.*
- XX. *Ea verò, qua ad sustentationem Principis soluta sunt, sive bene, sive male expendat, nihil interest, modo suo numeri non desit.*
- XXI. *Quibus modis obligatio solvendi tributum cesset ex parte?*
- XXII. *In totum cessat, si causa, propter quam indictum est, cessaverit, nisi forte causa nova supervenerit.*

Juribus summi Imperii non immeritò accensetur etiam Jus imponendi tributa, nam in *tributis* teste *Ulpiano* in *L. 1. §. 20. ff. de Quæstion. Reipublica* nervos esse, nemini dubium est, sine quibus corpus hoc morale, & politicum conservari haud potest. Verè *Tacitus* *Lib. 4. Histor. Cap. 74. num. 2. neque quies Gentium, inquit, sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Sunt igitur tributa ad obtinendum civitatis finem omninò necessaria, ac proinde is, qui summam in Republica potestatem habet, ea jure suo imperare potest. **Unde**

II. Origo

II.

Origo tributorum antiquissima est, & ab ipsis propemodum societatum civilium incunabulis arcessenda. Sic cum *1. Reg. Cap. 8.* Samuel populo Israëlítico Regem petenti Jus Regis prædixisset, inter alia ait: *Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit.* Et paulò post: *greges quoque vestros addecimabit.* Salomon super tributa constituit Adoniram filium Abda. *3. Reg. Cap. 4. vers. 6.* Manahen super Israël cunctis potentibus, & divitibus argentum indixit, ut daret Regi Assyriorum. *4. Reg. Cap. 15. vers. 19.* Sed & apud alios populos, veluti Perlas, Græcos, Romanos, tributa in usu fuisse passim profanæ testantur historia.

III.

Est autem tributum, si Ulpian. *in L. 27. in fin. ff. de V. S.* credimus, à verbo tribuo derivatum, ac latè sumptum quæcumque denotat pensionem, quæ Reipublicæ ad communia onera sustinenda persolvitur, quo sensu etiam vectigalia complectitur. Strictius verò acceptum vectigalibus opponitur, quæ à tributis in specie sumptis hoc solo ferè differunt, quod tributa nonnisi subditis, aut bona saltem immobilia in territorio possidentibus imponi possint, vectigalia verò non à subditis modò, sed & à peregrinis, tametsi nullà bona immobilia ibidem sita habeant, exigantur. Et in hac acceptione

IV.

Dividitur tributum I. in reale, personale, & mixtum. Reale est, quod immediatè rei imponitur propter rem, nullò possessoris habito respectu. Personale, quod personæ imponitur citra respectum ad bona, at *in L. ult. §. 7. ff. de Censib. L. 8. Cod. de Ss. Ecclæs. L. un. Cod. de Capitat.* tributum capitis, seu capitatio vocatur. Mixtum denique, quod personæ imponitur cum respectu ad bona.

V.

Dividitur II. in ordinarium, & extraordinarium. Ordinarium dicitur, quod ob causam ordinariam, & successivam Lege publicà impoli-

impositum est. Extraordinarium verò, quod non Lege publicâ, sed ex improvilo in repentinos casus est indictum, veluti ad bellum illatum propulsandum &c.

VI.

Causa efficiens tributorum est imponens. Potest autem ex natura rei ille demum imponere, qui summam in Republica obtinet potestatem. Ratio est, quia tributa indicuntur propter commune bonum Reipublicæ, ac proinde non ab alio imponi possunt, quam ab eo, cui cura incumbit totius Reipublicæ, cum potestas agentis proportionata esse debeat fini: Ergo etiam ab eo solo imponi possunt tributa. P. Suarez *de Legib. Lib. 5. Cap. 14. num. 2.*

VII.

Inferiores igitur potestates tributa indicare neutiquam possunt, nisi fortè ab eo, qui summum in Republica Imperium habet, hæc facultas ipsis expressè fuerit concessa, vel viâ præscriptionis acquisita; Quamvis enim Jus imponendi tributa ex numero sit jurium Majestatis, non tamen est Jus Majestatis intrinsicum, sed tantum extrinsecum, quod salvâ Majestatis substantiâ ab eâ separari, & aliis communicari potest. Ubi ergo inferioribus potestatibus etiam communicari solet, ibi viâ quoque præscriptionis legibus populi cujusque civilibus receptæ acquiri poterit: ubi verò communicari non solet, ibi nequidem viâ præscriptionis acquiri posse arbitror, cum enim præscriptio mera sit juris civilis creatura, non alia eidem subjecta esse possunt, quam quæ legislator subjecta esse voluit. At qui hoc Jus tanti æstimat, ut illud non soleat aliis communicare, non censetur id præscriptioni subicere voluisse: Ergo nec subjacebit. Et de hoc tantum casu P. Suarez. *suprà cit. Cap. 14. num. 10.* sensisse videtur, ubi Jus imponendi tributa per præscriptionem etiam immemorabilem, utpote meram Juris civilis creaturam, ab inferiori acquiri posse negat; Si enim summus Imperans hoc Jus etiam inferioribus per privilegium communicare soleat, ipsius voluntas neutiquam creditur refragari, quò minus id etiam viâ præscriptionis, saltèmm immemoralis obtineri possit.

VIII.

VIII.

Subjectum tributorum sunt illi, quibus ea imponuntur. Ubi tributa personalia, & mixta separanda sunt à realibus. Illa non nisi subditis, vel quasi subditis imponi possunt, ac proinde exteri transeuntes tributum capitis, tanquam, merissime personale solvere haud tenentur. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 14. num. 1. in fin.* Hæc verò cum immediatè ipsi rei imponantur, nullo possessorum habito respectu, etiam exteri, qui bona immobilia in territorio imponentis sita habent, agnoscere coguntur.

IX.

Forma tributorum consistit in legitimâ eorum impositione. Ut autem talis sit, requiritur primò justa causa, quâ deficiente tributa neutiquam imponi possunt; nec enim audiendi sunt illi, qui turpi assentandi studio Regibus, quidquid libet, facere, permillum esse asserunt, sed potius auscultandi sunt Viri non minus virtute, quam doctrinâ celebratissimi, qui omnes uno ore contendunt, tributa non pro mero summorum Imperantium arbitrio, sed ita demum indici posse, si justa adsit indicendi causa, quorum auctoritas utique multum præponderat adulatorum aulicorum levitati, qui perversis suis dogmatibus ex impia Machiavelli scholâ depromptis non tantum sibi, sed & Regibus justam divini Numinis vindictam attrahunt. Justæ autem causæ, ex quibus tributa imponi possunt, sunt plures, quarum

X.

Prima est condigna summi Imperantis, & Ministrorum, quorum operâ in gubernandâ Republicâ utitur, sustentatio, modo bona propria hunc in finem deputata deficient, aut quæ olim assignata fuere, non sufficiant; cum enim Princeps pro Republicâ laboret, eam regendo, in pace conservando, & defendendo, justitiâ postulat, ut vicissim Republica eundem pro dignitate sustentet, dignus enim est operarius mercede sua. Et hæc tributa exigendi causa perdurat, etiam si Princeps suâ culpâ, veluti luxu, profusus largitio-

largitionibus, injustis bellis, relictus ad suam sustentationem ordinato, dissipasset, quamdiu enim fungitur suo officio, & curam, ac sollicitudinem sustinet pro conservanda pace, ac tranquillitate Reipublicæ, tamdiu eidem condignum debetur stipendium, ita tamen, ut hoc casu mediocribus contentus sit sumptibus, & si progressu temporis ad pinguiorem devenerit fortunam, illum contributionum excessum, quem ob ipsius culpam subditi conferre tenebantur, illis refarciat, & compenset, ut rectè tradit, Molin. de J. & J. Tract. 2. Disp. 667. num. 4. & 5. P. Less. de J. & J. Lib. 2. Cap. 33. Dubi. 8. num. 48. Clariss. Dn. P. Söll. de tribut. Part. 2. Cap. 2. Quæst. 4. num. 86. & seqq.

XI.

Secunda causa est, si princeps publicæ securitatis, utilitatis, vel necessitatis gratia sumptus quosdam extraordinarios facere cogatur, v. g. Regnum, aut provinciam à latronibus, mare à pyratibus purgando, patriam à contagione, aut similibus malis defendendo. Si tamen hoc non in bonum commune totius Reipublicæ, sed partis tantum immediate vergeret, ratio æquitatis dicat, ut illi, qui præ cæteris exinde beneficium recipiunt, etiam plus oneris ferant, ut rectè post Molin. advertit. Dn. P. Söll. cit. Part. 2. Cap. 3. Quæst. 1. num. 140.

XII.

Tertia causa est justum bellum sive defensivum, sive offensivum, quippe, quod non nisi immensis sumptibus geri potest. Unde S. Augustin. in Can. 4. Caus. 23. Quæst. 1. Christus, inquit, tributa Cæsari monet reddi, quia propter bella necessariò militi stipendium præbentur. Dixi, justum bellum, nam bellum, injustum non potest justæ esse tributi indicendi causa, quin potius Rex, qui bellum injustum gerit, subditis omnia damna, quæ propterea perpessi sunt, jure naturæ refarcire tenetur, tantum abest, ut eo nomine tributum indicere possit.

XIII.

Quarta causa est, si subditi adversus Principem crimen seditionis, & rebellionis commiserint, quibus partim in justam poenam, partim

sim in compensationem compensum a quo Princeps ob hanc causam facere necesse habuit, proportionatum tributum iure imponi potest, ut accisis viribus posthac modestiores sint, nec tam facile amplius talia audere possint. *Leb. in Dubit. c. num. 42. De P. Soll. dist. Quest. 5. num. 89.*

XIV.

Secundò ad legitimam tributorum impositionem requiritur, ut modus causæ non excedatur, seu, ut tributum non sit majus, quam causa postulat, quâ parte enim excedit, iniquum est, cum eatenus imponatur sine causâ. Sicut ergo justa causa necessaria est ad justitiam tributi, ita & proportio ad causam necessaria est ad justitiam tributi, ac per consequens quantitas tributi non potest excedere conditionem, seu indigentiam causæ, vel si excedat, tributum quoad excessum injustum est. *P. Suarez. de Legib. cit. Lib. 5. Cap. 15. num. 4. P. Lels. dist. Dubit. 6. num. 42. vers. secundâ.*

XV.

Tertiò denique requiritur, ut etiam inter personas ad tributum solvendum obstrictas servetur proportio; nec enim justum est, ut omnes æqualem solvant portionem, sed tanta singulis est imponenda, quanta facultatibus, & viribus cujusvis patrimonii respondet. *P. Suarez. cit. Lib. 5. Cap. 16. num. 5.* Quod & in tributo personali, seu capitatione suo modo observandum erit, secus ab injustitia defendi haud poterit. *Modestini. Pistor. Consil. 4. num. 10. Klok. de Contrib. Cap. 17. num. 79. & 106.*

XVI.

Effectus tributorum alius est, si tantum sint indicia, nondum verò soluta, alius, si jam sint soluta. Si indicia tantum sint, omnes non exempti ad ea solvenda in conscientia sunt obligati, nisi injustitia tributi esset manifesta, vel summus Imperator indicendo tributum usus fuisset verbis peremptoriis, aut disjunctivè mixtis licet

licet enim is subditos ad solvendum tributum in conscientia obligare possit, non sufficienter tamen hoc casu declarat, quod ita obligare velit, ac proinde obligate velle non censetur, tum quia in dubio pars mitior & benignior preferenda, tum quia contra eum, qui Legem dicere potuit, apertius facienda est interpretatio. At

XVII.

Quid dicendum, si injustitia tributi manifesta non sit, sed tantum dubia? Sunt, qui existimant, subditos hoc casu non esse in conscientia obligatos ad solvendum tributum, eo quod in dubio sit melior conditio possidentis. At contrarium nobis longè probabilius esse videtur, dissolveretur enim ordo imperandi, & parendi, nisi subditi in dubio præcepto sui superioris obedire tenerentur. Certe si subditi in dubio non essent in conscientia obligati ad indicendum tributum solvendum, non posset non summa oriri confusio, & turbatio Republica, ut cuius consideranti per se patet. Deinde sæpe non expedit, ut causa, propter quam tributum indicitur, statim propaletur, aut licet exprimat, multi tamen haud raro erunt, quibus expressa causa justitiam nullâ ratione poteris persuadere, quamvis à parte rei illa justissima sit. Unde stante contraria sententiâ non posset Respublica convenienter gubernari, & conservari. Adhuc summus Imperans existit in possessione juris imperandi, & indicendi tributum: Ergo melior erit ipsius conditio, præsertim cum in dubio semper pro legitimo imperante sit præsumendum. Confer. Dn. P. Söll. *cit. Tract. Part. 3. Cap. 20. Quæst. 3. & 4.*

XVIII.

Quod si tributa jam soluta sint, tunc interest, utrum imposita fuerint ad communes Republicæ necessitates, puta ad solvendum militibus stipendium, ad sustentandas urbes &c. vel ad sustentationem Principis. Si ad communes Republicæ necessitates, obligatio incumbit summo Imperanti, ut illa expendat in eos usus, propter quos fuere imposita, quia talium tributorum Dominus non fit, sed

sed solum dispensator est: Ergo tenetur in eum finem expendere, propter quem imposita sunt, secus ex justitia obligatus erit, ut damna subditis, quæ propterea perpeffi sunt, restituat, vel saltem propriis sumptibus tenebitur illud conficere, propter quod pecunia à subditis collecta fuit.

XIX.

Planè si necessitas, vel major Reipublicæ utilitas exigeret, ut tributum in alium usum, quam in quem solutum est, expendatur, Princeps contra officium, & obligationem suam non aget, si illud in causam aliam magis necessariam, aut Reipublicæ saltem magis proficuum impendat, quippe cui hac ratione magis consulitur, quam si in usum ab initio destinatum infunderetur.

XX.

Si verò tributum impositum, & solutum sit ad sustentationem Principis, nullius injustitiæ is argui potest, sive benè, sive malè expendat, cum enim ejusmodi redituum dominus sit, citra injustitiam liberè de illis disponere potest, modò suo muneri non desit in gubernandâ, vel defendendâ Republicâ, secus enim tributum, quod propter officium, & tanquam stipendium laboris solvitur, injustè acciperet, & retineret. P. Suarez. *de Legib. sæpè cit. Lib. 5. Cap. 15. num. 5.* & Dn. P. Söll. *diff. Tract. Part. 2. Cap. 2. Quest. 2.*

XXI.

Contraria tributorum sunt causæ, ex quibus obligatio illa solvendi cessat. Cessat autem vel ex parte, vel in totum. Ex parte cessat, *primò*, si certo generi personarum immunitas speciali Lege publicâ sit concessa. *Secundò*, si quibusdam privilegium exemptionis fuerit indultum, quin enim Princeps unum, vel alterum ex justâ & legitimâ causâ ab obligatione solvendi tributum eximere possit, non videtur esse dubium, nec tenetur partem ex causâ boni publici remissam in solutum imputare, sed illa ceteris accrescit.

Don. P. Söll. *ferendum: Tract. Part. 3. Cap. 4. Quod. 44. num. 322*
 Cessat *actio*, si aliquis immunitatem à solvendis tributis præscrip-
 serit, cum enim immunitas hæc privilegio acquiri possit, etiam præ-
 scriptione, ubi ea legibus civilibus introducta est, acquiri poterit,
 nisi sermo sit de illis tributis, quæ in signum, & recognitionem su-
 premæ potestatis exiguntur, & persolvuntur, ab hisce enim solven-
 dis subditi vi præscriptionis se nunquam possunt eximere.

XXII.

In totum cessat obligatio solvendi tributum, si causa, propter
 quam indictum est, cessaverit, nisi forte causa nova supervenerit,
 ob quam de novo imponi posset, tunc enim obligatio solvendi tri-
 butum non expirat, quia hoc ipso, quod in locum prioris causæ
 alia æquè justa successerit, prior causa moraliter censetur perdurare.
 Lels. *cit. Cap. 33. Dubit. 6. num. 43*, ubi simul ex Alphons. Castro
 advertit, quod si causa immediata tributi non sit negotium aliquod
 transitorium, sed obligatio quædam permanens, v. g. ad vindican-
 dum perpetuò mare à piratis, vel itinera à latronibus, tributum
 non statim cesset, si aliquo anno pirataz, vel latrones non grassen-
 tur, cum tali casu pro ipsa obligatione exigatur, quæ continua est,
 & semper manet, quoniam Princeps semper tenetur esse paratus,
 & habere naves, ac milites expeditos.

§. II.

De Jure imponendi vectigalia.

S U M M A R I A.

- I. *Vax vectigalium in proposito sumitur pro redditu, qui propter rerum
 importationem, aut exportationem, vel etiam propter nudum
 transitum solvitur.*
- II. *Dividitur vectigal in terrestre, & navale: terrestre parvo in peda-
 gium, & vectorum: Navale autem in Marinum, fluxusile,
 & ripaticum.*

III. Vecti-

- III. *Vectigalia ille demum imponere potest, qui summam in Republica obtinet potestatem.*
- IV. *Vectigalia solvere tenentur omnes non exempti, sive subacti sint, sive exteri.*
- V. *Possunt autem quidam eximi pacto inter diversos populos inito, quidam legibus civilibus cujusvis Republica propriis, aut speciali privilegio.*
- VI. *Legati jure gentium non sunt immunes ab obligatione solvendi vectigalia.*
- VII. *Vectigal quandoque etiam pro nudo transitu solvenda est.*
- VIII. *Ex justa causa vectigalia etiam pro rebus usualibus imponi possunt.*
- IX. *Ad legitimam vectigalium impositionem requiritur primò justa causa, cujusmodi plures recensentur.*
- X. *Secundò, ut equus modus servetur.*
- XI. *Utrùm vectigalium nomine ex ipsis mercibus partem aliquam detrahere permissum sit?*
- XII. *Quæ poenâ afficiantur illi, qui legitima defraudant vectigalia?*
- XIII. *Dammum, quod viatores, & vectores ob culpam ejus, qui vectigalia percepit, sunt passi, ipsis ab eo resarciri debet.*

I.

AFFinia tributorum, quatenus hanc vocem in proposito nos accepimus, sunt vectigalia; licet enim nomen vectigalium latè sumptum quamcunque denotet pensionem, quæ fisco, vel Republicæ Imperii titulo præstatur, quo significatu etiam tributum complectitur, in sensu tamen adeò lato hanc vocem nos hoc locò non accipimus, sed strictiore, pro reditu, qui propter rerum importationem, aut exportationem, vel etiam propter nudum transitum solvitur. Et in hac acceptione

II.

Dividitur vectigal in terrestre, & navale. Terrestre porro in pedagium, & vectorium. Pedagium solvunt pedites, & equites: Vectorium verò, qui curru, aut rheda utuntur, & vel in specie tale est, quod solvitur pro rebus, quæ solo vehuntur, & dicitur *ein Land-Zoll*, vel pontivegium; quod ab iis exigitur, qui pontes permeant, & vocatur *ein Brücken-Zoll*: Vectigal navale dispe- scitur in marinum, fluviatile, & ripaticum. Marinum ob traje- ctum maris penditur in portu: Fluviatile prastatur ab iis, qui na- vigant per flumina: Ripaticum denique solvitur pro trajectu flu- minum de ripa ad ripam. Schweder. *in Jus Publ. Part. Special. Sect. 1. Cap. 20. num. 1.*

III.

Causa efficiens vectigalium est imponens. Potest autem ille demum vectigalia imponere, qui summam in Republica obtinet potestatem, sub cujus Imperio, & dominio existunt viæ, & flumi- na publica, quibus ut res, & personæ transeuntes commodè, & securè uti possint, non modicos quandoque sumptus facere cogi- tur. Inferiores igitur potestates jus imponendi vectigalia sibi neu- tiquam possunt arrogare, nisi hoc ab eo, qui summum habet Im- perium, ipsis fuerit concessum, quod tamen haud factum esse cen- setur, si alicui tantum jus exigendi certum vectigal fuerit indultum; diversa enim sunt, imponere novum vectigal, & vetus jam im- positum exigere, cum facultas nova imponendi vectigalia longè am- plior sit, quam vetera autoritate summi Imperantis jam imposita duntaxat exigendi. Sic licet S. R. I. Electores vi A. B. Cap. 9. te- lonia in præterito statuta, & indicta percipere valeant, nova ta- men vectigalia exigere, & vetera augere ipsis neutiquam permis- sum est. R. J. de Anno 1576. §. Weiters seynd wir ic. 116. & seqq. Inst. Pac. Olnabrug. Art. 9. Capit. Carol. Art. 8.

IV. Sub-

IV.

Subjectum vectigalium sunt illi, qui ea solvere tenentur. Tenentur autem vectigalia solvere omnes non exempti, sive subditi sint, sive exteri, in quo vectigalia potissimum differunt à tributis, quæ non nisi subditis, vel si realia sint, bonorum saltem immobilium possessoribus solvenda incumbunt.

V.

Possunt autem primo quidam eximi pacto inter diversos populos, aut populorum Rectores inito, velut olim inter Romanos, & Carthaginenses conventum fuerat, ne ab utriusque gentis subditis, excepto eo, quod scribæ, & præconi dandum erat, ullum solvatur vectigal, ut ex Polyb. refert. Grot. Lib. 2. Cap. 15. §. 6. num. 2. Secundo quidam eximi possunt legibus civilibus cujusvis Republicæ propriis, aut speciali privilegio. Sic Jure Romano præter alios exempti etiam erant Legati exterarum Gentium non hostilium, exceptis illis speciebus, quas ex loco, unde venerant, non sui usus gratiâ importabant in Solum Romanum. L. 8. Cod. de Vectigal. & commissis.

VI.

Hanc autem exemptionem soli Romanorum civilitati debebant Legati, nam Jure Gentium non videntur illi esse immunes ab obligatione solvendi vectigalia, les Ambassadeurs, inquit Wicquefort, Lib. 1. Sect. 28. pag. mihi. 425. jouissent en Hollande de l'exemption de tous les droits, qui s'y levont sur les denrées, qui se consomment; mais ils sont obligés de payer ceux d'entrée, & de sortie, dont on n'exempte personne. En France, pergit illa, ou le Roy même est obligé de diminuer sur la bail du fermier de la traite foraine les droits, que doit tout ce, qu'il fait venir pour son propre usage, l'Ambassadeur ne peut prétendre autre chose, si non que le Roy lui fasse la grace de contenter le fermier pour lui. Et paulò post en l'an 1561. la Reine Elisabeth envoya en Espagne Thomas Chalonier son Ambassadeur, qui ne pouvant souffrir, que les commis de la Douane fussent ouvrir ses chaises, & ses coffres

coffres pour les visiter, en fit des plaintes à la Reine sa Maitresse &c. Mais la Reine lui écrit, que l' Ambassadeur étoit obligé de dissimuler sous ce, qui n' offensoit pas directement la dignité de son souverain. Denique subiungit: c' est pourquoy il ne se pouvoit plaindre, si non d' une incivilité, dont la Reine pouvoit se ressentir, si elle trouvois à propos. Ita Wiequetfort. qui ipse erat Legatus, cui proinde Jus Gentium hac in parte incognitum esse non poterat.

VII.

Solvendum autem est vectigal non tantum pro rebus, quæ importantur, aut exportantur, sed quandoque etiam pro nudo transitu: Licet enim innoxius transitus jure humanæ societatis cuiusvis patere debeat, ac per consequens nihil eo nomine exigi posse videatur, ubi tamen viarum publicarum refectio admodum sumptuosa est, iniquum non erit propter nudum etiam transitum proportionatum exigere vectigal, cum multitudine transeuntium viz citius corrumpantur, ac proinde sumptus ad reparationem necessarij cumulentur. Stryk. *ad tit. ff. de Publican. & vectigal. §. 6.* Plessing. *ad Vitriar. Lib. 3. tit. 18. §. 22. Lit. B.*

VIII.

Objectum vectigalium sunt res iisdem obnoxie. Quænam autem res vectigalibus obnoxie sint, ex usu cujusvis Reipublicæ dependet. Jure Romano non nisi rerum promercialium nomine, seu quæ negotiationis, & commercii causâ importantur, vel exportantur, vectigal solvendum est, res autem usuales, seu ad victum, & amictum paratæ ab hoc onere immunes sunt. *L. 5. Cod. de Vectigal. & commiss.* Si tamen publica necessitas urgeat, vel pro securitate, & commoditate viarum sumptus faciendî sint, injustum non erit, etiam rebus usualibus vectigal imponere, modò ejusmodi res non nimium onerentur. *P. Lefs. supra cit. Cap. 33. Dubit. 7. per tot.*

IX.

Forma vectigalium consistit in legitima eorum impositione. Ut autem legitima sit, requiritur primo justa causa, veluti respectu vectiga-

vectigalium terrestrium est compensatio sumptuum, quos pro munitione, reparatione, commoditate, & securitate viarum faciunt summi Imperantes, qui modicam saltem recognitionem ab exteris peregrinis merces per ditionem sibi subditam transyherentibus etiam hoc nomine non iniuste exigere posse videntur, quod liberum in transitum ad alium populum concedant, quem alias erecta stapula impedire potuissent, unde lucrum non ad illos externos mercatores, sed ad cives suae Reipublicae pervenisset. Vectigalia vero fluviatilia exigendi causa esse potest, quod flumina non raro arrosionibus, & inundationibus vicinos agros subruant, eamque ob causam aggeribus coercenda sint, curandumque, ne deterior reddatur statio, & navigatio, & ideo iniquum non est, ut, qui citra ullum detrimentum lucrum ex flumine capiunt, modicum quid persolvant. Vectigalia denique maritima exigi possunt, si signa sint constituenda notardis brevibus, aut scopulis; si dirigendo nocturno navium cursui ignes alendi, si mare a piratis purgandum, si portus exstruendi, reparandi, conservandi, ne arenis ab aestu maris injectis expleantur. Confer Puffendorf. *Lib. 3. Cap. 3. §. 7.* Imo postquam diversi summi Imperantes in certas maris portiones non tantum Imperium, sed & dominium sibi asseruerunt, etiam in signum, ac recognitionem Imperii, & domini maritimi a navigantibus aliquid exigi posse putat Ziegler. *de Jurib. Majest. Lib. 2. Cap. 7. §. 13.* Interim cum vectigal maritimum longe odiosius sit, quam terrestre, id moderate, & citra avaritiam tractandam esse monet. Puffendorf. *cit. loc.*

X.

Secundo ad iustitiam vectigalium requiritur, ut modus causa non excedatur, sed ut aequus modus servetur, in quo haud raro peccari solet: Unde quantitas vectigalis solvendi inter diversas gentes pacto publico quandoque definitur.

XI.

Effectus legitimorum vectigalium stat in obligatione illa solvendi. Solvuntur autem ex consuetudine ubique ferme locorum re-

cepta non ex ipsis rebus, seu mercibus, sed in pecunia, licet absolute loquendo juri naturae non adversetur, vectigalium nomine partem aliquam ex ipsis mercibus detrahere, modo non sint ejus indolis, ut hoc facto reddi possint deteriores, aut minus vendibiles, secus enim exactionem portionis ex ipsis rebus, seu speciebus iniquam esse existimamus. Sic utique vini, cerevisiae &c. pars absque periculo corruptionis praestari vix potest. Econtra nullum corruptionis periculum est, tamen ex ferro, plumbo, lignis &c. pars quaedam vectigalium nomine detrahatur, veluti Stryk. apud Mollenbec. *ad tit. ff. de Publican. & Vectigal. num. 15.* in vicinia receptum esse testatur, ut in transportatione lignorum, in *Serabs flößung des Bau-Holzes*, trigessimus truncus praestari debeat.

XII.

Coeterum qua poena afficiendi sint illi, qui legitima defraudant vectigalia, hoc ex Impetantis dependet determinatione, vulgo tamen poenam commissi in usu esse constat, in quam haud incidit, qui tempestate, aut alia vi majore impeditus non solvit cum vis major liberet a poena, quippe quae locum habere non potest, ubi nullum est delictum.

XIII.

Ex adverso si viatores, & vectores ob culpam ejus, qui vectigalia percepit, damnum sint passi, veluti si vectigal solutum sit propter reparationem, vel securitatem viarum, & is vias non reparaverit, aut tutas, & securas non praestiterit, quamvis praestare potuisset, is omne damnum, quod propterea perpessi sunt, ipsis juratae relarcire tenetur. *Ziegler. cit. Lib. 2. Cap. 13. §. 3.*

§. III.

De alto, & eminenti dominio.

S U M M A R I A.

- I. *Summi Imperantes habent altum, & eminenti dominium in omnia bona, & jura subditorum.*
- II. *Definitur altum, & eminenti dominium, & explicatur Definitio.*
- III. *Competit salus Summis Imperantibus.*
- IV. *Dominio alto: subjecta sunt etiam res. exteriorum, si existant in territorio ejus, qui summum eo loco habet Imperium.*
- V. *Differt à dominio, quod civitas habet in partes sui territorii privatis non assignatas.*
- VI. *Adducitur ejus effectus.*
- VII. *Utrum ex communi compensatio facienda sit illis, qui vi eminentis dominii suum amisere.*
- VIII. *Afferitur ex Historia Romana insigne temperamentum aequitatis.*
- IX. *Qui periculum damni in se recepisse intelligitur, nullam compensationem petere potest.*

I.

AD Jura summi Imperit rectè etiam refertur altum, & eminenti dominium in bona, & jura subditorum; Si enim persona summa potestati sunt subjecta, non possunt non earum quoque jura, ac bona eadem esse subjecta, ita, ut exigente necessitate, vel publicâ utilitate ad bonum commune de iis non minus disponere valeat, quàm quivis ad bonum privatum de iis disponere potest, aliâ sanè finis, propter quem plures in societatem civilem coalescunt, obtineri haud posset, cum salus publica sæpè postulet, ut, qui summum in civitate Imperium habet, de juribus, & bonis subditorum disponat.

H.

Describi potest, quòd sit legitima de juribus & bonis subditorum necessitate, vel publicà exigente utilitate nomine proprio disponendi facultas.

Dixi I. *necessitate, vel publicà exigente utilitate*; nam extra casum necessitatis, vel publicæ utilitatis summi Imperantes dominio alto, & eminenti uti haud possunt. Unde Rex Achab non poterat vi alti, & eminentis dominii petere, ut Naboth vineam suam ei venderet, vel titulo permutationis ei cederet, cum nec necessitas, nec publica subfuerit utilitas, sed voluptas tantum, & commoditas Regis privata. *3. Reg. Cap. 21.* Non tamen requiritur, ut necessitas sit extrema, in tali enim necessitate etiam privati jus habent in aliena, cum quoad jus utendi primæva reviviscat rerum communio. Utilitatis quoque publicæ nomine non intelligimus quamcunque demum utilitatem, sed talem, quæ propè ad limites necessitatis accedit; aliàs magna esset injuriis faciendis licentia, si qualiscunque publica sufficeret utilitas ad exercendum altum, & eminentis dominium.

Dixi II. *nomine proprio*, ut excludantur tutores, & curatores Regum, quamvis enim exigente necessitate, vel publicà utilitate de bonis, & juribus subditorum disponendi habeant facultatem, quia tamen non jure proprio, sed nomine Regum disponunt, quos ob eorum infantiam, vel furorem, aut eminentiam in suâ tutelâ, vel curatela habent, ideo dominium altum, & eminentis non habent, non magis, quam cætera summi Imperii jura, quæ nomine Regum exercent, habere dici possunt, nec enim Majestas communicatur tutoribus, & curatoribus, sed integra, & illæsa penes Reges permanet, tametsi ad Regnum administrandum sint inhabiles.

III.

Subjectum dominii alti, & eminentis sunt summi Imperantes, quibus solis tanquam pars Majestatis potestativa, ex naturâ rei, compe-

competit; licet enim minores etiam potestates quandoque actus exerceant eminenti dominio proprios, eos tamen non nisi ex consensu summi Imperantis exercent saltem tacito, vel qui in presenti rerum statu jure merito præsumi potest, secus inferiores potestates ad jura summi Imperii manus extendere neutiquam possunt, nisi severæ redditioni rationum se velint subdicere.

IV.

Objectum dominii alti, & eminentis sunt bona, & jura subditorum non tantum singulorum, sed & collegiorum, ac aliorum corporum, quæ civitatis partem faciunt, quippe quæ hoc in passu singulorum jure censentur. Excluduntur ergo res exterorum, nisi fortè existant in territorio ejus; qui summum eo loco habet Imperium quo casu alto, & eminenti dominio non minus subjacent, quam res illorum, qui eidem ex causâ permanente sunt subjecti, uti enim personæ, quamdiu in territorio commorantur, summo ejus loci Imperio subjectæ sunt, ita & res. Atque cum hac limitatione Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 8.* intelligendum esse arbitror. Hoc fundamento niti videntur Principes, qui bona exterorum in portibus suis deprehensa necessitatibus suæ Republicæ sub obligatione restituendi accommodare solent. Sic cum sæculi XVI. Anno 69. magna vis pecuniæ mercatorum Genuensium, & aliorum Italicorum ex Hispania in portus Anglicos, delata esset, eamque Albanus tanquam Hispanicam falsò vindicaret, Regina Elisabetha, ut Cambden. *Part. 1.* sub fin. dict. ann. refert, eam statuit, fiduciariâ cautione interpositâ à mercatoribus mutuò sumere. Non dissimile est, quod eidem *Part. 3.* ad annum 82. ejusdem sæculi memorat de pensatione Oresuntica, vulgò *Last Geldt*, quo nomine tricesima pars omnium, mercium, titulo mutui, ardente inter hæc & Danum bello, exacta fuit, cum promisso, eam finito bello refundendi. Sic etiam sæpè exteri naves suas in portibus deprehensas ad usus Republicæ pro certâ mercede locare coguntur. Quæ omnia vi alti, & eminentis dominii fieri possunt, si publica hæc exigat necessitas, vel talis utilitas, quæ proximè ad limites necessitatis

tatis accedit. At, nescio, utrum non, quæ ad excusanda ejusmodi facta ab Imperantibus quandoque allegatur, necessitas, vel tanta Reipublicæ utilitas, sæpè non nisi meri sint prætextus, vel ex alio capite talia injusta sint. Vid. Bœcler, ad Grot. *Lib. 1. Cap. 1. de Damnis eminent. pag. mihi, 113. & seqq.*

V.

Forma Dominiï alti & eminentis consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguitur à dominio, quod civitas habet in partes sui territorii privatis non assignatas, puta flumina, montes asperos &c. quæ ex supra tradita definitione per se colliguntur.

VI.

Effectus stat in actibus, quibus summi Imperantes ex causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis de juribus, & rebus subditorum ad bonum commune disponunt, veluti jus quæsitum auferendo, rebus eorum utendo, eas alienando, vastando, corrumpendo. Sic æ. g. si urbs munienda sit, horti, agri, prætoria privatorum, fossis & aggeribus occupantur, in obsidionibus ædes, & arbores privatorum dejiciuntur, & excinduntur, ne hostibus prosint, obsessis noceant, materia quoque, quæ suis usibus privati disposuerant, muniendo oppido adhibetur, imminente necessitate deposita publicè pecuniâ, aut privatorum gazæ invaduntur, si, quod civilis est, à volentibus subditis istas pecunias velut mutuo accipere non licet, si alia ratio non sit hostem repellendi, propria vastatur regio, & quidquid usui esse potest, quod vehi nequit, corrumpitur. Conferi Bœcler *ubi supra pag. 113. & seqq.* Buffendorfi *Lib. 3. Cap. 5. §. 7.* Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 7. & 13. item Lib. 3. Cap. 29. §. 7. num. 7.* ubi tamen

VII.

Quæri vulgò solet, utrum non ex communi compensatio faciendâ sit ei, qui vi eminentis dominiï suum amisit? Plerumque interesse,

esse, utrum, quod vi eminentis domini factum est, immediate, ac directe respiciat utilitatem communem, velut in exemplis ante allatis, vel tantum mediate, ut accidit in prescriptione, & re iudicata, ubi virtute alti, & eminentis domini pristino domino suum dominium aufertur, & in alterum transfertur. Hoc casu nulla est facienda compensatio: illo autem casu, si possit, omnino fieri debet, uti enim æquitas exigit, ut damnum, quod quis jactu rerum suarum ad levandam imminente naufragio navim perpeffus est, ab omnibus, quorum res propterea servatæ sunt, refarciatur, ita etiam postulat, ut, si quis onus, quod omnibus incumbit, solus sustinerit, ei vel ex communi arario, vel à reliquis refarcitio fiat, ita tamen, ut si contributione omnium damnum sit refarciendum, etiam ipse contribuere teneatur, ac proinde partem, quæ ipsum contingit, pro accepta habere debet. Et quamvis fortè talis sit rerum status, ut defacto nec uno nec altero modo compensatio fieri possit, non tamen propterea extincta est obligatio refarciendi, sed interim, donec copia suppetat, tantum sopita. Grot. *lib. Cap. 20. §. 7. num. 2.* Bœcler. *ubi supra pag. 120.*

VIII.

Insigne hac in re temperamentum æquitatis olim elegit Senatus Romanus, quod non possum silentio præterire. Narrat Liv. *Lib. 31. Cap. 13.* venisse tempus, quo privatis Republica pensionem tertiam pecuniarum, quas mutuas in bellum Punicum secundum dederant, solvere debebat. At cum ad novum bellum, quod magna classe, magnisque exercitibus adversus Macedones gerendum esset, vix sufficeret ararium, negarunt Consules, esse, unde iis in presentia solveretur. Ideo apud Senatum questi sunt privati, ac dicebant, si in punicum bellum pecunia data in Macedonicum quoque bellum Republica uti vellet, aliis ex aliis orientibus bellis, quid aliud, quam publicam pro beneficio tanquam ob noxam suam pecuniam fore? Igitur cum privati æquum postularent, nec tamen solvendo æri alieno Republica esset, quod mediata inter æquum, & utile erat, decrevit Senatus, ut, quoniam magna pars eorum agros vulgò venales esse diceret, & sibi met emptis opus esse,

.....

Kk

agri

agri publici, qui intra quinquagesimum lapidum esset, copia iis fieret, Consules agrum æstimaturos, & in jugera asses vectigales, testandi causâ publicum agrum esse, imposituros, ut, si quis, cum solvere posset populus, pecuniam habere, quàm agrum mallet, restitueret agrum populo. Memorabile sanè temperamentum æquitatis, quo & publicæ utilitati consultum, & privatis, qui lati eam conditionem acceperant, simul satisfactum est.

IX.

Planè licèt aliquis ex causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis, propter commune bonum damnum esset passus, si tamen is periculum hujus damni in se recepisse intelligeretur, nullam hoc casu, compensationem petere posset, veluti sunt, qui propè locum munitum ædificant, facillè enim prævidere possunt, tempore imminents obsidionis talia ædificia, ne obsessis noceant, & hosti profint, destruendâ esse, unde suo periculo ædificare censentur Ruffendorf, *suprà cit.* §. 7.

CAPUT III.

De Juribus summæ Potestatis civilis in ipsum territorium.

§. Unicus.

SUMMARIÆ.

I. Referuntur varia jura in territorium.

II. Utrum summæ Imperantes etiam incrementa fluvialia sibi vindicare queant?

III. Utrum

III. *Utrùm, si flumen, quod inter duos populos interfluit, cursum suum mutet, simul Imperii quoque terminus mutetur?*

I.

Jura, quae summi Imperantes in ipsum habent territorium, flura sunt, veluti extruendi civitates, easque muniendi, fortalitia in finibus territorii erigendi, vias publicas constituendi, jus instituen- di cursus publicos, seu postas, jus sibi vindicandi lapidicinas, & metalli fodinas in montibus, qui privatorum non sunt, loca inculti- ta à nemine occupata suo adscribendo fisco, exteros ab accessu, seu transitu excludendi, modo justa subit causa, transitus enim in- noxius Jure humanae societatis patere debet, Jus in flumina publi- ca, ea aliò derivandi, cataractas aedificandi, emolumenta fluminum sibi vindicandi &c. Ubi.

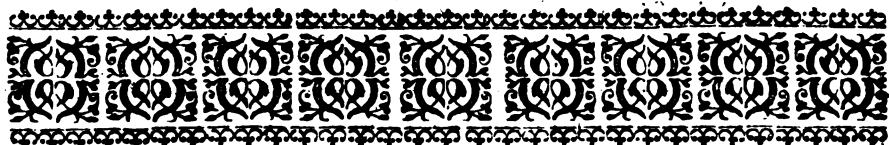
II.

Quæri potest, utrùm summi Imperantes, etiam incrementa fluvialia, puta alluviones, insulas, & partes alvei, quas flumen sco- cas reliquit, sibi vindicare queant? &c. Interesse, utrùm flumina sint publica, vel privata. Si publica, summi Imperantes jure na- turæ talia incrementa sibi vindicare possunt; si enim flumen sit publicum, etiam ripæ, & alveus, tanquam partes fluminis sunt publicæ, & quidem non tantum quoad usum, sed etiam quoad proprietatem, quam populus vi occupationis sibi quasitam retinet, hoc ipso, quòd eandem privatis non assignaverit: Ergo etiam il- lud, quod ripis adjicitur, vel in flumine nascitur, aut suum relin- quitur, publicum est, ac proinde ab Imperante vice populi jure vindicari potest. Si autem flumen sit privatum, talia incrementa pertinent ad privatos, quorum est flumen. Interim plerumque alluviones proxima prædia possidentibus concedi solent, & conces- sæ esse intelliguntur, si agri privatis assignati non alium finem ex eâ parte, quàm naturalem, seu flumen ipsum habeant. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 8. §. 9. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 4. Cap. 7. §. 12.*

III.

Quæri etiam potest, utrùm, si flumen, quod inter duos populos interfluit, cursum suum mutet, simul Imperii quoque terminus mutetur? 12. Interesse, utrùm per alluvionem sensim uni parti aliquid detrahatur, & alteri adjiciatur, an verò flumen priorẽ alveum penitus dereliquerit. Illo casu flumen mutato paulatim cursu & terminum Imperii mutat, ita, ut quidquid flumen parti alteri adjecit, sub ejus Imperio sit, cui adjectum est, cum eo animo uterque populus primitus Imperium occupasse credatur, ut flumen sui medietate eos dirimeret, tanquam terminus naturalis: Hoc autem casu terminus Imperii non mutatur, sed medietas alvei derelicti terminus manet, quia censentur populi flumen constituisse pro termino, quatenus idem flumen manet, si autem in totum mutetur alveus, desinit vetus flumen esse, perinde ac si fossã manu factã aliò fuisset aversum, vel flumen omnino exaruisse. Ex adverso alluvio non mutat speciem fluminis, sed in æstimatione morali idem flumen manet, sicut navis, quæ per partes reparatur, eadem manet navis. *L. 10. ff. Quib. mod. ususfruct. amitt.* Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 3. §. 16. & 17. Vid. infra Tract. 2. Lib. 2. Cap. 3. §. 7.*

PARS QUARTA. DE JURIBUS LIBERTATIS MAJESTATI CONNEXIS.

Discussimus superiore Parte præcipua jura summæ Potestatis civilis, progredimur jam ad illa jura, quæ directè ex libertate naturali promanant, quod pertinent jura Belli, Pacis, Fœderum, & Legatorum; Tametsi enim hæc jura non minus, quàm jura Majestatis ad bonum publicum sint exercenda, ex Majestate tamen, seu summâ in civitatem potestate non profluunt, sed ex libertate naturali, quæ Majestati tanquam individua Comes cohæret, licet vulgò, sed malè, ad jura Majestatis referri soleant. Sit igitur

CAPUT I.

De Jure Belli.

§. I.

De Etymologia, Definitione, ac Divisione Belli.

SUMMARIA.

- I. Unde vox bellum originem trahat?
- II. Definitur, & explicatur definitio belli.
- III. Dividitur primò in internum, & externum.
- IV. Secundò in Defensivum, & offensivum.
- V. Tertio in reparatorium, vindicativum, & mixtum.
- VI. Quarto in publicum, privatum, & mixtum.

Kk 3

VII. Quis-

- VII. *Quid in solenne, & non solenne.*
 VIII. *Denuntiatio Belli alia est pura, alia conditionata.*
 IX. *Quamvis in bello defensivo nullo jure natura requiratur denuntiatio, requiritur tamen in bello offensivo.*
 X. *Quid obtineat hac in parte de Jure Gentium?*
 XI. *Quis sit finis denuntiationis saltem conditionatae?*
 XII. *Bellum impetranti indictum simul etiam ejus subditis, & sociis indictum esse censetur.*
 XIII. *Indictio hodie plerumque per libellos publicos, quos Manifesta vocant, fieri solet.*
 XIV. *Utrum bellum statim, atque indictum est, inferri possit?*
 XV. *Dividitur Bellum sexto in justum, & injustum.*

I.

Vox Bellum à voce duellum originem trahit; Veteres enim dicebant duellum, ut patet ex illo, quod est apud Liv. Lib. 1. Cap. 36. *quae res nec dederunt, nec fecerunt, nec solverunt, puro, pioque duello quarendas censeo.* Posterior autem aetas ex rō duellum fecit bellum, perinde ut ex duonus, quod fuerat, factum est bonus, & ex duis bis. Duellum autem à duobus dictum est simili sensu, quo pacem unitatem dicimus. Grot. de J. B. & P. Lib. 1. Cap. 1. §. 2. num. 2.

II.

Describi potest, quod sit status animo hostili per vim certantium, quā tales sunt. Dixi primò, *status*; usus enim jam obtinuit, ut vocabulo belli non actus, sed status intelligatur. Hinc bellum est, etiamsi sese non exerat v. g. tempore induciarum, ac proinde praelium differt à bello, ut pars à toto, quia praelium est pars belli. Unde Tacit. *Annal. Lib. 2. Cap. ult. Arminium praelis ambiguum, bello non victum dixit, & Hannibal non praelio modo se, sed bello victum esse, fassus est.* Liv. Lib. 30. Cap. 35. Dixi secundò, *per vim certantium*; duo enim, inquit Cicero 1. de Offic. Cap. 51. *suus generis decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, cumque illud sit proprium hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si vis non licet priore.* Bellum igitur non est, si verbis tantum inter aliquos disceptetur, & ideo admonuerunt Athenienses Aetolos apud Liv.

Liv. *Lib. 35. Cap. 32.* propè fin. *dum integra omnia essent, verbis potius de iis, quæ ambigerentur, discrepant, quam Asiam, Europamq. ad funestum armarent bellum.* Dixi tertio, *animo hostili*; ut excludantur tum certamina brutorum, quæ ratione destituta impetu tantum adversus se invicem feruntur, tum pugnae inter homines exercitii, vel quaestus causâ institutæ. Dixi quarto, *quæ tales sunt*, seu quatenus certant, non quatenus eo tempore, quo bellum inter se gerunt, aliquid agunt respectu aliorum, cum quibus bellum non est.

III.

Dividitur bellum I. in Internum, & Externum. Illud, quia inter cives, seu ejusdem Reipublicæ membra geritur, etiam civile; hoc autem, quia contra externos geritur, hostile appellatur. Sic *bellum Scythiarum*, inquit Flor. *Lib. 3. Cap. 22. in pr. hostile potius, an civile dixerim, nescio*; Vocabulum enim *hostis* Teste Cicerone *Lib. 1. Cap. 12.* veteri latio nil, nisi peregrinum, seu externum significabat.

IV.

Dividitur II. in defensivum, & offensivum. Defensivum est, quo aggressorem repellimus: offensivum verò, quo alterum aggredimur. Sic latro adversus viatorem gerit bellum offensivum, viator autem defensivum.

V.

Dividitur III. in Reparatorium, Vindicativum, & Mixtum, perinde ut actiones dividi solent in rei persecutorias, pœnales, & mixtas. Reparatorium est, quod eo fine geritur, ut jus, quod ab altero letum esse dicitur, reparetur. Vindicativum, quod tendit ad ulciscendam injuriam, quam nobis illatam esse dicimus. Mixtum denique, quod partim juris prætensi obtinendi, partim injuriæ vindicandæ causâ geritur. Qui autem ex sola dominandi libidine bella gerunt, non tam bella gerunt, quàm detestanda potius exercent latrocinia, non hostes, sed latrones nominandi, ut *Scythæ* apud Curt. *Lib. 7. Cap. 8.* Alexandro Magno objecerunt: *Te, qui te gloriaris ad latrones persequendos venisse, omnium gentium, quas adisti, latro esse.* Consentit S. Augustin. *Lib. 4. de Civit. Dei Cap. 6.* ubi ait: *inferre bella*

bella frivolis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos solâ Regni cupiditate conterere, quid aliud, quàm grande latrocinium nominandum est?

VI.

Dividitur IV. in Publicum, Privatum, & Mixtum. Bellum publicum est, quod geritur Auctore utrinque eo, qui summam in Republica potestatem habet, ut David bellum gessit, & quidem vindicativum in Regem Ammonitarum propter Legatos malè habitos. *2. Reg. 10.* Privatum, quod geritur Auctore utrinque eo, quorum neuter habet Majestatem, ut si viator in latronem, aut duo Patresfamilias extra Rempublicam viventes inter se bellum gerant. Mixtum denique, quod geritur inter eos, quorum unus Majestate fulget, alter eâ non fulget, quò referenda sunt bella pyratice, quæ Romani olim tempore Mithridatis gesserunt in pyratas, & servilia, quæ gesserunt in tumultuantes servos. *Flor. Lib. 3. Cap. 6. 19. & 20.* Nobis in hoc opere de bello duntaxat publico sermo erit.

VII.

Dividitur V. in solenne, & non solenne. Solenne dicitur, quod non tantum utrinque publicum, sed & publicè decretum, ac indictum est. Non solenne verò, quod vel utrinque publicum, non est, vel saltem indictum non est. Unde duo requiruntur, ut bellum solenne sit: Primum est, ut geratur Auctore utrinque eo, qui summum habet Imperium. Hinc bellum, quod Rex vel in rebelles subditos, vel adversus pyratas, & latrones gerit, solenne non est, nisi fortè, qui prædones tantum fuerant, aliud vitæ genus amplexi civitas facti sint; nam *malum hoc*, inquit S. Augustin. *civ. Lib. 4. Cap. 4. si in tantum perditorum hominum accessibus crescit, ut & loca teneat, sedes confisuat, civitates occupet, populos subjugeat, Regni nomen assumis.* Alterum est, ut bellum publicè sit decretum, & ab unâ saltem parte alteri denuntiatum, & indictum; licet enim sæpe utrinque indictum fuisse legamus, ut fieri solet, si uterque se læsum esse putat, id tamen necessarium non est. *Grot. Lib. 3. Cap. 3. §. 7. num. 3.*

VIII. Est

VIII.

Est autem denuntiatio alia pura, alia conditionata. Pura est, quâ simpliciter alterius amicitia, & societati renuntiamus, eumque hostem nostrum declaramus. Hæc per excellentiam indictio vocari solet, & plerumque fit, ubi bellum jam alter intulit. Conditionata verò, quæ cum rerum repetitione conjungitur, seu, ut clarius dicam, quæ tum demum bellum minatur, si alter petitis non satisfecerit, quamquam sæpè etiam absque comminatione belli res repeti soleant. Talis conditionata denuntiatio est illa Samnitium apud Liv. lib. 8. cap. 23. *eam se contumeliam, injuriamque, ni sibi ab eis, qui fecerint, dematur, ipsos omni vi depulsuros esse.* Interdum conditionatam pura subsequitur, sed id necesse non est; si enim petitis non satisfiat, illa in puram resolvitur. Huc pertinet, quod Feciâles in causa Antiochi consulti apud Liv. lib. 36. cap. 3. responderunt, *amicitiam renuntiatam videri, cum legatis toties repetentibus res nec reddi, nec satisfieri æquum censuissent.* Grot. *suprà cit. §. 7. num. 1. & 2.*

IX.

Quamquam autem in bello, quod sui, aut rerum suarum tuendarum causâ suscipitur, nulla ex necessitate juris naturæ requiratur denuntiatio, cum alter bellum nobis inferendo ad ipsum sibi satis denuntiet, quia faciliè augurari potest, quod naturale contra vim illatam defensionis remediùm non simus omittendi, in bello tamen offensivo conditionata omninò opus est denuntiatione; læva enim res est bellum, & innumera ferè mala post se trahit, quibus non tantum Reipublicæ hostilis, sed & bellum inferentis subditi, & quidem Innocentes porissimùm involvuntur, ac proinde summi Imperantes ex lege charitatis omnia prius tentare tenentur, quam ad bellum decurrant, & innocentes tot inanis ipsamque Republicanam periculoso exponant bello. Rectè Cajus Pontius apud Liv. lib. 9. cap. 1. *justum bellum dixit, quibus necessarium, & pia arma, quibus nulla, nisi in armis, relinquatur spes.* Omne quidem bellum, ut Metellus apud salust. cap. 82. de bello Jugurth. ait, *facile sumitur, ceterum ægerrimè desinit: nec in ejusdem est potestate initium ejus, & finis; si*
LI *quidem*

quidem incipere cuius, & ignava licet, deponi, cum victores velint. Unde neutiquam assentiri possum Grotio, qui *alleg. cap. 3. §. 6. num. 1.* nullam jure naturæ denuntiationem necessariam esse arbitratur, si quis rei suæ ab altero defentæ manum injicere, aut de illo ipso, qui deliquit, ultionem sumere velit. Plane licet in bello defensivo nulla ex necessitate juris naturæ requiratur denuntiatione, nihilominus tamen, ubi absque indictione vis armata nobis inferatur, honestè, & laudabiliter interponitur interpellatio, ut ab offendendo absteineatur, & damnum illatum reparetur, secus eundem nos pro hoste habituros esse.

X.

Jure Gentium autem non tantum in bello offensivo, sed & in defensivo denuntiationem, non quidem simpliciter, sed ut effectus peculiare, puta impunitatis, & publicæ judiciorum tutelæ, consequantur, necessariam esse putat Grot. *dist. cap. 3. §. 12.* At effectus isti non ex indictione, sed ex eo, quod bellum publicum sit, profuere videntur. Certè exempla omnium sæculorum docent, in bellis publicis etiam non indictis eandem impunitatem, & judiciorum tutelam obtinuisse, uti rectè Thomas. ad Huber. *de Jar. Civitat. lib. 3. sect. 4. cap. 4. num. 27.* advertit. Adde Ziegler. ad §. 11.

XI.

Finis igitur denuntiationis saltem conditionatæ non in eo consistit, ut certò constet, non privato anfu, sed voluntate utriusque populi, aut populi capitum geri bellum, prout Grot. *cit. §. 11.* existimat, quid si enim is ipse, qui summum Imperium habet, præfens vim armatam inferat, utique hoc casu certò constat, non privato anfu, sed voluntate summi Imperantis geri bellum, & tamen non jure Gentium duntaxat, sed ipso etiam naturæ jure ut paulò antè ostendimus, antequam vis bellica ab eo inferatur, conditionata requiritur denuntiatione. Dicendum igitur potius videtur, ideo bello offensivo præmittendam esse denuntiationem conditionatam, ut tentetur, utrum forte non citra bellum obtineri possit debita satisfactio, & si non possit obtineri, ut omnibus constet, inevitabili necessitate ad arma inferenda nos fuisse compullos, id enim

enim semper egerunt tum Romani, tum Gentes alie moratiores, ut bellandi causas habere se iustissimas non modò crederent ipsi, sed exteris quoque omnibus, & ipsis etiam, si fieri posset, hostibus persuaderent. Ziegler *ad tit. §. 11.*

XII.

Quamvis autem bellum quandoque non Imperantibus solum, sed nominatim etiam subditis ejus indici solet, ut patet ex formula indictionis apud Liv. *lib. 1. cap. 32. ob eam rem ego, populusque Romanus populo priscorum Latinorum hominibusque priscis Latinis bellum indico, faciogue;* necesse tamen non est, ut subditorum expressa fiat mentio, quia Imperanti indictum simul omnibus etiam ejus subditis, imò & illis, qui eidem se socios adjuncturi sunt, tantquam accesserint ipsius indictum censetur. Sic cum Romani Regi Antiocho bellum indicere vellent, Feciales consulti, utrum Aetolis quoque separatim indici juberent bellum, responderunt, *Aetolos ulsro sibi bellum indixisse, cum Regem Antiochum in Europam ad bellum populo Romano inferendum traduxissent.* Liv. *lib. 36. cap. 3.* si tamen bello absoluto Regem, aut populum alterum, qui alteri se socium adjunxit, ob suppeditata auxilia bello impetere velis, novam omnino indictione opus erit, quia novam est bellum, nec amplius, ut antea, tanquam accessio alieni belli spectatur, sed ut principalis. *Grot. ubi supra §. 9. & 10. Vitriar. & Willenberg Quæst. 10.*

XIII.

Cæterum modus indicendi belli apud diversos populos olim diversus erat, de quo videri potest *Grot. §. 8. Brillon. de Formul. lib. 4.* Hodie plerumque per libellos publicos, quos manifesta vocant, indictio fieri solet. Quandoque tamen etiam per Feciales, seu Heraldos bellum indicitur. *Besold. Thesaur. pract. vtr. 3700.* Solent præterea, qui bellum imbiuntur, etiam legationibus, ac litteris ad vicinos Principes armorum suorum necessitatem ob oculos ponere, hostium vero injuriam accusare. *Kulpis Colleg. Grot. Exercit. 11. Thes. 2. in fin.*

XIV.

Quamvis autem jure Gentium bellum statim, atque indictum est, inferri posse existimet Grot. *sapiens rit. cap. 3. §. 13.* eò quòd indictio nullum post se tempus requirat, quod bello vacuum esse oporteat, prout bellum Punicum tertium simul indictum, simul illatum est, mihi tamen hoc non aliter admittendum esse videtur, quàm si post denuntiationem conditionatam, aut interpellationem absque comminatione belli factam satis appareat, alterum satisfacere nolle, ac propterea pura subsequatur indictio. Si autem denuntiatio belli cum rerum repetitione jungatur, & restitutio, vel satisfactio negata non sit, non tantum jure naturæ, sed & Gentium per tantum temporis spatium expectandum erit, quantum sufficit ad deliberandum, & respondendum. Ziegler. *ad cit. §. 13. Vi-triar. Quæst. 9. Willenb. Quæst. 11.*

XV.

Dividitur bellum denique VI. in Justum, & in injustum. Justum dicitur bellum tribus modis. I. Quatenus justum idem denotat, ac solenne. II. Ex rerum gestarum magnitudine. III. Ex causâ, unde oritur. Et in hac postrema acceptione justum bellum est, quod ex justâ geritur causâ: injustum verò, quod justâ causâ subnixum non est. Tamen autem bellum utrinque injustum esse possit, veluti si duo, quorum neuter ad regnum jus habet, de eo inter se bello decertent, aut rem communem uterque in solidum sibi vendicet, non tamen ex adverso dari potest bellum reipia utrinque justum; si enim justa est aggressio, defensio necessariò est injusta, & vice versâ, quia implicat, ut facultas moralis detur ad contraria, puta ad agendum ex unâ parte, & ad impediendum ex alterâ. Ut autem neuter bellantium agat injustè, fieri utique potest; nam ut aliquis injustè agat, necesse est, ut etiam sciat, id, quòd agit, injustum esse, multi autem id ignorant; quia multum in jure tum in factis fugere solent homines. Grot. *lib. 2. cap. 23. §. 13. num. 1. & 2.*

§. II.

S. II.

De causis belli justis, & injustis.

S U M M A R I A.

- I. *Justa belli suscipiendi causa sola est injuria.*
- II. *Unde justum est bellum defensivum, & reparatorium.*
- III. *Ut bellum vindicativum justum sit, necesse est, ut injuria sit formalis, licet ad bellum reparatorium sufficiat injuria materialis.*
- IV. *Deinde injuria debet esse gravis.*
- V. *Præterea de injuria legitimè constare debet.*
- VI. *Injusta bellis causa est metus ex crescente vicini potentia.*
- VII. *Item conservatio æquilibrii.*
- VIII. *Us & negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia.*
- IX. *Injusta etiam causa est cupido melioris solii.*
- X. *Item inventio rerum ab aliis occupatarum.*
- XI. *Iniquum est, populum aliquem sibi non molestum armis subigere velle, quasi dignum, qui serviat.*
- XII. *Nullam quoque justam bellandi causam præbet spes concepta ex aliqua divinatorum vaticinationum explicatione.*
- XIII. *Bello imperi non potest ille, qui non facit, ad quod faciendum ex aliâ virtute, quam ex justitia tenetur.*
- XIV. *Reges Christiani non possunt populis infidelibus sibi non subjectis propter eorum infidelitatem, & idololatriam bellum inferre.*
- XV. *Si presenti transitum cum exercitu per territorium alienum transitus negetur, utrum is vi armata vindicari possit?*
- XVI. *Utrum justam adversus se bellandi causam præbeat, qui mercibus per suum territorium transitum denegat?*

I.

Diximus modò, justum bellum esse, quod ex justâ geritur causa: injustum verò, quod justâ causâ subnixum non est. Justa autem belli suscipiendi causa sola est injuria, quæ si absit, bellum justum esse haud potest; *iniquitas partis adversa*, inquit S. Augustin. *lib. 4. de Civit. Dei cap. 4. justa bella ingeris. ubi iniquitatem dixit pro injuria; & alibi, ut refertur in can. 2. C. 22. Q. 2. ait: justa bella*

bella definiri solent, que ulciscuntur, hoc est, demunt, injurias: vox enim ulciscendi ab eo latius sumpta est, velus ex sequentibus verbis: vel reddere, quod per injurias ablatum est, apparet. Unde Legati Romanorum apud Liv. lib. 5. cap. 35. Gallos, dehortati sunt, ne, à quibus nullam accepissent injuriam, socios populi Romani, atque amicos oppugnarent.

II.

Justum igitur est bellum, quo jure necessariz defensionis injustum repellimus aggressorem. Tale bellum post sui electionem gessit Saul contra Naas Regem Ammonitarum, qui Jabes Galaad obsederat, & quamvis omnes viri Jabes ad Naas dixerint, *habebimus fœderatos, & serviemus tibi*, non aliud tamen à superbo Rege retulerunt responsum, quam *in hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruum omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israël.* 1. Reg. 11. Tale item bellum defensivum gessit Achab contra Benadab Regem Syriæ 2. Reg. 20. Doinde justum est bellum, quod in statu naturali geritur contra illos, qui ea, quæ ex jure perfecto debentur, præstare, aut res nostras, quas reddere teneantur, restituere recusant. Ita populus Israëliticus bellum gessit contra Chananzos, & Amorrhæos; cum enim Deus terras eorum Filiis Israël concessisset, hi jus habebant, eas gentes bello expellendi, & quod ex donatione Divinâ ipsorum erat, occupandi. Denique inter viventes in statu naturali etiam justum est bellum vindicativum, quo illatas sibi ulciscuntur injurias; uti enim in hoc statu propter defectum judiciorum unusquisque propriâ autoritate jus suum exequi, ita & injuriam sibi illatam vindicare potest. Ita David ultus est bello contumeliam Legatis suis illatam; cum enim is ad Regem Ammonitarum Legatos misisset ad eum super morte Patris consolandum, Rex non tantum partem dimidiam barbæ eorum rasit, sed & vestes Legatorum medias usque ad nates præcidit. 2. Reg. 10.

III.

Ut autem bellum vindicativum justum sit, necesse est, ut injuria, quam ulcisci volumus, sit formalis; ubi enim nullum est delictum,

lictum, ultio locum habere non potest; nam quod in statu Civitatis est poena, hoc in statu naturali est ultio: uti ergo poena infligi non potest, nisi praecesserit delictum, cum sit coercitio delicti, ita ultio sumi nequit, nisi supponatur commissum esse delictum. Ex adverso, ut bellum, quod ad res nostras repetendas suscipitur, justum sit, sufficit injuria materialis; uti enim in statu Civitatis jure vindicare possumus res nostras etiam bonâ fide ab altero possessas, ita in statu naturali easdem bello repetere permixtum esse debet, quia cessantibus judiciis succedit bellum. Sic licet Chananzai, & Amorrhæi ignoraverint, terras ab ipsis possessas populo Israëlítico à Deo donatas fuisse, justum tamen erat bellum Israëlitarum, quogentes illas expellere, & terras sibi donatas occupare contendebant.

IV.

Deinde, ut injuria sit justa bellandi causa, gravem esse oportet, nam, ut supra diximus, seva res est bellum, & innumera ferè mala post se trahit, quibus ut plurimum involvantur innocentes: ne ergo periculo tot, ac tantorum malorum exponantur, gravis utique requiritur causa. Hinc qui ob leves duntaxat causas ad bellum prorumpit, gravi se obstringit scelere, & damna, quæ innocentes propterea perpessi sunt, reparare tenetur. Imò nequidem ex gravi etiam, & justâ causâ continuo semper ad bellum decurrere fas est; sæpè enim sui, & suorum cura aliquom à bellando abstrahere debet, veluti si visibus longè sit impari, ne aliàs se, suamque Rempublicam manifesto exponat discrimini, quam conservare non autem perdere Rectoris convenit officio. *Grot. lib. 2. cap. 24.*

V.

Præterea, ut non injustè agas, de injuriâ tibi legitime constare debet. Ubi interest, utrum suscipere velis bellum defensivum, vel offensivum. Si defensivum, de injuriâ adversæ partis hoc ipso tibi satis constat, quod post diligens examen tibi non appareat, te injustè possidere, modo bonâ fide nactus sis possessionem; nam etiam jure naturæ in dubio melior est conditio possidentis. Si offensivum, porro refert, utrum movere velis bellum reparatorium, vel

vel vindicativum. Si reparatorium, vel adversa pars existit in possessione e. g. Regni, Provinciæ, Urbis, vel non existit in possessione. Si in possessione existat, non aliter eidem bellum inferre potes, quàm si certus sis, rem, quam possidet, ad te pertinere, cum in dubio ut modò dictum est, melior sit conditio possidentis, interm tamen rationes tuas eidem exponere potes, quas is etiam audite, & examinare tenetur; licet enim in dubio nemo obstructus sit, ut re, cujus possessionem bonâ fide nactus est, se ipsum spoliet quisque tamen in dubio moralem diligentiam adhibere tenetur, ut inquirat in rei veritatem, ne alterum, qui extra possessionem est, gravet, detinendo, quod illius est. Si verò pars adversa non existat in possessione, vel saltem contradicente altero vacuam occupaverit possessionem, sufficit, si causa tua, discussis, & perpensis omnibus, videatur tibi probabilior, quàm partis adversæ; si verò causam adversarii probabilior em esse judices, quàm tuam, bellum tibi licitum non erit; cum enim tanquam supremus Princeps sis, Judex in propriâ causâ, non potes sequi sententiam minùs probabilem, relicta probabilior e. Quòd si uterque suam causam probabilior em esse arbitretur, neuter injustè aget, si deposito dubio ad bellum decurrat; quia uterque tanquam Judex in propriâ causâ rem sibi adjudicare potest. Si denique neuter existimet, suam causam esse probabilior em, sed uterque judicet, esse æquè probabilem, neutri fas est, bellum movere, quia neutrius conditio est melior, nec Judex vel pro unâ, vel pro alterâ parte pronuntiare possit. Solum ergò superest, ut vel arbitris, vel forti rem committant, aut eandem inter se dividant, vel si divisionem commode non admittat, uni ab altero æquivalens fiat compensatio. Si verò, omnibus ejusmodi mediis litem dirigendi explosis, alteruter rem in solidum absque divisione, vel compensatione tentaret occupare, is hausi dubiè injustus esset invasor, ac proinde justam alteri adversus se bellandi causam præberet. Quòd si denique suscipere velis bellum vindicativum, idem necesse est, ut de injuriâ formati certò constet, tum quia is, qui injuriam fecisse dicitur, in possessione existit, tum quia in statu civitatis propter injuriam dubiam non potest infligi pœna certa: ergo neque in statu naturali ulio sumi. Confer P. Suarez, de Charis. Disp. 13. sect. 6. D. Molin. Tract. Disp. 103.

Clariss. Dn. P. Seybold *in Dicaomach*, Part. 3. sect. 4. §. 8. Dn. P. Franc. Schmier J. P. U. *lib. 4. cap. 1. sect. 3. §. 3. num. 214. & seqq.* Haecenus de justis belli causis; placet jam subjungere nonnullas causas injustas.

VI.

Primò igitur injusta belli causa est metus ex crescente vicini potentiâ, ex qua causa Fidenates olim bellum intulerunt Romanis; *nimis enim vicinas*, inquit Liv. *lib. 1. cap. 14. propè se convalescere opes rati, priusquam tantum roboris esset, quantum futurum apparebat, occupant bellum facere.* Nam si ob causam metus ex vicinâ potentiâ bellum alteri inferri posset, non sub alio juris velo, quam defensionis inferri posset: atqui sub prætextu defensionis inferri haud potest; ut enim justa sit defensio, oportet ut sit necessaria, qualis non est, nisi non tantum de potentiâ, sed & animo nocendi morali certitudine constet, ac proinde vim saltem aliquando pati posse neutiquam jus tribuere potest ad inferendam vim, cum vita humana ita constituta sit, ut plenam securitatem nunquam habeamus, & ideo probanda non est eorum sententia, qui justam belli causam esse putant, si vicinus nullâ pactione impeditus in suo arcem, vel aliam munitionem exstruat, quæ aliquando alteri damnum dare possit; nam adversus talem metum contrariæ in suo munitiones fieri, vel alia similia remedia, ut sunt foedera, quaeri possunt, non autem propterea bellum inferendum est. Grot. *lib. 2. cap. 1. §. 17. & cap. 22. §. 5.* Boehmer. *J. P. U. Part. special. lib. 2. cap. 1. §. 9.*

VII.

Ab hac causa in effectu differre non videtur conservatio æquilibrii, si scilicet inter duos bellantes tertius absque ullo justæ causæ respectu se uni eo solùm sine adjungat, ut æquilibrium potentiarum inter eos conservetur, quia metuit, ne aliàs, si alter nimis potens fieret, is aliquando ipsi noceret, cum tamen, si neutrarum partium esse nolit, non nisi illi, qui justam bellandi causam habet, se adungere possit. Dn. P. Seybold *cit. sect. 4. §. 7. num. 1.* Dn. P. Schmier *dict. sect. 3. §. 2. num. 149. & seqq.*

M m

VIII.

VIII.

Similis causa est negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia, ex qua causa Persarum Rex Darius Regi Scytharum Lanthino bellum intulisse legitur. Justin. *lib. 2. cap. 5.* Si tamen repulsæ addita fuisset contumelia, sicut narrante Diodor. *sicul. lib. 24. cap. 108.* Rhegini Dionysio virginem nuptum petenti responderunt, se nullam præter licoris filiam ipsi concessuros esse, ea haud dubiè bello vindicari posset. Grot. *suprà cit. cap. 22. §. 7.* Puffendorf, *de J. N. & G. lib. 3. cap. 3. §. 13.*

IX.

Ejusdem farinae est mutandæ sedis Amor, ut paludibus, & solitudinibus relictis Solum fecundius possideatur, quam Germanis semper causam in Gallias transcendendi fuisse, ait Petilius Cerialis apud Tacit. *lib. 4. Histor. cap. 73. num. 6.* Grot. *diçt. cap. 22. §. 8.*

X.

Ejusdem etiam fortis est titulus inventionis, ut si quis fortè insulam aliquam hæcenus incognitam, suæque subjectam Regulo, propterea sibi subicere velit, quòd eam detexerit; inventio enim earum duntaxat rerum est, quæ nullius sunt, ac proinde improbum est, sibi hoc prætextu vindicare ea, quæ ab alio possidentur.

XI.

Nec minùs iniquum est, populum aliquem sibi non molestum armis subigere velle, quasi dignum, qui serviat; licèt enim fortè id ei utile foret, non tamen propterea alter jus habet, ut illum invicem imperio suo subjiciat; nam his, qui rationis usum habent, libera esse debet utilium, & inutilium electio, nisi alteri jus quoddam in eos quæsitum sit. Grot. *ubi suprà §. 12. & ibi Vitriat. Quæst. 6.*

XII.

Nullam quoque justam bellandi causam præbet spes concepta ex aliqua Divinorum Vaticiniorum explicatione; nam primò oracula, quæ nondum impleta sunt, sine prophetico spiritu vix certè inter-

Interpretari quis potest; *si enim*, sunt verba D. Hieronimi in Daniel. *propheta audivit, & non intellexit, quid facient hi, qui signatum librum, & usque ad tempus consummationis multis obscuritatibus involutum presumptione mentis edisserunt.* Deinde etiamsi res certa sit, tamen tempus nos latere potest, quo res illa futura sit. Denique prædictio, nisi expressum addit mandatum, jus nullum dat; cum Deus illa, quæ prædicit; sæpè per improbos homines, aut actiones illicitas fieri permittat. Decepti sanè sunt plerique, qui oraculi explendi causâ injussi arma cœperunt. Grot. §. 15. & ibi Telmar.

XIII.

Deinde neque bello imperi potest is, qui non facit, ad quod faciendum ex aliâ virtute, quàm ex justitiâ tenetur, ac proinde simplex ingratitude justa belli causa haud est; quamvis enim is, qui beneficium accepit, gratiam referre teneatur, ille tamen, qui dedit, nullum ad eam reposcendam jus habet, alioquin contractus esset, non beneficium. Ut autem armis aliquid exigere possis, necesse est, ut jus perfectum habeas ad illud, secus id tam parùm bello peti poterit, quàm parùm in foro exigi potest, licèt illud ex morali ratione faciendum sit. Aliud dicendum, si quis non solum gratiam non referat, sed & pro illâ injurias, & malefacta reponat. Grot. sæpè cit. cap. 22. §. 16. Puffendorf. lib. 3. cap. 3. §. 17. Hæc satis certa sunt.

XIV.

Dubitatur autem I. Utrùm Reges Christiani populis infidelibus sibi non subjectis propter eorum infidelitatem, Idololatriam, aliâve crimina contra jus naturæ, nulli tamen hominum injuriosa, bellum inferre possint? Affirmativam tenet Grot. lib. 2. cap. 20. §. 44. Negativam autem tuentur P. Suarez de Charis. dist. Disp. 13. sect. 5. num. 5. Covaruv. ad cap. peccatum Part. 2. §. 10. per totum. Molina de J. & J. cit. Tract. 2. Disp. 106. Layman lib. 2. Tract. 1. cap. 17. Dn. P. Seybold supra cit. sect. 4. §. 5. Quibus absque ullâ hæsitacione assentior; vel enim ejusmodi infidelibus bellum eo fine inferre vellent, ut Deum adversùs injurias ei porrò inferendas defendant, vel ut injurias eidem illatas vindicent; vel ut infidelibus

bus terras, sub prætextu, quòd earum domini non sint, eripiant, vel denique ut Religionem orthodoxam propagent. Non possunt autem primò bellum eo fine inferre, ut Deum defendant; quia Deus, cùm sit omnipotens, non indiget ad se defendendum humano auxilio, uti homines sæpè aliorum auxilio indigent. Nec secundò eo fine inferre queunt, ut injurias Deo illatas vindicent; quia hanc potestatem nec ex jure naturæ, nec ex jure Divino positivo habent: non ex jure Naturæ; quia non expedit generi humano, ut Reges injurias à sibi non subditis Deo illatas vindicare possint; maxima enim inde sequeretur turbatio: non etiam ex jure Divino; scriptum enim est: mihi vindictam, & ego retribuam. *ad Roman. 12.* Aliàs sanè ex utroque hoc capite etiam Reges Christiani inter se bella movere possent, cùm multi sint Deo injurii. Relinquenda ergò sunt ejusmodi crimina ultioni Divinæ. Sufficit Deus vindicandis, quæ in se committuntur. Sed neque tertio Reges Christiani infidelibus eo fine bellum inferre queunt, ut terras, quas possident, iisdem eripiant, quasi earum dominium non habeant; falsum enim est, quòd infideles non sint rerum suarum Domini; cùm infidelitas non repugnet dominio; hoc enim jure humano introductum est, distinctio autem fidelium, & infidelium venit ex jure Divino, quod non tollit jus humanum. Potest quidem Deus infidelibus ob eorum scelera auferre regna, & ea transferre in Christianos, antequam tamen Deus hanc suam voluntatem manifestet, non possunt Christiani infideles dominio rerum suarum privare. Denique nec quartò infidelibus bellum inferri potest ad propagandam Religionem Christianam; quamvis enim bello compelli possint, ne fidem blasphemis, vel malis persuasionibus, aut etiam apertis persecutionibus impediunt, non tamen ad fidem Christianam suscipiendam vi, & armis cogi possunt; quia credere voluntatis est. *can. 3. & 5. Dist. 45. cap. 9. X. de Judæis.* Sola ergò injuria, quæ hominibus infertur, justam bello causam præbere potest.

XV.

Dubitatur II. Si petenti transitum eum exercitu per territorium alienum transitus negetur, utrùm is vi armatâ vindicari queat? Placet affirmativa, modò duo concurrant. Primum est, ut,

ut, qui transitum petit, ex iustâ causâ petat: alterum, ut transitus sit innoxius; quæ duo si concurrant, transitus citra injuriam denegari haud potest; ita enim interpretanda est divisio rerum, & introductio dominiorum, ut quàm minimum ab æquitate naturali recedat. Exigit autem æquitas, ut eos, qui primi dominia singularia introduxerunt, talem usum rei alienæ, qui indigentibus prodest, Dominis autem non nocet, excepisse dicamus. Debetur ergò transitus innoxius, si ex causâ iustâ petatur, jure primævæ rerum communionis, quæ eatenus per divisionem, & introductionem dominiorum haud fuit sublata. Certè nulla erat ratio, ut eatenus tolleretur. Exemplum nobis præbent sacre Litteræ Num. 21. ubi Israël misit nuntios ad Seon Regem Amorrhæorum dicens: *obsecro, ut transire mihi liceat per terram tuam; non declinabimus in agros, & vineas, non bibemus aquas ex puteis, viâ regiâ gradiemur, donec transeamus terminos tuos; qui concedere noluit, ut transiret Israël per fines suos, quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum, & venit in Jafâ, pugnavitque contra eum, à quo percussus est in ore gladii.* Justum igitur bellum contra Amorrhæos gesserunt Filii Israël; quia innoxius transitus denegabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debebat, ut inquit S. Augustin. relatus in can. 3. C. 23, Q. 2. Aliud exemplum occurrit apud Tacit. lib. 4. Histor. cap. 20, ubi Batavi, cum castris Bonnensibus appropinquarent, præmilere, qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent: *nullum sibi bellum adversus Romanos, pro quibus toties bellâssent. Longâ, atque irritâ militiâ fessis patria, atque otii cupidinem esse, si nemo obsisteret, innoxium iter fore, sin arma occurrant, ferro viam inventuros.* Cùmque cunctantem Legatum milites perpulissent, ut fortunam prælii experiretur, vi armatâ transitum vindicârunt. Neque eum, à quo transitus postulatur, audiendum esse arbitror, si opponat, se metuere multitudinem transeuntium; quia jus meum metu alterius non tollitur, nisi prudens, & probabilis sit metus, transitum non fore innoxium, tunc enim eum jure denegari posse existimo. Interim sunt quædam cavendi rationes, ut primò, si non uno continenti agmine, sed divisis manibus, ac successivo tractu transmittantur copiæ. Secundò, si obsides in securitatem dentur. Tertio, si iuvenes transeant, quod tamen à viris militaribus, qui, ut inquit Liv.

lib. 34. cap. 17. nullam vitam sine armis esse arbitrantur, vix impe-
traveris. Quartò, si impenſâ tranſeuntis is, qui tranſitum concedit,
sibi præſidia idonea conducatur. At hæc cautio non tantùm nimis
ſumptuoſa eſſe videtur; ſed & multum temporis requirit. Sed nec
eum, à quo tranſitus poſtulat, audiendum eſſe puto, ſi dicat,
aliò tranſiri poſſe: nam & cœteri idem dicere poſſent, quò fieret,
ut jus tranſitûs planè interimeretur. Sufficit ergò, ſi abſque dolo
malo tranſitus poſtuletur, quâ proximum, & commodiſſimum eſt,
modò ſit innoxius; ſi enim periculum nocementi ſubſit, tranſitus,
ut jam antea monui, omnino denegari poteſt. Confer Grot. lib.
2. cap. 2. §. 13. num. 1. & ſeqq.

XVI.

Dubitatur III. Utrùm juſtam adverſùs ſe bellandi cauſam præ-
 beat, qui mercibus per ſuum territorium tranſitum denegat? Sanè
 Grot. *cit. §. 13. num. 5.* non minùs mercibus, quàm perſonis tranſi-
 tum deberi contendit, cùm ſocietatis humanæ interſit, ut nemini
 impediendi juſ ſit, quò minùs Gens quæque cum quavis Gente ſe-
 poſitâ commercium colat: cui conſequens eſt, ut juſta ſit bellandi
 cauſa, ſi tranſitus denegetur, atque hæc ratione libertas commer-
 ciorum inter Gentes ſepoſitas impediatur. At hoc non aliter mihi
 admittendum eſſe videtur, quàm ſi Reipublicæ nullum ex tranſitu
 mercium damnum, aut probabile periculum damni imminet; non
 minùs enim mercium quàm perſonarum tranſitum oportet eſſe in-
 noxium; ſecùs abſque injuriâ denegari poteſt. Deinde nulla ap-
 paret ratio, cur merces alibi vendendæ non poſſint, in noſtro
 territorio eo ſine liſti, ut eas noſtri ciვეs emere, & poſtea alibi ven-
 dere queant, atque ita ipſi potiùs illud lucrum capiant, quod aliàs
 peregrini tranſeuntēſ haberent; cur enim magis faveamus peregrin-
 nis, quàm civibus noſtris? Certè niſi hæc ratio admittatur, non
 video, quomodo excuſari poſſint ſtapulæ, & alia jura, quibus mer-
 ces liſtuntur, & ad certum forum trahuntur, atque exteris non
 immediatè inter ſe, ſed interventu civium noſtrorum commercia
 exercere conceditur, ut rectè diſcurrit Puffendorf *lib. 3. cap. 3. §.*
6. Ubi tamen fatetur; vix probabilem inveniri poſſe prætextum,
 ut quis negare velit iter navibus incertibus per apertum mare di-
 tioni

tioni nostræ subjectum ad tertium pacatum tendentibus, quorsum etiam spectant testimonia à Grotio hoc loco adducta.

§. III.

De causa efficiente belli.

S U M M A R I A.

- I. *Bellum non tantum defensivum, sed & offensivum summis Imperantibus jure natura licitum est, si justa subsit bellandi causa.*
- II. *Quo sensu bellum adscribatur juri Gentium?*
- III. *Bellum publicum ille demum gerere potest, qui summam in Republica potestatem habet.*
- IV. *Qui ergo in conditione parendi positi sunt, regulariter jus bellandi non habent.*
- V. *Quid si periculum ita praesens sit, ut tempus non ferat, cum consuli, qui supremum in civitate jus habet.*
- VI. *Possunt inferiores potestates in Imperio latè patente jus belli etiam offensivi habere ex concessione expressâ summi Imperantis.*
- VII. *Non possunt Proreges, & Praesides Provinciarum ex solâ conjecturâ voluntatis bellum inferre.*
- VIII. *Utrum subditi jus bellandi habeant, si summus Imperans injurias ipsis illatas persequi negligat?*
- IX. *Quatenus summus Imperans pro subdito arma sumere teneatur.*
- X. *Si civitas subditum innocentem defendere nequeat, potest illum deserere.*
- XI. *Ad vitandum civitatis excidium innocens non tantum potest se ipsum hosti tradere;*
- XII. *Sed & se tradere tenetur.*
- XIII. *Quod si nolit, ad hoc faciendum cogi, & tandem etiam invitus hosti extrahi potest.*
- XIV. *Aliud dicendum, si Virgo, aut Matriona ad libidinem cum eâ exercendam tradi postuletur.*
- XV. *Quatenus Fœderatus pro Fœderato arma cadere teneatur?*
- XVI. *Non tenetur socius socio auxilium ferre, si certum sit, nullam boni exitus spem esse.*

XVII.

- XVII. *Potest bellum etiam suscipi pro amicis:*
 XVIII. *Imò & pro quibusvis hominibus.*
 XIX. *Utrum quis arma capere possit pro subditis alienis ad arcendas ab ipsis Imperantis injurias?*
 XX. *Spectato jure Naturæ omnes subditi, qui apti sunt, bello adhiberi possant.*
 XXI. *Utrum subditi justitiam belli examinare teneantur, si ipsis imperetur, ut militent?*
 XXII. *Quid si justitia belli ipsis admodum suspecta sit?*
 XXIII. *Quid discendum de illis, qui post cæptum jam bellum nomen militiae dare volunt?*
 XXIV. *Utrum aliquis bellantis operam suam addicere queat, si post præmissam debitam inquisitionem super justitiâ belli dubius maneat?*

I.

CAusa efficiens belli publici duplex est, Remota, & Proxima. Remota est jus tum Naturæ, tum Gentium. Ipso jure Naturæ bellum summis Imperantibus licitum est, si justa subsit bellandi causa, & quidem non tantum bellum defensivum, sed & offensivum, sive hoc tendat ad reparandam, sive ad vindicandam injuriam; recta enim ratio, & natura societatis humanæ eam duntaxat vim prohibet, quæ jus alienum tollit, quod non fit, si vim injustam vi repellas, aut ubi cessant judicia, jus tuum manu exequaris; aliàs sanè misera esset conditio innocentium in statu naturali viventium, si omnes improborum violentias, & injurias æquo animo tolerare deberent, nec, quod suum, aut sibi debitum est, ubi alter suæ obligationi satisfacere recusat, vindicare, aut contumelias sibi illatas ulcisci possent. Sic Abrahamus vir non sanctissimus tantum, sed & sapientissimus solo jure naturæ fretus bellum gessit adversus quatuor Reges, qui Sodomam diripuerant, cumque reportasset victoriam, Melchisedech Rex Salem, & Sacerdos Dei altissimi revertenti benedixit, atque ita factum ejus probavit. *Genes. 14.*
 Grot. *lib. 1. cap. 2. §. 1. & 2.*

II.

II.

Juri autem Gentium bellum non tam ex eo capite adscribendum esse videtur, quod jus Naturæ bellum ex justâ causâ permittens communi omnium Gentium consensione sit receptum, quàm potius ideo, quod bellum publicum speciales sequantur effectus, puta impunitatis, & publicæ judiciorum tutelæ, qui aliàs spectate jure naturæ non obtinerent, si bellum ex injustâ causâ susceptum sit.

III.

Causa efficiens proxima belli publici itidem duplex est, Principalis, & Instrumentalis; Principalis est is, qui summam in Republica potestatem habet, ac proinde in statu Monarchico Rex, in Aristocratico Optimates, in Democratico populus; quod tamen non ita accipiendum est, quasi jus bellum gerendi pars sit potestativa Majestatis, cum non ideo is, qui summum obtinet Imperium in Civitate, exteris bellum inferre possit, quia subditis imperat, sed quia nemini paret, ac proinde jus bellandi pars est libertatis naturalis. Unde jus bellandi habere possunt etiam, qui Majestatem non habent, veluti sunt illi, qui extra omnem Rempublicam vivunt, ac vel nullum, vel saltem familiare duntaxat Imperium obtinent. Non igitur, qui summam in Republica potestatem obtinent; bellum gerunt vi Imperii, quod habent in subditos, sed vi libertatis naturalis, quæ summam potestatem civilem comitatur. Interim tamen, ut cœtera jura libertatis, ita & jus bellandi semper cum respectu ad utilitatem Reipublicæ sibi commissæ exercere tenentur. Vid. Boehmer. *J. P. U. lib. 1. cap. 4. §. 2. & seqq.*

IV.

Qui ergo in conditione parendi positi sunt, jus bellandi non habent; quia libertatem naturalem amiserunt. Potest tamen populus in delatione summi Imperii vel sibi, vel Regni Proceribus hanc libertatis partem expressè reservare, quod cum sit, jam etiam illi, qui in conditione parendi positi sunt, jus bellum gerendi habent. Imò si ex more Regni, cui nunquam contradicendum est,

Nn

Proce-

Proceres belli gerendi habeant facultatem, non opus est expressâ reservatione; nam hoc ipso, quod in delatione Imperii hanc libertatis naturalis partem non expressè abdicaverint, ea retenta esse censetur.

V.

Sed nec dubium est, si periculum ita præsens sit, ut tempus non ferat, tum consuli, qui supremum in civitate jus habet, veluti si Provincia alicujus custodiæ commissa vi armatâ vel actu invadatur, vel certum sit, eam illico invadendam esse, ita ut superior hac super re tam citò consuli non possit, sed Reipublicæ summum ex mora contingat præjudicium, quin in tali rerum statu is, cujus custodiæ urbs, vel Provincia commissa est, vi mandati generalis in hoc extremæ necessitatis casu vel vim actu jam illatam repellere, vel illam inferendam prævenire possit. Sic Lucius Pinaris præsidio urbis Ennensis in Sicilia Præfectus, cum certò sciret, oppidanos ad Carthagenenses, cum quibus tunc temporis publicum gerebatur bellum, defectionem moliri, eosque ex focis Romanorum hostes esse factos, eade in eos patratâ oppidum retinuit, nec factum hoc Claudius Marcellus Imperator improbavit; tota rei gestæ series legi potest apud Liv. *lib. 24. cap. 37. 38. & 39.*

VI.

Præterea inferiores potestates, veluti sunt Pro-Reges in Imperio latè patente jus belli etiam offensivi habere possunt ex concessione expressâ summi Imperantis, à quo constituti sunt, quamquam si bellum vicinis inferant, illud non tam à Pro-Regibus, quàm potius ab eo, qui summam potestatem civilem habet, illatum esse existimetur. Unde & hoc, & priori casu bellum non mixtum, sed publicum dicendum erit, modò pars altera summo armata sit Imperio.

VII.

Quod si autem Pro-Reges, & Præsides Provinciarum ejusmodi concessione sint destituti, ex solâ conjecturâ voluntatis, seu, quia credunt, suum factum summo Imperanti probandum esse, bellum inferre

inferre nequitiam, possunt; alias enim sæpè Imperans bello iniqui-
 caretur invitus; & licet fortè in hoc, vel illo casu particulari, igni
 non accidat, periculum tamen universale est, cui summus Imperans
 se exponere velle non creditur; non igitur hoc spectari debet, quid
 in hoc, vel illo casu particulari summo Imperanti placitum sit,
 si consulatur, sed illud magis videndum est, quid ille, ubi res mo-
 ram fert, aut dubium deliberationem habet, se inconsultò fieri velit,
 si de eâ re in universum quid statuendum sit. Jure igitur à Lega-
 tis suis, accusatus fuit Cn. Manlius, quòd populi Romani injussu
 bellum Gallo-Græcis intulerit; quamvis enim in Antiochi exercitu
 Gallorum legiones fuerant, pace tamen cum Antiocho factâ, an
 ea injuria in Gallo-Græcos exequenda esset, non in Cn. Manlii,
 sed in populi Romani arbitrio esse debuit. Liv. lib. 38. cap. 45. Grot.
 lib. 1. cap. 3. §. 5. num. 3. & 4. Puffendorf lib. 8. cap. 6. §. 11.

VIII.

Extra casus igitur recensitos, qui in conditione parendi positi
 sunt, jus belli gerendi non habent, adeò, ut, licet fortè Rex inju-
 rias parti Reipublicæ integranti à vicino populo, aut Rege illatas
 persequi negligat, illa tamen vi armatâ eas ulcisci, aut resarcitio-
 nem damnorum extorquere nequitiam queat; nam ex bello tota
 Respublica in periculum venit, in quod hæc consensu summi Im-
 perantis eandem conjicere haud potest, sed incolumitatem totius
 corporis suæ incolumitati præferre tenetur; nec adversatur, quòd
 Rex injurias eidem illatas persequi negligat; sæpè enim injuriæ
 prudenti consilio in commodum magis, tempus remitti solent, &
 debent. Ita T. Sempronius, ut refert Liv. lib. 23. cap. 25. in sena-
 tu dicebat, *Gallicum bellum & omitti tuto, & differri posse,*

IX.

Possunt autem summi Imperantes non tantum pro se, sed &
 pro aliis bellum suscipere. Inter hos primum locum tenent sub-
 diti, quos adversus injurias, quæ ipsis ab exteris inferuntur, quin
 summus Imperans defendere teneatur, dubium non est. Sic po-
 pulus Hebræus pro Gabaonitis, qui se eidem subjecerant, Dux
 Josue arma sumpsit. Josue 9. & 10. non tamen semper, quamvis
 justa

justa causa subditi alicujus, Imperantem ad arma sumenda obligat, sed ita demum, si id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri possit; cum ejus officium magis circa totum, quam circa partes versetur, & quò una pars est major, eò propius ad naturam totius accedit. *Grot. lib. 2. cap. 25. §. 2.*

X.

Si igitur civis unus, quamvis innocens ad exitium ab hoste deponatur, civitas autem hostium viribus multò sit impar, ita ut eundem defendere non possit, nisi & ipsa perire velit, dubium non est, quin eum deserere possit; licet enim caput, & membra se invicem tueri teneantur, obligatio tamen hæc ultra moralem possibilitatem non extenditur. Est autem hoc casu Innocentis defensio moraliter impossibilis, utpote conjuncta cum interitu totius civitatis, quâ pereunte & ipse innocens simul peribit. Accedit, quòd civitas non huic tantum civi, sed & aliis obligata sit, quos omnes pro uno certissimæ neci exponere, non convenit Rectoris officio, nec ille unus hoc postulare potest. Sanè, qui patriam pro se perire, æquum censerent, primi ex Molossis quidam inventi sunt. *Liv. lib. 45. cap. 26.* Quare hoc tantum relinquatur misero, ut, quantum potest, sibi ipsi consulat fugâ, aut ausu quamvis periculoso. *Grot. cit. cap. 25. §. 3. num. 1. & ibi Hennigel. ac Vitriar. Quest. 5. contra Ziegler.*

XI.

Potest tamen innocens in tali rerum statu ad vitandum civitatis excidium se ipsum hosti tradere. Ita Valenz. *Tom. 3. Disp. 5. Quest. 8. Grot. dict. §. 3. num. 3.* Ratio est; quia tradendo se in manus hostis non eximium tantum dilectionis, & pietatis in patriam, sed & justitiæ legalis actum exercet: *majorem sanè hæc, inquit Divus Joannes cap. 15. v. 13. dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Neque per hoc, quòd quis ipse se hosti tradat, is ad necem suam directè cooperatur, utpote quæ non per se, sed per accidens saltem ex malitia hostis cum actu deditiois connexa est. Unde potest innocens ex motivo civitatem ab interitu liberandi velle se hosti tradere, & simul nolle mortem

tem per accidens conjunctam, perinde ut innocens ad mortem condemnatus ad locum supplicii ire potest. Eleganter hanc in rem differit Cicero pro P. Sextio, cujus verba refert Grotius. Facit quoque huc, quod Frossard. *lib. 1. Histor.* habet, scilicet *Anglum, Caesò in ultimam necessitatem redactò, sex ex nobilioribus civibus sibi tradi, & suo arbitrio permitti postulasse.* Hoc nuntio, pergit ille, in civitatem allato summus repente luctus ibi natus. In hac animorum consternatione, cum quidam minime plebejus pro salute patriæ, inedia penè confecta, mortem se non reformidaturum, palam diceret, quinque deinde alios in similem rapuit affectum; quibus tamen postea deditis Anglus percussisse legitur.

XII.

Quin non tantum in tali rerum statu potest, sed etiam ad civitatem ab interitu aliàs inevitabili liberandam se hosti tradere tenetur. Ita Valenz. *ubi supra.* Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 9. dubit. 7. num. 38.* Grot. *dict. num. 3.* Ratio est; quia in tali casu extremae necessitatis solus innocens Respublicæ aliàs certo interituræ sese hosti tradendo subvenire potest: ergo ex præcepto affirmativo charitatis patriæ & justitiæ legalis ad hoc omnino tenetur. Deinde cum in hocce statu perire necessitatis, & solum innocenti liberum sit, utrum solus, vel cum aliis plurimis innocentibus perire velit, is utique talem pereundi modum eligere tenetur, quo alii innocentes non in idem exitium cum ipso trahantur. Dissentit Vasqu. *Illustr. contr. lib. 1. cap. 13. num. 11.* quem sequuntur Hennigf. & Ziegler.

XIII.

Quod si autem se ipsum tradere nolit, ad hoc faciendum cogi, & si parere nolit, etiam invitus hosti extrahi potest. Ita Valenz. & Less. *alleg. loc.* Ratio prioris est; quia Respublica cives suos cogere potest, ut exerceant actus Charitatis, & justitiæ legalis exteriores in ordine ad bonum commune, si necessitas hoc exigat, cum non, ut privati ad ea tantum cogere possit, ad quæ subditi ex jure strictè dicto tenentur, sed & ad illa, ad quæ ex præcepto aliarum virtutum obligati sunt, si bonum communis ita postulet. Certe Respu-

blicā injuriam non facit subdito, si eundem cogat ad ea, ad quæ ipse ex jure naturali obstrictus est; utitur enim jure suo; si autem innocens se hosti tradendo totam civitatem, ab interitu alias inevitabili liberare valeat, is jure naturæ ad se tradendum obstrictus est: ergo si eundem ad hoc faciendum cogat, eidem injuriam non infert. Ratio verò posterioris est; quia civitas tradendo innocentem, directè non cooperatur ad necem ipsius, utpote quæ, ut supra diximus, per accidens saltem ex malitia hostis, & non per se cum actu deditiois connexa est; aliàs sapè nequidem ipse innocens se hosti tradere posset. Unde cohærere non videtur doctrina eorum, qui asserunt quidem, innocentem in tali extremæ necessitatis casu non tantum posse, sed & teneri se ipsum hosti tradere, negant tamen, eundem tradi posse, si ultrò se tradere nolit. Dissent. Puffendorf *cit. lib. 8. cap. 2. §. 5.*

XIV.

Planè si quis virginem, aut Matronam ad libidinem cum eâ exercendam sibi tradi postulet, illa ad vitandum civitatis excidium nec se tradere tenetur, nec invita à Republica tradi potest. Ita Lefs. *cit. Dubit. 7. num. 40.* Ratio est; quia ad malum temporale à Republica avertendum nemo periculo proximo peccati, & salutis animæ suæ se exponere tenetur, aut exponi potest. Posset tamen Respublica illam deserere; quia cum tanto periculo eandem tueri, haud tenetur.

XV.

Subditis pares sunt focii, quibus defensio, & tutela in tabulis fœderis promissa est, sive deinde se in fidem aliorum dederint, sive mutua auxilia pacti sint; qui *ebim*, ut ait D. Ambros. *de offic. lib. 2. cap. 36. non repellit injuriam à socio, si potest, san. est in vitio, quam ille, qui facit.* Talis autem pactio ad ea duntaxat bella pertinet, quæ iuxta sunt, non etiam ad ea, quibus nulla justa causa subest. Imò licet justa subsit causa, potior tamen subditorum, quam sociorum ratio haberi debet, si utrisque auxilium ferri nequeat; nemini enim magis obligatur civitas aut civitatis caput, quam civibus suis, ac proinde non aliter lociis auxilium promississe censetur, quam si id salvâ obligatione, quam erga proprios cives habet, præstari possit.

XVI.

XVI.

Sed nec auxilium socio ferre teneor, si certum sit, eundem etiam adjunctis meis viribus hosti neutiquam parem, atque adeo nullam boni exitus spem esse; cum societas boni, non mali causa contrahatur. Si verò id certum non sit, socius, quò minus socio auxilium ferat, se excusare haud poterit; frustra enim iniretur foedus, si nullum planè periculum, aut damnum pro socio subeundum foret. Grot. *cit. cap. 25. §. 4.* & Puffendorf. *alleg. lib. 8. cap. 6. §. 14.*

XVII.

Post socios sequuntur amici, quibus auxilium quidem promissum non est, sed tamen amicitiae quadam ratione debetur, si facile, & sine incommodo Reipublicae nostrae exhiberi possit; in ipsa enim mutuà amicitiae conjunctione inesse intelligitur, ut alteri alterius salus curae sit; quantum arctiores obligationes patiuntur, sic Abrahamus arma sumpsit pro cognato suo Loth. *Gen. 14.* Sic etiam Romani saepe pro amicis bella aut susceperunt, aut suscipere minati sunt. Grot. *cit. §. 5.* & Puffendorf. *ubi supra.*

XVIII.

Postrema causa, quae latissimè patet, est hominum inter se conjunctio, quae vel sola sufficit, ut populus unus alterum ab injuria defendere possit; nam, ut Euripides in supplicibus ait: *praeberi saxum perfugium feris, aeg. famulis, urbibus pressis malo tutamen urbes.* Grot. *ubi supra §. 6.* & Puffendorf. *cit. loc.*

XIX.

Illud non adeo expeditum est, utrum quis arma capere possit pro subditis alienis ad arcendas ab ipsis Imperantis injurias? Quod negandum esse arbitror; nam, ex quo civiles societates institutae sunt, Rectoribus cujusque Reipublicae speciale quoddam jus in suos subditos quaesitum est; aliàs frustra facta fuisset imperiorum distributio: si autem alii se hoc praetextu aliorum regimini immiscere possent, plerumque hoc jus, quod quivis in subditos suos habet, sine effectu esset, quia passim alii ex cupidine alieni sese aliorum regi-

regimini immiscerent, & actiones etiam non injurias subditis pro injuriis haberent. Deinde quis summorum Imperantium actiones exterorum judicio, & censuræ subjecit? Quilibet de commissio sibi regimine Deo, non aliis rationem reddere tenetur. Planè si quis velut alter Busris, Phalaris, aut Thrax Diomedes apertâ in subditos sæviret, tyrannide, quò minus alii ob vinculum humanæ societatis pro ejusmodi oppressis arma capere possint, nihil obstare videtur: *erue eos*, inquit lacer textus *Proverb. 24. qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.* Sic in Maxentium, & Licinium Constantinus Magnus, in Persas alii Romanorum Imperatores arma sumpserunt, aut sumere minati sunt, nisi à persecutione, & suppliciis Christianorum ob Religionem abstinerent. Et hoc procedere existimat Grot. *dict. cap. 25. §. 8. num. 3.* etiamsi daretur, ne in summa quidem necessitate Imperantibus à subditis resisti posse, cum impedimentum hoc non ex defectu causæ, quæ eadem est in subdito, sed ex personæ duntaxat qualitate descendat, quæ in alios non transit.

XX.

Causa instrumentalis belli publici sunt subditi, & alii, quos is, qui summam in Republica potestatem habet, bello adhibet: dubium autem non est, quin spectato jure Naturæ omnes subditi, qui apti sunt, ut servitia militaria præstent, bello adhiberi, & si justa subit causa, etiam inviti cogi possint; fluit enim hoc ex naturâ Imperii civilis, quod Rectoribus Rerumpublicarum in personas omnium subditorum pro utilitate publicâ competit. Sunt tamen quidam, qui specialibus legibus, aut moribus à militiâ arcantur, ut olim apud Romanos servi, & jure canonico personæ Ecclesiasticæ quæ tamen leges cum exceptione summæ necessitatis intelligendæ sunt. Sic Romanos propter inopiam liberorum capitum, ac necessitatem octo millia juvenum validiorum ex servitiis empta publicè armâsse scribit Liv. *lib. 22. cap. 57. ad fin.*

XXI.

Dubitatur autem I. Utrùm subditi iusticiam belli examinare teneantur, si ipsis imperetur, ut militent? Sanè si desuper nullum
ipsis

ipsis occurrat dubium, neminem fore existimo, qui eos ad hoc obligatos esse dicat; si autem de justitia belli dubitent, videri possent, aliud dicendum esse, ne aliàs se exponant periculo occidendi innocentes, injustè prædandi &c. At longè verius est, subditos ne hoc quidem casu ad examinandam belli justitiam obstrictos esse, sed sufficere, si sibi forment judicium practicum, quòd in dubio superiori sit parendum; si enim superiorum mandatis non aliter obtemperare tenerentur, quàm si de eorum justitia ipsis certò constaret, ordo imperandi, & parendi penitus dissolveretur, sine ordine autem imperandi non potest civilis societas consistere. Quare subditorum non est, scrutari, sed exequi imperia superiorum, qui tamdiu in possessione juris præcipiendi relinqui debent, quamdiu non constat, id, quod jubent, esse injustum. Facit huc, quod Seneca alicubi dixit: *Servus herilis imperii non censor est, sed minister*. Dissentit Grot. lib. 2. cap. 26. §. 4. eà motus ratione, quòd in dubio pars tutior sit eligenda, tutiorem autem partem esse, bello abstinere. At primò pars tutior tum demum eligenda esse videtur, cum nulla adest necessitas agendi, sed vel hoc, vel illud pro libitu eligi potest: ubi autem propter vinculum subjectionis adest necessitas agendi, talis electio salva haud est, sed tamdiu superiori jubenti est parendum, quamdiu de iniquitate mandati non apparet. Deinde verum non est, quòd pars tutior sit, abstinere bello, quia ex tali inobediencia sequeretur, quòd summi Imperantes persèpe non possent defendere jura sua, quod utique grave foret, incommodum & quandoque cum pernicie totius Reipublicæ conjunctum? Cæterùm quod hætenus de subditis militiæ non adscriptis dictum est, idem etiam de militibus conductis dicendum erit.

XXII.

Planè si tales occurrerent rationes, quæ justitiam belli subditis admodum suspectam redderent, ita ut jam videantur declinare in judicium quoddam morale, hoc casu illi utique ad indagandam veritatem essent obstricti; aliàs enim versarentur in ignorantia culpabili, & affectata, cum qua honestas operationis consistere haud potest. Quòd si post factam debitam inquisitionem hæ rationes nullo modo viderentur esse debilitatæ, existimo, subditos bellare

O o

non

non posse; quarevis enim aliàs præsumptio stet pro summo Imperante, & ejus consiliariis, hæc tamen præsumptio in hocce rerum statu ex adverso suppressa, & elisa est, præsertim si tale bellum passim haberetur pro injusto.

XXIII.

Dubitarur II. Quid dicendum sit de illis, qui nondum milites sunt, sed post bellum jam coeptum nomen militiae dare volunt? Vulgò quidem interesse putant, utrum bellum gerenti subiecti sint, vel non. Si subiecti sint, existimant, illos ad examinandam belli justitiam obligatos haud esse, nisi probabilis occurrat ratio, quæ ipsos in dubio positivo constituat, cum eo ipso, quòd subditi sint, pro bellante præsumere possint. Si autem subiecti non sint, censent, eos obstrictos esse, ut belli justitiam priùs examinent, & factâ inquisitione probabile saltem judicium ferant, eum, cui bellare volunt, justam bellandi causam habere, ne aliàs se exponant periculo gravissimas inferendi injurias. At nulla hæc in parte inter subditos, & extraneos apparet disparitatis ratio; modò subditi non inviti compellantur nomen militiae dare. Deinde dictum est paulò antè, quòd milites conducti tam parùm in dubio causam belli examinare teneantur, quàm parùm subditi sunt ad hoc obstricti, si ipsis imperetur, ut militent, sed sufficiat, si sibi forment judicium practicum, quòd in dubio superiori sit parendum: potest ergò non minùs extraneus, quàm subditus se obligare ad militandum in causâ etiam dubiâ, si bellum nondum sit exortum: ergo poterit is etiam post bellum jam coeptum ad hoc se obligare, modò sibi forment dictamen practicum, quòd sequendo judicium Principis prudenter agat, eò quòd is passim sit bonæ existimationis, nec ullum de hoc prudens sibi occurrat dubium.

XXIV.

Dubitarur III. Utrum aliquis bellanti operam suam addicere queat, si post præmissam debitam inquisitionem super justitia belli dubius maneat? Videtur interesse, utrum pro utraque parte stent rationes æquè probabiles, vel ex utrà parte appareant rationes probabiliores. Illo casu aliquis si gerere potest, ac si dubium esse mere

erere negativum, quia utrobique est æqualitas, hoc autem casu tene-
tur sequi, quod ipsi probabilius appareat. Confer P. Suarez de Charita
Disp. 8. sect. 6. P. Layman lib. 2. Tract. 3. cap. 12.

S. IV.

De objecto, & forma belli.

S U M M A R I A.

- I. *Objectum belli ex fine ejus colligitur.*
- II. *Dissimulatio per se loquendo illicita non est.*
- III. *Nec simulatio per se illicita est.*
- IV. *Mendacium semper est prohibitum.*
- V. *Utrum amphibologicum loquendi genus permissum, & licitum sit?*
- VI. *Jure gentium non licet arma, & fontes veneno inficere.*
- VII. *Non licet jure Natura percussorem hostis immittere, qui eidem fide vel expressâ, vel tacitâ obstrictus est.*
- VIII. *Sed nec jure Gentium talem percussorem, cujus factio perfidia inest, in bello publico immittere licet.*
- IX. *Talem autem percussorem, qui hosti nullam fidem debet, nec jure Gentium, nec suppositâ belli justitiâ, jure natura immittere prohibitum est.*

I.

Objectum belli ex fine ejusdem colligitur; vel enim eò tendit,
ut nos, & nostra tueamur, vel ut ea, quæ nobis ex jure perfe-
cto debentur, consequamur, vel ut id, quod nostrum est, obtinea-
mus, vel denique, ut injuria nobis illata vindicetur, & cautio de-
non amplius offendendo extorqueatur ab illo, qui prior nos læsit.

II.

Forma belli publici duplex est, intrinseca, & extrinseca. In-
trinseca consistit in differentia specifica, quâ à bello privato, &
mixto distinguitur, quæ ex supra dictis patet. Extrinseca verò
stat in modo agendi, qui in universum duplex est, simplex, &
mixtus. Simplex consistit vel in vi apertâ, quæ belli cujusvis

maximè propria est, vel in dolo, qui porrò vel in actu stat negativo vel positivo. In actu negativo consistere dicitur cum aliquid regimus, & occultamus. Sic Jeremias Propheta interrogatus à Rege de obsidionis eventu, apud Proceres, Rege postulante, hoc occultavit, aliâ interim colloqui causâ allatâ, eâque verâ. Jerem. cap. 38. in fin. Sic etiam Abraham dissimulato matrimonio Saram sororem suam esse dixit. Genes. 20. aliud exemplum habemus 1. Reg. cap. 16. ubi Samuel ad seniores in Bethlem dixit, se ad immolandum Domino venisse, quod verum erat, simul tamen venit ad inungendum Davidem, quod tacuit. Et hic dolo dissimulatio appellatur, ac per se illicitus non est; nec enim omnia ea, quæ scio, aut quæ volo, semper aliis aperire tencor. Ita S. Augustin. can. 14. C. 22, Q. 2. ait, *aliud esse mentiri, aliud verum occultare, siquidem aliud sit falsum dicere, aliud verum tacere.* Et postea in fine subjungit: *Manifestum est, non esse culpandum, aliquando verum tacere, falsum anson dicere, non invenitur concessum esse.* Rectè inquit, *aliquando*; non enim semper hoc procedit. Sic contrahens, ut ferretur æqualitas, vitia sibi nota rei, de qua agitur, utique indicare tenetur. Grot. lib. 2. cap. 12. §. 9.

III.

In actu verò positivo dolo consistere dicitur, cum signo externo aliter utimur, quàm alter putet; & consistit vel in rebus, vel in sermone. In rebus consistit, cum aliud agimus, quàm agere videamur. In sermone verò, cum aliud dicimus, aliud autem agimus, vel intendimus. Ille simulatio: hic verò mendacium vocatur. Simulatio itidem per se illicita non est, ac proinde re quâdam uti possum, et si prævideam, futurum, ut alter inde falsam concipiat opinionem, modò nullum inde sequatur nocumentum, aut, quod sequitur, seculâ simulatione licitum sit. Utriusque exempla suppeditat sacer Codex. Sic Michol Davidis uxor tulâ statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam captarum posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis. 1. Reg. 19. Sic David apud Regem Achis insani hominis signa edidit. 1. Reg. 21. Sic Christus ipse apud discipulos euntes in Emmaus se finxit longius ire, id est, speciem prætulit ituri longius, nisi dicere malis, cum verè,

verè voluisse ire longius, sub conditione tamen, nisi magno nisu retineretur. Hæc facta illi, qui viderunt, aliter quidem interpretati sunt, nullum tamen exinde senferunt nocumentum. Tale in bello Gallorum etiam illuderat, quod Romani de capitolio in hostium stationes panem jecerint, ne fame premi crederentur. Liv. lib. 5. cap. 48. Exemplum posterioris est in ficta fuga, qualem Josue suis præcepit ad urbem blai expugnandam. Jos. cap. 8. nam quod exinde sequebatur nocumentum, suppositâ belli justitiâ, justum erat; ipsa autem fuga ex instituto nihil significat, licet hostis eam accipiat ut signum pavoris, quod alter cavere non tenetur, quippe qui suâ libertate utitur, huc, vel illuc eundi, & magis, vel miâs celeriter, & hoc, vel illo gestu, habitivè. Eodem referrî debet, si quis hostium armis, signis, vestibus, velis utatur, quod sæpius factitatum esse legimus; hæc enim omnia ejus sunt generis, ut à quovis pro arbitrio etiam contra consuetudinem usurpari possint; cum ejusmodi consuetudo singulorum arbitrio, non quasi consensu communi introducta sit; quâs consuetudo neminem obligat. Groc. lib. 3. cap. 1. §. 2. Puffendorf. lib. 4. cap. 1. §. 12.

IV.

Mendacium autem semper prohibitum est; nam hoc omnino exigit felicitas humani generis; quia aliâs omnis ferè inter homines communicatio, & fides tolleretur, totumque comineretur humanum dissolveretur, prout & Sacræ Litteræ mendacium passim improbant, & detestantur. Sic enim Proverb. 13. v. 5. dicitur: *Verbum mendax justus detestabitur, impius autem confundit, & confundetur.* & Psalm. 5. v. 7. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Item ad Coloss. cap. 3. v. 9. *nolite mentiri invicem.* Hinc Innocentius III. in cap. super eo X. de usur. rectè ait, *Divini præcepti verbo constanter vetari, ut quis etiam pro alterius vitâ servandâ non mentiarur.*

V.

Quantis autem, si vox aliqua, aut sermonis complexio plures admittat significationes, sive ex usu vulgi, sive ex artis consuetudine, sive ex figurâ aliquâ intelligibili, mendacium non admittatur, modo mentis conceptus uni istarum significationum congruat,

gruat, nisi tamen justa adsit causa, etiam hoc loquendi genere uti prohibutum est. Dixi, *nisi justa adsit causa*; hæc enim si adsit, ejusmodi loquendi genere uti prohibutum non est; nam quod auditor ea verba in alio sensu accipiat, non provenit à loquente tanquam à causa; occasionem quidem errori is dat, at hanc vitare non tenetur cum maximo suo incommodo. Et satis consultum esse censetur generi, & commercio humano per hoc, quod quis tali loquendi genere non possit uti sine justa causa; hæc autem si adsit, negligentia, aut ignorantia audientium uti inconveniens non erit. Planè si auditor ex tali errore grave incommodum incurreret, cui necessitas mea non præponderat, vel si quis ratione officii aliquem instruere, & vera docere teneretur, aut judici, aliive superiori legitime interroganti juberetur respondere, saltem in sensu, in quo ille jus habet interrogandi, vel rei, quæ agitur, natura exigeret, ut verba ad mentem audientis accommodemus, prout in contractibus onerosis accidit, in hujusmodi casibus amphibologico loquendi genere uti non possumus, Confer P. Haunold. *de J. & J. Tam. s. Tract. 4. cap. 6. controvers. 4. §. 2. num. 790. & seq.*

VI.

Ad modum agendi mixtum pertinet primò usus armorum venenatorum, ubi jus naturæ separari debet à jure Gentium. Jure Naturæ, supposità belli justitiâ, armis veneno infectis uti veritum non est; quia hoc jure media omnia, quæ ad prosterendum hostem, ejusque proterviam frangendam, ac domandam conducunt, adhibere licet, modò à labe perfidiz sint immunia. Jure autem Gentium non quidem omnium, sed Europæarum, & si quæ ad Europææ melioris cultum accedunt, armis venenatis uti, atque ita generare mortis causas prohibutum est, quod Gentibus, idè placuit, ne pericula, quæ aliàs in bellis sæpe frequentia sunt, similia augerentur, & intenderentur, unde & fontes veneno inficere vetitum est jure Gentium, quamvis aquas sine veneno ita corrumpere, ut bibi nequeant, prohibutum non sit, cum hoc perinde habeatur, ac si flumen aversum, aut fontis vena fuisse intercepta, quod & Naturæ, & Gentium jure licitum est. Ex eadem ratione nec hosti propinato eidem veneno jure Gentium interficere licet, quod

à Re-

à Regibus profectum esse videtur, quorum vita ab armis ante alios defenditur; à veneno autem minus, quam aliorum tuta est, nisi aliqua juris Religione & metu infamiae defendatur. Armis igitur, non veneno bella gerenda sunt. Grot. *cit. lib. 3. cap. 4. §. 15. 16. §. 17.*

VII.

Secundò ad modum agendi mixtum pertinet interfectio hostis, quae fit immisso percussore. Ubi tamen interest, utrum percussor fide expressa, vel tacita hosti obstrictus sit, vel nullà fide ei teneatur. Prioris generis percussorem immittere jure Naturæ licitum non est; quamvis enim hostis iniusti interfectio nobis licita sit, non tamen hoc modo licita est, quia is, qui alterum ad peccandum impellit, & ipse peccat, cum impulsu suo causa peccati sit, ac proinde Subditum in Regem, Vasallum in Dominum, Milites in eum, cui militant, receptos, ut supplices, advenas, & transfugas, in eos, qui receperunt, concitare non licet; quoniam omnes fidem expressam, vel tacitam hosti nostro debitam violant. Imò nequidem operam sponte oblutam acceptare licitum est; quia accipiendo probatur peccatum; quid autem interest inter suaforem facti, & probatorem? Certè quamvis tales proditores operam suam spontè offerant, non tamen gratis offerre solent, sed sceleris sui mercedem stipulantur, quam citra peccatum promittere non potes, quia promittendo incitas ad peccandum ita ut absque hae promissione proditoria alterius voluntas planè non processisset ad actum, cum vix quisquam gratis malus esse soleat.

VIII.

Sed nec jure Gentium talem percussorem, cujus facto perfidia inest, in bello publico immittere licet; quamquam enim in rebus aliis jus Gentium ad alienae perfidiae incitationem connivere coeperit, hæc tamen consuetudo se ad jus interficiendi non extendit, ne nimium intenderentur pericula, eorum maxime, qui eminent, sed qui percussorem immitterit adversus eum, cui percussor fide vel expressa, vel tacita obstrictus est, non tantum jus Naturæ, sed & Gentium violare creditur, & ideo Alexander Magnus ad Darium,

impia,

*impia, inquit, bella suscipiis, & cum habeatis, arma, licitamini hosti-
um capita. Et mox: qui ne belli quidem jura in me servaveris. Si-
mile est illud de Perleo apud Liv. lib. 42. cap. 18. Non justum appa-
rare bellum regio animo, sed per omnia clandestina grassari scelera latro-
ciniorum, ac veneficiorum. Certè qui ita vincit, peillimum in se ex-
emplum statuit. Planè extra bellum publicum in caput defectoris,
vel rebellis subditi præmium statuere pro illicito jure Gentium non
habetur. Sic & in latrones, ac piratas, perfidia vitio quidem non
caret, apud Gentes, tamen odio eorum, in quos committitur, im-
punita est. Grot. cit. lib. 3. cap. 4. §. 18. num. 4. & seqq.*

IX.

Posterioris verò generis percussorem immittere, nec supposità
belli justitià jure Naturæ prohibitum est; quia hostem ubique oc-
cidere licet; nec refert, quot sint, qui faciant, aut patiantur. Ex-
emplum insigne nobis suppeditat sacer Codex in Judith, quæ cum
ancillâ suâ castra Assyriorum ingressa Holoferni caput abscidit *Ju-
dith cap. 13.* Aliud exemplum occurrit apud Liv. lib. 2. cap. 12.
in Mucio Scævola; destinaverat is Regem Porfenam interficere,
qui urbem Romanam obsessam tenebat; unde Tiberim transit,
ac cum in castra hostium venisset, in confertissima turba propè Re-
gum tribunal constitit. Ibi, cum stipendium fortè militibus da-
retur, & scriba cum Rege sedens pari ferè ornatu multa ageret,
cùmque Milites vulgò adirent, timens sciscitari, uter Porfena es-
set, ne ignorando Regem semet ipse aperiret, quis esset, quò te-
merè traxit fortuna facinus, scribam pro Rege obruncavit; com-
prehensus postea non aliâ ratione factum hoc defendit, quàm di-
cendo: *hostis hostem occidere volui.* Et Porfena ipse in hoc facto
nihil, nisi virtutem agnovit. Solent quidem tales Percussores, si
deprehendantur, exquisitis suppliciis affici; At hoc non ex eo venit,
quòd in jus Gentium deliquerint, sed quia eodem jure Gentium in
hostem quidvis licet, ita ut eundem vel simplici tantùm cæde, vel
post diros cruciatus demum occidere possint: gravius autem, aut
levius malum quisque statuit pro sua utilitate. Cùm ergo difficile
sit, ab hac obrepentium audacia sibi cavere, idèò magnitudine sup-
plicii ab ejusmodi attentatis homines absterreri solent. Sic & ex-
plora-

ploratores reprehensi pessimè tractari solent, quos tamen mittere jure Gentium utique licet. Sic ipse Moyses exploratores misit ad considerandam tetram Chanaan, quam Deus populo Israëlítico promiserat. *Numer. 13. Grot. dist. §. num. 2. & 3.*

S. V.

De effectibus belli publici.

S U M M A R I A.

- I. *Effectus belli publici stat tam in licentia ladendi hostem, tum in jure acquirendi res hostium.*
- II. *Qui justum suscipit bellum, jure Natura ad omnia illa jus habere intelligitur, qua ad finem juris consequendi moraliter sunt necessaria.*
- III. *Jus nostrum non ex solo belli principio, sed & ex causis subnascentibus spectandum est.*
- IV. *Multa quoque ad jus agendi consequuntur indirectè, & extra agentis propositum.*
- V. *Qui scienter bellum injustum gerit, damna omnia hosti illata, jure Natura resarcire tenetur.*
- VI. *Ad quid teneatur ille, ad quem res bello injusto capta pervenit?*
- VII. *Utrum is, qui rem bello injusta captam comparavit, pretium pro eà erogatum repetere possit?*
- VIII. *Quid si res bello injusto capta casu fortuito, aut culpà possessoris perierit?*
- IX. *Quo sensu, jure Gentium, hosti hostem ladere, eumque rebus suis spoliare liceat?*
- X. *In Persona ladi possunt jure Gentium omnes, qui intra fines sunt hostiles, tametsi sint peregrini.*
- XI. *Sive commisso jam, & cognito bello, sive ante bellum eò venerint.*
- XII. *Subditi perpetui, quatenus præcisè eorum personam respicimus, ubique locorum impunè offendi possunt.*
- XIII. *Jure Gentium etiam Infantes, Fœmina, ac senes impunè interfici possunt.*

- XIV. *Boni captivi, & qui se dedere volunt, imò & qui sine conditione accepti sunt in deditionem.*
- XV. *Jure autem Natura ex proposito nemo interfici potest, nisi vel ad necessariam defensionem, vel ad criminam punitionem.*
- XVI. *Unde in bello etiam justo parcendum est primò Infortunatis.*
- XVII. *Secundò Infantibus, senibus, agrotantibus, sæminis.*
- XVIII. *Tertiò in genere omnibus, quarum visæ genus ab armis abhorret.*
- XIX. *Quarto parcendum etiam est captis, modo nullum amplius ex his nobis immineat periculum.*
- XX. *Item qui sub armis conditionibus se dedere volunt, imò & illis, qui sine conditione Victori se tradiderunt.*
- XXI. *Aded, ut persona recensita nequidem ex jure rationis, aut propter pernicitatem in resistendo justè interfici possint.*
- XXII. *Pudicitia fæminarum hostilium vim inferre inter Christianos jure Gentium prohibetur est.*
- XXIII. *Quamvis jure Gentium res hostiles impare vastari possint, parcendum tamen est Ecclesiis, sepulchris, & cæteris rebus, qua ad bellum faciendum, aut ducendum nihil momenti habent.*
- XXIV. *Jure Natura non nisi in tribus casibus citra injuriam res alienas perdere permiffum est.*
- XXV. *Jure Gentium quævis in bello publico sine modo, & termino Dominus fit eorum, qua hosti, aut ejus subditis eripit.*
- XXVI. *Aded, ut res mobiles etiam extra territorium utriusque partis bellantis capta captentis fiant.*
- XXVII. *Intelliguntur autem res hostiles tunc demum capta, cum ita detinentur, ut recuperandi spem probabilem alter amiserit.*
- XXVIII. *Item res hostiles in bello publico capta acquirantur ei, cujus auspiciis bellum geritur, vel singulari, qui manu suâ ceperant.*
- XXIX. *Ubique ferè receptum est, ut ex mobilibus sua faciant, qua capiuntur aut facis, aut subditis, qui suo sumptu militant, aut partem belli administrant.*
- XXX. *Jure natura, in bello etiam justo habentis tantum acquiritur rerum captarum dominium, quatenus nobis ab hoste debetur.*
- XXXI.

- 107 -
- 1777
- XXXI. *Qui scienter bellum iniustum gerit, etiam damna, & sumptus ab altero in bellum factos eidem restituere tenetur; eoque namque bona quoque subditorum capi possunt;*
- XXXII. *Qua tamen in subsidium duntaxat sunt obligata.*
- XXXIII. *Jure Gentium veteri omnes in bello publico capti, us & eorum posteritas servi fiebant.*
- XXXIV. *Fas tamen est, bello iniusto captis fugere.*
- XXXV. *Utrum, si fugerint, libertatem consequantur?*
- XXXVI. *Quatenus jure Naturæ in bello iusto capti servi fiunt, & quantum in eos liceat?*
- XXXVII. *Utrum fugere possit, qui bello iusto captus est.*
- XXXVIII. *Jure Gentium recentiori capti non amplius fiunt servi captivissimi.*
- XXXIX. *Utrum pretium conventum, & ante mortem non solum ab hærede debeatur?*
- XL. *Utrum in captivitatem redire debeat, qui dimissus est sub pacto, ut liberis alterum, qui ante liberationem mortuus est.*
- XLI. *Quatenus tam singuli, tam universi postliminio revertantur?*
- XLII. *Quatenus tam homines, tam res postliminio recipiantur?*
- XLIII. *Quamvis res mobiles non gaudeant jure postliminii, in bello tamen iniusto capta restituenda sunt, nisi fuerint præscriptæ.*
- XLIV. *Quid in bello privatis sum jure Gentium, sum Naturæ liceat?*

Effectus belli publici in genere duplex est: primus stat in licentia lædendi hostem; alter in jure acquirendi res hostium.

Unde Virgilius: *Tam certare videtur, sum res rupisse licebat.*

Accipitur autem vox *licere* duobus modis. I. licere dicitur, quod omni jure permissum est, etiam si forte contrarium laudabilius sit. Sic licet matrimonium contrahere, quamvis laudabilius sit ex propositis celebs castitas. II. licere dicitur, quod vetitum quidem est, apud homines tamen poenæ non subiacet. Sic Regibus propter defectum forei humani omnia licere dicuntur. Sic apud Lacedæmonios, & Ægyptios olim furari licebat. Videndum jam est,

est, quid, & quantum in bello publico liceat, & quo sensu. Ubi imprimis jus Naturæ separari debet à jure Gentium, deinde bellum justum ab injusto.

II.

Qui bellum ex justa suscepta causa, jure naturæ ad omnia ea jus habere intelligitur, quæ ad finem juris consequendi moraliter sunt necessaria. Sic si, quod nostrum est, aut nobis debetur, non possumus aliter consequi ab eo, qui nostrum detinet, aut debet, permissum nobis est, rem aliam, quæ tantundem valet, ei eripere, ut læsa reparetur æqualitas; justitia enim commutativa, quoties ad idem non potest pertingere, fertur ad tantundem, quod in moralitæ æstimatione est idem. Grot. lib. 2. cap. 7. §. 1. num. 1. Sic etiam, si ex re alienâ certum mihi imminet periculum, quod aliter effugere non possum, nisi eandem invadam, possum illam custodiæ causâ invadere, & tamdiu custodire, donec periculum cessaverit, tamen si Dominus in culpa non sit. Grot. cit. lib. 2. cap. 2. §. 10. Sic quoque si ultio, quam sumere volo, est justa, etiam vis omnis est justa, sine qua ad ultionem perveniri nequit, justum item est omne, quod ultionis pars est, ut corruptio rerum per incendium, vel aliter, intra justum scilicet modum, ita ut ultio non sit major, quam injuria; sunt quadam officia, inquit Cicer. de offic. 1. etiam adversus eos servanda, à quibus injuriam acceperis; est enim ulciscendi, & puniendi modus Grot. lib. 3. cap. 1. §. 2.

III.

Jus autem nostrum non ex solo belli principio, sed & ex causis subnascentibus spectandum est. Sic non tantum contra injustum aggressorem me tueri possum, sed etiam adversus illos jus habeo me defendendi, qui eidem se aggregant, sive loci sunt, sive subditi. Sic etiam, qui bello injusto se miscent, quod injustum esse scire possunt, & debent, non tantum obligationem contrahunt refarciendi sumptus, & damna, sed etiam pati tenentur, ut propter injuriam illatam justa sumatur ultio. Ita David percussit Syriam Damasci, quæ Adadezer Regi Saba contra se auxilium miserat. 2. Reg. 8. Grot. cit. cap. 1. §. 3.

IV.

IV.

Multa quoque ad jus agendi consequuntur indirectè, & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset. Sic si, quod nostrum est, aliter consequi non possimus, nisi plus accipiamus, quàm nobis debeatur, permillum est, hosti plus eripere, ita tamen, ut ejus, quod plus est, pretium restituatur. Sic etiam quamvis Innocens directè nunquam interfici possit, quia vita non subest dominio humano, ex causa tamen gravissima licitum mihi est, talem actionem ponere, ex qua per accidens, & indirectè sequi possit interfectio Innocentis *ex causa*, inquam, *gravissima*, nullâ enim cogente necessitate non possum talem actionem ponere, ex qua saltem per indirectum sequi possit interfectio innocentis; obstat enim lex charitatis: si autem ex omissione talis actionis gravius incurrerem damnum, quàm ex lege charitatis subire tenear ad cavendum damnum proximi, prohibitum mihi non est, talem actionem ponere, etiamsi ex ea per accidens, & per indirectum sequi possit interfectio innocentis, ac proinde si urbem justa ex causa obsessam aliter obtinere nequeam, quàm si turrim, in qua pulvis asservatur pyrius, ignitis petam globis, possum illis turrim petere, tamen ex ejus ruina quorundam etiam innocentium cædes sequi queat; quia is, qui justam bellandi causam habet, majus ex irrita obsidione, si ea simul considerentur, quæ exinde consequuntur, damnum incurreret, quàm ex lege charitatis ad conservandam vitam quorundam Innocentium subire teneatur. Confer P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. cap. 6. Controv. 3. à num. 618. ad num. 627. & Grot. dict. cap. 1. §. 4.* Atque ex his generalibus principiis cognosci jam potest, quid, & quantum in bello ex justa causa suscepto jure naturæ licitum sit.

V.

Quoddam bellum injustum sit, tamen solenni modo sit susceptum, bellator injustus damna omnia, quæ hosti sive interficiendo, sive res ejus vastando, sive prædas agendo intulit, jure Naturæ refarcire tenetur: si verò bellum, quod re ipsa injustum est, bonâ fide justum esse credat, etiamsi postea cognoscat, injustum fuisse, damna quidem per corruptionem rerum illata ut reparat, obligatus

haud est; quamvis enim talia damna sint voluntaria, non proveniunt tamen ex culpa; qui enim bonâ fide credit, se justam habere bellandi causam, hoc ipso simul credit, se jus habere, ejusmodi damna inferendi, utpote quæ, ut suppono, ad consequendum id, quod sibi deberi putat, sunt necessaria: ergo inferendo injustè non agit, quia id, quod agit, injustum esse ignorat, ac per consequens nullam coram Deo culpam contrahit: ubi autem nulla subest culpa, non potest ex radice injustæ læsionis consurgere obligatio restituendi. Si verò res quasdam hosti eripuisset, & illas etiamnum penes se extantes haberet, dubium non est, quin ex radice rei acceptæ easdem restituere teneatur; multum enim falluntur illi, qui res bello injusto captas ideo non restituendas esse arbitrantur, quod bellantes inter se, cum ad bellum progressi sunt, eas quasi in aleam misisse, & tacito pacto capientibus donasse intelligantur; nam primò nemo temerè suum jactare præsumitur: deinde bellum à contractuum naturâ per se quàm longissimè abest: denique neutra pars intendit res suas perdere, sed potius alienas acquirere. Si autem penes eum non amplius extarent, siquidem ex illis factus sit locupletior, eatenus ad restitutionem tenetur, quatenus exinde locupletior est factus; si verò ditior non sit effectus, ad nihil tenetur, quia nec rem, nec lucrum ex re aliena habet.

VI.

Eodem modo discurrendum est de eo, ad quem res bello injusto capta quoquo modo pervenit; nemo enim plus juris in alterum transferre potest, quàm ipse habeat; qui autem bello injusto rem capit, ejus dominium nactus non est; bellum enim injustum naturam sapit latrocinii; quare titulus habilis non est ad conferendum dominium, ac proinde licet aliquis bonâ fide rem acceperit, postquam tamen cognoverit, bellum fuisse injustum, non minus eandem, si extet, restituere tenetur, quàm ipse, qui cepit: si verò non amplius penes ipsum extet, in tantum duntaxat tenetur, in quantum ex ea locupletior effectus est. At

VII.

Quæres I. Utrum is, qui rem bello injusto captam comparavit, pretium pro eâ erogatum repetere possit? Placet interesse, utrum sciens, vel ignorans, bellum injustum esse, rem emerit. Si sciens, porro refert, utrum hoc animo emerit, ut eam Domino restitueret, vel non. Hoc casu nihil repetere potest, cum nihil distet ab eo, qui rem furtivam, aut vi raptam sciens à fure, vel prædone suo nomine comparavit, quem pretium repetere posse, nemo dixerit; fur enim & ipse est. Illo casu verò tantum repetere potest, quantum Dominus libenter erat impensurus, ut desperatam adipisceretur possessionem; ipsa enim possessio facti est pretio æstimabilis, si, quæ erat desperata, facta sit recuperatu facilis. Certè nemo tenetur rem alioquin perituram alteri gratis servare: ergo dum pro ea servanda quid sumptus, aut operæ impendit, æquum est, ut indemnus serveretur, cum hæcenus Dominus factus sit locupletior. Plus autem repetere non potest, quam diximus, tamen si rem pluris comparasset. Idem dicendum est, si quis ignorans, bellum injustum esse, rem emerit. Confer Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 14. Dubit. 3. num. 20. Grot. lib. 2. cap. 10. §. 9. & lib. 3. cap. 10. §. 6. num. 2.*

VIII.

Quæres II. Quid juris sit, si res bello injusto capta casu fortuito perierit Arbitror interesse, utrum apud bonæ, vel malæ fidei possessorem perierit. Bonæ fidei possessor ad nihil tenetur; quia nec rem, nec lucrum ex re alienâ habet, ac proinde nec ex radice rei acceptæ, nec injustæ læsionis, cum bonæ fides eum defendat, ad ullam restitutionem obligatus esse potest. Imò tamen res culpæ ejus periisset, tamen ex capite injustæ læsionis haud teneretur; quia rem quasi suam neglexit. Less. *cit. cap. 14. Dubit. 1. num. 7.* Possessor autem malæ fidei à restitutione æstimationis liber non est; quia in continua existit mors, nisi res æque apud Dominum periisset, etiam si eidem fuisset restituta; tunc enim eidem damnum in effectu non infert. Aliud dicendum, si malæ fidei Possessor rem bello injusto captam ultrò destrueret; nam hoc casu æstimationem reddere

dere is tenetur, tametsi res æquè apud Dominum fuisset interitura; qui enim ultrò destruit rem alienam, quam scit alienam esse, ille se obligat ad restituendum pretium, quæ obligatio salva manet, etiamsi res apud Dominum interiisset. P. Haunold. *suprà cit. Tract. 2. cap. 3. Controv. 6. num. 367. & 369.*

IX.

Vidimus in genere, quid juris Naturæ sit in bello publico tum justo, tum injusto; nam magis specialia suis locis attingemus, progredimur jam ad jus Gentium. Diximus suprâ, effectum belli publici esse duplicem, primum consistere in licentia lædendi hostem, alterum in jure acquirendi res hostium, licere autem significatione quidem minùs propriâ, receptâ tamen, dici etiam illud, quod vetitum quidem est, apud homines tamen pœnæ non subjacet. Et hoc sensu jure Gentium hosti hostem lædere, eûnque rebus suis spoliare licet, ita ut, quamvis bellum iniustum gerat, aut modum jure naturæ concessum excedat, in alio tamen territorio fortè repertus, tanquam homicida, aut prædo puniri, vel bellum ipsi propterea ab alio inferri haud possit, quod Gentibus ideo placuit, quia inter duos populos de justitia belli pronuntiare velle, aliis populis pacatis periculosum foret, quippe qui hac ratione facile bello alieno implicari possent, accedit, quòd etiam in bello justo ex indiciis externis vix satis cognosci possit, quis justus sit se tuendi, sua recuperandi, aut vindicandi modus, ut adeò melius visum fuerit, conscientiarum bellantium hæc exigenda relinquere, quàm ad aliena arbitria revocare. Hinc Massilienses in causa Cæsaribus, & Pompeji dicebant, *neque sui judicii, neque suarum esse virium discernere, utra pars justitiorum habeat causam*; ut ipse refert Cæsar *de Bello civili lib. 1. cap. 35. Grot. libi 3. cap. 4. §. 3. & 4.*

X.

Læditur autem hostis vel in persona, vel in rebus. In persona læditur cæde, & mutilatione, & hæc licentia latissimè patet; nam primò jure belli impunè interfici possunt non tantùm, qui actu ipso armâ gerunt, aut ex causa permanente bellum moventis sunt subditi, sed omnes, qui intra fines sunt hostiles, tametsi aliàs ei sub-

jecti

jecti haud sint, cum & ab his damnum metui possit, utpote quibus ab hoste nostro non minus, quam subditis facultas nos laedendi data esse censetur, quod in bello continuo, & universali sufficit, ut locum habeat hoc jus licentiae, seu impunitatis. *Alia est ratio pignorationum, seu repressaliorum, quibus peregrini, & eorum bona haud subjacent; pignorationes enim introduciae sunt ad exemplum onerum publicorum impositorum ad luenda civitatis debita, a quibus immunes sunt illi, qui aliquantisper duntaxat in territorio morantur. Vid. Grot. cit. cap. 4. §. 6. junct. ejusdem lib. cap. 2. §. 7. num. 2.*

XI.

Et quidem non illi tantum peregrini jure Gentium impune interfici possunt, qui commisso jam, & cognito bello intra fines hosticos venerunt, sed & qui ante bellum eo iverunt, quippe qui statim post modicum tempus, intra quod discedere potuissent, pro hostibus haberi videntur; imò tamen non potuerint discedere, per vim fore retenti, & coacti, ut una cum aliis arma ferant, vel in stipendium conferant, tamen hostium loco sunt; perinde ut Miles, qui in vicus in militiam trahitur. Grot. §. 7. & ibi. Tesmar.

XII.

Qui autem ex causa permanente hostium sunt subditi, eos jure Gentium ubicunque locorum impune offendere licet, quatenus ipsorum personam respicimus; qui enim hostis est, ubique impeti, & sine metu incurrendi poenitentiam apud homines interfici potest, cum mutatio loci non mutet qualitatem hostilem; ac tales subditi hostes sunt, quia bellum Imperanti indictum, simul etiam omnibus ejus subditis indictum esse censetur; ergo sic. Dixi: *quatenus ipsorum personam respicimus*; quanquam enim in territorio peccato interfici haud possint, hoc tamen non ex ipsorum persona venit, sed ex jure illius, qui eo loci imperium obtinet, quod reverenter habendum est. Sic Afrubal nihil hostile in porta Regis Syphacis ausus est, contra Scipionem. Liv. lib. 28. cap. 17. Grot. §. 8.

XIII.

Porro jure Gentium impuniti sunt etiam, qui infantes, & foeminas, ac senes interficiunt. Sic Psalm. 136. in fine: *Beatus fore dicitur, qui parvulos Babyloniorum senebit, & ad petram allidet.* Sic Tacit. lib. 1. *annal. cap. 51. num. 2.* de Germanico Cesare vicis Masforum ferro flammisque pervasante scribit: *non sexus, non aetas miserationem attulit.* Similiter Flor. lib. 1. *cap. 13. num. 14.* Gallos Senones sedentes in carulis suis praetentatos senes, quos prius velut Deos, Geniosque venerati erant, postquam homines esse liquebat, pari recordia mactasse. Adde Liv. lib. 5. *cap. 41.* ubi idem refert

XIV.

Deinde jure Gentium impunitatem etiam habent, qui captivos, & quidem quovis tempore, item eos, qui se dedere volunt, nec recipiuntur, quin & acceptos in deditioem, sine ulla tamen conditione, interficiunt. Sic Pyrrhus apud Senec. in *Troad. v. 335.* ait: *lex nulla capto parcat, aut penam impedit.* Et idem mater, conjuxque Darii captivae apud Curt. lib. 3. *cap. 12.* rogant, ut, priusquam interficerentur, Darii corpus more patrio sepelire liceret. Sic licet Ulpenses veniam liberis corporibus oraverint, victores tamen eorum preces sunt aspernati, ut belli potius jure caderent. Tacit. lib. 12. *annal. cap. 17.* vide Gros. §. 10, 11. & 22.

XV.

Quamvis autem moribus Gentium talia sint impunita, jure tamen Naturae ex proposito interfici nemo potest, nisi vel ad necessariam sui, aut rerum suarum defensionem, vel ad criminum punitionem, quae ut justa sit, necesse est, ut is ipse, qui interficitur, deliquerit, & quidem tantum, quod apud aequum Judicem mortis supplicio possit vindicari, nam, ut rectè Aristides apud Gros. lib. 3. *cap. 11. §. 1. num. 1.* ait: *Possunt sane, possunt etiam, qui se vindicant, injusti esse, si modum excedant.* Nam & qui in puniendo progreditur ad id, quod iniquum est, secundus est injuria Author. Multis ergo in bello etiam iusto parcendum est, ut

XVI.

XVI.

Primò infortunatis, qui non hostili animo apud hostes sunt, quales tempore Mithridatis erant Athenienses, *ejus enim armis oppressi, cum ab inimicis tenerentur, ab amicis oppugnabantur, & animos exermacia, corpora necessitati servientes intra muros habebant, ut loquitur Vellejus Patertulus lib. 2.* Infortunatorum numero accensendi sunt etiam illi, qui non spontè, sed coactè partes hostis nostri sequuntur, uti enim in alijs, ita & in bello necessitas excusat.

XVII.

Secundò parcendum est infantibus, foeminis, senibus decrepitis, qui nec ope nec consilio nos lædunt, & lecto decumbentibus. *Arma habemus, ait Camillus apud Liv. lib. 5. cap. 15. non adversus eam etatem, cui etiam captis urbibus parcitur, sed adversus armatos.* Et alius apud Tacit. *Neque adversus fœminas, sed palam adversus armatos bellum se tractare.* Nisi fortè fœminæ peculiare crimen supplicio dignum admiserint, aut unà cum viris in hostem pugnent, & urbem defendant. Exemplam talium fœminarum occurrat apud Liv. lib. 28. cap. 19. ubi non militaris modò ætas, aut viri tantùm, sed fœminæ quoque, puerique supra animi, corporisque vires aderant, propugnantibus tela ministrabant, saxa in muros munientibus gerebant. *Grot. cit. cap. 11. §. 9. & ibi Tesmar.*

XVIII.

Tertiò parcendum est in genere omnibus, quorum vitæ genus ab armis abhorret. Sic apud Liv. lib. 4. cap. 19. *promittatur, ne quis, præter armatos, violaretur; & cum Sutrium caperetur, præcones per urbem dimissi poni arma, & parci inermi jussurunt, nec præter armatos quemquam violari.* Tales sunt primò Clerici, & Religiosi. *cap. 2. X. de Freng. & Pat.* Sic Philistæi, qui hostes erant Judæorum, non nocebant collegio Prophetarum. *1. Reg. cap. 104.* Deinde qui studiis litterarum honestis, & humano generi utilibus addicti sunt. Item Agricoltæ, & Mercatores. *cit. cap. 2. & denique alii etiam Artifices, & opifices quorum omnium vitæ ab armis aliena est.* *Grot. §. 10. 11. & 12.*

XIX.

Quarto parcendum etiam est captis, qui arma contra nos gesserunt, modo nullum amplius ex iis nobis immincat periculum, sicut ballanti & resistenti, inquit S. Augustin. *Epist. 1. ad Bonifacium, violentia redditur, ita victa, vel capto misericordia jam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur.* Grot. §. 13.

XX.

Quinto parcendum quoque est illis, qui sub æquis conditionibus sive in prælio, sive in obsidione se dedere volunt. Rectè Siculi, si id, quod naturæ æquum est, respicimus, Marcellum apud Liv. *lib. 26. cap. 20.* reprehendant, quod Syracusas vi capere maluerit, quam per deditiorem recipere in fidem, quamvis ille ex more Romano egerat, quo serior deditio rejiciebatur; si enim aries murum percussisset, Romani deditiorem non amplius acceptabant. Imò & illis parcendum est, qui sine conditionibus, seu auf Gnad und Ungnad, se victori tradunt, nisi tale crimen antecesserit, quod æquus Judex morte vindicandum censeret, ut si de injustitia belli convicti tamen in armis perstitissent, vel inhumanis convitiis famam hostis lacerassent, vel fidem, aut Gentium jus violassent, aut transfugæ essent. At

XXI.

Utrùm Personæ, quibus hætenus ex æquitatis, ac juris naturalis præceptis parcendum esse diximus, ex jure saltem Talionis, aut propter pertinaciam in resistendo justè interfici possint? Equidem Historici causam interfectorum hostium, captorum præsertim, & supplicum, aut ad Talionem, aut ad obstinatum studium in defendendo interdum referre solent. At neutra causa interfectionem justam reddere potest; nam primò Talio jure Naturæ non nisi in ipsos, qui deliquerunt, exerceri potest; in bello autem illa plerumque redundat in malum eorum, quorum nulla culpa est in eo, quod factum fuisse accusatur. Dubium quidem movere posset, quod hostium quasi unum corpus fictione quadam intelligatur, ac proinde, quod ab uno commissum est, ab omnibus commissum esse censeatur;

seatur; sed ut aliquis puniri, aut ultio de eo sumi possit, non sufficit, ut fictione quâdam eadem persona cum delinquente esse intelligatur; nam & Pater, & Filius, Uxor, & Meritus eadem finguntur persona, nec tamen alter ob delictum alterius puniri potest. Ut igitur aliquis poenae, vel ultioni subjici possit, necesse est, ut ipse deliquerit, non alius, cum propter delictum alienum nemo innocens poeniri queat; nec praesumptio capi potest, quòd ea, quae à quibusdam vel sponte, vel jussu. Docum contra Jus Naturae perpetrata sunt, totus statim exercitus probare censeatur; & sanè perquam absurdum est, ea, quae accusas, & pravè facta dicis, tanquam rectè facta velle imitari. Pertinacia autem in resistendo, supposità belli justitiâ, supplicium non meretur; imò tantum abest, ut in eo crimen sit, ut ex adverso pro crimine habeatur, si quis praesidio desererit. Vide Grot. *supè cit. lib. 3. cap. 4. §. 13. & cap. 11. §. 16.*

XXII.

Cæterum in persona hostis læditur non tantum caede, & mutilatione, sed etiam, si pudicitiae foeminarum hostilium vis inferatur, & fuere quidem Gentes, apud quas etiam stupra in foeminas hostiles impunita erant, quia solam spectarunt injuriam in corpus hostile; merito tamen aliis moratoribus contrarium placuit, cum talis efforatae libidinis actus ad finem belli nihil faciat. Quamobrem maxime inter Christianos non tantum ut disciplinae militaris pars, sed etiam ut pars juris Gentium observari debet, ut qui pudicitiam violavit, quamvis in bello, ubique poenae obnoxius sit. Grot. *diff. cap. 4. §. 29.*

XXIII.

In rebus hostis læditur depopulatione agrorum, incensione oppidorum, vastatione munitioum, destructione portuum &c. quae non minus quam hostis interfectio jure Gentium impunè licent; plus enim est, vitam hosti adimere, quam res ejus vastare, cui autem licet, quod plus est, non debet id, quod minus est, non licere. Ab hac tamen licentiâ bellicâ saltem, inter Christianos, merito excipiuntur Ecclesiae, & quae eis accedunt, quas nullâ cogente

gente necessitate ex proposito destruere impium est facinus, quamquam, si necessitas cogat, suppositâ belli iustitiâ ad prohibitum non sit; sæpè ab obsessis propria destruuntur templa, si exinde ipsis imminere possit periculum. Similiter etiam sepulchris, & monumentis in honorem defunctorum extructis, uti & cæteris rebus, quæ ejus naturæ sunt, ut ad bellum faciendum, aut ducendum nihil momenti habeant, veluti sunt porticus, statuz, picturæ &c. parcendum esse, ratio jubet, *rabiosi enim animi est, ut inquit Polyb. lib. 5. ea perdere, quæ nec hosti perditæ vires adimant, nec perdenti emolumentum afferant.* Laudat Cicer. *Verrin. 2.* Marcellum, quod ædificiis omnibus Syracusarum, publicis, & privatis, sacris, & profanis sic pepercerit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset.

XXIV.

Dolendum sanè est, quòd milites, ex quo hostile Solum ingressi sunt, nihil non fas sibi esse putant in res inimicorum, adeò, ut obvia quæque conculcent, & prosternt, cum tamen jure Naturæ non nisi tribus in casibus citra injuriam res alienas perdere permissum sit. Primò, si ad id extrema, vel quasi extrema cogat necessitas; hoc enim casu reviviscit primæva rerum communio, non quidem simpliciter, & absolute, sed ita, ut annexa sit obligatio refarciendi damni, si quis refarcire possit; in tantum enim in tali extremæ necessitatis casu primæva reviviscit rerum communio, in quantum necessarium est, ut imminens evitetur periculum; atqui ad hoc necesse non est, ut reviviscat simpliciter, & absolute, sed sufficit, si reviviscat cum annexâ obligatione restituendi: ergo &c. Certè distinctioni dominiorum amplius derogari non debuit, quàm exigat necessitas. Secundò jure Naturæ rem alienam citra injuriam destruere permissum est, si alter, quod ex obligatione justitiæ commutativæ mihi debet, præstare recuset, ita tamen, ut res destructa impuretur in debitum quasi percepta, quod tamen inter eos duntaxat procedit, qui vivunt in statu naturali; in statu autem civitatis hoc locum non habet; nam in statu naturali cessant judicia non autem in statu civitatis. Tertio jure Naturæ licitum est, rem alienam destruere ad ulciscendam illatam injuriam, modò ultio non excedat mensu-

mensuram delicti; nam propter levem duntaxat injuriam, vastari non potest integra provincia. Hoc tamen rursus inter eos tantum locum habet, qui invicem vivunt in statu naturali; in statu autem civitatis, cum Judex adiri possit, vindicta privata utique prohibita est. Vid. Gros. *lib. 3. cap. 12. §. 1.*

XXV.

Alter belli publici effectus consistit in jure acquirendi; nam jure Gentium quivis in bello publico sine modo, & termino Dominus fit eorum, quæ hosti; aut ejus subditis eripit, ita ut & ipse, & qui ab eo titulum habent, ab omnibus Gentibus in possessione talium rerum tuendi sint, tametsi is bellum iniquum gerat, aut plus, quam debetur, eidem eripuerit; nudum enim factum spectant Gentes, illudque utrinque pro justo habent, quia de justitia, vel injustitia alieni belli pronuntiare nec volunt, nec debent: fiunt quidem etiam in bello, quod contra prædones, aut rebelles subditos geritur, capta capiendum; at ex una duntaxat parte, idque ex jure Naturali non ex jure Gentium voluntario, quippe quod Gentibus tantum prospicit, non his, qui sine Gente sunt, aut solum pars Gentis sunt. Gros. *cap. 6. §. 2. junct. cap. 3. §. 12. cit. lib. 3.*

XXVI.

Acquiruntur autem in bello publico tum res, tum personæ hostiles, & res sive mobiles sint, sive immobiles, & porro mobiles, tametsi fortè extra territorium utriusque partis bellum gerentis capte sint, cum res hostiles eo loco habeantur, quo res nullius, potest quidem is, qui in eo loco imperium habet, lege sua prohibere, ne id fiat, & si contra legem factum sit, de eo, tanquam de delicto conqueri, & postulare, ut sibi satisfiat; at nihilominus res captae capiuntur, perinde ut fera bestia etiam contra prohibitionem Domini in alieno captae capiuntur sit. Gros. *dict. lib. cap. 6. §. 26. num. 2.* Quæ verò res hostium non sunt, quamvis apud hostes reperiantur, ex bello acquiri haud possunt; nam res consentaneæ conditionis personæ, quæ si hostilis non sit, nec res ejus tanquam hostiles occupari possunt, tametsi in oppidis, aut navibus hostium existant; diver-

diversum est in personis, quæ, ut supra diximus, si apud hostes existant jure Gentium impunè interfici possunt, tamen bellum gerenti subjectæ hæud. sint, nimirum quia personæ mihi nocere queunt, non autem res; potest quidem hostis illis in meum damnum uti; ac causa principalis damnationis sunt res, sed hostis; interim tamen res, quæ in hostium oppidis, aut navibus existunt, hostiles esse præsumuntur, donec contrarium probari possit. Grot. *cit. cap. §. 5.*
 & 6.

XXVII.

Intelliguntur autem res hostiles tunc demum captæ, cum ita detineantur, ut recuperandi spem probabilem alter amiserit, quod in rebus mobilibus tunc fit, cum intra fines, seu præsidia hostium perductæ fuerint, in immobilibus autem, cum mansuris munitionibus ita includuntur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit. Non igitur qualiscunque possessio sufficit, sed firma, stabili ac duratura requiritur. Grot. *§. 3. & 4.*

XXVIII.

Controversum autem est, utrum res bello publico ex hostibus captæ acquirantur ipsi populo, vel Regi bellum gerenti, an verò singulis, qui de populo, aut in populo sunt, ac manu suâ ceperunt? Grot. *cit. cap. 6. §. 10. & seqq.* rem hanc expedit distinctione factâ inter actus publicos belli, & inter actus privatos, qui fiunt occasione belli publici, ita ut per actus publicos res etiam mobiles jure Gentium acquirantur populo, aut Regi bellum gerenti, quoniam singuli Reipublicæ personam sustineant, & jusque vice fungantur, per actus privatos vero, quales aut esse dicuntur singulares & liberòs, ac in ipsos excursus, singulis, qui ceperunt, quia hoc casu non intelligantur capere ut Militari. Grot. ad stipulatur Kulpis *ad dist. cap. 6. §. 2. Litt. 1.* Sed verior videtur esse eorum sententia, qui tenent etiam res mobiles sine distinctione acquiri ei, cujus auspiciis bellum geritur, quia capientes, sive illi mercenarii sicut milites, sive subditi, quibus militia pro imperio etiam citra stipendium adjuncta est, semper agunt ex auctoritate summi Imperantis, ac proinde tanquam ejus instrumentum, cum privatus quæ talis nihil quid-

quidquam in bello gerere possit. Quidquid igitur ex præda obtinent singuli, id omne voluntati summi imperantis sive expressæ, sive tacitæ in acceptis referre debent. Vid. Ziegler. *ad* §. 12. Henningel. *ad* §. 13. Puffendorf. *de* J. N. & G. lib. 8. C. 6. §. 21.

XXIX.

Et quamvis hac in re diversi sint populorum mores, & leges, ubique tamen propemodum receptum est, ut sua faciant, quæ capiunt aut socii, aut subditi, qui suo stipendio & suo sumptu, suoque periculo militant. Ratio in sociis est, quia naturaliter socius socio tenetur ad separationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Nisi igitur causa alia, puta, mera beneficentia, aut pactum antecedens appareat, credibile est, spem ex hostibus lucrandi spectatam esse, in damni, & operæ compensationem, quippe, quæ vix gratis præstari solet. Subditis autem, qui suo sumptu militant, aut quod plus est, suo sumptu partem belli administrant, veluti qui naves suis impendiis instruunt, ac sustentant, ejus, quod plus cæteris operæ, aut sumptus impendant, & multò magis damnorum retributio debetur à civitate, in cuius locum spes prædæ totius, aut partis incertæ facile concedi solet. Hæc autem, quæ diximus, de rebus tantùm mobilibus intelligenda sunt; res enim immobiles ei cedunt, qui suo nomine suscepit bellum. Sic Romani, qui Ætolos adjuvabant adversus Philippum sibi tantùm captivos, & res mobiles sumebant, Ætolis verò urbes, & agros relinquebant. Liv. lib. 26. cap. 24. Grot. §. 23. & 24.

XXX.

Jure autem Naturæ in bello etiam justo hæcenus duntaxat acquiritur rerum captarum dominium, quatenus nobis ab hoste debetur; tamen enim ad securitatem nostram plus, quàm nobis debetur, eripere permillum sit, cessante tamen periculo id, quod plus eripsum est, vel in se, vel in pretio restitui debet. Corporum ita debiti compensationem, ut jam supra dictum est, etiam damna, & sumptus ab altero in bellum facti veniant, modo hostis, bellum, quod gerit, injustum esse sciat; si enim bonâ fide credat, se justam

R r

habere

habere bellandi causam, res creptas, vel si non ampliùs extent, in quantum ex illis effectus est locupletior, restituere quidem tenetur, ad damna autem per corruptionem illata, aut sumptus, quos alter in bellum fecit restituendos obligatus haud est; quia culpâ caret.

XXXI.

Deinde qui bellum gerit, quod injustum esse scit, non tantùm præter debitum primarium, ratione cujus exortum est bellum, omnia quoque damna, & sumptus ab altero in bellum factos eidem restituere tenetur, sed insuper etiam pati cogitur, ut propter illatam injuriam proportionata sumatur ultio. Propter debitum prioris generis non tantùm summus Imperans, qui bellum injustum gerit, sed & subditi tanquam fidejussores, & bona eorum, quasi pignoris nexu jure Gentium sunt obligata, quod quædam extorsit necessitas; aliàs enim magna daretur injuriis faciendis licentia, cùm bona Imperantium non tam facillè possint in manus venire, quàm bona privatorum. Propter debitum autem posterioris generis subditi, eorùmque bona neutiquam tenentur; odiosum enim est, ut innocentes subditi, & eorum bona pro debito alieno sint obligata, ac proinde jus Gentium hæc in parte latius produci non debet, quàm appareat fuisse introductum, præsertim cùm inter debitum prioris, & posterioris generis magnum sit discrimen; nam illud, si non obtinemus, patimur damnum, vindictam autem sine rerum nostrarum jactura omittere possumus. Grot. *supè cit. lib. 3. cap. 13. §. 2. & 2. junct. cap. 2. §. 2.*

XXXII.

Quamvis autem non tantùm Imperantis, qui bellum injustum gerit, sed & subditorum Innocentium bona eò usque capi, & acquiri possint, donec ratione damnorum quoque, & sumptuum in bellum factorum nobis fuerit satisfactum, quamdiu tamen spes superest, quod nostrum facillè consequi possimus ab originariis, & principalibus debitoribus, ad eos venire, qui culpâ vacant, prohibet humanitas, cùm bona subditorum pro debito Imperantium in subsidium duxerant sint obligata, quæ & relinquenda illis sunt, quibus nos facillius, quàm ipsi carere possumus, præsertim si satis appareat,

pareat, eos à suâ civitate nihil ampliùs recuperaturos esse: Grot. *ibi supra* §. 4.

XXXIII.

Personarum hostilium acquisitio est vel singulorum, vel univerforum. Singuli servitutis personalis: universi autem servitutis civilis subeunt jugum, de quo alibi satis dictum est. Servituti Personali jure Gentium veteri subjiciebantur omnes bello publico capti, & intra præsidium hostium perducti, adeò, ut nequidem illi, qui bello repente exorto fato suo intra fines hostium deprehensi fuere, ab hac calamitate fuerint exempti. Imò non ipsi tantùm, qui capti fuerant, servi fiebant, sed & posteri in perpetuum ex matre serva nati, quod ideo placuit; quia alioqui, si summo jure captores usi fuissent, illi ipsi nati nunquam essent. Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum persona acquirebantur Domino etiam incorporales, non quidem primò, ac per se, sed mediâ personâ, cujus ea incorporalia fuerant, nisi fortè ex singulari personæ proprietate profluxissent, ac proinde inalienabilia sint, veluti jus patrium, quæ enim hujus generis fuerant, vel manebant penes personam, si manere poterant, uti jus familiæ, & consanguinitatis, vel si non poterant, extinguebantur, prout sunt ea jura, quæ captivo competeant ex certa qualitate, quam habebat in patria. Erat autem jure Gentium potestas in servos vix non immentia, adeo ut JCtus Cæjus in *l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui, vel alien. jur.* apud omnes per æquè Gentes Dominis in servos vitæ, necisque potestatem fuisse dicat, quæ tamen infinita licentia apud Romanos constitutione Divi Antonini ad æquitatem redacta est. *cit. l. 1. §. 2.* Et hæc omnia ideo jure Gentium olim introducta fuere, ut hac ratione alligarentur captores ad abstinendum à summo illo rigore, quo captos & Ratim, & post moram jure belli interficere poterant. Grot. *alleg. lib. 3. cap. 7. §. 1. & seqq.*

XXXIV.

Quamvis autem jure Gentium bello etiam injusto capti serviantur, fas tamen est ita captis, & qui ex iis nascuntur, fugere, quia dominium, quod captores in ejusmodi captivos con-

sequuntur, in iudicio tantum humana, & coactior valet; ut enim captis parcere vellent, sufficiebat facultas vindicandi servum, & cogendi, ac res ejus habendi, nec necessarium erat, ut animo quoque injiceretur Religionis vinculum, aut certe si quis istis utilitatibus non moveretur, nec obligatio conscientiae enim mota fuerat, ut captivo parcere vellet. Videri quidem posset, talem captivum propter beneficium servatae vitae fugere non posse, cum pro eo se ad servitutem obligasse censeatur; ac primo beneficium non confert, qui vitam non adimit, quam jure adimere non potest; alias & latro viatori conferret beneficium, si eundem non interficeret. Deinde gratis dicitur, talem captivum se ad servitutem obligasse, cum illa ex eo, quod capto vita servetur, absque promissione per se sequatur.

XXXV.

Multum autem interest, utrum bello durante, vel pace jam facta captivus fugerit. Si bello durante, porro refert, utrum fugerit ad suos, vel ad eos, qui partes in bello easdem sequuntur, an vero ad alios. Si ad suos, vel socios fugerit, & postliminii jure is libertatem consequitur. Si autem ad alios fugerit, aut pace jam facta ad suos, vindicanti Domino reddendus est; quamvis enim bellum injustum sit, ab aliis tamen Gentibus pro justo habetur, quoniam periculosum foret, si aliena bella ad sua arbitria revocare, ac de eorum justitia, vel injustitia pronuntiare vellent. *Grot. lib. 2. cap. 7. §. 6.*

XXXVI.

Jure autem naturae, qui in bello injusto capti sunt, libertate sua non excedunt: si vero bellum sit justum, personae hostiles esse, & tanquam capti, & in servitutem redigi possunt, quatenus ab hoste debetur, nisi forte propter peculiare delictum merita fuissent libertatem amittere. Et quamvis olim jure Gentium potestas, in servos vix non immensa fuerit, adeo, ut apud omnes peraeque Gentes, velut paulo ante dictum est, Domini in servos vitae, necisque habuerint potestatem, jure tamen Naturae etiam in eos, qui justo bello capti sunt, non nisi modica, quatenus scilicet necessitas exigit,

exigit cōtēssa est castigatio. Deinde etiam operæ, quas servus Domino pro alimentis præstare tenetur, cum modo, & habitâ ratione valetudinis exigendæ sunt. Quodsi servilis officii modum excedat, & aliquid liberâ voluntate, non ex imperio præstet, etiam beneficium Domino exhibere censetur. Similiter si, quid suum defraudans genium compaserit, aut successivi temporis diligentiam quæsierit, id aliquo modo ipsius est, neq̄ citra delictum, aut necessitatem Domini servo adimi debet. Imò humanitas exigit, ut post longas operas, aut valde magnas etiam servo libertas detur, Grot. *cap. 14. §. 1. & seqq.* Ac

XXXVII.

Quæres. Utrum fugere possit, qui bello justo captus est? *Re. cum Grot. cit. cap. 7.* cum fugere non posse; quia ex communi Gentium Conventionione operas suas civitatis nomine debet, nisi intolerabilis sævitia Domini ei hanc imponeret necessitatem.

XXXVIII.

Plane jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non amplius sunt servi capiendum; mansit tamen etiam inter Christianos mos captos custodiendi, donec vel invicem permutentur, vel pretio redimantur, cujus determinatio, nisi certi aliquid convenerit, in arbitrio Victoris est; dicitur tamen humanitas, non ultrâ intendi debere, quam eo deducto, ne egeat captus rebus necessariis. Quodsi conventio de pretio facta sit, tamen postea captus intelligatur esse locupletior, quam credebatur, illa tamen propterea rescindi non potest; quia jure Gentium externo nemo cogitur, supplere, quod in contractu minus æque promissæ pretio, si dolus non intercessit. *Grot. sapè cit. lib. 3. cap. 21. §. 27. junct. lib. 2. cap. 12. §. 26.* Ubi tamen

XXXIX.

Quæres. I. Utrum premium conventum, & ante mortem non solutum ab hærede debeatur? *Re. cum Grot. dict. cap. 21. §. 29.* interesse, utrum in captivitate mortuus sit, vel cum jam in libertate esset. Illo casu premium non debetur, quia promissioni inerat

conditio, si liberaretur, mortuus autem non liberatur. Hoc autem casu debetur; jam enim lucratus erat id, pro quo promissum fuerat pretium; nisi forte ita conventum sit, ut tunc demum solvendum sit pretium, si die præstituto, qui captus est, liber vivat, quod tamen ut minus naturale non præsumitur, sed manifestis documentis probari debet. Ex adverso etiam ita conveniri potest, ut sine conditione recuperata libertatis ab ipso contractus momento debeatur pretium, ita ut captivus interim, donec id solvatur, retineatur tantum ut a se oppignoratus, non amplius ut jure belli captus, quod tamen & ipsum non præsumitur, sed liquido probari debet.

XL.

Quæres II. Utrum in captivitatem redire debeat, qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui ante liberationem mortuus est? Placet negativa; nam ex unâ parte, ut suppono, hoc expressè conventum non est, ex alterâ autem parte favor libertatis non patitur, ut hoc tacitè actum esse intelligatur: interim tamen dimissus hoc casu libertatem suam lucrifacere non debet, sed ejus, quod præstare non potest, affirmationem persolvat; quamvis enim in promissis liberalibus promittens liberetur, si factum tertii, quod promissit, secutum non sit, modò, ut sequeretur, ex sua parte fecerit omne id, quod potuit, aliter tamen se res habet in promissis onerosis, ubi promissor non liberatur, tamen si omnem possibilem operam adhibuerit, ut factum tertii promissum sequeretur, sed eo non secuto obligatur ad id, quod tantundem valet; qui enim contrahendo aliquid de suo dat, vel promittit, ille vult, ut vicissim re ipsa sibi aliquid præstetur. Confer. Grot. *de iur. cap. 21. §. 30. junct. cap. 15. §. 4. num. 3. lib. 2.*

XLI.

Quamvis autem jure Gentium res, & Personæ hostiles bello publico captæ capientibus acquirantur, eodem tamen Gentium jure rursus desinunt eorum esse, si postliminiò vel revertantur, vel recipiantur. Reverti dicuntur homines, qui liberi antea fuere, non tantum singuli, sed & universi. Singulis jus postliminiæ competit vel in Pace, vel in Bello. In Pace illis demum postliminium competit,

petit, qui bello repente exorto fato suo in hostico deprehensi sunt; quamvis enim durante bello ad minuendas hostium vires recipere possint, cum tamen nullam intelligantur injuriam fecisse, nihil amplius finito bello obtendi potest; quò minus dimittantur, tanquam confessione partium innocentes, ac proinde tametsi in pace eorum nulla sit facta mentio, tamen pro desertis à Republica haberi non possunt. Aliis autem captivis, qui armis inferiores in potestatem hostis venerunt, bello finito postliminium non est, nisi in pacis conditionibus comprehensum sit, ut captivi liberi dimitterentur; qui enim in actu repugnandi capti esse censentur, quasi injuriam hosti fecerint, quòd repugnare sint ausi; nam cum utraque pars credi velit, quòd justà ex causa susceperit bellum, populi peccati, ne aliàs inviti bello alieno implicarentur, nihil melius facere potuerunt, quàm si id, quòd evenisset, pro jure acciperent, & cum illorum nulla in pace sit facta mentio, pro desertis à Republica habentur. Durante autem bello postliminio gaudent, modò eo animo ad suos relierint, ut res eorum sequerentur, nec postquam capti fuerunt, speciali pacto se in servitutem tradiderint, sive deinde vi bellicà erepti sive dolo elapsi, sive sponte ab hostibus dimissi sint. Universi postliminio revertuntur, si populi, qui antea liberi fuerant, vel vi sociorum hostili eximantur imperio, aut propriis viribus se in priorem vindicent libertatem, modò nulla adhuc pactio intercesserit. Confer Grot. lib. 3. cap. 9. §. 1. & seqq. usque ad §. 14.

XLII.

Postliminio verò recipiuntur tum homines, tum res; & homines vel singuli, ut servi, & ancillæ, vel universi, puta si populum nostro imperio subiectum aliquis sociorum rursus hosti eripuerit; nisi enim aliter in fœdere sociali captum sit, talis populus sub nostrum recidit imperium. Res autem vel mobiles sunt, vel immobiles. Mobiles vel hosti ereptæ sunt, antequam ab eo intra præsidia sua fuerint perductæ, vel postquam jam eò perductæ sunt. Hæ postliminij jure non indigent, quia non deserunt nostræ esse, Hæ verò postliminio non recipiuntur, ac proinde tametsi vel à fœderatis, vel à nostris hosti rursus fuerint ereptæ, vel commercio

compa-

comparatae ad eos, aut alios populos pacatos pervenerint, prior tamen Dominus eas vindicare haud poterit. Res autem immobilis haud dubie eodem bello recuperatae postliminio recipiuntur, *verum est*, inquit Pomponius l. 20. ff. de Captiv. & postlim. revers. *expulsis hostibus ex agris, quos ceperint, dominia eorum ad priores Dominos redire, nec aut publicari, aut praeda loco cedere.* Confet. Grot. ubi supra §. 11. & seqq.

XLIII.

Quamvis autem res mobiles non gaudeant jure postliminii, si tamen in bello injusto sint captae, non tantum ab eo, qui cepit, sed & ab aliis, ad quos commercio pervenere, restituendae sunt, cum bellum injustum tam parum ei, qui cepit, quam parum rapina raptori dominium in foro interno conferre possit; unde nec is in alios potuit transferre. Potest tamen bonae fidei possessor rem bello injusto captam praescribere, siue is, cui erepta est, eidem summo Imperio subiectus sit, siue non; sicut enim Grot. *sapient. lib. 3. cap. 16. §. 5.* existimet, inter eos, qui alii aliis externi sunt, non nisi praesumptae derelictioni locum esse; mihi tamen contrarium verius esse videtur; modo in territorio possessoris lex usucapionis sit recepta; quia res tenetur territorii legibus, ut ipse Grot. agnoscit *lib. 2. cap. 4. §. 1.* Coeterum cum jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non amplius fiant servi captivorum, respectu personarum etiam jus postliminii jam dudum evanuisse constat.

XLIV.

Quid, & quantum in bello publico tum jure Naturae tum jure Gentium externo liceat, aut saltem impune fiat, satis haecenus dictum est; cum autem pleraque ad eos pertineant, qui publica exequuntur imperia, ideo jam videndum nobis etiam est, quid privatum liceat; ubi jus Gentium separari debet à jure Naturae. Jure Gentium externo hostem publicum ubique locorum persequi, occidere, & bonis spoliare cuilibet permissum est; quia hoc jure hostes pro nullis habentur. Accedit, quod bellum indictum ei, qui summum in populo imperium habet, simul omnibus etiam ejus subditis indictum esse censetur, unde & summus Imperans omnibus

nibus suis subditis licentiam, hostem quoquo modo lædendi concessisse intelligitur. Jure autem Naturæ cuius subdito privato concessum esse videtur, ea facere, quæ summo suo Imperanti, quem justa ex causa bellum gerere credit, intra justum bellandi modum profutura esse confidit; res autem, quas hosti eripit, suas non facit; quia nihil ipsi debetur, nisi pactum cum civitate intercesserit, vi cujus privato, qui fortè suo sumptu partem belli sustentat in compensationem impensarum, laboris, & periculi spem prædæ concessit, quo casu is utique res hosti ereptas suas facit, ubi tamen civitas id, quod privatus hosti eripit, in debitum quasi perceptum imputare debet. Planè si privatus damnum passus sit ab hoste, non videtur ei prohibitum esse, ad modum damni, quod perpeffus est, res hosti eripere, & se indemnem servare, etiam si desuper cum summo Imperante speciale pactum initum haud sit.

§. VI.

De arbitris compromissariis, sorte, & singulari certamine.

S U M M A R I A.

- I. *Bellum declinatur, vel finitur primò sententiâ Arbitri.*
- II. *Utrum orbi Christiano expediret, si communi consensu Concilium Generale institueretur cum potestate decidendi controversias Regnantium? Ratio pro affirmativa prima.*
- III. *Ratio secunda.*
- IV. *Ratio tertia.*
- V. *Prefertur sententia negativa, cujus Ratio prima:*
- VI. *Secunda.*
- VII. *Tertia.*
- VIII. *Compromittere possunt, qui liberam habent de re controversa disponendi facultatem.*
- IX. *Non possunt summi Imperantes inviti cogi, ut in Arbitros compromittant.*
- X. *Potest in plures etiam pares numero compromitti.*

- XI. Tenetur arbiter, nisi aliud sit expressum, in decidenda controversiâ jus Naturæ, & Gentium sequi; item de principali negotio, non de possessione pronuntiare.
- XII. Tenentur compromittentes sententia arbitri stare.
- XIII. Affines Arbitris sunt Mediatores.
- XIV. Liberum cuivis est, oblatam mediationem acceptare, vel recusare.
- XV. Quodnam sit officium tum Mediatorum, tum partium?
- XVI. Secundo bellam tum declinatur, tum finitur forte, ubi tres res solvantur quaestiones.
- XVII. Tercio denique bellum tum declinatur, tum finitur singulari certamine.
- XVIII. Utrum ejusmodi certamina belli finiendi, aut vitandi causâ suscepta sint licita?

I.

CONtraria belli sunt modi, quibus bellum vel declinatur, vel finitur, vel sistitur. Declinatur autem, vel finitur, primò sententiâ arbitri, quæ via tamen plerumque nostrâ ætate potentioribus spernatur, digna tamen est, quam insistant æqui, & pacis amantes. Fecere id olim magni Reges, ac Populi. Sic Aricini, atque Ardeates de ambiguo agro cum sæpè bello certassent, multis invicem cladibus fessi judicem Populum Romanum cepere. Liv. lib. 3. cap. 21. Philippus Rex Macedonum in colloquio, quod cum consule Romano habuit, dixit: Si quas quererentur belli clades ea civitates, cum quibus bellatum fuit, arbitrio, quo vellent, populorum, cum quibus pax utrisque fuisset, usurum se esse. Liv. lib. 32. cap. 16. Inter populum Carthaginensem, & Regem Masanissam disceptatores fuerunt Romani. Idem lib. 40. cap. 16. in fin. cum seqq. Romani ipsi Regum aliàs, ut Flor. lib. 3. cap. 18. num. 7. loquitur, & Gentium arbitri de controversiis cum Samnitibus ad communes socios provocarunt. Liv. lib. 8. cap. 23. Imò Henricus IV. Galliarum Rex è re Christianâ fore putavit, si Concilium quoddam Generale coram quo omnes Christianorum Regum, ac populorum controversiæ disceptarentur, communi eorum consensu institueretur, ac in medio Europæ collocaretur. Num rectè? Videbimus. Est ergo

II.

Quæstio Politica: Utrùm orbi Christiano expediret ejusmodi Concilium Generale institui cum potestate decidendi controversias Regnantium? Affirmativam tenet Grot. *lib. 2. cap. 23. §. 8. Num. 4.* ubi hoc non tantùm utile, sed & factu quodammodo necessarium esse arbitratur, cui non una tantùm ratio suffragari videtur; Nam primò ita omne in orbe Christiano exulabit bellum, pròh quàm immanis bellua, quæ tot myriadum hæctenus innocuum haussit cruorem, necdum tamen sitim restinxit suam, tot millia hominum pecudum instar in durissimam abduxit servitutum, tot flarentissimas familias vel extirpavit, vel in extremam coniecit egestatem, tot ædes sacras, & Religiosas, nullâ Divini, nullâ humani juris habitâ reverentiâ vel Solo æquavit, vel spoliavit, & profanavit, tot nobilissimas urbes redegit in cineres, ut non nisi nomen supersit, tot fecundissimas provincias devastavit, Regna integra evertit, & ipsam tandem Naturam humanam, quam Deus mansuetam fecit, in ferocem, efferam, ac propemodum belluinam deplorandâ metamorphosi transmutavit. Hæc, & infinita alia, quæ bellum secum trahit, mala, instituto tali senatu generali cessabunt, omnia erunt tuta, secuta, tranquilla, pacata, prospera singulorum conditio, beata Regnorum, & Rerumpublicarum sors, felix denique totius Europæ nostræ status, cui perpetua, & nunquam desitura pax affulgebit.

III.

Secundò, instituto tali concilio justa semper triumphabit causa; quia non vi, sed jure certabitur, ubi non perfunctoriâ tantùm operâ, sed summo, quo fieri potest, studio omnia pervestigabuntur, unius, & alterius partis momenta rationum accuratâ justitiæ trutinâ ponderabuntur, ac tandem à viris juris Naturæ, & Gentium peritissimis pro eo pronuntiabitur, quò incorruptæ lancis examen inclinabit. At ubi non jure, sed vi agitur, non rationum momentis, sed bellicis tormentis pugnatur, justa causa hæc rard victas dare manus cogitur; plerumque enim officio iudicis male fungitur Mars, & quem condemnare oporteret absolvit, quem absolvere, condem-

condemnat; nimirum stateram non habet, quâ libret causarum merita, sed furiosus instar cæco eas impetu dirimit, parùm sollicitus, num benè, vel malè judicet, benè gnarus, se pœnis malè judican-
tium obnoxium haud esse.

IV.

Tertiò, tametsi orbis Christianus in plura Regna, & Respubli-
cas sit divisus, unum tamen in Christo corpus manet, cujus præci-
pua membra summæ sunt potestates. Uti ergo in qualibet com-
munitate politica non tantùm utile, sed & necessarium est, dari
Magistratus, qui lites privatorum æquâ terminent sententiâ, ita
multò magis in hoc magno Christianorum cœtu non tantùm utile,
sed necessarium etiam erit, unanimi eorum, qui communem judi-
cem non habent, compromisso senatum institui generalem ex om-
nibus Christo addictis populis selectum, coram quo causæ inter su-
premas potestates controversæ pertractentur, & definiantur; nimis
enim periculosum est, in sua causa judicem agere, ubi philautia,
& aliæ animi passiones plerumque Assessorum munere fungi, & jus
suffragii sibi vindicare solent, pessimi sanè consilarii, interim ta-
men benevolæ plerùmque illis præbentur aures, itur in eorum sen-
tentiam, utur injustam, & ut executioni mandetur, prorumpitur
ad bellum, eripitur punctum terræ, & cœlum perditur; ubi enim
sunt illi, qui bello injusto parta restituant, ac damna innocentibus
illata resarciant? & tamen nisi æternum perire velint, hoc est ne-
cessarium. Ut igitur pax, & tranquillitas in orbe Christiano con-
servetur, ac tot injusta evitentur bella, si non necesse, saltem per-
quam utile erit, ut ejusmodi Concilium Generale communi con-
sensu instituat, & erigatur.

V.

Videntur tamen fortiores pro contraria sententia stare rationes;
nam primò non una tantùm ætas efflueret, donec pars potior ejus-
modi Assessorum, qui linguâ, moribus, genio, & ingenio inter se
forent diversissimi, eidem tandem subscriberent sententiæ; præter-
quam enim quòd homines, præsertim diversarum adeò Nationum
ad dissentendum aliàs proclives admodum sint, quisque insuper
suo

suo suffragio eò inclinaret, quò eundem suæ Reipublicæ traherent rationes, quæ cum inter se pugnent, nec quod uni Reipublicæ utile est, id & alteri expediat, non posset non summa inter suffragantes nasci dissensio, & altercatio.

VI.

Secundò, quamvis major tandem Senatorum pars in eandem conspiraret sententiam, illa tamen talis non foret, qualem jus Naturæ, & Gentium præscribit, sed qualem spuria statûs ratio dictare solet, quæ ubique jam principatum tenet, & consilia dirigit. Pauci certè sunt, qui hoc idolum non adorant, plerique instar brutorum animantium ad suas tantùm utilitates feruntur, nec jam ampliùs quaeritur, quid justum sit, sed quid expediat imò nihil injustum esse censetur, quod utile creditur, adeò ut si ad servandam Europæ bilancem necesse esse videatur, ut uni de amplitudine imperii sui quidpiam detrahatur, & minùs potenti adjiciatur, jam lata sit sententia condemnatoria, utut jus Naturæ reclamet, quòd nemini ex solo crescentis potentie metu suum auferri patitur, adeò altas jam apud plerosque perversum hoc Pseudopoliticorum dogma radices egit. Neque quisquam sibi blandiatur, alià amplissimi hujus senatûs Proceres viâ incessuros esse, etiam hinc perversa statûs ratio Præsidis, & Directoris munus obibat, tum quia toti ex nutu suorum dominorum dependebunt, ac instar judicum pedaneorum præscriptæ sibi formulæ adstricti erunt, tum quia non alii ad hoc officium seligentur, quàm quos quisque sibi, & suæ Reipublicæ addictissimos, & pseudopoliticis principiis optimè imbutos esse noverit. Denique

VII.

Tertiò executio plerumque foret perdifficilis, & periculosa; quid si enim is, contra quem pronuntiatum fuissent, arbitrari sententia ob prætensam ejus iniquitatem stare nollit, quis ad hoc cogget? num Generale fortè Concilium? At unde tanta illi potentia? An socia cæterorum compromittentiam arma? Ita sanè, nec enim alia cogendi videtur superesse ratio. At quid si ille nec pluribus impar sit? Quid si quidam pacis, ac tranquillitatis publicæ aman-

ziores cum aliis arma sua conjungere nolint? quid si suffragiis majoris partis victi, vix enim unquam omnes in eandem ibunt sententiam, sese condemnato adjungant? Ita sanè universus orbis Christianus ad arma conclamabit, eritque bellum tam atrox, quale nulla retrò ætas vidit. Quid autem ad hoc populi infideles? An eos meros saltem spectatores fore arbitramur; An non potius metuendam erit, ne totis collectis viribus infelicem, mutuisque cladibus afflictam, & attritam Europam terrâ, marique sint invaluuri, ac nobilissimas ejus provincias turcicum sub jugum missuri? Quid si & quidam ex Christianis in turbido hoc rerum statu piscari vellent. Facessite ergo, quicumque ejusmodi Concilium Generale orbi Christiano utile futurum esse existimatis. Sed placet è diverticulo reverti in viam.

VIII.

Sententiâ igitur arbitri bellum tum declinatur, tum cœptum finitur; qui enim ad terminandam controversiam arbitrum assumunt, sibi invicem promittunt, quòd ejus sententiæ stare velint, quæ promissio utique servanda est, modò compromittentes liberam de re controversâ habuerint disponendi facultatem. Unde Reges super parte regni controversâ non aliter compromittere possunt, quàm si regnum sit patrimoniale, aut populi, vel ordinum, qui populum referunt, consensus accedat; qui enim compromittunt, sibi mutuo pollicentur, quòd rem controversam alteri cessuri, aut relicuri sint, si arbiter pro eo pronuntiaverit, quòd Reges promittere haud possunt, nisi regnum sit patrimoniale, vel populi, aut Procerum consensus accedat, ut constat ex iis, quæ alibi dicta sunt. Si autem de toto regno lis sit, tunc interest, utrùm jus utriusque ad regnum sit certum, & tantùm controversum existat, quisnam alteri sit præferendus, vel utrùm ipsum jus ad regnum sit dubium. Illo casu consensu populi opus haud est; cùm enim lex successoria utrumque ad sceptrum vocet, populi nihil interest, utrùm hic, vel ille regnum capessat. Deinde in proposito uterque compromittentium in eum eventum, quo arbiter contra ipsum pronuntiaverit, jure suo ad regnum cedit: atqui jure suo ad regnum etiam sine populi consensu quisque cedere potest: ergo in proposito uterque

que sine consensu populi compromittere potest, ac per consequens: si purificatâ cessionis conditione lex successoria alterum ad thronum vocet, novo populi consensu opus haud est, ut is regnum apprehendere possit. Si tamen alii ex familia Regnatricis superessent, qui potius jus haberent, non aliter is, pro quo arbitet pronuntiasset, ad regnum admitteretur, quàm si & illi in compromissum consensissent, cum cessione compromittentis spes, vel jus succedendi in regno ex pacto primi acquirentis aliis quæsitum, ipsis in vitis auferri nequitiam possit. Hoc autem casu ei, contra quem pronuntiatum est, compromissum quidem nocet, alteri autem, pro quo arbitet pronuntiavit, prodesse non videtur, nisi & populi consensus accesserit, quia jure, quod se ad regnum habere putabat, cedere quidem potuit, non autem alteri jus dare, quia nullum fortè habuit. At

IX.

Quæres. Utrùm populus, vel qui populum regunt, etiam invitati cogi possint, ut in arbitros compromittant? Equidem jure Romano nemo invitatus arbitrium recipere cogitur. *lib. 3. §. 1. ff. de Recept. &c.* At jure Gentium ob maxima incommoda, quæ ex spreto arbitrio oriri solent, secus esse putat Tesmar. ad *Grot. lib. 2. cap. 23. §. 8. Lit. A.* sed verior est sententia contraria, quia id nec usu continuo Gentium, nec testimonio peritorum probatur, aliter autem jus Gentium universale probari haud potest. Et sanè iniquum est, eum, qui judicem in terris non habet, invitum cogere, ut causam suam aliorum arbitrio subjiciat, qui non ex justitiæ legibus, sed ex dictato spuria rationis statûs eandem forent decifuri; nam ut supra dictum, eò nostrâ ætate jam devenit, ut plerique summorum Imperantium non amplius quærant, quid justum sit, sed quid suæ Reipublicæ expediat.

X.

Potesse autem non in unum tantùm, sed etiam in plures, sive pares, sive imparos numero, compromitti, licet confectus sit, ut in imparos numero compromittatur, ne aliâ ob paritatem suffragiorum res sine exitu relinquatur, ut bene observat *Jetus in l. 17. §. 6.*

§. 6. ff. de Recept. Quod autem subjungit, si in duos fuerit compromissum, eos, si inter se dissentiant, cogendos esse, ut tertiam certam eligant personam, cujus authoritati pareatur, hoc lege civili quidem induci potuit, juri tamen Naturæ non videtur convenire; quia compromissa stricti sunt juris, nec à persona ad aliam, præsertim tempore facti compromissi compromittentibus incognitam extendi possunt. Necessè igitur est, ut in eventum dissensus ipsimet certam expriment personam, cujus sententiæ stare velint, ut factum est in causa Aurelianensi, ubi in casum, quo sacra Cæsarea, & Regia Majestas Galliarum tanquam electi arbitri ab invicem dissentirent, res summi Pontificis relicta est arbitrio, cujus etiam sententiâ res tandem est decisa.

XI.

Tenetur autem arbiter in decidenda controversia jus naturæ, & Gentium, non leges civiles sequi, nisi aliud in compromisso fuerit expressum, quod strictè est observandum; si enim ejus limites excesserit, sententiâ ipso jure nulla erit. Deinde de principali negotio pronuntiare debet, non de possessione; qui enim possidet, jure Gentium pro Domino habetur. Unde pendente cognitione nihil erit innovandum, præsertim cum inter summas potestates recuperatio possessionis difficilis admodum sit. Grot. lib. 3. cap. 20. §. 48. Planè si possessio dubia sit, & uterque se possidere contendat, etiam jure Naturæ, & Gentium cognitio, & discussio summaria de possessione præmittenda esse videtur, tum ut partes interim quietæ sint, & à vi armatâ abstinant, tum ut sciatur, cuinam onus probandi incumbat; nam etiam jure Naturæ possessio relevat ab onere probandi, illudque in adversarium rejicit. Ziegler ad Grot. dist. §. 48.

XII.

Tenentur autem compromittentes sententiæ arbitri stare, sive æqua sit, sive iniqua, non quidem propter authoritatem rei judicatz, sed ob conventionem, & pœnz adjectionem, siqua fuerit adjecta, nisi tamen manifesto appareat, arbitrum cum unâ parte collussisse, aut ab eadem donis fuisse corruptum, quo casu ejus sententiâ

rentia non fringeret; qui enim aperte ad alterutram partem se vertit; arbitri personam haud amplius gerere potest. Puffendorf. de J. N. & G. lib. 5. cap. 13. §. 4. in fin. Multo minus sententia arbitri valeret, si is nec pro unâ, nec pro alterâ parte; sed pro se ipso pronuntiaret, velut Romani fecerunt, qui ab Arceinis, & Ardeatibus arbitri electi, agrum inter eos controversum, improbantibus quidem Patribus, & facinus detestantibus, at Tribubus prævalentibus sibi ipsis adjudicârunt, ut refert Liv. lib. 3. cap. 72.

XIII.

Affines arbitris compromissariis sunt mediatores, qui bellum parantibus, aut jam gredientibus sese interponunt, eosque auctoritate, & rationibus ad pacifice transigendum, litésque sopiendas promovere nituntur, ac proinde potestatem decidendi non habent, sed tantum facultatem monendi, suadendi, proponendi condiciones, quibus ipsæmet partes inter se convenire, & amicabili modo controversiam terminare possint; nisi forte una, alterâve res eorum decisioni, ac determinationi ultro sit relicta.

XIV.

Tametsi autem illi, qui neutrarum sunt partium, vulgò sui officii esse ducant, dissidentes in concordiam reducere, eumque in finem etiam non implorati operam suam offerre solent, liberam tamen cuivis manet, utrum oblatam operam acceptare, vel recusare velit, præsertim si is, qui offert, suspectus sit, & verbo quidem neutrarum se partium esse profiteatur, animo autem alteri plus iusto affectus esse, aut suam duntaxat utilitatem quaerere credatur. Sic cum Legati Rhodii missos se esse dicerent ad pacem inter Romanos, & Perseum faciendam, quod id bellum grave, atque incommodum Græcæ omni, sumptuosum, ac damnosum ipsis Romanis esset, abs senatu ipsis responsum est, *Rhodos nec utilitatem Græcæ, nec curâ impensarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse; nam si ea fuisset curâ, que simularetur, tum miserendos legatos misisse, eam Perseus in Thessalia exercitum indubio per biaduniam, græcas urbes, alias obsideret; alias denunciantem armorum arreptos. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam, postquam superatis fallacissimis gra-*

forq; in Macedonia Romanis audirent, et inclusam aeterni Persae, cum Rhodios legationem misisset, non ad ullam aliam rem, quam ad Persae ex imminenti periculo eripendam; & cum hoc responso legatos dimittas esse rebus Liv. lib. 45. cap. 3. Si tamen oblata ad conciliandam pacem opera recusetur, superbia, & contemptus abesse debet, quo plurimum irritari solent, quorum auctoritas spernitur.

XV.

Si vero acceptetur, officium Mediatorum erit, ut quae tractationi negotii nocitura esse videntur, sua prudentia, & moderatione advertant, remoueantque, deinde ut validis rerum argumentis utantur, orationibus, & obijurationibus abstineant, non id agant, ut controversia potius foveatur, aut saltem protrahatur, quam componatur, neque se a uniusque parti pariter, nec ad alterutram inclinent, nisi concordant aequitas & causa iustitia. *Barthol. Dissert. Quies in Turbis quae sit. cons. illis paribus &c.* Paribus vero, si bona fide agere velint, praecipue insistunt, ut aequum suum asserant, amicabile modo controversiam terminandi; unde conditiones aequas rejicere non debent, aut si minus aequas esse putent, rationes asserere, cur eas nequeant acceptare; si enim illas superbe, & temere recusare viderentur, in gravem Mediatorum offensionem incurrunt, ac invidiam in se concitant; quare facile accidere possit, ut cum alieno, qui propositas conditiones acceptaret, contra temere recusantes arma conjungerent, quod ipsis prohibitum non est, cum armis sine quibus cum eo sociare possit, cui injuriam fieri iudicat, praesentis in periculum sit, ne successu temporis in suum quoque detrimentum redundet. Vid. Puffendorf. *supra cit. cap. 19. §. 7.*

XVI.

Alex impetis, quo bellum non declinat, cum ceptum fuerit, est locus, ubi tres quaestiones, quas perperam nonnulli inter se confundere videntur, aequitate ab invicem separanda sunt. Prima est, curam per se scitum sit, ad evadendum, vel finitendum bellum, cum controuersia facti, & iudicis fortuna subijcere? Quod utique affirmandum est: nec enim id necessarium cum perita rationi quae consistat in dissonantibus, ad proinde iure Naturae certum

HOB

noti est: ergo hoc ipse permittitur, & licitum. Ad hoc est, quis
nam ad declinandum, vel finiendum bellum rem fore committit,
tere possit? Et in hac questione rursus dicendum esse videretur, il-
lum deum rem fore committere posse, qui de causa controversa
propter quod bellum vel incitatur, vel jam exortum est, liberari
habet dispensandi facultatem, et proinde si de regno, aut parte in-
tegrante regni lis sit, eodem planè modo in proposito discutendum
esse arbitramur, quomodo supra de eo, qui compromittere vult, discus-
simus. Tertia denique questio est, utrum ad declinandum, vel finien-
dum bellum eadem fore committere consilium sit? Et sine dubio ne-
quod tempus, neque nunquam consilium erit, ad fore committendum
zard; quid si enim spes memorior, certe affulgeat, fore, ut utrumque
salutare res ad optatum finem perducatur, quis dixerit, consilium
tam esse, ut ab eo, cui tanta spes affulget, res fore committatur?
Ex adverso si sit, qui bello injusto impetitur, tanto sit infirmitas, ut
defendi nullo spes sit, hoc casu utique prestabit, fore committit,
ut certum periculo incerto vitetur, quam bellum experiri, & eius
exitum expectare, periculum de res de qua agitur, non summi sit
momenti.

XVII

Tertius denique modus, quo bellum sine declaratione terminatur, finis
est, singulorum contractus, quod tamen ab eo, domum offerit, aut
oblatum acceptari potest, qui libertatem habet de re controversa dis-
ponendi facultatem. Qui igitur regnum in patrimonio non ha-
bet, illud sine consensu populi dubio certaminis eventui subicere
hinc potest, nisi forte, ut supra dicitur, jus utriusque ad regnum
sit certum, & tantum controversum existat, quis antea alteri se pra-
ferentibus, quo casu consensu populi opus habet, est, si autem alii ex
familia Regum sine superessent, qui prius jus ad regnum haberent,
atque de pace bene habes accedere deberat, sedus certamine victus
in regno succedendi quidem perderet, non autem videtur ad re-
gnum admitteretur, qui jus prius tam parum tibi certamine abis
adire poterit, quam prius ei dari poterit jus, qui nullum jus habet.
Quod si regnum esset feudale, etiam consensus Domini directi non
essarium esse putat *Gror. lib. 2. cap. 20. §. 4. 4. 1.* Quod tamen ius

feudali Longobardico non videtur convenire, utpote quo vassallus etiam ignorante Domino directo de feudo transigere potest, tametsi transigendo feudum non retineat; 2. *feud. 26. §. si vassallus*. Est autem singulare certamen instar transactionis; saltem consensu Domini directi opus non erit, si inter duos primâ investiturâ certè comprehensos eaptam controversum existat, quisnam aliter prelorendus sit.

XVIII.

Dubitatur autem, utrum ejusmodi certamina singularia, bello finiendi, aut vitandi causâ suscepta, licita sint? Sanè si de jure Gentium externo quaestio sit, res difficultatem non habet, quia hoc jure hosti hostem occidere indistinctè permittum est. Sed de jure Naturæ ratio certamina ex parte illius, qui justam habet bellandæ causam, licita esse, verior tenet sententia; si enim ei, qui justam causam habet, integro eam exercitu adversus exercitum hostilem jure Naturæ pugnare fas est, utique etiam certamen unius cum uno, aut paucorum cum paucis ex parte illius eo jure licitum est, præsertim cum hac ratione humano pareatur sanguini, & mala innumera, quæ aliàs bellum secum trahit, evitentur. Dissensit Grotius, *cap. 20. §. 43. num. 4.* ubi ejusmodi certamen eo demum casu licitum esse arbitratur, quo moraliter certum est, eum, qui causam injustam fovet, cum magnâ strage Innocentium Victorem futurum esse. At, uti non negamus, in tali rerum statu prudentis esse, certitudinem imminentiæ ruinæ cum spe victoriæ commutare, ita etiam extra talem statum certamen singulare licitum esse, alia paullò antè ratio manifestè probat. Planè si cum barbaro hoste res sit, ubi non tantum regio, sed & Religio periclitatur, tubens factor, non aliter belli vitandi, aut finiendi causâ singulare certamen licitum esse, quam si res in eum, quem memoravi, desperatum statum devenerit, secus omnibus collectis viribus pro Deo; Fide, & Patria pugnandum potius erit, quam ut omnia anticipi singularis certaminis aleæ committantur, ut rectè advertit Clariss. Dn. *de Jure de Fid. part. cap. 2. §. 3. num. 28.* Ex parte autem illius, qui injustam fovet causam, ejusmodi certamen singulare jure Naturæ utique illicitum est; cum enim bellum ipsi sit illicitum, etiam singulare

certamen eidem illicitum erit. si tamen bonâ fide iudicet, se justam habere bellandi causam, & ideo singulare certamen offerat, aut oblatum acceptet, is non peccat; quia illum invincibilis ignorantia excusat, licet ipsam certamen reverè respectu ipsius illicitum sit, sicut neque peccat, qui bellum infert, aut illatum vi repellit, si bonâ fide iudicet, se justam bellandi causam habere, licet illud in se respectu ipsius injustum sit. Porro bellum finitur pacione pacis, de qua seqq. Cap. agemus.

§. VII.

De induciis, & commutatis.

S U M M A R I A.

- I. *Bellum jam captum sistunt imprimis induciis, ab inde, & ante dicta.*
- II. *Afferitur induciarum synonymia.*
- III. *nam demagogia.*
- IV. *Definiuntur induciæ.*
- V. *Dividuntur primò in breviores, & longiores.*
- VI. *Secundò in restrictas, & illimitatas.*
- VII. *Tertiò in expressas, & tacitas.*
- VIII. *Quomodo induciis pacis fieri possint?*
- IX. *Utrum induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneantur?*
- X. *Induciæ etiam rebellibus subditis data servanda sunt.*
- XI. *Quibus actibus tempore induciarum sit abstinendum?*
- XII. *Quomodo ex adverso actus tempore induciarum sint permittendi?*
- XIII. *Quomodo induciæ differant à pace?*
- XIV. *Utrum tempore induciarum elapso absque nova indictione ad arma recurri possit?*
- XV. *Utrum, si convenerit, ut aliquid tempore pacis liceat, id etiam tempore induciarum licitum sit?*
- XVI. *Utrum dies per modum termini à quo expressa induciis inclusa, vel exclusa sit?*
- XVII. *A quomodo tempore induciæ obligent, si certa dies expressa non sit?*
- XVIII. *Quibus modis induciæ rursus finiantur?*

- XIX.** Si in certis locis iudicia sua iuris, appellacione diuina con-
sistunt, continentur.
- XX.** Hoc ius redendi habeat, qui fixis iudiciis in hostico de-
prehenditur, si is ad majore fuerit impeditus, quo minus
inducatur.
- XXI.** Si fides inducatur ab uno parte violata sit, liberum est lesi-
etiam sine iudicio ad arma redire.
- XXII.** Quid si in casum violationis pena sit annexa?
- XXIII.** Actus bellicos etiam sinit commeatu, qua vox plures habet
significationes.
- XXIV.** Definitor commeatu in ordine ad proprium.
- XXV.** Etiam inferiores potestates commeatum concedere possunt, sed
tantum quod suas copias.
- XXVI.** Conceditur commeatu sum personis, sum rebus.
- XXVII.** Utrum commeatu Patri datus, etiam ad liberos, & uxorem
extendatur?
- XXVIII.** Si commeatu dicitur, & ejus comisibus datus sit, quinam co-
misitum nomine sint intelligendi?
- XXIX.** Utrum commeatu persona datus, ad amara ejus res exten-
datur?
- XXX.** Objectum commeatu est securitas.
- XXXI.** Quisnam sit effectus ex parte ejus, cui commeatu indulgent esse
adducitur effectus ex parte dantis commeatum.
- XXXII.** Expirat commeatu primo lapsu temporis.
- XXXIII.** Sequitur, si is, cui commeatu indulgent est, contra aduersam
partem aliquid hostile molitur.
- XXXIV.** Expirat tertio si fuerit extoratus.
- XXXV.** Utrum commeatu etiam morte concedamus expires?
- XXXVI.** Affertur affertur commeatu.

Bellum jam ceptum sicut imperiis inducia; tempore enim
induciarum popus bellici cessare debent; unde et ab eo, quod
inde, seu a certo tempore inter bellantes sit otium; nomen indu-
ciarum desonit, ut ostendit Grot. lib. 2. cap. 21. §. 2.

II.

Vocatus in iure canonico *Tregua*, quæ tamen vox latina non est. Elegantioribus, figuratis tamen phrasibus illi exprimitur *inducias*, quæ eas pacem temporariam, pacem castrorum, bellorum ferias, belli somnum appellant. Hodie vocabulo quidem non adeo antiquo, rei tamen exprimende satis apto *armistitium* vocari solent.

III.

Accipitur vox *induciarum* vel pro statu bellantium ad tempus bellicis actibus manente bello ex conventionione abstinentium, vel pro ipsa conventionione de armis utrinque ad tempus suspendendis. Et in hac postremâ acceptione

IV.

Describi possunt, quod sint *conventio publica de bellicis actibus*, manente bello, ad tempus omittendis.

V.

Dividuntur primo in breviores, & longiores; possunt enim bellantes non in paucas tantum horas, dies aut menses, sed in plures etiam annos inter se *inducias pacisci*. Sic *Vejentibus*, & *Cæricibus* in centum usque annos *inducias* datas esse refert *Liv. lib. 1. cap. 15. & lib. 7. cap. 20. ad fin.*

VI.

Dividuntur secundo in *restrictas*, & *illimitatas*, quæ divisio tum à subjecto, tum ab objecto desumpta est. Ratione subjecti *induciarum* dicuntur *restrictæ*, quæ respectu quorundam duntaxat; *illimitatæ* verò quæ respectu omnium actus bellicos suspendunt. Sic *induciarum* *urbis obsessæ* datæ *restrictæ* sunt; quia aliis, quàm *obsessis* non profunt. Sic etiam *restrictæ* erunt *induciarum*, si *populi Europæi* inter se bellum in *Europa* continent, respectu verò *provinciarum*, quas in *America* possident, suspensionem armorum *pacificantur*, vel *sonant*. Si autem duo bellantes ubique locorum ex conventionione ab actibus bellicis abstineant, *induciarum* erunt *illimitatæ*. Ratione objecti verò *restrictæ* dicuntur *induciarum*, quæ ita datæ sunt, ut ea, quæ alias tempore *induciarum* permittenda sunt, non liceant, veluti si *induciarum* sit, ut

penden-

pendentibus induciis nihil immutetur, sed omnia in statu, quo sunt, permaneant. Si verò absque ulla restrictione data sint, illimitatae erunt.

VII.

Dividuntur tertio in expressas, & tacitas. Expressae sunt, quae constant consensu bellantium expresso. Tacitae, ubi consensus de armis utrinque ad tempus suspendendis facto quodam duntaxat declaratur. Sic vela candida ab obsessis in turri, aut vallo posita signum sunt petiti colloquii, & induciarum, quo proinde viso, si obfidentes ab ulteriori oppugnatione abstineant, induciae tacitae erunt contractae. Aliud est, si nullo tali signo praecedente hostis quiescat; licet enim is actus hostiles aliquantisper intermittat, ex eo tamen solo colligi haud potest, eundem in inducias consensisse. Si igitur ex improviso ad actus hostiles rursus prorumpat, violatae fidei tacitae neutiquam argui potest, quanquam *Liv. lib. 2. cap. 18 & 64. item lib. 23. cap. 46.* Talem etiam quietem, quam fessi hostes sine conventionem nonnunquam sibi mutuo indulgent, tacitarum induciarum nomine appeller.

VIII.

Causa efficiens induciarum sunt Bellantes, qui eas inter se pangunt. Ubi induciae breviores secerari debent à longioribus. Breviores etiam Belliduces, & quidem non summi tantum, sed & inferiores, his nempe, quos oppugnant, aut obsessos tenent, dare possunt. Longiores verò, quia pacis instar sunt, soli suam Impetrantes suorum nomine, & auspiciis bellum geritur, concedere queunt. *Ruffordus de J. N. & G. lib. 8. cap. 7. §. 15. Vitriar. ad Theop. cap. 2. Quest. 9.*

IX.

Utrum autem induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneantur, an verò soli dantes, & eorum copiarum, non factis expeditum est. Solum dantem, & ejus copias, non etiam alios Duces pares, multò minus superiores obligari, existimat *Groc. sept. tit. lib. 3. cap. 22. §. 8.* Contrarium autem tenet Albe-

ricus

ricus Gentilis *lib. 2. cap. 10.* cuius sententiam probabiliorem esse arbitror; si enim ejusmodi Belliduci minori pars, quaedam bellum, veluti alicujus arcis, aut castris, obsidio demandata sit, hoc ipso simul concessum esse intelligitur, ut is, re ita exigente, obsidibus inducias dare possit: ergo indulgendo superiores etiam Belliduces, & multò magis pars ad eas servandas obstringitur: quia perinde habetur, ac si ipso supremo Belliduce eas concessisset; nam quod faciendi quis alii jus dat, ejus ipse author esse, censetur. Atque hæc sententia etiam principis ab ipsomet Grotio *cap. 22. §. 2.* traditis conformis esse videtur.

XI.

Possunt autem inducie non tantum jure hosti, sed & rebellibus subditis dari, ita ut durantibus induciis vim bellicam in eisdem inferre permixtum haud sit; quia fides etiam subditis rebellibus servanda est, si cum illis, quæ defectoribus, & rebellibus actum sit. Grot. *supra cit. lib. 3. cap. 10. §. 6. Et ibi Testmar. Lit. Dan. ad cap. 20. par.*

XI.

Objectum induciarum sunt actus bellici, quibus tempore induciarum abstinendum est, veluti etiam sunt corruptis hostium præsidii loca ab ipsis possessa invadere, aut subditos ultra defecere volentes recipere, vel loca incustodita occupare; sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit; quia talia jure esse non possunt, nisi ex jure belli, quod durantibus induciis quiescit. Aliud dicendum, si loca quædam revera pro derelictis sunt habita, quæ etiam in media pace, & salvis amicitie legibus, ac proinde tempore quoque induciarum, tanquam res nullius occupare licet. Deinde prohibitum etiam est, res hostium, quæ pendentibus induciis casu aliquo ad nos pervenerunt, retinere; tametsi antea nostra fuissent, quia jure Gentium externo ipsorum sunt factæ. Vid. Grot. *cap. 22. §. 6. num. 2. Et §. 8.*

XII.

Ex adverso cum exercitu ex eo loco recedere, unde aliqui non facile sine conflictu digrederemur, & sese in tutiorem locum

recipere, ut Philippus fecit Liv. lib. 31. cap. 38. *propè fin. & cap. 39.* moenia reficere, novas munitiones intra urbem obsessam moliri, cuniculos agere, aggeres extruere, nisi inter partes expellè actum sit, ut omnia maneat in eo statu, in quo sunt tempore pactionis, prohibitum non est. Sic Galli post deditionem urbis nostræ pendentibus induciis aggeres tormentarios, ut ipsi vidimus, ad oppugnandas arcus, si forte eorum deditio non sequeretur, nomine impediènte extruxerunt. Si autem induciæ longiores, dissoluto utrinque bellico apparatu, contractæ sint, ea omnia licent, quæ aliàs in pace permilla sunt.

XIII.

Forma Induciarum consistit in differentia specifica, quæ distinguuntur à pace, quæ in eo sita est, quod induciæ bellum non tollant, sed eo manente actus bellicos tantum ad tempus suspendant, pax autem bellum in perpetuum tollat, ita ut super illis controversiis, ex quibus ortum est, nunquam deinceps arma sint movenda, licet ex novâ causâ rursus ad bellum decurri possit. Et hoc non tantum de induciis brevioribus, sed & de longioribus, quæ, dissoluto utrinque bellico apparatu, in multos annos contractæ sunt, verum est; tamen enim plerumque pacis speciem præferant, pax tamen non sunt, sed iis durantibus bellum manet, & pugna duntaxat cessat; bellum enim status est nomen, quæ potest esse etiam, cum operationes suas non exerit. Unde dum Liv. lib. 7. cap. 20. *propè fin.* inducias populo Carthaginiensis in centum annos datas pacem appellat, pacis vocabulum is latius accepit. Ex quibus facili negotio resolvi iam possunt sequentes duæ quæstiones, quarum

XIV.

Prima est, utrum tempore induciarum elapso absque nova indicatione ad arma recurri possit? Affirmativam tenet Grot. *supè alleg. cap. 21. §. 3.* eò quod sublato impedimento temporali ipso jure se exerat belli status, non mortuus, sed sopitus, ut dominium, & patria potestas in eo, qui à furore convaleuit, quod in induciis brevioribus expeditum esse videtur, in longioribus autem, quibus apparatus bellicus plene dissolvitur, & quibus regulariter hæc inest clausula,

sula; aut saltem inesse debet, ut interea de controversiâ positâ sol-
lendâ tractetur, Puffendorf. *supra*. *cit.* *cap.* 7. §. 6. ; Si non necesse
sarium, saltem decorum esse arbitratur; permittit indictionem
conditionatam, ut testemur, nos bello non delectari, neque per
nos stetisse, quò minus plena pax coiret. Consentit Vatriat. *ubi dict.*
cap. 21. *Quaest.* 3.

XV.

Altera quaestio est, utrum si convenerit, ut aliquid tempore pacis fi-
ceat, id etiam tempore indiciarum licitum sit? Quod Grot. *ubi supra* §.
1. num. 2. negat, nisi, ut *num.* 4. subjungit, satis appareat, conventionis
rationem unicam; & per se moventem in solidum fuisse cessationem
actuum bellicorum; nam tunc, pergit ille, quod de pacis tempore fi-
ctum est, etiam per inducias valebit, non quidem ex vi vocis, sed ex
certâ mentis collectione, sicut ex adverso, si quid convenerit, ut belli
tempore valeat, id per inducias quoque valebit, nisi manifestè ap-
pareat, non statum, sed ipsas functiones, & operationes bellicas spe-
ctatas esse ita Grot. Mihi dicendum videtur, inducias longiores,
toto apparatu bellico dissoluto, in multos annos contractas, saltem
in non odiosis semper sub vocabulo pacis comprehendi posse; si qui-
dem non tantum à Justin. *lib.* 3. *cap.* 7. & Liv. *cit.* *cap.* 20. sed &
populati loquendi modo jam pacis nomine appellantur. Unde si
fortè inter duos populos convenerit, ut inter utriusque partis sub-
ditos tempore pacis rerum omnium libera fiat commercia, etiam
per ejusmodi inducias longiores libera erunt.

XVI.

Effectus consistit in obligatione à bellicis actibus abstinendi. A
quonam autem tempore induciæ obligare incipiant, non adeo
expeditum est, sive certa dies tanquam terminus à quo expres-
sa sit, sive non; si enim certa dies expressa sit, tunc dubium est,
utrum illa induciis inclusa sit, vel exclusa. Exclusam esse pu-
tat Grot. *saepè cit.* *cap.* 21. §. 4. *num.* 3. eò quod præpositionis à
vis sit discernere, non conjungere. Contra Puffendorf. *supra*,
alleg. *cap.* 7. §. 8. inclusam esse arbitratur, quæ sententiâ mihi ve-
rior videtur, initium enim utique pars rei est. Certè si ita conven-
tum esset; induciæ erunt in decem dies à calendis Julii, nemo hos,

V v z

aliter

aliter interpretabitur; quàm calendæ illas induciis quoque comprehensas esse; unde verum non est, quod præpositio à rem, cui præponitur, semper à sequente discernat, sed sæpè denotat initium in re aliqua comprehensum. Sic cum *3. Reg. cap. 4. ad fin.* Salomon super lignis à cedro, quæ est in libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, disputasse dicitur, utique cedrus non exclusâ, sed inclusa est. Similiter cum *Isaiâ cap. 1. vers. 6.* dicitur: à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas, itidem planta pedis non exclusâ, sed inclusa est. Imò etiam in proposita quæstione præpositio hæc vim retinet discernendi, cum diem illum, à quo induciæ initium sumunt, à præcedentibus separet, ita ut primum ejus momentum simul induciarum principium sit.

XVII.

Quodsi certa dies tanquam terminus à quo expressa non sit, ipsi quidem contrahentes, quamprimum conventio est absoluta, statim obligantur; utrùm autem etiam subditi statim obligentur, incertum est: *Grot. ubi supra §. 5.* subditos ex die demum promulgationis obligari existimat; sed quòd conventio induciarum respectu subditorum vim, & naturam legis habeat, quæ ante promulgationem non obligat. Mihi verius videtur, etiam subditos statim à momento perfectæ conventionis obligari; qui enim initio in societatem civilem coeunt; aut ei ex post accedunt, civitati hanc potestatem dare intelliguntur, ut si hoc ad finem gubernationis politicæ necesse sit, illa promittendo etiam singulos obligare possit, quæ potestas simul cum summo imperio in Regem aut senatum Optimatum, & porro in Duces belli, quo casu ipsi inducias pacisci possunt, translata est. Unde mihi dubium non est, quin res contra pactum induciarum hosti ereptas, vel si non amplius extent, tantum earum loco restituere teneantur, in quantum exinde locupletiores sunt effecti, licet, si ab ignavis contra inducias quid factum sit, à pœna, & restitutione damnorum, quæ vastando illata sunt, immunes existant. Si verò inducias conventas esse sciant, licet earum publicatio nondum sit facta, tamen non solum omne damnum quocunque modo contra inducias illatum refarcire debent, sed insuper etiam pœnam incurrunt. Planè quamvis subditi, si inducias ignorent, ad refarcitionem damnorum, quæ

quæ hosti vastando intulerunt, obligati haud sint; quia culpâ Theologicâ carent, ipsi tamen contrahentes, etiam si nulla ipsis culpa imputari queat, ab obligatione refarciendi, nequiquam sunt exempti; quia paciscendo inducias subditorum facta in se recepisse videntur, quod natura negotii omnino exigit.

XVIII.

Contraria induciarum sunt modi, quibus tursus finiuntur. Finiuntur autem I. contrariâ partium voluntate; liberum enim est, etiam ante tempus elapsum mutuo consensu ab induciis recedere. II. Absoluto, vel abrupto negotio, cujus gratiâ induciæ initæ fuere. Sic induciæ mortuorum sepeliendorum causâ convenzæ, illis sepulcris expirant. Sic etiam induciæ pacis tractandæ causâ, factæ tractatu pacis abrupto extinguuntur. Finiuntur III. lapsu præfixi temporis. Solet autem induciis duplici modo tempus adscribi; primò ita, ut certus dierum, mensium, vel annorum numerus exprimat, v. g. induciæ erunt in triginta dies, in tres menses, in viginti annos, quo casu tempus à momento, quo in inducias consensum est, ad momentum computatur. Secundo ita, ut terminus, ad quem induciæ durare debeant, explicite designetur, v. g. induciæ erunt usque ad calendâs Augusti, ubi dubium est, utrum dies ille, ad quem inducias duraturas esse dictum est, sub induciis comprehensus sit, vel exclusus? Sanè in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, intrinsicus scilicet, & extrinsecus. Intrinsicus est pars rei, quam terminat, non autem extrinsecus. Sic curis est terminus intrinsicus corporis, flumen autem est terminus extrinsecus terræ, quia ejus pars non est. Utroque modo etiam arbitrio hominum termini constitui possunt; putat tamen Grot. §. 4. num. 2. magis naturale esse, ut terminus sumatur, qui pars sit rei, ac pròinde terminum ad quem sub induciis comprehensum esse, maxime cum productio temporis in proposito favorabilis sit, quia tempore induciarum humano sanguini parcitur. Grotio adhipulantur *Vinnius Quæst. 3. Willenberg. Quæst. 2. Kulpis ad Grot. vit. cap. 21. §. 1. prope fin.*

XIX.

Illud certum est, quod si in certos dies induciæ sint initæ, appellatione dierum etiam noctes comprehendantur; quia ex-subjectâ

matéria satis apparet, quòd pacificentes diem civilem, non naturalem intellexerint. Quare perfidus fuit ille, qui, ut *Cicer. lib. 2. de offic. cap. 10.* refert, cum triginta dierum cum hoste induciæ essent pactæ; noctu agros populatus est, quòd dierum essent pactæ, non noctium induciæ.

XX.

Dubitarur, utrum jus redeundi habeat, qui finitis induciis intra fines hosticos deprehenditur, si is vi majore, puta, tempestate, aut adversâ valitudine impeditus fuerit, quò minus intra tempus induciarum recederet? R. Eum spectato jure Gentium externo jus redeundi non habere, sed captivum retineri posse; quia similis est illi, qui cum in pace venisset, bello repente exorto intra fines hosticos fato suo deprehenditur, qui usque ad pacem captivus manet; interim tamen benignius, quin & generosius est, talem remittere; quia nulla culpa ipsi imputari potest. *Grot. §. 9.*

XXI.

Ultimò denique, si fides induciarum ab unâ parte violata sit, liberum est læso etiam sine indictione ad arma redire; quia non aliter ad actus bellicos omittendos se obligare voluisse censetur, quàm sub conditione, si & alter omittat. Interim tamen facta privata inducias non rumpunt, nisi ab eo, penes quem imperium est, vel jussa, vel ratihabita fuerint, quod ultimum etiam tunc fieri intelligitur, si illi, qui deliquerunt, nec puniantur, nec dedantur, nec res ablata restituantur. *Grot. §. 13.*

XXII.

Planè si in casum violationis pœna fuisset adjecta, non aliter ad arma redire permissum esse videtur, quàm si vel expressis verbis optio sit data, vel is, qui contra inducias fecit, pœnam conventam solvere nolit; si verò pœna fuerit persoluta, regressus ad arma non datur, cum ideo pœna solvatur, ut cetera salva maneant, quemadmodum ex adverso, si post ruptas inducias alter vicissim ad arma provolet, pœna amplius peti nequit; quia bellum movendo à pœna recessisse censetur; licet enim is, cui optio data est, libertatem habeat, unum, vel alterum ex alternativis eligendi; uno tamen electo

Ad alteri renunciâsse intelligitur; ad renunciata autem non datur regressus. Grot. §. 2. junct. cap. 20. §. 36. Puffendorf. lib. 8. cap. 7. §. 12.

XXIII.

Actus bellicos etiam sinitur commeatus, quæ vox varias habet significationes; nam I. Sumitur pro annona, seu rebus, quæ ad vitum pertinent, in quo sensu vocabulum hoc usurpavit Cæsar de Bell. Gall. lib. 1. cap. 48. & lib. 3. cap. 6, ac passim alibi. Item Flor. lib. 4. cap. 2. num. 27. II. Accipitur pro licentia discedendi, ut cum Annibal apud Liv. lib. 21. cap. 21. Milites suos allocutus dixit: *si quis vestrum suos invadere vult, commeatum do, primo vere, edico, adjitis, ut Diis bene jurantibus bellum ingentis gloria, prædæ, futurum incipiamus.* III. Sumitur pro tempore ad redeundum ei, cui facultas discedendi data est, præfixo ut cum JCtus in lib. 2. §. ult. ff. ad Municip. dixit eum, qui ultra commeatum abest, ad munera vocari posse. IV. Accipitur pro arbitrio morandi, ubi quis velit, ut in l. 22. §. 6. ff. cod. V. Denique pro salvo conductu adversus offensionem hostilem, & in hac acceptione

XXIV.

Commeatus describi potest, quod sit promissio plenæ securitatis adversus hostiles offensiones, & inquietationes: estque vel universalis vel particularis; universalis est, qui universitati personarum conceditur. Particularis verò, qui certis, ac determinatis personis, vel rebus indulgetur. Vitriar. ad sapius rit. cap. 21. Quæst. 18.

XXV.

Causa efficiens commeatus est is, qui commeatum concedit; concedere autem possunt non tantum summi Imperantes, sed & inferiores potestates, ut Belliduces, etiam minores, se, suasque copias, quod attinet; quamvis enim supra dictum sit, induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneri, aliud tamen de commeatu dicendum esse arbitror; ut enim inferiores Belliduces his, quos oppugnant, aut obsessos tenent, inducias dant, vel necessitas, vel publica exigit utilitas, quæ ratio in commeato cessat.

XXVI.

XXVI.

Subiectum fuit tum personæ, tum res; quibus commeatus indulgetur; cum autem jus commeandi extra inducias privilegium quoddam sit, & quidem tale; quod neque tertio nocivum, neque danti admodum græve est, ideo laxius, quantum verborum proprietates patitur, interpretandum erit, præsertim si non petenti datum, sed ultro oblatum sit, aut ultra privatam utilitatem publicam quædam utilitas in negotio versetur. Igitur militibus datus etiam ad Duces, & quidem non ad medios tantum, sed & ad summos porrigitur; quia vocabulo militum latius sumpto etiam Duces continentur. Grot. §. 14. & 15.

XXVII.

Quæri potest, utrum commeatus Patri datus etiam ad liberos, & uxorem extendatur? & Interesse, utrum commorandi gratiâ datus sit, vel non. Illo casu etiam ad liberos, & uxorem extenditur; quia morari solemus cum familia *l. penult. ff. de precar.* Hoc autem casu ad liberos, & uxorem non porrigitur; quia non cum, sed sine familiâ peregrinari solemus. Grot. §. 17. Planè si Marito eunt in finem commeatus datus esset, ut uxorem, & liberos alibi existentes adduceret, uxor, & liberi haud dubiè commeatu continerentur. Deinde etiam commeatum pacis componendæ causâ indultum ad uxorem Legati extendendum esse censet Hert. *de Legat. commeat. pro Pac.* §. 11. eò quòd Legati in loco pacis tractandæ diutiùs morari soleant, ac proinde meritò benigniori interpretationi locus sit, ne matrimonio eis carendum sit, ut de usu ædium Marito concessio discurrit Jctus in *l. 4. §. 1. ff. de Us. & habit.* Planè famulus unus, aut alter, etiamsi expressus non sit, sub commeatu comprehensus censetur in eo, quem sine tali comitatu ire indecorum foret, qui enim aliquid concedit, ea quoque concedere intelligitur, quæ morali necessitate sequuntur. Grot. *cit.* §. 17.

XXVIII.

Quòd si commeatus alicui, & ejus comitibus datus sit comitum nomine illi duntaxat sunt intelligendi, quos numero comitum haberi verosimile est. Quare Legato sub alterius Legati comitatu iter facienti commeatus haud quaquam proficit, & ideo Præpotentes status

status foederati Belgii, cum Franciscus d' *Andrada* Regis Portugalliae ad eos legatus quasi in comitatu Legatorum foederati Belgii ad Tractatus pacis Monasteriensis ire vellet, merito hoc improbârunt, ut refert *Wicquefort. lib. 1. sect. 17. pag. mihi. 193.* Similiter commeatus nec prodest pyratis, latronibus, transfugis, & desertoribus, quibus commeatum concedere voluisse nemo præsумitur, utpote quorum causa magis odiosa est, quam illius, cui commeatus datus est. *Grot. §. 19.*

XXIX.

Quamquam autem commeatus personæ datus etiam ad res ejus extendatur, multum tamen interest, utrum commorandi gratiâ sit datus, vel non. Illo casu ad res omnes, sine quibus alibi commorari non possumus, extendendus esse videtur; concessio enim sine etiam illa concessa esse intelliguntur, sine quibus finis obtineri non potest, licet tutius sit, si rerum etiam expressa fiat mentio. Hoc autem casu, non nisi ad illas res porrigitur, quæ ad iter assumendum necessaria sunt, vel dignitati, & conditioni personæ conveniunt, *Grot. §. 18.*

XXX.

Objectum commeatus est securitas; qui enim commeatum indulget, iter ab offensione, & inquietatione, quæ à se, aut suis subditis alteri evenire posset, tutum fore promittit.

XXXI.

Effectus duplex est, unus ex parte ejus, cui datus est commeatus, alter ex parte dantis. Effectus ex parte ejus, cui commeatus indultus est, stat in facultate cum securitate vel abeundi, vel aliquod eundi, vel redeundi, vel denique veniendi. Cui abire concessum est, redire non potest; quia abire, & redire diversa sunt, nec ratio cogit, ut à verborum proprietate recedamus. Debet tamen abitus tutus intelligi, usque dum aliquis eò pervenerit, ut in tuto sit. Unde merito *Alexandri* fides accusata fuit, qui eos, quibus abitum indulserat, in ipso itinere interfici jussit. Ex adverso, cui facultas aliquod eundi concessa est, eidem & redeundi concessa esse censetur, non quidem ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur; quia aliàs beneficium foret inutile. Aliud dicendum, si solo itu actus consumeretur, tunc enim concessa facultate eundi non censeretur etiam concessa esse fa-

cultas redeundi, cum tali casu nulla ratio cogat, ut à proprietate verbi recedatur. Eodem modo is, cui redire permissum est, iterum: abire haud potest; aliud enim est redire, aliud abire. Ob eandem rationem nec is, cui venire concessum est, alium mittere poterit, vel contra. Si tamen Regi pacis componendæ gratiâ ad certum locum veniendi commeatus datus sit, nihil eum contra mentem concedentis acturum fore putat Hert. *suprà cit.* §. 15. Si loco sui Legatum mittat, ipsique litteras commeatûs assignet. Sed nec, cui venire permissum est, sæpius venire potest, nisi temporis adjectio aliam suppeditet conjecturam. Grot. §. 16.

XXXII.

Effectus ex parte dantis commeatum consistit in eo, quòd tum ipse, tum ejus subditi obligati sint, ut ne eum, cui commeatus datus est, offendant, aut inquietent, secus damnum illatum refarcire tenentur. Debetur autem commeandi securitas etiam extra territorium concedentis; quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur; nam, ut *suprà dictum est*, hostis ubique offendi potest. Grot. §. 22.

XXXIII.

Contraria sunt modi, quibus commeatus rursus expirat. Expirat autem primò lapsu temporis, ad quod datus est. Unde postea intra fines hosticos deprehensus securitate non amplius gaudet, sed captivus retineri potest, tametsi, quò minùs inde excederet, adversâ valetudine, tempestate, aut aliâ vi majore fuisset impeditus: similis enim illi est, qui cum in pace venisset, bello repente exorto, inter hostes fato suo deprehenditur, qui ad pacem usque captivus manet. Vid. Grot. *lib. 3. cap. 9. §. 4. num. 3.*

XXXIV.

Expirat secundò, si is, cui commeatus indultus est, contra adversam partem aliquid hostile moliatur; nec enim aliter securitas ei promissa esse censetur, quàm sub conditione, si nihil hostile fuerit machinatus, quâ proinde conditione deficiente etiam ipsa evanescit promissio. Burger. *Cent. 1. obs. 8. vers. limitantur adò & paulò post num. 5.*

XXXV.

Expirat tertio, si ita exigente publicâ utilitate fuerit revocatus; quin enim ex causâ boni publici revocari possit, mihi dubium non est;

est; quia is, qui com meatum concedit, nec vult, nec aliter, quam cum hac exceptione eundem concedere potest. Imò si com meatus per modum precarii concessus sit, is liberè semper revocari potest, tamen si ratio boni publici id non exigat, veluti si concedens dixerit, *quamdiu voluero, vel donec revocavero*; interim tamen utroque casu durat, usque dum fuerit revocatus; nam etsi dixerit, *quamdiu voluero*, voluntas in dubio durare præsumitur, ac proinde necesse non est, ut novus volendi actus ponatur, sed sufficit, si prior voluntas non fuerit revocata. Grot. §. 21.

XXXVI.

Expirat quartò morte concedentis, si sub hac formula, *quamdiu voluero*, fuerit concessus; durare enim non potest voluntas in eo, qui non ampliùs potest velle, ut est mortuus. *cap. 5. de Rescript. in 6. & l. 4. ff. Locat.* Aliud dicendum de altera formula, *donec revocavero*; licet enim concedens moriatur, com meatus tamen non expirat, nisi à successore fuerit revocatus, quia voluntas morte non censetur revocari. *l. 4. in princ. ff. de Manumiss. vindict.* Multò minùs com meatus morte concedentis expirat, si simpliciter, nullà ejusmodi clausulà adjunctà, fuisset indultus, cum ejus concessio ex vi potestatis veniat, cujusmodi beneficia morte concedentis haud expirant. Grot. §. 20. Imò nec morte ejus extinguitur, cui com meatus datus est, sed securitas viventibus promissa, etiam mortuis, & eorum rebus debetur, modò tales res sint, quæ sub com meatu comprehendantur. Herz. *suprà alleg. Dissert. §. 12.*

XXXVII.

Ad affinia com meatùs hætenus explicati referri potest I. salvis conductus judicialis, qui in processu accusatorio, vel inquisitorio ad crimen purgandum conceditur. II. Salvus conductus regius, *Das Land Gelett*, qui transeuntibus per territorium adversùs latrones, & prædones securitatem præstat. II. Salva guardia, quæ personis, & rebus in certo loco existentibus, & permanentibus adversùs hostilem offensionem securitatem conciliat. Latè Burger *cit. Cent. 1. observ. 79.*

§. VIII.

De repressaliis.

S U M M A R I A.

- I. *Affines bello sunt repressalia, quarum origo antiquissima est.*
- II. *Undenam vox repressalium suum irahas etymon?*

III.

- III. *Vocantur etiam pignorationes, qua tamen strictius accepta differunt à repressaliis.*
- IV. *Definiuntur repressalia.*
- V. *Introducta sunt jure Gentium; & ear?*
- VI. *Repressalias solus ille concedere potest, qui jus belli gerendi habet.*
- VII. *Quisnam repressalias impetrare possit?*
- VIII. *Objectum repressaliarum non tantum bona, sed & corpora subditorum Reipublica nocentis constituunt.*
- IX. *Repressaliis subjacent omnes subditi Reipublica nocentis.*
- X. *Excipiuntur jure Gentium Legati, item jure Canonico persona Ecclesiastica, & eorum bona.*
- XI. *Quomodo Repressalia differant ab arresto?*
- XII. *Quomodo differant à retorsione ex edicto Pratoris, quod quisque juris in alterum &c.?*
- XIII. *Quomodo differant à retorsione, qua moribus nostris recepta est ob diversitatem juris?*
- XIV. *Quanam requirantur, ut repressalia justa sint?*
- XV. *Affertur effectus repressaliarum directus.*
- XVI. *Item indirectus.*

I.

Affines bello sunt repressalia, imò sæpè bello publico ansam præbent; est autem earum origo antiquissima; sic enim Grot. *lib. 3. cap. 2. §. 5. num. 2.*, ex Homero refert, Nestorem ob ereptos Patri equos, Elidensium pecora, & armenta cepisse, omnésque eos, quibus aliquid ab Elidensibus debebatur, ad jus suum persequendum edicto fuisse convocatos, ne quis justâ sibi parte careret. Sic etiam Æginethas ob res suas à nonnullis Atheniensium apprehensas navem Atheniensibus oneratam decreto publico retinuisse, scribit Herodot. *lib. 6.*

II.

Cœterùm undenam vox repressaliarum suum trahat etymon, incertum est; probabilior videtur eorum opinio, qui cum ab Italico vocabulo, *Ripresa*, deductam esse arbitrantur; nam vel maximè in Italia repressalias frequentes fuisse constat. *Limn. lib. 4. cap. 8. n. 314.*

III.

Vocantur in *cap. uetico de injur. in 6. & Nov. 52. cap. 1.* pignorationes, vocabulo hoc latius accepto; si enim strictius, & in specie sumatur,

matur, pignorationes multum differunt à repressaliis; nam pignorationes etiam privatâ autoritate fieri possunt, repressaliæ autem non nisi consensu ejus, qui jus belli gerendi habet, queunt exerceri. Deinde pignorationes locum habent inter concives, quoties alius alium turbat in re sua, aut in quasi possessione sui juris, quod ad se pertinere putat, repressaliæ autem tantum inter diversos populos obtinent. Vitriar. *ad cit. cap. 2. Quæst. 14.* & Willenberg. *ibid. Quæst. 3.*

IV.

Describi possunt repressaliæ, quod sint remedium subsidiarium, quo propter justitiam in causa gravi, & liquida extero denegatam, vel malitiosè protractam, Reipublicæ nocentis subditi, vel subditorum bona apprehenduntur; *remedium*, inquam, *subsidiarium* sunt repressaliæ; quamdiu enim aliud superest remedium, quo extraneus id, quod suum est, aut sibi debetur, obtinere potest, tamdiu ad repressalias perveniri nequit; quia ratio æquitatis haud patitur, ut ad eos, qui culpâ vacant, veniamus, quamdiu spes est, quod vel ab originariis debitoribus, vel ab iis, qui jus non reddendo sponte suâ se debitores fecerunt, nostrum consequi possimus. Vitriar. *Quæst. 8.* & Willenberg. *Quæst. 9.* Quamvis igitur inferior judex justitiam denegat, vel malitiosè protrahat, repressaliis tamen locus haud est; quia læsus superiorem adire potest, quod si facere negligat, is non de alio, sed de se ipso queri debet.

V.

Causa efficiens repressaliarum duplex est, Remota, & Proxima. Remota est jus Gentium, utpote quo inductum est, ut pro debito civitatis, aut ejus, qui caput est civitatis; omnes subditi fidejussorio nomine teneantur, eorumque bona corporalia, & incorporalia per modum pignoris sint obligata. Extorsit hoc quædam necessitas; aliàs enim magna daretur injuriis faciendis licentia; cum bona Imperantium non tam facilè possint in manus venire, quam subditorum. Deinde spes erat, facilitus membra ejusdem Reipublicæ à se mutuo jus consequi, & indemnitati suæ consulere posse, quam exteros, quorum multis in locis exigua habetur ratio. Præterea præscindendo à casu particulari spes commodi, & metus incommodi respectu omnium æqualis est; qui iam exinde incommodum sentit, alio tempore commodum sentire potest; unde facilè in talem obli-

gationem omnes consensisse censentur. Denique quemadmodum ex conjunctione in corpus civile factum est, ut, quæ uni inferitur injuria per extraneos, ea totam civitatem videatur tangere, ita non iniquum visum, singulos velut in subsidium pro debito civitatis obligatos esse. Confer Grot. *cit. cap. 2. §. 2. num. 1. & 2.* & Puffendorf *lib. 8. cap. 6. num. 13.*

VI.

Causa efficiens proxima est is, qui repressalias concedit; potest autem eas concedere solus ille, qui jus belli gerendi habet; belli enim speciem præferunt, imò præcipue pleni belli fomes, & præludia sunt, ac proinde cum ex earum usu tota Respublica in discrimen adduci possit, jus eas concedendi rectè vulgò ad jus belli referri solet. Unde nullo modo assentiri possum Grot. qui *dict. cap. 2. §. 7. num. 3.* jure Gentium singulis pignorandi jus esse ait; uti enim singuli jus belli indicendi non habent, ita sine consensu summæ potestatis nec repressalias exercere possunt, quippe quæ ut plurimum cum periculo belli, & toti Reipublicæ inde imminente discrimine conjunctæ sunt. Mev. *Part. 8. Decis. 412.* Vitriar. *suprà cit. Quæst. 14.* Willenberg. *Quæst. 10.* Ziegler *ad dict. §. 7.* & communiter DD.

VII.

Subjectum repressaliarum est impetrans; potest autem is demum impetrare repressalias, cui justitia in causa gravi, & liquida ab exterâ Republica, vel ejus capite denegata, vel malitiosè protracta est. *Ab exterâ*, inquam, *Republicâ*; si enim alicui à suâ Republicâ justitia sit denegata, vel malitiosè protracta, repressaliæ locum non habent; nam vel id factum est ab inferiori iudice, vel ab ipsâ potestate supremâ, Illo casu recursus ad superiorem patet, non ut adversus alios innocentes repressalias concedat, sed ut justitiam administret. Hoc autem casu, ne vincula ordinatæ Reipublicæ laxentur, ac pax, & tranquillitas publica turberur, injuria hæc æquo animo toleranda est, *ut parentum sævitiam, sic patria patiendo, ac ferendo leniendam esse* dicebant Patres apud Liv. *lib. 27. cap. 36. in fin.*

VIII.

Objectum repressaliarum non tantum bona, sed & corpora subditorum Reipublicæ nocentis constituunt, quam personarum prehensionem Græci Androlepsiam vocabant; & quidem non eo duntaxat casu

casu personæ apprehendi possunt, quo nostrorum subditorum quidam ab extraneâ Republicâ injustè detinentur, sed etiam si circa eorum bona iniquitas sit commissa, nec res subditorum Reipublicæ nocentis haberi queant. Vitriar. *Quæst. 10.* Willenberg *Quæst. 11.*

IX.

Subjacent autem jure Gentium Repressaliis omnes subditi illius Reipublicæ, quæ justitiam denegavit, aut malitiosè protraxit, modò tales sint ex causâ permanente; temporarii enim, qui transeundi, aut moræ duntaxat exiguæ causâ in territorio nocentis Reipublicæ existunt, Repressaliis gravari haud possunt, quippe quæ introductæ sunt ad exemplum onerum, quæ pro exsolvendis debitis publicis indicuntur, à quibus immunes sunt, qui tantùm ad tempus loci legibus subsunt. Grot. §. 7. num. 2.

X.

Excipiuntur Legati, qui unâ cum rebus suis adversùs repressalias eodem jure Gentium tuti sunt; quia finis legationis aliàs facilè impediri posset, modò non ad hostem nostrum sint missi, ita ut præsumptio sit, legationem in damnum, & injuriam nostram susceptam esse, quo casu si Legatus non acceptâ veniâ per fines nostros transeat, is securitatem ex jure Gentium non habet, ut suo loco dicemus. Deinde jure Canonico excipiuntur etiam personæ Ecclesiasticæ, & earum bona. *cap. un. de injur. & damn. dat. in 6.* cujus constitutionis vis, & efficacia se ad omnes populos Christianos extendit.

XI.

Forma repressaliarum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, qua ab aliis, cum quibus affinitatem habent, distinguuntur. Habent autem primò affinitatem cum arresto, à quo tamen in eo differunt, quòd arrestum etiam ab inferiori judice, & contra personas ejusdem Reipublicæ decerni possit, secùs ac repressaliæ; nemo etiam ob delictum alienum arresto gravari potest, repressaliæ autem exercentur adversùs Reipublicæ nocentis subditos propter debitum alienum, ac proinde si is ipse, qui nostræ Reipublicæ subdito aliquid debet, in nostro territorio deprehensus retineretur, vel res ejus apprehenderentur, non jam repressaliæ forent, sed arrestum.

XII.

XII.

Deinde repressaliæ affinitatem quoque habent cum retorsione ex edicto Prætoris, *quod quisque juris in alterum &c.* Differunt tamen in eo, quod ex hoc edicto quilibet Judex sententiam ferre possit; quia agit ex præscripto juris communis, ad cujus exercitium speciali supremæ potestatis consensu opus haud est. Præterea retorsio etiam contra ejusdem reipublicæ subditos locum habet, & quidem adversus illum duntaxat, qui jus novum, & iniquum statuit, aut postulatione suâ impetravit, ejusque hæredes, non contra alios innocentes. *l. 1. §. 1. l. 3. §. 3. vers. sed situ. §. 4. & 5. ff. dict. tit.* quæ omnia, ut ex dictis constat, aliter se habent in repressaliis.

XIII.

Quamvis autem jus retorsionis moribus nostris latius extensum sit, ita ut etiam ob diversitatem juris obtineat, & quidem adversus illos, quibus nulla culpa imputari potest, tamen & hæc retorsionis species multum differt à repressaliis; nam præterquam quòd non tantum adversus externos, sed & contra ejusdem Reipublicæ subditos locum habeat, nec ob denegatam, vel malitiosè protractam justitiam, sed ob solam diversitatem juris, & quidem non iniqui exerceatur, insuper illa consensum summæ potestatis non desiderat, sed sufficit, si saltem Magistratûs subalterni auctoritas accedat. Adhæc repressaliæ eò tendunt, ut ipse læsus debitam satisfactionem obtineat, atque indemnis servetur, retorsionis autem finis non est, ut illi, qui propter diversum jus alterius læsus est, succurratur; imò tametsi nemo nostrorum subditorum adhuc læsus sit, eò quòd civitas illa, contra quam retorquere intendimus, ob defectum occasionis hætenus jure suo diverso contra nos nondum sit usâ, tamen retorsioni locus esse videtur; quia sufficit, quòd illa generaliter hoc jure utatur, & nulla civitas jus aliud ab ea expectare possit. Stryk. *ad alleg. tit. §. 4.*

XIV.

Forma repressaliarum extrinseca stat in legitima rerum, vel personarum Reipublicæ nocentis apprehensione. Ut autem legitima sit, requiritur imprimis, ut justitia sit denegata, vel malitiosè protracta. Denegari dicitur justitia non tantum, si exterus ab ipso limine judicii, vel saltem à prosecutione litis repellatur, sed etiam si
contra

contra eundem sententia manifestò iniqua fuerit pronuntiata; quia auctoritas judicantis non potest exteros ad eandem patientiam obstringere, ad quam subditos obstrictos tenet; nam quòd subditi executionem etiam injustæ sententiæ vi impedire, aut contra eam jus suum vi exequi non possint, id ex imperii in ipsos efficacia provenit, cui exteri subiecti haud sunt. Grot. §. 5. num. 1. à quo dissentit Ziegler, qui putat, etiam extetis auctoritatem rei judicatæ obstare, eò quòd effectus rei judicatæ non ex auctoritate judicantis, sed ex tacitâ conventionione litigantium nascatur, qui in judicio quasi contraxerunt, ac proinde sibi imputare debere extraneum, quòd in judicium tale consenserit. At malè; nam primò extero liberum non est, adire judicem, quem velit, sed ex necessitate juris sequi debet forum rei. Deinde is non in manifestam injuriam consensit, sed in jus; alias si partes litem contestando sibi invicem absolute censerentur promittere, quòd sententiæ stare velint, non possent ab inferiore judice ad superiorem provocare; & licet si summus Imperans iniquam dixerit sententiam, auctori provocationi locus haud sit, hoc tamen non ex tacitâ conventionione litigantium profuit, sed ex eo, quòd superior non detur, ad quem provocari possit. Quare subditus quidem, ne ordo imperandi, & parendi dissolvatur, eòque dissoluto ordinata civitas in dissociatam multitudinem, & confusam turbam, nemo ubi audit nomen, degeat, injuriam hanc æquo animo tolerare debet, non autem extraneus, quem auctoritas judicantis nequaquam cogere potest, ut jus suum per injustam sententiam sibi auferri patiat. Consentit Hennigel. ad §. 5. Secundò requiritur, ut causa sit gravis, & liquida; nam in dubio præsumptio stat pro judice. Deinde ratio non patitur, ut in re modicâ ad repressalias decurratur, quia plerumque cum periculo belli conjunctæ sunt, cui Respublica tenere exponi non debet. Tertio requiritur, ut nullum aliud supersit remedium, quo extraneus id, quod suum est, aut sibi debetur, obtinere possit. Quarto denique ejus, qui jus belli gerendi habet, consensus accipere debet, qui tamen non aliter repressalias permittere potest, quàm si prius pro justitia subdito administrandâ, aut fortè jam latâ iniquâ sententiâ revocandâ transmissis, & communicatis rationibus, quibus jus subditi innixum est, enixè frustra tamen instituerit; licet omnia

alienæ Reipublicæ Rector denegando, vel malitiosè protrahendo justitiam se debito alieno obstringat, cum tamen per repressalias non in ip-sius, sed in bona subditorum, qui in subsidium duntaxat obligati sunt, executio fiat, ratio omnino postulat, ut talis præmittatur interpellatio, ut constet, alio modo fieri non potuisse, ut subditus id, quod suum est, aut sibi debitum, consequeretur. *Virriar. Quest. 5. Adde Grot. Sape-
cij, lib. 3. cap. 3. §. 6. num. 2.* Quòd si summus Imperans etiam sup-
positâ justâ causâ, repressalias permittere nolit, id æquo animo fe-
rendum est, nec continuò is propterea negligentia, aut socordia ar-
gui, sed potiùs credi debet, eundem petitioni subditi propter bonum
publicum, quod bono privato præferendum est, modò deferre non
potuisse. Sic nec causa, quamvis justa, subditi alicujus semper obli-
gat Rectorem ad bellum sumendum, sed ita demùm, si id sine om-
nium, aut plurimum subditorum incommodo fieri potest. *Grot. lib. 2.
cap. 25. §. 2.*

XV.

Effectus repressaliarum duplex est, directus, & indirectus. Di-
rectus porro alius est, si personæ, alius, si res sint apprehensæ. Per-
sonæ tamdiu retineri possunt, donec à nocente Republicâ obtem-
peraverint justitiæ; in quo finis repressaliarum consistit; & licet forte
eandem consequi non valeamus, vita tamen captis eripi haud po-
test; cum non sint hostes, sed fidejussorio saltem nomine tenean-
tur; ex fidejussione autem nemo interfici potest; quia nemo safe
jus habet in vitam, ut eam sibi ipse adimere, aut adimendam obli-
gare queat. *Grot. lib. 3. cap. 2. §. 6. junct. lib. 2. cap. 21. §. 11. num. 2.*
Res captæ autem, si subditus noster necdum præstetur indemnus,
tandem publicâ auctoritate vel eidem pro quantitate debiti, & ex-
pensarum in solutum addici, vel justo pretio vendi possunt, & ex
eo solutio fieri ita, ut, quod superest, repressalias passio restituatur.
Existimat quidem *Grot. cit. cap. 2. §. 7. num. 3.* quòd jure Gentium
rerum captarum dominium ad summam debiti, & sumptuum sta-
tim ipso facto acquiratur. Sed meo judicio malè; cum repressa-
liarum finis alius non sit, quàm ut hac ratione altera Respublica,
quæ subdito nostro justitiam hæcenus denegavit, vel malitiosè pro-
traxit, ad eandem tandem admoustrandam compellatur, & si hoc
obtineri non possit, ut cum demùm ex rebus captis subdito nostro
indem-

indemnitas præstetur; nam ita Gentibus, earumque subditis facis
cautum est, ac proinde gratis dicitur, placuisse ipsis, ut rerum cap-
tarum dominium statim ipso facto ei cederet, qui repressalias impe-
travit. Ziegler ad tit. §. 7. Willenberg. *Quæst.* 13. Vitiar. *Quæst.* 15.

XVI.

Effectus indirectus consistit in obligatione, vi cuius illi, qui non
solvendo quod debebant, aut jus non reddendo, causam dederunt
repressaliis, damna, quæ alii propterea perpessi sunt, resarcite tenen-
tur. Grot. *dist.* §. 7. *num.* 4.

CAPUT II.

De jure pacis.

FInem bello imponit pax, imò finis belli debet esse pax; nec enim
bellum ideo suscipitur, ut perpetuò geratur, sed ut tandem sine
injuria in pace vivere, & tutò quiescere liceat. Potest autem pax
considerari vel in se, vel in suis proprietatibus, accessionibus, & af-
finibus, de quibus omnibus jam ordine agemus. Sit igitur

§. I.

De pace in se spectata.

SUMMARI A.

- I. Describitur pax pro statu accepta.
- II. Definitur pro conventionem sumpta.
- III. Dividitur in universalem, & particularem.
- IV. Pacem illi demum inire possunt, quarum auspiciis bellum geritur.
- V. Quamvis Legatus ad pacem in eundem missus arcana mandata ex-
cesserit, mittens tamen obligatur.
- VI. Duces belli sine speciali mandato pacem facere non possunt.
- VII. Quatenus Imperium pacis causâ a Regnante cedi, & alienari possit?
- VIII. Quatenus Rex patrimonium populi pacis causâ alienare valeat?
- IX. De fructibus patrimonii publici Reges pro arbitrio disponere possunt.
- X. An Rex rem saltem modicam ex patrimonio publico sine populi
consensu alienare possit?
- XI. Res privatarum vi eminentis dominii pacis causâ in hostem trans-
ferri possunt.

- XII. *Teneatur tamen Civitas hoc damnnum privatis referre.*
 XIII. *Quod est non fiat id tamen exteros non tangit.*
 XIV. *Adducitur forma pacis intrinseca.*
 XV. *Extrinseca fiat in diversis transigendi modis, quæ duplices maxime generis sunt.*
 XVI. *Effectus pacis consistit in obligatione servandi ea, de quibus inter partes bellantes conventum est.*
 XVII. *Obligat conventio pacis totam civitatem;*
 XVIII. *Et omnes paciscentis successores.*
 XIX. *Contraria paci est ejus ruptura.*
 XX. *Rumpitur pax primo, si quid fiat contra naturam pacis generalem.*
 XXI. *Utrum pax rupta sit, si socii eorum, cum quibus bellavimus nobis vim armatam inferant?*
 XXII. *Vel si socii nostris vis armorum inferatur?*
 XXIII. *Secundo rumpitur pax, si quid fiat contra id, quod expresse conventum est.*
 XXIV. *Utrum bellum resuscitari possit, si quid fiat contra amicitiam?*
 XXV. *Referatur nonnulli actus pugnantis cum amicitia.*
 XXVI. *Utrum jure Gentium purgatio mora admittatur, si implendis pacis conditionibus certum tempus prefixum sit?*

I.

VOx pacis duobus modis accipitur. I. Pro statu, in quo civitas existit. II. Pro conventionem, quæ bellum finitur. In illo significato pax dividitur in internam, & externam. Internam civitatis pacem S. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei cap. 13. describit, quod sit ordinata imperandi, atque obediendi concordia civium. Externa verò est ordinata tranquillitas, & concordia Gentium, ac Republicarum inter se. Pax interna civitatis turbatur per bellum internum, seu civile, externa verò per bellum externum, seu hostile.

II.

Pax pro conventionem pacis accepta describi potest, quod sit pactum publicum, quo hostes inter se de bello in totum vel perpetuum tollendo transigunt. Verba: *pactum publicum*, generis locum sustinent; quia hac in parte convenit cum induciis, & alijs conventionibus, quæ a personis publicis fiunt in utilitatem publicam;

tam; cætera autem continent differentiam specificam, & pacem ab induciis separant; licet enim in plures annos sint initæ, bellum tamen, ut supra dictum est, non tollunt, sed eo manente actus bellicos ad tempus duntaxat suspendunt.

III.

Dividitur pax in universalem, & particularem. Universalem voco, quæ inter omnes bello implicitis inicitur; particularem verò, quæ non cum omnibus bello implicitis, sed cum uno tantum, vel altero fœderatorum pangitur, velut quandoque contingit, imò non unâ tantum vice jam contigit, etiamsi in fœdere comprehensum fuerit, ut nulli seorsim cum hoste communi pacisci liceat, nisi ab eo omnibus justæ, & æquæ offerantur conditiones, quæ conventio valet, ac proinde servanda foret; si autem non servetur, enascitur pax particularis.

IV.

Causa efficiens pacis duplex est, Principalis, & Instrumentalis. Principalis sunt illi, qui proprio nomine; instrumentalis verò, qui alieno nomine pacem ineunt. Possunt autem proprio nomine illi demum pacem inire, quorum auspiciis bellum geritur, ut sunt Reges, Optimates, & in Regimine populati populus. Reges tamen non aliter bellum cum pace commutare possunt, quàm si jus habeant non impeditum, qui enim vel in furorem, aut amentiam lapsi, vel nondum tam maturæ sunt ætatis, ut administrationem Regni habeant, pacem cum hoste pangere haud possunt. Planè is, qui Regno injustè pulsus est, jus pacem faciendi non amisit, quia nec summum Imperium, eique coherentia jura, nec jus administrandi Regnum amisit, licet ejus possessionem amiserit. Majus dubium esse videtur de Rege captivo; nam & hic cessante temporibus nostris servitute, jus Regni, eique coherentia jura, unâ cum jure administrandi retinet: ergò non minùs pacem facere poterit, quàm ille, qui regno injustè pulsus est, quod & verum esse credo, si regnum sit patrimoniale; si autem liberâ populi voluntate ei delatum sit, non aliter captivum pacem cum Victore facere posse arbitror, quàm si vel conditiones pacis populo non præjudicent, vel populus, aut Proceres, qui populum representant, consentiant; credi-

bile enim non est, Regi, à populo jus Regnum administrandi, etiam pro tali tempore, quo pro obtinenda libertate quidvis extorqueri posset, concessum fuisse, sed administratio, & quali tutela Regni interim penes populum erit, aut eum, cui populus id commiserit. Confer Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 2. & 3.*

V.

Causa efficiens instrumentalis sunt Tutores, & Curatores Regni, item Legati. Quamvis autem Legatus cum mandato generali, & illimitato ad pacem cum hoste faciendam missus, arcana mandata sibi soli significata excesserit, nihilominus tamen pacis conventio valida est, & mittens obligatur; nam vi mandati generalis obstringitur mittens alteri, ut omnia, quæ Legatus vi illius cum eo egit, rata habeat; mandata autem arcana eò duntaxat tendunt, ut Legatus non agat, nisi ex præscripto sibi soli cognito; si verò secus egerit, ut eo nomine mandanti obstrictus sit ad id, quod interest; aliàs sanè nihil cum internuptiis tutò agi posset; quia semper metuendum foret, ne ab apertis mandatis arcana discrepant; imò via panderetur, omnia Legatorum acta sub hoc prætextu subvertendi, & alios inanibus tractatibus eludendi. Grot. *lib. 2. cap. 11. §. 12. & Puffendorf. lib. 3. cap. 9. §. 2.*

VI.

Contra Duces belli, tametsi bello gerendo maximà cum potestate præpositi sint, nisi speciale habeant mandatum, pacem facere non possunt; quia bellum finire belli gerendi pars non est, ac proinde amplissima eorum potestas de iis tantum, quæ ad bellum gerendum pertinent, erit intelligenda. Hinc rectè Eumenes, cum Antiochus de pace agere vellet, ab Emilio Regillo, cui navalis provincia mandata erat, in consilium accitus, dixit: *tui rata ista pax erit, quam sine consule, non ex auctoritate senatus, non jussu populi Romani peregerimus?* Liv. *lib. 37. cap. 19.* Grot. *lib. 3. cap. 22. §. 7.*

VII.

Objectum pacis constituunt restum publicæ; tum privatæ. Ad res publicas pertinet imperium, & patrimonium populi, cujus fructus destinati sunt ad sustentanda Reipublicæ, & Regiæ dignitatis onera. Imperium vel existit in pleno, & absoluto dominio Regnantis,

nantis; vel non. Illo casu sine dubio pacis causa à Rege pro lubitu cedi, & alienari potest. Hoc autem casu nec totum, nec ejus pars; voluti urbs; aut provincia aliqua aliter alienari potest, quàm si populi, vel ordinum, qui populum referunt, consensus accedat, ut jam alibi dictum est, ubi simul discussum fuit, si pars tantum alienanda sit, utrum etiam ipsius partis alienandæ consensus sit necessarius.

VIII.

Similiter nec patrimonium populi Rex aliter alienare potest, quàm cum populi, aut ordinum consensu, nisi id lege Regni, aut more, cui nunquam contradictum est, ei permissum esse appareat. Cùm Rex in ejusmodi bonis non nisi administrationem, & usumfructum habeat, quæ haud quaquam ad jus alienandi se extendunt. Et licet fortè is ad vitam suam sibi satis prospectum putet, populus tamen, eo defuncto alio Rege opus habet, qui & ipse pro dignitate sustentandus est. Si tamen ejusmodi bonorum partem ex utilitate, vel omninò ex necessitate Reipublicæ alienatam esse appareat, ex scientia, & silentio etiam non longi temporis consensus populi præsumitur; patrimonium enim populi minoris momenti est, quàm imperium, cùm patrimonium imperii causâ constitutum sit, & tamen, si partem imperii ex utilitate, vel necessitate Reipublicæ alienatam esse appareat, ex scientia, & silentio præsumi potest populi consensus: ergo multò magis præsumi poterit in proposito. Imò in casu necessitatis nequidem populi consensu opus esse putat Ziegler ad Grot. *lib. 2. cap. 9. §. 11.* eò quòd Regi salutis publicæ cura in solidum commissa sit, ac proinde eum nihil facere contra, vel præter voluntatem populi, si ex necessitate Reipublicæ partem patrimonii alienet, quod tunc demum admittendum esse censeo, si res moram non ferat, ut populus consuli possit; nam in tali casu non videtur opus esse consensu speciali, sed voluntatem generalem sufficere arbitror. Confer Grot. *cit. cap. 6. §. 8. & 11. item lib. 3. cap. 20. §. 5.*

IX.

Quamvis autem extra talem necessitatis casum bona Regni sine populi, aut procerum consensu alienari haud possint, aliud tamen dicendum est de fructibus patrimonii publici, de quibus Rex pro suo

suo arbitrio disponere potest; quia pleno jure ad ipsum pertinent. Sic & fructuarius fructuum ex re in usumfructum concessa perceptorum plenus fit Dominus, licet ipsius rei fructuarie Dominus non sit. Sic etiam fructus ex re feudali percepti pleno jure ad vasallum spectant, ita ut liberam eos alienandi habeat facultatem, tametsi ipsius rei feudalis alienatio ipsi prohibita sit. Unde in proposito fructus patrimonii publici confundi non debent cum ipso patrimonio publico. Ita jus Insularum in patrimonio esse solet, ipsæ Insulæ in flumine publico natæ in fructu; jus vestigialia exigendi in patrimonio, pecunia ex vestigialibus procedens in fructu; jus confiscandi in patrimonio, fundi confiscati in fructu &c. Grot. *alleg. cap. 6. §. 12.*

X.

Sunt, qui Regem etiam nullâ urgente necessitate rem saltem modicam ex patrimonio publico sine consensu populi alienare posse arbitrantur. Sed malè; quod enim meum non est, ejus nec exiguam partem alienandi mihi jus est. Atqui Reges patrimonii publici domini non sunt, sed usumfructum duntaxat habent; ergo nec exiguam ejus partem sine consensu populi alienare queunt. Si tamen populus partem exiguam patrimonii publici sine consensu à Rege alienatam esse sciat, ex scientiâ, & silentio ejus consensus facilius præsumitur, quàm in rebus magni momenti. Grot. *dict. cap. §. 11.*

XI.

Res autem privatorum, cum sub eminenti dominio civitatis existant, quin pacis causâ ab eo, qui summum habet imperium, in hostem transferri possint, dubium planè non est, modò necessitas, vel publica saltem utilitas id exigat; nam sine causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis res subditis vi eminentis domini auferri haud possunt, sive ex jure Naturæ, sive ex jure civili eorum propriæ sine effectibus; falluntur enim, qui summis Imperantibus majus jus in has, quàm in illas competere arbitrantur; cum dominium, ex qualicumque causa ortum sit, ex ipso jure naturali eisdem semper effectus habeat, ac proinde sine causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis tam parùm subditis auferri queunt res, quarum dominium nacti sunt ex jure civili, quàm parùm auferri possunt illæ, quarum dominium ipsis quæsitum est ex jure naturali. Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 9.*

XII.

XII.

Si tamen pacis causa res subdito ablata, & in hostem translata fuerit, civitas ei hoc dampnum, quod propter bonum publicum perpeffus est, retaliare tenetur; cum ratio æquitatis haud patiatur, ut unus, vel alter privatus jacturam rerum suarum absque ulla compensatione pacem redimat, sed sicut pax bonum omnibus commune est, ita & dampnum hoc, quo pax redempta est, omnibus commune esse debet, peninde ut ex lege Rhodia dampnum omnibus commune est, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas habeant: nec liberat civitatem ab hoc onere, quod modò expungendo debito impar sit, sed quancumque copia suppetet, exeret sese interim tantum sopita, non extincta obligatio. Grot. tit. cap. 20. §. 7. num. 2.

XIII.

Planè utrum res subdito ex necessitate, vel utilitate Reipublicæ ablata, eoque nomine compensatio facta sit, hoc exteros, in quos ejusmodi res pacis causam translata est, non tangit, sed illis sufficit factum Regis; nam primò dignitas personæ facit, ut res justa ex causâ subdito ablata esse præsumatur. Deinde jure Gentium inductum est, ut pro eo, quod debet civitas, aut ejus caput, bona omnia subditorum quasi pignori obligata sint. Qui autem rem sibi pignori nexam, & publicam auctoritate addictam tenet, justus est ejus rei possessor. Quemadmodum igitur ad creditorem, cui res ab alio pro debitore obligata auctoritate judiciali addicta est, nihil pertinet, quod is, cujus res fuerat, suum à debitore consequi nequeat, ita etiam ad exteros, in quem res subditi pacis causam auctoritate publicâ translata est, nihil pertinet, quod is à civitate suum forte consequi nequeat; nihilominus enim eandem absque peccato retinere potest, modò bellum habuerit, justum, nec res tradita modum debiti excedat. Grot. ubi supra §. 10. junct. cap. 2. §. 2. & cap. 13. §. 1. num. 2.

XIV.

Forma pacis duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, quâ pax distinguitur ab induciis; quæ, ut paulò supra dictum, in eo sita est, quod pax bellum in perpetuum tollat; induciæ verò, licet in plures annos contractæ sint, bellum

bellum non tollant, sed eo manente actus bellicos tantum ad tempus suspendant.

XV.

Forma autem extrinseca stat in diversis transigendi modis; tamen verò spectato jure Naturæ bellum ita componendum foret, ut, qui justam, habuit bellandi causam, id omne consequeretur, quod ipsi ab hoste deberetur; quia tamen ad pacem vix ita venire solet, ut unus alteri injuriam se fecisse fateatur, ideo plerumque tali modo conveniri solet, ut utrique salva relinquatur justitiæ fama, & species, quod duobus maxime fit modis; primo ut restitatur cuique, quod ante bellum habuit, ubi ultima respicitur possessio, ita tamen, ut privatis paulò ante bellum dejectis, interdictio unde vi, aut rei vindicatione apud competentem judicem experiri liceat. Secundò, ut servet quisque, quod bello cepit, & res maneat, quo sunt loco. Et hoc posterius, quia nullam inducit mutationem, in dubio magis præsumitur; unde transfugæ non redduntur, nisi de illis reddendis expressè convenerit. *Grot. cit. lib. 3. cap. 20. §. 11. 12. & 13.*

XVI.

Effectus pacis pro conventionem, quâ bellum finitur, acceptæ est obligatio, servandi ea, de quibus inter partes bellantes conventum est, sive deinde bellum ex parte adversâ fuerit justum, sive fuerit injustum; nam fides etiam hosti injusto servanda est, cum & prædoni ad latroni servari debeat; aliàs sanè si post initam pacem primùm super justitiâ, vel injustitiâ belli disceptari posset, pax non tam finis belli, quàm potius ejus initium foret: & quamvis prædoni, ac latroni, si vi injustâ promissionem extorserint, exceptio metus opponi queat, ea tamen, quæ belli finiendi causâ promittuntur, adeò sunt firma, ut jure Gentium, invito eo, cui promissa sunt, in irritum deducta haud possint; quia hoc jure metus bello publico incussus pro justo habetur; aliàs enim ejusmodi bellis nullus finis imponi posset; quod tamen ut fiat, interest humani generis. Tamen si igitur sub duris admodum conditionibus pax sit facta, nihilominus tamen ea servanda erit, nec Republicæ nociva videri debent, quæ ad extrema quavis evitanda sunt necessaria. *Vid. Grot. diff. lib. 3. cap. 1. §. 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. Boehmer in J. N. U. lib. 2. cap. 1. §. 37. & ibi in annotationibus.*

XVII.

XVII.

Obligat autem conventio pacis non tantum ipsum pacifcentem, sed & civitatem pacifcenti subjectam; nam hoc ipso, quod in eam translatum sit summum Imperium, simul etiam potestas civitatem pacifcentem obligandi translata esse censetur, utpote ad exercendum imperium omnino necessaria. Obligatur autem civitas conventionis pacis non tantum, quatenus vicem sustinet totius personae victor à singulis moraliter diversae, sed etiam quatenus consideratur secundum singulos, ex quibus constat, & quidem, nisi aliud dictum sit, statim à momento perfectae, & absolutae conventionis, non demum à tempore factae promulgationis per ea, quae *suprà de iudicis* sunt dicta, quò me remitto.

XVIII.

Deinde etiam omnes pacifcentis successores obligantur, & quidem, si Regnum sit patrimoniale, directè; si verò hereditarium sit, vel lineale, indirectè, seu intermedià civitate, quae obligationem suam in successores transmittit hoc ipso, quod illi ab eà jus imperii accipiant: Vid. *Grot. lib. 2. cap. 14. §. 10 & 11.* Imò eum quoque, qui jure belli in Regnum succedit, legibus pacis olim cum alià Gente inire, obligari, verius mihi videtur, quamvis dissentiat *Boehmer cit. cap. 1. §. 38. Lit. M.* Cum occupatio bellica efficere non possit, ut populus obligatione sua liberetur, quippe qui non desinit idem esse populus. Si autem populus obstrictus manet, non potest immunis esse, qui jam ejusdem caput est, tametsi is jure belli imperium sit nactus. Sanè populus cum omnibus juribus in potestatem victoris transit: ergo ratio postulat, ut & obligationes populi suscipiat; quae sententia minus dubii habere videtur, si victor in jus dumtaxat devicti Regis successerit. Confer *Ziegler ad cit. cap. 14. §. 11. & Henninges. ad §. 10.*

XIX.

Contraria paci est ejus ruptura; si enim pax ab altero rupta sit, pax innocens ab obligatione, quae vicissim tenebatur, liberata est, cum singula pacis capita per modum conditionis aliis inesse videantur: si autem nihilominus paci stare velic, & alter, qui pacem perfidè rupit, eidem stare tenebitur, cum contra obligationem faciendo

nemo se obligationi eximere queat; & hoc verum est, tamen expressè additum sit, ut tali facto pax rupta habeatur; quia hoc in favorem innocentis duntaxat adjectum censeri debet. Non dicitur autem pacem rumpere, qui novam tantum bello justo causam præbet; injustus quidem is est, ac non perfidus; qui autem temerè pacem rumpit, etiam perfidiae reus est. Confer Grot. *lib. 3. cap. 19. §. 14. & cap. 20. §. 27. & 38.*

XX.

Rumpitur igitur pax duobus modis. Primò si quid fiat contra naturam pacis generalem, velut accidit, si citra novam causam vis bellica inferatur. Ubi considerari possunt personæ tam quæ inferunt vim armatam, tum quibus ea inferunt. Inferunt vel qui subditi sunt, vel qui focii fuerunt eorum, cum quibus bellavimus. Si subditi vim armatam inferant, interest, utrum id faciant jussu ejus, qui summam in Republica potestatem habet, vel non. Illo casu haud dubiè pax rupta erit. Hoc autem casu porro refert, utrum per se arma moveant, vel aliis bellum gerentibus militent. Si per se arma moveant, non aliter pax rupta esse censetur, quam si privatorum factum ab eo, qui summum imperium habet, probatum dici possit, ad quod etiam requiruntur, Primò ut is sciat, deinde ut punire possit, & porro ut punire negligat. Scientia evincitur ex eo, quòd factum sit manifestum, aut ei ab altero denuntiatum. Potentia puniendi præsumitur, nisi defectio, aut seditio appareat. Neglectum verò ostendit elapsum tanti temporis spatium, quantum in quaque civitate ad punienda crimina sumi solet. Et talis neglectus perinde habetur, ac si factum privatorum decreto publico fuisset approbatum. Grot. *cit. cap. 20. §. 30.* Idem dicendum esse videtur, si summus Imperans subditos suos aliis contra nos bellum gerentibus militare permittat, nisi ex probabilibus argumentis aliud actum esse appareat; si enim sciat, eos contra nos militare velle, tenetur hoc prohibere, quod si non faciat, perinde fractæ pacis reus erit, ac si expresso decreto id permisisset. Grot. *dict. cap. §. 31.*

XXI.

Si focii eorum, cum quibus bellavimus, nobis, vim armatam inferant, siquidem illi quorum focii antea fuerant, hac in parte innocentes

centes sint, ipsi tantum, qui vim nobis intulerunt, rupta pacis te-
nebuntur? in eos autem, qui nihil fecerunt, jus bellandi non erit,
ut perpetam aliquando putarunt Thebani, qui contra Platzenfes
Lacedæmoniorum socios idè se bellum movere posse dixerunt,
quod Lacedæmonii Cadmæa ex insidiis captâ pacem rupissent, cum
tamen Platzenfes nihil deliquissent. Aliud dicendum, si ita con-
ventum sit, ut uno sociorum pacem rumpente etiam respectu alio-
rum pax soluta sit, quod tamen, nisi in tabulis pacis expressum fue-
rit, non creditur actum esse, cum id communi pacem facientium
voto contrarium sit. Grot. §. 29.

XXII.

Personæ, quibus vis bellica inferitur, sunt vel corpus civitatis quæ
tale, vel subditi, vel socii. Si corpori civitatis, vel subditis ejus
vis armata inferatur sine novâ causâ, haud dubiè pax rupta erit;
quia eo sine initur, ut & corpus, & singuli tuti sint. Si verò sociis
vis armorum illata sit, tunc interest, utrum illi paci nominatim in-
clusi sint, vel non. Illo casu pax rupta est, sive ipsimet pacem pe-
pigerint, sive alii pro ipsis, modò constet, eos pacem ratam habuisse.
Hoc autem casu non erit rupta; interim tamen socium defende-
re prohibitum non est. Grot. §. 33.

XXIII.

Secundo rumpitur pax, si quid fiat, vel omittatur, quod ut omit-
teretur, vel fieret, expresse conventum est, sive deinde transgressio
gravis sit, sive levis; ruptum enim dicitur etiam, quod ex minimâ
tantum parte ruptum est; bonitatis tamen, maximè Christianæ est,
leviores culpas, accedente præsertim pœnitentiâ, facile condonare.
Ec sanè si ad bellum ob ingentia mala, quæ secum trahit, decurri
non debet, nisi causa sit gravis, neque post tot cædes, tantamque
sanguinis humani profusionem resuscitari debet, nisi transgressio sit
gravis; quamvis ut paci magis caveatur, non abs re erit, capitibus
minoris momenti expressam adjicere clausulam, ut licet fortè ad-
versus ea quid factum fuerit, pax tamen firma manere debeat, quod
& actum esse censetur, si certo capiti in casum contraventionis pe-
na adjecta sit, nisi alteri dissentis verbis electio sit relicta, utrum pe-
nam petere, vel à transactione recedere malit. Quod si res pro-
missa

missa periculis, aut factum aliquo evenire redditum sit impossibile, nemo quidem dixerit, pacem ruptam esse, cum culpa non sit, non implere promissum, si impleri non possit; interim tamen alter eligere poterit, utrum expectare velit, donec promissum impleri queat, si que forte spes sit, id aliquando impleri posse, vel etiam abstinentionem ejus, quod præsari non potest, accipere malit, vel denique mutuis prestationibus illi capiti respondentibus, aut æquivalentibus liberari. Confer Grot. §. 35. 36. & 37.

XXIV.

Inter capita pacis plerumque & hoc esse solet, ut sincera inter pacificos colatur amicitia; quamvis enim & circa pactum humanitas, & amicitie officia omnibus, cum quibus in pace vivimus, sint exhibenda, jure tamen stricto, & perfecto, nisi in pactum deducantur, ea non debentur, ac proinde, tametsi ab altero aliquid sit contra amicitiam, id tamen justam bello causam haud præbet; si autem pax discretis verbis sub amicitie lege sit contracta, officia, & effectus amicitie etiam jure pacti conventi debentur, ita ut si quid sit contra amicitiam, fœdus pacis ruptum sit, & bellum resuscitari possit, licet ceteroquin contra alia pacis capita nihil sit factum; quidquid tamen sit, in mitiorem semper partem, quantum fieri potest, interpretari oportet; si enim omnia rigidius interpretari vellemus, vix ulla pax stare posset: unde injuria personæ etiam conjunctæ facta non censebitur ipsi, cum quo pax facta est, illata esse, nisi aperte ad ipsius suggestionem factam esse appareat.

XXV.

Talis actus, qui cum amicitia pugnat, sunt arces non tuendi, sed nocendi causa in finibus structæ; nocendi, inquam, causa; nam, ut supra dictum, qui nullâ ratione impeditus est, se tuendi causa arcem in conspectu extruere non prohibetur; nec alter propterea justam eidem bellum inferendi causam habet. Talis actus etiam est insolita copiarum conscriptio, immodico ex legitimis indicibus appareat, hæc in eum, cum quo pax facta est, & non in alium comparari. Talis item est oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis partem integram faciunt, recipere; non posset enim civilis societas subsistere,

tere, si hoc liceret. Aliud dicendum de subditis singulis, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt; hos enim suscipere, contra amicitiam non est, nisi speciali juramento, aut aliter obstri-
cti ministerium, aut servitutem debeant, aut societatis civilis inter-
sit, ne discedant; si enim nihil horum subsit, populi in liberam
civium discessionem consentire creduntur, cum ex ea libertate pro-
minus commodi aliunde sentire possint, adeoque contra amicitiam
non est ejusmodi discedentes recipere. Grot. *sapient. alleg. cap. 20. §.*
40. & 41. junct. lib. 2. cap. 5. §. 24.

XXVI

Quodsi implendis pacis conditionibus certum sit praefixum
tempus, illud strictissime interpretandum erit, adeo ut jure Gen-
tium purgatio morae non admittatur; nisi improvisa necessitas im-
pedimento fuerit, aut alias omnis doli suspicio absit, cum breve
etiam tempus ad magnas rerum conversiones valere possit. Et
sanè si ad implendas pacis conditiones mora indulgeretur, facile
foret, occasionem nancisci à pactis resiliendi. Accedit, quod al-
ter exercitum, qui utique magno sumptu sustentatur, non tutè
prius dimittere possit, quam conditiones pacis fuerint impletae. Ita
Puffendorf. *lib. 8. cap. 8. §. 4. post Grot. dict. cap. 20. §. 25.* à qui-
bus tamen dissentit Ziegler.

S. II.

De amnestia.

S U M M A R I A.

- I. *Amnestia etiam lex oblivionis, & plebiscitum Thrasybuli vocari solet.*
- II. *Describitur Amnestia.*
- III. *Dividitur primo in civilem, & externam.*
- IV. *Secundo in Generalem, seu illimitatam, & Specialem, seu re-
strictam.*
- V. Ter-

- V. *Tertio in expressam, & tacitam.*
- VI. *Rejicitur divisio in perpetuam, & temporalem.*
- VII. *Causa efficiens Amnestia ille demum est, qui jus belli, & pacis habet.*
- VIII. *Subiectum sunt persona, qua eadem fruuntur.*
- IX. *Adducitur obiectum Amnestiae.*
- X. *Tenetur civitas damna subditis suis ab hoste illata, & pacis obtinenda causâ remissa resarcire.*
- XI. *Tametsi civitas ex illis nullam senserit utilitatem.*
- XII. *Solvitur primum argumentum contrarium.*
- XIII. *Respondetur ad secundum.*
- XIV. *Enervatur tertium.*
- XV. *Satisfit quarto.*
- XVI. *Affertur forma Amnestiae.*
- XVII. *Adducitur primus ejus effectus.*
- XVIII. *Utrum pace fractâ remissum esse intelligatur, quod privati eam causa bellum antecedente debere cepisset.*
- XIX. *Affertur effectus Amnestiae secundus.*
- XX. *Amnestia etiam rebellibus subditis promissa servanda est.*
- XXI. *Aded, ut summus imperans adversus eam nequidem in integrum se restituere possit.*
- XXII. *Quando Amnestia iterum resolvatur?*

INter proprietates pacis principem locum tenet Amnestia, quae & lex oblivionis, item plebiscitum Thrasylbuli vocari solet; eum enim is Atheniensium civitatem a triginta Tyrannorum saevitiâ liberasset, lege latâ cavet, ne quis ante actarum rerum accusaretur, neve muldaretur; eamque illi legem oblivionis appellarunt, atque ita

ita concussum, ac labentem civitatis statum in pristinum florem
revocavit. Valer. Max. *lib. 4. cap. 1.*

II.

Describi potest, quod sit omnium eorum, quæ in bello, vel ejus
occasione ad invidiam, injuriam, aut offensionem alterius facta
sunt, promissa oblivio.

III.

Dividitur Amnestia I. in civilem, & externam. Civilem vo-
co, quæ in bello civili rebellibus indulgetur subditis: externam
verò, quæ in bello hostili exteris promittitur hosti.

IV.

Dividitur II. in generalem, seu illimitatam, & specialem, seu
restrictam. Generalis, seu illimitata est, quæ omnes, & singulas
injuriæ, violentiæ, hostilitates, & damna illata simpliciter, & ab-
solutè abque ullâ exceptione respectu omnium perpetuè tradun-
tur oblivioni. Exemplum habes in Instrumento Pacis Westphali-
cæ *Art. 2.* Specialis verò, seu restricta, ubi vel certa damna, vel
quædam personæ excipiuntur, & ab ea excluduntur. Stryck. *de*
Jur. sens. Dissert. p. cap. 5. num. 14. & seqq. ubi exempla affert.

V.

Dividitur III. in expressam, & tacitam. Expressa est, quæ
verbis disertis promittitur. Tacita, quæ paci inest, tametsi expres-
sè nihil de eâ dictum sit; cùm enim pax firma coalescere non pos-
sit, nisi præteritorum malorum aboleatur memoria, inimicitia de-
ponantur, remittatur vindicta, ideo omni paci suapte naturâ in-
est Amnestia, licet verbis expressa non sit. Vitriar. *cap. ult.*
Quæst. 7.

Dividunt nonnulli IV. in perpetuam, & temporalem; nam injuriarum, ac offensiones non semper oblivioni mandantur perpetuæ, sed earum vindicatio quandoque ad tempus duntaxat suspenditur, & differtur; velut accidit in induciis in plures annos contractis. Sed uti induciarum longiores pax non sunt; ita nec talis suspensio, ac dilatio vindicationis vera Amnestia est, imò tantum ab ea differt, quantum differt suspensio, ac dilatio debiti ab ejusdem remissione. Stryck. ubi supra num. 41.

VII.

Causa efficiens Amnestiæ est is, qui Injurias, ac offensiones in bello, ejusve occasione, ac intuitu sibi, aut subditis illatas remittit, abolet, ac perpetuæ oblivioni mandat. Possunt autem illi demum easdem remittere, abolere, ac perpetuæ mandare oblivioni, qui jus belli, & pacis habent. Quam parum igitur Duces belli sine speciali mandato summi Imperantis pacem inire queunt, tam parum injurias, ac offensiones in bello, vel ejus intuitu illatas remittere, & abolere possunt.

VIII.

Subiectum Amnestiæ sunt personæ, quæ eadem fruuntur; ubi Amnestia generalis, seu illimitata secerni debet à speciali, seu restrictâ. Generalis ad omnes extenditur: specialis verò eas tantum complectitur personas, quæ nominatim non sunt exceptæ. Sic cum Carolus II. Rex Angliæ Anno 1660. patriam occupatus Regnum Angliam intraret, horrendas parenti, & sibi illatas injurias indultâ Amnestiâ, & promissâ impunitate omnes quidem delevit, exceptis tamen personis, quas Parlamentum tanto beneficio indignas judicaturum foret. Stryck. cit. loc. num. 17.

IX.

Objectum Amnestiæ sunt injuriæ, offensiones, hostilitates, ac damna in bello, ejusve intuitu illata, quæ omnia Amnestia in perpetuum

pacuum aboler. &c. sepebit; tamen enim aliàs remissis injuriis dama-
na non aliter remissa esse intelligantur, quam si eorum quoque ex-
pressa fuerit mentio facta, cum remissio stricti juris, nec ultra ver-
ba extendenda sit, omni tamen pace, nisi aliter convenerit, id actum
censeri debet, ut; quæ bello data sunt damna, remissa esse vide-
antur; cum in dubio bellantes ita contrahere voluisse censentur,
ut neuter injustitiæ damnaretur. Grot. lib. 3. cap. 20. §. 15. ubi
tamen

X.

Non satis expeditum est, utrum civitas damna subditis suis ab
hoste illata, & pacis obtinendæ causâ remissa resarcire teneatur?
Affirmat Grot. cit. cap. § 8: & post eum Vitriar. Quast. 10. Quibus
assentior; æquum enim est, ut damnum, quod unus sociorum ci-
tra culpam suam societatis causâ perpeffus est, omnibus commune
sit, velut textus elegans est in l. 52, §. 4. ff. pro soc. cujus hæc sunt
verba: *quidam sagariam negotiatoriam coierunt: alter ex his ad mer-
ces comparandas profectus in latrones incidit; suamque pecuniam per-
didit: servi ejus vulnerati sunt, resq; proprias perdidit, dicit Julianus,
damnum esse commune, idemque actione pro socio damni partem dimi-
diam agnoscere debere tam pecunia, quam rerum cæterarum, quas so-
cium non tulisset socius, nisi ad merces communi nomine comparandas
proficisceretur. Sed & siquid in Medicos expensum est, pro parte soci-
um agnoscere debere, rectissime Julianus probat. Proinde & si naufrã-
gio quid periit, cum non aliàs merces, quam navi solerent advehi, dam-
num ambo sentiant; nam sicuti lucrum ita damnum quoque commune
esse oportet, quod non culpâ socii contigit: ergo etiam æquum est, ut
damna privatis tempore belli ab hostibus illata omnibus civibus
communia sint, cum omnes cives ejusdem Reipublicæ socii inter
se sint, & ejusmodi damna societatis causâ contingant. Certe &
civitas vi eminentis domini pacis obtinendæ causâ res subdito-
rum in hostem transferat, tenetur illa hoc damnum iis, qui suam
amifere, vel statim, si fieri possit, vel saltem ubi solvendo esse cog-
perit, ex publico resarcire, & compensare, cum æquitas non pa-
tiatur, ut unus, vel alter jacturâ rerum suarum pacem redimat.*

sed sicut illa bonum omnibus commune est, ita & damnata hoc, quo pax redempta est, omnibus commune esse debet: ergo etiam si civitas pacis obtinendæ causâ damna durante bello subditis ab hoste illata vi eminentis domini remittat, tenetur illa hæc, si fieri possit, ex publico refarcire, & compensare. Si autem alter bellum justum gesserit, damna, quæ subditis hostilibus ipse intulit, in partem solutionis cedant: quod autem subditi pro sua civitate solvunt, id ipsis ab eadem restitui debet; quia tanquam fidejussores duntaxat tenentur, & bona eorum per modum pignoris tantum sunt obligata.

XI.

Sunt, qui illa damna, quæ subditi in commodum publicum perpeffi sunt, fecerunt ab illis, ex quibus civitas nullam sentit, aut sperare potuit utilitatem, veluti sunt incendia, & expilationes. Prioris generis damna subditis à civitate quidem refarcienda esse censent, posterioris verò generis pro merito casu fortuito habenda, & æquo animo à subditis ferenda esse contendunt. Sed meo iudicio male; nam obligatio subditis damna prioris generis compensandi non in hoc tantum fundatur, quòd civitas exinde utilitatem sentierit, sed etiam, & quidem principaliter in eo, quòd ejusmodi damna subditi societatis causâ acceperint, quæ, uti in privatis, ita & in publicis societatibus inter omnes socios communia esse debent. Atque etiam damna posterioris generis societatis causâ contingunt; cum societas, quæ inter omnes ejusdem Republicæ cives contracta est, etiam bellum, quod civitas alteri intèrr, vel eidem ab altero infertur, respiciat; ergo & hæc damna communia esse debent. Deinde tametsi ex ejusmodi damnis subditorum civitas nullam sentiat utilitatem, sentit tamen ex eorum remissione, quia hoc quasi pretio pax redimitur, quæ cum bonum omnibus commune sit, etiam damna illa, quæ vi eminentis domini pacis obtinendæ causâ remittuntur, omnibus communia esse debent. Certè privati tam patum absque omni spe compensandi tenentur remissione juris, quod adversus illum, qui bello injusto damna ipsis intulit, ad ea refarcienda habent, pacem comparare, quam

quàm parùm eandem comparare tenentur rebus suis aliis in hostem translatis: ergo si hoc casu ipsis compensatio facienda est, etiam illo casu facienda erit. Unde nihil ad rem facit, quòd ejusmodi damna pro meritis casibus fortuitis habenda sint; nihilominus enim verum manet, quòd tota civitas ex eorum remissione commodum sentiat. Accedit, quòd etiam damna, quæ casu fortuito societatis causâ contigerunt, inter omnes socios ex naturâ societatis communia sint.

XII.

Utitur quidem civitas jure suo, si pacis causâ damna subditis suis ab hoste illata remittat. At exinde perperam inferitur, eandem ad nullam subditis compensationem teneri; nam etiam jure suo utitur, si pacis obtinendæ causâ res subditorum vi eminentis dominii in hostem transferat; & tamen, si verum amamus, negari non potest, eandem hoc casu teneri his, qui summi amiserunt, ex publico compensationem facere; ergo etiam compensationem facere tenentur subditis propter damna illis ab hoste illata, & pacis obtinendæ causâ remissa, tamen si remittere jure suo usâ sit civitas. Similiter ille, qui in extrema necessitate constitutus absomit rem alienam, etiam jure suo utitur, nec tamen ab onere restituendi liber est, si transactâ necessitate restituere possit; quamvis enim in tali extremæ necessitatis casu reviviscat primitiva rerum communio, non tamen reviviscit absolute, sed eatenus tantum, quatenus ad evitandam talem necessitatem necessarium est: nec enim natura divisioni honorum, & distinctioni dominiorum amplius derogare censetur, quàm quatenus necessarium est, ut quis tantam necessitatem effugere possit, ad quòd sufficit, si reviviscat, cum onere, transactâ necessitate restituendi, si restituere possit. Uti ergo jus absumendi rem alienam in casu extremæ necessitatis, non absolutum, sed conditionatum duntaxat est, cum obligatione, cessante necessitate, restituendi connexum, ita etiam jus pacis causâ remittendi damna ab hoste subditis illata absolutum non est, sed tantum conditionatum, annexam habens obligationem compensandi,

si civitas compensare possit. Deinde, qui primi in eorum civilem, colerunt, aut eidem ex post accesserunt, omnino velle censentur, ut non minus damna, quæ societatis causâ contingunt, quàm commoda inter omnes sint communia.

XIII.

Præterea si pax aliter coalescere non possit, quàm si damna ab hoste subditis illata remittantur, ipsimet quidem subditi ex justitia legali illa remittere tenentur. At ex hoc denuo malè inferitur, civitatem, si remittat, ad nullam compensationem faciendam obligatam esse; nam etsi pax aliter coiri non possit, quàm si bona quorundam subditorum in hostem transferantur, tenentur illi ex justitia legali in talem translationem consentire, & tamen hoc damnum ipsis ex publico resarciri debet. Similiter si salus publica exigat, ut loco muniendi causâ ædes alicujus destruantur, tenentur is in demolitionem consentire, & tamen omnes fatentur, hoc damnum eidem compensandum esse. Item si civis opibus abundans Reipublicæ in gravi necessitate constitutæ suâ pecuniâ subvenire possit, tenetur is ad hoc ex justitia legali; quis autem dixerit, eidem, si subvenerit, nihil restituendum esse: ergo etiam, in nostro casu subditis aliqua compensatio facienda est; cum enim pax commune bonum sit, etiam illud, quo velut pretio pax redimitur, omnibus commune esse debet. Deinde quidquid sit, hoc semper manet, quòd damna, quæ societatis causâ contingunt, ab omnibus sociis sint agnoscenda.

XIV.

Jure Gentium quidem hosti hostem & in persona, & in rebus lædere licet, adeò ut talis læsio à populis pacatis pro justâ habeatur. At imprimis hoc jus Gentium externum tantùm est; jure autem Naturæ ei, qui bellum injustum gerit, hoc licitum non est, sed si læserit, ei ad restitutionem omnium damniorum obligatus est, ac proinde si pacis obtinendæ causâ civitas vi eminentis dominii

minij hanc obligationem remittat, æquum est; ut subditis, qui damna perpessi sunt, ex publico fiat compensatio. Deinde jus hoc Gentium non respicit cives inter se, qui, cum socii sint, ratio æquitatis exigit, ut communia habeant damna, quæ societatis causâ contingunt.

XV.

Dices, jus, quod privati adversus hostem habent ad resarcienda damna injustè illata, non magni æstimari posse, cum spes exigua sit resarcitionem obtinendi: ergo licet civitas jus illud subditorum remittat, ad nullam tamen compensationem tenetur. At primò semper redit, quod damna, quæ societatis causâ contingunt, ex naturâ societatis inter omnes socios sint communia, aded ut in privatis societatibus etiam illa damna socius pro parte agnoscere debeat, quæ alter socius ex causâ societatis propterea perpessus est, quia in latrones incidit, ubi tamen nulla spes est, resarcitionem obtinendi: ergo etiam in proposito damna erunt communia, licet exigua spes sit, resarcitionem ab hoste obtinendi. Deinde si jus hoc subditorum nullius æstimationis est, cur bellantes tam solliciti sunt, ut in omnibus pactationibus pacis imprimis remittantur damna durante bello utrinque data? Videntur sanè per hoc non tantùm firmitati pacis, ac famæ, & existimationi suæ, ut neuter injustum bellum gessisse dicatur, sed & securitati conscientie consulere velle. Et licet in conscientia parùm tuti sint, si metu injusti belli, quod injustum esse sciunt, porro prosequendi, remissionem datorum damnorum extorqueant; cum talis metus jure Naturæ injustus sit, utut jure Gentium externo pro justo habeatur, plerumque tamen bellantes credere videntur, se remissione damnorum factâ ab obligatione resarciendi liberos esse, alterius fortè opinionis futuri, si remissio facta non esset, ac proinde per ejusmodi remissionem spes omnis resarcitionem obtinendi extincta est. Si verò bellum, quod reverà injustum erat, bonâ fide justum esse credant, talis damnorum remissio bellantes etiam in conscientia securos reddit, qui alias cognita ex post injustitiâ belli, vel res subdi-

subditis ereptas, si extarent, vel earum consumptiarum nomine tantum restituere tenerentur, quatenus exinde locupletiores sunt effecti. Taceo, quod hoc argumento ad summum hoc evincatur, quod civitas non teneatur damna subditis ab hoste illata, & pacis obrinendæ causâ remissâ ex toto refarcire, non verò, quod nulla prorsus eo nomine illis facienda sit compensatio.

XVI.

Forma Amnestiæ consistit in promissione perpetuæ oblivionis injuriarum, offensionum, hostilitatum, ac damnorum in bello, ejusve intuitu illatorum. Unde tria concurrere debent, ut injuriarum ac offensionum oblivio Amnestiæ nomen mereatur. I. Ut sit perpetua; si enim, ut supra dictum est, injuriarum, ac offensionum vindicatio pacto publico tantum ad tempus suspendatur, ac differatur, vera Amnestia non est. II. Ut oblivio pacto expresso, vel tacito, aut aliâ ex gratiâ promissa sit; sola enim oblivio naturalis, quæ ex morbo, aliâve simili causâ nascitur, Amnestiæ nomine insigniri haud potest. III. Ut sit oblivio injuriarum, ac offensionum in bello, ejusve intuitu illatarum; si enim summa potestas injurias ab uno, alterove privato extra bellum sibi, aut subditis suis illatas remittat, remissio talis Amnestiæ non est. Multo minus Amnestia vocari potest, si privatus injuriam sibi ab altero factam, aut damnorum datum oblivioni tradat.

XVII.

Effectus Amnestiæ duplex est. Primus stat in eo, quod injurias, offensiones, hostilitates, ac damna in bello, ejusve intuitu illata penitus aboleat, ita ut nec bellum eo nomine moveri, nec in judicio agi possit. Quodsi bellum præcesserint, referre videtur, utrum inter ipsos Reges, aut populos intercesserint, vel inter privatos. Illæ injuriæ, ac offensiones, cum non nisi bello vindicari possint, pace factâ non minus condonari esse intelliguntur, ac quæ durante bello illatæ sunt, ne aliâs pax non satis pax sit; si veteres

veteres ad bellum causas relinquat. Hæ verò, nisi bello causam dederint, remissæ esse non censentur, cum verendum non sit, ne bellum recrudescat; quia privati iudicio experiri, & debitam ex delicto pœnam persequi possunt. Grot. *suprà cis. cap. 20. §. 17. & 18.*

XVIII.

Multò minùs pace factâ condonatum esse intelligitur, quod privatis ex causâ, quæ bellum antecessit, ob inæqualitatem rerum, deberi coepit, tamen ejus dies belli demum tempore cesserit; cum tale debitum non belli jure quæsitum sit, sed bello tantum exigi veritum, unde sublato impedimento vim suam retinet. Grot. §. 16. & *ibi*. Tesmar. Planè si Respublica hostilis ejusmodi debiti solutionem confiscationis titulo extorsisset, debitor vi Amnestiæ jure inter Gentes recepto liberatus esset, exigit tamen æquitas, ut hoc damnum belli jure illatum creditori à sua civitate ex debitis vicissim retortionis jure confiscatis, vel alio modo compensetur, ut ex paulò antè dictis constat.

XIX.

Alter amnestiæ effectus est, quòd ea, quæ bello immutata sunt, in pristinum statum restituenda sunt, quem ante sumpta arma habuerunt, vel habere debuerunt. Sic in pace Osnabrug. Art. 3. §. 1. hoc modo cautum legitur. *Juxta hoc universalis, & illimitata Amnestia fundamentum universi, & singuli S. R. I. Electores, Principes, status &c. quibus occasione Bohemia, Germaniæve motuum, vel fœderum hinc inde contractorum, ab unâ, vel alterâ parte aliquid præjudicii, aut damni quocunque modo, vel pretextu illatum est, quoad ditiones, & bona feudalia, subfeudalia, & allodialia, quàm quoad dignitates, immunitates, & privilegia, restituti sunt plenariè in eum utrumque statum in sacris, & profanis, quò ante destitutionem gavisæ sunt, aut jure gaudere poterunt, non obstantibus; sed annullatis qui-*

hyscunque interim in contrarium factis mutationibus. Proflujs hic est: se. Jus ex priori; nam injuriæ, & offensiones perpetuâ oblivione sepulcræ in effectu perinde habentur, ac si nunquam fuissent factæ. Quidquid igitur earum intuitu immutatum est, in pristinum statum restitui debet; alias enim verbis quidem essent remissæ, & abolitæ, non autem reipsa, cum earum effectus perduraret.

XX.

Tenetur autem summus Imperans Amnestiam etiam rebellibus subditis promissam servare, cum fides data non tantum iusto hosti, sed & rebellibus subditis servanda sit, si cum ipsis quæ rebellibus actum sit; alias enim bello civili non aliter finis imponi poterit, quam per arma, & ruinas partium, ac cædes subditorum, quod ab omni ratione alienum est. Neque jus ex tali promissione subditis quaesitum, vi eminentis domini irritari potest; tamen enim omnia subditorum jura eidem (subjecta) sint, non aliter tamen summi Imperantes hoc alto, & eminenti dominio uti possunt, quam si vel necessitas Reipublicæ exigat, vel talis utilitas, quæ proximè ad limites necessitatis accedit. At in proposito neque Reipublicæ necessitas, neque talis utilitas ejus domini usum exigit, sed potius contrarium; si enim pactiones omnes cum rebellibus subditis initæ ex post irritari possent, armis semel sumptis in desperationem conjicerentur, ac extrema tentarent, nec ea prius deponerent, quàm ubi nullâ amplius ratione valerent resistere. *Grôt. lib. 3. cap. 19. §. 7.*

XXI.

Et quamvis promissio Amnestiæ injusto rebellium armorum metu sit extorta, summi autem Imperantes adversus actus metu injusto extortos se ipsos in integrum restituere possunt, declarando se non teneri stare promissis, in proposito tamen ne quidem restitutio in integrum locum habet; quia summus Imperans ipso iure Naturæ

Naturæ tenetur precare bonum Communitatis civilis, cui tantquam caput præest: non patitur autem bonum commune, ut is adversus Amnestiam rebellibus subditis promissam se ipsum in integrum restituat. Ex adverso jus Naturæ non præcipit, sed tantum permittit, ut summi Imperantes adversus actus metu injusto extortos se in integrum restituere possint. Lex autem permissiva legi præceptivæ in casu bellisimæ semper cedit, quia lex permittens ita demum permittere videtur, nisi aliud quid obstat, uti rectè tradunt Grot. *lib. 2. cap. 16. §. 29. num. 1. & Puffendorf. lib. 5. cap. 12. §. 23.*

XXII.

Contraria Amnestiæ sunt modi, quibus injuriæ ac offensiones oblivioni traditæ rursus reviviscunt. Ubi Amnestia, quæ hosti promittitur extero, separari debet ab eâ, quæ rebellibus subditis ex gratiâ indulgetur. Illa toties resolvitur, quoties pax rumpitur nam primum, & præcipuum caput omnis pacis est Amnestia: ergo pax rupta etiam Amnestia ex parte Innocentis resolvitur, licet fortè in uno tantum capite pax rupta sit; quia, ut alibi diximus singula pacis capita, per modum conditionis sibi invicem mutua inesse videntur; ac proinde pax vel in uno rupta, ex toto liberatur innocens. Hæc autem expirat quidem subditis in idem rebellionis scelus relapsis, si non aliter, quam sub hac expressâ conditione indulta sit, ut in casum relapsus priorum injuriarum, ac offensionum promissâ oblivio ipso facto sublata sit; si autem hæc conditio addita non sit, vix est, ut veteres injuriæ reviviscant, ut una cum novis vindicari possint, cum ejusmodi conditio restitutoria maxime odiosa sit, ac proinde remissioni injuriarum non aliter inesse videatur, quam si verbis fuerit expressa. Stryck. *supra cit. Dissert. 9. cap. 4. num. 9. Mey. Part. 5. Diss. 371.* Planè si pax cum rebellibus subditis conventa, & eidem inter cœtera capita etiam Amnestia inserta sit, hoc casu idem dicendum esse arbitror, quod paulo antè dixi, si pax ab extero sit rupta. Tamet si autem Amnestia uno, vel altero modo sublata

fit, veteres tamen injuriæ, ac offensiones non aliter vindicari possunt, quàm si illi, qui eas intulerunt, aut quoquo modo se participes reddidère, nondum decesserint, de quo alibi.

§. III.

De Obsidibus, Pignoribus, & Assuratoribus Pacis.

S U M M A R I A.

- I. Unde obsides dicti sint?
- II. Vocari etiam solent pignora.
- III. Accipitur vox obsidis, vel latè, vel strictè.
- IV. Describuntur in sensu stricto sumpti.
- V. Dividuntur in publicos, & privatos.
- VI. Quinam obsidem dare, & recipere possunt?
- VII. Obsides dari possunt omnes sine ullo discrimine.
- VIII. Subditi etiam inveniuntur obsides dari possunt.
- IX. Vasallus, nisi sinitus sit subditus, inritus dari non potest obses.
- X. Obses publicus datur in causa publica.
- XI. Quomodo Obsides differant à pignoribus, Fidejussoribus, & jure repressaliarum captis?
- XII. Qui ipse se Obsidem dedit, aut ab altero datus fidem de non fugiendo dedit, is fugere non potest.
- XIII. Utrum Obses à civitate datus fugere possit, si nulla fides de non fugiendo data sit?
- XIV. Obsides non sunt ferri.
- XV. Qui obsidem dedit, tenetur eidem damna resarcire, qua propterea perpeffus est.
- XVI. Parest quidem Obses ab eo, cui datus est, quoquo modo custodiri, non autem ob violatam à civitate fidem interfici.
- XVII. Non potest Obses in unam causam datus in aliam retineri.
- XVIII. Quibus modis obligatio Obsidum rursus tollatur?
- XIX. Pignorum obligatio non tam odiosa est, ut Obsidum.
- XX. Ad quid sponsores pacis obligentur?

I. Inter

I.

Inter accessiones pacis primò sunt obsides, quos Paulus ad Festum quasi obsides dictos esse existimat, eò quòd ob fidem præstandam, & servandam dentur. Alii verò eos ab obsidendo appellatos esse arbitrantur; quia ab eo, cui traduntur, arcuà custodià velut obsidentur.

II.

Vocari etiam solent pignora. Sic Cloeliam virginem unam ex obsidibus Regi Porsenzæ datis Liv. lib. 2. cap. 13. pignus pacis appellat, & lib. 22. cap. 22. de obsidibus Hispanis, *id unum*, inquit, *pignus inclinatos ad Romanam societatem omnium Hispania populorum animos morabatur, ne sanguine liberorum suorum culpa defectionis lueretur.* Germani quoque nostri obsidem non tantùm vocabulo *Gessell* exprimunt, sed & appellatione *Wandermann* utuntur. Schilter *de Obsid. cap. 1. §. 2. num. 4.*

III.

Accipitur vox obsidis vel latè, vel strictè. Latè accepta comprehenditur non tantùm illos, qui sponte se obsides pro altero dederunt, aut ab altero traditi sunt, sed eos etiam, quos alius ipsemet sumpsit. Sic C. Hostilius CXX. liberos Senatorum Arretinorum abripuit, & tanquam Obsides Romam deducendos C. Terentio tradidit. Liv. lib. 27. cap. 26. Sic etiam Joas Rex Israël post devictum Amasiam Regem Filios Principum Regni Judæ obsides abduxit. 4. Reg. 14. & 2. Paralipom. cap. 25. Strictè autem vox obsidis accepta illos tantùm comprehendit, qui vel se ipsos ultrò obsides dederunt, vel ab aliis traditi sunt, quos non ineptè conventionales appellare possumus; quia datio, & acceptio obsidis in speciem conventionis incidit. Et in hac acceptione

IV.

Describi possunt obsides, quòd sint personæ, quæ in securitatem fidei servandæ alteri traduntur, ita ut interim, donec fides liberata fuerit, ab eo detineri, & custodiri possint.

Dividuntur in publicos, & privatos. Publicos voco, qui in causa publica, privatos verò, qui in causa privata intercedunt. Sic Alexander III. Papa in *cap. 9. X. de Jurejur. refert*, Abbatem Trementensem quosdam ex Monachis obides dedisse creditoribus suo super Summa octo millium solidorum, ita ut si ipsi deficerent, illi Monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Sic etiam Honorius III. in *cap. 11. X. de Arbitr.* mentionem facit alicujus compromissi, cujus servandi causa obides dari fuisse. At hi privati obides ad præstis argumentum non pertinet.

VI.

Causa obsidis efficiens est dans, & recipiens. Dantem quod attinet, refert, utrum aliquis ipse sese pro altero obidem dare velit, vel alius. Se ipsum dare potest omnis, qui usum rationis, & libertatem habet morandi, ubi velit, & agendi, quod velit. Alii obides dare possunt non tantum, si summi Imperantes, sed & si inferiores sint potestates, veluti Belliduces, etiam minores, cum enim inducias breviores dare valeant, etiam pactas inducias datis obidibus firmare poterunt. Schilter. *cu. Dissert. cap. 2. §. 7. num. 26. & seqq.* Recipere obidem potest ille, qui alterum ad aliquid præstandum, faciendum, vel non faciendum obstrictum tenet, ubi enim nulla prorsus subest obligatio, frustra daretur, & reciperetur obies. Non tamen necesse est, ut obligatio dationem obsidis præcedat; aliquando enim ipsi dationi obsidis promissio implicita est, ita ut dando Obsidem primum nos obligemus, ad aliquid, ad quod antea non tenebamur.

VII.

Possunt autem in genere Obsides dari omnes sine ullo discrimine sexus, ætatis, aut dignitatis. Sic primò dari possunt non tantum masculi, sed & femine, velut ex Flor. *lib. 1. cap. 10. num. 7.* & Liv. *suprà cit. lib. 2. cap. 13.* apparet. Imò Tacit. *de Morib. German. cap. 8. num. 2.* putat, efficacius obligari animos civitatum, quibus inco obides puellæ quæ

quei nobilica imperantur. Deinde dari possunt noni christiani, qui mature iam sunt ætatis, sed etiam impuberes, ut rursus ex Liv. *cit. l. c.* eluceſcit, ubi Clœtia, quam Rex Persona obſidum, quos ipsa legere velle, donare se, dixit, productis omnibus impuberes elegisse dicitur. Denique ipsos Regum liberos haud raro obſides datos fuisse legimus. Sic Ehrabases partem proliæ Venonem Augusto firmandæ amicitiz obſidem misit. Tacit. *lib. 2. Annal. cap. 1. num. 2.* Sic etiam Franciscus L. Rex Galliz filios suos Franciscum Delphinum, & Henricum Aurelianensem Carolo V. Imperatori obſides dedit. Solet autem is, qui obſides imperat, quandoque certas personas exprimere, quæ dari debeant, vel non debeant. Posterioris exemplum occurrit apud Liv. *lib. 38. cap. 12.* ubi Romani inter condiciones pacis Aetolis etiam hanc præſcripserunt: *Obſides XL. arbitrati Cons. Rom. dato, ne minores XII. annorum, neu Majores XL. Obſes ne esto. Prator, Praefectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante Obſes fuerit apud Romanos.*

VIII.

Cœterum qui subditi sunt, etiam inviti dari possunt obſides, & quidem non tantum, si hostis potentior certos sibi dari postulerit, sed & si nullus adsit, qui sponte hoc onus in se suscipere velit; summo enim Imperio civili inest non tantum jus in bona, sed & in actiones subditorum, ac proinde summi Imperantes exigente necessitate, vel utilitate Reipublicæ non minus arbitrium agendi vel non agendi, quam bona singulis adimere possunt. Si tamen plures sint, qui obſides dari queant, & nihil intersit, quis ex eis detur, æquissimum erit, rem sorti committere, & si longiori fortè tempore detinendi sint, substitutis novis veteres liberare; quia & operam dare tenetur civitas, aut ejus Rector, ut onus hoc extraordinarium, quantum fieri potest, aliunde reponsetur. Hoc modo si res temperetur, nemo subditorum jure conqueri poterit. Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 52.* & Puffendorf *lib. 8. cap. 2. §. 2.*

IX.

Qui verò subditi non sunt, propter imperii in eos defectum obſides inviti dari haud possunt. Unde ultro sequitur, Vasallum, nisi

nisi simul subditus sit, non posse invicem à Domino directo obfidem dari; neque enim reverentia, & obsequium, quæ debet, hucusque pertingunt; quamvis fieri possit, ut Vassallus ipse pro Domino directo, licet ejus subditus non sit, se Obsidem dare teneatur; si nimirum hoc in litteris investituræ nominatim sit expressum, velut aliquando contingit. Cujac. *ad lib. 2. Feud. Tit. 7.*

X.

Objectum est causa, in qua Obses datur. Datur autem Obses publicus in causâ publicâ, puta, pro pace tenendâ, firmandâ amicitia, servandis foederibus, & aliis pactionibus publicis. Sic L. Cælius Legatus Romanus M. Trebellium Fregellanum in Penestras misit ad Obsides ab illis urbibus, quæ in amicitia cum fidè remanserant, accipiendos. *Liv. lib. 43. cap. 21.* Phraates, ut supra dictum, Filium suum Vononem Augusto firmandæ amicitiaæ obsidem misit, fidei popularium diffusus. *Tacit. lib. 2. Annal. cap. 1. num. 2.* Perseus Marcio Legato Romano obsides dedit, nihil fraudis fore in colloquio. *Liv. lib. 42. cap. 39.* Plura exempla silentio prætereo.

XI.

Forma consistit in differentia specificâ, quâ Obsides à pignoribus, Fidejussoribus, & jure repræsentiarum captis distinguuntur. A pignoribus differunt in eo, quòd pignori dentur res, qui autem Obsides dantur, personæ sunt; & quamvis jure Naturæ etiam homines liberi oppignorari possint, non tamen vice versâ res unquam tanquam Obsides dari queunt. A fidejussoribus verò differunt, quòd Obsides etiam inviti dari possint; Fidejussores autem non nisi suâ voluntate constituuntur. Deinde Fidejussores se non tradunt in custodiam creditori, uti traduntur Obsides. Præterea obligatio Fidejussorum ad hæredes transitoria est, non verò obsidum, ut infra dicemus. Illi denique qui jure repræsentiarum capti sunt, Obsides quidem dici possunt, si vox Obsidis latè sumatur; non tamen sunt obsides conventionales, de quibus solis in proposito nobis sermo est.

XII.

XII.

Effectus alius est ex parte Obsidis, alius ex parte ejus, qui obsidem dedit, alius denique ex parte ejus, cui obses datus est. Ex parte obsidis est obligatio non fugiendi; Et quidem si quis suâ sponte ipse se obsidem tradiderit pro altero, res extra controversiam esse videtur; quia dando se obsidem ipso facto promittere intelligitur, se fugituum non esse: multò minus fugere poterit, si ab altero quidem etiam invitus traditus sit, fidem tamen expressam de non fugiendo dederit, quò laxius habeatur; Si tamen is postea nihilominus arctiori commissus fuerit custodiæ, promissio hæc promittentem haud stringit, utpote facta sub conditione, aut modo, quæ causæ finalis rationem habet, deficiente autem conditione, aut cessante causâ finali etiam ipsa evanescit promissio. Quare perinde habetur, ac si de non fugiendo nulla fides fuisset data.

XIII.

Quid si, ergo nulla fides de non fugiendo data sit, an obses à civitate datus tali casu fugere poterit? Ita quidem existimat Grot. *cit. Cap. 20. §. 54.* eò quòd animus civitatis non videatur fuisse, civem obligandi, ne aufugeret, sed alteri tantum dandi facultatem, qualis vellet custodiæ. Ego tamen contrarium verius esse arbitror; qui enim obsidem dat, alterum de præstando eo, quod præstare tenetur, securum reddere vult. Securum autem non redderet, nisi obsidem obligare vellet ad permanendum. Deinde civitas obsidem, quem dedit, fugâ elapsum recipere, & retinere non potest, sed reposcenti restituere tenetur, ut ipse Grot. *cit. loc. tenet,* & rectè; qui enim obsidem dat, cum effectu dare intelligitur; Ergo non tantum facultatem custodiendi dare, sed & obsidem ad persistendum obligare velle censetur, donec id fuerit præstitum, pro quo obses datur; aliàs enim utique eundem fugâ elapsum recipere, & retinere posset, nec repetenti restituere teneretur. Unde factum Cloeliæ, quæ custodes frustrata inter tela hostium Tiberim tranavit, defendi haud potest, licet virtus in virgine laudanda sit. Quare Romani eandem etiam tanquam pignus pacis Regi Porcenti ex fœdere restituerunt. *Liv. Lib. 2. Cap. 13.* Atque huic sententiæ præter

Hennigel. adstipulantur etiam Budæus in *Select. Jur. Nat. & Gent. Exercit. ult. §. 56.* Schilterus *suprà alleg. Dissert. Cap. 7. §. 1. num. 5.* Clariss. Dn. Herz *de fid. pact. Cap. 2. §. 4. num. 53.* Ubi tamen addit, nolle se laqueum conscientie injicere obsidi, si in casu vacillantis paulatim fidei suæ civitatis, à qua datus est, fugam maturè circumspiciat, seque impendenti severioris fati periculo subducat. Rectè, si obsidi mortis, vel talis mali periculum imminet, quod eidem Jure Naturæ inferri nequit; si verò loco laxioris custodiæ, quâ hactenus gavivus est, arctior duntaxat in posterum custodia metuenda sit, nollem obsidi auctor esse, ut fugeret, maximè, si fugiendo gravioris mali periculo se exponeret. Sic obsides Tarentini è fuga retracti, & virgis cæsi, approbante populo de saxo dejiciebantur. Liv. *Lib. 25. Cap. 7.*

XIV.

Tamet si autem obsides fugere haud possint, non tamen servi fiunt; nec enim in servitutem, sed in pignus traduntur, cujus dominium in creditorem nequitiam transfertur, cui consequens est, quòd Jure Gentium & bona propria habere, & hæredibus testamento institutis relinquere possint, licet olim Jure Romano testari non poterant, sed defunctorum bona in fiscum cogebantur, nisi testandi licentiam vel expressè impetraverint, vel accepto usu togæ Romanæ ut cives Romani semper egerint. *L. 11. ff. Qui Test. fac. poss. L. 31. & 32. ff. de Jur. fisci.* Ratio in promptu est; quia scilicet obsides peregrini erant, quibus testari Jure Romano permissum non fuit. Hoc itaque jus Romanum de illis tantum obsidibus intelligi debet, quos Romani acceperant, non quos ipsi aliis dederant. Schilter. *alleg. Dissert. Cap. 9. per tot.*

XV.

Effectus ex parte obsidem dantis consistit in obligatione, quâ totum obsidi, tum ei, cui obsidem dedit, obstringitur. Obsidi obligatur ad hoc, ut eidem damna, quæ ob id, quòd obses datus sit, perpessus est, resarciat; nemini enim officium suum damnosum esse debet. Ei verò, cui obsidem dedit, ad hoc tenetur, ut ne, fide sua nondum liberatâ, obsidem dolo, aut machinatione liberet, ut

Phileas

Phileas Tarentinus fecit apud Liv. *Lib. 25. Cap. 7.* neve eundem fugā fortē elaplum recipiat, & retineat, sed reposcenti restituat.

XVI.

Effectus denique ex parte ejus, cui obses datus est, duplex occurrit. Primus stat in potestate obsidem quoquo modo custodiendi, ne is aufugere possit; quia tamen servus non fit, sed liber manet, utique humanitas dicitur, ut in liberaliori custodia servetur, & non fortē in vincula conjiciatur; & quamvis civitas, quæ obsidem dedit, promissis non steterit, sed fidem violaverit, obses tamen Jure Naturæ interfici nequit; quia ob delictum alienum nemo, qui innocens est, puniri potest. Certè cum dominium in vitam soli Deo sit reservatum, neque Civitas in vitam innocentis obsidis, neque obses ipse sup. consensu alteri in eandem jus dare potuit, licet multi populi hac in parte hallucinati olim aliter senserint, & ideo innocentes obsides propter ruptam à civitate fidem interfecerint, quod meritò aliis atrox vitium est. Unde Scipio apud Liv. *Lib. 28. Cap. 34.* *se non in obsides innocuos, sed in ipse, qui defecissent, serviturum, nec ab inermi, sed ab armato hoste pœnæ expediturum esse* dixit. Planè si obses innocens non sit, sed grave delictum admiserit, aut fidem à se datam in re magnâ fefellerit, is absque injuria puniri poterit, modò sumatur pœna delicto commensurata. Cum igitur is, cui obsides dantur, nihil præter custodiæ jus in eos habeat, ideò multi nequidem obsides poposcerunt, aut oblatos recipere voluerunt, ut Paul. Diacon. *Lib. 3. Miscell. Cap. 16.* refert.

XVII.

Alter effectus ex parte ejus, cui obses datus est, consistit in obligatione, obsidem impletâ conditione, & præstito eo, propter quod datus est, restituendi, nec in unam causam datus in aliam retineri poterit; odiosa enim est obsidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia si inviti dentur, ex facto alieno venit, & ideo strictam recipit interpretationem. Planè si in aliâ causâ à civitate, quæ obsidem dedit, justitia fuisset denegata, vel malitiosè protracta, obses quidem retineri posset, non tamen vi præcedentis dationis, & ex eâ natæ obligationis, sed jure represaliarum, quod
 C c c 2 ipsum

ipsum tamen ne fiat, *Grot. cit. Cap. 20. §. 55.* caveri posse existimat, si pactum adjiciatur de obsidibus reddendis, ubi id impletum erit, cujus nomine dantur. At vix hæc cautio sufficiens esse videtur; licet enim tale pactum non fuerit adjectum, tamen is, cui obsides dati sunt, obligatus est, ut post impletam promissionem eos restituat, ac proinde pactum hoc de reddendis obsidibus non arctius eundem obstringit, quam is antea obstrictus erat. Nisi ergo expresse conventum sit de non retinendis obsidibus in aliam causam, quam cujus gratia dantur, non satis illis cautum esse videtur, ut recte advertit *Ziegler. ad cit. §. 55.*

XVIII.

Contraria sunt modi, quibus obligatio obsidum rursus tollitur. Tollitur autem I. Si id impletum fuerit, propter quod dati sunt. II. Lapsu temporis, si scilicet ad certum tempus dati sint, ita ut eo elapso non amplius teneantur. III. Morte obsidis; licet enim fidejussoris obligatio morte ejus non expiret, sed in heredem transeat, aliud tamen obtinet in obligatione obsidis, quæ cum persona ejus expirat, nec in heredem transitoria est. Ratio disparitatis stat in eo, quod obligatio obsidis solam personam respiciat, cum libertatem morandi, ubi velit, & agendi, quod velit duntaxat constringat; obligatio autem fidejussoris bona respicit, ac eo tendit, ut creditor, debitore principali non solvente, id, quod sibi debetur, à fidejussore consequatur. Si tamen obses decesserit, priusquam id, ob quod datus est, fuerit impletum, civitas, quæ obsidem dedit, alteri, si petat, loco demortui alium dare tenetur. IV. Obligatio obsidis tollitur, si is danti succedat, & debitor principalis fiat; obsides enim perinde, ut fidejussores, accedunt obligationi alienæ, non propriæ, interim tamen alium pro se substituere tenentur, ubi id fuerit postulatum. *Puffendorf. Lib. 8. Cap. 8. §. 6.* V. Denique obses liberatur, si obligatio principalis quocunque demum modo fuerit extincta; sublato enim principali etiam perit accessorium. Sic si captivus, sicut obses ad invisendos fortè propinquos, fide de redeundo data, in patriam dimissus sit, & alius pro eo se tanquam obsidem obligaverit, ille autem, antequam rediret, decesserit, obses pro eo datus liberatus erit; quia extincta est obligatio principalis, cum

cum mortuus non possit amplius reverti. Similiter si duo Reges fœdus personale inter se percusserint, eoque nomine obsides dederint, mortuo uno obsides haud amplius tenentur; cum obligatio, quæ ex fœdere personali nascitur, in successorem non transeat, sed cum persona paciscentis expiret; si autem fœdus sit reale, obses non liberatur, licet Rex, qui fœdus inivit, decesserit; quia obligatio ex fœdere reali nata morte paciscentis non expirat, sed in successorem transit, vel directè, si Regnum sit patrimoniale, vel saltem indirectè, seu mediante civitate, si hæreditarium sit, vel lineale. Grot. *cit. Cap. §. 56. & 57.*

XIX.

Secundò pactioni pacis accedere possunt etiam pignora, veluti si conventum sit, ut urbs quædam pignoris jure retineatur, donec sumptus in bellum facti ab altero fuerint refusi, aut aliæ conditiones pacis impletæ. Est autem pignorum obligatio non tam odiosa, ut obsidum, & ideo pignora etiam ob aliud debitum retineri possunt, quàm propter quod data sunt, secus, ac supra de obsidibus dictum est. Ratio disparitatis stat in eo, quod res natæ sint, ut teneantur, non autem personæ. Grot. §. 59.

XX.

Tertiò conventioni pacis accedere etiam solent affecuratores pacis, qui operam se daturos esse spondent, ut, quæ utrinque conventa sunt, serventur; quam sponsonem vulgò Guarantiam pacis appellant. Fit autem hæc sponso vel ab ipsis, qui pacem inter se pacti sunt; si ex unâ, & alterâ parte plures sint pacis socii, & confortes, velut factum est in Pacificat. Osnabrug. *Art. 17. §. 5. & 6. & Monaster. Art. 16. §. 115. & 116.* vel à Tertio, ut priore sæculo pacis inter Regem Gallia, & Electorem Brandenburgicam jnitæ Guarantiam Rex Suecia suscepit. Tenentur igitur sponsores pacis operam dare, ut, quæ utrinque conventa sunt, serventur, adeo ut perfidum tandem vi etiam armatâ ad servandas pacis Leges compellere queant, si monita, & alia leniora remedia non sufficiant. Et quamvis Guarantia sponso non videatur stricto jure obligatus esse, ut denuntiationem præmittat bello, quod perfido pacis Violatori tandem

dem inferre vult; æquius tamen esse cenſeo, ut eidem ſaltem denuntiet, ſe ad extremum ea, quæ Guarantiæ ſponſorem decent, pro pace conſervandâ executurum eſſe. Ulteriùs autem ſponſoris officium ſe non extendit, quàm ut pacis ruptorem eò adigat, ut iſ Leges pacis adimpleat, damna illata reſtituat, & de non ampliùs in poſterum contraveniendo idoneam cautionem præſtet. Unde ſi pax rupta non ſit, ſed ex novâ cauſâ alteri bellum inferatur, ſponſor in vaſo vi ſponſionis auxilium ferre non tenetur, licet ſi injuſtè in vaſum eſſe credat, eundem, ſi velit, juvare poſſit. Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 8. §. 7. in fine.*

§. IV.

De Neutralitate.

S U M M A R I A.

- I. *Afferatur Synonymia Neutralitatis.*
- II. *Describitur Neutralitas.*
- III. *Dividitur primò in ſimplicem, & partitam.*
- IV. *Secundò in Generalem, & ſpecialem.*
- V. *Tertiò in abſolutam, & reſtriçtam.*
- VI. *Quinam neutralitatem amplecti, vel paciſci poſſint?*
- VII. *Qui neutri bellantium parti ſubjecti ſunt, injuſti cogi non poſſunt, ut neutrarum ſint partium.*
- VIII. *Utrùm Neutralitas paciùs, vel ſocietas armorum ſit eligenda?*
- IX. *Quid poſtulet Natura vera Neutralitatis?*
- X. *Quid ſi neutralis, perpentiſ omnibus, bellum ex parte unius juſtum, ex parte alterius injuſtum eſſe credat?*
- XI. *Utrùm Neutrales ſalvâ Neutralitate merces, & res alias uni parti advehere, & vendere poſſint?*
- XII. *Utrùm neutralis arma, cæterasq; res, qua in bello uſum habere poſſunt, ſaltem alteri Neutrali advehere, & vendere queat?*
- XIII. *Adducitur forma Neutralitatis.*

XIV. *Quod-*

- XIV. *Quòdnam sit officium bellantium erga Neutrales?*
 XV. *Utrum aliquando locam in Solo Neutrali situm occupare liceat?*
 XVI. *Quibus modis Neutralitas desinat?*

I.

AFFine conventioni pacis est pactum de servandâ neutralitate, quæ & quies in turbis, quies in bello, declinatio bellicæ societatis, mediætas in bello, via media appellari solet. Bœcler. *Dissert. Quies in turb.* Obrecht. ad Grot. *Lib. 3. Cap. 17. §. 1.* Liv. *Lib. 32. Cap. 21. propè fin.* ubi Aristhenes Prætor Achæorum ad suos perorans inquit; quòd Cleomedon Philippi Legatus modo tanquam mediætam, & tutissimam vobis viam consilii, ut quiesceretis, abstineretisq; armis, ostendebat, ea non mediæ, sed nulla via est; quid enim aliud, quàm præda victoris erimus?

II.

Describi potest Neutralitas; quòd sit status, bello inter duos, plurésve exorto, quiescentium.

III.

Dividitur I. in simplicem, & pactitiæ. Simplex dicitur, quæ nullâ super hoc factâ pactiõne erga bellantes servatur, Pactitiæ verò, quæ in pactum deducta est; expedit enim quandoque cum utrâque parte bellum gerente fœdus inire, ita ut cum utriusque bonâ voluntate bello abstinere, & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. Grot. *cit. Cap. 17. §. 3. num. 3.*

IV.

Dividitur II. in Generalem, & Specialem. Generalis est, quâ integer aliquis populus gaudet: Specialis verò, quæ certæ tantum populû parti, veluti civitati alicui particulari conceditur; prout superiore sæculo civitati argentinenfi à Gallis approbante Cæsare concessam fuisse constat.

V. Dividi-

V.

Dividitur III. in absolutam, & restrictam. Absoluta est, quæ utramque partem bellantem in omnibus æquat: Restricta verò, quæ in uno, alteròve uni tantum bellantium favet, in cæteris autem, jus æqualis amicitiae erga utrumque observat, quod non nisi speciali pacto fieri potest. Vitriar. *ad cit. Cap. 17. Quæst. 4.*

VI.

Causa efficiens Neutralitatis sunt, qui eam amplectuntur, vel paciscuntur. Possunt autem eandem illi demum amplecti, vel pacisci, qui neutri bellantium parti subjecti sunt; qui enim subditi sunt, citra consensum ejus, cui subjecti sunt, neutrales esse haud possunt. Sic status Imperii Romano-Germanici nequeunt in bello, quod Imperii nomine geritur, neutralitatem amplecti, vel pacisci, sed cogi possunt, ut militem in matriculo Imperii, vel in comitiis assignatum mittant. Vitriar. *ubi supra Quæst. 6.*

VII.

Ex adverso, qui neutri bellantium parti subjecti sunt, inviti cogi haud possunt, ut neutrarum sint partium, nisi quis ad amplectendam neutralitatem antea se obligaverit; seclusis enim pactio- nis, & fidei vinculis cuique liberum est, inter exterorum dissidia quiescere, vel uni bellantium parti accedere. Vitriar. *cit. Quæst. 6.*

VIII.

Utrum autem neutralitas potius, vel societas armorum eligenda sit? non facile dixeris. Neutralitatem scadere possunt tranquillitatis, & pacis publicæ amor, bellorum incertus exitus, mala innumera, quæ bellum post se trahit. Dissuadere verò odium, quod neutrales incurrunt, dum bellantibus plerumque inveniuntur tanquam ignavi, vel callidi, periculum, ne partis potentioris, & victoris tandem præda fiant, spes auxilii in simili eventu, & si quæ plura ejusmodi sunt. Certè neutralitas nec amicos facit, nec inimicos tollit. Mihi in hac quæstione politica media arridet sententia, quæ censet, neutralitatem non semper amplectendam, nec semper repudian-

puđiandam, sed probè expendendum esse, quid magis expediat Reipublicæ; nam aliquando salus publica, tanquam suprema Lex, magis imperat quietem, quàm armorum societatem; aliquando verò contrà magis postulat, ut arma sociemus cum eo, quem justam bellandi causam habere credimus, quàm ut ignavi quiescamus, & cum nostro periculo innocentem opprimi sinamus, præsertim si prius tentata sit concordia, & æquas pacis conditiones alter superbe recusaverit.

IX.

Objectum neutralitatis sunt ea, quæ illi, qui extra partes esse volunt, omittere, aut facere debent. Postulat autem natura veræ neutralitatis, ut nihil faciant, quo alteri parti favere, alteram odisse merito suo credantur, sed utrique æquos se præbeant, non unam impediant, alteram sublevent, unius legionibus comœatum suppeditent, alteri negent, uni ex agro suo milites conscribere permittant, alteram partem prohibeant, uni transitum concedant, alteri denegent, sed quod uni permittunt, & alteri permittant, quod uni negant, etiam alteri negent. Atque hoc expeditum esse videtur, si causa bellandi utrinque dubia sit.

X.

Quòd si verò bellum perpensis omnibus, ex parte unius justum, ex parte alterius injustum esse credat neutralis, tum nihil facere poterit, quo validior fiat is, qui improbam causam fovet, aut quo justum bellum gerentis motus impediatur, ut rectè tenet Grot. *dict. Cap. 17. §. 3. num. 1.* à quo malè dissentit Bœcler. *alleg. Dissers. vers. si quis porro neutralium &c.* quia bello, quod aliquis injustum esse judicat, cooperari haud licet. Sed nec ei, qui justum, piùmque bellum gerit, aliquid permittere potest, quo is adjuvetur, alter verò dometur, nisi neutralitatem exuere, & sese injuriâ lacessito adungere velit. Officium ergo neutralis in tali rerum statu in hoc situm erit, ut neutri bellantium parti in præjudicium alterius aliquid concedat, sed respectu utriusque negativè se habeat, & nudus spectator sit, quod ei, qui à belligerantibus longius dissitus est, haud difficile accidet; si verò confinis sit, eum rectius facturum,

D d d

opinor,

opinor, si potius cum illo, qui justam bellandi causam habere creditur, arma sua conjungat, quam ut quiescendo oppressæ innocentiz testem duntaxat agat; imò si quis absque gravi damno suæ Reipublicæ innocentem ab injuria defendere possit, etiam ad hoc ex Lege charitatis obstrictus erit.

XI.

Illud non satis expeditum est, utrum neutrales salvâ neutralitate merces, & res suas uni parti advehere, & vendere possint? sunt enim, qui belli rigorem, sunt contra, qui commerciorum libertatem defendunt. Mihi placet mediâ viâ incedere, & cum Grotio *Lib. 3. Cap. 1. §. 5.* distinguere inter res; sunt enim quædam, quæ in bello tantum usum habent, ut arma, & instrumenta bellica; sunt, quæ in bello nullum habent usum, ut quæ voluptati inserviunt, sunt denique quæ & in bello, & extra bellum usum habent, ut pecuniæ, commeatus, naves, & quæ navibus accedunt. Res primi generis salvâ neutralitate uni bellantium parti advehi non possunt, sed hostium numero habetur, qui ad bellum necessariæ hosti subministrat. Secundi generis res querelam non habent, quia nihil conferunt ad bellum. In tertio genere distinguendus erit belli status; nam si adversus illud periculum, quod ex ejusmodi rebus mihi imminet, me aliter tueri non possum, nisi eas intercipi-am, necessitas mihi jus dat, illas intercipiendi, sub onere tamen restitutionis, nisi causa alia accedat. Si verò rerum subvectio juris mei executionem impediverit, idque, qui advexit, facile scire poterit, ut si oppidum obsessum tenebam, aut portus clausos, & jam deditio, vel pax expectabatur, tenebitur ille mihi de damno culpâ dato, & ad modum damni dati res quoque ejus capi, & dominium earum debiti compensandi causâ quæri poterit. Si autem damnum nondum dederit, sed dare voluerit, jus habeo, rerum retentione eum cogendi, ut de futuro obsidibus, pignoribus, vel alio modo mihi caveat. Ita Grot. quem sequitur Vitriar. *Quæst. 5.*

XII.

Alia quæstio est, utrum neutralis arma, cæterasque res, quæ in bello usum habere possunt, saltem alteri Neutrali advehere, & vendere

dere queat? Puto, interesse, utrum satis constet, quod ejusmodi res ad hostem meum deventuræ sint, vel utrum periculum imaginarium tantum, & non satis certum sit. Hoc casu advehit, & vendere potest, nec mihi illas intercipiendi jus est; alias enim libertas commerciorum nimis restringeretur. Illo autem casu, si aliter impedire nequeam, ne ejusmodi res ad hostem meum deveniant, rursus necessitas mihi jus dat, illas intercipiendi, frustra que Neutralis, qui tales res alteri neutrali advehit, libertatem commerciorum præterdit; dominium tamen rerum interceptarum mihi vindicare haud poterò, præsertim si advehens ignoret, quod ad hostem meum sint deferendæ. Vitriar. *Quæst. 6.*

XIII.

Forma neutralitatis consistit in eo, quod Neutralis bello inter duos, pluresve exorto quiescat, & nec unum, nec alterum bellantium adjuvet, sed pacem cum utroque agat, ita tamen, ut si & illi inter se in pace viverent, major commerciorum libertas foret.

XIV.

Effectus Neutralitatis consistit in officio tum Neutralium, tum Bellantium. Quòdnam officium Neutralium sit, supra dictum est. Officium autem bellantium stat in eo, ut ne ullum actum hostilem vel in territorio, vel adversus personas neutrales, aut circa earum res exerceant, ac proinde non tantum neminem eorum, qui medii in bello sunt, offendere, vel capere, nec eorum bona, & res vastare, vel occupare possunt, sed ne hostem quidem in loco neutrali existentem violare, aut oppugnare permissum erit. Jure igitur Batavos, qui ad initium prioris sæculi Hispanos jam in Portu Doberniensi constitutos nondum cessabant infestare, ob hæc causa criminati sunt Britanni, nec aliud reperit Grot. *Lib. 14. Histar.* quod pro Batavis suis diceret, quam ut excusando victoriæ impetunt, culpam fateretur, Bœcler. *cit. Dissert. vers. sicut autem &c.* Aliter fecere Carthaginenses, qui adversus Scipionem in portu Regis Syphacis nihil hostile tentarunt, ut refert Liv. *Lib. 28. Cap. 17.*

XV.

Planè si moraliter certum sit periculum, ne hostis locum aliquem in Solo pacato situm invadat, & inde irreparabilia alteri damna inferat, potest is eundem pravenire, & locum illum occupare, modo duo concurrant. Primum est, ut justum bellum gerat; qui enim impium bellum gerit, ne hostilia quidem, multò minus amica loca sub ullo prætextu occupare potest. Alterum est, ut hoc periculum non possit aliter evitari. Unde Domino prius denuntiare oportet, ut ipse locum illum custodiat, oblati etiam cum in finem sumptibus, aut, si malit, eundem inutilem reddat ad recipiendâ præsidia, quorum unum si facere velit, & ita periculum cesset, locum neutrale occupare permissum haud est. Sed nec plus sibi sumere potest, qui talem locum occupavit, quam præsidia exigat necessitas; quia malum hic est, quidquid vel minimum abit à necessitate. Quare sufficere debet nuda loci custodia, relicta verò Domino jurisdictione, & retribus, reddenda rursus, simul atque necessitas illa cessaverit; & licet fortè in ejus loci munitionem sumptus quosdam fecisset, ad eorum tamen refusionem Dominus, nisi ipse eos facturus erat, haud tenetur, nec obtentu factorum sumptuum ultra necessitatem tali loco incumbere potest; quia illum muniendo non ejus meliorationem, sed propria Regionis defensionem spectavit. Confer. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 10. & ibi Vitriar. Quæst. 27. & 28. Puffendorf. Lib. 2. Cap. 6. §. 2.*

XVI

Contraria Neutralitatis sunt Modi, quibus ea rursus desinit. Desinit autem I. Bello cum pace commutato; Neutralitas enim suapte naturâ bellum præsupponit; eo igitur finito etiam Neutralitas desinit. II. Si, qui medius fuerat, uni bellantium parti se adjungat, vel eam quoquo modo adversus alteram juvet; facta tamen privatorum Neutralitatem non tollunt, nisi publicè imperata sint, aut saltem probata dici possint, sicut nec pacem aliter rumpunt.

CAP.

CAPUT III.

De Jure Fœderum.

Tertium jus libertatis Naturalis est jus fœderum, quorum summa in Republica utilitas, summa necessitas est; nullam enim reperies civitatem adeo validam, quæ non aliquando aliorum extra se ope vel ad commercia, vel ad arcendas multarum externarum Gentium junctas in se vires indigere possit. Unde etiam à potentissimis populis, & Regibus fœdera appeti videmus. Coniungunt sanè fœdera arctiori amicitiz vinculo animos, augent potentiam, præstant securitatem, conciliant Magnificentiam, & Majestatem, metum incutiunt adversariis, eosque à pruritu inferendarum injuriarum deterrent, & ut paucis multa dicam, & pacis, & belli temporibus inserviunt. Fœderibus affines sunt sponsiones: unde præfens Caput in duos §. §. dividimus. Primus aget de Fœderibus: alter de sponsionibus. Sit igitur

§. I.

De Fœderibus.

SUMMARI A.

- I. *Describuntur fœdera.*
- II. *Dividuntur primò in ea, quæ nihil aliud continent, quàm quod juris est naturalis, & ea, quæ juri naturali aliquid adjiciunt.*
- III. *Fœdera posterioris generis vel sunt aequalia, vel inæqualia: utraq, vel ad commercia pertinent, vel ad belli communitatem, vel ad res alias.*
- IV. *Fœdera inæqualia promittuntur vel ex parte digniori, vel minus dignâ, & hæc vel fiunt cum imminutione summæ Imperis, vel sine ejus imminutione.*
- V. *Utrum bellum etiam defensivum prohibitum sit, si in fœdere cautum fuerit, ne unus populus alteri injussu bellum gerat?*

- VI. *Fœdera inaequalia, quae sine immixtione summi Imperii sunt, continent vel onera transitoria, vel permanentia.*
- VII. *Dividuntur secundo in perpetua, & temporalia.*
- VIII. *Tertio in defensiva, offensiva, & mixta.*
- IX. *Quarto in realia, personalia, & mixta. Quanam sint realia?*
- X. *Quanam personalia? ubi refutantur illi, qui fœdera omnia cum Regibus contracta personalia esse contendunt.*
- XI. *Quomodo obligatio fœderum in successores transeat?*
- XII. *Ut populus obligetur, sufficit, quod Rex probabilem rationem habuerit, fœdus tale contrahendi, licet res speratum effectum forsita non sit.*
- XIII. *Fœdus non obligat in casu, quo illud ad publicam perniciem vergere incipit.*
- XIV. *Fœdera realia etiam in eum transeunt, qui jure belli in Regnum successit.*
- XV. *Quinam tum proprio, tum alieno nomine fœdera contrahere possint?*
- XVI. *Christianis per se illicitum non est, etiam fœdera bellica societatis cum infidelibus contrahere.*
- XVII. *Si verò talia fœdera cum suis circumstantiis considerentur, vix unquam licita erunt.*
- XVIII. *Super quibus fœdera soleant iniri?*
- XIX. *Adducitur forma fœderum intrinseca, & extrinseca.*
- XX. *Qui ipse domi periclitatur, auxilium fœdere promissum mittere non tenetur.*
- XXI. *Uti nec, si nulla prorsus spes sit boni exitus;*
- XXII. *Aut bellum, quod fœderatus gerit, injustum sit.*
- XXIII. *Valida est conventio, ut nulli fœderatorum cum hoste communi seorsim pacem inire liceat.*
- XXIV. *Si plures bellum gerant, utri potius opem ferre debeat, qui utrique fœderatus est?*
- XXV. *Utrum Rex post initum fœdus à subditis Regno pulsus auxilia in fœdere promissa petere possit?*

XXVI.

XXVI. *Utrum fœdus, quo cautum fuit, ut utriusque sortis ab utriusque tati sint, etiam ad fœderes pertineat?*

XXVII. *Quibus modis fœdera rursus dissolvantur?*

I.

Describi possunt fœdera, quod sint conventiones publicæ inter summos Imperantes quæ tales, in communem, vel alterius utilitatem inicit. Ajo, quæ tales, non quod fœdera pangantur vi Imperii, quod quis habet in subditos, sed ut excludantur conventiones, quas summi Imperantes instar privatorum de negotiis privatis inter se celebrant, licet ejusmodi conventiones jam ex eo etiam capite exclusæ sint, quod non possint accenseri pactionibus publicis.

II.

Dividuntur I. in ea, quæ nihil aliud continent, quàm quod jam antea erat juris naturalis, veluti sunt fœdera de simplici humanitate invicem exhibendâ, & noxâ non inferendâ, & ea, quæ juri naturali aliquid adjiciunt. Possent quidem fœdera prioris generis videri esse inutilia. At non ita est; nam primò, quæ ex solâ humanitate debentur, non debentur ex jure perfecto, nisi in pactum deducantur. Deinde apud multos exigua est juris naturalis reverentia, quæ autem pacto expresso promissa sunt, si non ex amore justitiæ, saltem famæ causâ, quâ Regni stat authoritas, magis servari solent. Porro, quæ juris naturalis sunt, pacto magis declarari, & determinari possunt. Denique datæ olim sunt Gentes, & fortè etiamnum dantur, quæ in externos prædas agere, nullo etiam indito bello, pro licito habent, cum quibus tale fœdus inire non tantum utile, sed & necessarium est. Grot. *Lib. 2. Cap. 15. §. 5.*

III.

Posterioris Generis fœdera vel sunt æqualia, vel inæqualia. Æqualia dicuntur, quæ utrinque eodem modo se habent. Inæqualia verò, quæ se habent modo inæquali. Utraque vel ad commercia pertinent, vel ad belli communitatem, vel ad res alias. Æquales de commerciis pactiones variæ esse possunt, veluti ne utrinque

utrinque ullum solvatur vectigal, aut ne majus solvatur, quam in-
 praesens, aut ne supra certam quantitatem, aut ne plus solvatur,
 quam à civibus, & quae sunt similia. Foedera aequalia, quae ad bel-
 licam societatem pertinent, sunt e. gr. ut utrinque praestentur pa-
 tria auxilia militum, navium, aut alterius apparatus bellici. Aequa-
 lia circa res alias sunt e. g. ut neuter in confinio arcem exstruat,
 vel hosti alterius transitum concedat &c.

IV.

Foedera inaequalia promittuntur vel ex parte digniori, uti si po-
 tentior auxilia promittat, nec restipuletur, aut majora saltem pro-
 mittat, quam alter. Ex parte vero minus digna, si foederatus in-
 ferior plura teneatur praestare, quam ab altero recipiat. Et haec fi-
 unt vel cum imminutione summi Imperii, vel sine ejus imminutio-
 ne. Cum imminutione summi Imperii junctum erat foedus
 Romanos inter, & Poenos in fine belli punici secundi initum, in
 quo cautum fuerat, ne Carthagenenses in Africa, neve extra Afri-
 cam injussu populi Romani bellum gererent. Liv. Lib. 30. Cap. 37.
 Quod tamen non ita accipiendum est, quasi ipsa potestas belli ge-
 rendi in actu primo considerata Reipublicae Carthagenensium hoc
 foedere adempta, & ad Romanos translata fuerit; sed quod libe-
 rum antea juris belli gerendi exercitium hac conventionem saltem re-
 strictum, & modus habendi imminutus fuerit re ipsa manente;
 non enim Carthagenensibus interdictum fuit, ne omnino bellum
 gererent, sed ne injussu populi Romani. Uti igitur Rex, qui in-
 aditu Regni subditis suis promittit, quod absque eorum consensu
 nolit bellum gerere, propterea ipsam potestatem non communicat
 subditis, ita nec Respublica Carthagenensis Romanis ipsam belli ge-
 rendi potestatem communicasse intelligitur. Confer. Hennigef. ad
 Grot. civ. Cap. 15. §. 7. Simile foedus inter Romanos, & Philippum
 Macedoniae Regem initum fuit; nam inter Leges, quas Romani ei-
 dem praescripserant, & haec erat: *Bellum extra Macedonia fines ne
 injussu Senatûs gereret Philippus.* Liv. Lib. 33. Cap. 16. ubi tamen

V.

Quaeri potest, utrum vi talis foederis, in quo scilicet conven-
 tum est, ne unus populus alterius populi injussu bellum gerat, pro-
 hibitum

hibitum duntaxat sit, vim armatam inferre, vel etiam jam illatam repellere? utroque enim casu bellum geri dicitur. Puto talem conventionem ita interpretandam esse, ut bellum inferre tantum prohibitum esse intelligatur; non etiam illatum propulsare; nimis enim durum foret, libertatem naturalem adeo coarctare, ut nequidem adversus vim sibi illatam se defendere licitum sit. Hinc Carthaginenses ad Consules Romanos, *gessimus, inquit, bellum, sed lacessiti, sed coacti. Ad hoc foederis vestri caput negligendum vi, ac necessitate subacti sumus.* Et sanè Romanorum scopus non erat, Pœnos, & Macedones vicinorum injuriis exponere, aut propriis viribus iisdem securitatem præstare, sed eos tantum ita constringere, ne per bella fines suos dilatare, & vires augere possent. Aliter olim Latini sensisse videntur; cum enim æqui latinum agrum invassissent, oratores Latinorum à Senatu petière, ut aut mitterent subsidium, aut se ipsos tuendorum finium causâ capere arma sinerent. *Liv. Lib. 2. Cap. 30. Confer. Grot. cit. Lib. 2. Cap. 10. §. 14. & Puffendorf. Lib. 5. Cap. 12. §. 15.*

VI.

Fœdera inæqualia, quæ sine imminutione summi Imperii fiunt, continent onera vel transitoria, seu talia, quibus simul & semel licet defungi, veluti stipendia alterius militibus solvere, sumptus belli restituere; certam summam pecuniæ multæ loco numerare, mœnia; & arces diruere, locis quibusdam decedere; obsides, naves, arma tradere &c. vel permanentia, & duratura, ut Majestatem, & Imperium alterius conservare; hostes eosdem habere, quos habet alter, non dare transitum, vel commeatum exercitui, cum quo alter bellum habet, non ædificare certis locis arces, non habere naves ultra definitum numerum, & si quæ sunt similia, de quibus videri potest *Grot. supra cit. Cap. 15. §. 7. num. 3.*

VII.

Dividuntur H. in perpetua, & temporalia. Perpetua sunt, quæ vel discretis verbis in perpetuum, vel saltem absque definitione certi temporis simpliciter panguntur. Temporalia verò, quæ vel ad certum tempus, vel ad expediendum certum, ac determinatum negotium

rium contrahuntur; finito enim negotio, cuius causâ inita sunt, expirant. Fœdera commerciorum solent esse perpetua; Bellicæ societatis verò plerumque sunt temporalia.

VIII.

Dividuntur III. quæ bellicæ societatis sunt, in defensiva, offensiva, & mixta. Exempla suppeditat tum vetus, tum recens historia.

IX.

Dividuntur IV. in Realia, personalia & mixta. Realia in successores transeunt; personalia verò cum persona paciscentis expirant. Sic fœdera, quæ cum populo libero ineuntur, omnia suapte naturâ realia sunt, quia subjectum est res permanens; idem enim semper populus manet, tametsi prioribus extinctis alii successerint. *L. 78. ff. de Judic.* Imò etiam si status popularis in Regnum mutetur, fœdus tamen perdurat; quia manet idem corpus, utut forma Republicæ mutata sit, nisi fortè fœdus præsentis statûs conservationem pro fine suo habeat, velut si duo populi liberi tuendæ libertatis causâ fœdus inter se percusserint, quò casu, si status popularis in Regium mutetur, fœdus utique expirat, cum finis fœderis cesset. Deinde etiam fœdera cum Regibus contracta toties realia sunt, quoties vel facta sunt in bonum Regni, vel ex verbis, materia, aut causâ impulsivâ fœderis apparet, eam paciscentium mentem fuisse, ut & in successores transeant. Sic fœdus, quod expressis verbis vel in perpetuum, vel ad certum tempus, vel cum Rege, & ejus successoribus factum est, reale esse patet. *Grot. Lib. 2. Cap. 16. §. 16. num. 1. & 2. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 9. §. 6. & 7.*

X.

Si verò fœdus commodum personæ ipsius Regis directè respiciat, veluti ut ipse in possessione Regni defendatur, tunc fœdus saltem respectu ipsius utique personale est, nec eò mortuo ad ejus successorem extenditur. In dubio autem, si in utramque partem pares sint conjecturæ, fœdera favorabilia, ut quæ pacis, vel commerciorum, aut se tuendi causâ facta sunt, realia esse creduntur; odiosa

odiosa verò, ut sunt bellica fœdera offensiva, censentur esse personalia. Interim in consuetudinem jam abiit, ut fœdera etiam indirectè realia, mutato Rege, verbis saltem generalibus renoventur. Falluntur igitur, qui fœdera cum Regibus contracta omnia contendunt esse personalia, nulla realia, eò quòd jurejurando, velut firmamento innitantur; juramenti autem vis personam jurantis non egrediatur; tametsi enim fœdera juramento firmari soleant, tamen & sine eo paciscentes obligant, ac proinde juramentum obligationi justitiæ, quæ ex conventionè nascitur, tantum superaddit obligationem Religionis, quæ licet personam jurantis non egrediatur, illa tamen in successores transire potest. Vid. Grot. *cit.* §. 16. num. 2. & seqq. & Puffendorf. *dict.* Cap. 9. §. 7. & 8.

XI.

Transit autem fœderum obligatio in successores vel directè, vel indirectè. Directè, si Regnum sit patrimoniale, licet fortè is, qui ex voluntate defuncti expressâ, vel præsumptâ in ejusmodi Regnum successit, cæterorum bonorum hæres non existat, sed illa ad alios devenerint, modò fœdus Regni causâ contractum sit. Indirectè autem obligatio ex fœdere reali nata in successorem transit, si Regnum sit hæreditarium, vel lineale; qualibet enim communitas non minus, quàm personæ singulares, jus habet se obligandi per se, vel majorem sui partem, quod unam cum Imperio per necessariam consequentiam transfertur in Regem, utpote ad exercendum Imperium omnino necessarium. Si igitur Rex cum altero Regni causâ fœdus contrahat, non tantum ipse, sed & civitas, cui tanquam caput præest, obligatur, à qua deinde obligatio in successorem derivatur, quippe qui ab ea jus Imperii accepit. Confer. Grot. *Lih.* 2. Cap. 14. §. 10. & 11.

XII.

Non tamen hæc potestas populum obligandi, quæ unâ cum Imperio in Regem transit, infinita est; cum tam immensa potestas ad conservandam, vel promovendam felicitatem Reipublicæ necessaria hæud sit, sed nec eò usque restringenda erit, ut fœdus tunc demum ratum sit, si utiliter initum fuerit; nam ad tales Angustias Imperantem

rantem redigere, ipsi Reipublicæ periculosum foret. Quare nec censendus est populus hoc voluisse, cum regnum deferret. Sufficit igitur, si Rex probabilem fœdus tale contrahendi habuerit rationem, licet res speratum non sit fortita effectum; hoc enim si sit, quod & in dubio ob auctoritatem Imperantis præsumitur, jam populus obligatur, eoque mediante successor, ut populi Caput. Grot. *cit.* Cap. 14. §. 12. num. 1. & 2.

XIII.

Planè si talis incidat casus, ut fœdus à Rege contractum ad publicam omnino perniciem vergere incipiat, ita ut si casus hic ab initio fuisset comprehensus, fœdus injustum, & illicitum foret, in ejusmodi rerum eventu non teneretur successor fœderi stare, sed declarare posset, illud non ultrà obligare; quia non aliter justè fieri potuit, quàm cum exceptione talis casus, cum qua proinde etiam factum esse censetur, ne aliàs Rex, qui fœdus hoc percussit, injustitiæ, & iniquitatis accusetur. Grot. *cit.* §. 12. num. 4.

XIV.

Transcunt autem fœdera realia etiam in eum, qui jure bellii in Regnum successit, per ea, quæ superiore Cap. §. 1. Num. XVIII. dicta sunt.

XV.

Causa efficiens fœderum duplex est, principalis, & instrumentalis. Principalis sunt illi, qui ea proprio nomine pangunt, uti sunt Reges, Optimates, & in regimine Populari populus: Instrumentalis verò, qui illa nomine alieno contrahunt, uti sunt Tutores, & Curatores Regni, item Legati, & Ministri. Ubi

XVI.

Quæritur, utrum Christianis licitum sit, fœdera inire cum infidelibus? Quæstio hæc tantum procedit de fœderibus bellicæ societatis, tum defensivis, tum offensivis; quin enim Christiani cum infidelibus fœdera pacis, tum reducendæ, tum stabiliendæ, item commerciorum inire possint, nemo prudens dubitaverit. Sic Jacob percussit fœdus cum Laban. Gen. 31. vers. 44. & Salomon cum Hiram
ramo

ramo Tyrionum Rege. *3. Reg. Cap. 5. vers. 12.* Possunt autem fœdera bellicæ societatis iniri cum infidelibus vel contra alium infidelem, vel contra fidelem. Contra infidelem cum infideli fœdus bellicum contrahere per se, & intrinsecè illicitum non est. Sic Abraham fœdus pepigit cum Escol, & Ancr Gentilibus contra quatuor Reges, qui Sodoma diripuerant. *Gen. 14. vers. 13.* Sic etiam Machabæi fœdus habuerunt cum Romanis, quod *1. Machabaor. Cap. 15.* renovârunt. Si enim sub Principe infideli adversus infidelem militare intrinsecam pravitatem non continet, neque fœdus bellicum cum infideli adversus infidelem per se, & intrinsecè illicitum erit: atqui illud intrinsecam pravitatem non continet; Sic enim Julianus Imperator, quamvis esset Apostata, sub se Christianos milites habuit, quibus cum dicebat, *producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant ei*, ut inquit Divus Ambrosius in *Can. 94. Caus. 11. Quæst. 3.* Sic & Thebea Legio sub impiis Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano militabat, sub quibus etiam coronam Martyrii accepit: Ergo neque fœdus bellicum cum infideli adversus infidelem per se, & intrinsecè illicitum erit. Majus dubium esse videtur de fœdere Bellicæ societatis cum infideli adversus fidelem. At nec hoc per se, & suapte naturâ illicitum esse arbitror; vel enim tendit ad auxilium ab infideli adversus fidelem habendum, vel ad auxilium infideli adversus fidelem ferendum. Neutrum suppositâ justâ causâ, & seclusis circumstantiis per se illicitum est; aliâs si fidelis in latrones Religioni Christianæ addictos incideret, non posset is auxilium infidelium implorare, nec infideli in tali periculo constituto auxilium ferre, quod sanè nemo dixerit: Ergo &c. Deinde potest fidelis, si justam bellandi causam habeat, adversus fidelem uti non tantum auxilio hominum, sed & brutorum: Ergo abstrahendo à circumstantiis etiam uti potest auxilio infidelium. Porro per se illicitum non est, sententiam pro fidele contra alium fidelem latam, si justa sit; etiam per infideles executioni mandare; qui autem fœdus bellicum cum infideli adversus fidelem contrahit, aliud non intendit, quam ut sententia, quam tanquam supremus Princeps in propria causa pro se tulit, conjunctis infidelium viribus executioni mandetur. Ego si illa sententiâ justa sit, hoc per se, & suapte naturâ illicitum non est. Quare probabilius esse censeo,

quòd nequidem fœdera bellica societatis cum infideli adverſus fidelem inita intrinſecam pravitatem contineant. Confer. Molin. *de J. & J. Tract. 2. Diſp. 112. num. ult.* Suarez. *de Bello Diſp. 13. Sect. 7. num. 25.* Layman. *Lib. 2. Theolog. Moral. Tract. 3. Cap. 12. num. 6. in fin.*

XVII:

Interim ſi ejuſmodi fœdera cum ſuis circumſtantiis conſiderentur, vix unquam licita erunt; quia plerumque ſalus æterna multarum patitur animarum, & Religio Chriſtiana ingens ex ejuſmodi fœderibus incurrit periculum, & detrimentum. Meritò ſanè omnes Chriſtianos Principes ab ejuſmodi fœderibus abſterrere deberet triſte Franciſci I. Galliarum Regis exemplum, quem cum Imperatore Turcarum contra Carolum V. & Romanum Imperium fœdus pepigiſſe, teſtatur *Receſſ. Imper. de Anno 1544. §. 3. & 4.* Hic igitur; ut indubitata fert Hiſtoriarum fides, moriens exclamavit: *Perii, heu perii, quia fœderatus eſſe volui hoſti Chriſtiani nominis.* Cùm verò Cardinalis Guiſius ſolatium Regi ex ſacris paginis afferre conaretur, reſpouit is: *Omnia via mihi ad miſericordiam clauſa eſt, qui ut amuli mei vel gloriam inſuſcarem, vel injurias vindicarem, fœdus pepigi cum Turca, & Chriſtianorum capita tanquam armenta ad Mahometanam ſervitutem vivus, vidensq; paſſus ſum abigi.* Utrùm has voces Regi expreſſerit deſperatio, vel dolor, & pœnitentia, aperiet illa dies, quâ omnium conſcientiæ nudabuntur. Interim poſteritas ejus tota extincta eſt. Henricus Filius in publico ſpectaculo triſte orbi factus eſt ſpectaculum. Nepotes dolor, bellum, venenum, aut ſica ſuſtulit, ut una, eadêmque atas Gentem Valeſiam viderit & ſummam, & propter fœdus cum Turca initum nullam. Schönborner *Lib. 4. Politicor. Cap. 36.*

XVIII.

Objectum fœderum ſunt ea, ſuper quibus illa iniri ſolent. Solent autem, ut ex ſuprà dictis conſtat, ſuper diverſi generis rebus iniri, puta de officiis humanitatis ſibi invicem exhibendis, de noxâ non inferendâ, de libertate commerciorum, de arcibus in confinio non excluſendis, de auxilio in bello ferendo &c.

XIX.

XIX.

Forma foederum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca stat in differentia specifica, quâ tum à conventionibus summorum Imperantium privatis, tum à sponsonibus distinguuntur. Quomodo differant à pactionibus Imperantium privatis, initio hujus §. dictum est. A sponsonibus verò differunt in eo, quòd foedera pangantur jussu summæ potestatis, sponsones autem à Ministris, Ducibus, vel Legatis fiant sine mandato summæ potestatis de rebus ad eam pertinentibus. Forma extrinseca consistit in modo contrahendi foedera. Contrahebantur autem apud Romanos per Feciales cum hac precatone : *Ut, per quem populum fiat, quò minus Legibus dictis stetur, cum ita Jupiter feriat, quemadmodum à Fecialibus porcus feriatur*, velut discimus ex Liv. Lib. 9. Cap. 5. ubi porro subiungit, foederibus non nisi nomina Fecialium utriusque populi, sponsonibus verò omnium eorum, qui sponponderunt, inserta fuisse.

XX.

Effectus foederum consistit in obligatione servandi ea, quæ socio promissa sunt. Sic vi foederis bellicæ societatis foederatus auxilia, quæ pollicitus est, foederato mittere tenetur; nam, ut inquit Divus Ambrosius *de offic. Cap. 36. qui non repellit injuriam à socio, si potest, tam est in visio, quam ille, qui facit.* Rectè ait : *si potest; si enim, qui auxilia promissit alteri, ipse bello implicitus sit, ita ut sine evidenti pernicie suæ Reipublicæ promissa auxilia mittere nequeat, is mittere non tenetur; quia Imperans nemini magis obligatur, quam suæ Reipublicæ, ac proinde non aliter auxilia alteri promittere potuit, quam sub hac exceptione, nisi pro defensione Reipublicæ sibi commissæ ipse copiis suis indigeat.* Hæc excusatione usi sunt Carthaginensès; licet enim obsessos hortati sint, ut obsidionem forti animo paterentur, brevi Carthagine ventura auxilia, postea tamen supervenere eorum Legati, magis obsessis solatium, quam auxilium, quia domestico bello Pœnos impediri, nec de Imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Curt. Lib. 4. Cap. 2. & 3. Grot. Lib. 2. Cap. 16. §. 27. num. 1. Boehmer. Part. Special. Lib. 2. Cap. 1. §. 41. Lit. P. ad fin.

XXI. De-

.XXI.

Deinde, ut alibi jam dictum est, neque socius socio tenetur, si nulla prorsus spes sit boni exitus; societas enim boni, non mali causâ contrahitur: Si autem spes aliqua, utut dubia sit, socius se excusare non potest, sed vi fœderis defensivi ad tuendum socium omnino adstrictus est; aliâs fœdus bellicum vix unquam obligaret; quia bellorum exitus semper incerti esse solent. *Grot. cit. Lib. 2. Cap. 25. §. 4. & ibi Telsmar.*

XXII.

Præterea omnia fœdera, quæ auxilium ad bellum spondent, hanc tacitam in se continent conditionem, si bellum fuerit justum; quia ad bellum injustum, tanquam rem illicitam, nulla dari potest obligatio, ac proinde licet inter duos fœdus hisce generalibus verbis ininitum fuisset, ut eosdem hostes, eosdemque amicos haberent, ad bella tamen illicita fœdus hoc se non extenderet.

XXIII.

Solet haud rarò fœderibus bellicæ societatis disertis verbis inferri, ut nulli fœderatorum cum hoste communi seorsim pacem inire liceat, sed ut omnes fœderati bellum conjunctis viribus, eòsque continuare teneantur, donec æquæ, & tutæ pacis conditiones omnibus fuerint propositæ. Hanc conventionem, eò quòd majus bonum morale impediatur, non esse obligatoriam, putat Huber *de Jur. Civit. Lib. 3. Sect. 4. Cap. 3. num. 8.* At falsò; nam hæc conventio non obligat ad aliquid illicitum, cum bellum, suppositâ ejus justitiâ, eò usque continuare, donec omnibus fœderatis æquæ, & tutæ pacis conditiones fuerint oblata, illicitum non sit: Ergo valet. Deinde quamvis pax, per se loquendo, majus bonum morale sit, quàm bellum; secus tamen est in proposito, quippe cum crimine perfidiæ conjuncta. Denique licet promissio Deo facta non sit obligatoria, si majus bonum morale impediatur, aliud tamen dicendum de promissione homini factâ, quæ obligatoria est, tametsi majus bonum morale impediatur. *Dn. P. Schmalzgrueb. ad Tit. de Jurejur. §. 6. num. 14. Adde Thomaf. in Not. ad Huber. cit. loc.*

XXIV.

XXIV.

Quæri solet, si plures bellum gerant, utri potius opem ferre debeat, qui utrique fœderatus est? *ꝛ.* Interesse, utrum cum extraneis bellum gerant, vel inter se. Si cum extraneis, vel uterque fovet bellum injustum, vel uterque fovet bellum justum, vel unus fovet bellum justum, alter injustum. Si uterque foveat bellum injustum, neutri opem ferre potest; quia ad bella injusta nulla datur obligatio. Si uterque gerat bellum justum, porro refert, utrum ipsius promittentis præsentia requiratur, vel non. Illo casu, cum præsentia sit individua, ac proinde utrique præsens auxiliari haud possit, ratio postulat, ut præferatur is, cum quo fœdus est antiquius, nisi fœdus posterius cum deditioe, & translatione Imperii conjunctum sit. Hoc autem casu utrique in milite, aut pecuniâ auxilia mittenda sunt. Si denique unus bellum justum, alter injustum foveat; Illi, non etiam huic auxilium mittendum erit. Quòd si ipsi fœderati inter se bellum gerant, illi mittendum erit auxilium, qui causam justam fovet, nisi cum eo, qui causam fovet injustam, fœdus esset antiquius, simulque in eo expressim convenisset, ne adversus ipsum auxilium mittatur; tunc enim neutri mitti poterit. Ita Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 13.*

XXV.

Quæri etiam potest, si Rex, cum quo fœdus ictum est, postea à subditis Regno pulsus sit, utrum alter auxilia eidem in fœdere promissa mittere teneatur? Puto interesse, utrum fœdus dissertis verbis ad defensionem Personæ Regis, ejusve familiæ conceptum sit, vel in utilitatem Regni. Illo casu certum est, quòd fœderatus Regi expulso ad recuperandam possessionem Regni vi fœderis auxilium mittere teneatur. Hoc autem casu admodum dubium esse videtur, utrum Rex expulsus vi fœderis auxilium ab altero postulare queat; tametsi enim jus Regni penes ipsum maneat, auxilium tamen adversus solos hostes externos eidem promissum esse censetur; de hoc autem casu planè non fuit cogitatum. Interim nec fœdus obstat, quò minus, si velit, legitimo Regi ad recuperandam possessionem Regni auxilium ferre possit; quia invasores Regno-

rum sub fœdere cum legitimis Imperantibus inito neutiquam comprehenduntur; Tametsi enim ejusmodi fœdus cum Rege, & ejus successoribus factum esse ponatur, appellatione tamen Regis, & successoris non venit invalor, utpote cujus causa odiosa est, sed is demùm hisce vocabulis intelligitur, qui jus Regni habet. Et hoc est, quod Nabidi dicebat T. Quintius apud Liv. *Lib. 37. Cap. 32. Amicitia, & societas nobis nulla tecum, sed cum Pelope Rege Lacedæmoniorum jussu, ac legitimo facta est.* Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16. §. 17. & 18. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 9. §. 9.*

XXVI.

Dubium quoque est, utrùm fœdus, quo cautum fuit, ut utriusque socii ab utrisque tuti sint, ad eos duntaxat pertineat, qui jam tempore icti fœderis socii erant, vel etiam ad eos, qui postea primum in societatem assumpti fuere? Disceptatum olim hæc super re fuit inter Romanos, & Carthaginenses post oppugnatum ab Annibale Saguntum, velut patet ex Liv. *Lib. 21. Cap. 18. & 19.* Verius videtur, ejusmodi fœdus ad eos tantùm pertinere; qui jam tempore icti fœderis socii erant; quamvis enim aliàs sociorum appellatione etiam illi veniant, qui post fœdus ictum in societatem assumuntur, ratio tamen postulat, ut in proposito hanc vocem ad eos restringamus, qui jam tempore fœderis percussu socii erant, ne aliàs fœdus ruptum esse intelligatur, quod odiosum est. Accedit, quòd in dubio præsumendum non sit, naturalem facultatem, armis inferendi, qui injuriam fecisse creduntur, temerè abdicatam esse, quòd sanè fieret, si & futuri socii hoc fœdere essent comprehensi. Igitur salvo fœdere, quod cum C. Lucratio Consule ictum fuerat, Pœni Saguntinis bellum inferre potuerunt. Ex adverso etiam Romani salvo fœdere ex jure naturali, quod abdicatum non erat, Saguntinorum defensionem suscipere potuerunt, cum Saguntini apud utrosque eo loco fuerint, quasi nihil de sociis convenisset. Negari tamen nequit, quin hoc modo plerumque ad rupturam fœderis perveniatur; quia plagæ, quas alieno nomine quis infligit, pari sensu afficiunt, quàm quas infligit nomine proprio. Grot. *cit. Cap. 16. §. 13. & Puffendorf. alleg. Cap. 9. §. 10.*

XXVII.

Contraria foederum sunt modi, quibus ea rursus dissolvuntur. Dissolvuntur autem vel respectu unius, vel respectu utriusque partis. Respectu unius solvitur foedus, si pars altera id violaverit; nam hoc casu pars innocens, si velit, à foedere discedere potest; cum singula foederis capita conditionis vim habeant: Si autem nihilominus foederi stare velit, etiam alter, qui foedus perfidè rupit, eidem stare tenebitur, cum nemo contra obligationem faciendo se obligationi eximere possit. Planè si expressim convenerit, ut, licet fortè in uno capite foederi non fuerit satisfactum, illud tamen in reliquis capitibus firmum persistat, innocens à foedere discedere haud possit, quamvis tali casu non teneatur præstare id, quod capiti ab alterà parte neglecto respondebat. Puffendorf. *ubi supra* §. 11. Respectu utriusque partis solvitur foedus I. mutuà voluntate; nihil enim tam naturale est; quàm eo modo quid dissolvi; quo colligatum est. *L. 35. ff. de R. J.* II. Morte unius paciscentium, si foedus sit personale, modò, ex utràque parte tale sit; si verò ex unà parte reale, ex alterà personale sit, non nisi morte ejus solvitur, ex cujus parte personale est. III. Cessante negotio, cujus causà foedus contractum est. Sic si certi belli causà foedus sit initum, bello finito, & pace reductà foedus expirat; quia cessat finis ejus. IV. Extinguitur lapsu temporis, ad quod foedus contractum est, nec tacitè renovatum esse censetur, nisi tales sint actus, qui nullam aliam interpretationem recipere possint: e. g. si quis elapso jam foederis termino auxilium ab altero vi foederis postulet, & is non ignarus finiti temporis illud præstet; aliàs enim pro benevolentiae magis, quàm renovati foederis indicis habentur, cum nova obligatio tanquam onus non facìle præsumatur. Puffendorf. *dict.* §. 11. Grot. *alleg. Cap. 15. §. 14.*

§. II.

De Sponsionibus.

SUMMARI A.

- I. *Quando summa Potestas sponsionibus suorum Ministrorum obligetur?*
- II. *Romani injustè sponsionem Caudinam improbarunt.*

- III. *Sponsores tenentur omnem diligentiam moraliter possibilem adhibere, ut, quod sponderunt, summa potestas ratum habeat.*
- IV. *Quid si sponsio sub expressâ conditione ratihabitionis sit facta?*
- V. *In quid teneantur sponsores, si ratihabitionem sponsionis non poterint obtinere?*

I.

AFFINES fœderibus sunt sponsiones, seu conventiones publicæ, à Ministris, Belliducibus, vel Legatis sine mandato summæ Potestatis de rebus ad eam pertinentibus initæ. Ubi certum quidem est, summam potestatem ejusmodi conventionibus Ministrorum directè neutiquam obligari, cùm sine suo consensu nemo ex pacto alterius obligari possit; indirectè tamen occasione ejusmodi sponsionis fieri potest, ut summus Imperans obligetur, & quidem primò, si eandem postea ratihabuerit, quæ ratihabitione non tantùm verbis, sed & factò fieri potest, modò hoc ita comparatum sit, ut ad aliam, quàm approbationis causam referri nequeat; solum autem etiam scientis silentium non videtur sufficere, cùm ex silentio, nisi signum aliquod externum accesserit, vix de animi sensu constare possit, præsertim si sponsio verbis negativis concepta esset, uti erat pactio Romanorum cum Asdrubale, ne Pœni amnem Iberum transirent. Liv. Lib. 21. Cap. 18. & 19. Secundò indirectè summus Imperans ex sponsione sui Ministri obligatur, si ex eâ commodum senserit; iniquum enim foret, commodum ex sponsione sentire, & eandem de reliquo improbare. Confer. Grot. *suprà cit.* Cap. 15. §. 17. num. 2. & 3. & Lib. 3. Cap. 22. §. 3.

II.

Non possum igitur probare eorum opinionem, qui populum Romanum ex sponsione Caudinâ nullo modo obligatum fuisse arbitrantur; nam ex sponsione Posthumii exercitum, qui inter duos saltus clausus à Samnitibus deleri poterat, recepit salvum: Ergo non potuit absque injustitia eandem improbare, vel si volebat improbare, tenebatur exercitum in priores loci angustias restituere, velut Pontius Samnitium Imperator Romanis rectè objecit, cujus verba

verba referre non piget : *Samniti populo omnes, quos in potestate habuit, aut pro iis pax debetur. Si populum Romanum sponsionis ad furculas Caudinas facta pœnitet, restituat legiones intra saltum, quo septa fuerunt; nemo quemquam deceperit, omnia pro infecto sint: recipiant arma, qua per pactionem tradiderunt. Redeant in castra sua. Quidquid pridie habuerunt, quàm in colloquium est ventum, habeant. Tum bellum, & fortia consilia placeant: tum sponsio & pax repudietur. Eâ verò fortunâ in iis locis, qua ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum: nec populus Romanus Consulum sponsionem, nec nos fidem populi Romani accusemus.* Liv. Lib. 9. Cap. 11. Thomaf. de sponsion. Romanor. Caudin. §. 88. in fin. & seqq.

III.

Sponsores autem tenentur omnem diligentiam moraliter possibilem adhibere, ut, quod sponponderunt, summa Potestas ratum habeat, & præstet. Huic obligationi in sponsione Caudina satisfacere quidem Tribuni; quia diligentiam, quæ ab ipsis postulari poterat, adhibebant, ut Romanis pacem cum Samnitibus servandam persuaderent, apertè professi, non exsolvi Religione populum deditione suâ, nisi omnia Samnitibus, qualia apud Caudinum fuissent, restituerentur: cœteri autem sponsores fidem suam non liberârunt; nam Quæstores, Legati, & Veturius Calvinus Posthumii Collega autoritate ejus commoti solùm dicebant, se in Senatûs esse potestate; Posthumius verò non tantùm Romanis suavit, ut sponsionem non servarent, sed & adversus Tribunos prolixam habuit orationem. Vid. Liv. *dict. Lib. 9. Cap. 8. 9. & 10.* Confer Thomaf. *cit. Dissert. à §. 65. usque ad 82.*

IV.

Planè si sponsio sub expressâ conditione ratihabitionis facta esset, sponsor neque ad obtinendam ratihabitionem nisi ad hoc disertis verbis sese obligasset, neque ratihabitione non secutâ ad aliquid teneretur; cùm deficiente conditione sponsio penitus evanescat.

V.

Si verò sine conditione ratihabitionis purè sit facta, neque per ullam sponſorum diligentiam ejus ratihabitione à ſummâ poteſtate obtineri poſſit, in quid ſponſores tum teneantur, non ſatis expeditum eſt. Puto intereſſe, utrùm fortè poteſtatem publico nomine contrahendi præſetulerint, atque ita alterum deceperint, vel non. Illo caſu dubium non eſt, quin ex damno per dolum dato ad reſtitutionem teneantur. Hoc autem caſu porro refert, utrùm in caſum facti non ſecuti pœna adjecta fuerit, vel non. Si ſponſioni ſtipulatio pœnalis ſubjecta ſit, ſponſor, improbatâ ſponſione, ad pœnam ſaltem tenetur; quippe quæ factò non ſecuto, ſola in obligatione eſt. Si verò nulla pœna adjecta fuerit, ulterius intereſt, utrùm ſponſor rem in eum ſtatum, in quo ante ſponſionem erat, reſtituere poſſit, vel non. Illo caſu rem in priſtinum ſtatum reſtituere tenetur. Hoc autem caſu, quia impoſſibile nulla datur obligatio, morali neceſſitate itur ad id, quod ſponſor facere poteſt. Sic in ſponſione Caudina ſponſores non poterant exercitum Romanum, quem ſuâ ſponſione liberaverant, in ſaltus Caudinos rurfus obſeſſum ſiſtere. Quare in tali caſu primùm obligata ſunt ſponſoris bona ad id, quod intereſt, & ſi ea non ſufficiant, corpus ad ſervitutem, nec eundem juvat, quòd omnem operam dederit, ut id, quod ſponſondit, fieret; cùm natura hujus negotii multò ſtrictiorem inducat obligationem; nam qui contrahendo aliquid ex ſuâ parte præſtat, ut Samnites exercitum Romanum apud Furculas Caudinas clauſum, & obſeſſum dimittendo, hic viciffim reiſſâ ſibi aliquid præſtari vult. *Grot. Lib. 2. Cap. 15. §. 3. num. 3. & §. 16.* Tenetur igitur hoc caſu ſumma Poteſtas ſponſores alteri dedere, velut à Romanis ſponſores pacis Caudinæ Samnitibus dediti ſunt, quamvis ab iis non fuerint accepti, ut conſtat ex *Liv. cit. Lib. 9. Cap. 10.*

CAP.

)o(

CAPUT IV.

De Jure Legatorum.

Quartum Jus libertatis naturalis est Jus Legatorum mittendorum; cum enim negotiis, quæ inter summas potestates tractanda sunt, per literas non satis benè expediri possint; præterea summis Imperantibus plerumque incommodum, imò sæpè minus tutum sit, ut colloquii causâ vel unus ad alterum proficiscatur, vel ambo in tertio loco conveniant, ideo aliud non superest, quàm ut ea per Legatos expediantur. Willenberg. ad Grot. *Lib. 2. Cap. 18. Quæst. 1.* Wicquefort. *de l' Ambassadeur Lib. 1. Sect. 1. vers. Les Princes &c.* Dividemus autem hoc caput itidem in duos §. §. quorum primus de Legatis; alter de eorum immunitate, & inviolabilitate aget. Sit igitur

§. I.

De Legatis.

SUMMARI A.

- I. *Vocabulum Legati aliter olim accipiebatur à Romanis, aliter accipitur hodie.*
- II. *Vocatur etiam orator, item Nuntius Regius, Nuntius publicus.*
- III. *Describitur Legatus.*
- IV. *Dividitur primò in Legatum primò, & secundò ordinis.*
- V. *Secundò in Ordinarium, & Extraordinarium.*
- VI. *Per se loquendo ille demum Legatum mittere potest, qui summam habet potestatem.*
- VII. *Unde subditi per se, & ex naturâ rei jus Legationis non habent.*
- VIII. *In bellis civilibus interdum ipsa necessitas utrique parti dat jus mittendi Legatos.*
- IX. *Pyratas, Prædones, ac Latrones, nisi civitatem constituent, jus Legationis non habent.*

X. Qui

- X. *Qui extra Rempublicam vivunt, nec superiorem recognoscunt, ex jure Natura jus legationis habent, non autem ex jure Gentium.*
- XI. *In statu mixto quisque pro ea summi Imperii parte, quam habet, Legatum mittere potest.*
- XII. *Quamvis Rex à subditis Regno sit pulsus, jus tamen Legatos mittendi retinet.*
- XIII. *Utrum Rex bello publico captus, non autem Regno exutus Legatum mittere possit?*
- XIV. *Usurpator alieni Imperii, quem talem esse constat, jus Legationis non habet.*
- XV. *Qui Regnum feudi jure tenet, Legatum etiam ad Dominum directum mittere potest.*
- XVI. *Legatus non potest alium subdelegare.*
- XVII. *Utrum Proreges, & Praesides Provinciarum jus Legationis habeant?*
- XVIII. *Ad quos Jure Gentium Legatus mittatur?*
- XIX. *Legati ab eo, ad quem missi sunt, admitti debent, nisi justa subsit rejiciendi causa:*
- XX. *Qua esse potest vel ex personâ Mittentis, vel ex personâ Missi, vel ex eo, ob quod mittitur.*
- XXI. *Qua Legatis expedienda committuntur, varia sunt.*
- XXII. *Adducitur forma Legati tum intrinseca, tum extrinseca.*
- XXIII. *Legati obligant summam Potestatem, à qua missi sunt, nisi limites mandati publici excefferint.*
- XXIV. *Quibus modis officium Legati expiret?*

I.

Vocabulum Legati aliter olim accipiebatur à Romanis, aliter accipitur hodie. A Romanis non tantum Duces exercitus, aut certarum Regionum, sed & qui à subjectis Civitatibus ad S. P. Q. R. missi fuerant, nomine Legati insigniebantur, velut passim ex Livio, & Jure Romano apparet. Hodie autem hoc nomen illis tantum

tantum tribuiter, qui ab eo, qui summum Imperium habet, ad alium summum Imperantem mittuntur.

II.

Vocatur alio nomine Orator. *L. 7. ff. ad Leg. Jul. de vi publ. R. J. de anno 1566. §. 35. ibi: Und wiewohl unser Orator &c. Item de anno 1594. §. 2. Et apud Liv. Lib. 1. Cap. 24. & 32. Nuntius Regius, Nuntius publicus populi Romani. Nostro autem idiomate appellatur Gesandter, Abgesandter, Pottschaffter, ita tamen, ut per vocabula, Gesandte, Pottschaffter, plerumque soli Legati primi ordinis, per Verbum autem Abgesandte, Legati tantum secundi ordinis intelligantur. Vitriar. ad Grot. Lib. 2. Cap. 18. Quæst. 2.*

III.

Describi potest Legatus, quod sit Minister publicus ab eo, qui summam potestatem habet, ad alium simili potestate præditum ad commissa sibi negotia nomine committentis expedienda missus.

IV.

Dividitur I. ut paulò antè insinuavi, in Legatum primi, & secundi Ordinis. Primi Ordinis dicitur, qui cum Characterè representativò: Secundi Ordinis verò, qui sine Characterè representativo missus est. Utrum autem aliquis cum, vel sine Characterè representativo missus sit, ex tenore literarum credentialium colligi debet. Legatus primi ordinis Gallis l' Ambassadeur, secundi ordinis verò l' Envoyé vocatur.

V.

Dividitur II. in Ordinarium, & Extraordinarium. Ordinarius dicitur, qui ad tempus non breve, nec in causâ speciali, ac determinatâ, sed generaliter missus est, ut sunt Residentes, qui apud externos promiscuè rem Domini sui gerunt. Extraordinarius verò, qui ad breve tempus in causâ speciali, ac determinatâ missus est. Willenberg ad Grot. *cit. loc. Quæst. 3. Rechenberg Philosoph. Crim. Part. 2. Cap. 9. §. 20. Coccej. Jur. Publ. prud. Cap. 23. §. 36.*

VI.

Causa efficiens Legati est mittens. Potest autem per se loquendo ille demum Legatum mittere, qui summam habet potestatem; cum enim jus mittendi Legatum directè ex naturali profluat libertate, per se consequitur, illud ex natura rei non alii competere posse, quàm ei, qui superiorem non recognoscit. Unde rectè Wicquèsfort. *tit. Lib. 1. Sect. 2. in prinè.* ait: *qu' il ne' y a point de plus illustre marque de la souveraineté, que le droit d' envoyer, & de recevoir des Ambassadeurs.*

VII.

Qui igitur in conditione parendi positi sunt, per se, & ex naturâ rei jus legationis neutiquam habent. Possunt quidem subditi unum, vel plures ad Principem suum ablegare; At qui ita missi sunt, non Legati, sed Deputati vocantur, ac proinde nec jure Legatorum gaudent ex jure Gentium, sed jure civium proprio reguntur, cum jus Gentium diversas Gentes, non membra ejusdem Republicæ inter se respiciat. Hinc colonis Romanorum captivos repetentibus à Senatu denuntiatum fuit, ut, qui eam ob causam missi fuerant, properè ex urbe, ab ore, atque oculis populi Romani facerent; nec enim jure Legationis, utpote quod externo, non civi comparatum sit, eos tegendos fore. *Liv. Lib. 6. Cap. 17. ad fin. & Cap. 18.*

VIII.

Planè in bellis civilibus ipsa necessitas interdum locum facit juri mittendi Legatos, ut si in statu populari populus ita divisus sit, ut dubium existat, utrâ ex parte stet jus Imperii, aut si in statu Regio, jure admodum controverlo, duò de successione Regni decerent; nam hisce casibus una gens ad tempus quasi pro duabus Gentibus habetur. *Grot. cit. Cap. 18. §. 2. num. 3.* Et quamvis Wicquèsfort. *dit. sect. 2. pag. 11.* hoc non ultra communicationem duarum partium inter se extendendum esse putet, nescio tamen, utrum non fortè exempla extent in contrarium.

IX. Porro

IX.

Porro nec pyratæ, prædones, aut Latrones, nisi civitatem constituent, ex jure Gentium jus Legationis habent: Unde Tiberius, cum ad eum Tacfarinas Legatos misisset, indoluisse fertur, quod defertor, & prædo hostium more ageret. Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 73.* Legimus tamen, nonnunquam etiam latrones misisse Legatos, receptosque eos esse, ut apud Curt. *Lib. 7. Cap. 6.* ubi XX. millia latronum, cum quibus Alexander congressus, & inter promptissimos dimicans, sagittâ ictus fuerat, postero die ad Regem Legatos misere, quos ille protinus admitti jussit. At hoc non nititur jure Gentium, quippe quod ad eos non pertinet, qui Gens non sunt, sed idè admissi fuere; quia hoc vel suasit utilitas, vel quædam extorsit necessitas. Si autem civitatem constituent, ut Algerienses, Tripolitani &c. quamvis in externos prædas agant, dubium non est, quin ex jure Gentium jus Legationis habeant; nam & olim apud multos populos jus naturæ ex parte quasi oblitteratum fuit, ut prædas agere, atque ex rapto vivere pro licito haberent; interim tamen etiam exteris jus reddebant, saltem secundum pacta cum quibusque iniita, aut secundum mores. Vid. Grot. *Lib. 3. Cap. 3. §. 2. num. 1.*

X.

Legatum igitur per se loquendo ex Jure Gentium ille demum mittere potest, qui supremam in civitate potestatem habet; *in civitate*, inquam; tametsi enim Patresfamilias, qui extra omnem Rempublicam vivunt, cum superiorem non recognoscant, non minus jus mittendi Legatos, quam fœderum pangendorum habeant, velut Abrahamum, qui non nisi Paterfamilias erat, cum Escol, & Amer fœdus pepigisse constat ex *Genes. 14. vers. 13.* hoc tamen in jure duntaxat Naturæ, non etiam in Jure Gentium fundatum est, utpote quod, ut paulò antè dixi, ad Gentes tantum pertinet, familia autem, quia non est cœtus perfectus, Gentem non constituit.

XI.

Quodsi summa civilis potestas in partes scissa sit, ita ut diversæ ejus portiones divisim penes diversos resideant, quisque pro ea

summi Imperii parte, quam habet, Legatum mittere poterit, quia eatenus superiorem non recognoscit. Sic si unus jus vectigalium, alter verò jus puniendi haberet, posset ille ratione vectigalium, hic verò pœnæ causâ Legatum mittere, ac postulare, ut delinquens profugus vel dedatur, vel puniatur.

XII.

Cæterùm quamvis Rex à subditis Regno sit pulsus jus tamen Legatos mittendi is retinet, quia non eo ipso, quòd possessionem Regni amiserit, etiam jus Regni amisit. Aliud dicendum videtur de eo, qui bello publico victus, & Regno exutus est; tametsi enim bellum fortè fuerit injustum, aut victor in hoc modum debiti excesserit, ac per se consequens stando in Jure Naturæ victus, & Regno privatus unâ cum Jure Imperii etiam Jus Legationis retineat, non tamen id retinet spectato Jure Gentium externo, quo tale bellum, & factum à populis pacatis pro justo habetur. Et hoc modo Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 2. num. 2.* intelligendum esse puto.

XIII.

Si autem Rex bello publico quidem captus, non autem Regno exutus sit, mihi dubium non est, quin is, postquam Gentibus cultioribus displicuit, ut capti servi fierent capientium, jus mittendi Legatos retineat; quia retinet summam potestatem, nec victoris subditus fit; interim tamen vix est, ut hoc jus permittatur exercere, sed ex consensu vel expresso, vel præsumpto captivi Regis Proceres saltem in Regnis non patrimonialibus non minus jus Legationis exercere, quàm curam, & administrationem Regni in se suscipere solent. Sic, ut Guicciardin. *Lib. 16. Histor.* refert, Franciscus I. Madriti in captivitate detentus, Matri, & Regni Proceribus denuntiari jussit, ut, quasi mortuus esset, curam Regni haberent: Unde & tres Legati Madritum missi sunt, qui cum Carolo V. de liberatione Francisci I. tractarent. Wicquefort. *Secl. 3. pag. 35.*

XIV.

Usurpator igitur alieni Imperii, quem talem esse constat, Jus Legationis non habet, nec, si defacto mittat, Legati ab eo missi recipi,

cipi, sed rejici debent, nisi Respublica ob id grave pateretur damnum; tunc enim necessitati cedi posse videtur. Talis notorius usurpator erat infamis ille Regis Parricida Olivier Cromwell, qui postquam Regium caput securi carnificis subjecerat, sub nomine Protectoris alienum invasit Imperium; & tamen, o tempora! o mores! non tantum Gallia Legatum ab eo missum cum tantis recepit honoribus, ut nequidem Legato summi Christianitatis Monarchæ majores exhiberi potuissent, verum etiam Cardinalis Mazarinus expulsus legitimus Regem nec ad conspectum, nec ad colloquium admisit. *Wicquefort. cit. Sect. 3. pag. 27.*

XV.

Habent autem Reges jus mittendi Legatos non tantum, si Regnum sit allodiale, sed etiam, si feudi jure teneatur, adeo ut & ad Dominum directum suos mittere possint Legatos; nam, ut alibi ostensum est, Imperium non desinit esse summum ob id, quod ab altero in feudum recognoscatur. Aliud dicendum, si quis non tantum Valallus, sed & subditus foret; tametsi enim is simul Regnum supremo obtineret jure, ac quæ talis Legatos etiam ad dominum directum mittere posset, quæ subditus tamen per se loquendo, & ex naturâ rei, nec ad Dominum directum, nec ad alios posset ablegare. *Wicquefort. Sect. 2. pag. 24, & 25. Add. Grot. cit. Cap. 18. §. 2. num. 2.*

XVI.

Illud satis expeditum est, quod Legatus non possit alium subdelegare; tum quia non habet supremam in civitate potestatem, sed ex numero subditorum est, tum quia electa est personæ industria, quæ non continuo in substitutum cadit. Si tamen Legatus ab eo, à quo missus est, expressam accepisset facultatem alium subdelegandi, is haud dubie alium loco sui substituere posset, qui tamen substitutus suam potestatem, & authoritatem non haberet à Legato, sed ab eo, qui Legatum misit. Exemplum habemus in Legato Regis Hispaniæ Comite de *Pagnaraude*, qui vi specialis potestatis sibi à Rege suo concessæ propter absentiam alios loco sui substituit Legatos. *Wicquefort. supè cit. Sect. 3. vers. ceste Ambassade &c. pag. 35.*

XVII.

Sed nec Proreges, & Governatores Provinciarum, nisi hoc ipsis ab eo, qui summam potestatem habet, fuerit concessum, Jus Legatos mittendi habent: legimus quidem, & ab his sæpè Legatos missos esse; at illi Ministri publici quidem erant, Legati autem propriè loquendo non erant, licèt hoc nomen ipsis fortè fuerit tributum, & idem honor exhibitus, qui aliàs Legato deberetur. Sic Legatus Regis Galliæ ad Helvetos *Casati*, qui non nisi à Governatore Mediolanensi litteras credenciales habebat, pro Legato noluit agnoscere, tantùmque effecit, ut *Casati* in generali Cantònum conventu nequidem ad audientiam fuerit admissus. Wicquefort. *Alleg. Sect. 3. vers. Les Vice Rois &c. & vers. sur quoy &c. pag. 32. & seqq.*

XVIII.

Mittitur autem Jure Gentium Legatus per se loquendo non nisi ad eum, qui summam in civitate potestatem habet, ac proinde usurpator, quem talem esse constat ægrè ferre haud potest, si nulli ad eum mittantur Legati; Interim tamen asserit Wicquefort. *dict. Sect. 3. pag. 27.* Cromwellum sub nomine Protectoris vix summum invalisse Imperium, & continuo omnes Reges terræ coram hoc idolo se prostravisse. Aliud dicendum de eo, quem non constat, usurpatorem esse; nam in re controversa populi pacati sequuntur possessionem; cum ad eos non pertineat judicare, quisnam justiore habeat causam. Sed nec ad subditos vel suos, vel alienos per se loquendo Jure Gentium mittitur Legatus. Misere quidem Romani ad suos Belliduces. At jam ab initio monuimus, apud Romanos hoc vocabulum latius, quàm hodie fit, acceptum fuisse. Miserunt etiam ad Annibalem Saguntum obsidentem, ut patet ex Liv. *Lib. 21. Cap. 9. propè fin.* At hoc propter instans periculum obsessæ civitatis factum.

XIX.

Ut Legati ab eo, ad quem missi sunt, admittantur, Jure Gentium cautum est; unde, cum Annibal Legatos Romanorum non admisisset, Hanno Senator Carthaginensis in eum hæc invenitur verbis:

verbis: *Legatos ab sociis, & pro sociis venientes bonus Imperator vester in castra non admisit. Jus Gentium sustulit.* Liv. cit. Lib. 21. Cap. 10. quod tamen ita intelligendum est, nisi justa sublit rejiciendi causa; sæpè enim legimus, Legatos non fuisse admissos. Qui igitur ex justâ causâ rejicit Legatum, non violat Jus Gentium; quia non omnes admitti præcipit, sed tantum vetat, sine justâ causâ rejici.

XX.

Potest autem justa rejiciendi causa esse vel ex persona ejus, qui mittit, vel ejus, qui mittitur, vel denique ex eo, ob quod mittitur. Ex persona mittentis rejici Legatus potest, si is, qui mittit, callidâ Legationis simulatione sæpè antehac deceperit, & eodem modo fraus metuenda sit. Ex persona ejus, qui mittitur, admissio negari potest, si is ob perfidiam, illatam contumeliam, grave crimen in ejus, ad quem mittitur, territorio commissum, aliâmvè justam ob causam invidus sit. Ex eo denique, ob quod mittitur, Legatus rejici potest, si causa mittendi suspecta sit, aut tempori non conveniat, ut si non ad agendum negotium, quod proficetur, sed ad populum concitandum, speculandum, explorandumvè, vel ad tempus protrahendum, eâque morâ rebus Domini sui consulendum, & alteri, ad quem mittitur, nocendum, ablegatum fuisse, prudenter credi possit. Grot. *Sapiens cit. Cap. 18. §. 3. & ibi.* Willenberg. *Quæst. 12. ac Vitriar. Quæst. 10.* Adde Wicquefort. *Set. 13.* ubi plura adducit exempla.

XXI.

Objectum Legatorum sunt ea, quæ ipsis expedienda committuntur; possunt autem varia committi. v. g. ut nomine mittentis, Filiam ejus, ad quem mittuntur, in matrimonium petant, vel cum eo fœdus incant, aut contra hostes suos ejus auxilium implerent, ut matrimonio, coronationi, sepulturæ assistant, ut propter susceptum Regimen, aut recuperatam valetudinem gratulentur. Ita Rex Babylonis Merodach per Legatos de valetudine gratulatus esse legitur Regi Ezechiz. *Isaie 39.* ut transitum petant. Ita Israël ad postulandum transitum innoxium nuntios misit ad Seon Regem Ammoni-

Ammonitarum. *Nim. 21.* ut propter mortem condolent; Ita David Legatos misit ad Regem Ammonitarum super morte Patris consolandum. *2. Reg. 10.* & si quæ alia sunt.

XXII.

Forma Legatorum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentiâ specificâ, quâ Legatus distinguitur à reliquis Ministris publicis, quæ in eo sita est, quòd omnis ille sit, & dicatur Minister publicus, qui ad negotia publica nomine summi Imperantis pertractanda adhibetur. Legatus autem ille demum est, qui ad ejusmodi negotia expedienda nomine summi Imperantis ad alium summum Imperantem missus est, ac proinde vocabula Ministri publici latius patent, quàm vox Legati; nam qui in aula Principis sui ex ejus mandato negotia publica etiam cum exteris pertractat, Minister publicus est, Legatus autem non est. Forma autem extrinseca consistit in eo, quòd Legatus vel cum, vel sine caractere repræsentativo, vel ad tempus ad certum, ac determinatum negotium vel in perpetuum ad rem promiscuè Domini sui agendam mittatur.

XXIII.

Effectus Legatorum fiat in eo, quòd summam potestatem; à qua missi sunt, obligent, modò limites mandati publici non excederint; etiamsi fortè quid fecerint contra mandatum arcanum; nam, ut alibi dictum est, vi mandati publici legatus se obstringit ei, ad quem legatum mittit, ad ratihabenda ea, quæ vi mandati generalis Legatus acturus est, vi mandati autem arcani Legatum obstringit sibi, ut non agat, nisi ex præscripto sibi soli cognito, vel si secus ageret, ut teneatur ad id, quod interest. *Grot. Lib. 2. Cap. 11. §. 12. Puffendorf. Lib. 3. Cap. 9. §. 2.*

XXIV.

Contraria sunt modi, quibus officium Legati expirat. Exspirat autem I. morte mittentis. II. Morte ejus, ad quem missus est Legatus. *Il est certain, inquit Wicquefort. Lib. 1. Sect. 30. pag. 440. que les memes causes, qui font cesser le pouvoir dans les particulieres, font*

font aussi expirer la commission d'un Ministre dans les affaires publiques. Le pouvoir de l'Ambassadeur cesse, lorsque le Prince, qui l'employé, n'est plus en état d'agir, ou que celui, auprès duquel il est employé, n'est plus en état, de faire négocier avec lui, c'est à dire, par la mort de l'un, ou de l'autre. III. Morte ipsius Legati. IV. Revocatione mittentis. V. Finito negotio, cujus causâ missus est Legatus. VI. Lapsu temporis, quod in Legatis ordinariis ubique ferè triennium est, modò mittentis consensus adsit; nam sine ejus permissione Legatus ex loco legationis discedere haud potest. Quòd si Legatus ab eo, ad quem missus est, ex finibus suis jussus sit discedere, negotiatio quidem cessat, at non propterea is desinit esse Legatus; quia characterem Legati præter mittentem, qui eundem imposuit, adimere nemo potest. Vid. Wicquefort. *Lib. 1. Cap. 30.*

§. II.

De Immunitate, & Inviolabilitate Legatorum.

S U M M A R I A.

- I. *Inviolabilitas Legatorum non descendit ex ipso jure Naturæ.*
- II. *Sed ex Jure Gentium universali.*
- III. *Hæc inviolabilitate fruuntur primò persona Legatorum.*
- IV. *Secundò comites Legatorum.*
- V. *Quid ergo obtineat, si unus ex comitibus Legati delinquat?*
- VI. *Utrùm Legati in suos Comites jurisdictionem habeant?*
- VII. *Tertiò hæc immunitate fruuntur bona mobilia, qua Legatus in loco Legationis habet.*
- VIII. *Bona autem immobilia, qua Legatus fortè in territorio ejus ad quem missus est, habet, nullà ex Jure Gentium fruuntur immunitate.*
- IX. *Quarò hæc immunitate gaudent etiam ades Legatorum.*
- X. *Sed eatenus tantùm, quatenus eas inhabitant.*
- XI. *Non tamen propterea habent jus asyli.*

H h h

XII. Utrùm

- XII. *Utrum ergo adus Legatorum vi intrari, & delinquentes, qui eâ confugerunt; extrahi possint?*
- XIII. *Jus Gentium Legatos securos reddit etiam à vi, qua alias justa foret.*
- XIV. *Quomodo immunitas Legatorum differat ab eâ, quâ gaudent Tympanotribæ, & Buccinatores?*
- XV. *Qui Legatum etiam ab hoste missum, & admissum lædit, Jus Gentium violat.*
- XVI. *Utrum Jus Gentium de non violandis Legatis etiam illos obliget, per quorum fines transcurrit?*
- XVII. *Quando immunitas Legatorum cesset?*
- XVIII. *Utrum etiam cesset, si Legatus in loco Legationis delictum committat?*

I.

Legatos sanctos, & inviolabiles esse, ex monumentis omnium sæculorum constat. Ex quonam autem jure hæc Legatorum sanctimonia descendat, non æquè expeditum est. Puffendorf. *Lib. 2. Cap. 3. §. 23.* eam ex ipso jure Naturæ arcessendam esse existimat, eò quòd Legati personæ sint necessariæ ad pacem conciliandam, servandam, aut arctius per fœdera, & pacta adstringendam, quam ipsum jus naturæ modis omnibus honestis amplecti jubet: Ergo, inquit, idem jus cavisse quoque censeatur securitati personarum, sine quibus finis ab eodem præceptus obtineri nequit. At malè; nam primò Legati non pacis tantum pangendæ, conservandæ, aut arctius adstringendæ, sed aliorum etiam negotiorum peragendorum gratiâ ablegari solent: Ergo non omnium Legatorum inviolabilitas ex Jure Naturæ deduci potest. Deinde Legati non sunt mediùm simpliciter, & absolute necessarium ad conciliandam, multò minus ad conservandam, aut arctius adstringendam pacem; cum hæc & sine interventu Legatorum absolute coalescere posset, si mediante Rege, vel populo bello non implicito ab utraque parte bel-
lantium res literis ageretur, tametsi sine dubio per Legatos negoti-
um pacis longè commodius tractetur. Multò magis pax, & ami-
citia sine Legatis conservari, aut per pacta, & fœdera arctius ad-
stringi potest.

II. Nos

II.

Nos igitur inviolabilitatem Legatorum Juri Gentium universali in acceptis referendam esse arbitramur, quod manifestò probant testimonia peritorum. *Si quis Legatum hostium pullasset*, inquit Pomponius in *L. ult. ff. de Legation. contra Jus Gentium id. commissum esse existimatur; quia sancti habentur Legati*. Apud Liv. *Lib. 1. Cap. 14.* Laurentes propter Legatos suos à propinquis Regis Tatii pullatos, *Jure Gentium* egisse dicuntur. De Legatis Tarquinii, qui Romæ prodicionem concitaverant, idem *Lib. 2. Cap. 4.* ait: *quamquam vlti sunt commississe, ut hostium loco essent, jus tamen Gentium valuit. Lib. 4. Cap. 32.* Mamercus in concione hostibus scelus imputat Legatorum *contra Jus Gentium* interfectorum. *Lib. 5. Cap. 4. ad fin.* eadem Legatorum impium facinus esse dicitur *contra Jus Gentium* admissum. *Lib. 8. Cap. 5.* Legatum *Jure Gentium* tutum esse, & quæ similia passim apud scriptores occurrunt, ex quibus apparet, inviolabilitatem, & sanctimoniam Legatorum non nisi Juri Gentium adscribi.

III.

Subjectum immunitatis, & inviolabilitatis sunt primò personæ Legatorum, sive sint primi, sive secundi ordinis, sive ordinarii, sive extraordinarii, aded, ut nequidem jure Talionis ab eo, ad quem missi sunt, offendi possint, tametsi mittens Legatos ejusdem contra Jus Gentium antea violasset; nam primò Jus Gentium non tantum mittentis cavet dignitati, sed & ejus, qui mittitur, securitati. Deinde, qui Legatum admittit, hoc ipso, quòd admittat, eidem securitatem polliceri censetur: Ergo licet mittenti nulla fiat injuria, cum is prior jura Legationis violaverit, fit tamen injuria Legato. Denique æquitas non patitur, ut innocens propter delictum alterius puniatur. Sic licet à Carthaginensibus in Legatis Romanorum Jus Gentium violatum esset, Scipio tamen, *se nihil nec instituti populi Romani, nec suis moribus indignum in Legatis Carthaginensium facturum esse* dixit, & Legatis dimissis bellum paravit. Liv. *Lib. 30. Cap. 25.* Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 7.* Qui autem propter Legatos suos male habitos mittentis Legato audientiam tan-

tum denegat, vel aulam interdicat, nihil facit contra Jus Gentium, cum talia personam Legati non lædant, sed solum tangant mittentem.

IV.

Secundò huc pertinent Comites Legatorum; nam & hi Jure Gentium sancti, & inviolabiles sunt, quoniam sine illis legatio ex dignitate mittentis obiri haud potest, & ideò in *L. 7. vers. item ff. ad Leg. Jul. de vi publ.* hæc Lege teneri dicitur non modò, qui legatos, sed & qui comites eorum injuriã affecerit. Quamvis igitur aliquis ex comitibus legati gravius aliquod delictum commiserit, ab eo tamen, ad quem missus est legatus, nisi ab hoc eidem fuerit deditus, puniri haud potest. Unde haud dubiè infamis ille Regis Parricida Cromwellus Jus Gentium violavit, dum Fratrem Legati Portugensis propter commissum homicidium Securi carnificis percussit. *Wicquefort. Lib. 1. Sect. 28. vers. c' est pourquoy &c. pag. 419. & seqq.*

V.

Quòd si legatus delinquentem dedere nolit, refert, utrùm ipse eundem punire & possit, & velit, vel non possit, aut possit quidem, sed non velit. Illo casu ad reum dedendum obstructus haud est. Hoc autem casu querela ad mittentem deferenda erit, cum postulato, ut eum vel puniat, vel dedat; neutrum si faciat, alieni delicti se participem reddit. *Vid. Grot. Lib. 2. Cap. 21. §. 4. Unde*

VI.

Quæri potest, utrùm legati in suos comites jurisdictionem habeant, ita ut eos, si delinquant, punire possint? Puto delicta leviora, quæ poenam duntaxat levioerem merentur, separanda esse à gravioribus, quæ poenam merentur capitalern. Leviora comitum delicta legati haud dubiè coercere possunt; quia hoc ad firrem legationis obtinendum omnino necessarium est, concessò autem firre etiam

etiam ea concessa esse intelliguntur, sine quibus finis obtineri non potest. Pœnam autem capitalem propter graviora delicta legatus de suis comitibus sumere nequit, nisi à mittente hoc ipsi expressè fuerit concessum; quia tanta potestas non videtur ad munus legationis ritè obeundum esse necessaria, cum reos vel domum remittere, vel dedere possit: imò licèt legato jus vitæ, & necis in suos domesticos sit concessum, sententiam tamen capitalem non aliter executioni mandare potest, quàm si is, apud quem agit, hoc permittat. Confer. Ziegler. *de Jurib. Majest. Lib. 1. Cap. 32. §. ult.*

VII.

Tertiò huc pertinent bona mobilia, quæ legatus in loco legationis habet, utpote quæ propter contractum æs alienum nec in solutum, nec pignoris causâ capi possunt: Et quidem abs judiciibus ordinariis id fieri non posse, satis certum esse arbitror, cum legatus unâ cum rebus suis, quas secum habet, ab eorum jurisdictione omnino exemptus sit. Nec refragatur Jus Romanum, quod legatum subjicit judicio loci, ubi tempore legationis contraxit; quia non ad legatos Regum, ac liberarum Gentium, sed ad legatos tantùm provinciales, & Municipales pertinet. Major difficultas esse videtur, utrùm non saltem manu Regiâ capi possint? Sed & hoc negandum esse existimo, cum omnis coactiõ à legato abesse debeat, tam quæ res ei necessarias, quàm quæ personam tangit, ut plena ei constet securitas. Certè legati Jure Gentium hæc in parte perinde habentur, ac si non existerent in territorio ejus in cujus aula morantur: Ergo idem dicendum erit de rebus eorum mobilibus, quas secum habent, tanquam personæ accessionibus. Deinde ideo Gentibus placuit, ut vasa, aliæque res mobiles legatorum sanctæ essent; quia legatus munus legationis suæ absque ejusmodi rebus ex dignitate mittentis, cujus personam refert, obire haud potest: Ergo creduntur voluisse, ut ob æs alienum nequidem manu regiâ capi possint. Si igitur legatus in loco legationis suæ debita contraxerit, ipse amicè imprimis compellendus erit; & si solvere detrectet, is, qui misit, ac si hic justitiam deneget,

H h h 3

ad

ad postremum repressalia adhiberi possunt. Neque metuendum est, quòd hác ratione nemo voliturus sit cum legatis contrahere; nam nec Reges vi Imperii ad solvendum cogi possunt, & tamen inveniuntur, qui cum Regibus contrahunt. Grot. Lib. 2. Cap. 18. §. 9. & 10.

VIII.

Bona autem immobilia, quæ legatus fortè in territorio ejus, ad quem missus est, sita habet, nullá ex Jure Gentium fruuntur immunitate; quia ratio, ob quam consensu Gentium rebus mobilibus, quas Legatus in loco legationis habet, tributa est immunitas, in rebus immobilibus cessat, utpote quæ ne minimam quidem cum legationis munere connexionem habent; tametsi enim immunia, & sancta non sint, sed jurisdictioni, & legibus loci subiecta, legatus tamen ex dignitate mittentis legationis munere fungi potest. Cum igitur nulla prorsus fuerit necessitas, ut à Gentibus bonis etiam legatorum immobilibus indulgeretur immunitas, ideo nec indulta est; quia Juris Gentium non sunt, nisi ea, quæ quædam extorsit necessitas.

IX.

Quarto huc etiam pertinent ædes legatorum, utpote quibus tanta debetur veneratio, quanta deberetur, si ipsi summi Imperantes, à quibus missi sunt legati, easdem inhabitarent. Ratio est; quia legatus refert personam mittentis, & ideo non tantum mittentium insignia portis ædium præfigere, sed ad designandam eorum præsentiam ubique propemodum une chaise d' état habere solent. In protectione igitur Juris Gentium etiam ædes sunt legatorum, velut constat ex edicto Statuum Hollandiæ, & Frisii occidentalis, cujus verba, cum præsentem immunitatis materiam optime declarent, referre non piget, quæ ita sonant: *Que personne, de quelque Nation, estat, qualité, ou condition, qu' elle puisse estre, n' offense, endommage, injurie de parole, de fait, ou de mine, les Ambassadeurs, Residents, Agents, ou autres Ministres des Roys Princes, Republi-*

publiques, ou autres, ayant la qualité de Ministres publics, ou leur fasse injure, ou insulte, directement, ou indirectement, en quelque façon, ou manière, que ce puisse être, en leurs personnes, Gentilshommes de leur suite, valets, Maisons, Carrosses, & autres choses, qui leur puissent appartenir, ou dépendre d'eux, à peine d'encourir notre dernière indignation, & d'estre punis corporellement, comme violateurs du Droit de Gens, & perturbateurs du repos public &c. Wicquetort. Lib. 1. Sect. 27. pag. 384.

X.

Non potest autem hæc ædium immunitas ulterius extendi, quam quatenus legatus inhabitat, ac proinde si is partem duntaxat domus, aliam autem partem subditus illius, ad quem legatus missus est, inhabitaret, Jus Gentium non violari credo, tamen si subditus, ex eâ domus parte, quam ipse inhabitat, auctoritate Judicis per apparitores citaretur; nam ædes legatorum non nisi propter eorum personas immunitate fruuntur: Ergo eatenus tantum gaudent, quatenus inhabitant. Accedit, quod hoc casu una domus quasi pro duabus habeatur. Exemplum affert Wicquetort. Sect. 28. §. 416.

XI.

Cæterum quamvis ædes legatorum inviolabiles sint, non tamen propterea ex jure Gentium jus asyli habent nam primò, si omnia ejus juris capita percurramus, deprehendemus, quod ea quædam extorserit necessitas, non quidem intrinseca, & naturalis, sed extrinseca, & quasi civilis. Nulla autem necessitas exigit, ut ædes legatorum jus asyli habeant; quia munus legationis nihilominus ex dignitate mittentium obire possunt: Ergo &c. Deinde cujusvis Reipublicæ interest, ut, qui eandem criminibus suis turbant, condignâ afficiantur pœnâ, ut alii exemplo hoc absterreantur, & ita pax, tranquillitas, ac securitas publica conservetur. Si autem domus legatorum quibusvis sceleratis eò confugientibus asylum præberent, multa, & gravia crimina cum maximo Reipublicæ præjudicio

judicio manerent impunita. Quare cum ad conservandam, & promovendam convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se neutiquam necessarium sit, ut ædes legatorum jus asyli habeant, credibile non est, quod Gentes eum tanto salutis, securitatis, ac tranquillitatis publicæ incommodo in illud consenserint. *Grot. sæpè cit. Cap. 18. §. 8. num. 2. & ibi Vitriar. Quæst. 18. Wicquefort. cit. Sect. 28.*

XII.

Non tamen ex hoc continuo inferri potest ædes legatorum intrari, & delinquentes, qui eâ confugerunt, vi extrahi posse; sed interesse arbitror, utrum legatus paratus sit, reum exhibere, vel non. Illo casu domus ejus intrari, & delinquens citra violationem Juris Gentium ex eâ extrahi non potest. Hoc autem casu ex mandato summi Imperantis etiam vi adhibitâ, si opus sit, inde abripi potest, modo nec legato, nec ejus domesticis, nisi aliud forte exigat defensionis necessitas, ulla inferatur violentia; habent enim summi Imperantes jus puniendi omnes in suo territorio delinquentes, nisi illi speciali jure sint exempti. At, qui post commissum crimen ad ædes legatorum confugiunt, nec ratione personæ suæ; ut suppono, nec ratione loci sunt exempti, cum ædes legatorum Jure Gentium asyli jure haud gaudeant: Ergo habent jus illos puniendi, ac per consequens in usu, & exercitio hujus sui juris à legatis impediri haud possunt, vel si impediuntur, uti fit, si reos exhibere nolint, illud vi etiam adhibitâ, si necesse sit, defendere queunt. Sic cum Francisci I. ad Venetos legato quidam ab eo corrupti omnia prodidissent arcana, & re detectâ ad ædes ejusdem confugissent, Senatus quosdam misit, qui legatum rogarent, ut proditores hâc extraderet: cum autem, qui missi fuerant, non tantum à Domesticis legati aditu prohiberentur, verum etiam vis illis inferretur, Senatus duo tormenta minora navi advehi curavit. *Wicquefort. dict. Sect. 28. in princ.*

XIII.

Objectum immunitatis est extera jurisdictio, & vis, nam imprimis Jus Gentium Legatos, & eorum comites una cum bonis mobilibus, quæ secum habent, simpliciter, & absolute eximit à jurisdictione ejus, ad quem missi sunt, deinde adversus omnem vim non tantum injustam, sed & quæ aliàs ex se justa foret, eos securos, & tutos reddit. Ratio est, quia Legati referunt personam mittentis, qui, licet in alieno territorio existat, ejus tamen loci jurisdictioni haud subicitur; cum non desinat propterea esse summus Imperans; si autem talis manet, non potest alterius jurisdictioni subiectus esse; quia implicat esse subditum, & tamen retinere summum Imperium, ac proinde nec ejus Legatus jurisdictioni loci subicitur, cui potius consequens est, eundem non tantum contra vim injustam, sed & quæ aliàs ex se justa foret, securum, & tutum esse; aliàs sane Legati munere legationis ad utilitatem mittentis sæpè fungi haud possent; cum facile foret, actionibus eorum speciem delicti assignere, & ita vim, quæ ipsis infertur, hoc prætextu excusare. Adde Grot. *sapè cit. Cap. 18. §. 4. num. 4. & Cals. de Jur. & Jud. Legat. Sect. poster. num. 5. & pluribus seqq.*

XIV.

Forma immunitatis, quæ competit Legatis, consistit in differentia specificâ, quâ distinguitur ab eâ, quâ gaudent Tympanotribæ, & Buccinatores, qui & ipsi Jure Gentium sancti, & inviolabiles sunt, si ab hoste mittantur ad hostem, velut pluribus exemplis firmat. Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 2. vers. Les Généraux &c. pag. 36. & seqq.* Quæ differentia sita est in hoc, quod immunitas Legatorum fundetur in eo, quod referant personam mittentis, cujus Majestatem sibi quodammodo communicatam habent, ad, quod de Buccinatoribus, & Tympanotribis dici nequit. Deinde immunitas Legatorum multo amplior est, quam ejusmodi

hominum, qui non officio Procuratorum funguntur, sed nudi Nuntii sunt.

XV.

Effectus hujus immunitatis consistit in obligatione non laedendi Legatos, adeo, ut qui eos laeserit, Jus Gentium violasse, dicatur, & hoc procedit non tantum, si Legatus ab amico, verum etiam, si ab hoste sit missus, & admittitur: qui enim Legatum ab hoste missum admittit, hoc ipso eidem securitatem promittere tenetur. Unde Cicero Verrin. 3. Juris Legatorum tam sanctum, & venerabile nomen esse dixit, ut non modo inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume seruetur. Quod praecipuum locum habet, si Legatus ab hoste sit missus ad proponendas pacis conditiones: semper, citato bellantes ad pacem propensi esse debent, quae sine interveitu Legatorum commodè iniri haud potest. Grot.

XVI.

Utrum autem Jus Gentium de non violandis Legatis etiam obliget illos, per quorum fines transeunt? non satis expeditum est. Puto interesse, utrum petierint, & impetraverint veniam transeundi, vel non. Illo casu eos non minus, quam ad quos missi sunt Legati, de iis non laedendis obligatos esse arbitror; quia eadem videtur esse ratio; ideo enim is, qui Legatum ad se missum admittit, eidem plenam securitatem praestare tenetur; quia in Legato agnoscit personam, & Majestatem mittentis, & admittendo eidem securitatem polliceri tenetur: atqui etiam is, qui Legato, quem talem esse scit, transitum per fines suos concedit, in eo personam, & Majestatem mittentis agnoscit, & concedendo veniam transeundi eidem securitatem promittere tenetur: Ergo &c. Hoc autem casu porro referre existimo, utrum is, per cujus fines non accepta venia transeit Legatus, justam habeat causam denegandi transitum, vel non. Si justam causam habeat, veluti si ab hoste

ad hostem fuerit missus, vel saltem alias prudenter praestari possit, legationem in damnum, & injuriam ejusdem tendere, Legatus praesidium Juris Gentium non habet. Sic Q. Fulvius Flaccus classis Romanae Praefectus Legatos Regis Philippi ad Antiocham, & ab hoc ad illum missos captivos retinuit. Liv. Lib. 43. Cap. 10. Grot. §. 5. num. 1. Si vero nullam justam causam habeat denegandi transitum, veluti si Legatus ab amico ad amicum ejus, per cujus fines transit, sit missus, res admodum dubia est. Plerique quidem cum Grotio dict. §. num. 2. putant, hoc casu, si male tractetur Legatus, solam amicitiam, & dignitatem mittentis, non ejus, ad quem missus est, violari. At cum Jus Gentium, perditur, ut Gentes inter se per Legatos communicare possint, id autem saepe non aliter fieri queat, quam si illi per aliorum fines transseant, censentur Gentes etiam voluisse, ut, nisi justa subsistat prohibendi causa, transire possint, & publica securitate non minus gaudeant, quam apud eum, ad quem missi sunt; alias enim libertas illa invicem communicandi facile impediri possit, ne proinde si Legatus ab eo, qui utriusque partis amicus est, inter fines suos male tractetur, non tantum amicitia, & dignitas mittentis, tametsi forte veniam transitus petere neglexerit, sed & Jus Gentium violatum esse videtur; nam ut recte inquit Vattelors. Lib. 1. §. 10. §. 20. pag. 434. in fin. princ. Il faut distinguer entre le droit de l'individu, & la foi publique, parceque ce sont en effet des choses fort différentes. Qui Legatum, cui transitum concessit, violat, non tantum Jus Gentium, sed & fidem publicam violat; qui autem Legatum, quem talem esse scit, ab amico ad amicum missum, & non impetrata venia per suum territorium transeuntem, ledit si fidem publicam quidem non violat, Jus tamen Gentium violat videtur.

XVII.

Contraria sunt modi, quibus immunitas Legatorum cessat. Cessat autem I. si Legatus contra expressum interdictum ipsius ad quem

quem missus est, venerit; sapè enim denuntiari solet, ne mittatur Legati, alioqui eos pro hostibus fore, ut Aetolis à Romanis denuntiatum est. Liv. Lib. 37. Cap. 49. & Romanis à Samnitibus, si quod adiissent in Samnio concisium, eos haud inviolatos abiteros esse. Idem Lib. 10. Cap. 12. Modò ex justa causa fuerit negata: admissio; alias enim Legatum securitate publicà gaudere arbitror; tametsi is contra interdictum venerit, cum ei, ad quem legatio tendit, liberum non sit, utrum is Legatum admittere velit, vel non, sed si causa rejiciendi non sit, cum admittere teneatur. Schönborn. Lib. 3. Polis. Cap. 27. vers. *Quid de iis, quibus insertum est.*

XVII.

Cessat II. Si Legatus in loco Legationis delictum committat; ubi tamen interest, utrum illud leve tantum sit, vel atrox. Si leve, dissimulandum est; nam etsi ab eo, qui Legatum misit, tale delictum in alieno territorio fuisset admissum, illud ex Legibus amicitiae dissimularetur. Si atrox; porro refert, utrum directe tendat adversus Statum publicum; aut vitam, & dignitatem summi Imperantis, vel non. Hoc casu Legatus ad eum, qui misit, remittendus est, cum postulat, ut eum vel puniat, vel dedat; quamvis enim nonnulli existiment, Legatum propter ejusmodi delictum ab eo, ad quem missus est, puniri posse, huic tamen sententiae accedere haud possum; nam, ut sapè dicitur, Legatus apud eum, ad quem missus est, personam mittentis refert, ac per consequens tam parum in loco legationis puniri potest; quam parum ipse mittens puniri posset, si in alterius territorio ejusmodi delictum admisisset, qui sanè jurisdictioni, & animadversioni alterius non subicitur, cum delinquendo Majestatem non amittat. Unde hoc casu Legatum nequidem apprehendi, & in vincula duci posse arbitror; quia perinde habetur, ac si in territorio non existeret. Illo autem casu tametsi Legatus ob allegatam rationem non magis puniri queat, quam posteriori, multi tamen censent, eum ut hostem tractari, & interfici posse, modò crimen sit manifestum; hostis enim est, qui adversus Statum publicum,

cum, aut vitam, & dignitatem summi Imperantis aliquid attentat; hostem autem interficere Jure Gentium permissum est. Ex adverso alii non plus concessum esse arbitrantur, quod exigat defensionis necessitas, adeo, ut si imminente periculo aliter obviam iri nequeat, quam si arresto detineatur, & interrogetur Legatus, is quidem domi suae detineri, & ab eo, ad quem missus est, vel ejus nomine à Consilio Status, non autem à Judicibus ordinariis interrogari possit, remittendus postea ad mittentem cum postulato, ut illum vel puniat, vel dedat; quanquam summi Imperantes jam ultra saeculum adversus ejusmodi proditores tanto rigore non sint usi, sed contenti fuerint, ut juberent, talem Legatum finibus excedere, aut, quod humanius est, mittentem rogarent, ut eundem revocare velit. Planè in eo omnes consentiunt, quod Legatus interfici possit, si ipse vim armatam intentet, uti Fabii fecerunt. Liv. Lib. 5. Cap. 34. Conferri hac super re possunt Grot. *supra cit.* Cap. 18. §. 4. Wicquefort. *sect.* 29. *vers.* Il semble &c. pag. 432. Vitriar. *Quaest.* 17. & 22. Thomaf. *Jurisprud. Divin.* Lib. 3. Cap. 9. num. 50. & multis. *seqq.*

PARS QUINTA.

DE SUBDITIS.

Jus publicum Universale, ut initio statim diximus, non tantum Imperantes dirigit in ordine ad subditos, & externos; sed etiam subditos in ordine ad Imperantes. De summis Imperantibus, & eorum juribus tum respectu subditorum, tum exterorum hactenus disseruimus. Exigit ergo lex methodi, ut jam de subditorum juribus, & obligationibus agamus, Sit igitur

CAPUT I.

De Subditorum Juribus.

§. I.

De vario Subditorum statu.

SUMMARIA.

- I. *Vox subditi sumitur vel late, vel strictè.*
- II. *Describitur subditus.*
- III. *Regulariter in numero subditorum sunt omnes, qui in territorio summi Imperantis domicilium habent.*
- IV. *Qui autem bona tantum in alieno territorio possident, non continentur numero subditorum.*
- V. *Utrum etiam Liberi, Parentes, Maritus, vel Uxor summi Imperantis in classem subditorum referendi sint?*
- VI. *Subditorum alii sunt immediati, alii verò mediati.*
- VII. *Item alii in solâ parendi conditione constituti; alii verò in par-*
tem

sem administrationis Reipublica assumpti, aut omnino ipsius summi Imperii participes, aut saltem certa jura libertatis naturalis sibi reservarunt.

- VIII. *Alii porro nobiles, alii ignobiles; non tenentur autem exteri prerogativam nobilitatis ex necessitate juris agnoscere.*
- IX. *Subditi aut nascuntur, aut postea fiunt.*
- X. *Adducitur forma subditorum.*
- XI. *Item effectus, qui stat in obligationibus.*
- XII. *Desinit primò quis esse subditus, si domicilium in territorium aliena Reipublica transferat, quod liberum est.*
- XIII. *Potest tamen hoc Lege publicâ prohiberi.*
- XIV. *Non aliter subditi habent libertatem, sine impetratâ veniâ emigrandi, quàm si non peculiari vinculo sint obstructi.*
- XV. *Aut nisi discessus vergat in præjudicium Reipublicæ.*
- XVI. *Utrùm gregatim etiam discedere liceat?*
- XVII. *Secundò desinit quis esse subditus, si propter delictum alteri sit deditus, & ab eo receptus; si autem receptus non sit, probabitus civis manet.*
- XVIII. *Tertiò desinit quis esse subditus, si ex civitate ejiciatur.*
- XIX. *Recensentur reliqui modi, quibus aliquis subditus esse desinit.*

I.

VOx subditi sumitur vel latè, vel strictè. Latè sumpta completur omnes, qui in territorio summi Imperantis commorantur, sive ibi domicilium habeant, sive non, ac proinde etiam peregrini, & advenz, quamdiu in alieno territorio existunt, hoc sensu subditorum numero continentur; cum summi Imperantes eos non aliter censcantur velle admittere, quàm hac Lege, si interim se ejus potestati subjiciant. Excipiuntur Legati ab exteris missi, qui non fiunt subditi temporanei ejus, ad quem missi sunt; nam Legatus refert personam mittentis, qui licet in alieno territorio existat, subditus tamen non fit, cum ubicunque demum existat, summam in suos retineat potestatem. Strictè accepta eos tantùm comprehendit, qui in territorio domicilium habent, in qua acceptione

II. Sub-

II.

Subditus ad nostrum propositum describi potest, quod sit persona summæ potestati civili ad fidem, obsequium, & reverentiam obstricta. Si verò descriptionem subditi in genere desideres, loco *summæ potestati civili* poni debet, *potestati publicæ*; licet enim etiam servi Dominis, & Liberi parentibus ad fidem obsequium, & reverentiam obstricti sint; quia tamen potestas Dominica, & patria potestates publicæ haud sunt, sed tantum privatæ, ideo Dominorum, & parentum propriè, & strictè loquendo subditi dici nequeunt.

III.

Debent autem summo Imperanti fidem, obsequium, & reverentiam omnes, qui in ejus territorio domicilium habent, nisi speciali jure sint excepti, veluti sunt personæ Ecclesiasticæ, quæ licet pars sint, & quidem nobilior Reipublicæ politicæ, potestati tamen civili subjectæ haud sunt *Cap. 10. X. de constit.* Non tamen præcisè necesse est, ut aliquis in territorio summi Imperantis habeat constitutum domicilium habitationis, sed sufficit quandoque domicilium originis, quippe quod eò usque retinetur, donec in aliò territorio constitutum fuerit domicilium habitationis. Unde Filius, qui relictis Laribus paternis exteris visitat Regiones, subditus esse non desinit ejus, qui in loco originis summum habet Imperium. *Mey. Part. 3. Decis. 71. & Part. 5. Decis. 161.*

IV.

Qui igitur bona tantum in alieno territorio possident, subditorum numero haud continentur; quamvis enim bona ejus territorii Imperio subjecta sint, personæ tamen subjectæ non sunt, licet fortè bona illa à Domino territorii in feudum recognoscerentur; cum Vasallus Domino directo ad fidelitatem quidem, & reverentiam, non autem extra causas feudales ad obsequium sit obstrictus, nisi non tantum juramentum fidelitatis, sed & subjectionis eidem præstitisset, quo casu is subditorum numero omninò accenseri debet.

V. Quæri

V.

Quæri solet; utrum etiam Liberi, Parentes, Maritus, vel Uxor summi Imperantis ad classem subditorum referendi sint? Affirmativa mihi verissima esse videtur; cum in civitate, per se loquendo, exceptis personis Ecclesiasticis, Inter Imperantes, & subditos medium non detur: atqui Liberi, parentes, conjux Regis, vel Reginae non sunt Imperantes: ergo referri debent ad subditos. Certe potestas patria, vel Maritalis suapte naturâ non excludit Regiam: ergo licet Liberi sub sint potestati patriæ, & uxor potestati Maritali, ex eo tamen inferri haud potest, quod non etiam sub sint Patris, vel Mariti potestati Regiæ. Sed hæc repugnat, ut alibi jam diximus, Regiam subesse Marito quoad regimen familiæ, educationem liberorum, & alia officia matrimonii; præesse verò quoad Gubernationem politicam Reipublicæ. Porro filius, si Rex sit, non censetur amplius esse pars familiæ paternæ, & licet quâ filius, ac persona privata parentibus pietatem, & observantiam debeat, non debet tamen quâ Rex, & persona publica. De Fabio maximo Plutarcius in *Apophtegm. Roman.* refert, quod senectute ingravescente filium consulem, cum is in magna hominum frequentia publico fungeretur officio, conscenso equo adiverit; cum autem filius misso hictore eum ex equo descendere jussisset, reliquis pudore affectis, desiluit ex equo, & contentiore, quàm ætas ferret, impetu accurrat ad filium, eumque amplexus, *rectè*, inquit, *sapis, sentiens, quibus præsitis, & quantam imperii Majestatem adeptus sis.* Deinde quis nescit, Annam Reginam Angliæ quâ Reginam Marito tanquam subdito imperasse. Quis tam peregrinus in historiis, ut ignoret, Reges quandoque de Liberis, & Uxoribus poenas sumpsisse? Plane quin conjux conjugem, aut etiam parentes Regio eximere possit imperio, dubitandum haud est; at illi per se exempti haud sunt, & ideo nec Rex, aut Regina eos, nisi de hoc aliunde constet, eximere voluisse præsumi possunt. Atque huius sententiæ etiam subscribit Boehmer *lib. 3. cap. 1, §. 22.*

VI.

Sunt autem subditorum alii immediati; alii vero mediati. Immediati dicuntur, qui summo Imperanti immediate sub-

Kkk

jecti

jecti sunt; mediati autem, qui immediatè alteri subsunt, & e medio demum summo Imperanti sunt subiecti. Sic in Imperio nostro Romano-Germanico Status Cæsari immediatè, subditi verò Statuum eidem mediatè sunt subiecti; nec enim tolerari potest illa quorundam Protestantium doctrina, quòd Status non sint veri Imperatoris subditi, sed fœdere duntaxat inæquali eidem connexi, cuius contrarium manifestò evincunt tum Constitutiones Imperii, tum iuramentum non tantùm fidelitatis, sed & subjectionis, quod Cæsari præstant. Unde miror, quâ fronte viri cætera docti talia in publicum effutire sint ausi; ajunt quidem, eos ignorantiam profiteri, qui ex formula iuramenti subjectionem Statuum concludere velint; at verius illi, si non ignorantiam, saltem malevolam suam in Augustissimum Imperii Caput affectum profitentur; dandum est Cæsari, quod Cæsaris est, & Statibus, quod Statuum est, injuriosus est non modò in Cæsarem, sed & in totum Romanum Imperium, quisquis iuribus Imperatoris detrahit, ut Status quâ tales ad supremum, & Regium evehat fastigium; cùm hoc non nisi ad dissolvendum nexum inter Caput, & Membra, & turbandam pacem, ac publicam Imperii tranquillitatem servire possit. Relinquatur Statibus illæsa in personas, & res sui territorii potestas, seu superioritas territorialis; at contrà relinquatur etiam Cæsari illæsum, quod obtinet in Status, & eorum subditos, summum Imperium. Cæsari detrahere, & Statibus adjicere vel Statibus detrahere & Cæsari adjicere, utrumque peccatum est.

VII.

Deinde subditorum quidam in solâ parendi conditione positi sunt, ita ut præter obsequii gloriam nihil ipsis relictum sit; alii verò ab eo, qui summam in civitate potestatem habet, in partem administrationis Reipublicæ assumpti, qui inferiorum quidem habitâ ratione personæ publicæ sunt, respectu autem summi Imperantis privati, & subditi; alii porro ipsius summi Imperii sunt participes, ut in statu Aristocratico Optimates, & in Democratico omnes, qui jus suffragii habent, qui tamen si considerentur ut singuli, ex numero subditorum sunt; denique alii vel ab initio constitutæ civitatis, vel postea certa iura libertatis naturalis sibi reservârunt,

sunt, ut accidit in Regnis limitatis, qui licet majori fruuntur libertate, quam alii, non tamen propterea ex classe subditorum se eximere possunt. Unde patet, varios dari gradus subditorum, nec ex eo, quod aliqui ad infimam, vel ei proximam classem referri nequeant, statim inferri posse, eos subditos non esse.

VIII.

Porro subditorum alii sunt Nobiles, alii Ignobiles; quamvis enim naturam omnes homines æquales sint, summi tamen Imperantes quibusdam specialem, etiam ad posteros transitorium valorem imponere possunt, vi cuius cæteris præferantur, quam prærogativam omnes quidem ejusdem Reipublicæ subditi, non autem etiam exteri agnoscere tenentur, utpote quibus extra territorium imponentium existentibus tam parum imperari potest, ut valorem personæ impositum agnoscant, quam parum ipsi juberi possunt, ut agnoscant valorem nummo impositum. Quod si ergo is, cui summus Imperans prærogativam nobilitatis tribuit, etiam in alieno territorio pro nobili habeatur, id benevolentiam tantum, non verò necessitati juris erit adscribendum. *Bœhmer Pars. special. lib. 3. cap. 1. §. 35. & seqq.*

IX.

Cæterum subditi aut nascuntur, aut postmodum fiunt. Ex civitate subditi sunt liberi ex subditis nati; qui postea subditi fiunt, vel in servitutem civilem migrant ex statu libertatis naturalis, ut illi, qui primi in civitates coaluerunt, vel ex statu subjectionis civilis, & quidem vel volentes, ut nubendo, domicilium constituendo, vel inviti, ut qui jure belli, vel alienatione alterius subjiciuntur imperio.

X.

Forma subditorum vel generalis est, vel specialis. Generalis stat in differentia specifica, quæ tum à subditis temporariis, tum à vasallis quæ talibus distinguuntur, quæ ex supra dictis colligitur.

Specialis verò est, quâ subditi inter se ab invicem differunt, quæ ex eorum diverso statu desumi debet.

XI.

Effectus consistit in obligationibus subditorum, quibus summo Imperanti obstringuntur, de quibus in *seqq. cap.* agemus.

XII.

Contraria sunt modi, quibus aliquis rursus subditus esse desinit. Desinit autem primo, si domicilium suum in territorium alienæ Reipublicæ transferat; quivis enim non tantum cum consensu summi Imperantis, sed per se loquendo, veniâ etiam non impetratâ, domicilium suum mutare, & aliud transferre potest, quam libertatem illi, qui in civitatem coaluere, vel eidem postea accesserunt, in dubio sibi reservasse intelliguntur; cum facile aliquid supervenire queat, ut rebus eorum non amplius expediat, vetus domicilium potra retinere, in quod civitas, vel is, qui summum in civitate imperium habet, etiam consensisse censetur, cum plerumque nihil ejusdem intersit, etiamsi unus, vel alter discedat, quippe quorum discessus ex adverso aliorum adventu compensari solet. Unde JCtus in *l. 12. §. 9. ff. de captiv. postlim revers. de sua civitate cuique constituendi liberam facultatem esse dixit.*

XIII.

Quin tamen lege publicâ prohiberi possit, velut multorum etiam populorum legibus prohibitum esse constat, ne subditi, non impetratâ veniâ discedant, dubium non est; tamen enim fiat, qui talem legem, eo quod naturali adversetur libertati, in validam esse arbitrentur, multum tamen illi falluntur; cum libertas mutandi domicilium non sit juris naturæ præceptivi, sed tantum permissivi, quod lege humanâ mutari potest. Sic & in aliis naturalem subditorum libertatem à Legislatore humano vel omnino sublâtam, vel saltem restrictam fuisse videmus, prout exigebat necessitas, vel salus, & incolumitas Reipublicæ.

XIV.

XIV.

Deinde non aliter subditi libertatem habent, non impetratâ veniâ emigrandi, quàm si non peculiari insuper vinculo sint obstricti. Sic qui ad officium publicum ab Imperante assumpti sunt, illud invito eo deserere, & discedere haud possunt. Sic etiam glebæ adscripti, & proprii homines tam parum non impetratâ veniâ discedere queunt, quàm parum servi jugum servile possunt excutere.

XV.

Porro libertas emigrandi ex regula naturalis æquitatis ita temperanda est, ut subditis tum demum discedere liceat, si discessus non vergat in præjudicium Reipublicæ; si enim societatis civilis interfir, ut civis non discedat, Imperans discessum prohibere potest, ne Respublica detrimentum capiat. Sic si magnum contractum sit æs alienum, interest Reipublicæ, ut civis non discedant, nisi parati sint, in præsens partem suam exsolvere. Sic etiam si fiduciâ multitudinis bellum sit susceptum, interest Reipublicæ, præsertim si obsidio imminet, ut subditi non discedant. *Grøt. lib. 2. cap. 5. §. 24. num. 2.*

XVI.

Quòd si non unus aut alter tantum subditorum, sed plures gregatim, antiquis relictis sedibus, emigrare volint, etiam hoc naturaliter licitum esse existimat Puffendorf. *lib. 8. cap. 17. §. 4.* si enim, *inquit*, singulis pro arbitrio migrare licet, cur non idem liceat pluribus, quibus sedem fortunarum eodem tempore transferte commodum est? Rectè; at non aliter singulis migrare licet, quàm si discessus non vergat in præjudicium Reipublicæ: ergo nec pluribus gregatim aliter discedere licet, quàm si talis discessus sui innocuus; secus rectè prohibetur. Sic cum post Cannensem cladem Juvenes quidam nobiles Italiam deserere vellent, à P. Scipione stricto super capita consultantium gladio prohibiti, & postea apud Censores causam dicere jussi sunt. *Liv. lib. 22. cap. 53. & lib. 34. cap. 18.* Et de tali casu intelligi posse videtur *Grøt. cit. loc. ubi ait,*

ait, ex necessitate finis, quæ jus facit in moralibus, satis expeditum esse, quod gregatim discedi nequeat; cum aliàs, si id liceret, civilis societas subsistere haud posset.

XVII.

Secundò aliquis definit esse subditus, si propter delictum commissum alteri summo Imperanti deditus, & ab eo receptus sit; si enim receptus non sit, probabilius est, cum manere subditum, & civem. Acriter hac super re olim disputatum fuit apud Romanos in Hostilio Mancino, quem Numantini sibi deditum non acceperunt. Publius Mutius Scævola negavit, deditum, nec receptum civem manere siquidem quem semel populus jussisset dedi, perinde ex civitate expulisse videretur, ac si ei aqua, & igni interdiceret, ut patet ex *l. ult. ff. de Legat.* Ex adverso Brutus, quem sequitur Cicero in Topicis, contendebat, eundem civem manere, eò quod neque deditio, neque donatio sine acceptione intelligi possit. Hanc rationem Grot. *lib. 2. cap. 21. §. 4. num. 7.* quidem improbat, cum actus donationis perfectionem non habeat, nisi ex duorum consensu, dedere autem in proposito nihil aliud sit, quam civem alterius populi potestati permittere, ita ut de eo statuat, quod voluerit, ipsam autem sententiam veriore esse existimat, eò quod jus civitatis non amittatur ipso facto, sed decreto aliquo, aut judicio, nisi lex aliqua factum velit haberi pro re judicata, quod hic dici non possit. Grotio adstipulantur Vitriar. *ibid. Quæst. 8. & Willenberg. Quæst. 7.* Item Puffendorf. *lib. 8. cap. 11. §. 9.* Contrariam verò Publii Mutii Scævolæ sententiam amplectuntur Ziegler. Van der Muelen. Obrecht ad Grot. *cit. loc.* Item Hennigel. ad eundem Grot. *cit. lib. 2. cap. 15. §. 16.* ad verba: *corpus ad servitutem;* quid enim, inquit Ziegler. aliàs opus fuisset, lege lata cavere, ut Mancinus civis Romanus haberetur, neque deditio ei fraudi foret? Mediam viam ingreditur Kulpis ad Grot. *dich. cap. 21. §. 1. Litt. C.* qui voluntatis quæstionem esse ait, utrum civitas dedendo aliquem simpliciter ejicere, vel tantum alteri exequendi potestatem facere voluerit? Illo casu priorem, hoc verò posteriorem sententiam veram esse asserit. Rectè omnino, at quid in dubio præsumendum? Mihi, ut dixi, pars mitior, & benignior præferenda esse videtur, ut
civi-

civitas non aliter civem suum dedendo eundem excludere velle censetur, quam sub conditione, si ab eo, cui deditio sit, fuerit receptus, quod & populus Romanus sensisse videtur; cum enim dubium motum fuisset, utrum deditus, nec receptus civis maneret, idque maxime quaesitum esset in Hostilio Mancino, qui spon- sionis Numantinae auctor fuerat, quibusdam existimantibus mane- re, aliis contra non manere, Populus Romanus controversiam hanc decidit lege lata, ut Mancinus civis Romanus esset, neque deditio ei fraudi foret, *ut esses*, inquam, quod praecipue P. Rutilius Tribunus plebis negaverat, qui eundem per deditionem civem Nu- mantinum, & ita peregrinum factum esse asserbat, non ut denuo in civem Romanum reciperetur. Unde & postea Cicer. pro Cae- cin. *quem pater patratu dedit, si non est ab hoste receptus, retinet in- tegram causam, & jus civitatis.*

XVIII.

Tertio desinit aliquis esse subditus, si ex civitate ejiciatur; dum enim civitas aliquem pro membro suo non amplius vult ag- noscere, & finibus suis expellit, remittit ipsi obligationem, qua antea eidem obstrictus erat, unde in ejusmodi exules civitati nul- lum jus remanet. Non autem aliter aliquis ex civitate ejici potest, quam si talem poenam delicto suo sit promeritus. Puffendorf. *civ. sep. 11. §. 6. & 7.*

XIX.

Quarto desinit aliquis esse subditus, si ex benignitate summae potestatis a subjectione eximatur, vel civitas dissolvatur, aut ejus pars alienetur, vel pro derelicta habeatur, aut in casu summae ne- cessitatis se hostis potestati subjecerit, de quibus omnibus jam alibi dictum est.

§. II.

De juribus subditorum.

S U M M A R I A.

1. *Jura, quae subditi adversus summum Imperantem habent, vel genera- lia sunt, vel specialia.*

II. Pro-

- II. *Propositur delicata questio, utrum subditi etiam jus habeant summum Imperantes quandoque rursus deponendi, & exauctorandi?*
- III. *Deposuitio alia est proprie, alia vero improprie dicta.*
- IV. *Deposuitio proprie dicta in Regnis patrimonialibus locum non habet.*
- V. *Neque in Regnis electivis & successoris depositio proprie dicta locum habet.*
- VI. *Confirmatur hac sententia ex sacris Litteris.*
- VII. *Quid si Rex omnem prorsus Republicæ curam abjiceret?*

I.

Iura quæ subditi adversus summum habent Imperantem, vel generalia sunt, vel specialia. In genere eundem sibi obstrictum tenent, ut ne ipsis inferat injuriam, ut res, possessiones, & personas eorum contra vim internam, & externam defendat, ut justitiam sine respectu personarum administret, ut curam salutis publicæ gerat &c. specialia vero profuturæ ex pacto vel in aditu Regni, vel postea cum subditis incho, quæ satis expedita sunt.

II.

At non æquè expeditum est, utrum subditi etiam jus habeant, summum Imperantes quandoque, præsertim si pacta publica violant, rursus deponendi, & exauctorandi? Mallem sane in re tanta ardua calammum suspendere, nisi omnes propemodum Juris publici scriptores quæstionem hanc moverent; antequam autem meam aperiam sententiam

III.

Præmitto, depositionem aliam esse proprie, aliam improprie dictam. Deposuitio proprie dicta est, quæ summum Imperantem Regiæ privat potestate. Improprie dicta verò, quæ usurpatorem Regiæ potestatis, postquam eâ exiit nè Solio, quod adhuc defacto tenet, deturbat & regalibus exuit insignibus, velut accidit, si quis regnum ad certum tempus, aut sub lege commissoria sibi delatum, postquam tempus elapsum est, aut casus in delatione Regni expressus evenit, porro recinere conetur, & ideo à populo in ordinem redigatur. Quo præmisso

IV.

IV. quod si Regem ab omni potestate privare possint.

Dico I. Deposito proprie dicta in regnis patrimonialibus locum non habet, ac proinde Reges, qui summam potestatem pleno, & absoluto proprietatis jure tenent nullo casu à subditis eâ privati, & exui possunt; si enim subditi ejusmodi Reges ullo casu Regiâ potestate privare, & exuere possent, tunc possent sub prætextu se defendendi ab injuriis, & oppressionibus; nam alius titulus non videtur esse assignabilis. Certè in poenam illatarum injuriarum Imperium illis abrogari haud potest, tum quia summi Imperantes poenæ humanæ non subjacent, tum quia repugnat superiores puniri à subditis. Est autem in Statu Monarchico populus non tantum distributive, sed etiam collective sumptus Regi subiectus: atqui sub prætextu defensionis non possunt subditi Regem suum jure regnandi patrimoniali privare; vel enim periculum gravissimas etiam impofterum sustinendi injurias; & afflictiones moraliter certum est, vel non. Si non sit moraliter certum, Rex sub specie defensionis summâ potestate exui haud potest; ut enim defensio iusta sit, necessaria esse debet, talis autem non est, si de animo nocendi morali certitudine nobis non constet. Et sanè si ob periculum incertum statim alter jure suo, quo eum in perniciem nostram abuturum fore metuimus, privati posset, nemo amplius securus foret, ac proinde periculum incertum nequit nobis jus dare, alterum jure suo privandi. Si verò periculum moraliter certum sit, tunc vel toti imminet populo, vel non. Si non toti imminet populo, sed tantum aliquibus, aut ejus parti, ut ut insigni, tantum Regi sub prætextu defensionis summum abrogari poterit Imperium, quàm parum priori casu potest; nam imprimis illi, quibus nullam imminet periculum injuriæ, se utique defendere non possunt; ubi enim nulla est offensio, etiam nulla est defensio, & cum ob injuriam tñi sive privato, sive parti civitatis integranti imminentem reliqui obligatione suâ erga Principem non solvantur, nequidem sub prætextu defendendi suos concives Regem summâ potestate exuere possunt. Illi autem, quibus imminet periculum injuriæ, vel se duntaxat subtrahere volunt Regis sui imperio, vel eundem penitus Regiâ potestate privare. Neutrum possunt;

possunt; non primum: si enim partes integrantes sub prætenu defensionis ab injuriis Imperantium eorum imperio se subducere, & ita à reliquo corpore separare possent, nulla civilis societas amplius posset subsistere, nisi Rex animo verè hostili integram populù partem omnino perdere vellet; tunc enim ipso facto imperium in talem partem abdicare censeretur, cum ut alibi dictum est, voluntas imperandi, & perdendi nequeat simul consistere. Alterum verò multò minùs possunt, partim quia extra casum modò altatum subditis nequidem permissum esse videtur, ut vi resistent, tantum abest, ut Regem suà potestate possint exuere, partim quia licet permissum esset resistere, non tamen ultrà id esset permissum, quàm inevitabilis defensionis necessitas exigeret, quæ utique nequaquam postulat, ut tali casu Rex omni suà potestate privetur. Quod si denique periculum toti immincat populo, tunc Rex vel quoad bona duntaxat externa vim inferre parat, vel universum populum vult perdere. Illo casu populus Regi suo nequidem resistere posse videtur, cum ejusmodi bona Principis potestati subjecta sint, & si is hac in parte excesserit, illa recuperari, aut compensari possint. Less. de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 4. num. 11. P. Suarez. in defens. fidei &c. lib. 6. cap. 4. num. 5. ergo multò minùs hac ex causa eundem summà potestate privare potest. Hoc autem casu, ut supra jam dictum est, Rex ipso facto se imperio abdicasse censeretur. Si ergò populus adversùs tam immanem servitiam se defendendo talem Tyrannum Regali purpurâ exuat, depositio hæc tantùm improprie dicta erit. Unde à primo ad ultimum populus nullo casu Regem suum sub prætenu defensionis jure regnandi patrimoniali privare potest, ac per consequens depositio propriè dicta in Regnis patrimonialibus locum non invenit.

V.

Dico II. Neque in Regnis electivis, & successoris depositio propriè dicta locum habet; si enim de hisce Regnis aliud dicendum esset, tunc ideo, quia populus deferendo imperium censeretur sibi pro tali eventu, quo Rex gravissimas eidem esset illaturus injurias, facultatem eundem deponendi reservasse: atqui hoc dici nequit; nam primò potuit populus imperium transferre non reser-

vatâ

vata sibi hac potestate: ergo hoc ipso, quod expressè non reservaverit, præsumi debet, noluisse tandem sibi reservare, tum quia in materia odiosa, qualis præsens est, stricta obtinet interpretatio tum quia in proposito contra populum facienda est interpretatio, utpote qui in delatione imperii mentem suam melius exprimere potuisset, ac proinde sibi imputare debet, quod non apertius locutus sit. Deinde ejusmodi depositiones summorum Imperantium plerumque magnos tumultus, & armorum strepitus ciere, ac bella civilia post se trahere solent; cum enim definitum non sit, quanta debeat esse afflictio, & oppressio populi, ut ad abrogandum Regi suo imperium decurrere possit, non potest non hæc res tumultibus, summæ confusione, & concussione, Reipublicæ esse obnoxia: ergo non censetur populus in delatione Imperii sibi ullo casu potestatem Regem deponendi reservasse; cum illa interpretatio, quæ maxima securitatem affert incommoda, semper fugienda, & vitanda sit. Porro mala, quæ depositiones Regum post se trahunt, longè majora sunt illis, quæ populus sub Rege oppressore sufferre cogitur: ergo non censetur in delatione imperii sibi reservasse potestatem talem Regem deponendi; quia mali minoris vitandi causâ nemo majus elegisse prudenter præsumi potest.

VI.

Confirmatur hæc sententia ex sacris Litteris, & quidem primò ex 1. Reg. 8. v. 11. & seqq. ubi, cum Samuel populo Israëlitico Regem petenti, jus Regis, tale scilicet, quale tunc temporis à Regibus Ammonitarum, Moabitarum, & Philistinorum usurpabatur, prædixisset, subjungit: *& clamabitis in die illâ à facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa* &c. supponit ergo Samuel, aliud remedium oppresso populo reliquum non fore, quam ut ad Deum clamare possit. Deinde ex Epistola Divi Pauli ad Roman. cap. 13. & 1. Divi Petri cap. 2. vers. 14. & seqq. ubi subditi Regibus suis, tanquam Ministris Dei, obedientiam, reverentiam, & observantiam præstare jubentur, quod præceptum etiam de eo casu, quo Reges potestate suâ abusi subditos affligunt, intelligendum esse veterum Christianorum ostendit exemplum, qui, licet durissima tormenta, afflictiones, spolia, & exilia ab Ethnicis

perpeffi sint Imperatoribus, nunquam tamen se adjunxerunt illis, qui eos Regali Solio, & vitâ privârunt. Tametsi igitur Rex populum sibi subditum durissimo jugo premas, propterea tamen is deponi haud potest, sed à Divina tantum Providentia expectandum erit remedium, potest Deus, si ita ei placeat, subito mutare cor Regis; si autem id non faciat, cogitandum, bonorum patientiam nondum satis esse probatam, nec malorum iniquitatem satis puni- tam, interitum ut Seneca in *Medea vers. 195.* ait:

Aequum atque iniquum Regis Imperium feras.

VII.

Planè si Rex omnem Reipublicæ curam abjiceret, & neque ad- versus externos hostes civitatem defenderet, neque per executio- nem legum internam tueretur tranquillitatem, nec serio, & sæ- pius, licèt admonitus, ullam sui officii partem impleter, ita ut si res, porto ita procederent, totum Reipublicæ corpus manifesto pe- riculo interitus expositum foret, hoc casu Regem, si non ipso facto imperio se abdicâsse censetur, quod potius dicendum esse arbitror, à populo, vel qui populum repræsentant, à Regni Proceribus, sup-posito, quòd aliud medium ab imminente interitu se liberandi non supersit, saltem deponi posse existimarem; neque enim cre- dibile est, quòd populus deferendo summum Imperium facultatem se defendendi ab interitu voluerit abdicare: ergo si aliter se defen- dere nequeat, quàm Regem talem deponendo, poterit eundem de- ponere. Certè si pars populi se aliter servare non possit, quàm si se alterius imperio subiciat, potest illa se Regis sui Imperio subtra- here, & alteri subicere: ergo etiam si totus populus se aliter servare nequeat, quòd si se alterius imperio subiciat, potest is se Regis sui imperio subtrahere, & alteri subicere, atque ita Regem suum deponere, seu summâ potestate exuere.

CAPUT

CAPUT II.

De obligationibus subditorum.

§. Unicus.

S U M M A R I A.

- I. *Præcipua subditorum obligationes sunt ad obedientiam, ad patientiam, & ad fidelitatem.*
- II. *De obligatione ad obedientiam.*
- III. *Tenentur subditi etiam improbis Imperantibus obedientiam præstare, nisi id, quod imperant, sine crimine exequi haud possint.*
- IV. *De obligatione ad patientiam.*
- V. *De obligatione ad fidelitatem.*

I.

Præcipua subditorum obligationes sunt tres: Prima est ad obedientiam: Secunda ad patientiam: Tertia ad fidelitatem, de quibus breviter dicemus.

II.

Primò igitur subditi obligantur ad obedientiam, eùm jus imperandi sine obligatione parendi dari haud possit. *Necessitate, inquit Doctor Gentium ad Roman. 13. vers. 5. subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Et Princeps Apostolorum *Epist. 1. cap. 2. vers. 13. subiecti igitur estote omni humana creatura propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudam verò bonorum.*

III.

Tenentur autem subditi Imperantibus non tantùm, si probi sint, sed &c, si improbi, obedientiam præstare; tamen enim improbi sint, propterea tamen non amittunt jus imperandi: ergò ex parte subditorum perdurat obligatio parendi, nisi fortè, quod imperant, tale sit, ut id sine crimine exequi haud possint; tunc enim Deo magis, quàm hominibus obedire oportet. *Act. 5. vers. 29.*

IV.

Secundò obligantur ad patientiam; licèt enim summi Imperantes subditis injuriam inferant, resistere tamen haud possunt, sed

ne dissolvatur ordo imperandi, & parendi, eam æquo animo ferre tenentur. *Tolerandum est patienter*, inquit Aeneas Sylv. *de orat. & Auth. Imper. Roman. cap. 26. quidquid Princeps facit, inquit, expectandaque est vel successoris emendatio, vel superni correctio judicis, qui violentias, & injurias non sinit esse perpetuas.* Et hoc quidem expeditum esse videtur, si Imperans subditis bona tantum externa injustè auferat; nam, ut supra diximus, ejusmodi bona Principis potestati subjecta sunt, & si is in eorum administratione excesserit, illa recuperari, vel compensari possunt. At quid, si innocentibus vitam auferre velit? Puto interesse utrum servato juris ordine innocentem perdere velit, ut Jezabel fecit, falsos testes contra Nabothum subornando, vel citra ullum ordinem judicarium propriâ manu innocenti vitam eripere tentet. Illo casu æquo animo ferendum est mortis supplicium; si enim sub prætextu injustæ sententiæ resistere permissum esset, nulla jam amplius judiciorum foret auctoritas. Hoc autem casu Regi injusto Aggressor etiam cum ejus cæde resisti posset, si eam exigeret inevitabilis defensionis necessitas, nisi fortè ex morte Regis, aut Republica perturbanda, aut alla magna incommoda contra bonum commune passura foret; tunc enim invasus ex lege charitatis bonum commune propriæ vitæ præferre teneretur. Suarez *supra cit. cap. 4. num. 5.* Dn. P. Seyhold *Dicaomach. Pars. 2. sect. 7. §. 2. num. 4.* Grot. *lib. 2. cap. 1. §. 9. num. 1.*

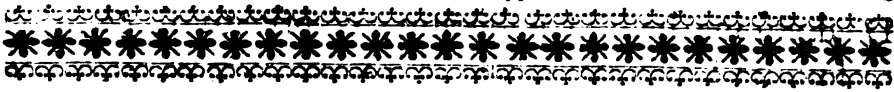
V.

Tertiò obligantur ad fidelitatem, quam tum pacis, tum belli temporibus summo Imperanti inviolatam servare tenentur, quamvis obstricti haud sint, ut in ultima necessitate constituti cum Saguntinis perire potius eligant, quam alterius imperio se subicere, cum in omnibus, quæ humani sunt instituti, extrema necessitas excepta esse videatur. Nihil ergo fit contra fidem Imperanti debitam, si urbs, postquam ad extremum restitit, malit se hosti submittere, quam excidium pati; redit enim sua, quam habuit, antequam cum reliquis in societatem civilem coalesceret, naturalis libertas, ac proinde culpam non potest, si fide ad ultimum perolutâ dedendo se confervet. Grot. *cit. lib. 2.*

cap. 6. §. 5.

TRACTA-

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

TRACTATUS SECUNDUS.

Uperiore Tractatu explicavi-
 mus Jus Publicum Universale,
 Progredimur ad Hugonis
 Grotii jus Belli & Pacis expli-
 candum, ubi tamen ea, quæ jam in priori
 Tractatu fuerunt exposita, non repete-
 mus: & quamvis pleræque, quæ in hoc
 Tractatu dicemus, ad jus universale pri-
 vatum pertineant, multa tamen sunt, quæ,
 si non partem Juris Publici Universalis
 faciunt, saltem etiam in publicis servire
 possunt. Sit igitur

INDEX CAPITUM,

^{Quæ}
 HOCCE TRACTATU CONTINENTUR.

LIBER I.

Quid sit bellum? Quid, & quotuplex sit jus?	Pag. 1
An bellare unquam licitum sit?	4
a	De

De divisione belli in publicum, & privatum, & summo Imperio. - - - -	6
De bello subditorum in superiores. - - -	10
De causâ efficiente belli. - - - -	10

LIBER II.

De defensione sui, & rerum suarum. - -	10
De his, quæ hominibus communiter competunt. -	27
De acquisitione rerum originariâ. - -	42
De derelictione præsumptâ. - - - -	48
De acquisitione originariâ juris in personas. -	54
De acquisitione derivativâ facto hominis. -	73
De acquisitione derivativâ beneficio legis. -	76
De acquisitionibus, quæ vulgò dicuntur juris Gen- tium. - - - -	80
Quando Imperia, vel dominia desinant? -	88
De obligatione, quæ ex dominio oritur. -	89
De Promissis. - - - -	97
De Contractibus. - - - -	118
De jurejurando. - - - -	135
De summorum Imperantium promissis, contracti- bus, & juramentis. - - - -	145
De foederibus, ac sponsionibus. - - -	151
De interpretatione. - - - -	151
De damno per injuriam dato, & obligatione, quæ inde nascitur. - - - -	162
De jure legationum. - - - -	174
De jure sepulturæ. - - - -	174
De Poenis. - - - -	177
	De

De pœnarum communicatione.	- - - - -	179
De causis injustis.	- - - - -	183
De causis dubiis.	- - - - -	184
De non temerè etiam ex justis causis suscipiendo bello.	- - - - -	186
De causis belli pro aliis suscipiendi.	- - - - -	188
De causis justis, ut bellum geratur ab illis, qui sub alieno imperio sunt.	- - - - -	189

LIBER III.

Quantùm in bello liceat?	- - - - -	191
De repressaliis, seu pignorationibus.	- - - - -	196
De indictione belli publici.	- - - - -	196
De jure interficiendi hostes in bello publico.	- - - - -	196
De rebus vastandis.	- - - - -	197
De jure acquirendi bello capta.	- - - - -	197
De jure in captivos.	- - - - -	197
De Imperio in victos.	- - - - -	198
De postliminio.	- - - - -	198
De his, quæ fiunt in bello injusto.	- - - - -	198
Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.	- - - - -	199
Temperamentum circa vastationem.	- - - - -	199
Temperamentum circa res captas.	- - - - -	199
Temperamentum circa captos.	- - - - -	200
Temperamentum circa acquisitionem Imperii.	- - - - -	200
Temperamentum circa ea, quæ jure Gentium postliminio carent.	- - - - -	201

4

De his, qui in bello medi sunt.	201
De his, quæ in bello publico privatim sunt.	201
De fide inter hostes.	201
De Pace, Sorte, singulari certamine &c.	203
De induciis, comœatu &c.	204
De fide minorum potestatum in bello.	204
De fide privatâ in bello.	205
De fide tacitâ.	206
Conclusio.	207

LIBER

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid sit bellum? Quid & quotuplex sit jus?

Hoc caput explicatum fuit in J. P. U. ubi definitionem p. 4. c. 1.
 belli anatomiz subjectimus, simulque ostendimus, ei- 5. 1. n. 2.
 dem addenda, vel saltem subintelligenda esse verba:
animo hostili, ut excludantur tum certamina bruto-
 rum; tum pugnae inter homines exercitii, vel qua-
 stus causa instituta. Improbavimus deinde definitionem legis, p. 1. c. 1.
 quam A. trahit; quod sit *regula actuum moralium obligans ad id, quod* 5. 1. n. 4.
rectum est, tanquam nimis latam. Accepit is quidem vocabulum
legis, tam large, ut & praecipua parentum, ac dominorum comple-
 ctatur, velut, patet *ex §. 14. num. 1.* At tam lata acceptio JCris
 incognita est, quibus non quavis, & cujusvis superioris ordinatio
lex dicitur, sed illa demum, quae procedit a potestate publica seu
 jurisdictionis, & bonum communis pro fine habet. Evolvi- p. 1. c. 1.
 mus postea ex integro jus naturae, & Gentium, in quo A. admo- 5. 2. & 3.
 dum brevis fuit, cum tamen totum jus belli, & pacis non nisi juri
 naturae, & Gentium innitatur, nam jus civile ad decidendas con-
 troversias inter diversos populos, & populorum rectores, nullam
 vim habet. Quae denique A. de jure divino populo Israëlitico olim
 dato subjungit, studio praetereo, quia parum ad propositum faciunt.

CAPUT II.

An bellare unquam licitum sit?

S U M M A R I U M.

Bellum omni jure licitum est, si habeat legitimam auctoritatem, justam causam, & debitam intentionem.

Bellum omni jure licitum esse, si habeat legitimam auctoritatem, justam causam, & debitam intentionem, concors est omnium catholicorum sententia, non tantum in dictamine rectæ rationis, sed & in sacris litteris, tum veteris tum novi testamenti fundata, & consensu omnium Gentium approbata. Unde superfluum esse videtur, in hac re se multum diffundere. Fuerunt quidem ex hæreticis nonnulli, qui contrarium docere sunt ausi, sed illi jam pridem ab aliis satis sunt refutati. Videatur clariss. Da. P. Seybold *De caomach. Part. 3. sect. 2. §. 2. 3. & 4.*

CAPUT III.

*De divisione belli in publicum & privatum,
& summo Imperio.*

S U M M A R I A.

- I. *Quid sit bellum publicum? Utrum jura natura omnis Magistratus habeat jus belli gerendi?*
- II. *Nequidem in statu civili omne bellum privatum jure natura illicitum est.*
- III. *Uti nec jure divino novo.*
- IV. *Respondetur ad contraria ex sacris litteris desumpta.*
- V. *Solvitur aliud argumentum.*
- VI. *De summo Imperio remissive.*

I. Bel-

I.

Bellum publicum in sensu proprio, & excellentiori, illud dicitur, quod geritur inter eos, qui summam in Republicâ potestatem habent. Latius bellum publicum accipit A. qui hoc nomine complectitur etiam vim, quâ Magistratus subalterni quâ tales refractarios; & resistentes subditos in ordinem redigunt. Unde bellum publicum definit esse illud, quod geritur auctore eo, qui jurisdictionem habet, nam verbo *jurisdictionis* intelligitur tum summam, tum subalternam, interim tamen multum fallitur in eo, quod putet, si res citra leges civiles spectetur, omnem Magistratum ad exercendam jurisdictionem, si Vis occurrat, jus habere belli gerendi; quamvis enim quilibet jurisdictionem suam tueri possit, hoc tamen non nisi de tali tutione intelligi potest, ex qua civitati nullum imminet periculum. At ex bello tota civitas in periculum venit. Unde tantum abest, ut Magistratus subalterni ad tuendam suam jurisdictionem extero populo, vel Regi bellum inferre possint, ut nequidem adversus refractarios subditos, si eorum tantus sit numerus, ut ex eorum irritatione tota civitas periculo possit involvi, vi armata uti queant, sed desuper summæ potestatis sententiam expectare teneantur. Puffendorf *de J. N. & G. l. 8. c. 6. §. 19.*

II.

Jure naturæ non omne bellum privatum illicitum est, sive de statu naturali, sive de civili sit sermo, nam in statu naturali recta ratio eam tantum vim prohibet, quæ jus alienum lædit. Atqui non omnis vis jus alienum lædit: ergo in hoc statu non omnis vis est prohibita, ac proinde non tantum bellum defensivum, sed & offensivum licitum esse potest. In statu civili ratio quidem naturalis dicitur, non vi, sed judicio agendam esse. At quid si iudex expectari non possit sine certo periculo aut damno? Quid si civitas quasi in anarchiam sit prolapsa, & subditi iudicem non audiant? Tunc sanè perinde est, ac si nulla constituta forent judicia publica. Geor. §. 1. & 2. ubi pro confirmatione adduxit legem de fure nocturno & diurno Hebræis datam *Exod. 22.* cujus verum sensum *infra lib. 2. cap. 1. §. 17. explicabimus.*

III.

III.

Sed nec jure divino novo omne bellum privatum illicitum est, quia in materiâ merè morali hoc jure nihil aliud prohibetur aut præcipitur, quàm quod ipso jure naturæ veritum, aut præceptum est. Et sanè videntur Apostolorum aliqui ad ultimum usque tempus Christo vidente, & sciente iter fecisse armati gladio, nam cùm Christus *Luca 22. vers. 36.* dixisset, *tale tempus imminere, ut gladii comparandi causâ vel tunica vendenda esset*, statim Apostoli responderunt: *Domine ecce duo gladii hic. vers. 38.* Erant autem in eo comitatu nulli præter Apostolos: ergo Apostolis licitum fuerat; adversus latrones, & alios injustos aggressores se defendere; nam certè gladios habere non liceret, si uti illis nunquam liceret, quod Christus illis verbis: *qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, satis indicavit.

IV.

Quæ in speciem adversari videntur, facilem solutionem recipiunt; nam quod *Matth. cap. 5. vers. 39.* habetur: *Ego autem dico vobis, non resistere malo*, de tali resistantiâ accipi debet, quæ rationem vindictæ habet, ut si alapam infligenti alapam reponam. Similiter Doctor Gentium *ad Romanos 12. vers. 19.* non nisi de vindictâ privatâ loquitur, velut ex toto contextu apparet, nam primò ait: *nulli malum pro malo reddentes*, quæ utique non defensionis, sed ultionis descriptio est. Deinde subjungit: *non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum ira: scriptum est enim mihi vindictam, & ego retribuam*, ac proinde verbum *defendere* hoc loco *ulciscendi* significationem habet, in quo sensu etiam usurpatur *Judith. cap. 1. in fin. & cap. 2. in princ.* Denique verba Christi Domini: *omnes, qui gladium acceperint, gladio peribunt*, hunc habent sensum: omnes, qui gladium extra defensionis necessitatem animo ulciscendi acceperint, & privatâ auctoritate hominem occiderint, gladio Magistratûs peribunt; quamvis enim Divus Petrus gladium strinxerit animo defendendi Christum, Christus tamen defendi volebat, ut implerentur scripturæ, & opus redemptionis nostræ perficeretur. Unde dixit ad D. Petrum: *converte gladium in locum suum; calicem, quem dedit mihi pater, non vis, ut bibam illum?*

V.

V.

Fortè scrupulum adhuc movebit, quòd salus æterna proximi præferenda sit salutì temporali vitæ propriæ: ergo non videretur permissum esse pro conservandâ vitâ temporali interficere injustum aggressorem, utpote qui præter vitam temporalem etiam salutem æternam est perditurus. At faciliè hic scrupulus eximi potest, nam salus æterna proximi ita demum præferenda est salutì temporali vitæ propriæ, si jactura vitæ temporalis proximo necessaria sit ad consequendam salutem æternam. Atqui jactura vitæ temporalis invalida non est injusto aggressori necessaria ad consequendam salutem æternam; si enim is ab injustâ aggressionè desistat, non tantùm vitam temporalem conservare, sed & si velit, salutem æternam consequi potest: ergo &c. Accedit, quòd etiam invalidus sæpè in periculo perdendæ salutis æternæ sit constitutus, aut saltem se constitutum esse probabiliter existimare possit: ergo hoc casu par malum utriusque imminet. Ubi autem par malum imminet, non verètimur nobis potiùs, quàm aliis consulere; ordinata enim charitas incipit à se ipsâ, quia non jubemur proximum diligere præ nobis ipsis, sed sicut nosmetipfos. Denique injustus aggressor non semper in momento mittitur in gehennam, sed sæpè eidem adhuc tempus superest ad agendam pœnitentiã, & consequendam salutem æternam, quo si non uratur, non injustè invaso, sed sibi ipsi imputare debet. Grot. §. 3.

VI.

Cæteram quæ A. occasione belli publici in hoc cap. de summo Imperio tradit, ea omnia à nobis in J. P. U. fusè sunt explicata, nisi quod satis mihi fuerit, ostendisse, statum Reipublicæ mixtum dari posse, in veritatem autem exemplorum, quæ à §. 20. adduxit, diligentius inquirere, non putavi, esse operæ pretium.

P. 2. cap. un. per tot.

b

CA-

— ❧ —) o (❧ —

CAPUT IV.

De Bello subditorum in superiores.

HOC bellum illicitum esse, nisi Rex vel totum populum, vel insignem ejus partem perdere velit, idem in *J. P. U.* latius fuit ostensum, ubi simul diximus, quid privatis in invasorem liceat, quò proinde lectorem remittimus.

P. 2. cap.
un. 9. 9.
n. 7. &
899.

CAPUT V.

De causa efficiente belli.

HÆC triplex est, principalis, adjuvans, & instrumentalis. Principalis plerumque est is, cujus res agitur. Adjuvans sunt illi, qui auxilium ferunt. Instrumentalis subditi &c. *J. P. U.*

P. 4. c. 1.
& 3. per
tot.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

De defensione sui, & rerum suarum.

S U M M A R I A.

- I. *Causa bellorum vel sunt justificæ, vel suasoria: causa justificæ in genere sola est injuria vel imminens, vel illata.*
- II. *Adversus injuriam imminentem se, suaque defendere etiam cum interfectione injusti aggressoris omni jure permissum est.*
- III. *Adeo ut ejus interfectio etiam directè intendi possit.*
- IV. *Juri defensionis in statu naturali etiam jus ulciscendi conjunctum est, non autem in statu civili.*
- V. *Est autem defensio tantum licita adversus injustum, non etiam adversus justum aggressorem.*
- VI. *Objectum defensionis constituit imprimis vita, quam tamen nemo cum interfectione injusti aggressoris defendere tenetur.*
- VII. *Nisi alios ex officio defendere teneatur, aut persona sit Reipublicæ multum utilis.*

VIII.

- VIII. *Si tamen ex interfectione injusti aggressoris Republica magnum passura sit damnum, is sine peccato interfici haud potest, modo invasus prudenter judicet, se esse in statu gratiae.*
- IX. *Quisnam fugere teneatur, & utrùm is, qui fugere tenetur, peccet contra justitiam, si omisã fugã pro necessariã defensione interficiat injustum aggressorem?*
- X. *Quamvis sub nullo pretextu licitum sit directè occidere innocentem, ex causã tamen gravissimã licitum est eundem occidere indirectè.*
- XI. *Ad evitandum periculum mutilationis non minùs, quàm vita injustus aggressor interfici potest.*
- XII. *Etiã pudicitia, si aliter non possit, cum cade invasoris rectè defenditur.*
- XIII. *Adversùs eum, qui verbis tantum honorem nostrum ledere intendit, defensio cum ejus interfectione in statu civili licita haud est.*
- XIV. *Utrùm pro necessariã defensione interfici possit, qui alterum fuste percutere, vel ei alapam infligere tentat.*
- XV. *Eum, qui post inflictam alapam fugit, persequi & interficere haud licet.*
- XVI. *Etiã bona fortuna cum cade injusti aggressoris defendere fas est, modò sint magni momenti, & nulla probabilis spes sit, illa, falsè citra grave damnum, aliter recuperandi.*
- XVII. *Utrùm jure divino veteri furem nocturnum semper, diurnum autem nunquam licitum fuerit interficere?*
- XVIII. *Etiã jure divino novo bona fortuna cum cade furis defendere licitum est.*
- XIX. *Ut defensio legitima sit, requiritur primò, ut periculum sit præsens, nec qualiscunq; metus sufficit.*
- XX. *Utrùm preveniendo jure interfici possit, qui vitæ nostræ insidiatur?*
- XXI. *Quid si alter falsam accusationem, falsam testimonium, aut iniquum judicium adversus me moliatur?*
- XXII. *Secundò ad legitimam defensionem requiritur, ut servetur moderamen inculpatae tutelæ.*

- XXIII. *Qui moderamen inculcata intela excessit, pro modo excessus punibilis est.*
- XXIV. *Duellum extra paucos casus, qui recensentur, in statu civili omni jure illicitum est.*
- XXV. *Utrum lex civilis, si furem interficere permittat, solam impunitatem det, vel eadem etiam in foro interno licitam reddat?*

I.

PROgredimur jam ad causas bellorum, quæ movent ad bellandum. Movent autem vel sub ratione justæ, vel sub ratione utilis. Illæ justificæ, hæ verò suavoris appellantur. Causa justifica in genere sola est injuria, quam vel arcemus, vel reparamus, vel vindicamus. Arcemus bello defensivo, reparamus & vindicamus bello offensivo. In hoc cap. agit A. de bello defensivo.

II.

Causa ejusdem efficiens est jus tum naturæ, tum divinum, tum humanum; omni enim jure permissum est, se, suæque adversus injustum aggressorem, etiam cum ejus interfectione, si periculum aliter evitari nequeat, defendere, tametsi is peccato careat, fortè quòd insaniâ, aut insomniis agitetur; nam jus defensionis per se, & primariò non nascitur ex peccato alterius, sed ex eo, quòd natura quemque sibi commendat. Sufficit ergo, quòd ego non teneat id pati, quòd alter intentat. Grot. §. 3. Puffendorf. lib. 2. cap. 5. §. 1.

III.

Quamvis autem sint, qui putent, quòd insultatus possit quidem intendere actum necessarium ad sui defensionem, ex quo prævidet, secuturam mortem, non autem possit directè intendere interfectionem injusti aggressoris, perinde ut Medicus, qui ad reparandam sanitatem adhibet medicinam, ex qua prævidet, secuturam debilitatem ægri, non debet intendere debilitatem, sed sanitatem; contraria tamen sententia longè est verior; qui enim intendere potest finem, etiam intendere potest medium ad eum finem necessarium:

ergo

ergo si interfectio injusti aggressoris est medium necessarium ad sui defensionem, potest invaluus eandem intendere. Nec urget paritas à Medico desumpta, quia debilitas aegri non est medium ad reparandam sanitatem, sed medium est evacuatio noxii humoris, cum qua debilitas tantum connexa est, unde Medicus intendit quidem evacuationem noxii humoris, debilitatem autem sequentem non intendit, sed tantum permittit. Ex aduerso interfectio injusti aggressoris est medium necessarium ad sui defensionem, cum, ut suppono, invaluus sine eâ periculum evitare non possit: ergo potest si interfectionem aggressoris directè intendere. Confer. Clariss. Dn. P. Seybold in sua *Diccomach. part. 2. sect. 7. §. 2. num. 11.* ubi plures Theologos pro hac sententiâ allegat.

IV.

Subjectum belli defensivi duplex est, activum scilicet, & passivum, activum est is, qui bellum defensivum gerit. Potest autem per se loquendo bellum defensivum gerere omnis, sive is in statu naturali, sive in civili sit constitutus, cum hoc tamen discrimine; quòd in statu naturali cum jure se, suâque tuendi etiam jus ulciscendi conjunctum sit, modò is, qui ultionem sumere vult, sit sui juris, si enim sub imperio familiari existat, jus ulciscendi patri-familias competit, qui autem in statu civili vivit, jus ulciscendi non habet, unde in hoc statu jus defendendi quasi momentaneum est; ita ut cesset, quamprimùm judex adiri potest, in statu autem naturali, cum nulla sint judicia, tractum habet, & continuò novis accedentibus damnis, ac injuriis fovetur. Potest autem quilibet non tantum pro se, sed & pro aliis bellum defensivum gerere, & si citra periculum grave incurrendi damnum proximum adversus injustum aggressorem defendere possit, ex lege charitatis eundem, si ejus auxilio indigeat, etiam defendere tenetur.

V.

Subjectum passivum est injustus aggressor; qui ergo bellum gerit adversus illum, qui aggressor non est, non bellum defensivum gerit, sed offensivum. Deinde ut bellum defensivum sit justum, necesse est, ut sit aggressor injustus, si enim aggressio sit justa, de-

fensio justa esse haud potest; aliàs daretur bellum utrinque justum, quod implicat. Qui igitur justum bellum offensivum promeritus est, arma opponere haud potest, sed satisfactionem boni viri arbitrari offerre debet, quam etiam alter acceptare tenetur, sive jam ad conflictum ventum sit, sive non, adeò ut, si non acceptet, & nihilominus bellum inferat, aut jam illatum porro prosequatur, is, qui injuriam intulit, jure se defendere possit, si enim absque fraude plena offeratur satisfactio, cessat titulus bellandi. Unde Pontius Samnis apud Liv. lib. 9. c. 1. *expiatum est, inquit, quidquid ex fœdere rupto irarum in nos caelestium fuit, res hostium in prædâ captas remisimus, auctores belli, quia vivos non potuimus, perfunctos jam fato dedimus, bona eorum, ne quid ex contagione noxa remaneret penes nos, Romam portavimus.* Grot. §. 18. Dn. P. Seybold *Dicaomach. part. 3. sect. 4. §. 9. num. 1. & seqq.*

VI.

Objectum belli defensivi constituit primò vita, quam, ut paulò antè dictum, etiam cum interfectione injusti aggressoris, si necesse sit, tueri possumus, non autem, ut perperam nonnulli contendunt, per se loquendo ad hoc tenemur, licet enim quisvis sit custos vitæ suæ, nemo tamen eandem defendere tenetur mediis extraordinariis, quale est occisio aggressoris. Nec adversatur, quòd ordo charitatis exigat, ut vitam propriam præferamus alienæ, nam in ordine charitatis quædam sunt præcepta, quædam verò tantum permilla, sic ut salutem æternam proximi præferamus vitæ propriæ temporali, si proximus citra jacturam vitæ nostræ temporalis salutem æternam consequi haud possit, præceptum est, ut autem vitam propriam temporalem præferamus vitæ alienæ, permillum tantum est, non præceptum. Certè talis, qui occidi potius, quàm occidere vult, insignem exercet actum charitatis proximi. Confer. Dn. P. Seybold *cit. tract. parte 2. sect. 7. §. 2. num. 9. & 10.* & P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 6. contr. 4. num. 660.*

VII.

Dixi *per se loquendo*; nam primò illi, quorum officium est, alios defendere, veluti sunt Socii itineris eà lege conducti, & mi-
lites,

lites, non tantum possunt, sed etiam tenentur injustum aggressorem occidere, si periculum aliter averti non possit. Deinde etiam illi vitam suam cum interfectione injusti aggressoris conservare tenentur, quorum vita Reipublicæ multum utilis est, uti sunt ejus Rectores & Duces bellici. Idem post Molin. Dn. P. Seybold *cit.* §. 2. num. 8. dicendum esse putat de illis, quorum mors cederet in maximum detrimentum familiaræ, eò quòd in vasus possit quidem cedere jure suo, non autem suorum, puta uxoris, & liberorum, quos alere tenetur, quod tamen Grot. §. 8. parum tutum esse videtur.

VIII.

Planè si ex interfectione injulti aggressoris Respublica magnum passura foret damnum, is sine peccato interfici haud posset, quia ex lege charitatis quisque tenetur præferre bonum commune propriæ vitæ, modò prudenter judicet, se esse in statu gratiæ, secus enim non esset obligatus ad subeundam mortem, ut parcat vitæ injulti aggressoris, si sine ejus nece vitam suam non possit conservare, quia nemo tenetur, bonum publicum temporale præferre salutis animæ suæ, hoc enim repugnaret recto ordini charitatis. Confer. Molin. de J. & J. tract. 3. disput. 14. Lefs. lib. 2. cap. 9. Dubit. 8. num. 42. Dn. Seybold ubi supra num. 4. & 5.

IX.

Qui absque periculo, & ignominia fugere potest, tenetur quidem ad cavendum grave damnum in se, vel proximo ex charitate fugere, si tamen, omiffa fugâ, non aliter vitam suam conservare possit, quàm si interficiat, aut mutilet injustum aggressorem, non peccat contra justitiam, eundem interficiendo, vel mutilando, quamvis non fugiendo peccaverit contra charitatem; nam injustus aggressor non habet jus interficiendi alterum: ergo si eundem interficere tenter, ille jus habet se defendendi, ac per consequens si aliter vitam suam tueri non possit, quàm injustum aggressorem interficiendo, vel mutilando, potest is justè eundem interficere vel mutilare, nec proinde damnum illatum eidem, vel uxori, aut liberis resarcire tenetur, cum sola violatio justitiæ commutativæ
fundet

fundet obligationem restituendi. Qui autem absque periculo quidem, non autem absque gravi ignominia fugere potest, is fugere non tenetur, quia non tenetur ex charitate tam grave damnum subire in gratiam injusti aggressoris, ac proinde non fugiendo ne quidem contra charitatem peccat. Confer. *Lefs. cit. Dabit. 8. num. 44. P. Haunold. supra alleg. contr. 4. num. 630. & seqq. Dn. P. Seybold. ubi supra num. 18. & seqq. Dissentit. Grot. §. 10. num. 3.* qui tali casu, quo quis sine periculo fugere potest, jure quidem naturæ, non autem jure divino Evangelico defensionem cum interfectione injusti aggressoris licitam esse contendit, eò quòd nulla unquam sit ignominia fugere aggressorem, sed tantum falsa quædam ignominia opinio aspernanda ab omnibus iis, qui virtutem, & sapientiam sectantur. At primò, ut alibi jam diximus, Catholici uno ferè ore docent, extra præcepta credendi, & sacramentorum nihil esse in Evangelio, quod non sit juris naturalis: ergo si tali casu defensio cum interfectione injusti aggressoris licita est jure naturæ, etiam licita erit jure divino Evangelico. Deinde licet fugere suapte naturam ignominiosum haud sit, homines tamen mundani in quibusdam personis id ignominiosum esse judicant, quod sufficit, ut fugere non teneantur, quia, ut suppono majus est hoc damnum, quam ut in Gratiam injusti aggressoris ex charitate illud subire sint obstrictæ. Denique tametsi is, qui fugere tenetur, si non fugiat, peccet contra charitatem, non tamen se defendendo peccat contra justitiam, ac proinde A. malè asserit, defensionem eidem esse illicitam.

X.

Cæterum quamvis sub nullo prætextu licitum sit directam intentione occidere innocentem, ita ut ejus mors eligatur tanquam medium ad quodcunque malum sive publicum, sive privatum averendum, aut bonum obtinendum, cum vita non sit sub dominio humano, ex causa tamen gravissimam licitum est indirectè eundem occidere, *indirectè* inquam, hoc est, per talem actionem, quæ, ut substat intentioni nostræ, posset intelligi consecuta esse suum finem directè quæsitum sine occisione alterius, ac proinde cui per accidens est, quòd hinc & nunc habeat annexam occasionem innocentis,

centis, & ideo si quis periculum mortis ab injusto aggressore sibi imminens non aliter evitare queat, quàm si fugiat per pontem, aut locum angustum, in quo infans, aut claudus existit, potest is per talem locum fugam arripere, tamen si contingere possit, ut infans, vel claudus opprimatur, & interficiatur, quia damnum, quod per omissionem fugæ incurreret, majus est, quàm ex lege charitatis teneatur subire ad cavendum æquale damnum alterius innocentis, velut cum communi docet P. Haunold. *cit. cap. 6. contr. 3. num. 619. & seqq.* à qua sententia perperam dissentit Grot. §. 4. num. 1. ubi ait, ex lege dilectionis præsertim Evangelicæ, quæ alterum nobis æquat, id permissum non esse. At primò lex dilectionis non nisi salvo ordine proximum nobis æquat, ita ut ubi par malum imminet, non prohibeamur nobis potius, quàm aliis consulere, velut ipse Grot. tradit *lib. 1. cap. 3. §. 3. num. 3.* Deinde *lib. 3. cap. 1. §. 4. num. 1.* is ipse rursus docet, ad jus agendi multa consequi indirectè, & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset, & mox subjungit: *sic navis piratis plena, aut domus latronibus; tormentis peti potest, etiam si intra eandem navem aut domum sint pauci infantes, mulieres aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum;* quæ sanè etiam ad propositum applicari possunt.

XI.

Secundò objectum belli defensivi constituunt membra, aded ut non minùs ad avèrtendum periculum mutilationis, quàm vitæ injustus aggressor occidi possit; nam primò damnum membri, præsertim ex præcipuis, valde grave est, & vitæ quasi æquiparabile. Deinde vix sciri potest, utrum mutilatio non periculum mortis post se trahat. Adhæc non constat, utrum is, qui me mutilare tentat, post membrum abscissum non etiam vitam mihi velit eripere. Denique nemo instar ovis tetetur pati membrorum suorum mutilationem. Grot. §. 6.

XII.

Tertiò objectum belli defensivi constituit pudicitia, quæ, si aliter non possit, etiam cum cæde invasoris rectè defenditur; quamvis enim non amittatur corporis sanctitas manente animi sanctitate,

rate, etiam oppresso corpore, ut loquitur S. August. *lib. 1. cap. 18. de civit. Dei*, meritò tamen pudicitia pluris æstimatur, quàm mul-
tæ opes, inò commune judicium pudicitiam, præsertim in fœ-
minis, vitæ adæquat. Accedit, quòd hac in re maximum sit pe-
riculum, ne quis in delectationem consentiat & peccet. Lauda-
tur sanè Marius, quòd militem, qui tribunum occiderat volentem
vim inferre ejus pudicitiz, non tantùm absolverit, sed & coronâ
donaverit. Confer. Lefs. *lib. 2. cap. 9. Dubit. 12. num. 76. Dn. P. Seybold. supra cit. part. 2. sect. 7. §. 10. Grot. §. 7.*

XIII.

Quartò objectum belli defensivi constituit honor. Læditur au-
tem honor vel verbis, vel factis. Verbis læditur per detractionem,
& verba contumeliosa; factis, si quis alterum fuste, vel arundine per-
cutere, aut ei alapam infligere intendat. Adversùs eum, qui ver-
bis tantùm honorem alterius lædit, in statu civili se cum ejus in-
terfectione defendere licitum haud est; cùm interfectio vel non
sit medium necessarium, vel non sit idoneum ad tuendum, aut
recuperandum honorem; vel enim is apud alios me jam diffamavit,
vel tantùm diffamare intendit, vel aliàs verbis contume-
liosus honorem meum læsit? si me jam diffamaverit, interfectio
nec medium necessarium, nec idoneum est ad defendendum ho-
norem: non necessarium; quia ad defensionem, & recuperatio-
nem honoris sufficiunt remedia juris, scilicet actio ad palinodiam,
& actio injuriarum æstimatoria: non idoneum, quia interficiendo
diffamatorem incurro pœnam legis Corneliz de sicariis. Quòd si
me tantùm diffamare intendat, vel aliàs verbis contumeliosis ho-
norem meum læserit, interfectio itidem nec medium necessarium,
nec idoneum est ad tuendam existimationem, quia tales injuriæ,
adito iudice, legitimo modo comprimi, reparari, & vindicari pos-
sunt. Unde jure merito Innocentius XI. damnavit hanc propo-
sitionem: *fas est viro honorato, occidere invasorem, qui nititur calumnia inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit*; nam verbo calum-
nia propriè intelligitur læsio honoris, quæ fit verbis. Confer. Lefs.
cit. Dubit. 12. num. 8. Dn. P. Seybold. alleg. sect. 7. num. 5. & seqq.
adde Grot. *§. 10. num. 3. prope fin.*

XIV.

XIV.

At si quis alterum fuste, vel arundine percutere, aut ei alapam infligere intendat, multi quidem defensionem etiam cum interfectione injusti aggressoris, si hoc periculum aliter vitari nequeat, licitam esse contendunt, eò quòd damnum honoris meritò plurius æstimetur, quàm damnum multorum bonorum fortunæ, quod tamen cum cæde aggressoris averti potest. Hoc in statu quidem naturali expeditum esse arbitror; nam, ut Grot. §. 10. num. 1. loquitur, *qui injuriâ me parat afficere, is mihi eo ipso jus dat adversus se infinitum*, hoc est, ad omne id, quod necessarium est, ut ab injuriâ, quam mihi inferre tentat, me servem indemnem, ac proinde si eundem interficiam, contra justitiam non pecco, modò periculum non possit aliter averti. Sed nec contra charitatem pecco, si damnum honoris gravius sit, quàm ut illud subire teneam ad vitam injusti aggressoris conservandam. At in statu civili, meâ quidem opinione, hoc admitti haud potest; nam in hoc statu non aliter defensionis causâ licitum est interficere injustum aggressorem, quàm si res amissa non possit amplius judicio recuperari, ne aliâs vincula ordinatæ Reipublicæ laxentur: atqui honor amissus judicio recuperari potest: ergo &c. Sanè propter bona fortunæ non aliter licitum est interficere injustum aggressorem, quàm si illa non possint amplius judicio recuperari: ergo cum honor judicio recuperari possit, licitum haud est, eundem cum interfectione injusti aggressoris defendere. Contentit Grot. §. 10. ubi num. 1. ad probandam hanc sententiam adducit verba Christi *Matth. 5. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram*. At Christus his verbis non prohibet defensionem, sed ultionem, ita ut sensus sit: si quis te percusserit in maxillam dexteram, potiùs illi & alteram præbere debes, quàm repercutere, quia repercussio rationem habet vindictæ, quæ in statu civili omni jure prohibita est. Unde

XV.

Si quis post inflictam alapam fugiat, fugientem persequi, & interficere haud licet. Nec adversatur, quòd furem cum re meâ fugientem occidere possim, si illa aliter recuperari nequeat; nam hoc

casu recupero rem meam in specie extantem, in illo autem non recupero honorem ablatum ab eo, qui mihi alapam infligit, sed novum apud homines mundanos acquiri honorem, dum animositate meam æstimant in vindicandâ injuriâ mihi illatâ, qui novus honor videtur compensare honorem ablatum, hic tamen honor non est licitè procurabilis, quia, ut paulò antè dixi, vindicta privata in statu civili prohibita est. Deinde si res ablata judicio recuperari possit, licitum non est furem occidere: ergo neque licitum est eum, qui post impactam alapam fugit, occidere, quia honor ablati judicio recuperari potest. Meritò igitur Innocentius XI. contrariam sententiam damnavit. Confer. P. Haunold *suprà cit. cap. 6. contr. 4. num. 657. & seqq.* Dn. P. Seybold *alleg. §. 9. num. 7. & seqq.* Grot. *cit. §. 10. num. 2.*

XVI.

Quintò objectum belli defensivi constituunt bona fortunæ, quæ itidem etiam cum cæde injusti aggressoris defendere fas est; aliàs enim misera omnino foret conditio proborum, improbis verò animus cresceret furta, & rapinas committendi cum maximo præjudicio boni communis. Duo tamen concurrere debent. Primò ut bona illa sint magni momenti, nam ad avertendum leve damnum licitum haud est injustum aggressorem occidere, hoc enim esset contra legem charitatis; quæ autem bona sint magni momenti, hoc pro diversitate personarum, & circumstantiarum prudentium arbitrio determinandum relinquitur. Secundò ut nulla probabilis spes sit, illa, saltem citra grave damnum, aliter recuperandi, aut dubium sit, utrùm illa aliter recuperari possint vel non. Hæc duo si concurrant, etiam pro defensione bonorum fortunæ injustum aggressorem fas est occidere, modò interficiatur in continenti; si enim fur, aut raptor jam esset in pacatâ possessione, is pro recuperandâ re ablatâ amplius occidi haud posset, nisi fortè illa aliâ viâ non posset recuperari. Non adversatur, quòd inter rem etiam magni momenti, & vitam nulla sit æqualitas, cùm vita humana superioris sit ordinis, quàm sint bona fortunæ; nam hanc inæqualitatem favore innocentis, & odio raptoris, aut furis compensari ait Grot. §. 11. Meliùs fortè dixeris, nullam quidem esse æqualitatem

litatem inter vitam, & bona fortunæ, si hæc præcisè inter se comparentur, esse autem æqualitatem inter injustam invasionem rerum alienarum magni momenti bono communi adedò nocivam, & defensionem cum interfectione aggressoris pro securitate proborum contra fures, & raptores omnino necessariam, sicut inter furtum & pœnam suspendii est proportio. Sufficit ergo, quòd interficiendo injustum aggressorem pro conservandis bonis fortunæ magni momenti, quæ aliàs non ampliùs recuperari possent, nec contra justitiam nec contra charitatem proximi peccetur.

XVII.

Procedunt autem ea, quæ diximus, etiam de jure divino veteris testamenti. Separat quidem lex *Exod. 22. vers. 2.* Hebræis data furem nocturnum à diurno, & ait: *Si fur effringens domum, sive effodiens, fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit & ipse morietur.* At hoc non ita intelligi debet, quòd furem nocturnum semper, diurnum autem nunquam licitum sit interficere: sed hæc lex furem nocturnum ideo tantùm separat à diurno, quia à fure nocturno plerumque res non potest aliter recuperari, eò quòd is ignotus sit, aut, licet fortè notus sit, non tamen in judicio testibus convinci potest; à fure autem diurno plerumque res aliter potest recuperari. Unde si à fure nocturno res citra ejus interfectionem recuperari possit, licitum non est eundem interficere. Ex adverso si à fure diurno res non possit aliter recuperari, fas est eundem occidere. *Lefs. Lib. 2. cap. 9. Dubit. 11. num. 66.* *Dn. P. Seybold. supra alleg. sect. 7. §. 3. num. 14.* Dissentit *Grot. §. 12.* [qui putat, directè rerum causâ interfici neminem posse, sed tunc demum licitum esse invasorem interficere, si quis, dum rem suam nititur retinere, aut occupatam extorquere, aut furem capere, is in periculum vitæ sit adductus. Discrimen autem furis nocturni, & diurni in hoc positum esse, quòd pro eo, qui furem nocturnum occidit, stet præsumptio, quòd vitæ tuendæ causâ eundem interemerit, non autem pro eo, qui furem diurnum occidit.

XVIII.

Deinde procedunt etiam de jure divino novo, quæ enim jure naturæ permiffa sunt, etiam permiffa sunt jure divino novo; quippe quod in materia morali ea tantum præcipit, aut prohibet, quæ præcipit, aut prohibet ipsum jus naturæ. Contrarium rursus tenet Grot. §. 13. sed ut ipse *num. 2.* fatetur, contra omnes ferme tam JCtos, quàm Theologos. Existimat ille, rem etiam magni momenti dimittebam potius esse, quàm ut cum cæde invaloris conservetur, nisi fortè talis res sit, ex qua vita nostra, & familiæ nostræ pendeat, quæque judicio recuperari nequeat, & spes sit aliqua, sine cæde rem abituram. Adducit is primò textum *Matth. 5. qui voluerit tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Sed hæc verba consilium tantum continent, non præceptum; nam contentiones judiciales utique non sunt prohibitz. Præterea Christus exemplo *tunica & pallii* vult duntaxat innuere de rebus exigui momenti, quibus facile carere possumus, non esse statim in judicio contendendum, sed potius ex virtute charitatis summo jure abstinendum. Secundò provocat ad D. Paulum 1. ad *Corinth. cap. 6.* ubi redarguit Corinthios, quòd coram judicibus infidelibus litigent. At Doctor Gentium pari modo non prohibet contentiones judiciales, sed suos Corinthios tantum hortatur, ut, si lis sit inter eos, illam potius fideli decidendam committant, probrosum enim ipsis esse, eo nomine adire Gentiles, *quasi nullus inter eos esset sapiens, qui posset judicare inter fratrem suum.* Non ergo, ut perperam ait Grot. Divus Paulus jubet, ut damnata injustum toleretur potius, quàm litigetur.

XIX.

Forma belli defensiva consistit in legitimâ propulsatione injuriæ. Ut autem propulsatio legitima sit, duo requiruntur. Primò ut periculum sit præsens, multum enim, ut rectè ait Grot. §. 5. *num. 1.* falluntur, & fallunt, qui metum qualemcunque ad jus occupandæ interfectionis admittunt, nam à *manu proxima proficiscuntur injuria, cum is, qui nocere alteri cogitat, timet, ne, nisi id fecerit, ipse aliquo afficiatur incommodo,* ut loquitur Cicero *de offic. lib. 1.* Nemo tam-

men

men tenetur primùm ictum expectare, sed sufficit, si insultator arma arripiat, ita ut appareat, eum id facere animo occidendi.

XX.

At quid si quis vim non jam præsentem intentet, sed conjurasse, aut insidiari e. g. venenum struere compertus sit, poteritne talis præveniendò jure interfici? Puto interesse, utrùm morali certitudine mihi constet, quòd is actu decreverit me interficere, vel non ita constet, sed tantùm suspicio sit. Hoc casu ille interfici haud potest: illo casu porro refert, utrùm certum sit, periculum aliter evadi posse, vel ex adverso certum sit, aliter evadi non posse, vel denique dubium sit, utrùm aliter evadi possit vel non. Si certum sit, periculum aliter evadi posse, nefas est eundem interficere. Si verò certum sit, aliter evadi non posse, nec ulla appareat spes, quòd is pœnitentiã ductus decretum suum sit revocaturus, licitum erit eundem præveniendò interficere. Si denique dubium sit, utrùm periculum mortis aliter evadi possit, vel non, putat Grot. *cit.* §. 5. num. 2. illum jure interfici non posse, eò quòd plerumque interposita temporis mora ad multa remedia, ad multos etiam pateat casus. Contrarium passim tenent Theologi, qui dicunt sufficere, quòd perpensis omnibus nulla appareat via evadendi mortem. Sic quoque si quis animo me occidendi advolaret cum sclopeto breviori, fieri posset, quòd periculum mortis evaderem, si is fortè aberraret, nec tamen propterea teneor expectare, donec tam propè advenerit, ut me possit attingere, sed si sclopetum longius habeam, possum illum interficere, priusquam tam propè advenerit, ut me possit attingere: ergo etiam in proposito licitum est alterum occidere, etiamsi, quòd tamen incertissimum est, fortè accidere posset, quòd aliã viã periculum mortis possem evadere; sufficit enim, quòd pensatis omnibus defecto nulla alia evadendi via mihi appareat. Confer. P. Haunold. *suprà alleg. cap. 6. contr. 4. num. 634. & seqq.* & Dn. P. Seybold. *suprà cit. sect. 7. §. 2. num. 13. & duobus seqq.*

XXI.

XXI.

Diversum obrinet, si alter falsam accusationem, falsum testimonium, iniquum iudicium adversus me moliatur; quamvis enim de hoc certus forem, eundem tamen ad avertendum ejusmodi periculum interficere licitum haud est; nisi enim, qui me accusare intendit, crimen probet, nullum mihi exinde imminet periculum, si ad probandum falsis velit uti testibus, adversus eos legitima defensio parata est, contra iudicem etiam, qui iniquam adversus me intendit ferre sententiam, sufficiunt remedia juris, ac proinde interfectio non est medium necessarium. Consentiant Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 8. num. 47.* Layman *Theologiæ moral. lib. 3. Tract. 3. Part. 3. cap. 5. num. 2. vers. dicendum 3tio.* Dn. P. Scybold. *cit. sect. 7. §. 8. num. 10.* Grot. *dict. §. 5. num. 2.*

XXII.

Secundò ad legitimam propulsationem requiritur, ut *serveatur*, moderamen inculpatæ tutelæ, hoc est, ut injusto aggressori non inferatur majus damnum, quàm necesse sit ad depellendum periculum, ac proinde si defensio fieri possit sine ejus interfectione, is interfici haud potest. Planè in statu naturali etiam ultio sumi potest, modò non sumatur major, quàm alter propter illatam injuriam fuerit promeritus.

XXIII.

Effectus belli defensivi stat in eo, quòd is, qui se, suaque legitimo modo defendit, hoc jure fecisse dicatur: si autem moderamen inculpatæ tutelæ excefferit, is pro modo excessus punibilis sit.

XXIV.

Ad affinia referri potest duellum, quippe quod falsà hominum mundanorum opinione speciem defensionis honoris præferret. Est autem duellum extra paucos casus in statu civili omni jure prohibitum. Dixi *extra paucos casus*, quorum *primus* est, si injustus aggressor invito licentiam concedat dimicandi, alioquin eum sine dimicatione occisurus; nam hoc casu ex parte invasi meram, & simplicem habet naturam defensionis vitæ.

vitz. *Secundus* est, si Rex, aut Magistratus duos mortem meritos inter se committat; nam hoc casu uterque reus in alterum constituitur executor justitiæ, ita ut victori condonetur vita. Interiq; tamen is, qui iussit, minùs rectè suo functus est officio; vel enim uterque ultimo afficiendus erat supplicio, ut satisfaceret justitiæ vindicativæ, vel si unius supplicium sufficere videbatur, satius erat forte eligi moriturum. *Tertius* est, si miles ex consensu Ducis exemplo Davidis oblatum ab hoste acceptet duellum, modò bellum ex parte acceptantis sit justum; si enim is hostem extra duellum aggredi potest, eundem etiam aggredi potest acceptando duellum. Dixi porro *in statu civili*; nam ex quibus causis Respublica justum, piumque adversùs alterum bellum gerere potest, ex iisdem causis etiam privatus in statu naturali nullius imperio subiectus duellum suscipere potest; nam quod jus habet Respublica ad vindicandam injuriam, idem jus etiam habet privatus extra Rempublicam vivens; & nullius imperio subiectus. Grot. §. 15. Lefs. ubi *suprà* num. 49.

XXV.

Unica adhuc superest quæstio, quam A. *in hoc cap. §. 14.* proponit, scilicet, an non lex saltèm civilis, ut jus habens vitæ, ad necis, si quo casu permittat furem interfici à privato, simul etiam præstet, ut id ab omni culpâ sit liberum? Quod is minimè concedendum esse arbitrat, eò quòd lex jus necis non habeat in omnes cives ex quovis delicto, sed demum ex delicto tam gravi, ut mortem mereatur. Rectè; sed gravitas delicti non ex solâ materiâ culpæ, sed potius ex variis rerum circumstantiis desumenda est; potest enim delictum in se leve adeò crescere, ut ad obtinendam quietem, & tranquillitatem Reipublicæ necesse omnino sit ad extremum rigoris gradum decurrere, & pœnas non capitales convertere in capitales. Sanè si læso datur adversùs lædentem facultas quædam moralis in infinitum, ut loquitur A. §. 10. num. 1. etiam Reipublicæ læsæ dabitur jus adversùs lædentem in infinitum, hoc est, ad omne id, quod necessarium est ad quietem & tranquillitatem publicam tuendam, & conservandam, ac proinde si pœnæ non capitales sufficientes haud sint, potest legislator eas convertere in capitales; nam potestas, quam Deus dedit Reipublicæ; puniendi delicta

delicta pœnâ condignâ, non est restricta ad certum genus pœnarum, sed est data illimitata, prout videlicet exigit utilitas Reipublicæ. Subsumit jam is, & ait, fas non esse, quemquam ad mortem damnare, nisi ob delicta, quæ lex per Moylen data morte punivit, aut quæ his rectâ æstimatione sunt paria, atque hoc ex sententia Scoti, quam valde probabilem esse pronuntiat. Sed hæc sententia nullo modo defendi potest; nam primò quævis pars est propter totum, ac proinde ob totius incolumitatem excindi potest: cum ergo singuli delinquentes sint pars Reipublicæ, possunt illi ob ejus incolumitatem occidi. Deinde lex Mosaica forensis soli populo Judaico erat lata, & promulgata: ergo ex intentione Dei aliam gentem præter Israëlitas non obligavit. Exinctâ igitur Republicâ Judaicâ simul desierunt leges forenses omnes, quæ illam Rempublicam pro conditione loci, temporis, & Gentis beatam redere intenderunt. Morale quidem in his legibus est, quòd turbantes societatem generis humani furtis, cædibus, latrocinis, aliisve delictis puniendi sint, sed determinatio certæ alicujus pœnæ ad leges pertinet forenses cujusque Reipublicæ, nec necesse est, ut semper cum legibus Hebraicis conveniant, quæ ad id tantum conducunt, ut exinde colligamus, pœnas lege Hebræâ determinatas non esse contra jus naturæ. Pergit A. porro, & ait, quòd lex non debeat, nec soleat jus dare, etiam eos, qui mortem meruerunt, privatim interficiendi, nisi in criminibus valde atrocibus; alioquin frustra instituta esset judiciorum autoritas: sed hoc tantum verum est de interfectione delinquentis per modum pœnæ, non verò de interfectione, quæ necessaria est ad res nostras conservandas. Denique subjungit, quod, si quando lex impunè furem interficere posse dicat, pœnam quidem tollat, non verò jus etiam det, seu aliquem in conscientia securum reddat. At ipse *suprà lib. 1. cap. 3. §. 2. num. 2.* dixit, legem Hebræam, quæ cædem furis nocturni permittit, non tantum impunitatem inducere, sed & in æquitate naturali fundatam esse. Cum hac autem lege Hebræâ convenit lex 12. Tabb. ergo & hæc occidentem in conscientia securum reddebat. Dicendum igitur, si lex civilis cædem furis in illis circumstantiis permittat ipsum jus naturale, quòd tunc interfecto etiam in conscientia tutus sit: si autem extra terminos ju-

ris naturalis ejus interfectionem permittat, quòd tantùm in foro externo impunitatem inducat, non etiam in foro conscientiz occisionem licitam reddat.

CAPUT II.

De his, quæ hominibus communiter competunt.

S U M M A R I A.

- I. *Injuria jam facta vel respicit id, quod nostrum est vel quod nobis debetur; nostrum autem aliud est communi hominum jure, aliud singulari.*
- II. *Inizio generis humani omnia communia, & indivisa erant omnibus.*
- III. *Ab hac tamen primævâ rerum communione potuerunt homines licite recedere; imò post multiplicatum genus humanum necessitas postulabat, ut recederent.*
- IV. *Probabile tamen est, eos pacto tacito potius, quàm consensu expresso ab ea recessisse.*
- V. *Occupatio vel fit per universitatem, vel per singulos.*
- VI. *Quamvis mare non tantùm internum, sed & externum per se dominii humani capax sit, moraliter tamen fieri non potest, ut integer Oceanus abeat in jus proprium diversarum etiam Gentium.*
- VII. *Qui imperium in terras, & aquas habet. potest ex justâ causâ promiscuam venationem. & piscationem prohibere, adeo ut, qui contra ejus prohibitionem venatur, aut piscatur, ne quidem dominus fiat.*
- VIII. *Quamvis à primævâ rerum communione fuerit recessum, jus tamen quoddam hominibus commune in res alienas remansit.*
- IX. *Et quidem primò in casu extremâ necessitatis; hoc tamen jus non oritur ex eo, quòd dominus ex lege charitatis rem egenti dare teneatur.*
- X. *Quisnam dicatur in extremâ necessitate constitutus esse?*
- XI. *Idem dicendum de quasi extremâ necessitate.*
- XII. *Aliud autem obtinet in gravi necessitate.*

- XIII. *In extremâ vel quasi extremâ necessitate constitutus non est, quâ aliâ viâ necessitati occurrere potest, annexâ simul aliâ cautione.*
- XIV. *Jus in extremâ vel quasi extremâ necessitate rebus alienis usendi annexam habet obligationem, cessante necessitate, restituendi, si fieri possit.*
- XV. *Quid si res, cujus usus non stat in abusu, perierit?*
- XVI. *Secundo jus hominibus in res alienas communiter competit ad utilitatem, quâ nihil alteri deccedit.*
- XVII. *Unde prateruentibus ad litus appellere, & ibi valetudinis, vel aquandi causâ aliquantisper morari licet.*
- XVIII. *Utrum perpetua habitatio exteris, qui sedibus suis expulsi receptum quarunt, denegari possit?*
- XIX. *Utrum loca dicta intra territorium, invito Imperante, ab exteris occupari possint?*
- XX. *Omnes habeat jus ad comparanda ea, sine quibus vita commode duci nequit, si tamen ejusmodi rebus ipsi incola indigeant, venditio prohiberi potest.*
- XXI. *Utrum in gravi penuria rerum ad vitam necessariorum peregrini expelli possint?*
- XXII. *Prohiberi potest, ne exteri merces suas importent.*
- XXIII. *Quamvis omnes liberam habeant facultatem ambiendi matrimonia apud vicinas Gentes, ex justâ tamen causâ exteris communitia negari possunt.*
- XXIV. *Ab actibus, quos populus aliquis ex vi naturalis libertatis omnibus promiscuè permittit, non potest citra justam causam unus populus excludi.*
- XXV. *Utrum alicui populo cum altero liceat pacisci, ut certi generis fructus sibi soli vendat?*

I.

INjuriam jam factam vel bello reparamus, vel vindicamus. Agemus primò de bello reparatorio. Respicit autem injuria vel id, quod nostrum est, vel quod nobis debetur. Nostrum aliud est communi hominum jure, aliud singulari. Jus, quod hominibus commune est, aut est directè in rem corporalem, aut ad actus aliquos. Res corporales aut vacuæ sunt à proprietate, aut jam aliquorum

quorum sunt propriae. Res à proprietate vacuæ aut tales sunt, ut propriae fieri possint, aut ut non possint. Ita A. §. 1.

II.

Initio quidem generis humani, ut Justin. *lib. 43.* loquitur, omnia communia, & indivisa erant omnibus, veluti unum cunctis patrimonium esset, ita ut quisque ad suos usus arripere posset, quod vellet, &, quæ consumi poterant, consumere, quod autem quisque sibi arripuerat, id ei citra injuriam alter eripere non poterat: postquam verò eo defuit, id rursus à quovis ad suos usus apprehendi potuit, quod A. optimè similitudine theatri declarat; quamvis enim hoc commune sit, *rectè tamen*, inquit Cicero *de finib. 3. dicit potest, ejus esse eum locum, quem quisque occupat, alià tamen vice rursus eundem quisque alius occupare potest.* Deus igitur *Genes. 1. vers. 28.* dominium rerum creatarum hujus inferioris naturæ non solis protoplastis, exclusis ab ejus communione omnibus aliis, ut perperam nonnulli contendunt, sed universo humano generi concessit; uti enim verba: *replete terram, non ad solum Adamum, & & Evam, sed & ad omnes eorum posteros pertinent, ita etiam quæ immediatè sequuntur: Subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus calis, & universis animantibus, quæ moventur super terram,* non ad solos protoplastos, sed simul ad omnes eorum posteros pertinere necesse est. Ita cum communi Theologorum sententia Dn. Braun *de Domin. cap. 4. §. 1. num. 1. & seqq.* Adde Grot. §. 2. *num. 1.* ubi tamen falsò asserit, in primis, parentibus ignorationem magis vitiorum, quàm cognitionem virtutis fuisse.

III.

Quamvis autem Auctor naturæ non solis protoplastis, sed toti generi humano in omnes res sublunares contulerit dominium, ita ut singuli ad suos usus arripere possent, quod vellent, non tamen præcepit, ut hic status perpetuò maneret, nec prohibuit, ne divisio rerum per homines introduceretur, ac proinde potuerunt illi ab hac primævâ rerum communione licitè recedere; imò post multiplicatum genus humanum necessitas postulabat, ut recederent, & divisionem rerum instituerent tanquam medium necessarium ad

conservandam pacem, & tranquillitatem humanæ societatis, aliàs sanè mundus perpetuis arderet contentionibus & impleretur cædibus, cùmque pauci forent, qui in commune laborarent, sequeretur penuria, & rerum egestas. Ab hac autem communione non impetu quodam sed paulatim recessum est, & quidem in rebus, quarum usus consistit in abusu, ut cibo, & potu, proprietates statim ab usu non sejuncta emicuit, postea res, quæ usu utentis saltem deteriores fiunt, ut sunt vestes, in jus proprietatis cesserunt, tandem & cæteræ. Ita rursus cum communi Theologorum sententia Dn. Braun. *cit. cap. 4. §. 2. num. 1. & seqq.* & Dn. P. Seybold *de Republ. Christian. Part. 5. §. 1. num. 3. & seqq.* Adde Grot. *de Mar. lib. cap. 5.*

IV.

Et licèt, otto inter pastores Abrahami, & Lothi iurgio, pascua expresso utriusque consensu fuerint divisa, ut constat ex *Genes. cap. 13.* ubi Abrahamus Lotho optionem dedit, ut dexteram, vel finistram partem regionis sibi eligeret, non tamen fuit necesse, ut divisio rerum fieret communi hominum consensu expresso, sed potius pacto tacito à primævâ rerum communione recessum fuisse probabile est; quamprimùm enim communio displicuit, nec instituta fuit divisio, censi debet inter omnes convenisse, ut, quod quisque occupâsset, id proprium haberet, ut rectè ait Grot. *cit. §. 2. num. 5.*

V.

Est autem occupatio duplex, una per universitatem, altera per fundos. Prior solet fieri per populum, aut eum, qui populo imperat occupando scilicet integrum tractum terræ à proprietate vacuum, per naturam, aut arbitrio hominum *circumscriptum*. Posterior verò fit per singulos, dum ex tali tractu universim occupato pars singulis occupanda conceditur: quia autem hoc turbis, & contentionibus ansam præbere potest, ideo plerùmque singulis sua pars assignari solet. Quòd si quid universim occupatum in singulos distributum non sit, id manet in dominio primi occupantis populi, aut Regis, veluti sunt flumina, lacus, montes asperi &c. Grot. §. 4. His præmissis

VI.

VI.

Famosam jam §. 3. proponit quæstionem, an scilicet mare in jus proprium transire possit? Quod is negat duplici motus ratione. Prima est, quòd causa, propter quam à communione recessum est, in proposito cesset, cum tanta sit maris magnitudo, ut ad quemvis usum omnibus populis sufficiat. Idem *num. 2.* dicendum esse putat de sylvibus, quarum usus unicus consistit in petendis inde arenis, qui itidem exhauriri nequit. Altera ratio est, quòd mare non possit occupari, cum occupatio non procedat nisi in re terminabili, mare autem esse interminabile, quia liquida non terminantur, nisi ut contenta in re aliâ, mare verò, ait, terrâ non contineri, utpote terrâ majus, aut saltem terræ par. At plurimi ab hac sententiâ dissentiunt, quibus neutra ratio videtur esse efficax. Non prima, quia etiam terræ tanta est magnitudo, ut omnium hominum, ac populorum usibus possit sufficere, & tamen per partes potuit occupari, & fuit occupata: ergo sola vastitas, & magnitudo maris non obstat, quò minus etiam hoc per partes à diversis populis possit occupari, & perinde ut terra in jus proprium abire. Deinde ex hoc, quòd maris tanta sit magnitudo, ut ad quemvis usum omnibus populis sufficiat, contrarium potius inferri posse arbitrantur; tamen enim unus aut alter populus certam maris partem occupet, injuriam tamen aliis non infert, cum semper tantum superfuturum sit, quantum satis est aliorum usibus. Denique falsum esse dicunt, quod mare absolutè ad quemvis usum omnibus populis sufficiat, velut patet in piscatione, & collectione rerum in mari nascentium; constat enim, certi generis pisces non ubique, sed in certâ tantum maris parte capi. Similiter margaritæ, corallia &c. non ubique nascuntur, & reperiuntur. Sed nec altera ratio ipsis videtur esse efficax, negant enim mare esse interminabile; nam quamvis non satis constet, utrùm superficies aquæ minor sit superficie terræ, eò quòd plurimæ regiones versus polum arcticum, & antarcticum nobis adhuc sint incognitæ, saltem moles aquæ multò minor est, quam moles terræ; ergo moles terræ continet, & terminat molem aquæ. Deinde licet una pars maris non separetur ab alterâ termino proprio, & vero, possunt tamen ab invicem separari

parari termino alieno, & ficto; dantur enim promontoria, insulæ, brevía, scopuli eminentes, ex quibus sumi possunt lineæ ad terminandas maris regiones, aut si talia non occurrant, regiones maritimæ saltem ex graduum cælestium longitudine & latitudine distingui possunt. In hoc conflictu mihi mediâ viâ incedendum, ac dicendum esse videtur, quod non tantum mare internum, sed etiam externum seu vastus Oceanus ex naturâ rei quidem, & per se dominii humani sit capax, interium tamen moraliter impossibile esse, ut integrum mare abeat in jus proprium diversarum etiam Gentium; nam ut res à proprietate vacua actu fiat alicujus propria, satis non est eandem ex natura rei, & per se dominii humani capacem esse; sed necesse est, ut etiam occupetur, & occupata custodiatur, ita ut cæteri ab ejus usu arceri possint; proprietas enim includit jus alios ab eâ re, quo alicujus propria facta est, repellendi, quod sanè inutile foret, nisi adversus alios in actum posset deduci. Atqui moraliter impossibile esse videtur, ut univrsum mare à pluribus etiam Gentibus occupetur, & occupatum ita custodiatur, ut cæteræ ab ejus usu arceri possint; tamen enim possibile foret; quod tamen maximè dubium est, ut plures Gentes integrum mare per diversas partes occupare possent, moraliter tamen impossibile esse arbitror, ut quælibet Gens partem, quam occupavit, ita custodire queat, ut possit cæteras Gentes ab ejus usu arceri, non unâ enim duntaxat classe armatâ quælibet ad hoc perpetuò opus haberet. Confer. Thomas. *Jurisprud. divin. lib. 2. cap. 10. à §. 122. usque ad §. 137.* & ad Huber. *de Jur. civit. lib. 2. sect. 4. cap. 2. ad num. 43.*

VII.

Progredimur jam ad ea, quæ propria fieri possunt, nondum tamen propria facta sunt, veluti sunt feræ, pisces, aves &c. Quamvis autem teras, pisces, & aves capere jure naturæ omnibus sit permillum, potest tamen is, qui imperium in terras, & aquas habet, promiscuam venationem, & piscationem ex justâ causâ lege suâ prohibere, adeo ut qui contra ejus prohibitionem venantur, aut piscantur, ne quidem Domini fiant ejus, quod ceperunt. Ratio prioris est, quia jus naturæ non præcipit, ut omnes venari, aut piscari possint, sed tantum eò usque permittit, donec à legislatore humano

ex

ex justâ causâ non fuerit statutum contrarium, quod si factum sit, ipsum jus naturæ jubet, ut lex civilis observetur. Ratio verò posterioris est, quia legislator civilis potest ex justâ causâ auferre jus jam quæsitum, velut patet ex lege usucapionis: ergo multò magis potest is impedire jus acquirendum. Deinde potest is voluntates subditorum ita inhabilitare, ut sint ineptæ ad dominium transferendum, velut defacto inhabilitavit voluntatem pupillorum, minorum, ac id genus personarum: ergo potest etiam voluntates subditorum ita inhabilitare, ut sint ineptæ ad dominium acquirendum, ac per consequens impedire, ut, qui contra prohibitionem venantur, ne quidem domini fiant feræ captæ. Certè occupatio non tribuit dominium feræ, nisi is, qui occupat, velit ejus dominium acquirere: ergo si legislator civilis ejus voluntatem inefficacem reddat ad acquirendum dominium, occupatio non conferet ei dominium. Tenentur autem lege venationis prohibitivâ etiam exteri, quia legislator non aliter exteros censetur in suum territorium admittere velle; quàm si tamdiu, quamdiu ibi morantur, se subjiciant ejus jurisdictioni, & legibus, ac proinde intrando ultrò se subjiciunt, & fiunt ejus subditi temporarii. Grot. §. 5. Dn. Braun. de Venat. num. 13. & 14.

VIII.

Cæterùm tamen à primævâ rerum communione fuerit recessum, & dominium singulare introductum, non tamen proprietas jus omne, quod ex communi hominum statu nascebatur, absorpsit, sed nihilominus in res, quæ aliorum propriæ sunt factæ, jus quoddam hominibus commune remansit, & quidem primò in casu extremæ necessitatis, deinde ad innoxiam utilitatem; cum mens eorum, qui primi dominia rerum introduxerunt, credenda sit talis fuisse, ut quàm minimum ab æquitate naturali recederet. Exigit autem hæc, ut jus domini, & proprietatis cum hac duplici exceptione intelligatur. Grot. §. 6. num. 1.

IX.

Qui igitur in extrema necessitate constitutus est, jus habet rebus alienis utendi, nec, si utatur, is furtum, aut rapinam committit; omnes enim

enim res inferioris naturæ eum in finem sunt creatæ, ut hominibus fervirent ad tuendam & conservandam vitam, quem finem divisio rerum, & introductio dominiorum non potuit tollere: ergo si vitam non possim aliter tueri, & conservare, quàm si rem alienam ad usum meum arripiam, possum illam arripere, perinde ac si bonorum divisio nunquam fuisset facta, & dominium singulare introductum. Sunt, qui constitutum in extremâ necessitate ideo rem alienam ad suum usum arripere posse dicunt, quia rei dominus ex lege charitatis eam egenti dare tenetur. At malè; potest enim aliquis ex charitate esse obligatus ad dandum alteri, quin is jure possit accipere. Sic divites tenentur quandoque ex charitate dare eleemosynam pauperibus in communi necessitate constitutis, & tamen pauperes non habent jus accipiendi: & ex adverso potest natura dare jus accipiendi, licet alter non obligetur ex charitate ad dandum; sicut si equus alienus sit medium necessarium ad fugiendum hostem insequentem, qui me vult interficere, constitutus in tali extremâ necessitate possum accipere equum: si tamen ejus dominus grave exinde pateretur damnum, non tenetur is ex charitate eundem mihi dare; durius enim est obligari ad spoliandum se ipsum in favorem alterius, quàm ad ferendam spoliationem obligari. Confer. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. cap. 3. Contr. 4. num. 346.* Grot. *cit. §. 6. num. 4.*

X.

Dicitur autem in extremâ necessitate non ille tantum esse constitutus, cui imminet periculum mortis, sed etiam, cui imminet periculum incurrendi morbum incurabilem, vel amittendi membrum aliquod ex principalibus, aut sensum corporis vel usum rationis, modò tale periculum sit moraliter certum; non enim quæcunque probabilitas videtur sufficere, ut rectè tradit Dn. P. Seybold *de Republ. Christian. Part. 1. §. 1. num. 3.* Ratio est, quia dominus tamdiu ab usu rei suæ jure me impedire potest, quamdiu non est certum, quòd in extremâ necessitate sim constitutus: atqui si tale periculum tantum probabile sit; non est certum, quòd in extremâ necessitate sim constitutus: ergo ab usu rei suæ jure me impedire potest. Si autem is jus habet me impediendi ab usu rei suæ, non possum

possum ego habere jus re alienâ utendi; aliâs darentur duo jura sibi contraria, quod implicat.

XI.

Cæterùm quod diximus de extremâ necessitate, idem etiam de quasi extremâ, seu tali, quæ proximè ad extremam accedit, post alios dicendum esse putant P. Haunold. *ubi supra num. 347. & seqq.* & Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 2. num. 5. & 6.* Vocant autem necessitatem quasi extremam, si alicui periculum moraliter certum immineat amittendi sanitatem, libertatem, vel aliud simile bonum permagnum à naturâ per se, & communiter omnibus hominibus concessum; uti enim natura ejusmodi bona cum tantâ providentiâ omnibus hominibus concessit, ita etiam videtur voluisse, ut ad necessariam eorum defensionem omnia sint communia, ita tamen, ut constitutus in tali necessitate non excedat media ordinaria, & communia, quibus homines communiter ejusmodi necessitatibus occurrere solent.

XII.

Aliud dicendum est de gravi necessitate in ordine ad alia bona, quæ natura non ita communiter hominibus concessit, v. g. si sit, periculum cadendi à statu nobilitatis, aut magnæ dignitatis, vel excidendi è gratiâ Principis &c. nam hoc ipso, quòd talia bona non sicut à naturâ hominibus communiter concessa, non censetur Deus voluisse, ut illa cum gravi damno alterius innocentis defendi possint. Certè natura non produxit hunc, vel alium hominem ut in statu superiore vivat, & deliciis, opibus, ac divitiis affluat, sed solum ut vivat, & necessaria habeat, quibus vitam possit conservare. P. Haunold. *ubi supra num. 342. & Dn. P. Seybold cit. §. 2. num. 8. & seqq.*

XIII.

Non aliter autem censetur aliquis in extremâ, vel quasi extremâ necessitate constitutus esse, quàm si aliâ viâ non possit occurrere necessitati; unde si vel adeundo Magistratum, vel à domino precibus fortè usum rei obtinere possit, neutiquam licitum est aliena surri-

furripere. Deinde tamen aliquis in tantâ necessitate sit constitutus, si tamen ipse possessor pari necessitate prematur, non est permissum, rem eidem eripere, quia in pari causa melior est conditio possidentis; nam nec in statu primaræ rerum communione alter mihi eadem inopiâ presso rem occupatam citra injuriam auferre possit. Grot. §. 7. & 8. Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 1. num. 10. & 11.*

XIV.

Quoniam autem in extremâ, vel quasi extremâ necessitate res omnes inferioris naturæ communes sint, hoc tamen non aliter procedit, quàm cum annexâ obligatione, cessante necessitate, vel rem, si adhuc extet, vel si consumpta sit, ejus pretium, si fieri possit, restituendi; licet enim in tali necessitate constitutus jus habeat, rebus alienis utendi, majus tamen jus non habet, quàm quatenus opus est ad evadendam illam necessitatem, cum æquitas naturalis non patiat, ut ultrâ, quàm necesse est, divisioni, & distinctioni dominiorum derogetur: atqui ad evadendam talem necessitatem sufficit, si res communes sint cum annexâ obligatione, cessante necessitate, si fieri possit, restituendi: ergo &c. Grot. §. 9. Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 3.*

XV.

Non satis expeditum est, quid dicendum sit, si res, cujus usus non stat in abusu, non extet, sed perierit, v. g. in extremo periculo accepit equum alienum, ut fugerem hostem insequentem, qui me volebat interficere, evasi quidem periculum, at equus perit, utrum ejus æstimationem teneat restituere? In hoc dubio Lefs. *lib. 2. de J. & J. cap. 16. Dubit. 1. num. 10.* interesse putat, utrum fuerit probabile periculum, equum periturum esse, vel non. Illo casu arbitratur, me obligatum esse ad solvendum pretium equi, eò quòd non plus juris mihi in re alterius vindicare queam, quàm alter tenebatur concedere: non tenebatur autem dominus in tali casu absque onere restitutionis equum suum mihi concedere, unde ait, quòd nec videar ego sine tali onere eundem accepisse. Hoc autem casu censet ille, quòd non teneat solvere pretium, cum interitus

teritus equi videatur esse merè fortuitus. Ita Lessius. Fortè si non melius, saltem clarius dixeris, interesse, utrùm usus equi causa fuerit interitus, vel non. Si causa fuerit, solvere teneor æstimationem equi; si verò non fuerit causa, licèt fuerit occasio, non teneor solvere; si enim usus fuerit causa interitus, tunc interitus equi perinde, ut in rebus usu consumptibilibus, per se connexus est cum usu: si verò usus equi non fuerit causa interitus, tunc interitus non nisi per accidens cum usu rei est connexus, ac proinde merè fortuitus. Hactenus de jure necessitatis.

XVI.

Alterum est innoxie utilitatis, nam & usus rei alienæ innoxius, seu qui alteri prodest, domino autem non nocet, ab iis, qui primi dominia rerum introduxerunt, exceptus fuisse censetur. Sic licèt flumen proprium sit populi, intra cujus fines fluit, vel ejus, in cujus ditioe est populus, nemo tamen prohiberi potest, quò minus ex flumine ad bibendum, aut lavandum aquam hauriat. Sic etiam terræ, & flumina, & si qua pars maris in proprietatem populi alicujus venit, patere debent illis, qui transitu opus habent, modò ob justam causam transire velint, veluti si finibus suis expulsæ terras vacuas quærant, aut si commercium expetant cum Gente remotâ, vel etiam si, quod suum est, justo bello petant, & quidem si pauci, & inermes transire, suoque sumptu victitare velint, res dubio caret. At quid si quis cum integro exercitu per territorium alienum transire velit? Etiam hoc casu transitum ex justâ causâ petenti (non enim statim vi perurpendum est) nisi prudens, & probabilis sit metus, eundem non fore innoxium, transitum debere diximus in Jure nostro Republico universali, ubi simul alias duas P. 4. c. 2. quæstiones discussimus. Prima est, utrùm non minus mercibus, §. 2. n. 15. quàm personis transitus debeatur? Altera, utrùm mercibus tran- & 16. seuntibus vectigalia imponi possint? Unde lectorem eò remitti- P. 3. c. 2. mus, ne, quod alibi diximus, hoc loco repetamus. §. 2. n. 2.

XVII.

Sic quoque prætervehentibus ad litus appellere, & ibi valetudinis, aquandi, aliave justâ ex causâ aliquantis per morari, cumque

in finem tugurium quoddam momentaneum ponere prohibitum non est, tametsi littus, in alicujus populi dominio existat. Unde merito Ilioneus, cum Trojani in terra Africa consistere vetarentur, apud Virgil. *lib. 1. Æneid.* ita questus est:

*Quod genus hoc hominum? quæve hac tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.
Bella cient, primaque vetant consistere terrâ.
Si genus humanum, & mortalia temnitis arma;
At sperate Deos memores fandi, atque nefandi.*

Ut autem ostenderet, appulsum fore innoxium, præmiserat:

*Non nos aut ferro Lybicos populare Penates
Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.*

Constat quidem, quòd super appulsum ad littora, & portus inter Gentes etiam certa pacta quandoque intercedant; at ex hoc perperam infertur, eorum usum non deberi jure humanæ societatis, quin etiam tolerabile quoddam tributum eo nomine Gentibus non displicuisse videmus, aded ut etiam pro anchoris jaciendis aliquid subinde stipulari soleant. Interim tamen humanitati parùm congruit, ut etiam illi, qui vi tempestatis ad littus nostrum appulsi sunt, pro appulsum, & littoris usu aliquid solvere cogantur, cum afflictis non sit addenda afflictio. Planè si probabile periculum sit, appulsum non fore innoxium, veluti si ad littus nostrum appellere vellent, qui contagione infecti sunt; aut saltem ex loco contagione infecto veniunt, tales utique jure repelli possunt. Vide Grot. §. 15. & illi Bœcler. adde Puffendorf. *lib. 3. cap. 3. §. 8.*

XVIII.

Sed nec perpetuam habitationem exteris, qui sedibus suis expulsi receptum quaerunt, denegandam esse putat Grot. §. 16. modò imperium subire & ita se componere velint, ne seditionibus præbeatur materia. Verùm etsi humanitatis sit, paucos quosdam sedibus suis non sceleris causâ expulsos recipere, præsertim si industrii, aut opulenti sint, nec sacrâ hôstra, & instituta turbaturi, ita magnam aliquam multitudinem, armatam cumprimis, & bellicosam velut ex debito recipiendam esse nemo dixerit; cum fieri vix possit,

possit, ut veteribus incolis ab istis non immineat periculum. Quantum igitur hac in parte exteris sit indulgendum, quælibet civitas ex suo usu constituet, ut rectè Puffendorf. *cit. cap. 3. §. 10.*

XIX.

Quin si quid intra territorium nostrum sit deserti, ac sterili soli, illud à peregrinis etiam ultrò occupari posse arbitratur Grot. §. 17. cum illud, quod non excolitur, non nisi quoad imperium occupatum censerì debeat, imperium autem nobis manere salvum. At primò falsum est, id, quod non excolitur, non nisi quoad imperium occupatum censerì; si enim occupatum est, hoc ipso etiam quoad dominium occupatum esse censetur, cum occupatio suapte naturâ non tantùm imperium, sed & dominium occupanti conferat. Deinde ipse *suprà* §. 4. dixit, si quid per universitatem occupatum in singulos distributum non sit, quò etiam refert montes asperos, id non esse à proprietate vacuum, sed manere in dominio primi occupantis populi, aut Regis: ergo si integer terræ tractus per universitatem sit occupatus, loca deserta & sterilia intra tale territorium non sunt à proprietate vacua, sed manent in dominio primi occupantis. Denique si imperium nobis salvum manet, hoc ipso sequitur ejusmodi loca deserta, & sterilia sine nostro consensu occupari haud posse, cum non ex uno tantum capite nostrâ possit interesse, ne ab aliis pro lubitu occupentur, ac proinde non est innoxiz utilitatis. Quare rectè hæc authoris sententia passim rejicitur, & improbat

XX.

Jus commune ad actus vel est absolutum, vel præsupponit certam conditionem. Jus absolutum habent primò omnes ad ea, sine quibus vita commodè duci nequit, æquo pretio comparanda, veluti sunt alimenta, vestimenta, & medicamenta, ita ut ab hoc nemo aut lege latâ, aut improbâ privatorum conspiratione possit impediri, quia tale impedimentum foret contra naturam societatis humanæ. Diximus quidem *suprà*, ad hoc, ut quis rem alienam ad usum suum arripere possit, requiri, ut sit necessitas extrema, vel quasi extrema. At in proposito tanta necessitas non requiritur;

tur; nam in extremâ, vel quasi extremâ necessitate res aliena ad usum nostrum etiam invito domino accipi potest, in nostro autem casu res ad vitam necessariz comparantur dominis volentibus, si tamen ipsi ejusmodi rebus indigerent, injuria nobis non fit, si lege latâ inhibeat venditio, quæ fit exteris. Sic nemo dubitat, quin propter penuriam frumenti ejus exportatio ad exteros jure prohiberi possit. Grot. §. 18. & 19.

XXI.

Illud tamen non satis expeditum est, utrùm in gravi penuriâ rerum ad vitam necessariarum expelli possint peregrini, qui semel admissi sunt? Negativam tenet A. rit. §. 19. in fin. & ait, *commune malum communiter tolerandum esse*. Affirmativam verò tuentur Boecler. & Hennigel. ibidem, quam opinionem veriore esse arbitror; si enim tanta peregrinorum multitudo impleverit civitatem, ut res ad vitam necessariz civibus, ac simul peregrinis sustentandis haud sufficiant, nihil contra æquitatem naturalem fieri credo, si potior indigenarum, quàm exterorum habeatur ratio.

XXII.

Non idem dicendum est de vendendis rebus suis apud exteros; si enim Gens quædam contenta esse velit rebus domesticis, quâ fronte exteri eidem invitæ merces suas obtrudere poterunt? Liberum cuivis est, quid velit acquirere, vel non. Non una sanè causa esse potest, cur Gens aliqua nolit admittere merces exterorum, e. g. ne opes exportentur ad exteros, aut ut industria civium excitetur, vel ut ea, quæ domi nascuntur, aut fiunt eò faciliùs distrahi possint &c. Sic Cæsar de Bell. Gall. lib. 2. cap. 15. num. 4. de Nerviiis scribit, *nullum aditum esse ad eos mercatoribus: nihil pati vitio, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quòd his rebus relaxare animos, eorumque remitti virtutem existimarent*. & lib. 4. cap. 2. num. 6. de Suevis: *Vinum ad se omnino importari non sinunt, quòd eâ re ad laborem ferendum remollescere homines, atque effeminari arbitrantur*. Grot. §. 20.

XXIII.

XXIII.

Secundò omnes liberam habent facultatem ambiendi, & contrahendi matrimonia apud vicinas Gentes, ita tamen, ut, si justa subsit causa, exteris connubia jure negari possint, præsertim si nulla sit fœminarum penuria; quid si enim, qui scelestum vitæ genus sectantur, uti sunt infideles, idololatræ, piratæ &c. insulam in mari vacuum fortè occupâssent, & apud Christianam vicinam Gentem matrimonia ambirent, quis, quæso, dixerit, fœminas petentibus dandas esse? in tali utique casu is, qui summam in Republica potestatem habet, meritò omnibus subditis inhibere potest, & debet, ne ullus eorum ejusmodi sceleratæ virorum multitudini, etiam si aliunde fœminas habere non posset, filias suas in uxores det. Sic propter periculum seductionis matrimonia cum alienigenis Israelitis prohibita fuerunt. *Deuterob. cap. 7.*

XXIV.

Ex suppositione datur jus commune ad actus, quos populus aliquis ex vi naturalis libertatis nullâ lege sublata exteris promiscuè permittit, e. g. si omnibus promiscuè permittat venari, piscari; aucupari, margaritas legere &c.; nam hoc casu si unus populus citrà justam causam excludatur, ei fit injuria. Aliud foret, si quid uni, alterive permissum esset per beneficium, relaxando legem prohibentem; negatio enim beneficii nullam involvit injuriam. Ita Grot. §. 22. & 23. Interim non dubito, quin Gens, quæ hætenus ejusmodi actus per nudam dissimulationem omnibus promiscuè permisit, latâ generali lege imposterum id prohibere possit; quæ enim per nudam dissimulationem conceduntur, naturam videntur habere precarii, quod semper revocari potest. Vid. Puffendorf. *lib. 3. cap. 3. §. 14.* At

XXV.

Quæritur, utrùm alicui populo liceat cum alio pacisci, ut hic certi generis fructus, qui alibi non nascuntur, sibi soli vendat? Affirmat A. §. 24. & meo judicio rectè, modò duo concurrant. Primum est, ut hic populus paratus sit aliis æquo pretio vendere. Alterum,

f

ut

ut aliis nondum jus quæsitum sit; si enim aliis populis propter fœdera cum tali populo inita jam jus cum eodem commercia exercendi, & emendi quæsitum esset, ejusmodi pactum in illorum præjudicium, & injuriam redundaret. Præripitur quidem hoc modo aliis populis lucrum, quod percipere potuissent, si & ipsis tales fructus emere liceret: at hoc lucrum ipsis non debetur, ac proinde per hoc ipsis nulla infertur injuria. Et hoc maximè procedit, si uterque populus ad tale pactum inter se ineundum ex justâ causâ fuisset permotus, veluti si is, qui jus cum exclusione aliorum emendi tales fructus sibi stipulatus est, fortè vice versâ alterum populum in suam tutelam recepisset, eoque nomine sumptus facere cogeretur.

CAPUT III.

De Acquisitione rerum originaria.

S U M M A R I A.

- I. *Modi originarii sunt primæva rerum divisio, & occupatio.*
- II. *Post primæva autem tempora sola occupatio est modus acquirendi originarius.*
- III. *Voluntate propriâ soli illi dominium atquirere possunt, qui usum rationis habent.*
- IV. *Objectum occupationis sunt primò fera, pisces, & aves.*
- V. *Secundò res, qua dominum habere desierunt.*
- VI. *Tertiò flumina, qua inter duos populos interjecta in dubio pro parte dimidiâ ad utrumque pertinent.*
- VII. *Utrum imperii terminus mutetur, si flumen, quod duorum populorum imperia disternat, cursum suum mutet?*
- VIII. *Quamvis universum mare non possit occupari, possunt tamen certa maris partes à diversis Gentibus occupari.*
- IX. *Non tamen hoc ipso, quòd populus aliquis terram occupaverit, statim etiam mare, quòd terram alluit, nisi sit internum, occupasse censetur.*
- X. *Præsumitur quævis Gens maritima mare littoribus suis prætensum in tantum occupasse, in quantum illud rationem munimenti habet.*

- XI. *Quamvis autem aliquis populus certam maris partem occupaverit, navigatio tamen inermis, & innoxia impediri non potest.*
- XII. *Rerum se ipsas moventium occupatio etiam fieri potest idoneis instrumentis, modo hac à nobis sint posita.*
- XIII. *Qui rem nullius, alterius nomine occupat, illam non sibi, sed alteri acquirit.*

I.

Singulari jure aliquid nostrum fit acquisitione vel originariâ, vel derivativâ. Modum acquirendi originarium vocamus, vi cujus res ab omni possessione, & proprietate vacua in nostrum venit dominium. Derivativum verò, vi cujus dominium in rem jam introductum ab uno in alterum transit. Modi originarii duo sunt, scilicet primæva rerum divisio, & occupatio; postquam enim mortales à primæva communione discesserunt, & res antea communes inter se diviserunt, simul omnes tacito pacto convenisse censentur, ut res, quæ per divisionem in proprietatem non abierunt, cedant primò occupanti, ac proinde sola occupatio jam est modus acquirendi originarius. Posset quidem videri etiam jus servitutis, & pignoris in re alienâ nobis constitutum jus novum esse, ac per consequens etiam constitutionem servitutis, & pignoris esse modum acquirendi originarium: at non ita est; jus enim servitutis, & pignoris novum non est, nisi modo, nam hoc jus virtualiter inerat dominio, quidquid etiam is, qui jus servitutis, vel pignoris in re habet, facere potest, id jam antea dominus facere poterat jure dominii. Grot. §. 1. & 2.

II.

Post prima ergo illa tempora sola occupatio est modus acquirendi naturalis, & originarius. Per occupationem autem intelligimus apprehensionem rei, quæ nullius est, cum animo eandem sibi appropriandi. Hæc apprehensio duplicis generis est, immediata scilicet, seu physica, & mediata, seu moralis. Illa fit corporis ad corpus adjunctione: hæc verò idoneis instrumentis, puta decipulis, retibus, laqueis, nassis, hamis, & similibus.

III.

Possunt autem res nullius illi demum occupare, & occupando dominium sibi acquirere, qui usum rationis habent; licet enim occupatio suapte naturam sit habilis ad conferendum dominium, non aliter tamen conferre potest, quam si quis rem apprehendat animo eandem sibi appropriandi, ut paulo ante dictum est, ac proinde infantes, perpetuo furiosi, & mente capti non possunt propriam voluntate sibi acquirere dominium, *propria*, inquam, *voluntate*; nam voluntate alienam, puta tutorum, & curatorum, vel si nullos habeant, voluntate Reipublice, quae hac in parte propter communem utilitatem eorum personam sustinet, utique dominium sibi acquirere, & acquisitum retinere possunt, & retinent, cum ad retinendum dominium plus non requiratur, quam ut aliquis non habeat voluntatem rem pro sua non amplius habendi, quam illi, qui usum rationis non habent, per se ponere haud possunt. Interim tamen hoc eorum dominium manet intra actum primum, nec ad actum secundum potest pertingere, quia de rebus suis disponere nemo potest, nisi qui habet usum rationis. Grot. §. 6. Dn. Braun de *domin. cap. 5. §. 1. num. 5. & 6.*

IV.

Objectum occupationis constituunt res nullius, quae moraliter loquendo occupari, & occupatae custodiri possunt, veluti sunt primo ferre, pisces, aves &c. Supra autem jam diximus, ab eo, qui imperium habet in terras, & aquas, venationem, piscationem, & aucupium ita prohiberi posse, ut ille, qui contra prohibitionem venatur, piscatur, vel aucupatur, ne quidem dominus fiat ejus, quod cepit, cum jus naturae non praecipiat, sed tantum permittat, ut promiscue omnes venari, piscari, vel aucupari possint. Et quamvis forte apud plures Gentes receptum sit, ut passim omnibus venari, piscari, & aucupari liceat, non tamen receptum est ex pacto, sed libero cujusvis Gentis consensu, ac proinde non est jus Gentium proprie, sed tantum improprie dictum, quod a quavis Gente tolli potest, quin propterea aliis inferatur injuria. Grot. §. 5.

V.

Secundò objectum occupationis constituunt etiam res, quæ aliquando quidem dominum habuerunt, sed habere desierunt, uti sunt res pro derelictis habitæ, & bona eorum, qui sine hærede decesserunt, modò pleno jure fuerint propriæ; si enim vel feudales, vel emphyteuticariz sint, non cedunt primo occupanti, sed vel ad dominum directum revertuntur, vel ad alios, qui jus succedendi habent, devolvuntur. Cæterùm hodie bona vacantia fisco cedunt. *l. 1. Cod. de Bon. vacant.* Confer Grot. §. 19.

VI.

Tertiò objectum occupationis constituunt flumina; si enim populus, vel is, qui populum regit, integrum terræ tractum per universitatem occupaverit, etiam flumen, quod per tale territorium fluit, occupatum esse censetur, tametsi nec suprâ, nec infrâ territorio includatur; quamprimùm enim territorium alicujus ingreditur, pars fit ejus territorii, & tamdiu pars manet, quamdiu intra territorium fluit. Quòd si flumen inter duos populos interjectum sit, in dubio dimidia ejus pars ad unum; altera ad alterum populum pertinet, quia ab utroque eo animo occupatum esse præsumitur, ut utriusque imperium terminaret. Aliquando tamen uni populo totum competit flumen, vel quia pacto ita fuit definitum, vel quia ex unâ parte imperium deinum cepit, postquam ab altero populo totum flumen jam fuerat occupatum. Sic licet Rhodanus Galliam à Ducatu Sabaudiz separet, totus tamen ad Regem Galliz pertinere dicitur. Vid. Grot. §. 17. num. 2. & §. 18.

VII.

Sæpè contingit, ut flumen, quod duorum populorum Imperia determinat, cursum suum mutet, quo casu interesse dicimus, utrùm idem flumen maneat, vel non. Si idem maneat, etiam manet terminus utriusque imperii, si verò idem non maneat, sed novum fiat flumen, terminus esse desinit, quia uterque populus flumen eâtenus tantùm pro termino constituisse censetur, quatenus idem flumen manet: ergo si idem flumen non maneat, non poterit il-

Iud ampliùs utriusque imperium terminare. Constat autem flumen ex aquâ profluente, ripis & alveo. Aqua profluens quidem in individuo semper alia, & alia est, at propterea non magis aliud flumen esse censetur, quàm Legio dicatur esse alia, si in locum demortuorum alii sint surrogati; cùm in hoc natura fluminis consistat, ut aqua perpetuo, & irrequieto motu fluat, aliàs flumen non esset sed stagnum. Si ripæ tantùm sensim per alluvionem mutantur, itidem in æstimatione morali idem flumen manet, quia veterem speciem retinet. At si deserto veteri alveo flumen uno impetu aliò irrumpat, omnes partes fluminis simul mutantur, ac proinde non idem flumen manet: ergo nec ampliùs terminat utriusque imperium, sed alveus à flumine derelictus terminus manet. Confer ea, quæ post Grot. in §. 17. num. 1. diximus in Jure nostro §. un. n. 3. Publico Universali.

VIII.

Quartò objectum occupationis constituit mare; quamvis enim, ut superiore cap. diximus, moraliter impossibile esse videatur, ut universum mare à pluribus etiam Gentibus occupari, vel occupatum saltem custodiri possit, fieri tamen potest, & factum esse constat, quòd certæ maris portiones à diversis Gentibus fuerint occupatæ, & in jus proprietatis abierint; interim si unus populus alteri se pacto tantùm obstringat, quòd ultra certum terminum nolit navigare, velut statim post exactos Reges. fœdere inter Romanos & Carthaginenses inito, ut Polyb. refert, conventum fuerat, *ne Romani, Romanorumve socii ultra pulchrum promontorium navigarent, extra quàm si tempestatis, aut hostium vi compulsi essent*, ex hoc non continuò colligi posse videtur, mare, aut jus navigandi ab altero populo occupatum esse; potest enim unus populus in gratiam alterius, cujus interest, de jure, quod cum omnibus hominibus commune habet, decedere, quin propterea res, quæ naturâ suâ communis est, occupetur ab altero, & quid, quæso, ejusmodi pactio- ne opus est, si mare jam sit ab altero occupatum? Ita Grot. §. 15. & Vitriar. quæst. 14. à quibus, meo judicio, malè nonnulli dissentiunt.

IX.

Sed nec si populus terram occupaverit, hoc ipso statim etiam mare, quod terram alluit, occupasse censetur, nisi sit internum, seu territorio inclusum, ita ut partem territorii constituat; nam hoc casu perinde, ut flumen, una cum terrâ occupatum esse intelligitur; si autem sit externum, seu territorio non inclusum non aliter transit in proprietatem ejus, qui terram occupavit, quàm si & illud fuerit occupatum, cum mare externum neutiquam pars sit territorii, ac proinde licet terra sit occupata, non tamen hoc ipso etiam mare, quod terram alluit, occupatum est, nec enim solus actus animi sufficit, sed opus est actu externo. Diversum obtinet in fundo certis finibus circumscripto, ubi necesse non est, ut omnes glebas circumambulem, quia singulæ sunt pars fundi, & omnes simul sumptæ unum totum constituunt. Confer Grot. §. 8. 10. c. 11.

X.

Ut igitur pars maris externi in nostrum dominium abeat, speciali opus est occupatione, nec sufficit occupatio terræ adjacentis. Præsumitur autem quævis Gens maritima mare littoribus suis præsumtum in tantum occupasse, in quantum illud rationem munitenti habet. Potest quidem etiam major maris pars occupari, necesse tamen est, ut ejus semel occupatæ possessio retineatur, aliàs eâ amissâ mare rursus ad primævam suam naturam redit. Ad retinendam autem possessionem non est opus, ut parti occupatæ perpetua insideat classis, velut olim Romani mari mediterraneo perpetuis incubuere classibus, sed sufficit, si quis eam tali saltem complectatur custodiâ, ut alios populos ab ejus usu possit arcere, qui autem partis semel occupatæ omnem abjecit curam, & custodiam, is utique ejus possessionem rursus amittit.

XI.

Cæterum quamvis diversi populi certas maris portiones occupaverint, navigationem tamen inertem, & innoxiam impedire haud possunt, cum nec per terram transitus innoxius prohiberi queat,

queat, æquum tamen vectigal navigantibus imponere vetitum non est, modò justa subsit causa, veluti si quis in se receperit onus tuendi navigantes adversùs piraticas excursiones, aut eos juvandi per ignes nocturnos, vel si ad vitanda brevìa signa quædam posita habeat. Grot. §. 12. & 14. Sed de hac re pluribus actum est in P. 3. c. 2. Jur. Publ. Univerf. §. 2. n. 9.

XII.

Forma occupationis consistit in apprehensione rei factâ animo eam sibi appropriandi. Apprehenduntur autem res immobiles ingressione, seu pedum positione: mobiles verò vel non nisi ab alio moveri possunt, vel se ipsas movent. Illarum apprehensio fit manibus, harum autem etiam idoneis instrumentis, modò in nostrâ sint potestate, seu à nobis posita; quamvis enim instrumenta sint nostra, si tamen ab alio posita sint, fera non nobis, sed ei, qui illam nostris instrumentis cepit, acquiritur.

XIII.

Effectus occupationis est, quòd res, quæ nullius erat, fiat occupantis, modò eandem suo nomine occupaverit; qui enim rem, à proprietate vacuum alieno nomine apprehendit, illam non sibi, sed alteri acquirit. Alieno autem nomine etiam ille apprehendere intelligitur, qui contra prohibitionem Principis venatur, modò expresse sit additum, feram contra prohibitionem captam non fore capientis; si enim simplex tantùm esset prohibitio, nihilominus fera capta fieret capientis.

CAPUT IV.

De derelictione præsumptâ, & eam secutâ occupatione.

S U M M A R I A.

- I. *Quid, & quotuplex sit derelictio?*
- II. *Quæ ad veram derelictionem requirantur?*
- III. *Quanam requirantur, ut res pro derelictâ habita præsumatur?*

IV.

- IV. *Silentium temporis immemorabilis ad inducendam conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, nisi valida firma in contrarium sint rationes.*
- V. *Propositur objectio quadam, & examinantur auctoris ad eam responsiones.*
- VI. *Derelictio tantum est modus amittendi dominium, non etiam acquirendi.*
- VII. *Explicantur ea, qua A. de praescriptione feudi, amissione jurium, libertatis naturalis, & extinctione juris luendi pignoris tradit.*

I.

Diximus superiore capite iam res pro derelictis habitas. constituisse. **D**ere objectum occupationis. Est autem derelictio actus, quo rem nolumus amplius in numero rerum nostrarum habere, & dicitur in veram, & praesumptam, vera porro in expressam, & tacitam. Expressa est, quae fit verbis expressis, ut si quis dicat, se molle hanc, vel aliam rem amplius inter res suas habere, & aequae, si mobilis sit, abiciat, vel si immobilis, deteat. Tacita, quae ex facto quodam colligitur, veluti si dominus sciens, rem suam ab alio possideri, cum tranquillum domino contrahat, aut alio facto eum: talem rem cognoscatur: possumus enim voluntatem nostram non minus facto, quam verbis declarare. Sic *§. Goss. in l. iij. ff. de a. velo. H.* ait, *hereditatem non tantum verbis, sed etiam re; & quod in iudicio voluntatis re aperiri posse.* Sic de iudicio remille tenetur, qui debitori suo obitographum reddidit. *l. 2. §. ij. ff. de i. Re. Crot. §. 4.*

II.

Duo igitur ad veram rei derelictionem requiruntur. Primum est, ut quis nolit rem amplius in numero rerum suarum habere, ac proinde res, quas aliquis ex causa occupationis navis levande gratia projecit in mare, non censentur pro derelictis habere, quia non eo animo ejectae sunt, ut quis amplius eas habere nolit. *l. 3. ff. de leg. Rhod. de j. m.* Alterum est, ut quis hanc rem voluntatem verbis, vel facto, declarat: quod in his casibus ab iudicio procedat, effectum autem, juris fortis accipit, nisi signis certis manifestetur; quia

quia natura humana actus internos non nisi ex signis cognoscere potest. Nulla quidem signa de actibus internis faciunt certitudinem mathematicam, cum & verbis homines possint eloqui aliud, quam volunt, & sentiunt, & factis simulare, quia tamen natura Societatis humanæ non patitur, ut actus animi sufficienter indicati nullam habeant efficaciam, ideo quod sufficienter indicatum est, adversus eum, qui indicavit, pro vero habetur. Grot. §. 3.

III.

Præsumpta derelictio nascitur ex silentio, modo duo concurrant. Primum est, ut quis sciat, rem suam ab altero teneri, qui enim ideo, silet, quia hoc ignorat, præsumi haud potest, quod rem suam derelinquere velit, cum ignorans, non censetur velle. Alterum est, ut silentium sit liberè volentis; si enim alia causa appareat, cur aliquis sileat, cessat conjectura voluntatis rem suam derelinquendi. Ut autem hæc duo requisita adfuisse censeantur, multum facit diuturnitas temporis, quanquam & aliæ conjecturæ hac in re valere possint: nam primò fieri vix potest, ut multo tempore non innoceret nobis, rem nostram ab alio detineri, cum multas ejus occasiones subministraret tempus, inter præsentés tamen, etiam sepositâ lege civili, minus temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quam inter absentes. Deinde licet incussus semel metus non nihil durare credatur, longo tamen tempore præsumitur expirare, cum tempus longum multas occasiones suppeditet, adversus metum sibi vel per se, vel per alios consulendi; vix enim fieri potest, ut longo tempore non sit occasio vel ad judices, aut arbitros provocandi, vel saltem denunciando, aut protestando possessionem acrius interruptendi. Confer Grot. §. 5. & 6. & meum J. P. U.

P. 2. c. un.

§. 6. n. 2.

IV.

Tamen autem ad inducendam præsumptionem derelictionis propter diversitatem circumstantiarum certum, ac determinatum tempus assignari non possit, sed aliquando brevius sufficiat, aliquando verò longius requiratur, silentium tamen temporis immemorialis ad conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, nisi validissimæ in contrarium sint rationes, quia tempus, cujus initium

EXCE-

EXCE-

excedit memoriã hominum defacto viventium; moraliter quasi infansum esse censetur. Dixi, *nisi validissima in contrarium sint rationes*, voluti sunt expressæ juris sui reservationes. Unde sacrum Imperium Romanum ea, quæ injustè olim ab eodem avulsa sunt; nunquam pro derelictis habere intelligitur, cum vi capitulationum semper adstringat Imperatores ad omnem moraliter possibilem diligentiam, & operam adhibendam, ut, quæ ita injustè decerpta sunt recuperentur. *Capit. Carol. aët. 10. Grot. §. 7. Ac*

V.

Dices. Nemo temerè suum jactare velle creditur, quia homines se, suaque amanti: ergo ne quidem silentium temporis immemoralis, præsertim in imperiis ad inducendam conjecturam derelictionis sufficit. Ad hanc objectionem Grot. §. 8. plures dat responsiones; quarum prima est, quòd bene sperandum sit de hominibus, ac propterea non putandum, eos hoc esse animo, ut rei caducæ causã alterum hominem velint in perpetuo peccato versari, quòd evitari sæpè non possit sine tali derelictione. At hæc responsio nullius valoris est; nam primò simplex esse videtur, de pietate mortalium tam prolixè sibi polliceri. Deinde salus proximi spiritualis eum demum anteponienda est rebus meis temporalibus, quando res mea necessaria est proximo ad salutem spiritualem: atqui in proposito non est necessaria, sed proximus ipse citra jacturam rerum mearum salutem suam procurare potest, si scilicet rem meam mihi restituat: ergo lex charitatis me ad jacturam rerum mearum non obligat. Denique ille, qui rem alienam bonã fide tenet, in nullo versatur peccato: ergo saltè hoc casu conjectura derelictionis locum non haberet, quòd tamen falsum est; nam ex silentio temporis, præsertim immemoralis, nascitur præsumptio derelictionis, sive possessor in bonã, sive in malã fide existat. Secunda responsio est, quòd licèt imperia magni fieri soleant, tamen magna sint onera, & non benè administrata hominem divinæ iræ reddant obnoxium, ex quo inferre vult, facilè præsumi posse, quòd fuerint pro derelictis habita. Sed nec hæc responsio ullius momenti est; quamvis enim imperare difficile, & onerosum sit, quisque tamen præesse, quàm subesse, mavult: inventuntur sanè homines, qui cum jalone esurire malunt, quàm non

imperare, & cum homo sit animal excellentissimum, post lapsurum valde superbum, & ambitiosum, ideo naturali quodam impetu fertur ad summa, & ad ardua quoque rapitur, si cum splendore conjuncta sunt, prout sunt imperia. Subjungit deinde, non semper laudandos esse Principes, qui cum summâ jacturâ, sepe etiam cum sanguine innocens populi disceptare cupiunt, quis ejus populi rem sit curaturus, sicut durum esset, eos, qui se tutores dicerent, damno pupilli litigare, uter ad tutelam jus habeat, aut navitas navis periculo certare, quis eorum potissimum gubernare deberet. Ex quo videtur inferre velle, quod, si imperium non nisi cum profusione sanguinis innocens populi recuperari possit, Principis illius recuperandi curam dimittere temptatur, & ideo etiam dimisisse existimandus sit, eò quod utilitas populi sit præferenda, cum Rex sit propter populum, non populus propter Regem. At primò in imperio herili Rex potest suam utilitatem præferre utilitati populi. Deinde possunt quædam imperia respicere utilitatem tam ejus, qui regit, tam populi, qui regitur, quo casu iterum utilitas Regis tanquam partis dignitatis præferenda esse videtur. Porro tamen pleraque imperia per se respiciant utilitatem populi, non tamen propterea sequitur, quod Rex cum jacturâ rerum suarum teneatur utilitatem populi procurare, cum nec tutor sit obligatus, ut res pupilli cum damno rerum suarum conservet. Deinde Rem urbem, aut provinciam injustè ab altero possessam bello non vindicat sumptibus partis avulsæ, sed reliqui corporis sub Rege manentis, cujus æquè, ac Regis interest, partem avulsam recuperari. Tandem si ratio utilitatis publicæ non patiatur modò, ut pars injustè decerpta bello vindicetur, non statim Rex hoc ipso etiam tenetur, eandem pro derelictâ habere, sed temporis & necessitati impresentiarum cedere, & vindicationem in tempus magis opportunum differre potest: ergo non statim eam pro derelictâ habere censendus est, ac proinde etiam hæc responsio nulla est. Pergit A. & ait, humanæ Societatis interesse, ut imperia tandem aliquando in certo, & extra controversiæ aleam constituentur, ac per consequens conjecturam derelictionis favorabilem esse. Rursum at ulterius, quæritur, cur ex silentio temporis, præsertim immemorialis, nascatur conjectura derelictionis? Respondet, ideo, quia credi-

credibile non est, quemquam ejus, quod vult, longo tempore nullam planè odere significationem idoneam. Sed cur hoc credibile non sit rationem reddere debuisset, quæ alia non est, quam minus mortalium amor erga res temporales; nam hoc ipso, quod homines ad eò amant res caducas, prudenter credibile non est, quemquam velle rem ulterius in numero rerum suarum habere, quam scit, ab altero tanquam propriam possideri. & tamen longissimo, ac fortè immemoriali tempore, quanvis possit, nec contradicendo, nec protestando, nec ullo alio modo jus suum nititur conservare, ut dixi in meo Jur. Publ. Univers.

P. 2. c. un.
§. 6. n. 4.

VI.

Effectus derelictionis consistit in amissione domini, quod quis in re derelictâ antè habuit; derelictio enim tantum est modus amittendi dominium, non etiam acquirendi; quamvis enim is, qui rem pro derelictâ habitam occupat, aut antea occupatam utut fortè injustè, possidere pergit, dominus ejus fiat, cum continuatio occupationis non amplius sit injusta; non tamen demittit sic vi derelictionis, sed vi ex post secutæ, aut continuatæ occupationis, derelictio autem duntaxat est conditio, sine qua non, aliàs species esset alienationis, à qua tamen multum differt, velut pluribus ostendi in Jure Publico Universali, ubi simul discussi perdifficilem questionem, an derelictio parentum liberis noceat, siye jam natis, siye nondum natis? Refutavi præterea opinionem illorum, qui scripserunt, semper licere subditis, se in priorem libertatem vindicare; explicavi insuper, an & quæ jura summi Imperii præscribi possint. Unde lectorem cõ-remitto.

cit. §. 6.
n. 3.
cit. c. un.
§. 4. n. 30.
cod. c. §.
2. n. 8.
cod. c. §.
6. n. 11.

VII.

Duo tamen supersunt, quæ non omninò silentio præterire possum. Primum est, quod A. §. 10. num. 3. scribat etiam feuda, quæ non ex jure proximi possessoris, sed ex vi primæ investituræ deferuntur, longo satis tempore præscribi posse. At licet receptor sententia sit, ejusmodi feuda sine consensu domini alienata à bonæ fidei possessore triginta annorum spatio præscribi posse, negligentia tamen propinquioris non nocet remotiori agnato, utpote

qui non nisi mortuo propinquiori jus agendi habet. 2. *feud. tit. 39. & 26. §. 5. vers. Titius.* Qui autem propter impedimentum juris non potest agere, ei non currit præscriptio, quæ ratio etiam in fidei-commis, & majoratibus obtinet, ac proinde idem quoque juris esse debet. Struv. in S. J. F. cap. 13. aphor. 18. num. 4. Knipp-schild de fidei-commis. cap. 16. num. 91. & seqq. Du. P. Schmier de præscript. cap. 3. sect. 2. §. 2. num. 17. & seqq. Alterum est, quod is in §. ult. tradat, jura naturalis libertatis non amitti, nisi prohibitio intercesserit, eique paritum sit. At dantur jura libertatis naturalis, quæ non amittuntur, tamen prohibitio intercesserit, eique paritum sit, veluti est, jus eundi, per viam publicam, vel aquam ex flumine publico hauriendi, & similia, ex quorum prohibitione nulla æstimabilis utilitas in prohibentem redundare potest, quæ enim hujus generis sunt, nullâ prorsus præscriptione tolli possunt, uti omnes uno ore docent. Jus luendi pignoris quod attingit, quod A. etiam non aliter tolli arbitratur, quam si ex parte creditoris prohibitio, ex parte verò debitoris acquiescentia accesserit, licet hanc ejus sententiam, sepositâ lege civili, veram esse existimemus, spectato tamen jure Romano res summopere dubia est.

CAPUT V.

De acquisitione originariâ juris in personas.

S U M M A R I A.

- I. *Ex generatione acquiritur parentibus imperium in liberos.*
- II. *Et quidem non patri tantum, sed & matri.*
- III. *Tamdiu liberi subsunt imperio parentum, quamdiu manent pars familia.*
- IV. *Sunt etiam tempore imperfecti judicii capaces dominiis.*
- V. *Imperium parentum consistit tum in potestate dirigendi actiones liberorum, tum in jure eos coercendi, quod tamen ne quidem in statu naturali jus vita & necis continet.*
- VI. *Si parentes propter egestatem liberos alere nequeant, possunt eos vendere, vel oppignorare, si tamen vendam imperium transfertur in emptorem.*

VII.

- VII. *Expirat imperium parentum, si liberi ex familia paternâ ex-*
cesserint, vel ejecti sint.
- VIII. *Obligatio tamen pietatis, & reverentia in liberis perpetua*
durat.
- IX. *In societate conjugali natura imperium dedit marito.*
- X. *In hac societate ex vi primæ institutionis non tantum uxor*
marito, sed & maritus uxori fidem debet.
- XI. *Matrimonium à liberis sine consensu parentum contractum va-*
lidum est.
- XII. *Pluralitas uxorum, & multo magis polyviria probabilius ipso*
jure natura prohibita est.
- XIII. *Matrimonium inter ascendentes, & descendentes probabilius*
jure natura tantum in primo gradu irritum est.
- XIV. *In lineâ autem collateralis ne quidem in gradu primo jure na-*
tura est irritum.
- XV. *Affinitas etiam ex copulâ matrimoniali orta non dirimit jure*
natura matrimonium in gradu primo lineâ transversa, uti
nec in gradu primo lineâ rectâ, si orta sit ex copulâ forni-
caria.
- XVI. *Idem probabilius dicendum, si orta sit ex copulâ matrimo-*
niali.
- XVII. *Etiâ legitimum matrimonium quandoque vocatur concubina-*
tus, & legitima uxor concubina.
- XVIII. *Regulariter in omni consociatione, seclusis pactis, & legibus,*
pluralitas suffragiorum prævalet.
- XIX. *Nisi lex, aut consuetudo obstet, jus absentium accrescit præsen-*
tibus.
- XX. *Utrum plures dissonæ sententiæ conjungi possint?*
- XXI. *Sententiæ quandoque ex quantitate possessionum affirmari solent.*
- XXII. *Potest civitatis rector prohibere, ne subditi veniâ non impe-*
tratâ discedant.
- XXIII. *Si arrogationis transfertur imperium parentum in arroga-*
torem.
- XXIV. *Jure natura servitus non continet jus vita & necis.*
- XXV. *Etiâ hoc jure ex ancilla nascitur conditionem matris.*
- XXVI. *Recensentur quædam species servitutis imperfectæ.*

XXVII.

XXVII. *Quomodo dicatur servitus publica?*

XXVIII. *Ex causâ delicti non tantum singuli libertate personali, sed etiam populi libertate civili privari possunt.*

I.

Non tantum in res, sed & in personas originariè jus quoddam nobis acquiritur, & quidem primò ex generatione, ex quo titulo descendit imperium parentum in liberos; cum enim ipsa natura parentibus obligationem imponat, liberos, quos genuere, educandi, illi autem sine imperio educari non possunt, quia educatio liberorum non in eo duntaxat consistit, ut illi valant, sed etiam in hoc, ut tanquam creaturæ rationales ita instruantur, et consequantur finem, ad quem à Deo creati sunt, quod sanè præstare non possunt, nisi in liberos habeant imperium, ideo natura quoque parentibus in liberos dedit imperium, quod se non tunc demum exserit, postquam liberi adepti sunt usum rationis, sed & antequam ad tantam ætatem pervenerint; quam primùm enim fieri potest, statim teneris mentibus semina virtutum sunt implantanda, & immoderatæ animi passiones ac inclinationes ad malum corrigendæ, & exercendæ; rectè enim Poëta canit:

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem

Testæ diu.

Unde nequitiam assentiri possumus Puffendorffio, qui *lib. 6. cap. 2. §. 4.* parentum imperium ipsorum liberorum præsumpro consentit, & ita pacto tacito niti arbitratur; quia in eo, qui propter defectum usus rationis consentite nequit, lege civili consentus quidem fingi potest, sed præsumi non potest: jus autem naturæ virescens penitus ignorat, cum ficto sit mera creatura legis civilis.

II.

Competit autem imperium in liberos non patri tantum, sed & matri, quia natura utrique parentum imponit obligationem liberos educandi, & bene instituendi. Accedit, quod causa productiva naturaliter habeat potestatem in effectum à se productum, si illa potestatis sit capax: uterque autem parentum est causa generativa liberorum, & capax potestatis in liberos: ergo utrumque in illos

illos

illos competit potestas, & Imperium. Si tamen inter se contendunt imperia, præfertur patris imperium, non quidem præcise propter præstantiam sexus ut putat Grot. §. 1. sed potius, quia pater plus confert ad generationem proles, quam mater, & simul ipsam matrem sub imperio suo continet. Planè si pater præciperet aliquid liberis, quod esset contra jus naturæ, aut divinum, vel etiam, si is viveret in statu civitatis contra legem superioris potestatis humanæ, hoc casu utique ipsa sana ratio diceret, patri talia præcipienti obediendum haud esse, ac proinde si mater contrarium præciperet, imperium matris esset præferendum, quia patris imperium in tali casu nullam habet efficaciam obligandi.

III.

Objectum imperii parentum sunt liberi, quamdiu manent pars familiæ parentum; postquam enim ex familiâ parentum excesserunt, finitum est imperium parentum, & liberi in omnibus sunt sui juris. Unde cum Reges quæ tales non amplius sint pars familiæ parentum, sed ipsi parentes filio Regi in civili ordine sint subjecti, ideo non possunt actus, quos filius jure Regio exercet, eò nomine irriti dici, quod is parentes habeat. Manent ergo liberi tamdiu dumtaxat imperio parentum subjecti, quamdiu manent pars familiæ. Ubi tamen refert, utrum imperfecti etiamnum judicii sint, vel jam perfecti. Tempora imperfecti judicii omnes liberorum actiones sub dominio sunt parentum, cum enim se ipsos regere non possint, natura potestatem eos regendi dedit parentibus. Tempore autem perfecti judicii imperio parentum non aliæ subsunt actiones, quàm quæ ad familiæ paternæ, aut maternæ statum aliquid momenti habent, in cæteris autem actionibus, velut in eligendo vitæ genere, liberi ab imperio parentum non amplius dependent. Grot. §. 2. num. 1. §. 3. & 6.

IV.

Quamvis autem tempore imperfecti judicii omnes liberorum actiones sub regimine parentum sint, nihilominus tamen hoc etiam tempore capaces sunt domini in res, quæ jure donationis, successionis, aliòve titulo ipsi deferuntur; licet enim propter defectum

h

usûs

usûs rationis non possunt propriâ voluntate acceptate, possunt tamen acceptare voluntate alienâ, scilicet voluntate parentum, si hi vivant in statu naturali; si verò existant in statu civili, etiam voluntate Reipublicæ, cujus pars sunt, quæ voluntas parentum aut Reipublicæ in æstimatione morali pro voluntate ipsorum liberorum habetur; interim tamen propter defectum usûs rationis ipsi per se dominium exercere haud possunt, sed parentes, nisi in statu civitatis aliud lege civili sit cautum, tanquam ab ipsâ naturâ constituti tutores bona liberorum administrant: æquitati tamen naturali neutiquam repugnare videtur, ut saltem tantisper, quousque liberi bonorum suorum administrationem ipsi suscipiunt, parentes illis uti, frui, & liberos ex his alere possint. Fallitur ergo haud dubiè Hennigel. *ad cit.* §. 2. dum putat, res omnes liberorum acquiri patri in statu naturali. At, primò exemplum arrogationis ab eo adductum civile tantum est, non naturale. Deinde ipsius discursus plus probare non videtur, quàm quòd pater extra Rempublicam vivens tanquam caput familiz haud secus, ac Rex in Republica, habeat altum, & superius dominium. Sed hoc non tollit dominium privatum.

V.

Effectus imperii parentum consistit in potestate dirigendi actiones liberorum, quæ etiam jus coercendi complectitur, cum imperium sine potestate cogendi, & inobedientes, ac refractarios coercendi dari non possit. Utrum autem potestas coercendi eò usque extendi possit, ut pater extra omnem Rempublicam vivens liberos, si crimen morte dignum commiserint, etiam poenâ mortis afficere queat adeò expeditum non est. Affirmativam tenet Puffendorf. *lib. 6. cap. 2. §. 11.* Item Hennigel. *ad §. 12. hoc cap.* Negativam verò Dn. Gluck *in assert. jurid. assert. 4.* & Dn. P. Schmier *in J. P. U. lib. 1. cap. 2. sect. 2. §. 3. num. 91. & seqq.* Quam sententiam veriore esse arbitror, cum tanta potestas ad felicem statum familiz non videatur esse necessaria; potest enim pater filium, qui mortem meritus est, non tantum exheredare, sed & omnino ex familiz ejicere. Quòd si ejectus familiam turbet, adversus eum tanquam hostem non tantum bellum defensivum, sed & vindicativum geri potest, adeò ut si vitam, aut res nostras

alter

aliter tutari non possumus, vel injuria nobis illata: tam gravis sit, ut mortem mereatur, eundem etiam interficere liceat.

VI.

Quod si fortè parentes tantâ premantur egestate, ut liberos, quos alere tenentur, non possint alere, hoc casu eos, præsertim reservato jure retrahendi, etiam vendere, & multò magis oppignorare possunt; cum natura jus det ad omne id, sine quo obtineri non potest, quod ipsa imperat; & utique ipsa ratio recta dicat, vitam libertati præferendam esse, si vel vita, vel libertas sit amittenda: Grov. §. 5. cui tamen in eo assentiri haud possum, quòd is putet, imperium paternum ita sequi patris personam, ut nullo modo ab eo avelli, & in alterum transferri possit; si enim is filium vendat, imperium non amplius retinet in eum, sed illud transferat in illum, cui filium, vendidit. Tenentur quidem parentes non tantùm liberos alere, sed etiam eosdem bene educare, & ita instituire, ut consequantur finem, ad quem à Deo creati sunt, quam etiam ob causam, natura parentibus in liberos dedit imperium: At postquam tantâ urgente necessitate eos vendiderunt, & ita ex sua dimiserunt familiâ, ac in potestatem alterius transtulerunt, eos amplius educare, & instituire non possunt: ergo nec imperium amplius in eos retinent, quia cessante fundamento imperii, cessat & ipsum imperium. Interim tamen in tali extremæ necessitatis casu parentes jure naturæ ad hoc saltem obligatos esse credo, ut, quantum possibile est, liberos vendant ei, apud quem probabilis spes est, eos bene educandos, & institueandos esse.

VII.

Exspirat imperium parentum, si liberi ex familiâ paternâ excesserint, nec enim imperio parentum diutiùs subsunt, quàm quò usque manent pars familiæ. Quamvis autem parentes liberos, si vel refractarii sint, ita ut nullis pœdens super sit spes emendationis, vel si grave admodum crimen commiserint, aut se ipsos alere possint, nec educatione amplius opus habeant, etiam invitos ex familiâ ejicere possunt, liberi tamen non nisi cum bonâ parentum veniâ discedere debent, præterquam si patet nullam justam habere causam

sam eos restituendi; tunc enim etiam eo invito se separare, & vel propriam instituere familiam, vel in alionam transire possunt. Quamvis autem liberi sibi ipsis de alimentis prospicere queant, aut aliunde jam habeant, unde se sustentent, non tamen pater hoc ipso eos statim dimittere tenetur; quid si enim parum capaces essent ad dirigendas proprias actiones, sed multa adhuc hac in parte ipsis desissent? Nemo sanè hoc casu dixerit; liberos etiam invito patre se ab ejus familiâ separare posse.

VIII.

Cæterum licet imperium parentum finitum sit, obligatio tamen pietatis, & reverentiæ in liberis perpetuò durat, quia causa ejus perpetua est; fundatur enim immediatè in jure parentum; jus autem parentum in titulo generationis, qui titulus perpetuò durat, ac proinde etiam jus ex parte parentum, & obligatio ex parte liberorum perpetuò durat. Fundatur quidem etiam imperium parentum in liberos mediatè in titulo generationis, at obligatio liberos, quos genuere, non tantum alendi, quod etiam bruta faciunt, sed præcipuè tanquam creaturas racionales benè educandi, & instituendi, ob quam causam natura parentibus immediatè dedit imperium, perpetua non est, sed fines suos, ac terminos habet: finitâ ergo hac obligatione etiam finitum est imperium.

IX.

Secundò jus oritur in personas ex consensu, & quidem vel ex consociatione, vel ex subjectione. Consociatio maximè naturalis est conjunctio mariti, & uxoris, in qua societate natura imperium dedit marito, in cujus familiam uxor transit, tum quia maritus per se loquendo iudicio, & dotibus ad imperandum necessariis præstantior esse solet, quàm uxor; *quidquid enim masculinum*, inquit Aristoteles *lib. 1. Polit. cap. 8. naturâ magis factum ad imperandum femineo*, tum quia naturale est, ut agens moveat passum, & causa principalis suum instrumentum. Maritus autem in generatione habet se per modum agentis, & causæ principalis, uxor verò per modum patientis, & instrumenti: ergo &c. P. Lefs. *de J. & J. lib. 2. cap. 46. dubit. 4. n. 24.* Grot. §. 8. num. 1.

X.

X.

Erascitur societas conjugalís ex conventioné, quâ mas, & fœmina sibi mutuo jus tradunt in corpora sua ad usum humanæ generationis. Fidem ergo conjugalem non tantum uxor marito, sed & maritus uxori debet, ac proinde nemini licet plures simul ducere uxores. Putat quidem Grot. in §. 9. pluralitatem uxorum à Christo demum fuisse prohibitam; in veteri, autem testamento nullam extare legem, quæ hoc prohibuerit, & ideo viros etiam sanctissimos plures unâ habuisse uxores. Deinde addit, volenti uxorem suam dimittere *Deuterom. 24.* etiam modum dimittendi fuisse præscriptum, ex quo satis apparere arbitratur, quod olim matrimonium non nisi talis fuerit cohabitatio maris cum fœmina, quæ, ut loquitur in *cit. §. 8. num. 2. fœminam constituerit quasi sub oculis, & custodiâ mariti*, intellige quoad usum humanæ generationis, ita ut fœmina quidem fuerit obstricta mari ad fidem, non autem versâ vice mas fœminæ. At multum in hoc fallitur A. nam cum Deus in paradiso instituit matrimonium, non nisi unum eum unâ conjungi voluit, velut patet ex *Genes. cap. 2. vers. 24. & Matth. 19. vers. 5.* ubi Christus, *non legistis*, inquit, *quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quod autem in veteri testamento viri etiam sanctissimi plures unâ habuerint uxores, factum est ex concessione divinâ; quamvis enim ex institutione primævâ matrimonium tantum sit conjunctio unius cum unâ, potuit tamen Deus tanquam supremus dominus uni viro jus dare in corpora plurium fœminarum. Similiter licet matrimonium ex vi primævæ institutionis sit indissolubile, potest tamen Deus permittere, & Judæis propter duritiem cordis eorum per Moysen quoque permisit, ut possent dimittere uxores suas, *ab initio autem*, inquit Christus *cit. cap. 19. non fuit sic*, quibus verbis manifestè provocat ad primævam matrimonii institutionem, quam Christus restituit.

XI.

Cæterum quamvis liberi peccent, si non consultis, aut dissentientibus parentibus, sine justâ causâ matrimonium contrahant,

mattimonium tamen ita contractum validum est, & ideo rectè PP. sacri Concilii Trident. anathemate damnant omnes illos, qui matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta affirmant irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse. *sess. 24. cap. 1. in princip. de reformat. matrim.* Ratio est, quia liberi in eligendo statu non dependent ab imperio parentum, sed sui juris sunt. Nec obest, quòd peccent, quia ex hoc non statim inferri potest, matrimonium esse irritum, multa enim prohibentur, quæ, si fuerint facta, obtinent roboris firmitatem. Sic cum voto castitatis simplici matrimonium contrahere prohibitum est, si tamen contractum fuerit, valet. Sic etiam prohibitum est, rem ultra justum pretium vendere, non tamen propterea talis venditio est irrita. Non aliter igitur actus jure naturæ est nullus, quàm si vel deficiat potestas, aut voluntas, vel adsit incapacitas ex parte materiz, vel denique turpitudò duret in effectu, velut latius explicavimus, in Jure Publico Universali, quorum tamen nullum in proposito

P. I. C. I.
§. 2. §.
21. & du-
ob. seqq.

occurrit.

XII.

Diximus paulò antè, pluralitatem uxorum vi primævæ institutionis matrimonii in paradiso factæ prohibitam esse, utrùm autem etiam ipso jure naturæ prohibita sit? non adeò expeditum esse videtur; negant enim haud pauci, plures tamen affirmant, quorum sententiam verioreni esse arbitror; nam primò adversatur pluralitas uxorum pacificæ, & tranquillæ conjugum cohabitationi, exemplo sint Sara & Agar *Genes. 21.* Rahel & Lia *Genes. 30.* Deinde adversatur etiam fini primario matrimonii, scilicet generationi prolis, saltem hætenus, quatenus illi, qui cum pluribus commiscantur, sæpè redduntur steriles, & infœcundi. Sic testatur Suidas, Salomonem ex mille foeminis non nisi unicum filium, & duas filias suscepisse. Denique tamesi prolis generatio non impediatur, educatio tamen non erit immunis ab omni discrimine, vix enim contingeret, ut una non magis diligatur, quàm altera: hæc ergo, quæ præ aliis diligitur, facillè affectum, & curam paternam pro suis potissimùm liberis poterit impetrare, & efficere, ut cæteri negligantur. Multò magis polyviria, seu pluralitas virorum

tum

rum jure naturæ prohibita est; repugnat enim primò generationi pro-
lis, cum femina, quæ pluribus se commiscet, vel nunquam, vel rarius
spariat, ut patet in meretricibus: est autem generatio prolis finis mati-
monii primarius. Secundò adversatur educationi prolis; cum enim
non constaret, quisnam ex pluribus maritis ejus pater esset, nullus
eandem tanquam suam teneretur agnoscere, & educare, & ita edu-
catio ab omnibus negligeretur. Tertiò denique adversatur tran-
quillæ cohabitationi, & paci conjugum, qui est finis matrimonii
secundarius. Confer Dn. P. Schmier P. 3. de sponsat. & matrim.
cap. 2. sect. 3. §. 2. & 3. D.P. Pichler ad tit. de sponsâ duorum num. 9.
& seqq. Dn. P. Schmalzgrueber ad eund. tit. num. 12. & alios.

XIII.

Majus dubium est, quousque matrimonium inter personas fan-
guine conjunctas jure naturæ prohibitum, & irritum sit? In hac
quæstione facilè omnes conveniunt, matrimonium inter patrem
& filiam, matrem & filium, non tantum jure naturæ illicitum,
sed etiam invalidum esse. Dixi I. tale matrimonium esse illicitum;
adversatur enim reverentiæ, quam liberi jure naturæ parentibus
debent, nam maritus, qui superior est lege matrimonii, illam re-
verentiam præstare non potest matri, quam natura exigit, nec pa-
tri filia; licet enim in matrimonio inferior sit, ipsum tamen ma-
trimonium talem inducit societatem, vi cujus non tantum vir in
corpus mulieris, sed & mulier in corpus viri dominium habet, ac
per consequens necessariò reverentiam, quam filia patri debet, ex-
cludit. Et sanè ab ejusmodi conjunctione Gentes moratiores om-
nes semper abhorruerunt, quem horrorem, & aversionem non nisi
recta ratio potuit instillare, cum bruta à concubitu cum parentibus
non soleant abhorvere. Dixi II. tale matrimonium etiam esse inva-
lidum, ratio est, quia turpitudò perpetuò durat in effectu, cum
tale matrimonium non tantum turpe sit in contrahendo, sed etiam,
& multò turpior sit ejus usus, ac proinde ipse valor est contra jus
naturæ. Utrum autem matrimonium etiam inter ulteriores ascen-
dentes, & descendentes licet rectè jure naturæ irritum sit? Non
requè expeditum est; sunt enim, qui putant, matrimonium in li-
neâ rectâ irritum esse in infinitum. Alii censent, impedimentum
hoc

hoc dirimens durare tamdiu, quamdiu durat amicitia, & communicatio proprietatum individualium. Rursus alii existimant, illud non excedere gradum vigesimum. Nonnulli illud extendunt ad gradum septimum, alii ad gradum tantum secundum, alii denique docent, ultra primum gradum matrimonium jure naturæ irritum haud esse, quam postremam sententiam, pro qua post S. Thomam plurimi stant AA. probabiliorum esse arbitror. Ratio est; quia avus non est principium neptis essentialis, sed tantum accidentale, nam ut quis filius sit, tantum desideratur, ut à parentibus trahat originem, non etiam ut avum, & aviam habeat, velut patet in liberis Adami, qui nullum habuerunt avum, & aviam, ac proinde per accidens tantum est, quod alicujus parentes etiam habeant parentes. Certè avus respectu neptis non habet rationem genitoris, sed solum rationem causæ applicantis genitorem: causa autem applicantis causam productivam effectûs, non est causa effectûs per se, sed tantum per accidens, ac proinde non debetur jure naturæ avo tanta reverentia, quanta debetur patri. Interim negari non potest, quin matrimonium avi cum nepte, & avix cum nepote naturalem quandam indecentiam contineat, quæ tamen non videtur tanta esse, ut jus naturæ propterea tale matrimonium debuerit reddere irritum. Sic etiam indecens est, ut patruus, vel avunculus ducat fratris, vel sororis filiam, nemo tamen dixerit, tale matrimonium jure naturæ irritum esse. Confer Dn. P. Schmier *cit. Part. 3. cap. 3. sect. 1. § 4. à num. 41. usque ad num. 49.* Dn. P. Schmalzgrueber *ad Tit. de consanguinit. & affinit. num. 31. cum duob. seqq.* Dn. P. Pichler *ad eund. Tit. num. 13 & 14.*

XIV.

Par difficultas est de gradu primo lineæ transversæ; nam quod matrimonium inter collaterales in gradu secundo, vel ulteriori existentes jure naturæ non sit irritum, satis colligitur ex *cap. 8. x. de Divort.* ubi Innocentius III. asserit, infideles, qui in secundo, vel ulteriori gradu consanguinitatis matrimonium contraxerunt, ad fidem conversos non esse separandos: ergo tale matrimonium non est jure naturæ irritum, aliàs post conversionem utique essent separandi. Dubium ergo tantum est, utrum matrimonium inter fratrem,

fratrem, & sororem contractum ipso jure naturæ irritum sit? Videretur sententia negans esse probabilior, eò quòd frater, & soror non habeant inter se rationem principii, & principiati, sed tantum à communi principio descendant: ergo non tenentur tantam sibi invicem exhibere reverentiam, quanta necessaria est ad hoc, ut dici possit, ejusmodi matrimonium ab ipso jure naturæ, irritatum esse. Certè jus naturæ si non sit sufficienter promulgatum, tam parùm obligat, quàm parùm obligat lex positiva, quæ non est sufficienter promulgata, cum sufficiens promulgatio sit essentielle complementum omnis legis: atqui in proposito jus naturæ non est sufficienter promulgatum, cum non modò tanta, si non major, stet auctoritas pro nostrâ, quàm contrariâ sententiâ, sed etiam rationes, quibus adversarii existentiam talis legis naturalis irritantis probare nituntur, facilem recipiant solutionem. Unde nec ipsi negant, aut negare possunt, summopere dubium esse, utrum detur talis lex naturalis irritans, vel non? ergo hoc ipso tale matrimonium jure naturæ erit validum; quia tamdiu pro valore actûs pronuntiandum est, quamdiu non certò constat de existentia legis eundem irritantis. Exemplum talis matrimonii habemus in Abrahamo, & Sara; quamvis enim sint, qui dicant, Saram non fuisse sororem consanguineam Abrahami, sed fratris ejus Aran filiam, verba tamen Abrahami *Genes. 20. vers. 11.* satis clara esse videntur, ait enim: *aliâ autem verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris mea, & duxi eam in uxorem.* Nec adversatur, quòd conjugium fratris cum sorore in *Levit. cap. 18.* tanquam turpe prohibeatur, ait enim textus: *turpitudinem sororis tuæ non revelabis;* non enim omnia conjugia, quæ hoc *cap.* prohibentur, etiam jure naturæ prohibentur; nam primò sacrum Concil. Trident. *sess. 24. can. 3. de matrim.* anathema statuit in eos, qui asserunt, Ecclesiam non posse in nonnullis gradibus in Levitico expressis dispensare: atqui si omnia conjugia, quæ in Levitico prohibentur, ipso jure naturæ essent prohibita, non posset Ecclesia in ullo gradu dispensare: ergo &c. Deinde in Levitico prohibetur conjugium amitæ, & marterteræ cum nepote, non tamen prohibetur matrimonium patris & avunculi cum fratris, & sororis filia, neque prohibetur matrimonium duorum patruelium: si autem matrimonium amitæ, & marterteræ cum nepote ipso jure naturæ esset

esset prohibitum, etiam matrimonium patris, & avunculi cum fratris, & sororis filiâ, ac duorum patruelium eodem jure esset prohibitum, cum omnes memoratæ personæ eodem gradu, scilicet secundo, inter se distent, ac proinde licet in Levitico matrimonium fratris cum sorore prohibitum sit; ex hoc tamen non statim inferri potest, illud ipso etiam jure naturæ prohibitum, & irritum esse. Vocat quidem Deus conjunctiones ibidem expressas abominaciones, & scelera à Gentibus commissa; ac hoc tantum intelligi debet de concubitu cum masculis, cum bestiis, cum parentibus, cum nuptis alienis &c. Vid. Dn. P. Schmier *suprà cit. §. 4. à num. 49. & §. 5.* Dn. P. Schmalzgrueber *alleg. Tit. à num. 40. usque ad num. 49.* Dn. P. Pichler *ad eund. Tit. num. 15. & seqq.*

XV.

Connexum dubium est, utrum matrimonium inter affines contractum aliquando ipso jure naturæ irritum sit? In hac questione satis certum est primo, matrimonium non esse irritum, si affinitas orta sit ex copulâ fornicariâ, tamen si foret in gradu primo lineæ rectæ, veluti si quis duxisset concubinam sui patris; cum ex copulâ fornicariâ nec reverentia, nec amicitia inter personas affines nascatur. Deinde etiam satis certum est inter Catholicos, matrimonium nec esse irritum jure naturæ in gradu primo lineæ transversæ, tamen si affinitas orta sit ex copulâ matrimoniali, veluti inter maritum, & defunctæ uxoris sororem, vel inter uxorem, & defuncti mariti fratrem; sic enim Sanctissimus Patriarcha Jacob tempore legis naturalis duas duxit sorores, Rachelem, & Liam, nec eo nomine tanquam transgressor legis naturæ reprehensus est. *Genes. 29.* Deinde lege Mosaicâ non tantum permissum, sed etiam præceptum erat, ut frater fratris sui sine liberis defuncti viduam in uxorem ducat. *Deuterom. 25. vers. 5.* Porro in *cap. fin. x. de divor.* talia matrimonia cum viduâ defuncti fratris ab infidelibus contracta post eorum conversionem non dissolvuntur sed sustentur. Denique in primo gradu lineæ obliquæ iam plures Pontifices dispensarunt. Non adversatur, quod *Levit. cap. 18. vers. 16.* matrimonium cum fratris uxore fuerit prohibitum; nam hæc non est prohibitio juris naturalis, sed positivi divini. Similiter non obstat illud S. Joannis Bapti-

— 52 —) 6 (— 53 —

67

Baptistæ ad Herodem: *non licet tibi habere uxorem fratris tui. Matth. 14. & Marc. 6.* quia Herodis frater adhuc vivebat, vel licet jam fuisset mortuus, reliquit tamen is filiam Herodiadem, si autem quis decefferit relictis liberis, matrimonium inter fratrem defuncti, & ejus viduam lege Mosaicâ prohibitum erat.

XVI.

Controversum ergo duntaxat est, utrùm matrimonium non saltem jure naturæ sit irritum in gradu primo linæ rectæ affinitatis, puta inter privignum & novercam, vitricum & privignam, socerum, & nurum, generum & socrum? Videtur probabilior sententia negans; nam primò inter memoratas personas nec datur ratio principii, & principiati, cum omnes à diversis principii procedant, nec vinculum specialis reverentiæ, cum ista propinquitas tantum sit adscititia, non autem congenita: sed neque talis est respectus erga vitricum, qualis est erga patrem naturalem, neque tantus affectus erga novercam, qualis est erga matrem naturalem: ergo deficit omne nullitatis fundamentum. Deinde matrimonium contractum in gradu primo linæ rectæ jure naturæ non est irritum si affinitas sit orta ex copulâ fornicariâ, velut paulò antè ostendimus: ergo neque erit irritum, si orta sit ex copulâ matrimoniali; nam stando in jure naturali eadem est conjunctio, sive copulâ licita, sive illicita. Porro in Concilio Agathensi relato in *cap. 8. caus. 351. Quest. 2. & 3.* matrimonium privigni cum novercâ impossibile quidem prohibetur, antè autem contractum non dissolvitur. Similiter in Concilio Epaumensi *can. 30.* & Aurelianensi *3. can. 107.* in infidelitate contractum post conversionem præcipitur servari. Denique pro valore matrimonii tandem pronuntiandum est, quantum non certò constat de existentia Legis illud irritantis. Non advo-
 7
 voratur, quod in veteri testamento concubitus cum novercâ, vel nuru pœnâ mortis fuerit punitus, *Levit. cap. 20.* hoc enim accipi debet de concubitu fornicario, non matrimoniali. Deinde nec obstat illud Apostoliar. *ad Corinth. 5. subijcit: auditeur inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Apostolus enim loquitur de casu, quo pater adhuc vivit. Confer Dn. P. Schmier *suprà. cit. cap. 3. sect. 2. §. 4. à num. 149.* Dn. P.

Schmalzgrueber alleg. Tit. à num. 101. Dm. P. Pöchtel ad eund. Tit. num. 26. & seqq.

XVII.

Ceterum ne forte quempiam decipiant vocabula *concupinatus*, & *concupina*, ita ut quoties illa legerit, statim putet intelligi conjunctionem fornicariam, ideo sciendum est, quandoque etiam indissolubilem unius cum unâ affectu conjugali initam confociationem, tamen si verum sit matrimonium, concupinatum tamen, non matrimonium, & quæ ita juncta est, concupinam, non uxorem vocari. Ita accipitur vox *concupina* in can. 4. & 5. *Distinct.* 34. ubi Christianis permittitur aut uxorem, aut illius loco concupinam habere. Hoc sensu etiam accipitur hoc vocabulum *Genes.* 25. ubi dicitur, Abrahamum filis concupinarum largitum esse munera, & sæpe alibi. Nimirum quæ solennitatibus usu olim receptis ducta fuerat, uxor, quæ verò sine illis solennitatibus juncta erat, concupina vocabatur.

XVIII.

Præter confociationem matrimonialem dantur & aliz tam publicæ, tum privatæ: publicæ porro aut sunt in populum, aut ex populis. Confociatio in populum civitas dicitur, quæ verò sit ex populis, confurgit ex federe vel simplici, vel systematico. Habent autem seclusis, pactis & legibus omnes confociationes hoc commune, quòd in iis rebus, ob quas quavis fuit instituta, pars major habeat rationem integri, ita ut singulos, qui in illâ societate sunt, perinde obliget, ac si omnes unanimi voce consensissent, cujus rationem in Jure Publico Universalis explicavimus. Excipitur societas foederatorum, in qua pluralitas suffragiorum, nisi id ipsum in federe fuerit expressum, non præponderat, sed necesse est, ut unanimis omnium, & singulorum consensus interveniat, cum enim quilibet foederatorum summum imperium retineat, unus nihil juris obtinet in alterum.

p. 2. §. 7.
n. 2. vers.
2.

Diximus paulò antè, partem majorem habere rationem integri, ac proinde si vota sint paria, nihil agitur; cum enim neutra pars vocorum pluralitate alteram vincat, neutra alteri cedere tenetur, ac proinde eo, quo erat, res manet loco. Quòd si quidam propter absentiam, aut aliter impediti jure suo suffragium dandi uti non possint, vel uti nolint, eorum jus interim accrescit præsentibus, ita ut, nisi lex, aut consuetudo obstat, jus universitatis etiam ad unum recidere. & is, si negotium moram non pariat, universitatis nomine decernere queat; quamvis enim jure Romano requiratur, ut dux saltem universitatis partes præsentis sint, hoc tamen non videtur esse naturale. Gros. §. 18. & 20. & ibidem Ziegler & Hennigef.

XX.

Quæritur est, utrum, si plures iudices dissonas sententias, illæ conjungi possint, ita ut majora consurgant? Placeat interesse, utrum planè diversæ sint, vel una partem alterius contineat. Illæ conjungi hæud possunt: hæ autem in eo, in quo conveniunt, conjungi possunt. Sic si unus reum morte puniendum, alter eum relegandum esse pronuntiet, tertius verò eundem absolvat, nulla harum sententiarum, quia planè diversæ sunt, cum alià conjungi potest. E contra si unus reum condemnet in XX. alter in XV. tertius verò eundem absolvat, jam sententia secundi cum sententiâ primi conjungi potest, ita ut reus sit condemnatus in XV. nisi prudens sit præsumptio, quòd is, qui in XX. condemnavit, præcisè huic summæ intentionem suam alligaverit, ita ut noluerit condemnare in summam mitiorem; nam hoc casu sententiæ planè essent diversæ, & ita textum in l. 27. §. 3. f. de receptis Cr. & in cap. 1. de arbitr. in 6. temperandum esse arbitramur. Vid. Gros. §. 19.

XXI.

Inter socios hic quædam ordo naturalis est, ut, qui prior in societatem venit, præcedat, quàm morem etiam in Christianorum Regum, ac populorum societate antiquis obtinuisse ait A. ut,

qui primi Christianismum professi essent, in Conciliis ab Ecclesiâ institutis ceteros praeceperent, hoc tamen perpetuum non esse satis patet. Quodsi societas possessionum causâ sit inita, vel saltem ex modo possessionum dignitas sociorum desumatur, non tantum ordo procedendi ex quantitate possessionum sumis, sed & sententiae astitari solent, nisi aliud ab initio, cum in societatem coitetur, inter socios placuerit. Unde etiam jus Romanum constituit, ut in multis casibus major pars non ex numero personarum, sed ex modo debiti, aut magnitudine portionum, quam aliquis in re habet, desumatur, velut in *l. 8. ff. de Pact. l. 14. ff. de posis. l. 16. ff. de rebus auctor. judic. possidend. Groc. §. 21. & 22.*

XXII.

Omniū autem societatum perfectissima est civitas, quæ maximum jus habet in partes, ex quibus constat, ad eò ut, licet singuli, qui in cœtum perfectum coaluerunt, jure naturæ libertatem habeant, etiam non impetratâ veniâ, emigrandi, & domicilium suum aliò transferendi, nisi peculiari vinculo sint obstricti, aut eorum discessus vergat in præjudicium Reipublicæ, hanc tamen libertatem naturalem lege publicâ restringere, & prohibere possit, ut nullus subditorum, nisi veniâ prius impetratâ, discedat, velno, multorum etiam populorum legibus prohibitorum esse constat; qui tamen vel vi libertatis naturalis, vel veniâ impetratâ emigrarunt, in eos peritide, ut in exules, quos propter delictum egerit, civitas nullum amplius jus retinet, quæ omnia in Jure Publico Universalitatis sunt explicata, quò lectorem remittimus.

P. 7. c. 1.

§. 1. à n.

12. us-

que ad n.

17.

XXIII.

Subjectio ex consensu aut privata est, aut publica. Privata multiplex esse potest, sicut multiplicia sunt regiminum genera. Nobilissima species est arrogatio, qua aliquis ita se dicit in familiam alterius, ut ei subit ad eum modum, quo filius matris ætatis subest patri naturali, quo facto imperium quidem paternum in arrogatorem transfertur, obligatio tamen pietatis ex parte filii non expirat, quia, ut supra diximus, ejus causa perpetua est, fundata scilicet in generatione, quæ à patre avelli haud potest.

XXIV.

XXIV.

Ex adverso ignobilissima subjectionis species est servitus, in quam quis alteri sponte se addicit, ut olim Germani, qui novissimo alex jactu de libertate contendebant, ubi victus voluntariam servitutem adibat, ut refert Tacit. *de Moribus German. cap. 24. num. 41.* Qamvis autem olim apud multos populos domini impunè potuerint servos occidere, jure tamen naturæ servitus jus vitæ, & necis non continet, nam hoc jure ex proposito interfici nemo potest, nisi vel in pœnam ob commissum crimen capitale, vel ad necessariam vitæ, aut rerum nostrarum defensionem, sed si in terminis naturalibus consideretur, in perpetuâ duntaxat consistit obligatione præstandi operas pro alimentis, & aliis vitæ necessariis, ac proinde nihil nimis habet acerbitatis, cum perpetua hæc obligatio perpetuâ alimentorum certitudine compensetur. Grot. §. 27. & 28.

XXV.

Jure Romano, qui ex ancillâ nascitur, servilis est conditionis, quia partus sequitur ventrem. Hanc rationem non satis juri naturali congruere, sed si pater aliquâ sufficiente ratione cognosci possit, partum, seclusâ lege civili, non minus patrem, quàm matrem sequi putat A. §. 29. Unde si uterque parentum servitutem serviat, jus domini in prolem servilem hoc casu ex ipsâ alimentorum, & eorum, quæ vitæ necessaria sunt, subministracione nasci arbitratur; cum enim diu alendi sint liberi ex servis nati, antequam opera eorum domino utilis esse possit, sequentes autem operæ sui temporis alimentis respondeant, ideo eos servitutem effugere non posse, nisi pro alimentis, quantum satis est, reddant. Ita Grot. Nescio autem, utrum non forrè cum Hennigef. rectius dicatur, quòd etiam jure naturæ partus sequatur conditionem matris, ut ejusdem fructus; licèt enim jus Romanum partus ancillarum ob hominis præstantiam nolit esse in fructu, jure tamen naturæ etiam partus serviles inter fructus ancillarum computari possunt, nec enim proprietas vocabuli repugnat. Uti ergo partus quadrupedum, ita etiam partus ancillarum, tanquam fructus ad dominum spectabit.

XXVI.

XXVL

Dantur & servitutes imperfectæ, quæ vel in diem sunt, vel sub conditione, vel ad certas res, ut liberorum, qui olim apud Germanos teste Tacit: *de Morib. German. cap. 25. num. 4.* non multum supra servos erant; statu liberorum, qui testamento manumissi sunt sub conditione, quæ adhuc pendet; innoxorum, & addictorum, qui ob æs alienum creditoribus vel ultro, vel sententiâ judicis operas præstant; glebæ adscriptorum &c. quò A. §. 30. etiam refert eos, qui ex patre libero, & matre ancilla nati sunt, quia scilicet putat, prolem utriusque parentis communem esse. Sed nobis verius videtur, tales veros esse servos, eò quòd, ut paulò ante diximus, probabilius etiam jure naturæ partus sequatur ventrem. Hinc ex adverso qui ex matre liberâ, & patre servo natus est, nullo modo servus, sed seclusâ etiam lege civili, liber erit.

XXVII.

Publica subjectio est, qua populus, qui sui juris erat, se alteri, vel Regi, vel Optimatibus, vel etiam populo in ditionem dat, exemplum habemus in Capua, & populo Collatino apud Liv. *lib. 7. cap. 31. & lib. 1. cap. 37.*

XXVIII.

Ex delicto denique nascitur subjectio, si quis propter commissum crimen libertate privetur, & in servitutem redigatur, veluti libertus, qui erga patronum ingratus extitit. *l. 2. Cod. de libert. & eor. liber.* Possunt autem ex causâ delicti non tantum singuli libertate personali, sed & populi libertate civili privari, & in servitutem publicam redigi, ut Gabaonitis accidit. *Josue cap. 9.*

CAPUT

-312) o (312-

CAPUT VI.

De acquisitione derivativâ factô hominis.

SUMMARI A.

- I. *Quid requiratur ad alienationem inter vivos?*
- II. *Traditio jure natura ad translationem dominii necessaria non est.*
- III. *An & quatenus summum imperium alienari possit?*
- IV. *Minores functiones civiles Reges etiam jure hereditario sine consensu populi concedere possunt.*
- V. *Bona autem corona sine consensu populi alienare haud possunt.*
- VI. *Facultas testandi post introducta rerum dominia descendit ex ipso jure natura.*

I.

Acquisitione derivativâ aliquid nostrum fit vel factô hominis, vel beneficio Legis. Factô hominis per alienationem vel inter vivos, vel in mortis eventum. Ad alienationem inter vivos ex parte alienantis duo requiruntur. Primum est, ut ille jus alienandi habeat. Alterum, ut voluntas alienandi verbis, vel aliis signis externis sufficienter manifestetur; actus enim interni, quamdiu manent inter secreta cordis humani, non sunt idonei ad commercium, & communicationem inter homines. Ex parte illius, in quem fit alienatio, itidem duo requiruntur. Primò voluntas accipiendi, quæ voluntatem alienandi quidem plerumque sequitur, aliquando autem, ut in stipulatione, etiam præcedit; censetur enim durare, nisi mutatio appareat. Secundò ut voluntas accipiendi signo aliquo externo declaretur. Grot. §. 1. & 2.

II.

Jus Romanum insuper ad translationem dominii etiam traditionem requirit. *l. 20. Cod. de Pact.* At hæc jure naturæ necessaria non est, cum ipso jure civili in multis casibus dominium citra traditionem transferatur, ut rei donatæ resento usufructu *l. 28. Cod. de Donat.* rei legatæ *l. 64. ff. de furt.* rei venditæ, vel donatæ Ecclesiis, & piis locis, aut civitatibus. *l. ult. §. 1. Cod. de St. Eccles.*

k

in

in societate universalī omnium bonorum, l. I §. 1. & l. 2. ff. pro socio, quod jus civile constituere non potuisset, si traditio jure naturæ necessaria esset ad translationem dominii. Lels. lib. 2. de J. & J. cap. 3. Dubit. 3. num. 12. Gros. cit. §. 1. num. 2. & cap. 8. §. 25.

III.

Alienari possunt non tantum res privatæ, sed & publicæ, quod primò pertinet summum imperium. Ubi tamen interest, utrum illud sit patrimoniale, vel non? Patrimoniale ab eo, in cujus pleno, & absoluto jure proprietatis existit sive ex toto, sive ex parte liberè alienari potest. Non patrimoniale verò non aliter alienari potest, quam si populi, vel Procerum regni consensus accedat, imò si pars tantum alienanda sit, præter consensum reliqui corporis eti-

J. P. U. am partis alienandæ consensus requiritur; aliàs inutilis erit alienatio, excepto casu necessitatis, vel publicæ utilitatis, ubi pars estim. §. 3. am invita alienari, & alterius imperio subjici potest. & seq.

IV.

Aliud dicendum esse videtur de minoribus functionibus civilibus, quas Reges etiam in Regno non patrimoniali, & quidem jure quoque hæreditario, inconsulto populo, probabiliter concedere possunt, quia per hoc corporis, & summi imperii integritas non imminuitur. Et ita passim etiam receptum esse videmus. Dissentit Gros. §. 10. eò quod Reges non nisi *jus temporarium* habeant: ergo, inquit, etiam effectus non nisi temporarius esse potest, quibus verbis hoc velle videtur, quod in regno non patrimoniali non possint Reges successores obstringere; ut servant, quod ipsi concesserunt. At licet directè eos obligare nequeant, possunt tamen obligare indirectè mediante populo, qui deferendo imperium simul etiam potestatem dedisse censetur, ut bene meritis tales minores functiones jure etiam hæreditario concedere possint, ac promde perinde est, ac si populus immediate per se concessisset. Cum ergo successores imperium habeant à populo, necessario etiam ejusmodi concessiones ab antecessoribus ex voluntate populi factas servare tenentur.

V.

Secundò ad res publicas pertinent bona coronæ, seu patrimonium populi, cujus fructus destinati sunt ad sustinenda Reipublicæ, aut regiz dignitatis onera. Hæc bona Reges itidem non aliter alienare possunt, quàm si populi consensus accedat, quia in illis non nisi usumfructum habent, aliquando tamen hic consensus ex scientiâ, & silentio etiam non longi temporis præsumitur. Planè si justa subsit causa; & Rex jus indicendi tributa habeat, is partem patrimonii publici saltem pignori obligare potest, quæ omnia in Jure nostro Publico Universalis latius fuerunt explicata.

cit. cap.
un. §. 3.
num. 8.

VI.

In mortis eventum fit alienatio per testamentum. Quanquam autem testamentum, perinde, ut alii actus, formam accipere possit à jure civili, ipsa tamen testandi facultas post introductum dominium descendit ex jure naturæ; nemo quidem pro eo tempore disponere potest, quo quis non amplius dominus est: at testator non disponit pro eo tempore, quo is non amplius dominus est, quia non disponit, postquam mortuus est, sed tota dispositio ab eo vivente perficitur, licet effectum demum post mortem consequatur, quod simplicitati juris naturæ neutiquam repugnat; idem etiam contingere potest in donatione inter vivos, si scilicet donans ante acceptationem ab altero factam moriatur; nam & hoc casu donatio demum post mortem donantis consequitur suum effectum, postquam nimirum donatarius donationem sibi à defuncto factam acceptaverit. Non malè igitur A. §. 14. num. 1. testamentum descripsit esse alienationem in mortis eventum ante eam revocabilem, re-tento interim jure possidendi, ac fruendi. Dissentit Puffendorf. l. 4. cap. 10. num. 2. qui putat, testamentum non posse, stricte loquendo, vocari alienationem, eò quod in omni alienatione requiratur, ut duorum voluntates, & quidem eodem tempore conspirent, & velut uniantur. Rectè; at hoc etiam in proposito contingit, voluntas enim testatoris litteris, vel auribus testium commissa ejus morte non expirat; sed hoc ipso, quod ante mortem non fuerit revocata, perdurat, ac proinde si hæres institutus hæreditatem sibi delatam agnoscat, ejus voluntas, & testatoris voluntas jam eodem tempore conspirent, & velut uniantur, perinde ut in donatione

inter vivos, si donans ante acceptationem mortuus sit, & donatarius eundem post mortem donantis accipiet.

CAPUT VII.

De acquisitione derivativa beneficio legis.

SUMMARIUM.

- I. *Quomodo beneficio legis naturalis nobis acquiratur dominium rei aliena ad explendum jus nostrum?*
- II. *Successio ab intestato post introductum dominium fundatur in præsumptâ voluntate defuncti.*
- III. *Jure natura debentur alimenta primò liberis, etiam extra matrimonium susceptis, donec se ipsos alere possint.*
- IV. *Et quidem non tantum primi, sed & ulterioris gradus, si proximiores parentes decesserint.*
- V. *Secundò debentur parentibus, si se non amplius alere queant.*
- VI. *Liberi non aliter succedunt parentibus, quam si consuet, ex illis eos natos esse.*
- VII. *Post liberos, & parentes ab intestato succedunt collaterales, ubi distingui debet inter bona paterna, vel avita, & noviter acquisita.*

I.

Acquisitio derivativa, quæ fit beneficio legis naturalis, vel Gentium, vel civilis: A. §. 1. ubi merito tanquam injustam damnat legem, quæ bonæ naufragorum fisco addicit, nisi enim iusta præcedat causa, nemini, quod suum est, jure auferri potest. Beneficio legis naturalis nobis acquiritur dominium primò, si res nobis debitam, aut loco rei debitæ, vel nec, ubi non possumus jus meum aliter consequi, aliam, quæ tantundem valet, debitori, vel injusto detentori auferam, nisi enim rei apprehensæ dominus fuerit, jus meum non expletur, in quo tamen finis apprehensionis consistit. Ex hoc in statu naturali satis est expeditum, quia in hoc statu quilibet sibi jus dicere, & quod jus esse credit, manu exequi potest. At in statu civitatis, nisi ille propter rebellionem,

aut

aut diffiditum subditorum quasi in anarchiam sit prolapsa, hoc permissum haud est. Quod si iudicium ad momentum duntaxat esset, ut si debitor aufugerit, hoc casu licitum quidem est fugitivo, si debitum non possem aliter consequi, tantum, quantum mihi debet, eripere, interim tamen dominium à iudicis additione erit expectandum. Grot. §. 2. ubi in fine subjungit, etiam tunc legem de iudiciis cessare, & ad jus pristinum rediri, si jus quidem certum sit, probatio autem deficiat. Sed hoc non de violentâ acceptione, sed occultâ tantum compensatione intelligendum esse ostendi in Jure Publ. Univerf.

P. 3. c. 1.
§. 4. n. 3.

II.

Secundò beneficio legis naturalis nobis acquiritur dominium per successionem ab intestato, quæ post introductionem dominium fundatur in præsumptâ voluntate defuncti; cum enim credibile non sit, voluisse eum, ut bona sua multis sæpè laboribus parta, si de iis ante mortem non disposuisset, tanquam derelicta cuivis primo occupanti cedant, necessario sequitur, ut ad illum devolvantur, cujus ea esse voluisse defunctum maxime erat probabile. Creditur autem in dubio id quisque voluisse, quod æquissimum, atque honestissimum est. In hoc autem genere prima causa est ejus, quod debetur, proxima ejus, quod quidem non debetur, officio tamen congruit. Grot. §. 3.

III.

Debentur alimenta, & quidem primo loco liberis, non tantum primi, sed & ulterioris gradûs, sive ex filiis, sive ex filiabus descendant, sive ex legitimo matrimonio, sive extra matrimonium sint procreati, ad id ut parentes etiam ex damnato coitu susceptos alere teneantur; cur enim innocens proles propter delictum aliquam fame pereat? Imposuit natura parentibus hanc obligationem propter generationem, qui enim generando vitam dedit, etiam quantum in ipso est, & quantum necesse est, operam dare debet, ut vita, quam dedit, conservetur. Hinc etiam brevia ex instinctu naturali facibus suis necessaria subministrant alimenta. Falluntur ergo, qui putant, rationi naturali satis quidem contentum esse,

ut liberi à parentibus alantur, non verò esse debitum justitiæ commutativæ, utpote quæ inter patrem, & filium quâ talem propter defectum alteritatis personarum non datur. Durat autem hoc debitum eò usque duntaxat, donec liberi se ipsos alere possint. Grot. §. 4.

IV.

Planè quod paulò antè diximus, etiam liberis ulterioris gradûs alimenta deberi, hoc ita intelligendum est, ut eo demum casu procedat, quo parentes proximiores decesserunt; tunc enim æquum est, ut avus, & avia pro mortuo filio, & filiâ curam suscipiant nepotum, & neptium, & sic deinceps, unde jus repræsentationis originem suam traxisse videtur. Si autem parentes primi gradûs extant, avus, & avia alimenta nepotibus dare haud tenentur. Grot. §. 6.

V.

Deinde debentur alimenta parentibus; si enim Proximo in necessitate constituto tenemur succurrere, quantò magis parentibus, à quibus vitam, & alia plurima accepimus beneficia? Nihilominus tamen ratio naturalis, etiam sepositâ lege civili, ad successionem primo loco vocat liberos, postea demum parentes; in liberis enim per se est, quòd alimentis indigeant; nam quando nascuntur, nihil secum afferunt, unde vivant, in parentibus autem tantum per accidens est, quòd se ipsos non possint alere. A. §. 5.

VI.

Non aliter autem liberi parentibus ab intestato succedunt, quàm si constet, ex illis eos esse natos, præsumuntur verò nati esse, si inter illas personas matrimonium sit contractum, quamvis hæc præsumptio per certiores conjecturas elidi possit. Deinde ita demum succedunt, si parentes eos non excluderint à successione, quo tamen casu alimenta saltem ipsis sunt relinquenda, nisi tale commiserint delictum, propter quod mortem sint promeriti. Porro evenire potest non tantum ex lege, sed & ex pacto, ut, qui ex justo conjugio sunt nati, sola alimenta habeant, aut saltem, à præcipuâ hæreditate

reditate excludantur, exemplo sit matrimonium ad morganicam contractum. Grot. §. 7. & 8.

VII.

Post liberos, & parentes ex præsumptâ defuncti voluntate propter naturalem propensionem erga familiam suam, ex qua ortum aliquis trahit, ab intestato succedunt collaterales. Quis autem ordo inter eos servandus sit, non satis est expeditum. A. §. 9. & meo iudicio rectè distinguendum esse putat inter bona paterna, & avita, & inter noviter acquisita. In bonis paternis, & avitis succedunt primò liberi ejus, à quo bona immediatè profecta sunt, & sic deinceps; cum enim moriturus non possit amplius dominium in res suas retinere, non creditur is voluisse perdere benefaciendi materiam, in beneficiis autem naturalis ordo hic est, ut imprimis gratiam referamus ei, à quo beneficium accepimus, & postea deum amico conferamus beneficium. Refertur verò gratia vel viventibus, vel jam mortuis in eorum liberis, qui naturaliter pars sunt parentum, & quibus, si viverent parentes, maximè vellent, benefici. Cum igitur bona provenerint à parentibus, præsumitur defunctus voluisse, ut illa ad parentes, unde provenerunt, vel iis non amplius existentibus, ad eorum liberos revertantur. In bonis autem noviter acquisitis, cessante officio referendi gratiam, successio ei defertur, qui defuncto charissimus fuisse creditur, qualis ex communi hominum sanorum inclinatione censetur esse, qui gradu cognationis proximè defunctum attingit. Idem dicendum est de bonis paternis, & avitis, si nec ipsi, à quibus venerunt, nec eorum liberi extant, ita ut officium referendi gratiam cesset. Ita Grot. §. 9. & 10. qui jam transit ad successionem regnorum, quam materiam in Jure Publico Univerfali plenè excussimus.

P. 2. c. un.
§. 4. per tot.

CAPUT

CAPUT VIII.

De acquisitionibus, qua vulgò dicuntur Juris
Gentium.

SUMMARI A.

- I. Ex modis acquirendi, quos J Cti Romani Juris Gentium esse dicunt, sola occupatio bellica ad Jus Gentium propriè dictum pertinet.
- II. In libertate naturali existunt etiam fera in sylvis circumseptis, & pisces in stagno, aut lacu.
- III. Si fera capta custodiam nostram evaserit, etiamsi eidem signum aliquod sit appensum, tamen nostra esse desinit.
- IV. Dominium fera in naturali libertate existentis etiam per apprehensionem mediatam nobis acquiri potest.
- V. Res littorales, & pro derelictis habita, nec non thesaurus perinde ut fera bestia, jure natura occupanti cedunt.
- VI. Accessiones fluviales non Juri natura, sed Juri Civili originem suam debent.
- VII. Nam Jure natura incrementum alluvionis cedit populo.
- VIII. Idem dicendum de integrâ terra parte ripis adjectâ, postquam coaluit.
- IX. Et Insulis vado coherentibus.
- X. Ut & parte alvei siccata, vel toto alveo deserto.
- XI. Agri inundati possessio Jure natura piscando retinetur.
- XII. Fetus animalium Jure natura semper ex integro pertinent ad dominum matris.
- XIII. Jure natura fructus ex re alienâ percepti non sunt bona fidei possessoris.
- XIV. Accessiones artificiales, puta specificatio, adjunctio, inadificatio, scriptura, & pictura Juri natura sunt incognita.
- XV. Etiam plantatio, & satio modi acquirendi naturales band sunt.

I.

Acquisitionem, quæ fit beneficio legis naturalis, excipit illa, quæ fit beneficio Juris Gentium; quamvis autem J Cti Romani

mani

mani complures acquirendi domini modi recensent, quos Juris Gentium vocant, sola tamen huc pertinet occupatio bellica, de qua in lib. 3. agemus, ceteri omnes vel referendi sunt ad jus naturæ, vel ad jus Civile, non solius populi Romani, sed multarum circa Nationum; quod tantum est jus Gentium improprie dictum, quia non pertinet ad mutua[m] Gentium inter se societatem, sed ad cujusque populi tranquillitatem, unde & ab uno populo aliis in consulis mutari potest. A. S. 49.

II.

Ad jus naturæ refertur occupatio rerum, quæ nullius sunt, quæ in duas abitur species, venationem, & inventionem. Venatio potest esse in venationem in specie, aucupium, & piscationem. Qui ergo feram bestiam capit, ipso jure naturæ fit dominus capte, modo in naturali exierit libertate, in quâ non illa tantum animalia existere dicuntur, quæ in infinitum vagari possunt, verum etiam, quæ certo loco, tantæ tamen vastitatis, inclusa sunt, ut ad libitum capi, & apprehendi nequeant, veluti sunt feræ in sylvis circumscriptis, & pisces in stagno, aut lacu. Nec quicquam refert, utrum inde adhuc elabi possint, vel non, & postea, utrum stagna, aut lacus ipsa loci naturâ, vel operâ hominum ita muniti sint, ut omnem piscibus exitum præcludant, nam, qui stagnum, aut lacum munit, non hoc ipso pisces capit, sed eorum capturam duntaxat faciliorem, & spem suam certiorum reddit. Dispar ratio est piscium, qui in piscinam coniecti, & ferarum, quæ vivariis inclusæ sunt, quæ procul dubio à nobis possidentur, ac per consequens non amplius existunt in libertate naturali, nam pisces in piscinam coniecti, & feræ vivariis inclusæ ad libitum capi, & extrahi possunt, non autem, qui in stagno, aut lacu sunt, & feræ, quæ in sylvis circumscriptis vagantur, ac proinde, nec dici possunt, naturali libertate excidisse, quippe, quæ non quavis inclusione amittitur, sed eâ demum, quâ ita coercentur, ut ad libitum capi, & apprehendi possint. l. 2. §. 24. ff. de A. vel. A. R. Dn. Braun. de Venat. cap. 1. §. 2. num. 1. l. 1. §. 1. a. diffinitio. Groc. S. 2. dicitur.

III.

Quod si fera capta custodiam nostram denuo evaserit, & in libertatem naturalem sese receperit, etiam nostra esse desinit, & rursus fit occupantis: uti enim ferae per amissionem libertatis nostrae fiunt, ita & per recuperationem libertatis nostrae esse desinunt. Diversum obtinet in ceteris rebus, quarum dominium à possessione initium habet; tamen enim earum possessio amittatur, non tamen propterea amittitur dominium. Ratio diversitatis est, quia aliae res sine vi in potestate nostrâ retinentur: ferae autem non nisi vi occupari, nec nisi vi in potestate nostrâ retineri possunt. Unde eam perpetuò possessioni obluentur, etiam perpetuâ velut occupatione opus est. Alter Grot. qui in §. 3. existimat, per se non amitti dominium ferae, quae custodiam nostram evasit, sed ex solâ probabili conjecturâ, quòd ob difficillimam persecutionem eam pro derelictâ habere credamur, praesertim, cum internosci, quae nostra fuerit, ab aliis non possit, quam conjecturam per alias conjecturas aut elidi posse, ut si *inhibita*, sive crepundia ferae essent appensa, aliaeve notae impressae. At ejusmodi signa, & symbola infinitam illam, quam ferae bestiae à naturâ insitam habent, vim vagandi non coercent, ac proinde efficere haud possunt, ut dominium earum retineatur. Intelligitur autem fera custodiam nostram evasisse, & in suam naturalem libertatem rediisse, quando vel oculos nostros effugit, vel in conspectu quidem nostro est, ita tamen, ut difficilis sit ejus persecutio, veluti si lepus captus è manibus nostris elapsus rursus nemora petat.

IV.

Ut igitur ferarum in naturali libertate existentium dominium acquiramus, opus est apprehensione; nam ferarum dominium sine possessione acquiri nequit, possessionem autem non aliter, quam apprehensione adipiscimur. Non tamen praecise requiritur apprehensio immediata, sed sufficit mediata, seu quae sit idoneis instrumentis, modò duo concurrant. Primum est, ut instrumenta sine in nostra potestate; alia enim fera dici non potest in nostram potestatem pervenisse. Alterum, ut fera iisdem ita conclusa sit,

ut

ut saltem intra id tempus, quo ad eam perventuri sumus, se inde extricare haud possit. Unde facile resolvi potest quaestio, utrum sufficiat, feram vulnerasse? refert nimirum utrum fera ita sit vulnerata, ut non potuerit amplius evadere potestatem vulnerantis procul abeundo, vel utrum adhuc poterat effugere per saltus, & sese oculis venatoris subducere. Illo casu sufficit, feram vulnerasse, perinde enim est, ac si laqueo eam tenerem, aut lanceâ, vel gladio transverberassem. Hoc autem casu vulnerasse non sufficit, etsi enim, qui vulneravit, spem fortè capiendi habeat, multa tamen accidere possunt, quae spem istam frustrentur, & ut fera evadat, siquidem multa cadunt inter calicem, supremaque labra. Grot. §. 3. in fin. & §. 4. Moribus hodiernis feram vulneratam, quamdiu eandem persequimur, alius capere haud potest, sed, qui vulneravit, sanguinantem etiam extra proprium saltum XXIV. horis, nonnquam etiam diutius persequi potest, modo in ipso persecutionis inceptæ loco signum aliquod, puta, pileum vel simile quid in rei testimonium deponat. Knipfchilv de Nobilit. lib. 3. cap. 5. num. 186.

V.

Inventio vel earum rerum est, quae nunquam ullius fuerunt, vel quae dominum habere desierunt. Illius generis sunt res in mari, aut littore maris natæ. Hujus generis vero thesaurus, & res pro derelictis habitæ, quae omnes non minus, ac ferae bestiae, jure naturæ primo occupanti cedunt. Uti autem Principes jus venandi, exclusis ab eo subditis, ita etiam jus quaerendi, & occupandi res littorales passim ad se traxerunt, sed & thesauros in quocunque loco repertos in solidum sibi vindicare solent.

VI.

Ex adverso ad jus civile, exceptâ foeturâ animalium, referendæ sunt omnes cæteræ accessionis species, quod ut appalear, breviter easdem percurramus. Est igitur accessio vel naturalis, vel artificialis: naturalis porro vel continua, vel discreta. Species accessionis naturalis continuæ sunt alluvio, accretio, insulae productio, & alvei derelictio. At hi modi acquirendi naturales haud sunt, sed originem suam debent juri civili à diversis populis

citra mutuam obligationem recepto, nituntur enim hoc fundamentum, quod & ripæ, & alvei simul atque à flumine derelicti fuerint, eorum sunt, qui proximis fundos possident; quod juri naturæ haud quaquam congruit; si enim flumen publicum est, etiam omnes fluminis partes sunt publicæ: ac quæ partes fluminis sunt etiam ripæ, & alveus, ergo &c. Neque audiendi sunt, qui alveum eatenus tantum publicum esse contendunt, quatenus aquam profluentem continet; si enim sub hoc respectu publicus est, etiam publicus erit, postquam aqua exsiccavit, aut cursum mutavit; quid enim à populo per universitatem semel fuit occupatum, nec postea privatis assignatum, id manet in dominio populi: ergo cum alveus tanquam pars fluminis per territorium fluentis à populo per universitatem semel fuerit occupatus, nec postea privatis assignatus, manebit is in dominio populi, tametsi aqua exsiccaverit, aut cursum mutaverit. Grot. §. 2. & 9.

Quamvis igitur Jure Romano incrementum alluvionis ei cedit, cujus prædio illimitato adjectum est, jure tamen, naturæ tale incrementum cedit populo, cujus sunt ripæ, si populus flumen dominio occupaverit, quod in dubio præsumitur, quia tamen ex una parte ejusmodi alluvionum incrementa publicis redditibus plerumque parum momenti afferunt, ex altera autem vicini agri à fluminibus multa sæpe incommoda patiuntur, ideo si populus agrum alicui ita assignasset, ut ad flumen usque pertingeret, hoc ipso etiam jus alluvionis concessisse videtur, præsertim si possessores privatis sumptibus ripas solcant munire. Grot. §. 27. & 22. Puffendorf. de J. Nat. & Gent. lib. 4. cap. 7. §. 12.

VIII.

Quod si violentiâ fluminis integra terræ pars prædio alieno destructa, & alibi ripæ fuerit adjecta, palam est, eam, antequam coaluerit, prioris domini permanere, & ab eo vindicari posse; postquam autem coaluit, idem dicendum esse videretur, quod modo de alluvione diximus.

IX. Quod Jus Romanum de insulis in flumine natis constituit, idem naturale non est, non minus enim insulæ, quæ vado coherent, quàm quæ virgulis sustentantur, tanquam pars, & quasi partes fluminis publicæ sunt, si flumen sit publicum, uti enim insula in flumine privato nata privatorum est, ita, quæ nata est in flumine publico, populi est, aut ejus, cui populus dedit. Quod igitur Iustus in l. 1. §. 6. ff. de flumin. dicit, insulam occupantis esse, si agri sint limitati, non aliter, tanquam naturale recipi potest, quàm si flumen à nullo populo fuerit occupatum, sed adhuc ab omni proprietate vacuum sit. Grot. cit. §. 9.

X.

Quod de insulis in flumine publico natis diximus, idem etiam de parte alvei, quam flumen relicta ripâ siccam reliquit, vel alveo in totum deserto dicendum est, nam, ut supra diximus, si populus flumen occupaverit, alveus in dominio populi manet, tamen si aquam profluentem non amplius contineat. Si tamen populus, vel is, qui jus populi habet, agros privatis ita concessisset, ut non alium terminum, quàm ipsum flumen haberent, hoc casu simul concessisse videretur, ut possessores eorum agrorum partem alvei prope ripam siccatam sibi vindicare possint. Aliud dicendum, si flumen omninò exaruisse, aut alveo in totum deserto novum fecisset alveum, tamen si privati à populo agros ita accepissent, ut ad flumen usque pertingerent, nihil tamen hoc casu ex alveo sibi vindicare poterunt, sed is manet in dominio populi, quia flumen defecit, ac proinde non potest amplius agros terminare, sed alveus ita siccatas, aut delictus in posterum tales privatorum agros terminabit. Grot. §. 13. & 14. Hennigel.

XI.

Sæpe accidit, ut flumen imbris, vel nivibus autum in vicinis campos ita se effundat, ut nec ripas, nec alveum metat, hoc casu proprietatem non amitti rectè quidem tradiderunt Iuri Romano; licet enim summa pars agri in arenam dissolvatur, manet tamen

tamen solida pars fundi inferior, & ut maximè de qualitate aliquid mutet, substantiam tamen non mutat, non magis, quàm pars agri, quæ à lacu hauritur, cujus jus non mutari certum est, quod autem possessio amittatur, ita ut ne quidem piscando retineri possit, hoc juri naturali non congruit, cum enim etiam stagna, & lacus possideri possint; & possessio eorum per piscationem retineatur, nulla apparet ratio, cur non agri quoque inundati possessio piscando queat retineri. Planè si ager longo tempore merlus esset, nec ulla extarent retinendi dominii indicia, hoc casu facillè præsumi potest, eundem pro derelicto habitum esse; quantum verò temporis ad inducendam derelictionis conjecturam requiratur, natura propter varietatem circumstantiarum non determinavit, alicubi tamen legibus civilibus hoc definitum est. Vid. Grot. §. 10.

XII.

Accessionis naturalis discretæ duæ sunt species. Prima est foetura animalium; quidquid enim ex animalibus dominio nostro subjectis nascitur, nostrum est, & quidem, si etiam pater in nostro existat dominio, vel is fortè ignoretur, res dubio caret. At quid si pater ad alium pertineat, & probabili ratione de eo constet? Hoc casu existimat A. §. 18. foetum editum etiam ex parte ad dominum matris pertinere. Nobis contrarium verius esse videtur; nam primò foetus, antequam edatur, portio fuit viscerum matris, non patris. Deinde mater in alendo foetu omnia confert de suo, quæ & ipsa interim à domino alenda est, domino autem matris, qui foemellam imprægnavit, propterea nihil decedit. Deniquè mater, dum uterum gerit, non potest nobis eum usum præstare, quem aliàs præstat. Planè si quis eum in suam admittat, utriusque ipsi pro eorum usu aliquid solvendum est. Confer. Puffendorf. de J. N. & G. supra cit. cap. 7. §. 4.

XIII.

Altera species est perceptio fructuum, quæ, modum acquirendi jus naturæ ignorat; nam hoc jure bonæ fidei possessor fructus ex re alienâ percipiendo suos non facit, sed impenas tantum, & operam imputare, & fructus consumptos hætenus compensare, vel ex-

extantes, si aliter ei non fiat restitutio, retinere potest. Quia jure naturæ etiam in malæ fidei possessore ratio habetur impensarum, ne dominus rei ex alienâ jacturâ lucrum faciat, quod & Jus agnovit in l. 36. §. fin. ff. de petit. hered. Grot. §. 23. & 24.

XIV.

Accessio artificialis vel pura est, vel mixta. Puræ plures sunt species, scilicet specificatio, adjunctio, ædificatio, scriptura, & pictura, qui modi acquirendi itidem omnes juri naturæ incogniti sunt, si quis enim ex alienâ materiâ novam fecerit speciem, materia, seclûsâ lege civili, prioris domini manet, forma verò ejus est, qui eam fecit, sive deinde nova species ad priorẽ rudem materiam reduci possit, sive non, & sive is bonâ, sive malâ fide novam formam in alienam introduxerit materiam, nam, quòd ille, qui scit, materiam alienam esse, speciem perdat, hæc causa est, quia jus civile in pœnam fingit, eum non suo, sed ejus nomine speciem fecisse, cujus est materia, jus autem naturæ nec fingit, quia fictio est mera creatura juris civilis, nec pœnas determinat, nec cuiquam per se propter delictum dominium aufert. Similiter, si quis rem alienam suæ rei adjunxerit, quod pars minor majori, vel si eadem sit magnitudo, minus pretiosa pretiosiori cedat, non repugnante quidem naturâ constitutum fuit, juris tamen naturalis haud est, sicut nec est, quòd ædificium Solo, scriptura chartæ, tabula picturæ cedat. Grot. §. 19. 20. & 21. add. Thomas. *Jurisprud. divin. lib. 2. cap. 10. §. 216. & seqq.*

XV.

Species accessionis artificialis mixtæ sunt plantatio, & satio, qui modi itidem naturales haud sunt, quamvis enim plantata, & confixa ex Solo alimentum trahant, non potest tamen jure naturæ hæc ratio efficere, ut in solidum ad Soli dominum pertineant, cum alimentum rei jam existentis, non nisi partem faciat, quæ domino seminis, plantæ, aut arboris jus suum non tollit. Grot. §. 22.

CAPUT

CAPUT IX.

Quando imperia vel dominia desinant.

SUMMARI A.

- I. *Referuntur turpes errores, quos A. in §. 11. commisit.*
 II. *Paros quoad dominii continuationem, eadem persona cum defuncto esse censetur.*

L

QUæ A. in hoc cap. tradit, partim supra, ubi de desolatione egimus, partim in Jure Publico Universali à nobis sunt explicata. Quæ verò in §. 11. scripsit, non unum continent errorem, nam ut cetera ibidem tradita silentio præteream, ait ille primò, populum Romanum retinuisse sibi jus probandi, vel improbandi Electionem Regis Romanorum, ita ut, qui ab Electoribus S.R.L. electus sit, jus quidem habeat Germanis (secundum eorum mores imperandi, Rex autem, vel Imperator Romanorum demum fiat, postquam populus Romanus electionem factam approbaverit, hanc autem approbationem edici, & solenniter testatam fieri per Pontificem peculiari coronatione. Secundo ait, Pontificem, vacante imperio, tanquam primam personam populi Romani tali tempore liberi, ejus nomine tribuere investituras feudorum Imperii. Tertiò, si Imperator morbo, aut captivitate impediatur, fungi imperio, posse ei vicarium dari ab ipso populo Romano. Tot tanè prope modum errores, quot verba, qui jam dudum à scriptoribus Juris Publici Romano-Germanici explorati, & refutati sunt. Vid. latè *Linna Tom. 5. in addit. ad lib. 1. cap. 4. num. 24.*

II.

Illud certum est, quòd persona hæredis quoad dominii continuationem eadem cum defuncto, persona esse censetur. Si quis autem nec inter vivos, nec mortis causâ de bonis suis disposuisset, nec ullum ab intestato reliquisset hæredem, omne jus, quòd habuit, interuisset, & ejus bona, seclusâ lege, aut consuetudine, quæ ejusmodi

modi bona vacantia fisco addicit, primo occupanti cederent. Grot.
§. 1. & ult.

CAPUT X.

De obligatione, quæ ex dominio oritur.

S U M M A R I A.

- I. *Qui rem alienam penes se exstantem habet, tenetur, quantum in ipso est, efficere, ut illa in potestatem domini veniat.*
- II. *Cui obligationi semper cedit obligatio ex contractu nata.*
- III. *Si res non amplius extet, tenetur bona fidei possessor, in quantum ex re alienâ factus est locupletior.*
- IV. *Qui rem ab altero perditam invenit, tenetur debitam diligentiam adhibere, ut deveniat in notitiam domini.*
- V. *Cui rem restituere tenetur, nec ab eo pretium inventionis petere potest.*
- VI. *Quod si post debitam diligentiam non pervenerit in notitiam domini, non tenetur rem erogare in usus pios, vel in pauperes.*
- VII. *Utrum is, qui rem alienam emit, pretium à domino repetere possit?*
- VIII. *Ad quid teneatur, qui rem alienam bonâ fide emptam rursus vendidit, aut donatam rursus alteri donavit?*
- IX. *Bona fidei possessor ad nihil tenetur, tametsi res ejusdem culpâ perierit.*
- X. *Præter rem etiam fructus rei restituere tenetur.*
- XI. *Fructus autem merè civiles nec bona, nec mala fidei possessor restituere tenetur.*
- XII. *Acceptum ob turpem causam jure natura restituendum haud est.*
- XIII. *Quod autem ob causam honestam ex justitiâ debitam acceptum est, illud danti restitui debet.*
- XIV. *Idem dicendum est, si pro opere ex charitate debito, nisi illud laboriosum, vel sumptuosum sit, aliquid fuerit acceptum.*

- XV. *Utrum is, qui rem furtivam bonâ fide emit, postquam cognovit furtivam esse, eam furi restituere possit, ut pretium recipiat?*
- XVI. *Refellitur sententia, qua tradit, rerum fungibilium dominium sine consensu domini transire.*

I.

Postquam A. exposuit jus, quod nobis vel in personas, vel res competit, progreditur jam ad obligationem, quæ illi incumbit, qui rem alienam penes se extantem habet vel ex eâ factus est locupletior. Qui rem nostram penes se extantem habet, tenetur, quantum in ipso est, efficere, ut illa in nostram potestatem veniat, sive deinde bonâ, sive malâ fide nactus sit rei nostræ possessionem, etiamsi eandem ex ignorantia fortè non repetamus, in quam obligationem omnes in ipsa dominiorum introductione consensisse ceteri debent, cum illa ad conservandam pacem, & tranquillitatem humanæ societatis omninò sit necessaria. Inter eum tamen, qui bonâ, & eum, qui malâ fide adeptus est possessionem rei alienæ, hoc intercedit discrimen, quod prior non teneatur rem restituere suis impensis, sed sufficiat, si domino indicet, rem apud se esse, neque se impediturum, quò minus is eandem recipiat, posterior verò teneatur rem suis sumptibus restituere. Ratio est, quia tenetur dominum omninò indemnem servare, quod non fieret, si is pro recuperandâ re suâ sumptus facere cogeretur. Grot. §. 1. num. 2. & 3. & ibi Hennigel.

II.

Cum igitur obligatio, restituendi rem alienam suo domino, ex ipso jure naturæ descendat, ideo obligatio nata ex contractu semper eidem cedit; nemo enim contrahendo se aliter obligare potest, quam salvâ manente obligatione eidem ab ipso jure naturæ impositâ. Hinc si dominus rem suam à latrone aut prædone depositam repetat, præferendus est dominus etiam bona deponentis sint publicata, res deposita fisco, tanquam domino, non deponenti restitui debet, nihil enim refert, utrum dominium ex jure naturæ, vel civili quæsitum sit, quia semper naturam suam retinet. Vid. l. 31. in princ. & §. 1. ff. deposit. Planè, si quis rem sibi pignori tradi-

•••••) o (•••••

91

traditam apud alterum deposuisset. Illa non domino ante solutum debitum eandem repetenti, sed ei, qui deposuit, cum ejus interfit, restituenda foret, Grot. *tit. §. 1. n. 4. & 5.*

III.

Quòd si penes illum, qui ex re accepta tantum ad restitutionem obligatus est, res non amplius extet, tunc is in tantum duntaxat tenetur, in quantum ex re aliena factus est locupletior, quia hæcenus plus, alter autem minus habet, quam eum habere oportet, non patitur autem æquitas naturalis, ut aliquis ex bonis alterius sine ulla ipsius culpa, consensu, aut lege, quæ justa ex causa id permittat, lucrum sentiat, & hanc æquitatem Jcti Romani extra legum præscripta in multis casibus, quos A. §. 2. recenset, secuti sunt. Ex quibus inferitur

IV.

Primò, quòd is, qui rem ab altero perditam invenit, debitam pro rei qualitate diligentiam adhibere teneatur, ut deveniat in notitiam domini. Teneatur autem ad hoc non tantum ex charitate, quæ obligat ad cavendum damnum proximi, si sine incommodo caveri possit, sed etiam ex justitiâ, quia hoc ipso quòd rem, quam alienam esse scit, tollat, se ad inquirendum dominum obligare censetur; nam hoc facto ultrò se obligat ad restituendum: ergo etiam ultrò simul se obligat ad inquirendum, cujus res illa sit, qui enim se obligat ad restituendum, etiam se obligat ad omne id, quòd ad hunc finem est necessarium, modò in ejus sit potestate. Est autem debita inquisitio ad restituendum necessaria, & in potestate inventoris, ergo &c. Inferitur

V.

Secundò, quòd inventor rem domino restituere teneatur, tametsi hic eidem nolit dare præmium inventionis; si enim non aliter rem restituere vellet, quam accepto inventionis præmio, directè locrum quæreret ex re aliena, quòd, ut supra diximus, sine consensu domini, aut lege id permittente licitum haud est, & ideo Jctus. in l. 43. §. 9. ff. de furti. rectè dixit, cum non probe faceret, qui præmium inventionis posuit.

VI.

Quòd si inventor post debitam inquisitionem non pervenerit in notitiam domini, multi putant, inter quos etiam est *Lefs. lib. 2. de J. & J. cap. 14. dubit. 7. num. 49.* eum teneri rem inventam impendere in pauperes, vel alios pios usus. Contraria tamen sententia, quòd eandem sibi possit retinere, mihi probabilior videtur; cum enim dominus post longum etiam tempus adhuc comparere possit, censetur is potius velle, ut res ab inventore asservetur, vel bonâ fide distrahatur, aut absumatur cum obligatione restituendi, quantum inde locupletior factus est, quàm ut impendatur ad pios usus sine ullâ deinde spe recipiendi, si fortè, ut sæpè contingit, postea compareat. Confer. *P. Haunold. Tom. 1. de J. & J. tract. 5. cap. 1. Controvers. 1. §. 3. n. 28. & seqq.* Infertur

VII.

Tertiò eum, qui rem alienam autoritate judicis facilè recuperabilem emit, non posse à domino repetere pretium erogatum. Si verò recuperatu difficilem, aut moraliter impossibilem comparaverit, v. g. à latrone, piratâ &c. hoc casu tantum is repetere potest, quantum dominus pro recuperandâ re suâ libenter fuerat impensurus, tametsi non eo animo emerit, ut domino restituat, nam ipsa possessio facti recuperatu facilis, quæ antea erat difficilis, aut moraliter omnino impossibilis, pretio est æstimabilis, & hæcenus dominus post rem amissam censetur esse factus locupletior. Certè nemo tenetur rem alioquin perituram alteri gratis servare. Confer. *Lefs. cit. cap. 14. dubit. 3. num. 20. & Grot. §. 9.* Infertur

VIII.

Quartò eum, qui rem alienam bonâ fide emit, & rursus vendidit, hæcenus tantum ad restitutionem teneri, quatenus plurius vendidit, eum verò, qui rem sibi donatam vendidit, teneri ad restituendum totum pretium, quod accepit, nisi fortè illud prodegerit, aliàs non prodaçturus. Ex adverso, qui rem sibi donatam rursus alteri donavit, ad nullam restitutionem tenetur, nisi etiam sine hac re tantundem donaturus fuisset, tunc enim lucrum erit, rei suæ peper-

pepercisse. *Lefs. cit. cap. 14. dubit. 1. num. 4. & 6. Grot. §. 7. & 8.*
 Infertur

IX.

Quintò, bonæ fidei possessorem ad nihil teneri, si res sine ejus culpâ perierit, quia nec rem habet, nec lucrum ex re: imò nequidem tenetur, si res culpâ ejus perierit; si enim hoc saltem casu ad restitutionem teneretur, tunc is teneretur ex injustâ læsione; atqui nequidem ex hoc capite tenetur, quia quasi rem suam neglexit, ac proinde damnum proximi ipsi nullo modo fuit voluntarium: ergo
Sec. cit. Dubit. 1. num. 7. Grot. §. 3.

X.

Sextò bonæ fidei possessorem teneri præter rem etiam fructus rei, non tantùm extantes, sed etiam consumptos restituere, modò aliàs quoque tantundem consumpturus fuisset, nam in hoc factus est locupletior, quòd consumptis rebus alienis suas servaverit. Postquam autem jure Romano bonæ fidei possessor fructus ex re alienâ percipiendo suos interim facit. *l. 48. in prin. ff. de A. R. D.* is fructus consumptos restituere haud tenetur, tametsi ex illis locupletior sit effectus, quia non ex re alienâ, sed ex re sua factus est ditior. Nec adversatur, quòd fructus tantum interim suos faciat; quemadmodum enim dominium revocabile vi præscriptionis fit irrevocabile, ita etiam per consumptionem bonâ fide factam fit irrevocabile, ac proinde lucrum ex consumptione natum non ampliùs retinet naturam fructuum extantium. *Grot. §. 5.*

XI.

Planè fructus civiles, quí tantùm occasione rei percipiuntur, non autem ex ipso corpore rei proveniunt, nec bonæ nec malæ fidei possessor tenetur restituere, tametsi adhuc extarent, vel ex illis facti fuissent locupletiores; uti enim fructus rei rem, ita fructus industriæ industriam sequuntur. Deinde nec fructus, quos bonæ fidei possessor percipere neglexit, is restituere tenetur, quia nec rem habet, nec quidquam, quod rei loco succedat. *Grot. §. 4. & 6.*

XII.

Illud non satis expeditum est, utrùm acceptum ob turpem causam, aut honestam, ad quam accipiens aliàs obligabatur, jure naturæ restituendum sit? Continet hæc quæstio duos casus, qui non eandem admittunt decisionem. Primus est, utrùm acceptum ob turpem causam, opere impleto, jure naturæ restituendum sit? Alter, utrùm hoc jure restituendum sit, quod acceptum fuit ob causam honestam, ad quam accipiens antea erat obligatus? Primum quod attinet, Theologi post S. Thomam uno ferè ore docent, restituendum non esse; licet enim opus turpe, quæ tale, non sit pretio æstimabile, æstimatur tamen inter homines, quatenus est delectabile, vel utile uni, & alteri periculosum, vel laboriosum: ergo qui pro tali opere turpi mercedem proportionatam accipit, nec ex re acceptâ, nec ex injustâ læsione danti ad restitutionem tenetur. Confer. Lels. *supè cit. cap. 14. Dubit. 8. num. 52.* & P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. contr. 5. num. 354. & seqq.* Consentit Grot. §. 12..

XIII.

In altero casu si actio, vel omissio, actionis sit alteri debita ex justitiâ, acceptum ob eam causam danti restituendum est, nisi appareat, eum, qui dedit, habuisse animum donandi. Ratio est, quia aliàs non servaretur æqualitas, cum talis actio, vel omissio actionis alteri debeatur sine ullâ bonorum suorum jacturâ. Deinde is, qui pro actione, vel omissione ex justitiâ debitâ aliquid dedit, vel scivit, talem actionem, vel omissionem gratis esse debitam, vel ignoravit? si scivit, vel habuit animum donandi, & sumus extra casum, vel dedit ad redimendam vexatam, & evitandum majus damnum, & tunc est rationabiliter invitus, ut, quod dedit requiratur. Si ignoraverit, itidem est rationabiliter invitus. Lels. *cit. cap. Dubit. 9. num. 63.* Haunold *ubi supra num. 351. & seqq.* Dissentit Grot. *cit. §. 12.*

XIV.

XIV.

Idem dicendum est, si pro opere ex charitate debito, nisi fortè sit laboriosum, vel sumptuosum, aliquid fuerit exactum, & solutum, nam communi hominum iudicio hæc opera charitatis non sunt pretio æstimabilia, & cum valdè intersit proximi, ut hæc fiant, si quid exigatur, & detur, censetur coactè, non spontè dari pro re nullius pretii. Unde nihil potes exigere, ut mihi indices, ubinam fur res mihi ablatas deposuerit, si id sine periculo, labore, vel sumptu facere possis, ac proinde ita acceptum danti restituendum est. Aliud obtinet, si quid datum sit pro actione, vel omissione, quæ tantum cedit in commodum accipientis, vel in honorem Dei, cum enim nemo emat actiones, vel omissiones liberas soli agenti, vel omittenti commodas, aut Deo honorificas, ad quas ille aliàs tenebatur, ideo, quod ita datum est, censetur merè liberaliter datum fuisse. *Lels. ubi supra num. 69. & 70.*

XV.

Non minus dubium est, utrùm is, qui rem alienam e. g. furtivam bona fide emit, postquam cognovit, rem alienam esse, eam venditori restituere possit, ut pretium recipiat? Negat Grot. §. 10. quia inquit, *ex quo res in emptoris potestate fuit, jam capit obligatio restituendi.* Affirmat ex adverso cum pluribus aliis *Lels. supè alleg. cap. 14. Dubit. 3. num. 14. & seqq.* Quam sententiam probabiliorè esse arbitror, quia emptor in hoc casu jus habet à contractu recedendi; quicumque enim alterius contrahentis dolo, qui causam dedit contractui post sui valorem rescindibili, deceptus est, ei jure naturæ permissum est, à contractu recedere; atqui emptor in hoc casu deceptus est venditoris dolo, qui causam dedit contractui post sui valorem rescindibili: ergo eidem jure naturæ permissum est à contractu recedere. Atqui non aliter ab eo recedere potest, quam si recepto pretio rem venditori restituat: ergo potest eidem rem emptam restituere, ut recipiat pretium. Quamvis igitur emptor statim, ex quo res in ipsius potestatem pervenit, ad eam domino restituendam fuerit obligatus, postquam tamen eandem venditori restituit, nec ex re acceptâ, nec ex injustâ læsione so-
ampli-

ampliùs est obligatus. Non ex re acceptâ, quia nec rem habet, nec ex re alienâ factus est locupletior. Non etiam ex injustâ læsione, quia restituendo rem venditori jure suo usus est, ac per consequens jus alienum non læsit, qui enim jure suo utitur, nemini infert injuriam. Certè, qui rem reponit in eum statum, in quo erat, antequam fuerit empta, non infert domino præjudicium. Atqui in proposito res reponitur in eum statum, in quo erat, antequam fuerit empta: ergo non infertur domino præjudicium. Nec adversatur, quòd apud emptorem fuerit in meliori statu, uti enim is non obligatus erat, ut rem in meliori statu constitueret, ita nec obligatus est, ut rem in meliori statu constitutam cum suo damno conservet. Planè si rem eo demum tempore venditori restituere vellet, quo dominus ab eo rem suam repetit, hoc ei permissum haud esset, quamvis enim jus habeat à contractu recedendi, & rem venditori restituendi, non aliter tamen habet, quàm sub hac conditione, nisi dominus ab eo rem suam repetat, hoc si fiat, rem domino restituere tenetur; cùm enim uterque, dominus scilicet, & emptor jus habeat, ille rem suam ab emptore repetendi, hic rem emptam restituendi venditori, potior erit ille, qui alterum prævenit, si dominus rem repetendo prævenit emptorem, jus domini potius est, si emptor dominum prævenit rem venditori restituendo, emptoris jus prævalet, ita, ut is nec ex re acceptâ, nec ex injustâ læsione ampliùs à domino conveniri possit.

XVI.

Cœterùm quod Medin. *Quæst. 10. de restit.* tradit, rerum fungibilium dominium etiam sine consensu domini transire, cùm functionem recipiant, & ita res aliæ ex eodem genere restitui possint, neutiquam admitti potest, nam res, quæ pondere, numero, vel mensurâ constant, non aliter functionem recipiunt, quàm si consensus domini vel expressus, vel præsumptus præcesserit, vel res, utpote jam consumpta, in specie restitui nequeat, secus functio locum non habet, ac proinde, si talis res fungibilis sine consensu domini ad alium pervenerit, & adhuc extet, tenetur is, si dominus petat, rem in specie restituere; nec potest aliam ejusdem generis invito obtrudere, ut rectè advertit. Grot. §. ult.

CAPUT

CAPUT XI.

De Promissis.

SUMMARI A.

- I. Refutatur Cœnan. qui statuit ex pactis iudis nullam jure nature nasci obligationem.
- II. Respondetur ad primum ejus argumentum.
- III. Diluitur secundum.
- IV. Eternatur servitium.
- V. Prostruatur quantum.
- VI. Tres gradus loquendi de rebus futuris in proposito sunt distinguendi.
- VII. Promittere ille dicitur potest, qui usum rationis habet.
- VIII. Quæ jure regantur pactiones, quæ in mari, aut in insula vacua, vel inter absentes per litteras fiunt?
- IX. Alieno nomine ille dicitur promittere potest, qui mandatum vel generatæ vel specialis habet.
- X. Si is, qui rem illicitam promissis, conventionem turpem impleverit, aliter modum promissum jure nature solvere tenetur.
- XI. Quid dicendum sit, si quis alteri pro actione ex justitia debita aliquid promiserit?
- XII. Si res tempore promissionis non data sit in potestate promittentis, passis eadem esse, efficacia promissionis interim est in suspensio.
- XIII. Ad efficaciam promissionis requiritur ejus acceptatio.
- XIV. Qua debet signo quodam externo manifestari.
- XV. Utrum necesse sit, ut acceptatio promissioni innoscatur?
- XVI. Promissis ante acceptationem revocari potest.
- XVII. Utrum acceptatio locum habeat passis, si minister promissus, ante commissum sibi negotium mortuus sit.
- XVIII. Utrum minister promissionis constituto intercessit, aut revocatio ante acceptationem facta eadem innoscatur?
- XIX. Utrum donatio absenti facta acceptari possit: si donator ante acceptationem mortuus sit?
- XX. Utrum possim acceptare promissum mihi factum de re alteri danda?
- XXI. Utrum acceptari possit promissionem in personam tertii collatam?
- XXII. An acceptationem promissor vel in suum, vel in servitium condonandi promissioni sua rem adjicere potest.

- XXIII. Refertur effectus perfecta promissionis.
- XXIV. An, & quatenus obligetur ille, qui alterum daturum, vel futurum promisit?
- XXV. An, & quatenus error dans causam promissioni eandem vitiet?
- XXVI. Quid si dolus dans causam contractui oneroso commissus sit à tertio, altero contrahente ignaro?
- XXVII. Error incidens in contractum eundem jure natura non reddit irritum.
- XXVIII. Qua de promissione errantis sit sententia auctoritatis?
- XXIX. Metus intrinsecus nullum contractum facit irritum, aut irritabilem.
- XXX. Uti nec metus extrinsecus jure incussus.
- XXXI. Quid si metus incussus sit ab altero contrahente ad extorquendum contractum?
- XXXII. Quid si incussus sit à tertio, altero contrahente ignaro?
- XXXIII. Metus gravis, & ad extorquendum contractum injuste incussus eundem probabilitus ipso jure natura irritum reddit, si post sui valoram non amplius sit rescindibilis.
- XXXIV. Quid si metus injustus non sit incussus ad extorquendum contractum, sed contractus tantum obligatur tanquam medium evitandi malum intentatum?
- XXXV. Quomodo promissio nulla, & irrita ex post convalescere possit?

I.

PERduxit nos ordo ad obligationem, quae ex promisso oritur; quamvis enim Comman. lib. 5. cap. 1. num. 5. & seqq. contenta pacto nuda, seu quae in nudis placiti similibus stant, neque traditione, aut stipulatione sunt firmata, nullam jure naturae parere obligationem, honeste tamen impleri, si facta sint de rebus, quae etiam citra promissum praestare aequum erat, merito tamen hae sententia ab omnibus, qui veritatem amant, improbat; si enim voluntate sufficienter declarata jure naturae etiam citra traditionem transferri potest rei dominium, transferri quoque potest jus, vicusque alter nos obstrictos teneat, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid aliud agendum, cum in actiones nostras par jus habeamus, ac in res nostras. Atqui voluntate sufficienter declarata jure

jure naturæ etiam citra traditionem transferri potest rei dominium; ergo transferri quoque potest jus, vi cuius alter nos obstrictos teneat, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid aliud agendum. Neminem sanè esse arbitror, qui non ex dictamine rectæ rationis agnoscat, fidem etiam nudis, & fortuitis verbis statam non solùm ex honestate, sed & ex justitiâ, etiamsi res adhuc integra sit, servandam esse, aliàs pactorum inter Reges, & populos diversos nulla esset vis, quamdiu nihil ex iis præstitum foret, quippe quæ non solenni stipulatione, cum hæc sit mera juris civilis creatura, sed simplicibus duntaxat verbis fieri solent, quod quàm ab omni ratione alienum sit, nemo non videt. Deinde jure naturæ quivis solenni stipulatione se alteri obligare potest: ergo etiam nudo pacto se alteri obligare potest; quid enim interest, utrum aliquis in promittendo solennibus, vel nudis, ac simplicibus verbis utatur? voluntas promittentis quomodocunque declarata causa est obligationis, non solennis stipulationis formula. Denique quamvis pacta nuda nullam jure naturæ parerent obligationem, lex tamen civilis, ut ipse Connan. fatetur, iis addere potest vim obligandæ: ergo nihil obstat, quò minus dicamus, illa per se parere obligationem, cum voluntas promittentis, nisi lex impedimentum ponat, non minus efficax sit, quàm voluntas legislatoris: superest, ut jam frivolas Connani rationes diluamus. At igitur

II.

Primò non minorem esse culpam ejus, qui temerè nullam de causâ pollicenti credit, quàm ejus, qui vanitatem adhibuit promissionis. Sed hic debuisset is explicare, quid sit nullâ de causâ polliceri; si enim idem est, ac talia polliceri, quæ nullam omnino utilitatem ei afferre possunt, cui promissa sunt, verum est, quod dixit: sic licet e. g. alteri promiserim, quòd nolim ire per viam publicam, vel ad bibendum, aquam haurire ex flumine publico, nulla tamen ex hac promissione in me nascitur obligatio, nec alter jure me prohibere potest, ne eam per viam publicam, aut ex flumine publico ad bibendum, aquam hauriam, cum jus proprietatis vi essentia suæ debeat respicere utilitatem illius, qui id habet. Si verò nullâ de causâ polliceri idem est, ac gratuito polliceri, seu

alteri amico: erga eundem liberalitatem exercendi aliquid promittit, factum est, quod culpa sit, & polliceri, & pollicenti credere.

III.

Secundò ait, fortunis omnium magnum imminere periculum, si promisso, quod sæpè ex ostentatione magis, quàm ex voluntate proficitur, aut ex voluntate quidem, sed levi, ac parùm considerata, tenerentur homines. At quis unquam dixit, ex verbis etiam ex sola ostentatione, aut humanitatis duntaxat causâ prolatis obligationem nasci? non nisi seriis, & ex deliberato animo profectis promissis, & quidem talibus, quibus alteri jus proprium tribuere volumus, vim obligandi ex justitiâ tribuimus. Quid si promissum serium quidem sit, & deliberatum, appareat autem quod nullum jus exigendi alteri tribuere velim, ex eo nascitur quidem obligatio, non autem justitiæ, sed tantùm fidelitatis, ut paulò post explicabitur.

IV.

Tertiò ait justum fuisse, aliqua honestati cujusque, & liberalitati relinquere, nec ad necessitatem obligationis omnia revocare, & exigere; & quamvis turpe sit promissa non implere, non ideo tamen turpe esse, quod hoc injustum sit, sed ideo duntaxat, quia ita detegitur promissionis levitas. At licet ex pacto nudo nascatur obligatio, multa tamen adhuc honestati, & cujusque liberalitati relinquuntur. Deinde promissa non implere aliquando turpe est, quia injustum, aliquando verò turpe, quia est contra fidelitatem, refert nimirum, utrum promittendo alteri adversus me jus tribuere velim, vel non. Ille casu promissa non implere turpe est, quia injustum: hoc autem casu turpe est, quia est contra fidelitatem.

V.

Quartò oritur testimonio Ciceron. qui lib. 1. de offic. dicit, nec promissa servanda esse, quæ sine his, quibus promiseris, injuriam nec, si plus tibi nocent, quam illi profint, cui promiseris. At primum, quod attinet, nos ipsi paulò antè diximus, illa promissa servanda non esse,

esse, quæ nullam omnino utilitatem alteri afferre possunt. Alterum verò non aliter procedit, quàm si tale sit promittentis damnum, ut pro naturâ actûs censeri possit, fuisse exceptum, nec alia mens Ciceron. fuisse videtur, nam mox subjungit: *contra officium est, majus damnum anteponi minori, ut si constitueris te cuiusdam advocatum in rem præsentem esse venturum, atque interim graviter egrotare filius cæperis, non sit contra officium, non facere, quod dixeris, magisque ille, cui promissum sit, ab officio discedas, si se destitutum queratur.* Falsum igitur est, quòd jure naturæ non nisi pacta contractibus in continenti adjecta, vel quæ traditione, aut stipulatione firmata sunt, obligationem pariant. Quòd autem jus Romanum non dederit ex pacto nudo actionem, ratio non in eo sita est, quòd hujusmodi pacta non censeantur fieri animo serio se obligandi, aliàs nequidem exceptio ex pacto nudo nasceretur, sed in hoc, quòd expediat quieti reipublicæ, ut non ex quòvis pacto tribunalia possint molestari. Grot. §. 2. & 4. num. 2. Puffendorf. de J. N. & G. lib. 3. cap. 3. num. 9. & seqq.

VI.

Sunt autem in proposito tres gradus loquendi de rebus futuris, quæ nostræ sunt potestatis, aut fore purantur, distinguendi. Primus est, si simpliciter asseram, me animum habere, hoc, vel illud agendi. Ubi ne contra veracitatem peccem, quidem requiritur, ut verba menti congruant, non autem est necesse, ut in eâ cogitatione perseverem, sed ab eâ pro libitu discedere possum; & licet fortè animum, quem habui, perperam mutem, id tamen non ex eo provenit, quòd non habuerim jus mutandi, sed quia prior sententia erat melior. Secundus gradus est, si non tantùm asseram, me animum habere hoc, vel illud agendi, sed simul indicem, me velle esse obligatum ad perseverandum, ita tamen, ut nolim propterea alteri jus tribuere exigendi. Et talis promissio pollicitatio vocari potest, ex qua jure naturæ nascitur quidem obligatio fidelitatis, non autem justitiæ. Tertius denique gradus est, si insuper jus exigendi alteri conferre velim. Et hæc demum perfecta promissio est, ex qua nascitur obligatio justitiæ. Grot. §. 2. 3. & 4.

VII.

Causa efficiens. promissionis duplex est, Principalis, & Instrumentalis. Principalis est is, qui suo: Instrumentalis verò, qui alieno nomine promittit. Potest autem tum suo, tum alieno nomine ille demum promittere, qui usum rationis habet. Quando autem aliquis usum rationis habere incipiat, nequit certo definiti, sed ex quotidianis actibus, aut etiam ex eo, quod communiter in quaque regione accidit, desumendum est. Jure Romano septennis ætas definita est, ita tamen, ut etiam post illam ætatem promissiones pupillorum, & minorum vel irritas pronunciet, si scilicet sine tutorum auctoritate, vel curatorum consensu sint factæ, vel saltem adversus eas restitutionem in integrum concedat, si læsos se esse probare possint; & hoc jure tenentur etiam peregrini, si cum ejusmodi personis in loco, ubi jus Romanum receptum est, contrahant, qui enim in aliquo loco contrahit, tanquam subditus temporarius legibus loci subjicitur. Grot. §. 5. num. 1. & 2.

VIII.

Dubium est, quo jure regantur pactiones, quæ in mari, aut insulâ vacuâ, vel inter absentes per litteras fiunt? Gros. *tit. §. 5. num. 3.* putat, talia pacta solo jure naturæ regi. Mihi discrimen faciendum esse videtur inter pactiones, quæ fiunt in mari, aut insulâ vacuâ, & inter eas, quæ fiunt inter absentes per litteras. Quoad pacta, quæ fiunt in mari, aut insulâ vacuâ interesse arbitror, utrum contractus jure civili utriusque contrahentis sit irritus, aut irritabilis, vel tantum unius. Illo casu, nisi de contrariâ intentione constet, censentur contrahere voluisse secundum jus utriusque domi suæ receptum. Hoc autem casu, si non appareat, quod unus, vel alterius jus voluerint valere, puto decisionem ex solo jure naturæ desumendam esse. Quoad pacta verò, quæ fiunt inter absentes per litteras, semper Jus Civile valere credo, sive in loco utriusque idem jus receptum sit, sive non; si enim in proposito diverso jure utantur illius loci jus attendendum esse arbitror, in quo contractus ultimum accepit complementum.

IX.

IX.

Alieno nomine ille demum promittere potest, qui mandatum habet. Potest autem aliquis duplici modo ad paciscendum loco nostri constitui. Primum sub formulâ generali, ut is habeat potestatem agendi, quidquid ipsi ex re nostrâ esse videbitur. Secundò, ut ipsi certi fines præferbantur. Qui sub formulâ generali ei cognitâ, cum quo paciscendum, constitutus est, ille nos obligat, tametsi mandata arcana excefferit; nam vi mandati generalis promittimus, nos ratum habituros, quidquid is in tali negotiorum genere gesserit, mandata autem arcana tantum tendunt ad eum obligandum, ut non agat, nisi ex præscripto, secus si fecerit, ut nobis teneatur ad id, quod interest. Cui verò certi fines præscripti sunt, is ultra illos nos obligare haud potest. Ex quibus patet, actionem exercitoriam, & institoriam in ipso jure naturæ fundatas esse, nam præpositio magistri, & institoris vim habet mandati generalis. Quod autem plures exercitores jure Romano ex facto magistri singuli in solidum teneantur, hoc naturali æquitati non convenire putat Grof. §. 17. cui tamen contradicunt Ziegler, Tesmar, Obrecht, & alii.

X.

Objectum promissionis sunt ea, quæ promittantur. Possunt autem ista demum promitti, quæ vel sunt, vel saltem esse possunt in jure, seu potestate promittentis, ac proinde res impossibiles, si-ve naturâ, si-ve jure tales sunt, non cadunt in promissum, cum res impossibilis, vel illicita nec sit, nec esse possit in potestate promittentis, si tamen is, qui rem illicitam promisit, conventionem turpem impleverit, alter mercedem promissam jure naturæ solvere tenetur, postquam enim factum turpe promissum præstitum est, conventio deflexit in contractum innominatum, qui dum obligat ad solvendam mercedem, non obligat ad aliquid turpe; tametsi enim, scelere nondum perpetrato turpe sit, mercedem solvere, postquam tamen est perpetratum, desinit hoc turpe esse; cum enim solatio stare possit cum actuali detestatione comissi sceleris, non est suapte naturâ, & per se virtualis ejusdem approbatio. At, inquis, saltem obliga-

obligatio solvendi mercedem fovet peccata; si enim alter sciret, post commissum scelus nullam subesse obligationem solvendi, non committeret scelus. Verum non fovet per se, & directè, sed tantum per accidens, indirectè, & remotè, quod non obstat, alias dicendum foret, cum, qui puellæ matrimonium promittit sub conditione, si ipsa usum corporis sui concesserit, secuto actu non esse ex justitiâ obligatum ad illam ducendam. Confer P. Haunold. de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. controvers. 5. num. 226. Dn. Gleditsch Pars. 3. Quest. 11 ff. cap. 6. num. 9. Grot. §. 9.

XI.

At quid dicendum est, si quis alteri pro actione ex justitiâ debita aliquid promiserit? Hoc casu nulla, nequidem actione secuta, videtur nasci obligatio, nam, ut supra diximus, acceptum pro tali actione danti restituendum est, cum quia aliàs non servaretur æqualitas, cum actio ex justitiâ debeatur gratuito, cum quia is, qui dedit, non spontè, sed magis coactè dedisse censetur. Verum ex hoc, quod acceptum sit restituendum, non potest inferri, promissionem esse ipso jure nullam; nam & quod quis metu injusto coactus promittit, & tradidit, restitui debet, & tamen ex tali promissione jure naturæ nascitur obligatio. Deinde inæqualitas non reddit promissionem irritam, sed alter tantum est obligatus ad eam reparandam. Unde arbitror, promissorem quidem hoc casu obligatum esse, alterum autem teneri ad eum liberandum, ita, ut si liberare nolit, promissor jure naturæ ab obligatione contractâ liberè relinere queat. Consentit Grot. §. 10.

XII.

Quod si res tempore promissionis nondum quidem sit in potestate promittentis, possit tamen esse, efficacia promissionis interim in suspensio erit, quia facta esse censetur sub conditione, si in potestatem venerit; & si etiam in potestate promittentis sit, ut conditio existat, tenetur is facere, quicquid moraliter æquum est, ut res in ejus potestatem veniat. Grot. §. 2.

XIII

Forma promissionis stat in mutuo promittentis, & promissarii consensu signo quodam externo sufficienter manifestato. Ut igitur promissio jure naturæ sit efficax, & jus in promissarium transferat, requiritur in primis ejusdem acceptatio, sine quâ promissio nullam vim habet; si enim ad translationem dominii jure naturæ requiritur acceptatio, requiritur etiam ad translationem juris ad rem. Atqui ad translationem dominii jure naturæ requiritur acceptatio, ut omnes fatentur: ergo etiam requiritur ad translationem juris ad rem. Certe jus ad rem non minus existit in dominio humano, ac res corporalis: atqui rem corporalem non aliter acquirō, quàm si velim eandem acquirere: ergo etiam jus ad rem non aliter acquirō, quàm si velim illud acquirere. Deinde obligatio justitiæ pro mensurâ suâ habet voluntatem alterius in suum commodum obligantis: ergo ex promissione alteri factâ non aliter nascitur obligatio justitiæ, quàm si is promittentem sibi velit esse obligatum. At qui promittentem sibi vult esse obligatum, hinc ipse promissionem acceptat: ergo &c. Quod si rogatio processerit, illâ durare, & vim acceptationis habere intelligitur. Non adversatur, quod pollicitatio Reipublicæ, vel civitati ex justâ causâ facta, statim obstringat promittentem. *l. A. § 7. ff. de Pollicitatione* quamvis enim; lex civilis non possit constituere, ut talis pollicitatio ante omnem acceptationem jus ad rem transferat in Rempublicam, aut Civitatem, potest tamen eandem nomine Reipublicæ, vel Civitatis acceptare, & etiam acceptat. Aliter respondet Grotius, §. 14. ubi ait, quod lex Romana non dicat, ante acceptationem pollicitationis plenam esse vim, sed tantum revocari veteri, ut acceptati semper possit. Idem contingit in collatione beneficii ab Episcopo absentis factâ, quæ ante acceptationem nullum quidem jus tribuit, interim tamen ab Episcopo haud amplius revocari potest *cap. 17. de Prebend. in 6.* Promissio igitur non aliter jure naturæ producit obligationem, quàm si fuerit acceptata, & à lege civili non irritata. Confer *Less. de J. & J. lib. 2. cap. 18. Dabit. 6. num. 39. & seqq.* & *P. Haunold. de J. & J. Tom. 3. Tract. 2. cap. 2. Controv. 3. num. 19. & seqq.*

XIV.

XIV.

Deinde requiritur, ut non tantum promissio, sed etiam acceptatio signo quodam externo sufficienter manifestetur, ita, ut per se loquendo possit venire ad notitiam promittentis, quamdiu enim manet inter secreta cordis humani, perinde est, ac si non esset. Unde non sufficit, donationem per litteras sibi significatam nullo presente acceptare, sed necesse est, ut acceptatio alicui homini manifestetur. P. Hawnold. *ubi supra num. 29.*

XV.

Dubium est, utrum ad hoc, ut promissio plenum consequatur effectum, necesse sit, ut acceptatio innotescat promissori? Placeat interesse, utrum satis constet, quod promissor ita sit constitutus, ut tunc demum suam promissionem valere velit, si acceptatam esse intellexerit, vel utrum non constet. Illo casu promissio non aliter efficax est, quam si acceptatio promittenti innotescat. Hoc autem casu distinguere debes inter promissiones mere gratitatas & liberales & inter onerosas, ubi alter vicissim aliquid, promittere debet. In promissionibus mere liberalibus in dubio præsumitur, quod promissor suam promissionem statim valere velit, si alter eandem debito modo acceptaverit, tametsi acceptatam non intellexerit, quia de hoc cognoscendo donans non solet multum esse sollicitus, cum ipsius nihil, aut saltem parum interfit, utrum sciat, donationem fuisse acceptatam, vel non fuisse acceptatam, ac proinde non videtur is beneficium suum velle ad hoc restringere, ut non aliter habeat vim, quam si acceptatum esse sciverit, sed potius censetur velle, ut donatio statim valeat, quamprimum debito modo illa fuerit acceptata. In promissionibus vero onerosis præsumitur promissor non aliter velle suam promissionem esse efficacem, quam si vel ipse, vel ab eo missus procurator acceptatam esse intellexerit, cum multum ipsius interfit, ut is sciat, utrum alter repromiserit, vel non; sufficit tamen, ut dixi, si procuratori meo innotescat, nam hoc ipso, quod aliquis destinatus sit ad offerendam promissionem, etiam destinatus esse censetur ad recipiendam repromissionem. Lels. *ubi supra. num. 43.* Grov. §. 15.

XVI.

❦) o (❦

407

XVI.

Cum igitur promissio ante acceptationem nullum jus transferat in promissarium, ideo absque injustitiâ, imò etiam sine vicio levitatis, seu inconstantia revocari potest, si revera eo animo facta sit, ut ab acceptatione demum valere incipiat. Idem dicendum est, si promissarius ante acceptationem mortuus sit, quia acceptatio videtur collata in ipsius arbitrium, non etiam in arbitrium hæredum, utpote ad quos promissio directa non est, ac proinde jus acceptandi est meritissimè personale, nec ad hæredes transmittitur; aliud enim est, me velle dare jus ad hæredes transitorium, aliud me velle dare jus hæredibus, multum enim refert, in quem beneficium conferatur. *Lefs. supra cit. Dabit. 6. num. 35. P. Hagnold. allegat. Contr. 3. num. 27. in fin. Grot. §. 16. At*

XVII.

Quæres I. utrum acceptatio locum habere possit, si minister promissionis, antequam commissum sibi negotium expediret, decesserit? Placet interesse, utrum is electus sit ad promittendum, vel ad promissionem tantum significandam, seu, quod in idem recidit, utrum sit procurator, vel nactus nuncius. Procuratore, re integrâ, mortuo, nequit acceptatio amplius locum habere, quia promissio nec facta est, nec amplius a mortuo fieri potest, quod autem nec est, nec esse potest, nequit acceptari. Mortuo autem nuncio, cui literæ promissionis indices ad alterum perferendæ tradita sunt, promissio, nisi fuerit revocata, rectè acceptatur, quia tabellarius non est instrumentum obligationis, sed tantum perlator instrumenti obligatorii, quod per quemvis ad alterum perferri potest. *Grot. §. 17. in principi. & Puffendorf. lib. 3. cap. 9. §. 3.*

XVIII.

Quæres II. utrum ministro promissionis constituto necesse sit, ut revocatio ante acceptationem facta eidem innotescat? Placet rursus interesse, utrum is constitutus sit ad promittendum, vel ad promissionem tantum significandam. Si constitutus sit ad promittendum, necesse est, ut revocatio eidem ante promissionem innotescat,

rescat, quia jus promittendi ab ipsius voluntate pendet, quæ necdum cognitâ revocatione omni culpâ vacat, ac proinde mandans promissionem bonâ fide factam ratam habere videtur. Si verò confirmatus sit ad promissionem tantum significandam, necesse non est, ut revocatio eadem innotescat, sed vim suam habet, tamen eadem non innotuit, modo ante acceptationem sit facta; qui enim aliquem ad promissionem eandem significandam constituit, solo ejusdem ministerio corporali vult imi, adeoque jus promittendi in alium non transfert, sed sibi retinet *Lesl. de h. de h. s. num. 44. Grot. cit. §. 17.*

XIX.

Quæst. III. utrum donatio, quæ sit alicui, acceptari possit, si donator ante acceptationem mortuus sit? R. idem interesse, utrum fiat per nuncium, vel epistolam, vel per procuratorem. Illo casu etiam post mortem donantis acceptari potest, velut patet ex acceptatione hereditatis, & legatorum. Ratio est, quia voluntas nuncio, vel literis impicssa, si ante mortem non sit revocata, post mortem perdurat, & cum ex parte donantis perfecta sit, nihil est, quod acceptationi obstat. Hoc autem casu porro refert, si procurator vivente adhuc mandante fecerit donationem, vel non. Si vivente, donatio rursus post mortem rectè acceptatur, quia procurator post mortem mandantis nihil amplius agendum habet, si autem post mortem mandantis deum fecerit donationem, quia mandatum, mandante, re integrâ, mortuo, expiravit, acceptatio frustranea est, nisi procurator ignorans, mandantem mortuum esse, mandatum efficit exentes, nam hoc casu mort mandantis tam parum obesse videtur, quam parum obest expresse mandati revocatio, quæ procuratori nondum innotuit. *Lesl. ubi supra num. 45. & seqq. Grot. §. 17. & ibi. Hennigef. ad finem.*

XX.

Quæst. IV. utrum acceptari possit promissionem mihi factam ab eo alicui danda, veluti, si quis mihi promiserit, quod alteri certam summam dare velit? Jure Romano quidem nemo alteri periculi potest, nisi paciscentis interit, vel pena fuerit adjecta. At jure

jure naturæ talis promissio valet, adeo, ut si acceptem, jus habeam efficiendi, ut ad alterum jus perveniat, si & ille acceperit, & idem promissor medio tempore promissionem mihi factam revocare haud potest, quamvis ego, si velim, eandem ipsi remittere queam, cum alteri, antequam is acceperit, nullum jus quaesitam sit, nam primò hic scelus ex unâ parte juri naturæ non repugnat, ex alterâ autem verbis talis promissionis maxime congruit. Deinde hoc saltem meâ interest, ut actor per me beneficium acquirat. Grot. §. 18. num. 2. Puffendorf. cit. cap. 9. §. 5. Consent. Lofs. alleg. cap. 18. Dubit. 7. num. 49. & seqq.

XXI.

Quæres V. utrum etiam acceptare possim promissionem in personam tertii collatam, veluti, si quis dixerit, promitto, me Sempronio, te teste, daturum centum florenos? Quòd si mandatum habeam, vel speciale, vel generale, ita, ut ei jus acceptandi inclusum esse constet, dubium non est, quin acceptare possim, & acceptando Sempronio jus acquiram, exigendi centum, quæ alter promissit, nam quod procurator vi mandati facit, ipse mandans fecisse censetur. Deficiente autem mandato acceptare non possum, ita, ut acceptatio habeat aliquom juris effectum vel respectu mei, vel respectu illius, in cujus personam promissio collata est, nam mihi noluisse ullo modo obligare, sed me testem duntaxat suæ promissionis adhibuit, alter autem, ut suppono, promissionem sibi factam nondum accepit, ac proinde, antequam acceperit, promissor pro libitu eandem revocare potest; si tamen tertius promissionem alteri factam, volente promissore, acceperit, & antequam is, quem spectat promissio, eam ratam habuerit, aut irritam, sine justâ causâ revocet, videtur is saltem contra fidem facere, ad quam adstringendam testem adhibuit. Grot. cit. §. 18. num. 2. Puffendorf. cit. num. 5.

XXII.

Ex hæcenus dictis per se sequitur, quòd ante acceptationem promissor, vel in suum, vel in tertii commodum promissioni suæ unus adjicere possit; si enim ante acceptationem totam promissionem

nem revocare licet, multò magis licebit onus eidem adjicere: si verò promissio per acceptationem fuerit completa sine consensu promissarii onus ampliùs adjici haud potest, quia eidem jam jus ad rem quaesitum est sine onere, *perfecta donatio*, ajunt Imperatores, *in l. 4. Cod. de donat. sub mod. conditiones postea non capis.* Quòd si onus promissioni in commodum tertii sit adjectum, promissor illud tamdiu revocare potest, quamdiu tertius non acceptaverit, si autem promissor ante acceptationem à tertio factam decesserit, ejus hæredibus ampliùs revocare haud licet, sed jus revocandi morte expiravit. Grot. §. 19. Lels. *Dubit. 9. num. 64. C. 65.*

XXIII.

Effectus perfectæ promissionis ex parte promittentis est obligatio justitiæ, ex parte autem promissarii jus ad rem, qui duplex effectus jure naturæ nascitur, tametsi in promissione nulla promittendi causa sit expressa, qui enim, nullâ expressâ causâ, promittit aliquid, quod scit se non debere, donare censetur. Grot. §. 21. Vi-triar. *Quæst. 38.*

XXIV.

At quid, si quis alterum daturum, facturumve promiserit? Jure Romano quidem talis promissio irrita est, adeò ut promissor ne quidem operam dare teneatur, ut alter det, vel faciat. §. 3. *Inst. de inutil. stipul. l. 83. in pr. ff. de V. O. l. 65. ff. de fidejussor.* Jura autem naturæ, quia inconveniens est, ut promissio serio, ac deliberato animo facta nullum habeat effectum, talis promissio valet, ita, ut promissor operam dare teneatur, ut alter det, vel faciat, ac proinde si hoc omiserit, tenetur promissario ad id, quod interest, si autem operam omnem adhibuerit, nec quidquam tamen poterit obtinere, ad nihil tenetur, nisi verba, vel negotii natura strictiorem inducant obligationem. Sic qui dixit, *rem suo periculo fore*, is non liberatur, tametsi omnem diligentiam moraliter possibilem adhibuerit, ut alter det, vel faciat, quia quasi per aversionem præstationem facti alieni in se recepisse censetur. Idem dicendum esse arbitror, si dixerit, *se effecturum esse*; nam & hic non diligentiam tantum, & operam suam, sed effectum ipsum promississe

esse intelligitur; aliud est, si tantum dixerit, *se curaturum esse*; qui sane ad plus non tenetur, quam ut debitam adhibeat diligentiam, ut alter det, vel faciat. Sed & natura negotii sepe strictiorem inducit obligationem. Sic qui promittit, alterum pro se fidejussurum esse, non liberatur, tametsi omnem diligentiam adhibeat, ut pro ipso fidejubeat. *l. 14. §. 2. ff. de constit. pecun.* Sic nec liberatur procurator, qui dominum ratihabendum promissit, si in hoc operam suam frustra insumpsit. *l. 18. ff. rem rat. haberi.* Sic quoque licet facto tertii liberaliter promisso promissor suae obligationi satisfaciatur, si nihil ex sua parte omittat, ut factum sequatur, in onerosis tamen non liberatur, sed obligatur ad id, quod interest. *Grot. §. 22. & lib. 3. cap. 21. §. 30.*

XXV.

Contraria sunt, quae promissionem vel ipso jure nullam, & irritam, vel saltem inefficacem, & irritabilem reddunt, quod pertinet primo error. Contingit autem error, vel circa rei substantiam, vel tantum circa accidentia. Ille substantialis: hic accidentalis vocatur. Error substantialis, quia consensum tollit, promissionem ipso jure naturae irritam reddit, siue ex dolo alterius provenierit; siue citra dolum contigerit. Error accidentalis vel movit ad promittendum, ita ut cognita veritate aliquis promissurus non fuisset, vel non movit. Si movit ad promittendum, refert, utrum promissio sit merè liberalis, & gratuita vel utrum alter etiam ex sua parte vicissim aliquid promiserit. Si promissio sit merè liberalis, & gratuita, puto illam, detecto errore, pro arbitrio promittentis revocari posse, tametsi ad promittendum dolo promissarii non fuerit inductus, quia ex communi hominum judicio non aliter censetur voluisse promittere, quam si factum, quod supposuit, subsistat, ac proinde talis error potius substantialis est, quam accidentalis. Si verò promissio non sit merè liberalis, & gratuita, sed alter etiam ex sua parte vicissim aliquid promiserit, alterius interest, utrum contractus sit indissolubilis, veluti est matrimonium, vel utrum post sui valorem adhuc rescindi possit. Contractus indissolubilis absolute, & simpliciter valet, licet error accidentalis dolo alterius contrahentis eidem causam dederit, nam nolitio, quae re ipsa non existit,

irritus, sed solùm exiurata fuisset, si civiles rem aliter se habere, non tollit obligationem, sed, si civiles, tantum sustulisset. Planè si reverà ita constitutus esses, ut non aliter velis esse obligatus, quam si res ita se habeat, ut putas, utique hoc casu, matrimonium propter defectum consensûs nullum foret, quamvis in foro externo præsumeretur esse validum. Contractus post sui valorem rescindibilis, si error ex dolo alterius contrahentis proveniat, vel in doli à tertio commissi particeps fuerit, non quidem jure naturæ simpliciter, & absolutè irritus est, claudicat tamen, ita ut deceptus libenter resilire possit, deceptor autem eidem stare teneatur, si deceptus eundem servare velit. Ratio primi membri est, quia error, qui tantum versatur circa causam extrinsecam contrahendi, non tollit consensum, qui sufficiens sit ad naturam contractûs, aliàs non posset contractus stricti juris, cui dolus causam dedit, jure civili esse validus, quia quod jure naturæ propter defectum consensûs nullum, & irritum est, non potest jure Civili esse validum. Atqui contractus stricti juris, cui dolus causam dedit, jure Civili valet, cum ex tali contractu nascatur actio, quam deceptus oppositâ doli exceptione elidere potest. §. 5. *Cod. de Instil. Stipul. ergo &c.* Ratio secundi membri est, quia deceptor tenetur auferre incommoda ex dolo nata, ac proinde consentire in dissolutionem contractûs.

XXVI

Si verò dolus dans causam contractui onerosa commissus sit à tertio, altero contrahente ignorante, hoc casu contractus, saltem si jam executioni sit mandatus, nequidem jure naturæ ad libitum decepti revocari potest, deceptor tamen damnum decepto illatum resarcire tenetur, si enim hoc casu contractus, vel utrinque, vel saltem unâ ex parte jam impletus ad libitum decepti revocari posset, ideo posset revocari, quia ejus animus ita censetur fuisse limitatus, ut voluerit sibi reservare jus resiliendi, si à tertio sine culpa contrahentis fortè deciperetur. Atqui hoc dici haud potest, aliàs eâdem ratione dici posset, quemlibet contrahentem habuisse etiam animum limitatum ad resiliendum, si per errorem à se ipso deceptus foret, atque ita plurimi contractus vacillarent, cum tamen
contra-

contrahentium securitas vehementer optabilis sit commercio humano. Dixi: *Si contractus saltem jam executioni mandatus sit, si enim res adhuc integra foret* Lels. lib. 2. de J. & J. cap. 17. *Dubit. 5. num. 33.* post Palao probabile esse censet, deceptum resilire posse, quod probare vult exemplo sponsaliorum. Sed magna hac in parte disparitas est inter sponsalia, quæ tendunt ad contractum matrimonialem, & perpetuam cohabitationem, & inter cæteros contractus, qui pro objecto habent res externas, ubi non tam facile, ut in sponsalibus, præsumitur, quemquam propter errorem, qui causam dat promissioni, sibi jus resiliendi reservare velle, præsertim cum damnum, secus, ac in sponsalibus accidit, à deceptore refarciri possit. Accedit, quòd jus resiliendi à contractu odiosum sit ac proinde interpretatione non extendi, sed restringi debet. Ea hæc dicta sint de errore, qui causam dat promissioni.

XXVII.

Multò minus error incidens in contractum eundem jure naturæ irritum reddit si tamen ex dolo alterius contrahentis proveniat, & contractus post sui valorem adhuc rescindi possit, is claudicat, ita, ut decepto liberum sit à contractu resilire, non autem deceptor, si deceptus eidem stare velit, nam, ut supra diximus, deceptor tenetur auferre incommoda ex dolo nata, inter illa autem etiam hoc est, quòd deceptus ex contractu doloso obligetur: ergò deceptor tenetur hoc incommodum auferre, consentiendo in dissolutionem contractus; si deceptus velit. Si autem non proveniat ex dolo alterius, sed uterque contrahens in bona fide fuerit, in pretio tamen fortè erratum sit, hæc inæqualitas minus habenti refarcienda est, quia utrique propositum fuit, ut quilibet tantundem habeat. Conferti possunt cum hæcenus dictis ea, quæ habent Lels. cit. *Dubit. 5. num. 28. & seqq.* & P. Haunold, de J. & J. Tom. 3. tract. 8. cap. 2. *Controv. 1. §. 3. per tot.*

XXVIII.

Aliam planè viam in hac perplexâ materiâ ingressus est A. §. 4. qui interesse putat, utrum promissio fundata sit in præsumptione quadam facti, quod non ita se habet, vel utrum non sit fundata.

P Illo

Illo casu, ait; promissionis nullam esse vim, sed quod promissor non consenserit in promissum, nisi sub quâdam conditione, quæ re ipsâ non extitit. Hoc autem casu, cum non deficiat consensus, promissionem esse validam. Sed hæc distinctio non videtur esse diversa ab illâ, utrûm error det causam promissioni, vel non. Hinc ab iis, quæ diximus, non discedendum esse arbitramur.

XXIX.

Secundò ad contraria promissionis refertur metus, quem *JCeus in l. 1. ff. quod metus causâ &c.* describit, quod sit instantis, vel futuri periculi causâ mentis trepidatio. Infertur vel ab aliquo principio naturali non libero, v. g. à morbo, periculo naufragii, feris animantibus &c. vel ab alio homine mentis compote. Ille intrinsecus: hic extrinsecus vocari solet. Metus intrinsecus nullum contractum facit irritum, aut irritabilem. Non irritum, quia non tollit voluntarium, relinquit enim absolutam electionem minoris mali præ majore. Non irritabilem, quia rescindibilitas contractuum metu initorum non nisi ab injuriâ per metum illatâ defami potest, si autem sit metus intrinsecus, nulla metum passo infertur injuriâ, ac proinde, si quis alteri, qui cum ex periculo naufragii cum periculo vitæ suæ eripuit, centum promiserit, promissum omninò servandum est.

XXX.

Metus extrinsecus vel est justus, vel injustus. Justus dicitur, si alter mihi tale malum intentet, quod jure inferre potest. Injustus, si malum, quod intentat, jure inferre hæud possit. Metus justus itidem nullum pactum, aut contractum facit irritum, aut irritabilem, quia nec tollit voluntarium, nec annexam habet injuriâ.

XXXI.

Metus injustus vel est intusus ad extorquendum pactum, aut contractum; vel pactum, aut contractus tantum eligitur tanquam medium ad depellendum malum intentatum. Illo casu refert, utrum contractus post sui valorem adhuc rescindibilis sit, vel non.

Si

Si rescindibilis sit, ulterius interest, utrum metus ab altero contrahente incussus sit, vel à tertio, contrahente ignaro; si ab altero contrahente, pactum, aut contractus quidem valet, quia, ut diximus, metus non tollit voluntarium, is tamen, qui metum incussit, tenetur ad liberandum promissorem ob damnum injuriâ datum; si promissor velit. Nec interest jure naturæ utrum metus fuerit gravis, vel levis, nam & qui per metum injustum levem ab altero obtinuit promissionem, hoc damnum utpote injustè illatum, reparare, ac per consequens eundem liberare tenetur. Ab hac communis sententia recessit Puffendorf. *lib. 3. cap. 6. §. 10.* qui putat, ex promissione metu extortâ nullam jure naturæ nasci obligationem, eò quòd metum incutiens non possit ex injuriâ, quam alteri inferit, sibi jus acquirere; sed falso is nititur supposito, nam jus exigendâ promissum non nascitur ex injuriâ per metum illatâ, sed ex promissione ab eo, qui metum incussit, acceptatâ, ex injuriâ autem nascitur obligatio reparandi damnum, in quod is, qui metum incussit, alterum conjecit; aliâ sâpè dicendum foret, etiam alienationem metu extortam invalidam esse, nec eum qui metum incussit, rei sibi traditæ dominum fieri. *Grot. §. 7.*

XXXII.

Si metus à tertio incussus sit, altero contrahente ignaro, is qui metum passus est, jure naturæ, invito altero contrahente, à pacto, aut contractu recedere haud potest; quamvis enim ei illatâ sit injuria, non tamen illata est ab altero contrahente, ac proinde non tenetur hic consentire, ut is à pacto, aut contractu valido resiliat, sed sufficit, quòd damnum illatum ab eo, qui metum incussit, reparari possit, & debeat. Aliud constituit jus Romanum nam *in l. 14. §. 3. ff. Quod metus causâ Cre.* dicitur, in hac actione non quæri, utrum is, qui convenitur, hunc verò alius metum intulerit; sed sufficere, si doceatur, metum illatum esse; ergo hoc jure etiam eò casu restitutio conceditur, quo metus à tertio fuit illatus.

XXXIII.

Si contractus post sui valorem non amplius rescindibilis sit; porro refert, utrum metus incussus fuerit gravis, vel levis. Si

gravis, contractus non tantum jure positivo, sed probabilius etiam jure naturæ nullus, & irritus est, siue deinde metus incussus sit ab altero contrahente, siue à tertio, contrahente ignaro. Ratio est, quia omnimoda annullatio contractuum indissolubilium ex unâ parte servit metum passio, ut ne innocens, & invitus damnum subire cogatur nullâ suâ industriâ declinabile, & ex alterâ parte nulla trahit post se specialia inconvenientia, quia omnes fatentur, hujusmodi contractus defecto jure saltem politico esse nullos, & invalidos, ac proinde, nisi dicere velimus, naturam in defendendâ innocentiam defecisse, rectè inferitur, tales contractus ipso jure naturæ esse irritos. Non adversatur, quod contractus post sui valorem non amplius rescindibiles non sint ipso jure naturæ irriti, si dolo malo ponantur esse initi; nam in proposito inter dolum, & metum magna est disparitas, magis enim alliciuntur homines ad committendum dolum, quàm ad incutiendum metum, cum enim dolo lateat, sperant, eum, aut planè non, aut certè non nisi, post longum tempus detegendum fore, unde fieret, ut, si tales contractus ipso jure naturæ irriti forent, plurima matrimonia communi omnium opinione valida à parte rei essent irrita, & dolo detecto cum ingenti perturbatione Reipublicæ, & damno liberorum irrita deberent declarari, quæ gravissima incommoda, utique multum præponderant commodo, quod ex irritatione nasceretur, adeoque non debuit natura ejusmodi contractus irritare, præsertim cum contrahentes per diligentiores inquisitionem dolum plerumque cavere, & illis circumstantiis, in quibus fraudem timent, aut suspicantur, consensum suum expressis verbis alligare possint. Metus autem ex adverso patet, ac proinde ad eum incutiendum non nisi homines effrontes alliciuntur, ac propterea periculum non subest, ne multa matrimonia communi omnium opinione valida futura sint nulla, ac irrita. Deinde dolo non imminuit consensum circa substantiam rei, sed versatur tantum circa qualitates, & accidentia, metus autem imminuit libertatem, consensus circa rei substantiam. Quodsi metus tantum fuerit levis, contractus indissolubilis etiam jure naturæ valet, nam metus levis, hoc ipso, quod sit levis, ab homine constante contemni debet, ac proinde, qui talem metum patitur, jam medium habet, se liberandi à malo, quod per

per contractum subiret. Unde cum per irritationem grave malum inferatur Republicæ, non debuit natura ejusmodi contractus irritare, sed qui metum tantum levem passus est, sibi imputare debet, quod eundem non contempserit.

XXXIV.

Si denique metus injustus non fuerit eo sine incussus, ut contractus extorqueatur, sed metum passus contractum tantum elegerit tanquam medium ad depellendum malum sibi intentatum, res difficultate non caret; equidem, si metum passus pactus sit, vel contraxerit cum tertio, qui illatæ injuriæ nullo modo particeps est, nemo dixerit, pactum, vel contractum, aut ipso facto invalidum, aut ad libitum metum passi rescindibilem esse, cum enim ex unâ parte alter, cum quo pactus sum, vel contraxi, sit innocens, & ex alterâ parte metus non sit causa pacti, aut contractûs, sed mera occasio, nulla apparet ratio, cur tale pactum, vel contractum irritum, aut irritabilem esse dicamus. At quid si ille ipse, cum quo contraxi, metum injustum, non tamen ad extorquendum contractum, incusserit? Hoc casu non conveniunt AA. Quidam enim arbitrantur, contractum indissolubilem, modò metus sit gravis, ipso jure nullum, dissolubilem verò rescissioni obnoxium esse, propter injuriam illatam. Alii autem putant, talem metum nullum contractum aut irritum, aut irritabilem facere, tum quòd hoc casu contractus libero, & spontaneo consensu sit electus, tum quia aliàs metum passus sæpè nullum haberet medium, quo posset malum sibi imminens avertere. Ego cuilibet liberum relinquo, quamnam amplecti velit sententiam. Cæterà conferri possunt. P. Haunold. *supra cit. cap. 2. Controv. 2. per tot. Dn. Gletle de Pact. & contract. cap. ult. §. 1. Dn. P. Francil. Schmier. eod. tract. cap. 1. sect. 7. §. 2.*

XXXV.

Planè quamvis promissio ipso jure nulla, & irrita sit, illa tamen ex post convalescere potest, si promissor, cessante nullitatis causâ, eam ultrò servare velit, modò hanc suam voluntatem signo quodam externo exprimat, solus enim actus internus etiam cum priore actu externo conjunctus ad hoc non sufficit, quia prior actus

externus non potest esse signum actus interni subsequenter; non tamen præcisè verba requiruntur, sed & alia signa externa sufficiunt. Si autem promissio ipso jure valida, pro arbitrio tamen promissoris irritabilis sit, tamdiu valida manet, quamdiu eandem non revocat. Atque ita §. 20. explicandum esse arbitrator.

CAPUT XII.

De Contractibus.

S U M M A R I A.

- I. *Utrum contractus, & pacta jure natura ab invicem differant?*
- II. *Dividuntur contractus in principales, & accessorios, principales in beneficis, & permutatorios, & hi porro in diremptorios, & communicatorios.*
- III. *Contrahens vitia rei sibi nota, nisi per se manifesta sint, alteri significare tenetur.*
- IV. *Neutri ab altero metus injustus inferrè debet.*
- V. *In contractibus permutatoriis non potest plus exigi, quam par est.*
- VI. *Quòd si inter res, quæ commutantur, deprehendatur inæqualitas, illa corrigenda est, tamen si dolus abfuerit.*
- VII. *Quatenus in contractibus beneficis spectetur æqualitas?*
- VIII. *Pretium est vel legale, vel vulgare, quod moralem habet latitudinem.*
- IX. *In communi pretio determinando ratio haberi solet laborum, & expensarum.*
- X. *Item damni emergentis, & peculiaris affectus.*
- XI. *Ut & lucri cessantis.*
- XII. *Potest etiam augeri pretium propter periculum non obtinendi solutionem.*
- XIII. *In emptione, & venditione pretium debet constitui in pecuniâ numeratâ.*
- XIV. *Utrum periculum ante translatum dominium sit venditoris, vel emptoris?*
- XV. *Quisnam potior sit, si res duobus successivè sit vendita?*

XVI.

- XVI. *Possunt à summâ potestate monopoliâ ex justâ causâ permitti.*
- XVII. *Quid si plures mercatores inter se conspirent, ut nullus rem minoris vendat?*
- XVIII. *Quid si quidam vi, aut fraude impediant, ne major copia importetur, ut maneat caritas?*
- XIX. *Quid si aliqui merces certâ speciei in maximâ quantitate vili pretio cœmant, ut postea alii cogantur pretio majori emere?*
- XX. *Utrùm ad locatorem, vel conductorem jure naturâ pertinent sterilitates, & alii casus usum impediētes?*
- XXI. *Si una, eadēque opera pluribus aequè utilis esse possit, à singulis integrâ merces exigi potest.*
- XXII. *Utrùm merces augeri, vel minui possit, si res in gratiam alterius locetur, vel conducatur?*
- XXIII. *Usura lucratória ipso jure naturâ vetita sunt.*
- XXIV. *Utrùm secluso omni alio titulo vi legis humanâ moderatam aliquid ultra sortem principalem in foro interno exigi possit?*
- XXV. *Contractus assicuratiōis non aliter valet, quàm si uterque periculum subesse putet.*
- XXVI. *Ut sponso justâ sit, requiritur, ut utrique parti spes lucrândi affulgeat.*
- XXVII. *Qualēnam partem quisque sociorum ferat in societate negotiatiōis?*
- XXVIII. *Valet pactio, ut aliquis sociorum lucri sit particeps, & immunis damni.*
- XXIX. *De societate navali.*
- XXX. *Jure gentium ratione inæqualitatis, quâ citra dolum contingit, non datur exactio, aut coactio.*

I.

HActenus de promissis in genere, transit jam A. ad contractus in specie, ubi tamen non facile dixeris, utrùm pacta, & contractus jure naturæ ab invicem differant, vel non? Et si differant, in quobam hæc differentiâ consistat? Titius *observ.* 354. ad Puffendorf. *de offic. homin. & civ.* nullam inter hæc agnoscit differentiam. Ex adverso Grot. §. 7. omnes actus aliis utiles, extra merè beneficis, contractuum nomine ait appellari. Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 5. cap. 2. §. 4.* ad pacta in specie refert omnes conventiones

tiones negativas, quibus aliquid non facturos nos, aut non petitu-
ros paciscimur, quod facere, vel petere poteramus: item promissio-
nes de præstandâ operâ non mercenariâ. Vitriar. ad. Grot. *hoc*
cap. Quest. 2. inter pactum, & contractum non unam conatur assi-
gnare differentiam, sed cum saltem quoad effectum ab invicem
non differant, & jure naturæ eandem vim, ac efficaciam habeant,
non putamus, operæ pretium esse, ut huic rei pluribus inhærea-
mus, & relatas opiniones sub examen vocemus.

II.

Dividi possunt contractus in principales, qui per se stant, &
accessorios, qui alteri contractui accedunt, quod pertinet fidejussio;
& contractus pignoratitius. Principales vel sunt benefici, vel per-
mutatorii. Ad beneficos refertur commodatum, mandatum, &
depositum. Permutatorii vel dirimunt partes, vel communionem
adferunt. Illi diremtorii: hi verò communicatorii vocantur. Con-
tractus diremtorii in genere sunt, do, ut des, do, ut facias, facio,
ut des, & facio, ut facias, sub quibus quatuor generibus compre-
henduntur non tantum contractus, quos Jcti Romani innomina-
tos vocant, eò quòd specificum nomen non habeant, sed & illi,
quos vocant nominatos propterea, quòd certum, ac specificum no-
men acceperint, veluti sunt emptio, venditio, locatio, conductio,
emphyteusis, mutuum, aversio periculi, seu assicuratio &c. con-
tractus communicatorius est societas. Latius A. §. 2. & seqq. &
Puffendorf. *cit. cap. 2. num. 8. & seqq.*

III.

In omnibus autem contractibus natura æqualitatem imperat,
quæ consistit partim in actibus, partim in eo, de quo agitur. Actus
vel sunt præcedanei, vel principales. Ad actus præcedaneos per-
tinet, quòd contrahens cum aliquo vitia sibi nota rei, de quâ agi-
tur, eidem significare teneatur, nisi per se essent manifesta, & ultro
in oculos incurrerent. Et quidem si desuper interrogetur, hoc satis
expeditum est; sed etsi non interrogetur, si tamen vitium sit alteri pe-
riculosum, vel res eidem sit inutilis, aut parum utilis ad finem, ad
quem petit, de hoc eum monere tenetur. Illa autem, quæ tenentur
subje-

subjectam per se non contingunt, sed extra rem sunt, & non nisi ex accidenti rem afficiunt, veluti si quis sciat, multas naves in cursu esse, quæ frumentum afferant, quod cæteri omnes ignorant, nemo ex justitiâ tenetur indicare. Videatur præter Grot. §. 9. Dn. P. Melch. Friderich de Emps. & vendit. Part. 5. cap. 1. art. 1.

IV.

Deinde ad actus præcedaneos etiam pertinet, ut in usu quoque voluntatis inter utrumque contrahentem sit æqualitas, adeoque neutri ab altero metus injustus inferri debet ad extorquendum contractum, vel si incussus fuerit, jus nature jubet, ut donatur. *As si 12*, sed de hoc satis superiore cap. dictum est.

V.

In actu principali æqualitas postulat, ut ne in contractibus permutatoriis, plus exigatur, quam par est, adeo, ut si plus fuerit exactum, & ab altero promissum, vel solutum, id ei remittendum, vel restituendum sit: nec enim in dubio donatum censeri potest, quia talis creditur fuisse animus contrahentium, qualem exigit natura contractus. Naturam autem contractuum permutatoriorum hæc est, ut quisque post commutationem tantum habeat, quantum antea habuerat. Grot. §. 1. ut 2. de iust. & j. lib. 2. cap. 1. art. 1. §. 1.

VI.

Æqualitas in eo, de quo agitur, in hoc consistit, ut si inter res, quæ commutantur, deprehendatur inæqualitas, fortè propter vitium rei ignotum, aut quia in pretio fuit erratum, hæc inæqualitas ei resarciatur, qui minus habet, etiamsi neuter habuerit animum alterum decipiendi, sed uterque in bonâ fide fuerit, quia, ut dixi, utrique propositum fuit, ut quilibet tantundem habeat, quantum antea habuit. Cæterum jus Romanum ei, qui citra alterius dolum læsus est, non aliter dat remedium, quam si læsio excedat dimidium justii pretii, si enim ob quamecunque læsionem Prætor adiri potest, nulla tribunalia expediendis litibus sufficerent, interini in foro interno is, qui plus accepit, nihilominus obligatus manet, ut quod plus accepit, læso restituat, & rem ad æqualitatem reducat.

reducatur. Aliud est, si lex civilis non tantum actionem denegat, sed exigente publicâ utilitate vi eminentis domini: etiam jus uni adimat, & in alterum transferat, uti contingit in præscriptione, nam in hoc casu aliquem etiam in foro conscientie securum reddit. Inter eos igitur, qui legibus civilibus subiecti haud sunt, veluti sunt summi Imperantes, jus naturæ valet. Grot. §. 12.

VII.

In contractibus beneficiis hætenus saltem spectatur æqualitas, ut ne quis ex beneficio damnum sentiat, & ideo mandatarius non tantum indementis præstari debet à sumptibus in negotium sibi commissum factis, cum nihil nisi operam, industriam, & fidem gratis promiserit, sed & à damno, in quod ex causâ rei mandatæ incidit. Commodatarius tenetur rem resarcire, si perit, nisi casu fortuito perierit, aut eodem modo apud dominum fuisset peritura. Ex adverso depositarius non tenetur, si res perit, quia præter fidelitatem nihil promisit, nec beneficium accepit, sed dedit, quod non Romanis tantum legibus, sed & æquitati naturali congruit, nam ex dictamine rectæ rationis majorem in custodiendâ re diligentiam adhibere tenetur, qui beneficium accepit, ut est commodatarius, quàm ille, qui dedit, ut est depositarius, inter quos, patet, illos esse medios, quorum neuter alteri beneficium dedit, aut ab altero accepit, ut accidit in contractibus permutatoriis, qui proinde majorem quidem quàm depositarius, minorem autem, quàm commodatarius diligentiam tenentur adhibere; interim ex omissione debitæ diligentie non aliter jure naturæ nascitur obligatio resarcienti damnum inde secutum, quàm si ommissio conjuncta sit cum culpa Theologica, & quidem culpâ debet esse gravis, si damnum sit grave, nam ex culpâ tantum levi, & veniali non nascitur jure naturæ obligatio restituendi damnum grave, ut solide probat. P. Haultold de J. & J. tom. 1. tract. 2. cap. 2. Controv. §. num. 195. & seqq. adde Grot. §. 13.

VIII.

Hæc de contractibus in genere. Progreditur jam A. ad contractus in specie, inter quos principem locum tenet emptio, & vendi-

venditio, vi cuius res cum certo, ac nummario pretio commutatur. Est autem pretium duplex, legale scilicet, & naturale, seu vulgare. Legale est, quod publicâ auctoritate, consideratâ rei qualitate, & aliis circumstantiis, constitutum est, & hoc consistit in indivisibili; naturale verò, seu vulgare, quod ex communi hominum iudicio, & æstimatione confurgit, nam *pretia rerum*, ut Paulus Jctus in l. 63. ff. ad leg. falcid. loquitur, *non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur*, id est, tanti res quælibet æstimatur, quantum pro ea communiter offerri, aut dari solet, seu, ut in l. 33. ff. ad leg. Aquil. explicat, *quanti omnibus valet*, & hoc pretium non consistit in indivisibili, sed moralem habet lætitudinem, ita, ut vel sit summum, seu rigorosum, vel mediocre, seu moderatum, vel infimum, seu pium: quanta autem sit distantia inter pretium summum, & infimum, non potest unâ regulâ definiti, quia ex variis dependet circumstantiis, perinde ut valor rerum, qui quandoque crescit, quandoque decrescit. Sic valor earum rerum, quibus communiter indigemus, propter penuriam crescit, propter abundantiam decrescit. Groc. §. 14. num. 1.

IX.

Deinde in communi pretio determinando ratio haberi solet laborum, & expensarum, quas mercatores faciunt. Dixi I. *laborum*, quia pretio æstimabile est, quod pro bono communi tempus, cogitationes, & curas occupant in mercibus conquirendis, servandis, & distratiendis; & sanè valde inhumanum foret, similique opprimendæ hominum industriz idoneum, ex negotiatione, aut quavis aliâ artis exercitatione, ac solertiâ non plus lucri, alicui vel de concedere, quàm quantum ad parcè, ac duriter tolerandas ipsius necessitates sufficit. Huic etiam referri debent difficultates, longitudo & pericula itinerum, quæ certè nemo gratis in gratiam aliorum subire tenetur. Dixi II. *Expensarum*, & quidem non earum duntaxat habetur ratio, quas mercator in coëmendis mercibus, aut artifex in comparandâ pro artefactis materiâ fecit, sed illas quoque imputare potest, quas in conducendâ famulorum operâ, solvendis vestigalibus, portoriis, &c. facere necessariam habuit. Sumptuum autem extraordinariorum nulla habetur ratio, ac proinde

inde non potest mercator ex eo capite rem ultra constituisse, & ordinarium pretium vendere, quod in comparandis, aut advehendis mercibus damnum aliquod passus sit per naufragium, furcam, incendium &c. aut quia vi tempestatum, morbo, vel inundatione diutius detentus in itinere plures, quam alii sumptus fecit. Multo minus illas expensas emptoribus imputare potest, quas vel lautius, quam decebat, vivendo, vel contra leges prudentiæ mercatoris negotiando suâ culpâ fecit; neque enim ratio æquitatis patitur, ut emptores luant venditorum vel peccatum, vel infortunium. Videantur præter Grot. cit. §. 14. num. 2. Puffendorf. de J. N. & G. lib. 5. cap. 1. §. 10. & Dn. P. Melehor Friderich de Empt. & Vend. Part. 3. cap. 2. art. 1. num. 301. & seqq.

X.

Sunt & quædam accidentia, propter quæ rem supra, vel infra commune pretium vendere, vel emere jure naturæ permittitur. Huc pertinet primò damnum emergens, nam venditor pretium in tantum augere potest, in quantum ex venditione læditur, & emptori tantum de pretio detrahere licet, quantum est damnum, quod ex emptione subit, nam damnum emergens est pretio æstimabile: ergo si ab eo, in cujus gratiam illud patior, compensari potest, etiam compensari debet, aliàs sanè non servaretur æqualitas, & enim ex venditione emergat, morali æstimatione auget valorem rei venditæ, quia perinde est, ac si illa tanti valeret, si autem eveniat ex emptione, auget pretium, ac proinde si non haberetur ratio damni, illo casu venditor, hoc autem emptor læderetur. Ut autem damnum imputari possit, necesse est, ut reversè ex venditione, vel emptione nascatur. Deinde, ut illud subeam in gratiam alterius contrahentis. Denique præmonendus est emptor, vel venditor, quòd propter hoc damnum mihi emergens pretium commune augeatur, vel minuatur, nam forsitan alter, si sciret, venditionem venditori damnosam esse, & damnum sibi ferendum, nollet emere. Ad damnum emergens etiam revocari potest illa jactura, quam facit venditor, dum in gratiam emptoris vendit rem, quam peculiari complectitur affectu, peculiari, inquam, nam propter affectum duntaxat levem, aut si par esset affectus erga pretium

pretium commune rigorosum, plus peti haud potest. Deinde necesse est, ut affectus ille peculiaris iustâ aliquâ ratione nitatur, ob quam res prudenter tanti possit aestimari, & denique emptor scire debet propter peculiarem venditoris affectum pretium rei augeri. Præterea etiam supra, vel infra commune pretium rem vendi, vel emi posse putat. *Grot. cit. §. 14. num. 2.* Si illa in gratiam alterius vendatur, vel ematur, alioquin non vendenda, aut emenda. At hoc non aliter admitti potest, quàm si venditio, quæ sit in gratiam alterius, cum aliquo incommodo, vel molestiâ venditoris conjuncta sit, aut si ei, qui in gratiam alterius emit, aliâ non empturus, res parùm sit utilis. Confer. *Dn. P. Friderich. cit. cap. 2. num. 306. & seqq. & num. 338, & Lels. de J. & J. lib. 2. cap. 31. num. 27. 31. & 32.*

XI.

Secundò huc pertinet lucrum cessans; eadem enim in proposito videtur esse ratio damni emergentis, & lucri cessantis: ergo si propter damnum, quod ex venditione, vel emptione in gratiam alterius factâ nascitur, pretium augeri, vel minui potest etiam propter lucrum cessans augeri, vel minui poterit. Uti autem paulò antè diximus, emptorem, vel venditorem de damno emergente præmonendum esse, ita, & de lucro cessante etis præmonendus. *Dn. P. Friderich. ubi supra num. 311. & seqq.*

XII.

Tertiò augeri potest pretium propter periculum non obtinendæ solutionem; sæpè enim venduntur res fide de pretio habitâ, & datâ emptori solvendi morâ, quæ ratio vendendi frequenter conjuncta est cum periculo perdendi pretium; propter hoc igitur periculum, modò id revera subsit, & non tantùm subsesse fingatur, pretium commune augeri potest, nam exponere se tali periculo omnium judicio est pretio aestimabile: ergo potest pro eo aliquid exigi. Debet tamen venditor emptori indicare, quòd ex hoc titulo plus petat, fortè enim nollit is eo titulo quidquam dare. Laudamus *Dn. P. Friderich. num. 323. & multis seqq.*

XIII.

Debet autem pretium constitui in pecuniâ, aliâs emptio, & venditio non est, sed negotium in alium contractum degenerat, quâvis postea, salvâ manente naturâ contractûs, venditori volenti res alia in solutum dari possit, nam pecuniâ non in hoc durat sensu functionem recipit, quòd unus nummius subire possit vicem nummi alterius ejusdem quantitatis, & qualitatis, quòd etiam in cæteris rebus fungibilibus obtinet, sed in sensu magis generali, quatenus omnium aliarum rerum æstimabilium pretium in se continet, & ita earum vice fungitur. Quemadmodum autem pretia aliarum rerum, quibus indigemus, propter earum raritatem, aut copiam vel crescunt, vel decrescunt, ita etiam valor nummi quamvis eadem constet materiâ, & pondere, mutari potest, ut jam plus, jam minus valeat. Grot. §. 17.

XIV.

Cæterum jam supra diximus, traditione ad translationem domini jure naturæ necessariam haud esse, ac proinde in emptione, & venditione statim ipso contractûs momento etiam citra traditionem dominium in emptorem transferri potest. At quid si non statim translatum sit, cujus periculo res interim erit? an venditoris? an emptoris? Grot. §. 15. *num. 2.* putat, periculum, & omne commodum interim ad venditorem pertinere, secus ac jus Romanum constituit. Sed male; modò certa res in specie, seu, ut Philoſophi loquuntur, in individuo sit vendita, & illa sine culpâ, ac morâ venditoris perierit, naturali enim rationi omnino consentaneum est, ut emptor hoc ipso, quòd is etiam ante translationem domini velit habere commodum, fructus, & alias accessiones rei sibi venditæ, consentiat quoque in incommodum, & periculum. Deinde casuali interitu rei venditæ traditio redditur venditori impossibilis: ergò obligatio, quam habuit, eam tradendi, extincta est. Solutio autem pretii non redditur emptori impossibilis: ergò obligatio solvendi extincta non est, sed manet. Si autem emptor nihilominus pretium solvere tenetur, per se sequitur, periculum ad eum, & non ad venditorem pertinere. Planè si res vendita culpâ vendi-

venditoris; aut post moram ab eo commissam perierit, hoc casu damnum utique venditoris, non emptoris est, modò apud emptorem non æquè fuisset interitura, si enim apud eundem æquè periisset, emptori per culpam, aut moram venditoris in effectu nullum illatum est damnum; in dubio tamen, an eodem modo res apud emptorem periisset, præsumendum erit contra morosum venditorem, tam in foro interno, quàm externo. Confer post Molin. & Lugon. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 4. tract. 10. cap. 1. Controv. 9. num. 39. & seqq.* & Dn. P. Friderich. *supè cit. tract. Part. 5. cap. 3. num. 708. & seqq.* item Hahn ad Wetsenbec. *ad tit. ff. de Pericul. & commod. rei. vendit. num. 1.*

XV.

Quòd si certa res in specie duobus in solidum sit vendita, refert, utrùm in unum sit translatum dominium, vel in neutrum sit translatum. Illo casu potior erit, in quem dominium translatum est, sive is sit emptor primus, sive secundus. Hoc autem casu prima venditio valet, secunda autem nulla, & irrita est, quia postquam aliquis primò se obligavit ad transferendum in eum rei dominium, non potuit is amplius secundo se obligare ad dominium ejusdem rei in eum transferendum, cum nemo se obligare possit ad injuriam alteri inferendam. Grot. *cit. §. 15. num. 2. & passim D. D.*

XVI.

Supereft, ut & quædam de monopoliiis dicamus, quæ à summâ potestate ex justâ quidem causâ permitti possunt, si verò justâ causa desit, injuria fit subditis, quivis enim jure naturæ libertatem habet emendi, à quo vult, &, quod emit, rursus vendendi, quæ sine justâ causâ ipsis adimi, aut restringi non potest. Præterea si summa potestas uni, aut paucis monopolium permittat, curare debet, ne monopoliz vendendo justum excedans pretium, & ideo saltem in mercibus, quæ non ad luxum, aut voluptatem servant, sed communiter Reipublicæ ad politicam vitam necessariz sunt, pretium, quo ejusmodi res vendendæ sunt, determinari solet; aliàs periculum foret, ne vendant pretio iniquo, si determinatio arbitrio monopoliarum relinqueretur, unde Respublica

blica magnum pateretur damnum, quod Princeps vi officii sui tenetur impedire. *Lefs. de J. & J. lib. 2. cap. 21. Dubit. 21. num. 148.*

XVII.

Accidit haud rarò, ut plures mercatores inter se conspirent, ut nullus eorum minoris vendat, quo casu interest, utrum excedant pretium vulgare summum, vel non. Si excedant peccant contra justitiam, & ad restitutionem tenentur, quia pretia rerum non dependent ex libidine mercatorum, sed vel ex superioris determinatione, vel ex communi estimatione citra talem conspirationem, spectatâ copiâ, aut raritate mercium, item emptorum, vel venditorum, & cœteris circumstantiis. Si verò non excedant pretium vulgare rigorosum, non peccant quidem contra justitiam, peccant tamen contra charitatem. Planè, si quidam alios minis, aut fraude impediant, ne minoris vendant, hoc casu illi etiam contra justitiam peccarent, ac proinde damnum emptoribus illatum tenerentur reparare; uti enim quivis jus rigorosum habet, ne testator vi, aut dolo impediatur, quò minùs ei legatum in testamento relinquat, ita etiam quivis jus rigorosum habet, ne alius vi, aut dolo impediatur, quò minùs ei rem minoris vendat. *Lefs. ubi suprâ. num. 145. & seqq.*

XVIII.

Idem dicendum est, si quidam vi, aut fraude impediunt, ne major copia importetur, ut maneat caritas in Republica; tales enim injuriam inferunt tum Reipublicæ, quæ jus habet, ne invectionio mercium hoc modo impediatur, tum aliis mercatoribus, quos à probabili lucro impediunt, tum denique emptoribus, qui propterea majori pretio rem emere coguntur. Si verò sine vi, aut fraude invectionem mercium impediunt, veluti si rogati ab exteris mercatoribus, num itinera sint tuta, & secura, bonâ fide dixerint, esse propter hostiles excursionem periculosa, & ideo exteri ab importandis mercibus absterrentur, hoc casu eos nequidem contra charitatem peccare existimo. *Confer. Lefs. num. 153.*

XIX.

XIX.

Sæpè etiam contingit, ut unus, vel pauci merces alicujus certæ speciei in maximâ quantitate pretio vilitunc currente coëmant, ut postea cogantur alii emere pretio majore ob defectum mercis ab aliis comparabilis, estne hoc licitum, vel illicitum? Sensus autem quæstionis non est, utrum hoc casu peccetur contra charitatem, sed utrum peccetur contra justitiam? P. Haunold. *supra cit. tract. 10. cap. 1. contr. 26. num. 278.* putat, non peccari contra justitiam, eo quod tales utantur jure in coëmendo, & vendendo omnibus communi, addit tamen hanc notabilem limitationem, modò postea vendendo non excedat pretium rigorosum, quod fuerat eo tempore, quo hæc merces coëmunt. At si actio, ex qua provenit e. g. caritas annonæ, non est contra justitiam, cur non possunt vendere eo pretio, quod suppositâ caritate justum est? Utrique ante exortam caritatem non tenebantur ex justitiâ vendere, quia ad hoc pacto se non obligârunt, nec cives habuerunt jus rigorosum ad emendum, nisi ipsis vendere volentibus; ergo nec coëmendo, nec nolendo vendere peccârunt contra justitiam. Sed hoc Theologis discutiendum relinquimus. Et hæc dicta sunt ad §. 16.

XX.

Emptioni & venditioni proxima est locatio, & conductio, in cujus usus rei, vel operæ personæ pro certâ mercede conceduntur. In locatione rerum spectato jure naturæ sterilitates, & alii casus, qui usum impediunt, damno sunt conductoris, non locatoris, qui enim rem alteri locat, eidem quasi vendit facultatem utendi: ergo si eandem tradiderit, non possunt non tales casus ad conductorem quasi emptorem pertinere. Spectato igitur jure naturæ non tenetur locator ob sterilitatem, vel similes casus pensionem remittere, si spei fructuum, æstimato simul periculo probabili futuræ sterilitatis pensio sit proportionata. Grot. §. 18. Hahn ad Wesenbec. *ad tit. ff. locat. conduct. num. 16.* P. Haunold. *cit. tract. 10. cap. 1. num. 492.*

XXI.

XXI.

In locatione operarum si una, eadēque opera pluribus æquē utilis esse possit, ut itineris susceptio, permissum est, eandem singulis in solidum locare, & à singulis illam mercedem exigere, quam ab uno exigeret; si enim singuli ex operā eandem utilitatem habent, quam haberent, si uni soli fuisset locata, etiā eadem merces exigi potest, quæ exigi posset, si uni soli fuisset locata. Atqui singuli eandem utilitatem habent, hoc ipso, quòd ponatur, operam pluribus æquē esse utilem: ergo &c. ac proinde, quòd opera uni locata alteri quoque profuit, merè per accidens est. Certè si proprii negotii causā aliquòd ire velim, omnes fatentur, me posse ab alio, qui me eò vult mittere, tantum pacisci, quantum pacisci possem, si proprii negotii causā iturus non fuisset: ergo idem dicendum est de eo, qui ex pacto cum quodam inuito aliò ire debet. *Lefs. lib. 2. cap. 24. Dubis. 5. num. 28. Grot. §. 19.*

XXII.

Si res, aut opera in gratiam alterius locetur, vel conducatur, aliàs non locanda, aut conducenda, putat Grot. *cit. §. mercedem augeri, vel minui posse.* At hæc non aliter admitti potest, quàm si, ut supra de ejusmodi emptione, & venditione dixi, locatio, & conductio cum aliquo incommodo conjuncta, vel res, aut opera conducta conductori parùm utilis sit.

XXIII.

Progreditur jam A. ad mutuum, ubi omnes Catholici uno ore docent, usuras lucratorias non tantùm jure Divino, sed & jure naturæ veritas esse; si enim ultra sortem principalem aliquid exigi posset, tunc ex eo capite posset exigi, quòd mutuans privet se jure utendi, & illud transferat in mutuatarium. Atqui ex hoc capite nihil ultra sortem principalem exigere potest, quia jus utendi rebus fungibilibus non distinguitur ab earum dominio, ac proinde si propter translatum dominium nihil ultra sortem principalem exigi potest, nec aliquid exigi potest propter translatum jus utendi. Aliud est in rebus non fungibilibus, quarum usus non consistit in abusu; licet

licet enim commodatum æquè debeat esse gratuitum, ac mutuum, usus tamen rerum non fungibilium separabilis est à dominio, adeoque si rerum non fungibilium usus pro certâ mercede concedatur, id injustum non est, sed contractus tantum in aliam speciem transit, si enim usus gratis concedatur, commodatum est. Si verò pro certâ mercede, vocatur locatio, & conductio, utroque tamen casu dominium manet penes concedentem. Hoc argumentum infringere conatur Grot. §. 20. ex eo capite, quòd etiam quasi usufructus consistat in rebus ipso jure consumptibilibus, & tamen sit jus pretio æstimabile, cum certum sit, quòd si quasi usufructuarius hoc suum jus proprietario cedat, is eo nomine pecuniam exigere possit. Rectè, at quid hoc ad rem? non enim dicimus, jus absumendi rem mutuo datam non esse aliquid pretio æstimabile, sed tantum non posse æstimari ultra id, quod datum est.

XXIV.

Usuræ autem moratoriz, & compensatoriz omni jure justæ, & licitæ sunt, velut communis tenet Theologorum, & Canonistarum sententia. Controversum tantum est, utrum secluso omni alio titulo, vi consuetudinis, vel legis humanæ moderatum aliquid, veluti in nostro Imperio, V. pro C. ultra sortem principalem in foro interno exigere licitum sit? Negant plerique, affirmant ex adverso P. Hainold. de J. & J. Tom. 3, tract. 9. cap. 3. Controv. 10. num. 421. & seqq. Dn. Gletle in assert. jurid. assert. 54. Clariss. Dn. P. Vit. Pichler ad tit. Jur. Can. de Usur. num. 8. & seqq. quorum sententiam ad tranquillandas multorum conscientias omninò amplectendam esse arbitror; potest enim legislator humanus vi alti, & eminentis domini de bonis subditorum disponere, prout exigit salus, & felicitas Reipublicæ: ergo si exigat, ut moderatum aliquid ultra sortem principalem exigi possit, potest legislator humanus id permittere. Atqui salus, & felicitas Reipublicæ hoc exigit, tum ut litibus, & controversiis, quæ alias super damno emergente, lucro cessante, vel periculo amittendi sortem nascerentur, via præcludatur, tum ut subditis media suppeditentur declinandi mala imminencia, quæ sæpè aliqui declinare non possent: ergo &c. Certè si jus naturæ prohibitivum respiciat talem materiam, quæ pender à voluntate humanâ,

humana, potest illa ita immutari, ut, quæ antea erat prohibita, jam non amplius sit prohibita: atqui in proposito jus naturæ prohibitionum respicit talem materiam, quæ pendet à voluntate legislatoris humani; ergo potest ab eo ita immutari, ut non amplius sit prohibita. Uti ergo statuerè potuit, ut rem alienam longo tempore possessam necesse non sit, priori domino restituere, ita etiam statuere potest, ut ultra fortè principalem aliquid exigere liceat, quia res usuris obnoxia non minus pendet ab eminenti legislatoris Civilis dominio, quàm res usucapioni subiecta. Ad contraria solidè responderet Dn. P. Pichler. *num. 11.* quo lectorem remitto.

XXV.

Sequitur contractus avertendi periculi, quem affecturionem vocant. Hic contractus non aliter valet, quàm si uterque contractuentium periculum subesse putet, licet revera non amplius subsit, si enim unus rem jam periisse, vel jam salvam eò, quò destinabatur, pervenisse sciat, contractus nullus, & irritus est; qui enim scit, nullum amplius subesse periculum, subesse tamen simulat, vel qui scit, rem jam periisse, decipit alterum, qui putat, rem esse dubiam, & periculosam. Unde qui scit, non amplius tantum subesse periculum, quantum subesse communiter æstimatur. v. g. qui ex litteris amici cognovit, piratas eo tempore aliò excurrissè, non potest pro periculo communiter existimato totum pretium exigere, sed eatenus duntaxat, quatenus adhuc ex tempestatibus timendum est, sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet minus ad minus. Nec adversatur, quod is, qui privatâ scientiâ scit, paulò post futuram abundantiam frumenti, nihilominus frumentum eo pretio vendere possit, quo communiter venditur ab aliis; nam in venditione frumenti non mensuratur pretium ex æstimatione periculi de futurâ abundantia frumenti, nec hoc periculum in pactum deducitur, sed ab hoc præscinditur. At in proposito damnum deducitur in contractum, quatenus incertum est. Hinc universaliter verum non est, quod Grot. *in fm. §. 23.* asserit, periculi hujus pretium ex communi æstimatione petendum esse. Confer. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 4. tract. 10. cap. 12. Contror. 4. num. 1096. & seqq.*

XXVI.

XXVI.

Cum affecuratione quandam affinitatem habet sponsio, seu contractus, quo duo de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes aliquid ponunt, vel promittunt eâ lege, ut fiat ejus, qui veritatem fuerit affecutus; ut enim talis sponsio justa sit, requiritur, ut utriusque parti spes lucrândi affulgeat, aliâs non servaretur æqualitas, quæ in omnibus contractibus utrinque onerosis servari debet, ac proinde si unus de eventu, vel veritate certus foret, sponsio non valeret. At quid, si is, qui certus est, alteri certitudinem suam contestaretur, asserendo, se ob certitudinem non posse spondere, poteritne altero nihilominus pertinaciter insistente spondere, & præmium exigere, vel retinere? Puto interesse, utrum alter ita sit comparatus, ut malit summam sponsione expressam perdere, quàm notam incurrere temeritatis, quod plerumque præsumi potest, quia plerique homines ingenui ita constituti sunt, ut malint sufferre modicam jacturam patrimonii, quàm pati confusionem aliquam; vel utrum non ita sit comparatus. Illo casu is, qui de veritate certus est, proemium exigere, vel solum retinere potest. Hoc autem casu non potest, quia per contestationem unius, & pertinaciam alterius non tollitur inæqualitas, ac per consequens neque sponsio efficitur justa. Confer. P. Haunold. *ubi supra controu. 2. num. 1287. & seqq.*

XXVII.

Tandem A. in hoc cap. agit de societate negotiatoriâ. Ubi interest, utrum utrinque conferantur pecuniæ, vel utrinque operæ, vel ex unâ parte pecunia, ex alterâ operæ. Si utrinque conferantur pecuniæ, vel utrinque operæ, siquidem æquales sint, etiam æquales oportet esse partes in lucro, & damno: si verò inæquales, quisque sociorum pro ratâ ejus, quod contulit, partem feret. Quòd si ex unâ parte conferatur pecunia, ex alterâ verò opera, tunc interest, utrum opera tam pretiosa sit, ut ipsi dominio pecuniæ æquivalcat, vel utrum non sit tam pretiosa, ut ipsi dominio, sed tantùm usui pecuniæ æquivalcat. Illo casu pecunia sit communis, adeoque cum eo, qui operam contulit, finito contractu dividi de-

bet. Hoc autem casu non fit communis, sed finito contractu ille, qui eandem contulit, totam recipit; nam hoc casu comparatur cum operâ non fors, sed periculum amittendæ sortis, & lucrum, quod probabiliter ex eâ sperare poterat. Illo autem casu pecunia, & opera in unam velut massam coalescunt. Cæterùm quod de operâ diximus, idem & de labore, ac periculo navigationis, & similibus intelligi debet. *Lefs. de J. & J. cap. 25. Dubit. 2. num. 9. & seqq. Grot. §. 24. num. 1. & 2. Dn. Gletle ex 3. part. ff. cap. 16. num. 13. & seqq.*

XXVIII.

Quamvis autem contra naturam societatis sit, ut quis damnum sentiat sine lucro, adeoque talis pactio non valeat, valet tamen conventio, ut aliquis lucri sit particeps, immunis damni, quo casu contractus erit mixtus ex societate, & ex contractu averfi periculi, ut autem servetur æqualitas, requiritur, ut, qui damnum in se recepit, tantò plus lucri ferat, quàm alioquin laturus fuisset. In societate univerforum bonorum non consideratur id, quod uni, aut alteri obvenit, sed quod probabiliter sperari poterat, ac proinde si spes ex utraque parte fuit æqualis, etiam æquales ferent partes, licet uni fortè plus, quàm alteri obvenerit. *Grot. cit. §. 24. num. 3.*

XXIX.

In societate navali, quam admiralitatem vocant, communis utilitas consistit in defensione adversus piratas, & hostes, & interdum etiam in præda. Ut autem constet, quam quisque partem ferat, & lucri ex prædâ, & damni, si quod evenerit, quò & vulneratorum impendia pertinent, ideo æstimari solent & naves, & quæ in navi sunt, & ex his una summa confici, quam quisque jam partem in eâ summâ habet, pro ratâ ejus etiam lucrum, & damnum fert. *Grot. §. 25.*

XXX.

Planè quamvis jure naturæ omnis inæqualitas, quæ in contractibus utrinque onerosis intervenit, ad æqualitatem reducenda, & id, quod alter minus habet, eidem refarciendum sit, jure tamen Gentium

gentium propter illam inæqualitatem rerum, quæ citra dolum contingit exactio, aut coactio non datur, ut hac ratione infinitæ, & ob incerta rerum pretia inter eos, qui communem judicem non habent, inexplicabiles controversiæ præcidantur, quæ sanè vitari non possent, si ob ejusmodi inæqualitatem à pactis discedere liceret. Et ita intelligi debent leges civiles, quæ dicunt, in pretio emptionis & venditionis *naturaliter* concessum esse contrahentibus se circumvenire, sensus enim est, recepti passim moris esse, quòd, etsi aliquis rem ultra justum pretium emat, propter talem tamen læsionem, nisi dimidium excedat, nulla in foro detur actio, sed toleretur, salvâ interim manente obligatione in conscientiâ excessum restituendi, vel id, quod justo pretio deest, supplendi. Grot. §. ult.

CAPUT XIII.

De Jurejurando.

SUMMARI A.

- I. *Definitur, & dividitur jusjurandum.*
- II. *Qui animo simulato jurat, non tenetur ex vi juramenti.*
- III. *Qui serium animum jurandi habet, obligatur ex juramento, licet non habeat animum se obligandi.*
- IV. *Illud tantum juratò promitti potest, quod juranti est possibile,*
- V. *Et licitum.*
- VI. *Quid si id, quod juratò promittitur, non quidem illicitum sit, majus tamen bonum morale impediat?*
- VII. *An, & quatenus per creaturas jurari possit?*
- VIII. *Utrum juramentum ab idololatra per falsos deos præstitum obliget?*
- IX. *Qualis ex juramento nascatur obligatio?*
- X. *Etiam juramentum metu extortum, aut dolo obtentum obligatorium est.*
- XI. *Utrum is, qui metu gravi injusto coactus, aliquid promisit, momentaneâ solutione defungi possit?*

XII.

- XII. *Utrum id, quod contra juramentum fit, illicitum tantum sit, an vero etiam irritum?*
- XIII. *Quamvis obligatio Religionis in heredes non transeat, si tamen juramentum reale sit, heredes illud exequi tenentur.*
- XIV. *In juratis mutuis promissionibus, si unus fidem non servet, nec alter servare tenetur.*
- XV. *Si juramentum factum sit in alicujus hominis utilitatem, potest illud ab eo remitti.*
- XVI. *Expirat obligatio Religionis, si qualitas, sub qua juramentum praestitum est, cesset.*
- XVII. *Utrum, & quomodo potestas secularis juramentum relaxare possit.*
- XVIII. *Quinam juramenta possint irritare?*
- XIX. *Affinis juratis promissionibus sunt illa, qua fiunt sub fide Regia, vel Principali.*

I.

Maximam vim pollicitationes, promissa, & contractus roborandi apud omnes populos, & ab omni ævo habuit jusjurandum; *nullum vinculum*, inquit Cicer. *de offic. lib. 3. ad adstringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt.* Potest autem jusjurandum defini, quòd sit invocatio divini nominis in testimonium veritatis. Aliud est promissorium, aliud assertorium. Promissorium est, quo futurum aliquid promittitur. Assertorium, quo quis aliquid esse, vel non esse, asseverat. Promissorium porro vel est promissorium in specie, vel confirmatorium, quod actum aliquem separatim præsupponit, & ad illum confirmandum interponitur. Nobis in proposito tantum de juramento promissorio non assertorio sermo erit, poterunt tamen quædam etiam ad assertorium applicari.

II.

Jurare omni jure licitum, & permissum esse, certa, & indubitata est omnium orthodoxorum sententia, modo, ut *Jeremi. cap. 4. vers. 2.* dicitur, *juretur in justitia, in judicio, & in veritate.* Potest autem jure naturæ jurare omnis, qui usum rationis habet, ut tamen jurare intelligatur, necesse est, ut etiam animum jurandi habeat. Unde qui

qui formulam juramenti tantum legit, aut aliis prælegit, non jurat. Sed nec ille jurat, qui animo deliberato quidem, simulato, tamen profert verba jurantia, quamvis contra veracitatem peccet, & si alteri hoc modo damnum intulerit, illud refarcire teneatur, nisi fortè per injuriam juramentum fuisset extortum. *Lefs. de J. & J. lib. 2. cap. 42. Dubit. 8. num. 36. P. Haunold. Tom. 5. tract. 4. cap. 6. controuv. 3. §. 5. num. 771.* Dissentit Grot. §. 3. qui putat, eum, qui animo simulato jurat, ex vi juramenti obligatum esse, nisi sciat, aut probabiliter credat, ab eo, cum quo negotium est, verba aliter accipi. Sed malè; quamvis enim verba jurantia animo deliberato fuerint prolata, non tamen fuerunt prolata animo jurandi, & Deum in testem invocandi, sed animo alterum decipiendi: ergo non potest proferens ex vi juramenti esse obligatus, cum essentia juramenti in invocatione divini nominis consistat, quæ in proposito deficit.

II.

Aliud dicendum est de eo, qui serium quidem animum habet jurandi, non autem animum habet se obligandi, qui utique ex juramento obligatur, cum obligatio effectus sit necessarius juramenti promissorii, ac proinde ab eo inseparabilis. Certè nemo potest habere animum contrahendi, & tamen nolle ex contractu obligari: ergo etiam nemo potest habere animum jurandi, & tamen nolle ex juramento obligari. Item nemo potest velle dare damnum, & tamen nolle ex damno dato obligari: ergo nec potest aliquis habere animum jurandi, & tamen nolle ex juramento obligari, cum obligatio religionis non minùs, ac obligatio justitiæ ex ipso actu, & non ex intentione jurantis dependeat. Ne igitur talis Deum in testem falsi adduxisse videatur, omnino exequi tenetur, quod se facturum juravit. *Lefs. cit. Dubit. 8. num. 38. P. Haunold. ubi supra n. 774. & seqq. Grot. §. 2. in fin.*

IV.

Materia juramenti promissorii est id, quod jurato promittitur, Potest autem illud demum jurato promitti, quod promittenti est possibile, nam ad impossibile nemo se obligare potest. Quòd si aliquid

aliquid tantum pro tempore, aut ex suppositione impossibile sit, obligatio interim erit in suspensio, ita, ut is, qui ex suppositione juravit, operam, quam potest, dare teneatur, ut quod juravit, possibile reddat, veluti, si quis juraverit, se pacem facturum esse cum hoste, debet is operam dare, ut alter velit cum ipso pacem facere, & ita ipsi possibile fiat, quod juravit. Grot. §. 8. & 9.

V.

Deinde illud tantum juratio promitti potest, quod juranti est licitum, promissio jurata de re illicita nullas habet vires, cum juramentum non possit esse vinculum iniquitatis, & licet res, quae tempore praestiti juramenti erat illicita, postea facta sit licita, juramentum tamen nullum, & irritum manet, cum id, quod nullum est, non possit tractu temporis convalescere, nisi causa nova accedat. Grot. §. 6.

VI.

At quid si res, quae promittitur, non quidem illicita sit, majus tamen bonum morale impediatur? etiam hoc casu juramentum nullum esse, putat Grot. §. 7. eò quod profectum in bono Deo debeamus, ita, ut ejus libertatem eripere nobis ipsis non valeamus. Sed hoc non aliter verum est, quam si juramentum Deo sit factum; si autem homini factum sit, validum est juramentum, tametsi majus bonum morale impediatur, quia ex promissione jurata alteri jus est acquisitum, quod ipsi invito auferri haud potest. P. Haunold. cit. cap. 6. num. 812. Clariss. Dn. P. Schmalzgrueber ad tit. Jur. jur. de Jurjur. num. 74.

VII.

Forma jurisjurandi consistit in invocatione Dei in testem; per creaturas quae tales, seu praecise secundum se consideratas jurari haud potest, vel enim non cognoscunt, quid dicamus, ac proinde testes esse non possent, vel licet cognoscant, non sunt tamen prima veritas. Dicitur quae tales; si enim creaturae considerentur cum respectu ad Deum, etiam per creaturas v. g. per caelum, & terram jurari potest, quia tunc in creaturis ipse Deus in testem invocatur,

atur, & ita intelligi debet *cap. 26. X. hoc tit.* ubi Pontifex juramenta per creaturas præstita observari jubet. *Lels. cit. cap. 42. Dubit. 2. num. 10.* adde Grot. §. 10. & 11.

VIII.

Dubium est, utrum juramentum per falsos Deos præstitum obligatorium sit; ita ut, si jurans fallum juraverit, vel promissa non servaverit, is pro perjuro sit habendus? veluti si ille, qui Jovem Deum esse putat, per Jovem juraverit, qui enim scit, Jovem nihil esse, ille non jurat, perinde enim est, ac si per chimeram juraret. Afirmat Grot. §. 12. & rectè; talis enim intentione primariâ vult jurare per verum Deum, intentione autem secundariâ tantum vult jurare per Jovem, quia credit Jovem esse verum Deum, adeoque jam vult verum Deum invocare in testem. *Lels. cit. cap. Dubit. 1. num. 6.*

IX.

Effectus juratez promissionis consistit in obligatione. Est autem promissio vel homini facta, vel soli Deo. Ex promissione homini factâ præter obligationem religionis etiam nascitur obligatio justitiæ, nisi promissio ex parte ejus, cui facta est, turpitudinem in ipsâ re juratâ includat, veluti si usuræ merè lucratoriz juramento promissæ sint, tunc enim nascitur quidem obligatio religionis, non autem justitiæ, quia exigere usuras turpe est, non autem exactis solvere. *cap. debitores 6. X. hoc tit.* Ex promissione autem soli Deo factâ non nisi obligatio religionis nasci potest, vi cujus is, qui juravit, tantum, quantum in ipso est, efficere tenetur, ne Deum in testem alicujus falsi adduxerit, etiamsi ejusmodi promissio Deo factâ utilitatem hominum respiciat, veluti si quis Deo juratò promiserit, quòd centum florenos in pauperes elargiri velit, quia promissor ita promittendo noluit, pauperibus adversus se jus tribuere. Grot. §. 14.

X.

Producit autem juramentum promissorium obligationem religionis non tantum, si spontè sit præstitum, sed etiam si metu gravi iniuste sit extortum, aut dolo obtentum, modò dolo non

lit substantialis, talis enim si sit, juratam promissionem ipso jure nullam, & irritam reddit, quia tollit consensum. Hoc tamen interest, quòd obligatio, quæ ex juramento promissorie spontè præstito nata est, non possit invito promissario, nisi causa alia subsit, relaxari, quæ autem nata est ex juramento, quod vi injustâ extortum, aut dolo obtentum est, ex hac solâ causâ relaxari potest, quòd jurans ad promittendum metu gravi injusto, aut dolo fuerit inductus. *cap. 8. X. hoc tit.*

XI.

Dubium est, utrùm is, qui metu gravi injusto coactus v. g. prædoni C. promissit, momentaneâ solutione defungi possit? Negat Grot. §. 15. num. 3. eò, quòd verba juramenti debeant intelligi cum effectu. Affirmat ex adverso Less. *sapè cit. cap. 42. Dubis. 6. num. 27.* cujus sententiam probabiliorē esse arbitror; aliud enim est solvere, aliud solutum non repetere: ergo qui juratò promissit solvere, non hoc ipso statim censeri potest promississe, quòd solutum nolit repetere. Certè ipse A. §. 5. fatetur, quòd ultra receptum loquendi morem non sit extendenda juramenti significatio, extenderetur autem ultra communem loquendi morem, si in proposito solutum non posset repeti: ergo &c. Eodem sanè modo Pontifex *in cap. 4. X. de his; quæ vi, metusve causâ &c.* interpretatus est juramentum cujusdam clerici, qui ex metu gravi juratò promissit, renunciare suo beneficio Ecclesiastico, ait enim, eum non obstante juramento beneficium, cui renunciavit, repetere posse, quia vi juramenti non ad non repetendum, sed tantùm ad renunciandum tenebatur. Non adversatur, quòd verba juramenti cum effectu sint intelligenda, tametsi enim solutum in proposito repeti possit, verba tamen suum habent effectum, quia per solutionem nummi transferuntur in prædonem.

XII.

Dubium quoque est, utrùm id, quod contra juramentum sit, illicitum tantùm sit, an verò etiam irritum? Puto interesse, utrùm per juramentum promissorium jus in alterum translatum sit, vel non. Si nullum jus translatum sit, veluti si quis juraverit, se nolle testamentum suum amplius revocare; aut mutare, actus contra juramentum factus valet; qui enim jurat, se testam-
mentum

mentum nolle ampliùs revocare, aut mutare, potestatem de rebus suis disponendi non abdicat, sed retinet, cum hæc potestas fundetur in dominio, quod vivente testatore in hæredem institutum non transit: ergo non obstante juramento validè de bonis suis aliter disponere potest. Si autem jus in alterum translatum sit, porro refert, utrum idem jus postea in alium transferre tenter, vel non. Si idem, actus contra juramentum factus est nullus, & irritus, quia quod jam in alterum transtuli, non possum ampliùs in alium transferre. Sic qui sponsalia jurata contraxit cum unâ, non potest ampliùs sponsalia contrahere cum aliâ, etsi contrahat, posteriora sponsalia sunt ipso jure nulla, quia idem jus in secundam transferre tentat, quod jam transtulit in primam. Si verò non idem, sed aliud jus postea in alterum transferre velit, actus contra juramentum factus illicitus quidem est, non autem invalidus. Sic licet sponsalia jurata contraxerim cum unâ, si tamen postea matrimonium contraham cum aliâ, matrimonium tamen valet, quia per contractum matrimonialem, non idem jus transfero, quod transtuli per sponsalia, nam per sponsalia tantùm transtuli in primam jus ad rem, per contractum autem matrimonialem in secundam transfero jus in re, seu dominium in corpus meum in ordine ad generationem prolis. Aliter distinguit A. §. 19. qui putat interesse, utrum sola fides sit obstricta, vel ipsa facultas ad actum abdicata. Illo casu ait, actum contra juramentum factum esse validum: hoc autem casu esse invalidum. At hæc distinctio difficultatem non tollit; quæro enim, cur si quis juraverit, quòd testamentum suum nolit ampliùs revocare, aut mutare, actus contra juramentum factus valeat, & non etiam valeant sponsalia, quæ contra fidem alteri juratò datam contracta sunt? Neuter sanè, saltem verbis, abdicat facultatem ad actum contrarium, sed uterque solam obstringit fidem. Si dicat posteriorem ipso facto abdicare facultatem, non autem priorem, quæro ulteriùs, cur non etiam prior ipso facto abdicet facultatem? Item cur posterior ipso facto non simul abdicet facultatem contrahendi matrimonium cum aliâ? Licet igitur hæc distinctio primo intuitu alicui arridere possit, rem tamen non conficit, ac proinde nostris potiùs distinctionibus insistendum esse arbitror.

XIII.

Tamenſi autem obligatio juſtitiz ex juramento promiſſorio nata in hæredes tranſitoria ſit, obligatio tamen religionis in hæredes jurantis haud tranſit, cum ex virtute religionis non niſi ille obligari poſſit, qui Deum in teſtem invocavit. Quid ergo, *inquis*, ſi ex juramento ſola naſcatur obligatio religionis, eò quòd jurata promiſſio ſoli Deo ſit facta, anne hoc caſu hæredes non tenentur juramentum exequi, ſi defunctus, dum viveret, id non ſit executus? R. intereſſe, utrum juramentum ſit perſonale, vel reale. Si perſonale, hæredes non tenentur. Si verò ſit reale, veluti ſi defunctus Deo juratò promiſerit, quod C. in pauperes elargiri velit, tenentur hæredes juramentum exequi, non quidem ex obligatione religionis, quæ, ut dixi, in hæredes non tranſit, ſed ex obligatione juſtitiz, quam adeundo hæreditatem contrahunt, juramentum enim reale bona jurantis afficit, qui ergo bona agnoſcit, etiam onera bonis inherencia agnoſcere debet, & ita explicandus eſt §. 17.

XIV.

Contraria juramenti promiſſorii ſunt modi, quibus obligatio ex eo nata ruruſus tollitur. Tollitur autem primò, ſi fides utrinque juratò data ab uno violetur, modò promiſſa mutuam inter ſe habeant reſpectum, ita ut jurata promiſſio unius juratæ promiſſioni alterius per modum conditionis inſit, velut accidit in fœderibus, & pactioibus paciſ; ſi enim unus fœdus, aut pacem perfidè rupe- rit, neque alter eidem ampliùs ſtare tenetur. Si autem promiſſa diverſi generis ſint, nec ullum ad ſe invicem reſpectum habeant, non tollitur obligatio ex juramento nata tamenſi alter ſuum juramentum non ſervet. Græc. §. 16.

XV.

Tollitur ſecundò remiſſione facta ab eo, in cujus utilitatem juramentum præſtitum eſt, omni enim juratæ promiſſioni in eſt conditio, niſi alter, in cujus utilitatem juramentum factum eſt, jure ſuo cedere velit, & hoc non eo duntaxat caſu procedit, quo alteri
ex

ex juramento jus quæsitum est, sed etiamsi nullum jus sit quæsitum, veluti si quis Deo promiserit, quòd Titia pauperi puellæ pro dote C. dare velit, si Titia hoc juramentum in suam utilitatem Deo præstitum remittat, tollitur obligatio religionis ex juramento nata, quia Deus non vult invitæ obtrudere beneficium. Grot. §. 18.

XVI.

Tollitur tertio, si qualitas, sub qua juramentum exactum, vel præstitum est, cesset. Si juramentum militare non amplius stringit jurantem, postquam is miles esse desit. Sic etiam, qui alicui ratione dignitatis, vel officii obedientiam, & fidelitatem promisit, hoc juramento respectu ejus, cui juravit, non amplius tenetur, si is officium resignaverit, vel ab eo fuerit remotus, retinet tamen juramentum vires suas respectu successoris, ad quem dignitas, & officium transit. Grot. *cit.* §. 18. Dn. P. Schmalzgrueber *ad tit. de Jurejur. n. 80.*

XVII.

Quarto tollitur obligatio juramenti, si superior juramentum relaxet; quamvis autem potestas secularis non possit directe juramenta subditorum relaxare, cum juramenti religio sit res spiritualis, potest tamen indirectè, vel tollendo ab eo, cui juratum est, jus ex juramento quæsitum; vel si ei nullum jus quæsitum sit, vetando, ne quid ex tali juramento accipiat, idque vel in pœnam, vel ob publicam utilitatem ex vi eminentis dominii. Et hoc sensu relaxat Camera juramenta iniquè extorta ad effectum agendi. Quin & antecederet Legislator Civilis suum subditum inhabilem reddere potest ad acceptandam juratam promissionem, quo casu nequidem obligatio ex juramento nasci potest. Grot. §. 20. *num. 3.* adde Lels. *sapius cit. cap. 42. Dubit. 12. num. 56.*

XVIII.

Quinto tollitur juramentum ejusdem irritatione, quæ confundi non debet cum relaxatione; nam irritatio fit vi potestatis dominativæ, vel quasi, puta, patris, maritalis, vel dominicæ, relaxationem, si strictè sumatur, non fit vi potestatis dominativæ, sed

sed superioritatis; seu jurisdictionis. Si ergo filius, vel filia, aut uxor in præjudicium patris, vel mariti alteri juratò aliquid promiserit, potest pater, vel maritus hoc juramentum irritare, & vetare, ne promissum præstetur; cum enim nemo in præjudicium alterius, eo invito, se obligare queat, ejusmodi juramenta hanc conditionem imbibitam habent, si pater, vel maritus approbaverit, aut ratum habuerit. *Grot. cit. §. 20. num. 1. & 2. P. Haunold. supra cit. cap. 6. num. 886. & seqq.* Plura qui desiderat, adeat Theologos, & Canonistas; *ad tit. de Jurejur.*

XIX.

Affines juratis promissionibus sunt illæ, quæ fiunt sub fide Regiâ, vel Principali, quas qui violat, æquè detestabilis habetur ac si pejerasset, & meritò; quantò enim Reges, & Principes supra cæteros eminent, & tanquam Dei in terris Vicarii propius ad divinam accedunt Majestatem, tantò turpior in ipsis est datæ fidei violatio. Auro digna vox est Caroli V. Imperatoris, fidem rerum promissarum, etsi toto mundo exularet, tamen apud Imperatorem debere consistere, quam etiam omnes Ejus in Imperio successores religiosissimè semper servârunt. At non item alii, qui ut vel ambitioni suæ, vel inveterato, & quasi hæreditario odio satisfaciant, pacem perfidè ruperunt, non aliâ pacis ruptæ causâ allegatâ, quam in fabula adduxerit lupus, quòd innocens ovicula, quæ interius ex flumine biberat, iisdem aquam turbaverit. Quin nequidem Jurisjurandi, quod tamen apud ipsam etiam gentilitatem maximam semper vim habuit, ullam habitam fuisse rationem in vulgus notum est. Inter privatos fides datis dexteris obstringi solet, quæ olim apud Persas firmissimum fidei vinculum erat. *Vid. Grot. §. ult.*

CAPUT

CAPUT XIV.

*De summorum Imperantium promissis, contractibus,
& Juramentis.*

SUMMARI A.

- I. Summi Imperantes, si laesi sint, se ipsos in integrum restituere possunt.
- II. Populus Regi deferendo imperium, certas administrandi regni leges eidem prescribere, & actus contrarios vitiosos modice potest.
- III. In actibus Regum privatis etiam communes Regni leges valent.
- IV. Utrum summis Imperantibus aliquid liceat in promissiones suas juratas?
- V. Subditi ex promissis summorum Imperantium verum jus exigendi habent, non tamen cogendi necessitate defuturum.
- VI. Contractus Regum perpetui dicuntur esse leges.
- VII. Utrum successores in regno ex promissis suorum antecessorum obligentur?
- VIII. Potestas obligandi populum nec in infinitum extendi, nec invidiam restringi debet.
- IX. An, & quatenus successor in regno privilegia ab antecessoribus concessa revocare possit?
- X. Contractibus iniuriam nec populus, nec veri Reges tenentur.

I.

Tria sunt, quae a hoc corp. examinanda suscipit. Primum est, quid summis imperantibus liceat in suos actus. Alterum, quid ipsis liceat in subditos. Tertium denique, quid in successores. Primum quod attinet, quaeritur, verum summi Imperantes, uti suos subditos, ita se quoque in integrum restituere, & contractus vitiosos facere possint? Illi is distinguit inter actus regios, & inter actus Regis privatos. Adversus actus regios potest, Reges se in integrum restituere haud posse, eoquod restitutio in integrum sit inaequiva. Cavilis creatura, ut actus regii eo ioco habendi sint, quasi

quasi ipsa communitas eos fecisset; uti ergo, *inquit*, leges ab ipsa communitate latae in actus communitatis nullam vim habent, cum communitas se ipsa superior non sit, ita nec leges regiae in actus, quos Rex ut Rex fecit, ullam vim habere possunt, non admittendam igitur esse exceptionem Regum adversus contractus, quos minores fecissent. Ita Grof. §. 1. At, fallitur is in eo, quod patet, restitutionem in integrum ex solo jure Civili venire; ipsa enim naturalis aequitas postulat, ut, qui metu iniusto ab altero compulsus, vel dolo inductus, aut errore lapsus eidem aliquid promittit, aut praestitit, in integrum restituatur; & quamvis in statu civili nemo se ipsum in integrum restituere possit, sed eo nomine superior ad-undus sit, in statu tamen naturali, ubi nulla sunt iudicia, aliter se res habet, nam in hoc statu quisvis jus suum per se exequi, ac per consequens si unus alterum ad se liberandum, vel ad id, quod ex vitioso contractu accepit, restituendum, aut supplendum obstrictum teneat, hoc ipse per se exequi potest, cum superiorem non agnoscat, apud quem jus suum persequi possit, alias enim si alter obligationi suae ultro satisfacere nollit, nullum daretur medium suum consequendi. Vivunt autem summi Imperantes inter se in statu naturali: ergo si in pactis, aut contractibus ab altero laesi sunt, possunt ipsi per se restitutionem, aut supplementum exigere, modo laesio, aut injuria sit manifesta, si enim dubia foret, potius ad arbitrios eundem esse. Exceptionem minorennitatis quod attinet, refert, utrum Rex adhuc sub tutelam agat, vel non. Si adhuc sub tutelam agat, vel ipse cum extraneo, & quidem quam Rex contraxit solus, vel per tutorem suum. Si solus, contractus erit nullus, quia imperii administrationem non habet. Si per tutorem suum, contractus sub obtentu solius minorennitatis revocari haud potest, cum alias nemo secum cum Rege minorenni pacisci possit; *salvis inquam, minorennitatis*, si enim talis subest laesio, ob quam etiam majorennis se ipsum in integrum restituere potest, contractus utique revocari poterit. Si autem Rex non amplius sub tutelam agat, minorennitatis exceptio frustra opponitur, cum minorennitas ex solo jure positivo determinationem suam accipiat, talis autem Rex, cui habentur Imperii concessa sunt, non amplius pro minorenni, sed publica regni lege pro majorenni habetur, quamvis subditis major

atas

tas, præfixita sit, quæ majorenes sunt. Puffendorf *lib. 8. cap. 10.*
 §. 2. & 3.

II.

Planè quin populus Regi deferendo imperium certas admini-
 strandi regni leges eidem præscribere, & actus contrarios irritos
 reddere possit, dubitandum non est, quemadmodum alibi & illos
 actus irritos esse diximus, quibus regnum non patrimoniale, sive
 ex toto, sive ex parte, vel patrimonium populi sine ejus, aut Pro-
 cerum regni consensu alienare tentant. Grot. §. 2. n. 1.

III.

In actibus Regum privatis, quos scilicet non ut Reges, sed pri-
 vatorum instar cum subditis celebrant, etiam leges communes re-
 gni valent, imò & leges oppidi illius, ubi Rex habitat, quia Rex
 ibi se habet, ut cœtus illius membrum, nisi sint leges pœnales, &
 cœactivæ, quibus nequidem actus Regum privati subjecti esse, pos-
 sunt, aut nisi ex circumstantiis appareat, quod actus suos ab ejus-
 modi legibus immunes esse velint, nam hoc casu ex mero jure na-
 turæ judicandi sunt, ut pluribus declaratum est in *J. P. U. Part. 3.*
cap. 1. §. 1. n. 18. & 19. Grot. *tit. §. 2. n. 2. & §. 5.*

IV.

Non satis expeditum est, utrum summis, imperantibus aliquid
 liceat in promissiones suas juratas? Puto interesse. Utrum jurato,
 aliquid promiserint Deo, vel extero, vel subdito. Si Deo, vel ex-
 tero, nihil ipsis in ejusmodi juratas promissiones licere arbitror, sed
 si justam relaxandi causam subesse putent, eum, qui potestatem spi-
 rituali habet, adire debent. Si verò subdito aliquid jurato promi-
 serint, dicendum videtur, eos per indirectum ex hisdem causis jura-
 menta sua relaxare posse, ex quibus relaxare possunt juramenta suorum
 subditorum, scilicet vel vi imperii subdito auferendo jus, quod ei qua-
 situm est, vel prohibendo, ne quid ex tali juramento accipiat, id-
 que vel in pœnam, vel ob publicam utilitatem, ex vi eminentis
 dominii. Dissentit A. §. 3, qui putat, Reges non posse juramenta,
 à se præstita irrita reddere, eoquod talia juramenta non possint in-
 fe habere hanc conditionem, *nisi superior ea irritaveris*, cum Reges
 superi-

superiorem potestatem civilem non agnoscant, ita autem jurant, ut teneantur, nisi ipsi teneri nolint, perabsurdum, & naturæ jurisjurandi contrarium esse, & quamvis ex jurejurando alteri nullum jus quæsitum sit, obstringi tamen jurantem Deo, ne cum adduxerit in testem alicujus falsi. At, ex hoc non videtur plus inferri posse, quam quòd Reges non possint directe vinculum religionis ex-juramentis suis ortum tollere, quod ultrò fatemur, cum id ne quidem in juramentis subditorum possint, ut superiore *cap.* diximus. Vidimus, quid summis Imperantibus in suos actus liceat.

V.

Alterum est, quid ipsis liceat in subditos, quibus si quid promiserint, aut cum ipsis contraxerint; dubium quidem non est; quin obligentur, & subditi verum jus exigendi habeant, quamvis eos, si ultrò sive obligationi satisfacere nolint, ad præstandum promissum, vel implendum contractum cogere hæud possint, cum subditus non possit habere jus cogendi superiorem, cui subiectus est, si tamen subditi delictum commiserint, vel Reipublicæ necessitas, utilitasve exigat, hoc jus ex promisso, aut contractu quæsitum non minus, ac res aliæ, sive deinde earum dominium ex jure naturæ, sive ex jure Civili acquisitum sit, ipsis vel in pœnam, vel vi eminentis domini rursus auferri potest, modò, si ob commune onus ablatum sit, ei, qui suum amisit, si fieri possit, ex communi fiat compensatio. Subjacent autem dominio eminenti etiam res exteriorum, si in territorio summi Imperantis deprehendantur, quæ omnia in J. P. U. latius sunt explicata. Quodsi Rex sine justâ causa subdito jus suum auferat, hæud dubiè injuriam ei infert, & damnum datum reparare tenetur, quia contra verum jus subditi facit. *Grot. §. P. cum duobus seqq.*

P. 3. c. 2.
§. 3. per
102.

VI.

Sunt, qui contractus Regum leges esse dicunt. At perperam; nam ex legibus nemini jus nascitur adversus Regem, ac proinde si eas revocet, nemini injuriam infert, licet peccet, si sine justâ causâ id faciat. Deinde contractibus ligantur soli contrahentes, legibus autem obligantur omnes subditi. Dicitur quidem in *l. penult. Cod. de*

de

de Donat. inter vir. & uxor. imperiales contractus legis vim obtinere. Verum hoc duntaxat sensu, quod tales contractus subsistant; si Imperator eos legibus civilibus nolit subiacere, etiamsi privatorum contractus propter legis repugnantiam non subsisterent. Plane quandoque contractus Regum simul rationem legis habere possunt, si nimirum quaedam subditis observanda contineant, & ideo ipsis publicentur Grot. §. 2.

VII.

Tertium denique est, quid Regibus liceat in successores, ac proinde quaeritur utrum successores ex promissis, & contractibus suorum antecessorum obligentur? Placet, interesse, utrum antecessor obligationem contraxerit regni causa, vel propter sua propria bona, quae praeter regnum habuit. Obligatio, quam is ob bona sua propria contraxit, haud dubie in eos pro rata transit, qui in hisce bonis defuncto successerunt, nam pro debitis, etiam personalibus bona defuncti sunt obligata. Si vero obligationem contraxerit regni causa, porro refert, utrum regnum sit patrimoniale, vel non. Si patrimoniale, obligatio antecessoris itidem directe in regni successorem transit. Si autem sit non-patrimoniale, successor qua talis directe haud obligatur, quia jus non a defuncto, sed a populo accepit, obligatur tamen indirecte, seu per interpositam civitatem, a qua obligatio in successorem transit; cum enim potestas obligandi civitatem ad exercendum summum Imperium sit necessaria, ideo una cum imperio haec potestas in antecessorem translata fuit, qui proinde regni causa aliquid promittendo, vel contrahendo ipsam obligavit civitatem, a qua cum successor jus imperandi habeat, necessario is etiam in civitatis obligationem succedit. Grot. §. 10. & 11.

J. P. U
P. 4. c. 3.
§. 1. num.
41.

VIII.

Haec tamen potestas obligandi populum nec in infinitum extendi, nec adeo restringi debet, ut contractus tunc demum valeat, si res utiliter sit gesta, sed sufficit, si Rex probabilem contrahendi habuerit rationem, quod etiam in dubio ob regentium auctoritatem praesumitur. Si tamen contractus successu temporis ad publicam

J. P. U.
cx. §. 1.
n. 12. &
13.

cam omnino perniciem vergere incipiat, ita ut ab initio in extensione ad talem casum censendus fuisset injustus, & illicitus, is non amplius obligatet, quia Rex in talem eventum non potuit populum obligare, ac per consequens talis casus ex natura rei, ab injuria censetur fuisse exceptus. Quod autem de contractibus diximus, idem etiam de donatione pecuniae populi, vel alienatione alterius rei, si Regi per leges regni eandem bono publico donare, vel alienare permissum sit, dicendum est, ita ut, si Rex probabilem donandi, vel alienandi habuerit rationem, donatio vel alienatio revocari haud possit; si vero in homines nauci, & inutiles immodicam pecuniae quantitatem profuderit, pecunia ab his, qui publicae egestatis causa extiterunt, repeti queat. Illos vero actus, quibus Reges regnum non-patrimoniale, aut ejus partem, vel patrimonium regale sine consensu populi, aut Procerum regni alienant, nullos, & irritos esse jam saepe diximus. Sed & in delatione regni populus aliquam materiam, aut certos actus à Regiâ potestate excipere potest. Grot. §. 12.

IX.

Similiter qui in regno non-patrimoniali succedit, etiam privilegia ab antecessore temere sine omni probabili ratione concessa pro lubitu revocare potest. Si autem probabilem causam habuerit ea concedendi, tunc refert, utrum per modum precarii tantum, vel cum translatione alicujus juris concessa sint. Quae per modum precarii tantum concessa sunt, itidem pro lubitu revocari possunt, quia precarium ad nutum semper revocabile est, continet enim conditionem, *quandiu voluero*; per modum autem precarii etiam illa privilegia concessa esse intelliguntur, quae vinculum legis duntaxat demunt v. g. solvendi tributum, ac per consequens semper revocari possunt; uti enim lex sublata universaliter reponi universaliter semper potest, ita etiam sublata particulariter reponi particulariter, semper potest, cum non magis uno, quam altero casu adversus legis auctorem jus queritur sit. Quae vero cum translatione alicujus juris subdito concessa sunt, revocari haud possunt, nisi ob commissum delictum in poenam, aut exigente necessitate vel utilitate Reipublicae vi eminentis dominii, quo tamen casu,

nisi

nisi privilegium fuerit gratis datum, compensatio facienda est, nec enim ad rectam gubernationem Reipublicæ major requiritur potestas. Certè iniquum esset, si subditi deberent damnum pati sine compensatione, ubi hæc fieri potest. Jung. Grot. §. 13. & P. Haulnold Tom. 1. tract. 1. cap. 4. contr. 5. num. 259. & seqq.

X.

Planè contractibus eorum, qui sine jure impetium invaserunt, quamdiu invasionis vitium non purgatur, nec populi, nec veri Reges tenentur, nisi exinde locupletiores fuissent effecti, nam tunc utique tenentur de in rem verso. Grot. §. ult.

CAPUT XV.

De Fœderibus, ac Sponsionibus.

S U M M A R I U M.

I. *Conventiones vel sunt publicæ, vel privatas, ad publicas referuntur fœdera, sponsiones.*

I.

Conventiones vel sunt publicæ, vel privatæ. Conventionum publicarum multæ sunt species, veluti fœdera, sponsiones, pactiones pacis, induciarum &c. Postquam igitur A. de conventionibus in genere egit, progreditur jam in specie ad fœdera, & sponsiones, quam materiam in J. P. U. Part. 4. cap. 3. §. 1. & 2. plenè excussimus, quò proinde lectorem remittimus.

CAPUT XVI.

De Interpretatione.

S U M M A R I A.

- I. *Interpretatio est expositio voluntatis aliena dubia.*
- II. *Dividitur in declarativam, extensivam, & restrictivam.*

III. &c

- III. Si alia conjectura deficiant, verba intelligenda sunt ex propi-
tate vulgari.
- IV. In vocabulis artium standum est definitioni cuiusque artis.
- V. Conjecturis opus est, si verba, aut verborum complexio plures
recipiat significaciones, aut species quaedam sibi repugnantes.
- VI. Quae ducuntur vel ex materia, vel ex effectu, vel ex conjunctis.
- VII. Promissionum alia sunt favorabiles, alia odiosa, alia media.
- VIII. Adducuntur quaedam regulae interpretandi.
- IX. Quae illustrantur exemplis.
- X. Quando interpretatio extensiva procedat?
- XI. Utrum mandatum impleri possit per aliud, aequè utile, aut nullius,
quàm mandans praescripserit?
- XII. Interpretatio restrictiva petitur vel ex defectu voluntatis origi-
nario, vel ex repugnantia casus emergentis cum voluntate.
- XIII. Promissa regulariter loquendo non continent conditionem tacitam:
rebus lic stantibus.
- XIV. Repugnantia casus emergentis cum voluntate colligitur potissi-
mum ex naturali ratione.
- XV. Referuntur quaedam regulae in casu callisomis.
- XVI. Scriptura in dubio non requiritur ad substantiam contractus.
- XVII. Errant, qui contractus Regum, & populorum ex jure Romano
interpretandos esse putant.
- XVIII. Utram verba stipulantis, vel promittentis potius sint spectanda?

I.

Cum saepe pacta, & contractus interpretatione indigeant, ideo
rectè de hoc A. hoc cap. agit. Potest autem interpretatio ad
nostrum institutum describi, quod sit expositio voluntatis alienae
dubiae. Dixi I. *voluntatis alienae*, nam expositio voluntatis propriae
non tam interpretatio est, quàm nova lex, vel novum pactum;
nova lex est, si ipse legislator dubiam suam voluntatem declaret;
novum pactum, si fiat ab ipsis paciscentibus. Dixi II. *voluntatis
dubiae*, quae enim certa sunt, nullam indigent interpretatione.

II.

Dividitur interpretatio in declarativam, extensivam, & restrictivam. Mensura rectæ interpretationis est collectio mentis ex signis maximè probabilibus. Hæc signa duplicis sunt generis, scilicet verba, & conjecturæ, quæ aut seorsim considerantur, aut conjunctim.

III.

Si nulla sit conjectura, quæ aliò ducat, verba intelligenda sunt in eo sensu, quem habent ex usu populari, licet in Grammatica aliam habeant significationem. Perfidus ergo cavillator erat Turcarum Imperator, qui Eubœam captam eum medium dissecuit, cui caput incolume fore antea promiserat. *Ejusmodi fraudibus adstringi, non dissolvi perjurium rectè dixit Cicer. de Offic. lib. 3. Grot. §. 2. Puffendorf. lib. 5. cap. 12. n. 3.*

IV.

In vocabulis autem artium standum est definitioni prudentium cujusque artis, veluti si quaestio incidat, quanta militum multitudo exercitum faciat, vel si inter duos convenerit, ne in confinio arx exstruatur, quid nomine arcis intelligatur, nam ejusmodi vocabula plerumque vulgus non capit. Quodsi periti in definiendo aliquo vocabulo inter se dissentiant, ad præscindendas lites expedit, ut popularibus verbis exprimat in quonam significato vox eo loco accipiatur. Grot. §. 3. Puffendorf ubi supra §. 4.

V.

Conjecturis assumptis opus est primò, si verba, aut verborum complexio plures recipiant significationes, quorum prius homonymia, posterius amphibolia vocatur. Secundò si adsit species quædam repugnantia, tunc enim conjecturæ quærendæ sunt, quæ partem unam alteri concilient, si fieri possit, si enim certa sit pugna, quod posterius inter contrahentes placuit, prioribus derogavit. Interdum conjecturæ adeò evidentes sunt, ut spontè se ingerant, v. g. lex sit. *Peregrinus, qui mœnia ascenderit, capite plectatur,* ponamus

namus jam, peregrinum in obsidione muros ascendisse, & hostem subeuntem scalis dejecisse, hic utique capite plectendus non erit, licet enim peregrino verba legis adversentur, non tamen eidem adversatur mens, & sententia legis, nam scopus legis erat, ne peregrinus moenia ascendat, exploraturus, quâ parte facillimus in urbem esset aditus, quæ ratio in præsentî casu cessat. Grot. §. 4. & Puffendorf §. 6.

VI.

Ducuntur autem conjecturæ voluntatis præcipuè vel ex materiâ, vel ex effectu, vel ex conjunctis. Ex materiâ, prout enim est subjecta materia, ita verba sunt intelligenda. Sic vox *armorum* modò belli instrumenta, modò milites armatos significat, si convenerit, ne alter arma nobis inferat, intelligimus milites, & exercitum, si verò in obsidione convenerit de tradendis armis, appellatione armorum intelligimus instrumenta bellica. Ex effectu, veluti si vox ex usu receptiore sumpta, absurdum, & à ratione alienum post se traheret effectum, in ambigüâ epim voce ea accipienda est interpretatio, quæ vitio caret. Conjuncta sunt aut origine, aut etiam loco. Conjuncta origine sunt, quæ ex eadem voluntate profiscuntur, licet alio loco, & aliâ occasione dicta sint, unde in dubio nascitur conjectura, quòd voluntas sibi fuerit contentiens. Rectè Cicer. *de Invent. lib. 2. Quâ in sententiâ scriptor fuerit, ex cæteris ejus scriptis, ex factis, dictis, sumi oportebit.* Inter ea, quæ etiam loco conjuncta, sunt præcipuam vim habet ratio legis, quæ non debet confundi cum mente legis; ratio enim est causa, quæ legislatorem movit ad ferendam legem, mens autem est sententia, seu id, quod ex verbis rectè acceptis colligitur. Si certò constet, voluntatem legislatoris aliquâ ratione, tanquam causâ unicâ, fuisse motam, locum habet vulgatum illud: *cessante ratione legis, cessat ipsa lex*, quod non minùs in pactis, quàm in legibus obtinet. Sic donatio propter nuptias vim nullam habet, si nuptiæ secutæ non sint, quia nuptiæ sunt solæ, & unica causa donandi. Si autem plures sint rationes, etiam si una cesset, non tamen propterea statim cessat lex. Ita ferè Grot. à §. 5. usque ad 9. & Puffendorf à §. 7. usque ad 11.

VII.

VII.

Deinde promissionum aliz sunt favorabiles, aliz odiosæ, aliz mixtæ, seu mediæ. Favorabiles sunt, quæ æqualitatem in se habent, ita ut utriusque partis par sit conditio, vel quæ communem spectant utilitatem, quæ, quò major est, & latius patet, eò major est promissi favor. Sic eorum, quæ ad pacem faciunt, major est favor, quàm quæ ad bellum, & major est favor belli defensionis quàm offensivi. Odiosa verò sunt, quæ unam tantùm partem, aut unam magis quàm alteram gravant, item, quæ pœnam in se continent, & quæ actus quosdam irritos faciunt, vel quæ de prioribus aliquid immutant, aut societatem, & amicitiam dirimunt. Quodsi aliquid sit mixtum, veluti si priora quidem immutet, sed pacis causâ, illud pro magnitudine boni aut mutationis, modò favorabile, modò odiosum censetur, ita tamen, ut cœteris paribus favor censetur potior. Ita rursus Groz. §. 10. & Puffendorf §. 12. Quibus præmissis sequentes statuuntur regulæ quarum

VIII.

Prima est. In non-odiosis, quæ scilicet media sunt inter favorem, & odium, sumenda sunt verba secundum totam proprietatem usus popularis, & si plures ejusdem vocis in populari usu sint significationes, illa sumenda est, quæ est latissima, quale est, ut masculinum sumatur pro genere communi, & indefinita locutio v. g. de restitueendis utrinque captivis pro universali. *Secunda.* In favorabilioribus, si is qui loquitur, vel ipse Jurisperitus sit, vel Jurisperitorum consilio utatur, verba laxius sumenda sunt, ita ut, non solum significant id, quod in vulgari est usu, sed & includant significationem, quæ in disciplinâ Juris habetur, seu, quam lex civilis imposuit. *Tertia.* Ad significationes autem planè improprias non est recurrendum, nisi alioquin absurdum sequeretur, aut pactum, vel lex inutilis foret. *Quarta.* Ex contrario, verba etiam strictius, quàm fert eorum proprietates sumenda sunt, si id necessarium sit ad vitandam absurditatem, vel iniquitatem. *Quinta.* Si necessarium quidem non sit, ad vitandam absurditatem, vel iniquitatem, ut verba strictius sumantur, quàm fert eorum proprietates, manifesta tamen

tamen æquitas, vel utilitas sit in restrictione, subsistendum erit intra arctissimos terminos, nisi circumstantiæ aliud suadeant. *Sexta.* In odiosis etiam sermo figuratus, seu à proprietate verborum discedens aliquantulum admittitur, ut onus vitetur. Unde in donatione, & Juris sui remissione verba quantumvis generalia restringi solent ad ea, de quibus verisimile est, fuisse cogitatum, & in fœdere, quò una tantùm pars auxilia promissit intelligendum est, ea debere mitti impensis ejus, qui postulavit, nisi expressè aliter fuerit conventum. Ita denuò Grot. §. 12. & Puffendorf. §. 13.

IX.

Sic si inter duos populos convenerit, ut utriusque socii ab utroque populo tuti sint, appellatione sociorum illi duntaxat intelligantur, qui jam tempore istius fœderis socii erant, non etiam illi, qui postea primum in societatem sunt assumpti, quia naturalis libertas armis cogendi eos, qui injuriam fecisse creduntur, non censetur temerè fuisse abdicata, hoc enim odiosum foret. Eodem modo si convenerit, ne alter fœderatorum injussu alterius bellum gerat, ne nimium coarctetur libertas, hoc ad bellum tantùm offensivum restringi debet. Sic Romani, cum Pœnis, si imperata facerent, promississent, *liberam fore Carthaginem*, jubendo postea, ut destructâ urbe novam sibi, & à mari distitam extruerent urbem, à crimine perfidiæ excusari haud possunt, quamvis enim libertas sit attributum populi, non urbis, quatenus testis, & mœnibus constat, vulgaris tamen hujus propositionis: *Carthago erit libera*, sensus esse videtur, *populum libertate fruaturum in urbe Carthagine*, quo ipso comprehenditur, ejus mœnia, & ædificia salva debere persistere. Et sanè durissimum fuisset, urbem tanto tempore habitatam propriis diruere manibus, inde migrare, & alio in loco novam extruere, ac per consequens verba ita interpretanda erant, ut tam grave onus vitetur. Sic etiam, si fœdus sit factum cum Rege, & ejus successoribus, appellatione Regis, & successoris non intelligitur invasor alieni Imperiî, quamdiu talis manet, quia ejus causa odiosa est, & vocabula *Rex*, *successor* propriè illum tantùm significant, qui jus habet. Ex adverso, si præmium promissum sit ei, qui primus ad metam perventurus esset, & duo simul pervenerint, uterque ad

pro-

præmium concurreret, cum enim virtutum præmia sint favorabilia, ideo verba non strictè in sensu positivo, sed latius in sensu negativo sunt accipienda. Simile exemplum legitur apud Liv. *lib. 26. cap. 48.* ubi corona muralis promissa ei, qui primus murum ascendisset, sed, cum duobus certantibus res ferè ad tumultum inclinaret, Scipio pronunciavit, utrumque pariter in murum ascendisse, & ambos coronâ murali donavit. Confer. Grot. §. 13. & seqq. Puffendorf ubi supra §. 14. cum duobus seqq. adde J. P. U. Part. 4. cap. 3. §. 1. Et hæc dicta sint de interpretatione, quæ verborum significationi propriæ, vel impropriæ aptatur.

X.

Transimus jam ad eam interpretationem, quæ sumitur ex conjecturis extra significationem verborum, estque vel extensiva, vel restrictiva. Extensiva difficilius procedit, quàm restrictiva, nec aliter rectè fit, quàm si constet, rationem, sub quam venit casus, quem volumus comprehendere, esse causam unicam, & efficacem, quæ promittentem moverit, tanque rationem, ab eo consideratam in sua generalitate, quia alioqui promissio futura fuisset iniqua, aut inutilis, veluti, si inter duos populos vicinos conventum sit, ne certus aliquis locus muris cingatur, eo tempore, quo non erat aliud muniendi genus, talis locus ne terreo quidem aggere cingi poterit, si satis constet, causam prohibendi muros unicam fuisse, ne iste locus munitur. Similiter, si quis aliquem testamento hæredem scripserit sub conditione, si posthumus, quem expectabat, mortuus fuerit, hæc dispositio ad eum quoque casum producenda erit, quo posthumus natus non est, quia testator solâ consideratione non exituræ prolis motus fuit, ac proinde si præscivisset, posthumum sibi nasciturum non fuisse, alterum citra conditionem hæredem fuerat scripturus. Aliud exemplum occurrit in l. 3. Cod. de Instit. & substit. ubi mater liberos suos sub conditione emancipationis hæredes instituit, antequam autem fuerint emancipati, pater deceffit, vel sententiam deportationis passus est, rescripsit Imperator, liberos nihilominus hæredes esse, quia scilicet mater ad hoc solùm respexit, ut liberi patriâ potestate liberentur. Grot. §. 20. & Puffendorf. §. 17. Hac occasione

Quæsitum est, utrum mandatum impleri possit per aliud æquè utile, aut utilius, quam mandans præscripserat? Placet interesse, utrum certus modus expediendi negotium præscriptus sit vi Imperii, vel per nudum, & simplicem contractum mandati. Si vi Imperii, non licet subito à modo præscripto discedere, nisi hoc vel disertis verbis ipsi fuerit concessum, vel saltem ex rectâ verborum interpretatione concessum esse colligi possit, quia eidem non nisi mera executio inuncta fuisse videtur; & sanè, dissolveretur Imperantis officium, si quis ad id, quod facere iustus est, non obsequio debito, sed consilio non desiderato responderet, nec laudem, sed reprehensionem meretur miles, qui interpretari iussu Ducum mavult, quam exequi. Si verò certus modus per nudum & simplicem contractum mandati alicui præscriptus sit, porro refert, utrum satis constet, cum non sub speciali formâ, sed sub consideratione generaliore præscriptum fuisse, vel de eo non satis constet. Illa casu, res tota mandatarii prudentiæ relicta fuisse censetur, ac proinde si bonâ fide arbitretur, aliâ viâ finem intentum æquè, aut fortè facilius obtineri posse, is limites mandati neutiquam excedet, tametsi à præscripto sibi modo discedat. Hoc autem casu oportet modum præscriptum observare. Confer. *Grar. §. 21. & Puffendorf lib. 5. cap. 4. §. 5.*

XII.

Interpretatio restrictiva extra significationem verborum, quæ promissionem continent, petitur vel ex defectu voluntatis originali, vel ex repugnantia casûs emergentis cum voluntate. Defectus voluntatis originarius colligitur, primum ex absurdo, quod aliâ loqueretur, nemo enim credendus est velle absurda. Secundò ex cessatione rationis, quæ sola plenè, & efficaciter movet voluntatem, exemplum est in *lib. 6. §. 2 ff. de Jur. Patronat.* Sæpè tamen in ratione spectatur non præcisè solus actus, sed ipsa potentia, seu moralis possibilitas actûs, quo casu, licet actus esset, restrictio tamen locum non habet, quia non cessat ratio. Sic si in fœdere cautum sit, ut per fines nostros non ducatur exercitus, ne damnum, fortè
nobis

nobis inferatur, non poterit duci, tamen animus nocendi absit, sufficit enim ab exercitu, si per fines nostros ducatur, damnum nobis inferri posse. Tertio defectus voluntatis originarius colligitur ex materiâ, quæ semper intelligitur obversari animo loquentis, etiam si verba latius pateant, ac proinde restringenda sunt ad substratam materiam. Sic licet alicui, & hæredibus suis datum sit feudum, appellatione tamen hæredum non intelliguntur fœminæ, & ex fœminis nati, sed soli hæredes feudales, seu masculi ex masculis nati. Grot. à §. 22. Puffendorf. §. 19. & seqq.

XIII.

Non adeò expeditum est, utrùm promissa habeant in se hæc tacitam conditionem, *si res maneat eo, quo sunt loco?* Affirmant haud pauci, ut videre est apud Ziegler. ad §. 25. Rectius tamen, saltem in genere hoc negare videntur A. cit. §. 25, num. 2. & Puffendorf §. 20. nisi apertissime pateat, statum, rerum præsentem, ejusque durationem per modum conditionis spectatam fuisse. Ratio est, quia ejusmodi tacitæ conditiones, cum promissa irrita reddant, sunt odiosæ, ac per consequens non facile præsumendæ.

XIV.

Repugnantia casûs emergentis cum voluntate colligitur vel ex naturali ratione, vel ex alio signo. Dijudicandæ voluntati ex naturali ratione deservit in intellectu æqui-prudentia; in voluntate verò æquitas, quæ est virtus voluntatis correctrix ejus, in quo lex propter universalitatem deficit, quod ad testamenta quoque, & pacta suo modo referri debet; cum enim, præsertim in legibus, nec prævideri omnes casus possint, nec ob infinitam varietatem exprimi, adeò libertate quadam opus est, eximendi casus, quos eximeret ille ipse, qui locutus est, si præsens adesset. Hoc tamen non temerè fieri debet, sed necesse est, ut sufficientia adsint indicia, inter quæ certissimum est, si appareat, sequi verba illicitum esse, nam quæ vel juri naturæ, vel divino adversantur, obligationis capacia haud sunt. Sic non possum gladium depositum reddere deponenti, si is furiosus sit, ne aut sibi, aut aliis innocentibus noceat. Eodem modo nec rem depositam restituere possum ei, qui deposuit,

si do-

si dominus eandem repetat, licet lex generaliter dicat, rem depositam reddendam esse deponenti. Alterum indicium est, si verba sequi non quidem per se illicitum sit, sed æquè rem æstimanti nimis grave, & intolerabile, sive absolute spectatâ conditione humanæ naturæ, sive comparando personam, & rem, de quâ agitur, cum ipso sine actûs. Sic res commodata etiam ante tempus elapsum repeti potest, si talis casus supervenerit, ut ipse eadem indigeat, quia actûs tam benefici ea est natura, ut non credendus sit quispiam ad magnum suum incommodum sese obligare voluisse. Sic qui fœderato auxilia promisit, excusatur, si ipse copiis suis ad defensionem Reipublicæ sibi commissæ opus habeat. Sic etiam concessio immunitatis à vectigalibus, & tributis non potest intelligi de iis, quæ summa, & præiens necessitas extra ordinem exigit, & quibus Respublica carere nequit. Et ita intelligi debet, quod Cicer. *de Offic. lib. 1.* dixit, *non esse servanda promissa, qua promissæ plus noceant, quàm promissario prosint*, velut jam alibi explicavimus. Grot. §. 26. & 27. Puffendorf §. 21. & 22.

XV.

Ex alio signo colligitur, casum eximendum esse, si verba alio loco posita non quidem directè inter se pugnent, sed velut insperatò ex ipso rerum eventu inter se committuntur. Ubi sequentes tenendæ sunt regulæ. *Prima.* Quod permittitur cedit ei, quod jubetur; aut vetatur, nam quod permittitur voluntarium est, quod jubetur, aut vetatur, necessarium, & qui aliquid permittit, ita demùm permittere videtur, nisi aliud quid obstat. *Secunda.* Quod faciendum est certo tempore, præfertur ei, quod quovis tempore fieri potest, seu ubi in unum tempus incidit impletio duarum obligationum, quarum uni non nisi certo, eoque præsentis tempore satisfieri potest, alteram autem quovis tempore impleri nihil interest, hâc in aliud tempus dilatâ, ista statò tempore erit implenda. Ratio est, quia si utrique obligationi satisfieri potest, etiam satisfieri debet. Atqui hoc modo utrique obligationi satisfieri potest: ergo etiam satisfieri debet. *Tertia.* Lex aut pactio vetans vincit jubentem, quia lex jubens supponit id, quod jubet, esse licitum. *Exceptio* est, nisi lex jubens contineat exceptionem à lege prohibente, nam

nam hoc casu lex jubens prævalet vetanti. *Quarta.* Inter pactio-
nes, aut leges cætera æquales præfertur ea, quæ magis est peculia-
ris, & ad rem propius accedit, nam specialia solent esse efficacio-
ra generalibus. *Quinta.* Si duæ leges pœnales inter se collidantur,
præferenda est illa, quæ respectu alterius se habet per modum ex-
ceptionis, qualis plerumque censetur esse illa, quæ pœnam mayo-
rem minatur. *Sexta.* Quod habet causas magis honestas, aut ma-
gis utiles, præfertur ei, quod habet causas minùs honestas, aut minùs
utiles. Sic major est favor minoris, qui filiofamilias contra SCtum
Macedonianum pecuniam credidit, quàm filiofamilias majoris,
quia jus minori restitutionem in integrum concedendo eidem fa-
vete vult, SCtum autem Macedonianum factum est in odium fee-
neratorum. *Septima.* Quando pactum juratum cum non jurato
certo eventu pugnat, ita ut utrumque simul impleri nequeat, præ-
ferendum est pactum juratum propter concurrentem obligationem
Religionis. Ita A. §. 29. qui hæc regulas desumpsit ex Ciceroni.
de Invent. lib. 2. cap. 49. Addatur Puffendorf §. 23. ubi plures
subjungit, quas prætereo.

XVI.

Cæterùm quamvis inter contrahentes placuerit, ut contractus
in scripturam redigatur, in dubio tamen contractus etiam ante con-
fectum instrumentum censetur esse perfectus, quia scripturam tan-
tùm facilioris probationis causâ requisivisse creduntur. Si ergo
non aliter obligari velint, quàm si contractus fuerit in scripturam
reductus, necesse est, ut hoc expriment, vel saltem dicant, se non
nisi in scriptis contrahere velle. Gror. §. 30. Ant. Faber *ad Cod.* lib.
4. tit. 16. *Defin.* 14. Stryk. *de Cautel. contract.* Sect. 2. cap. 8. §. 1.
¶ 2.

XVII.

Non possum hoc loco silentio præterire errorem eorum, qui contra-
ctus Regum & populorum, quantum fieri potest, ex jure Romano
interpretandos esse contendunt; quamvis enim hoc jus apud plu-
res diversos populos receptum sit, non tamen receptum est cum
mutuâ obligatione; sed libero ejusvis populi consensu, ac pro-
inde

inde non est jus gentium proprie dictum, sed jus Civile, apud plures populos simile. Palam autem est, populos, & populorum Rectores non teneri jure civili alterius populi, cum unus populus, aut Rex non sit ex numero subditorum alterius populi, vel Regis. Quare merito videndi sunt legulei illi, qui omnes controversias, inter summos Imperantes exortas, ex jure civili decidere volunt. Grot. §. 31.

XVIII.

Quæri etiam potest, utrum verba conditionem offerentis, vel accipientis potius sint attendenda? Conditionem offerre dicitur is, qui alterum sibi daturum, vel facturum stipulatur, accipere verò, qui ad verba interrogantis promittendo respondet. Quæ in quaestione interesse places, utrum verba promittentis sint absoluta, & in se perfecta, vel determinationem suam accipiant ex interrogatione stipulantis. Illo casu attendenda sunt verba promittentis, quia non potest stipulanti majus jus accrescere, quam voluit promittens. Hoc autem casu spectanda sunt verba stipulantis, quippe quæ ex naturâ vocum relativarum in promissione repetita esse censentur, veluti si centum, & equum stipulanti respondeam, spondeo: Grot. §. ult.

CAPUT XVII.

De damno per injuriam dato, & obligatione, qua inde nascitur.

S U M M A R I A.

- I. *Ex solâ violatione justitiæ commutativæ, non etiam distributivæ nascitur obligatio restituendæ.*
- II. *Quamvis is, qui dignus est, non habeat jus rigorosum, ut ipsi conferatur officium, verum tamen jus habet, ne in petenda per vim, aut dolum ab altero impediatur.*
- III. *Diversi generis bona sunt, in quibus homo ladi potest.*
- IV. *Quosnam fructus mala fidei possessor restituere teneatur?*

V. Et.

- V. *Etiā spes lucrī ex nostro estimatur.*
- VI. *Sufficit damnum esse voluntarium in suā causā.*
- VII. *Ad quid teneatur primò homicida?*
- VIII. *Secundo qui alterum vulneravit, vel mutilavit?*
- IX. *Tertiò aduiter: si proles ex adulterio sit suscepta?*
- X. *Quarta fures & raptores?*
- XI. *Quinto qui causam: promissioni dedit per metum aut dolum?*
- XII. *Quatenus Reges, & Magistratus teneantur ex neglectu?*
- XIII. *Utrum jure natura nascatur obligatio reparandi damnum ab animalibus citra nostram culpam datum?*
- XIV. *Quomodo damnum aduersò: honorem & famam illatum reparatur?*
- XV. *Quisnam dicatur ad damnum concurrere?*
- XVI. *Quinam positivè ad damnum concurrant?*
- XVII. *Qui ad idem damnum individuum concurrunt, singuli tenentur in solidam.*
- XVIII. *Quinam negativè concurrant?*
- XIX. *Causa passiva tenentur ad restitutionem ante causas negativas.*
- XX. *Inter causas positivas tenetur causa physica principalis ante causam moralem.*
- XXI. *Causa accessorie, & secundaria tenentur omnes aequè immediatè.*
- XXII. *Si plures sint cause aequè principales, aut aequè secundaria, singule tenentur ad aequales portiones.*
- XXIII. *Si causa secundo loco obligata restituat, tenetur causa primaria eidem restituere, quod pro eà exsoluit.*

Ejus, quod nobis debetur, tres sunt fontes, scilicet pactio, delictum, & lex. De Pactioibus hactenus diximus, transitus jam ad delictum, cujus nomine intelligimus quamcunque doloſam, vel culpoſam juris alieni rigorosi læſivam actionem, vel omiſſionem. Quicumque igitur dolo, vel culpâ theologica jura alienum rigorosum, & ſtrictè dictum lædit, ac damnum infert, illud jure naturæ retaliare tenetur, tametiſi exinde non ſit factus locupletior, aliàs pax, & tranquillitas in ſocietate humani generis conſervari haud poſſet. Ex violatione auſem Juſtitiz diſtributivæ per ſe non ori-

cur obligatio restituendi, *per se*, inquam, si enim uno, & eodem actu non tantum iustitia distributiva, sed & commutativa violatur, ex illo haud dubie nascitur obligatio restituendi damnum illatum ei, cuius jus rigorosum & strictè dictum laesum est. Sic is, cui jus conferendi officia concessum est, tenetur Republicæ ad eligendum dignum ex iustitiâ commutativâ, ac proinde si præterito digno contulerit officium indigno, & exinde Republica damnum sit passa, tenetur, ille hoc damnum Republicæ refarcire, quamvis digno, quem præterit, ad nihil teneatur. Grot. §. 1. & 3. Lels. de J. & J. lib. 2. cap. 12. Dabis. 18. num. 123.

II.

Deinde cavere debemus, ne ea, quæ diversi generis sunt, confundamus. Sic licet civis, qui dignus est, non habeat jus rigorosum, & strictè dictum, ut ipsi officium vacans conferatur, verum tamen, & propriè dictum jus habet, ne in eo petendo per vim, aut dolum ab altero impediatur, ac proinde qui eam impedit, injuriam eidem infert, & tantum restituere tenetur, quantum valebat spes obtinendi officium, si petere non fuisset impeditus. Sic etiam, licet nemo jus proprium habeat, ut ipsi aliquid in testamento legatur, verum tamen jus habet, ne testator per vim, aut dolum impediatur eidem legare, adeo ut, si fiat, vera rursus committatur injuria, & impediens ad restitutionem damni teneatur. Grot. cit. §. 3.

III.

Lædimur autem per delictum in bonis vel internis, vel externis. Bona interna vel sunt corporis, vel animi. Ad bona corporis pertinent vita, membra, & integritas virginalis, quæ læduntur per homicidium, mutilationem, & stuprum, quamvis enim nemo dominus sit vitæ, & membrorum suorum, quisvis tamen jus verum, & propriè dictum habet, ne in vita, aut membris ab altero lædatur, quia saltem custos, administrator, & fructuarius est, usque salvâ substantiâ ad felicitatem propriam uti, & frui potest. Bona animi sunt sana ratio, libertas &c. quæ læduntur per pocula amara, & injustam servitutem. Bona externa respiciunt vel honorem,

rem; quod pertinet bona fama, & existimatio, quae violatur per
 omnis generis contumelias, & injurias, vel patrimonium, quod spe-
 ctant res omnes externae sive corporales, sive incorporales. Adde
 Grot. §. 2.

IV.

Et quidem non tantum in re, sed & in fructibus rei damnum
 patimur, adeoque malae fidei possessor una cum re etiam fructus,
 quos ex re aliena percepit, restituere tenetur, tamen si forte domi-
 nus eos percepturus non fuisset, aut postquam percepti fuerunt,
 casu fortuito perierint; nam hoc ipso, quod fructus ex re aliena
 provenerint, illi cesserunt domino rei, quos eo invito non potuit
 consumere, vel retinere, ac proinde si eos consumpsit, sciens, rem
 alienam consumpsit, si retinuit, moram in restituendo commisit,
 qui autem in mora restituendi est, re post moram precepta ad re-
 stitucionem ejus tenetur, nisi res eodem modo apud dominum in-
 terisset. Deinde malae fidei possessor etiam illos fructus restituere
 tenetur, quos probabiliter ipse dominus percepturus fuisset, licet
 ipse eos non perceperit, quantum enim fieri potest, dominum in-
 demnom servare, ac proinde hoc lucrum, quod ob ejus culpam
 cessat, compensare tenetur. Plane imperitas utiles in rem factas,
 & quae ad fructus percipiendos erant necessariae, etiam malae fidei
 possessor deducere potest, ne alia dominus cum aliena jactura fiat
 locupletior. Grot. §. 4.

V.

Sed & spes lucri ex nostro aestimatur, ut in femente spes mes-
 sis, non quidem, quanti lucrum solidum foret, si id percepissem,
 sed arbitrio boni viri, prout propior, aut remotior a sperato even-
 tu absui, & prout plus, aut minus periculi supererat ad consequen-
 dum id, quod sperabam, nisi ab eo, qui damnum dedit, spes fuisset
 intercepta. Grot. §. 5.

VI.

Necesse autem non est, ut damnum, quod alteri inferitur, sit vo-
 luntarium in se, sed sufficit esse voluntarium in sua causa. Unde, qui

ex culpabili inconsideratione non attendit ad damna prudenter opinabilia fortè secutura, perinde ad illa, quæ evenerunt, reparanda tenetur, ac si ea directè intendisset, veluti si quis in horto ad caudam felis stramen alligaverit, & incenderit, unde ortum est incendium, quod ipsi sufficienter est voluntarium, quatenus ipsa inconsideratio eidem est voluntaria, ac proinde per suam actionem jam est causa moralis damni. P. Haunold: *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. Contr. s. num. 220.* adde Grot. §. 12.

VII.

Placet jam in specie videre, ad quid unus, aut alter teneatur, & quidem primò quæri potest, ad quid teneatur homicida injustus? R. Eum teneri imprimis solvere impensas, si quæ factæ sint in Medicos, & Chyrurgos, deinde teneri iis, quos occisus ex officio alere solebat, puta parentibus, uxori, liberis, dare tantum, quantum illa spes alimentorum, ratione habitæ ætatis occisi, valebat, vitæ autem in libero homine nulla sit æstimatio, nec eo nomine aliquid restitui potest, restitutio enim locum non habet, nisi pro bonis, quæ pretio comparari possunt. Asqui vita, postquam amissa est, nullo pretio ampliùs comparari potest: ergo &c. Et quæso, cui pro damno vitæ restitutio fieri deberet? Non unquam occiso; sed neque uxori, & liberis, quia vita occisi ad eos non pertinebat, sed tantum ratione alimentorum eorum intererat, ut is vivat: ergo eo, quod interest, præstito nihil ampliùs exigere possunt. Aliud dicendum de servo interempto, cujus æstimatio sine dubio domino solvenda est, quia servi non minùs in patrimonio nostro existunt, ac res cæteræ. Quòd si quis alterum occidendo tantum peccasset contra charitatem, veluti si citra ignominiam fugere potuisset, non autem fugerit, ac injustum aggressorem pro necessariâ defensione suæ vitæ occiderit, talis, ut jam alibi dixi, uxori, & liberis alimentorum nomine nihil exolvere tenetur. Grot. §. 13. P. Haunold *cit. tract. 2. cap. 6. Contr. s. per tot.*

VIII.

Qui injustè alterum vulneravit, aut mutilavit, itidem tenetur ad impensas in curationem factas, & insuper ad solvendam æstimationem

mationem ejus, quod interim lucratus non est, & quod imposte-
rum minus lucrari potest. Cicatricis autem, & deformitatis in li-
bero homine tam parum fit æstimatione, quam parum fit in occiso
ipsius vitæ. Si verò ex cicatrice, aut deformitate damnum fluat
pecuniarium, veluti si puellæ innuptæ facies adeò sordata sit, ut jam
nubere non possit, nisi promissâ dote ampliore, illud non minus,
ac damnum operarum cessantium, & impensæ in curationem fa-
ctæ æstimari debet. Grot. §. 14. *De delictis. Part. 2.*
cap. 4. §. 5. num. 12.

IX.

Adulter, & adultera, si proles ex adulterio suscepta sit, tenen-
tur non tantum indemnem præstare maritum ab alendâ prole, sed
etiam aliis liberis legitimis damnum refarcire, quod patiuntur in
hereditate propter concursum prolis adulterinæ, modò morali cer-
titudine constet, prolem ex adulterino congressu susceptam esse,
nam aliàs in favorem matrimonii proles non tantum in foro
externo, sed etiam interno præsumitur legitima, & in possessione
legitimitatis existit, stuprator virginis tenetur vitiatam ducere, si
promissione matrimonii usum corporis impetraverit, si verò vi op-
presserit, aut metu injusto, vel dolo eandem citra promissionem
matrimonii ad stuprum induxerit, tenetur eidem tantum repende-
re, quanti minoris ipsi valet spes nuptiarum. Grot. §. 15. *P. Hau-*
nold cit. cap. 6. Contr. 7. num. 688. & seqq. & Contr. 8. num. 699.
& seqq.

X.

Fures, & raptores tenentur non tantum rem subtractam resti-
tuere cum suo incremento naturali v. g. equam cum hinnulo, sed
etiam damnum emergens, & lucrum cessans refarcire. Quòd fi-
res non amplius extet, sed vel consumpta sit, vel furis, & raptoris
negligentiâ, vel casu fortuito periêrit, æstimationem reddere ten-
entur, sed qualem? A. §. 16. putat, mediam. At ego non video,
cur non possit exigi pretium summum, seu rigorosum, si enim is,
qui spontè rem suam vendit, pretium summum exigere potest, mul-
tò magis id exigere poterit ille, qui propter delictum alterius in-
vitus

virtus se suâ carere cogitur. In hac classe ponendi sunt & illi, qui legitima vectigalia defraudant, item qui judicio injusto, accusatione injustâ, testimonio injusto alteri damnum intulerunt.

XI.

Qui alterum ad promittendum vel vi injustâ cogit, vel fraude induxit, tenetur eundem in integrum restituere, quod pertinet etiam illi, qui pro eo, quod ex officio facere tenebantur, extorserunt pecuniam v. g. si iudex noluit administrare justitiam, nisi ipsi solvantur centum floreni. At, qui ipse causa est, quod vim, aut metum fuerit passus v. g. si injustus aggressor ab eo, quem aggressus est, sic vulneratus, vel si quis metu accusationis propter commissam delictum aliquid promiserit, is damnum, quod sentit, sibi ipsi imputare debet. Sed nec quod metu belli publici expressum est, jure Gentium repeti potest; quia talis metus hoc jure pro isto habetur. Grot. §. 17. cum duobus seqq.

XII.

Ex neglectu tenentur Reges, & Magistratus, si ad inhibenda latrocinia, & piraticam non adhibent ea, quæ possunt, ac debent, remedia. Ubi in facto quæsitum est, si populus aliquis maritimus, vel ejus Rectores tempore belli quibusdam potestatem dedissent, prædas in mari ex hoste agendi, nonnulli autem eorum contra expressam prohibitionem ipsas factas res amicorum rapuissent, & desertâ patriâ mari vagarentur, ac licet fuerint revocati, non tamen reverterentur, ad quid hoc casu talis populus, vel ejus Rectores teneantur? Respondet A. §. 20. eos in plus non teneri, quàm ut noxios, si reperiiri possint, puniant, vel dedant; & in bona eorum, quæ adhuc in patria habent, jus reddant; nec obesse, quod malorum hominum operâ sint usi, quo minus enim etiam malorum operâ utamur, vitari non posse, aliàs nullus colligi posset exercitus, sufficere, quod expressè ipsis prohibitum fuerit, ne amicis noceant, nullam ergo culpam populo, aut ejus Rectoribus imputari posse, sine culpâ autem jure naturæ; & Gentium neminem tenet. Ita ferè A. & rectè.

XIII.

Dubium est, utrùm ex jure naturæ nascatur obligatio reparandi damnum ab animalibus nostris citra nostram culpam alteri illatum? Affirmat Vasquez *de Restit. cap. 2. §. 2.* quem sequitur Vider. *liq. Quæst. 17.* At contraria sententia omninò tenenda est; quia non datur obligatio naturalis, quam dari vix ullus agnoscit, ut enim lex naturæ obliget, debet esse sufficienter promulgata, & per se nota, independenter à scholasticis subtilitatibus alioquin tam parùm obligat lex positiva non sufficienter promulgata; ad quid enim natura introduceret obligationem, quæ ob invincibilem ignorantiam ferè omnium esset otiosa, & sine culpâ ignoraretur? Atqui vix ullum reperias, qui obligationem agnoscat reparandi damnum ab animalibus sine culpâ suâ illatum: ergo signum est, hanc obligationem juri naturæ incognitam esse. Non adversatur, quòd dominus omnem utilitatem ex animali suo percipiat, ac proinde æquum sit, ut etiam ejus nomine teneatur; nam hæc ratio plus non probat, quàm, quòd lex civilis, quæ imperat, ut damnum ab animali datum reparetur, non sit injusta, obligationem autem naturalem neutiquam evincit, quia spectato jure naturæ non datur obligatio reparandi damnum, sine omni culpâ theologicâ illatum. Certè, si res nostra inanimata sine nostrâ culpâ alteri damnum dederit, veluti si tegula de tecto ceciderit, & prætereuntem læserit, nemo dixerit, me obligatum esse, ut damnum reparem; ergo nec obligatus esse possum, si res nostra animata sine nostrâ culpâ alteri damnum dederit, quid enim, quæso, in proposito interest, utrùm animal, vel tegula, aut navis vi tempestatis funibus abrupta alteri damnum dederit? Confer. post Grot. §. 21. P. Haunold. *Tom. 1. tract. 2. cap. 2. Controv. 4. num. 176. & seqq.* & Dn. Gletle *in Assert. Jurid. Assert. 25.*

XIV.

Potest etiam damnum dari, & sæpè datur adversus honorem, & famam, vel verberibus vel contumeliis, maledictis, calumniis, irritu, aliisque similibus modis. Ubi non minus, quàm in furto, aliisque criminibus secerni debet vitiositas actus ab effectu: Vitiositati actus in statu civili respondet poena, in naturali vindicta, effectui

factui autem damni reparatio, quæ variis fit modis, puta, culpæ confessio deprecatione, exhibitione specialis honoris, testimonio innocentiz &c. Potest etiam, si læsus velit, damnum honoris, & famæ pecuniâ reparari; quamvis enim honor, & fama non sint ex illis bonis, quæ pecuniâ comparari possunt, quivis tamen honoris, & famæ suæ dominus est; ergo potest læsus, si velit, honorem, & famam suam pecuniâ æstimare. Grot. §. ult.

XV.

Quod si plures ad damnum concurrant, etiam omnes, & singuli ad restitutionem, vel totius, vel partis damni tenentur. Dicitur autem ad damnum concurrere omnis ille, qui reverà in suo genere in damnum influit, tametsi ipso etiam non influente illud nihilominus fuisset securum, eòquod ille, qui damnum dedit, vel solus dedisset, vel alii concurrissent; nam de ratione causæ non est, ut illa non positâ non ponatur effectus, sed tantum, ut illâ positâ ponatur effectus, idem enim effectus per multas causas poni potest, & si alii concurrissent illi eodem modo tenerentur.

XVI.

Fit autem concursus vel per actum positivum, vel negativum, seu omissionem. Positivè ad damnum concurrunt *primò* is, qui jubet, vel mandat modò jussionem vel mandatum re integrâ non revocaverit, qui enim seriò revocat, non ampliùs influit in damnum ab altero postea datum, ac proinde nec ad ullam restitutionem tenetur. Sed nec ille influit, qui scelus suo nomine ab alio patratum ratihabet, atque adeò nec hic in foro conscientiz ad reparandum tenetur. *Secundò* positivè ad damnum concurrunt, qui suo consilio, hortatu, precibus, vel promissione alium ad damnum inferendum permovet; & quamvis consilium re integrâ revocetur, vim tamen movendi non amittit, quia favorem illius, cui datur, pro fine habet, in quo differt à mandato, quod respicit favorem mandantis, ac proinde si seriò revocetur, vim suam movendi perdit. *Tertiò* ad damnum positivè concurrunt, qui consensum impetitur, modò ab ejus consensu pendeat, ut res fiat, vel non fiat: Si autem ab ejus consensu non pendeat, vel quia nullam habet auctoritatem, vel quia numerus suf-
fragio-

fragiorum sufficiens jam irrevocabiliter adest, is, qui consentit, non censetur esse causa damni, nec ad restitutionem tenetur. *Quartò* positivè ad damnum concurrat, qui alium vel laudando animat, vel probris, vituperiis & irrisione impellit, & movet ad damnum inferendum. *Quintò* qui recursum præbet, modò ita præbeat, ut moraliter censetur cooperari ad damnum, vel inferendum, vel illatum non reparandum, veluti si furem duntaxat, non etiam alios recipiat, vel instrumenta ejus occultet, aut rem furtivam sciens in custodiam suam recipiat, ut eandem furi servet. *Sextò* denique positivè ad damnum concurrat, qui injustæ operationis, quâ alteri damnum inferitur, particeps est, talis est, qui rem furto ablatam sciens vendit, qui instrumenta pro aperiendis januis sciens subministrat, qui scalas applicat, qui vigilias agit &c.

XVII.

Quicumque igitur uno, vel altero modo positivè ad damnum concurrat, is damnum illatum reparare tenetur, vel totum, si totius causa fuit, vel partem, si partis tantum damni causam dedit, veluti, si furanti equum suaserit, ut etiam ephippium, & frænum accipiat. Planè quo ad eum, qui damnum dantem adjuvat, incertè est, utrum concurrat ad idem damnum individuum, v. g. ad eandem domum incendendam, vel effringendam, ad eundem gregem abigendum &c. vel non. Qui cooperatur ad idem damnum individuum, tenetur in solidum, etiamsi socius constituisset solus damnum inferre, quia est causa partialis totius damni, & in totum vim confert, licet partialem. Si verò non concurrat ad idem damnum individuum, sed distinctum irroget, veluti si plures citra tractatum prævium vineam ingressi sint, & quilibet partem corruerit, hoc casu quilibet pro sua tantum parte tenetur, sive enim physicè, sive moraliter res consideretur, nullus censetur integrum damnum dedisse, nisi forte se invicem impulissent, vel animassent, tunc enim utique singuli in solidum tenentur.

XVIII.

Negativè ad damnum concurrat *primò* mutus, quo nomine in proposito intelligitur ille, qui vel præcipiendo, vel consulendo,

vel clamando, & strepitum faciendo ex officio poterat, & debebat impedire damnum, non tamen impedivit. *Secundo* qui omittet opem, & operam, quâ poterat & ex officio tenebatur damnum impedire. *Tertio* qui ex officio tenebatur manifestare malefactorum, & non manifestat. Dixi, *ex officio*, ac proinde ex *Justitiâ commutativâ*, qui enim ex charitate tantum damnum proximi impedire debet, & non impedit, is peccat quidem, non tamen tenetur damnum reparare, quia sola violatio justitiæ commutativæ fundat obligationem restituendi.

XIX.

Tenentur autem ad restitutionem primo loco causæ positivæ, & secundo demum loco causæ negativæ, nam causa positiva est potior, & magis influit in damnum, quàm causa negativa, ac per consequens etiam priore loco obligatur ad restitutionem. Inter ipsas autem causas negativas per se loquendo non datur ordo, sed in defectu causarum, positivarum omnes æquè immediatè tenentur.

XX.

Inter eos verò, qui positivè ad damnum concurrunt, primo loco ante causam moralem tenetur causa physica principalis, qualis est, quæ suo, non alieno nomine effectum operatur. Ratio est, quia causa physica principalis primariò, causa autem moralis v. g. suadens, vel consulens tantum secundariò concurrat. Planè si causa moralis causam physicam dolo, vel fraude induxisset ad damnum dandum, hoc casu causa moralis primo loco teneretur, quia propter injuriam causæ physicæ illatam eandem indemnem præstare debet. Causa autem instrumentalis, sive sit physica, sive moralis, non tenetur, nisi in defectum causæ moralis principalis, cujus nomine, & auctoritate operatur, talis causa moralis est is, qui mandat, vel minis cogit, aut imperio, & auctoritate impellit. Planè si res oblata apud causam instrumentalem existeret, vel ab eadem fuisset consumpta, hoc casu ipsa æquè immediatè teneretur, ac causa principalis.

XXI.

XXI.

Post causam instrumentalem tertio denique loco tenentur reliquæ causæ accessoriz, & secundariz, & quidem æquè immediatè. Ratio est, quia una non operatur ad damnum, tanquam instrumentum alterius, vel alterius nomine, sed quæque per se in suo ordine influit in damnum, nec enim e. g. laudans servit consulenti, vel ejus nomine agit, nec vice versâ consulens servit laudanti, aut ejus nomine agit: ergo æquum est, ut si executor non restituat, omnes in ejus locum immediatè succedant, & pro ratâ concursus ad restitutionem teneantur; quamvis enim plures causæ æquè immediatè concurrant, & ad restitutionem obligatæ sint, sæpè tamen una magis influit, quàm altera, ac proinde etiam illa, quæ magis influit, conferre tenetur.

XXII.

Quòd si plures sint causæ damni æquè principales, vel æquè secundariz, quæ æqualiter ad totum damnum contulisse videntur, tunc singulæ tenentur ad æquales portiones, quia eodem modo sunt cooperatæ, in defectum autem cæterarum quævis tenetur in solidum, quia quævis cooperata est ad totum damnum, ita tamen, ut si una solidum restituerit, eidem cæteræ pro suis partibus teneantur, quia jus, quod damnum passus habebat à singulis exigendi partem, translatum est in eum, qui pro sociis satisfecit.

XXIII.

Similiter, si causa secundo loco obligata restituat, obligatur causa primaria illi causæ secundæ refundere id, quod pro eâ solvit, perinde, ut debitor principalis obligatur fidejussori. Si verò causa primo loco obligata restituat, reliquæ secundo loco obligatæ ad nihil tenentur, quia tantum tenentur in defectum causæ primæ. Atque hæc pro instituti nostri ratione ad Grot. à §. 6. usque ad 12. dicta sufficiant, plura qui desiderat adeat Theologos, præsertim verò Less., qui hanc materiam fusè admodum pertractat. Conferatur etiam P. Haunold. de J. & J. Tom. 1. tract. 2 cap. 3. Contr. 7. per tot.

CAPUT XVIII.

De Jure Legationum.

Dictum haecenus est de iis, quae nobis debentur ex jure naturae, transimus ad jus Gentium voluntarium, ex quo imprimis descendunt jura legationum, quae latè explicavimus in *J. P. U. P. 4. cap. 4. §. 1. & 2.* quò lectorem remittimus.

CAPUT XIX.

De Jure Sepulturae.

SUMMARI A.

- I. *Cur mos sepeliendi mortuos primùm fuerit introductus?*
- II. *Sepultura debetur jure Gentium etiam inimicis, & hostibus.*
- III. *Utrùm etiam debeatur proprecidis?*
- IV. *Utrùm propter negatam sepulturam justè bellum suscipi possit?*

I.

Deinde ex jure Gentium descendit etiam jus sepulturae. Quae autem ratio fuerit, cur mos sepeliendi mortuos primùm fuerit introductus non satis constat. Sunt, qui existimant, occasionem datam ex giganteâ feritate comedendi homines, cujus abolitæ signum esse sepulturam. At constat, Adamum, primòsque homines sepultos fuisse, antequam gigantes existerent. Alii mori sepeliendi homines causam dedisse putant verba, quae habentur *Genel. cap. 3.* ubi Deus ad Adamum post commissum peccatum originale dixit: *in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es,* quod per traditionem ab Adamo ad posteros translatum fuisse credibile est. alii hoc veluti monumento spem resurrectionis à primis humani generis parentibus posteris consignatam esse arbitrantur, ut non tam mortui, quàm interim tantum dormire credantur. Alii sepulturam inventam esse dicunt, ut removeatur factor ex cadaveribus proveniens. Alii causam introductæ

trōductæ consuetudinis sepeliendi mortuos in eo ponunt, quod indignum visum fuerit, corpus humanum, quod animæ rationalis ad imaginem Dei conditæ domicilium fuit, avibus, & quadrupedibus in escam cedere. At cur non etiam indignum visum fuit, ut vermicibus in escam cedat? Alii denique hanc rationem assignant, quod contra dignitatem naturæ humanæ sit, corpora defunctorum temerè abjicere, & passim injuriis, ac contumeliis inferendis, aut irri-
fioni exponere. Hinc officium sepeliendi non tam homini, seu personæ, quàm potius humanitati, seu naturæ humanæ præstari dicitur. Grot. §. 1. & 2. & ibi Tesmor.

II.

Sepultura igitur nec inimicis, nec hostibus publicis invideri debet. Exempla, quæ exstant in contrarium, communi judicio damnata sunt. Sed nec facinorosi sepulturâ sunt privandi. Ipsa sanè lex divina olim Hebræis data patibulo suspensos eodem die sepeliri jubet. *Deuteron. cap. 21. vers. 23.* quam etiam legem Judæi semper exactissimè servârunt, & corpora eorum, qui ultimo supplicio affecti fuerant, ante solis occasum humo mandarunt. Idem pleræque gentes fecerunt, & quidem apud Romanos corpora damnatorum, & morte punitorum non tantum ipsorum cognatis, sed & aliis quibusvis petentibus ad sepulturam concedebantur. *lib. 1. & 3. ff. de Cadaver. punit.* Non tamen propterea damnandus est mos, vi cujus cadavera vel patibulo suspensa, vel rotæ implexa, aut palo suffixa ad terrorem aliorum insepulta relinquuntur, nam ejusmodi exempla publica exposcit utilitas. Nec adversatur lex divina Hebræis data, quia non est moralis, ac proinde Christianos haud obligat. A. §. 4.

III.

Planè illos, qui vel ex conscientia criminis, vel ex desperatione sibi ipsis mortem consciverunt, multi sepulturâ indignos esse arbitrantur, eò quod in eos, qui mortem pro supplicio non habent, non possit aliud supplicium constitui. Solent tamen & hi, sed brutorum instar à carnifice tumulari, nec enim aliam merentur sepulturam, quàm asinam, cum mortem sibi directè inferre gravissimum

numi crimen sit omni jure prohibitum. Memorant quidem historiz, multas sanctarum Virginum, ne tormentis adauctæ Christi religionem ejurent, vel pudicitiam amitterent, ultrò vel in rogam ardentem, non expectatâ judicis sententiâ, ut S. Apollonia, vel in flumen se precipitâsse. At hoc fecerunt ex Divinâ inspiratione. Si autem justa, & gravis subsit causa, aliquid facere, vel omittere, ex quo mors tantum indirectè, & per accidens secutura est, prohibitum non est, quia vetitum non est, ne homo vitam suam unquam periculo exponat, sed tantum, ne exponat absque justâ, & gravi causâ, aliâ non liceret cum periculo vitæ suffocare turres, & mœnia. Unde meritò Sambson excusatur à peccato, quia non intendebat se directè occidere, sed tantum blasphematores Divini Nominis, qui ejus capturam idolis suis adscribebant, & ea propterea laudabant, ac Sambsonem deludebant, & irrisui habebant; non poterat autem hosce idololatras interficere, nisi se ipsum certissimo periculo mortis exponeret. Accedit, quòd Sambson Columnas concusserit ex instinctu, & voluntate Divina, quem cum invocasset, ad vindicandum honorem Divinum, eidem reddita est pristina fortitudo. Vid. *Jud. cap. 16.* & ibi Lyran. Unde perperam nonnulli Hebræorum ex hoc collegerunt, quòd toties liceat se ipsum occidere, quoties quis videt, se deinceps victurum in probrum ipsius Dei; nam primò Deo facile est, molis nobis incognitis probrum suum avertere. Deinde tametsi certò prævideri possit, nos imposterum in probrum Dei victuros esse, non tamen propterea præsumi potest, aut debet, quòd Deus nobis facultatem det vitam abrumpendi, quia evidens foret periculum, ne sæpè homo se ipsum occideret, putans subesse hanc causam, quæ tamen revera non subest; & malè omninò ad hoc probandum adducitur exemplum Saulis, qui gladio incubuit; fallum enim est, eundem respuisse, postquam Samuelis umbra eidem mortem prædixerat, contrarium enim colligitur *ex lib. 1. Paralipom. cap. 10. in fin.* licèt Hebræi hunc locum aliter interpretentur, ut videre est apud Lyran. *1. Reg. cap. 31.* Quid de facto Raziz. *2. Machab. cap. 14.* judicandum sit, aliis reliquo. Vid. Grot. §. 5.

IV.

Cœterùm apud Græcos Sacrilegi, apud Athenienses proditores patriæ sepulturâ carebant. Quamvis autem veteres ob negatam sepulturam justè bellum suscipi posse putaverint, vix tamen aliter hoc admitti potest, quàm si exinde gravis contumelia in ipsam redundet Rempublicam. Sunt quidem adhuc plura, quæ nobis ex jure Gentium debentur, veluti libertas commerciorum, jus pignorationum, ne arma veneno inficiantur, & similia, de quibus tamen partim alibi diximus, partim suo loco dicemus.

CAPUT XX.

De Pœnis.

S U M M A R I A.

- I. *Actus punitionis pro diversitate motivi ad varias virtutes reduci potest.*
- II. *Jus puniendi ei soli competit, qui publicam habet potestatem in delinquentem.*
- III. *Is, quis punit, honestum finem intendere debet.*

I.

CONsideravimus hæctenus facta, ut reparari possunt, superest, ut jam consideremus ea, quatenus possunt puniri, aut vindicari, quam materiam fusè explicavimus in *J. P. U. Part. 3. cap. 1. §. 2.* Unde impræsentiarum illa duntaxat tangemus, de quibus ibidem nihil diximus; & primò quidem A. §. 2. proponit dubium, utrum actus punitionis referendus sit ad justitiam commutativam, vel distributivam? Ubi rectè quidem refutat eos, qui punitionem referunt ad justitiam distributivam, quippe, quæ in bonis tantùm communibus inter membra communitatis distribuendis, habita ratione majoris, vel minoris dignitatis, occupata est. At propterea non statim sequitur, eam referendam esse ad Justitiam commutativam, potest enim actus punitionis ex diversis motivis procedere,

cedere, & ideo etiam ad diversas virtutes referri potest, & debet, nam si Judex delinquentem ideo puniat, ut eum emendet, vel, ut alii hoc exemplo à similibus delictis perpetrandis absterreantur, nunc is exercet actum charitatis proximi, si ideo, ut tanquam pars Reipublicæ hæc ratione consulat bono publico, & tranquillitati Communitatis, exercet actum justitiæ legalis, si ideo, ut consulat bono patriæ, exercet actum pietatis in patriam, si ideo, quia leges id præcipiunt, exercet actum obedientiæ, si ideo, quia ratione officii, quod gerit, hoc debet Reipublicæ, exercet actum justitiæ commutativæ, si denique ideo, quia per se decens est, malefactorem puniri, & poena per se congruit delicto, sicut laus, & præmium virtuti, ac honesto, idque, ut rectus ordo servetur, & quod extra ordinem prolapsum est, ad ordinem revocetur, exercet actum justitiæ vindicativæ. Unde patet, eam esse virtutem specialem distinctam ab omni aliâ virtute, quia habet motivum speciale, & distinctum à motivis omnium aliarum virtutum, nulla enim alia virtus respicit honestatem illam, quæ est in æqualitate poenæ cum delicto, nè hoc maneât impunitum, sed recipiat id, quod ipsi quodammodo debetur, hinc per excessum opponitur huic virtuti crudelitas, per defectum verò nimia remissio, seu conniventia. Placet quamvis Justitia vindicativa sit virtus specialis, non tamen habet veram & propriam dictam naturam justitiæ, quia non respicit jus alterius, cum reus criminis non habeat jus ad poenam, sed necessitate potius dstringatur ejus sustinendæ. Confer post Less. Clariss. Dn. P. Seybold. *Dicaomach. Part. 1. sect. 5. §. 4. num. 7. & 8.*

II.

Jus puniendi ei soli competit, qui publicam habet potestatem in delinquentem. Possunt quidem etiam parentes liberos, & domini servos suos coërcere, si delinquant. Verùm de ejusmodi coërcitionibus privatis nobis in proposito sermo haud est. Diver-
 te opinio est A. qui §. 3. putat, conveniens quidem, non auctorem necessarium esse, ut is, qui male egit, hoc ipso se
 vox superioris eo sumatur sensu, ut is, qui male egit, hoc ipso se
 quovis alio inferiore fecisse, & quasi ex hominum censu in cen-
 sum bestiarum, quæ homini subjacent, detrussisse videatur. Unde
 conse-

consequens esse ait, ut saltem nocens ab æquè nocente non debeat puniri. At multùm is fallitur, velut in *J. P. U. cit. §. 2. num. 7.* ostendimus. Et quamvis valdè indecoram sit, & reverentiam Magistratibus, ac legibus debitam nimium, quantum imminuat, si exactor justitiæ iisdem vitiis, quæ in aliis vindicatum it, obnoxius existat; qui enim in aliis punit, quod ipse committit, non tam irasci vitiis, quàm eorum dulcedinem aliis invidere videtur, non tamen hoc ipso is amittit potestatem publicam, ac proinde nocentem rectè punit. Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 2. cap. 3. §. 7.*

III.

Debet autem is, qui punit, honestum finem respicere, qui duplex est, intrinsecus, & extrinsecus. Intrinsecus consistit in eo, ut rectus ordo conservetur, & quod extra ordinem prolapsus est, ad ordinem revocetur. Hunc finem respiciunt pœnæ, quas Deus peccatoribus post hanc vitam infligit. Extrinsecus verò stat in utilitate vel ipsius delinquentis, ut is emendetur, vel læsi, ut ne is posthac tale quid patiatur, sive ab eodem, sive ab aliis, vel denique omnium, ut ne is, qui unum læsit, alios quoque lædat, neque alii impunitate illecti aliis quibusvis nocent. Qui igitur in solo ejus, qui punitur malo, quæ tali, acquiescit, contra charitatem peccat, & non actum justitiæ vindicativæ, sed odii exercet. Vid. *J. P. U. cit. §. 2. num. 19. & 20.* Cætera, quæ A. hoc cap. habet, prætereo, quia vel alibi jam fuerunt explicata, aut refutata, vel quia non magni sunt momenti, & facile ex alibi dictis refutari possunt. Ea autem, quæ à § 45. annectit, ad sathodram pertinent Theologicam.

CAPUT XXI.

De Pœnarum Communicatione.

S U M M A R I A.

- I. *Quomodo Resiores patientiæ se delicti alieni participes reddant?*
- II. *Quomodo sentiantur ex receptu?*

- III. *Civitas Rector electionem habet, utrū nocentem dedere, vel punire malis.*
- IV. *Quomodo subditi participes fiant delicti à Rectoribus commissi?*
- V. *Quomodo differat pœna, quâ Univerſitas quâ talis, & quâ ſingulis plectuntur?*

I.

Communicatio pœnæ proſiuit ex communitate delicti, qui enim particeps est delicti, etiam particeps est pœnæ. Sunt autem multi modi, quibus aliquis in partem delicti venit, quos ſuprà cap. 17. explicavimus. Ex illis autem, quibus in ſpecie Rectores aliorum participes ſunt delicti à ſubditis commiſſi, duo ſunt, qui maximum uſum habent, & conſideratione digni ſunt, ſcilicet patientia & receptus. Patientiâ ſe alieni delicti participem reddit ille, qui ſcit à ſubdito delinqui, nec tamen prohibet, cùm prohibere poſſet. Scire præſumitur, ſi ea, quæ à ſubditis ſunt, per ſe conſpicua, aut frequentia ſiat. Non ſufficit autem ſola ſcientia, ſed inſuper requiritur, ut aliquis etiam prohibere poſſit, nec tamen prohibeat, nulla enim culpa imputari poteſt illi, qui quidem ſcit, prohibere autem non poteſt. Præſumitur autem, quòd ſuperior prohibere poſſit, niſi contrarium oſtendi queat, aut per ſe appareat. *Gror. §. 1. & 2.*

II.

Ex receptu tenetur Civitas, vel ejus Rector, ut nocentem, ſi eã propter interpelletur, vel puniat, vel dedat, ſeu arbitrio interpellantis permittat, ſive nocens ſit ipſius ſubditus perpetuus, ſive temporarius, eò quod poſt commiſſum delictum ad eum confugerit. Neutrum ſi fecerit, delictum alienum probare videtur, & ab eo, qui delicto læſus eſt, bello vindicativo peti poteſt; qui enim læſus non eſt, jus vindicandi non habet, niſi volente læſo, quo caſu non proprio, ſed alterius nomine vindictam ſumit. Unde fallitur *A. dum in §. 3. num. 2.* ſcribit, ita Civitatibus aliis earumve Rectoribus jus eſſe, perſequi delicta, quæ ad ſocietatem humanam aliquo modo pertinent, ſicut in civitatibus de quibusdam delictis datur ſingulis actio popularis. At quanta, quæſo, in genere humano ori-
retur conſuſio, ſi quisque delictum, etiamſi eo læſus non eſſet, punire,

nire, aut vindicare posset, nemo amplius ab altero securus foret, perpetuis bellorum flammis arderet orbis, & cædes cædibus cumularentur, ac proinde in talem licentiam homines nequiquam consensissent, si in statu meræ possibilitatis positi ab auctore naturæ fuissent consulti, ut desuper ferrent suffragium. Sed & in eo fallitur A. quod putet; civitatem delicto læsam pœnæ, aut verius vindictæ expetendæ causâ (nam inter eos, qui vivunt in statu naturali, pœna locum non habet, armatam fines alterius civitatis, apud quam nocens degit, intrare posse; nam ut vindicta iusta sit, non sufficit, eum, qui vindictam sumit, jus vindicandi habere, sed insuper requiritur, ut etiam iustum ordinem servet; qui consistit in eo, ut si is, qui injuriam intulit, imperio civili, vel familiari subiectus sit, querelâ primùm deferatur ad eum, cui subiectus est, & si hic jus non reddendo se alieni delicti participem fecerit, tunc demùm ad bellum vindicativum decurratur; quamvis enim in statu naturali quivis juris sui executor sit, hoc tamen non aliter procedere videtur, quàm si aliâ viâ suum non possit obtinere.

III.

Habet autem populus, aut Rex, apud quem nocens degit, electionem, utrùm eundem dedere, vel punire malit, quamvis interdum, ut cumulatius satisfiat, ipsis fontes deposcentibus optio data legatur. Ita Carthagini legati, cum agrestium quidam Tarquinien- sibus agrum circa Romanas salinas depopulantibus se comites adjunxissent, dixerunt Romanis, *eas, seu dedi placeas, dedere se paratos esse, seu supplicio affici, daturus pœnas*, ut refert Liv. lib. 7. cap. 20. Nemo tamen dedendus est, nisi nocens esse compertus sit, & ideo si de hoc non satis constat, causæ cognitio præmittenda erit: posset enim innocenti crimen eum in finem affigi, ut deditione factâ vindicta in illum exerceri valeat. Quòd si factum jure naturæ, aut Gentium prohibitum non sit, utrùm illud in crimen incidat, vel non ex jure civili illius populi, unde quis venit, æstimari debet. Planè aliquando eos, qui post commissum delictum in alienum territorium profugerunt, nec deditos, nec punitos, sed finibus tantùm excedere iustos fuisse legimus. Sic Perseus Rex Macedonum apud Liv. lib. 42. cap. 42. Martio respondit, *se illos, qui Eumeni insidias dicebantur,*

ut primum in Macedonia esse à Romanis admonitus comperisset, requisitos ex regno abire iussisse, & in perpetuum finibus suis interdixisse. Cæterum jus hoc depolcendi ad pœnas profugos post commissum delictum in plerisque Europæ partibus circa ea demum crimina usurpatur, quæ statum publicum tangunt, aut quæ eximiam habent facinoris atrocitatem, minora autem solent mutuâ dissimulatione transmitti, nisi fœderis legibus propius quiddam convenerit. Vid. Grot. §. 4. cum duobus seqq.

IV.

Quemadmodum autem Rectores se participes reddere possunt delictorum, quæ subditi committunt, ita vice versâ etiam subditi in partem delictorum, quæ Rectores committunt, venire possunt, quod fit, si vel in crimen consenserint, vel si quid fecerint ex Rectorum imperio, aut suasu, quod facere sine facinore non poterant. Eodem modo etiam inter communitatem, & membra communitatis delictum communicari potest, si scilicet in delictum universitatis consenserint, qui autem non consenserunt, extra culpam sunt, ac proinde nec puniri possunt in his, quæ ipsorum propria sunt. Hinc Alexander, cum captis Thebis omnes Thebanos sub coronâ vendidisset, illis libertatem reliquit, qui decreto circa exuendam Macedonum societatem contradixerant, ut Plutarchus refert; certum enim est, neminem vere innocentem propter delictum alienum puniri posse, quamvis effectus pœnæ etiam ad innocentes pertingere possit, velut pluribus in J. P. U. fuit explicatum.

P. 3. c. 1.
§. 2. n. 8.
& 9.

V.

Aliâ totam pœnâ afficitur universitas, quæ talis, aliâ singulis; nam singulorum pœna interdum est mors, cujus vicem in universitate sustinet, si corpus universitatis dissolvatur. Atque hoc modo si civitas esse desinat, usufructum ei relictum velit morte finire dixit. J. C. in l. 21. ff. Quibusmod. usufruct. vel us. amitt. Deinde singuli quandoque pœnæ nomine in servitutem abstrahuntur, universitas autem, quæ antea sui juris erat, summo exiit imperio, & in provinciam redacta servitutem civilem subit. Denique singulorum bona interdum confiscantur, universitati autem adimi

admitti solent ea, quæ ad illam quæ talem pertinent, puta privilegia, arma, naves bellicæ &c. Grot. § 7. Utrum autem poena ob delictum universitatis semper exigi possit, similiter cit. §. 2. num. 13. in J. P. U. discussum fuit. Illud solum adhuc addimus, nos in hoc cap. vocabulum *pœna* latius sumpsisse, ut & vindictam comprehendat.

CAPUT XXII.

De Causis Injustis.

SUMMARI A.

- I. *Qui nec causas justificas, nec suasorias habent; feris bestiis similes sunt.*
- II. *Qui justam bellandi causam, perversam autem intentionem habet, non tenetur ad restitutionem.*

I.

Diximus initio hujus libri causas bellorum alias esse justificas, alias suasorias. Qui neutro causarum genere feruntur in bella, periculorum propter ipsa avidi, non homines sed ferae sunt, qui verò suasorias habent, non autem justificas, prædones sunt, & latrones, velut Alexandro magno recte Scythæ objecerunt. Solent quidem plerique, qui bellum inferunt, causas quasdam quasi justificas proferre, quæ tamen sæpè non nisi vani sunt prætextus, & figmenta, aut saltem ad rectam rationem expensæ injustæ deprehenduntur, veluti sunt metus ex crescente vicini potentia, negatum matrimonium, ubi luxa est matrimoniorum copia, mutanda sedis amor titulus inventionis &c. de quibus egimus in J. P. U. Part. 1. cap. 1. §. 1. a. num. 6.

II.

Sæpè accidit, ut bello quidem justa subsit causa, actioni tamen vitium accedat ex perversâ intentione agentis, v. g. si is ambitioni suæ, vel inveterato odio velit satisfacere, quo casu is quidem peccat, non tamen tenetur ad restitutionem, si intra justum lædendi, aut

aut res hostiles rapiendi modum consistat, quia non violat jus alterius. Grot. §. ult. Clariss. Dn. P. Seyboldi *Dicaomach. Part. 3. Sect. 4. §. 10. num. 2.*

CAPUT XXIII.

De causis dubiis.

S U M M A R I A.

- I. *Quid, & quotuplex sit dubium?*
- II. *Quid, & quotuplex sit opinio?*
- III. *In bello saltem offensivo non licet sequi sententiam probabilem relictam probabilem.*
- IV. *Referuntur modi, quibus vitari possit bellum.*

I.

IN moralibus non semper habetur certitudo, sed intellectus sæpè inter duo extrema fluctuat, ita, ut ob defectum sufficientis motivi neutri parti assensum præstet, sive deinde hæret in eo, utrum hoc, vel illud jure permissum sit, vel prohibitum, sive hæret in facto v. g. utrum res, quam alter possidet, ad se pertineat, quæ fluctuatio dubium vocatur; estque vel speculativum, vel practicum. Speculativum dicitur, quod directè non versatur circa honestatem humanæ operationis, practicum verò, quod directè circa honestatem humanæ operationis versatur. Cum dubio speculativo licet operari, si in practicum non transeat, quia cum hoc dubio stat dictamen saltem moraliter certum de honestate humanæ operationis, licet enim speculativè dubitem, an res, quam possideo, sit mea, possum tamen practicè me resolvere, quòd eandem mihi liceat retinere, quia jura in dubio volunt, meliorem esse conditionem possidentis. Cum dubio practico autem nunquam licet operari, si non deponatur, nam ut operatio honesta sit, præcedere debet dictamen practicum, saltem moraliter certum de honestate operationis. Atqui stante Dubio practico implicat tale dictamen, quia evidenter repugnat, me dubitare de honestate operationis, ac simul formare judicium saltem moraliter certum de honestate operationis:

rationis: ergo &c. Planè si ex duobus unum necessario sit eligendum, de utroque autem dubitetur, utrùm licitum sit, vel illicitum, in tali perplexitate licebit hoc, vel illud eligere, si paria esse videantur, si autem unum videatur esse magis illicitum, quàm alterum, eligendum est minus, quia hoc in talibus circumstantiis induit rationem boni. Grot. §. 2. num. 2.

II.

Quòd si intellectus post examen non ampliùs in medio hæreat, sed uni contradictionis parti, cum formidine tamen oppositi, assensum præstet, est, & dicitur opinio, eaque vel probabilis est, vel non probabilis, vel denique improbabilis. Probabilis porrò vel est ab intrinseco talis, vel ab extrinseco. Ab intrinseco probabilis dicitur, quæ nititur motivo gravi, & prudenti, tali nimirum, quò vir cordatus, & prudens moveri possit ad assensum non obstantibus motivis, quæ de facto occurrunt in contrarium. Probabilitas autem extrinseca desumitur ab auctoritate. Non probabilis appellatur, quæ licèt falsi speciem apertè non præferat, nullo tamen, aut levi fundamento nititur. Improbabilis denique vocatur, quæ colorem veri quidem habet, impingit tamen in principium certum.

III.

Quamvis autem per se loquendo quævis opinio certò probabilis fundet dictamen saltem moraliter certum de honestate operationis, tametsi sententia contraria videatur esse probabilior, hoc tamen in bello saltem offensivo non procedit, sed necesse est, ut certus sis rem, quam alter possidet, ad te pertinere, vel si non existat in possessione, aut saltem te contradicente vacuam occupaverit possessionem, requiritur, ut causa tua, discussis, & perpensis omnibus, videatur tibi probabilior, quàm partis adversæ. Sed & si quis certus foret, se habere justam causam, sufficientiã tamen documenta non haberet, quibus possessorem de injustitiã suæ possessionis posset convincere, is bellum licitè inferre haud posset, quia non habet jus cogendi alterum, ut de possessione suã decedat. Vid. J. P. U. *suprà cit.* Part. 4. cap. 1, §. 2. num. 5. adde Grot. §. 11.

IV.

De modis, quibus vitari potest, ne controversiæ in bellum erumpant, veluti sunt colloquium, compromissum, & fors, cui affine est singulare certamen, egimus in J. P. U. ubi simul ostendimus, non posse quidem dari bellum utrinque justum, posse tamen fieri, ut neuter bellantium injustè agat, nam ut quis injustè agat, necesse est, ut etiam sciat, id, quod agit injustum esse, multi autem id ignorant.

P. 4. c. 2.
S. 6. per
tot. & S.
1. n. 15.

CAPUT XXIV.

De non temerè etiam ex justis causis suscipiendo bello.

SUMMARI A.

- I. *Ad bellum decurrendum non est, nisi gravis subsit causa.*
- II. *Antequam ad bellum decurratur, duo in deliberationem veniunt.*

I.

Multa sanè sunt, quæ à bello inferendo abstrahere debent; *sa-*va enim res est bellum, & innumera secum mala trahit, quibus non tantùm nocentes, sed potissimùm innocentes involvuntur, *in pace*, inquit Tacit. lib. 1. *Annal. cap. 48. causa, & merita spectantur, ubi bellum ingruit, innocentes, ac noxii juxta cadunt: nisi ergò gravis subsit causa, abstinendum est bello, quippe quod à justis non sumitur, nisi necessariò, ab injustis spontè, belligerare enim, ut loquitur S. Augustinus lib. 4. de Civit. Dei. cap. 15. malis quidem videtur felicitas, bonis autem necessitas.* Deinde facilè quidem suscipitur bellum, sed ægerrimè desinit, nec in cujus potestate est initium, etiam est finis. Præterea anceps semper est alea belli, tametsi prælio viceris, non hoc ipso vicisti bello, sæpè quem fortuna initio belli extulit, postea depressit, & lætum initium tristis excepit finis; & quamvis fortè validior sis altero, non tamen tutò victoriam tibi promittere potes, sæpè parva manus magnum fudit exercitum, non enim à multitudine militum, sed à Deo pendet victoria, quem tibi favent-

faventem sperare nequis, si temerè ad bellum proruperis, præsertim si Machiavellicis insuper utaris fraudibus, odit enim Deus hoc genus hominum. Maximè autem ad bellum vindicativum non facile decurrendum est, nisi enim injuria sit gravis, & formalis, atque de hac certò constet, bellum vindicativum justum haud est. At rarò hæc concurrunt; sæpè putatur esse injuria, ubi injuria non est, & quod est parvum, videtur esse magnum. Certè ut tota Respublica periculoso involvatur bello propter solam vindictam, hoc non congruit officio Rectoris, multò minùs congruit officio Regis Christiani maculam regis purpuræ non tam alienâ, quàm propriâ potiùs culpâ aspersam effuso tot hominum cruore velle delere. Maturâ igitur deliberatione opus est, antequam ad bellum decurratur.

II.

Duo autem sunt, quæ in proposito in deliberationem veniunt. Primum est, utrùm justa subsit bellandi causa? Alterum utrùm majus ex bello emolumentum sperandum, vel damnum sit metuendum? Qui justam quidem bellandi causam, nullam autem boni exitus spem habet, contra prudentiam, & officium Rectoris peccat; si bellum inferat, qui verò magnum ex bello emolumentum sperat, nullam autem justam bellandi causam habet, contra justitiam peccat; utrumque grande peccatum est. Exacto igitur, & sæpiùs repetito examine utrumque indiget. In primo consulendi sunt Theologi, & Jcti, in altero Politici, in neutro Machiavellistæ: A. §. 5. iis, qui deliberant, in genere tres præscribit regulas. *Prima* est, si res, de qua agitur, morali æstimatione æqualem videatur habere efficaciam ad bonum, & ad malum, ita demum eligenda est, si bonum aliquantò plus habeat boni, quàm malum mali. *Alterna*, si videatur esse æquale bonum, & malum, quod à re, de qua quaeritur, possit procedere, ita demum ea res eligenda est, si efficacia ad bonum quàm ad malum major sit. *Tertisa*, si videatur & bonum & malum esse inæquale, nec minùs inæqualis rerum efficacia; res ea ita demum eligenda est, si efficacia ad bonum major sit collata efficacis ad malum, quàm ipsum malum est collatum bono, aut si bonum sit majus comparatione mali, quàm efficacia ad malum comparata ad bonum. Ita Grot.

CAPUT XXV.

De causis belli pro aliis suscipiendi.

SUMMARI A.

- I. *Pro quibus bella suscipi possint?*
- II. *Utrum aliquis teneatur proximum defendere cum eade injusti aggressoris?*
- III. *Improbi sunt, qui alicui militare volunt, sive is justam, sive injustam habeat bellandi causam.*

I.

Quæ causæ justæ sunt illi, cujus res agitur, eadem etiam justæ sunt iis, qui aliis opem ferunt. Possunt autem bella suscipi primò pro subditis, sive illi familiari, sive civili imperio subint, quia sunt quasi pars Rectoris. Secundò pro fœderatis. Tertio pro amicis. Quarto denique pro quibusve hominibus, velut latius tractatum est in *J. P. U. cit. cap. 1. §. 3. à num. 6.*

II.

Dubium est, utrum aliquis teneatur alterum defendere, si is defendi non possit, nisi cum eade injusti aggressoris. Quod rectè quidem negat. *A. §. 7. num. 2.* At ratio, quam is adducit, falsa esse videtur, ait enim, cum is, qui invaditur, possit vitam invaloris suæ præferre, credendum esse, invalu hoc malle, quàm ut invalor occidatur, præsertim cum ex parte invaloris majus sit periculum dampni irreparabilis, & sempiterni. At etiam invalu, nisi sit in statu gratiæ, in eo periculo versatur. Deinde ut rectè Hennigef. advertit, longè firmior est præsumptio, quòd sub manu latronis constitutus etiam cum eade ejusdem velit evadere, & ad hoc omnium opem censeatur implorare. Ratio ergo ista est, quam reddit Lessius *de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 13. num. 92.* scilicet, quod si mala sint paria, nemo teneatur alterum inferre, ut excludat alterum, præsertim cum illud fieri nequeat, nisi horrendo modo occisionis proximi. Certè nemo tenetur defendere vitam suam, si pri-

si privatus sit per mortem alterius: ergo nec tenetur defendere vitam proximi per mortem alterius.

III.

Quamvis autem in J. P. U. dixerim, nequidem extraneos, si P. 4. c. 1. post coeptum bellum nomen militiae dare velint, ad examinandam ^{§. 3. num. 23.} belli justitiam obligatos esse, improbi tamen sunt, qui ita sunt constituti, ut alicui militare velint, sive is justum gerat bellum, sive injustum. Deinde tametsi militanti stipendium accipere haud dubie licitum sit, *quis enim*, inquit, Doctor gentium 1. ad Corinth. 9. vers. 7. *unquam militat suis impensis?* Non immerito tamen culpantur illi, qui ideo praecise militant, ut stipendium accipiant, & quasi bellum esset inter artificia, ex eo quaestum faciant. Grot. §. penult. & ult.

CAPUT XXVI.

De causis justis, ut bellum geratur ab iis, qui sub alieno imperio sunt.

S U M M A R I A:

- I. *Utrum subditi, si de justitia belli dubitent, absque ulteriori inquisitione militare possint?*
- II. *Etiam in bello injusto subditorum justa defensio esse potest.*

I.

IN conditione parendi positi sunt filii familias, servi, subditi, quod etiam pertinent cives singuli, si cum corpore suae civitatis comparentur. Hi vel adhibentur ad deliberationem de bello suscipiendo, vel libera ipsis optio datur militandi, aut quiescendi, vel denique ipsis praecipitur, ut militent. Primo casu easdem regulas sequi debent, quas illi, qui suo arbitrio pro se, aut aliis bella suscipiunt. Altero casu A. §. 2. idem dicendum esse putat, quod verum quidem est, si quaestio sit, utrum magis expediat militare, vel quiescere, si autem sermo sit de justitia causae, sufficit, si bona fide credant,

eredant, eum, cui subiecti sunt, iustam bellandi causam habere, nec eandem examinare tenentur. Tertio casu vel absolutè judicant, causam belli injustam esse, vel de iustitia belli dubitant. Si absolutè judicent, causam belli injustam esse, tamen fortè errent, militare tamen non possunt, quia iudicium erroneum de honestate operationis non minùs obligat, ne agamus contra ejus dictamen, quàm iudicium verum. Si autem dubitent, possunt absque ulteriori inquisitione sibi formare iudicium practicum, quòd in dubio superiori sit parendum, nisi iustitia belli ipsis adeò suspecta foret, ut jam viderentur declinare in iudicium quoddam morale, quo casu utique ad indagandam veritatem essent obstricti, velut dictum est in *J. P. U. supra cit. §. 3. num. 21. & seqq.* Dissentit A. aitque, eum, qui contemplativè dubitat, debere iudicio activo eligere partem tutiorem, esse autem partem tutiorem abstinere bello, & si subditorum animis per causæ expositionem nequeat satisfieri, officium boni Rectoris esse, tributa potius extraordinaria ipsis imperare, quàm operam militarem, præsertim si non defuturi sint alii, qui militent. At primò negamus partem tutiorem esse, bello abstinere; sive enim subditi, quibus præcipitur, ut militent, bello abstineant, sive non abstineant, exponunt se periculo peccandi. Si abstineant, & bellum reverà sit iustum, peccant contra obedientiam superiori debitam, quod cum gravi damno, & quandoque cum pernicie totius Reipublicæ conjunctum esse potest. Si non abstineant, & bellum à parte rei sit injustum exponunt se periculo injustè lædendi proximum. Deinde licet sequi sententiam probabiliorem, relictâ minus probabili; tamen probabilior minus tuta sit, ut solidis rationibus probat Dn. P. Banholzer *de Recl. regul. mor. art. 6. per totum.* atqui sententia, quæ tenet, in dubio superiori parendum esse, est longè probabilior, quàm opposita: ergò quamvis in proposito minus tuta foret, in praxi tamen licet eandem sequi. Igitur nec verum est; quod A. §. 4. num. 9. ait, etiam Carnifici, qui damnatum occisurus est, debere esse cognita merita causæ, ut satis ei constet, mortem ab eo commeritam; sufficit enim, si eidem non constet, reum esse innocentem, & vel falsis testimoniis, vel odio, aut in gratiam alterius ad mortem damnatum.

II.

Coeterum quamvis Princeps bellum manifestè injustum gerat, ejus tamen subditi innocentes se adversus hostem, qui eos interficere vult, omnino defendere possunt; tamen si enim alter justum bellum gerat, jus tamen non habet innocentes directè occidendi, ac proinde si eos occidere velit, injustus est aggressor, qui jure interfici potest, ex quo tamen non sequitur, dari bellum utrinque justum, quia non de bello sed de certâ tantum actione quaeritur, quæ, licet bellum sit justum, injusta est, ac per consequens justè repellitur Grot. §. ult.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Quantum in bello liceat?

S U M M A R I A.

- I. *Quamvis dissimulatio, & simulatio per se illicita haud sint, mendacium tamen semper est prohibitum.*
- II. *Omne falsiloquium formale est mendacium strictè dictum, & jure tum Divino, tum naturalis prohibitum.*
- III. *Utrum infantibus, & mente captis liceat falsum dicere?*
- IV. *Utrum sit mendacium, si fictum sermonem ad eum dirigam, qui intelligit esse fictum, tertius autem putat esse verum?*
- V. *Utrum sit mendacium, si certum sit eum, ad quem sermo dirigitur, libertatis sua in judicando laesionem non agrè laturum esse?*
- VI. *Utrum summis Imperantibus liceat subditos falso sermone decipere?*
- VII. *Utrum pro conservandâ vitâ innocentis licitum sit falsiloquium?*
- VIII. *Utrum apud hostem liceat falso sermone uti?*
- IX. *An, & quatenus restrictiones mentales prohibita sint?*

I. Vi-

I.

Vidimus hæcenus, quinam bellum gerere possint, & quibus ex causis geri possit. Superest, ut jam videamus, quid, & quantum in bello liceat? Ubi jus naturæ separari debet à jure gentium; sunt enim quædam, quæ suppositâ belli justitiâ jure naturæ licent, veluti fontes, aut arma veneno inficere, quæ tamen jure Gentium vetita sunt, & vice versâ multa sunt, quæ jure Gentium externo licent, jure autem naturæ non licent. Hoc *cap. A.* de eo agit, quod *J. P. U.* jure naturæ in bello licet, & initio quidem regulas quasdam generales proponit, ex quibus cognosci potest, quid in bello justo liceat in hostes, deinde inquit, quid liceat in eos, qui hostes non sunt, aut saltem pro hostibus haberi nolunt, postea progreditur in specie ad quæstionem, an etiam dolis uti liceat in bello? ubi re-alleg. *P.* tunc distinguit inter dolum, qui consistit in actu negativo, & illum, qui consistit in actu positivo. Prior vocatur dissimulatio, & per se illicitus haud est. Posterior consistit vel in rebus, vel in sermone. Ille simulatio: hic verò mendacium vocatur. Simulatio itidem per se illicita non est. Mendacium autem semper est prohibitum, velut de his omnibus latius egimus in *J. P. U.* ubi simul *c. 1. §. 4. à num. 2.* diximus, etiam amphibologico loquendi genere uti, nisi justa adsit causa, prohibitum esse, quò proinde lectorem remittimus.

II.

Aliud autem est mentiri, aliud mendacium dicere. Mentiri ille demum intelligitur, qui loquitur contra mentem. Unde non mentitur, qui falsum dicit, quod bonâ fide verum esse credit. Mentitur autem, qui verum dicit, quod falsum esse putat; essentia enim mendacii consistit in discrepantia verborum à mente loquentis. Putat quidem *A. §. 11.* requiri simul repugnantiam cum jure existente, ac manente ejus, ad quem sermo dirigitur, quod jus ait consistere in libertate judicandi, quam homines colloquentes sibi invicem quasi ex pacto quodam tacito debere intelliguntur, secus non esse mendacium strictè dictum, sed falsiloquium, quod in nonnullis casibus licitum sit. At multùm is fallitur, verissimum enim est, omne falsiloquium formale esse mendacium strictè dictum, &

& jure tum divino, tum naturali prohibitum, cum ejus turpitudò intrinseca non tam consistat in læsione libertatis judicandi, seu juris intelligendi mentem loquentis, quàm in abusu verborum, quæ ad hoc sunt instituta, ut mentis nostræ conceptus iisdem exprimamus. Igitur ita uti signis externis, ut habeant falsam significationem, & contralicant menti, non convenit naturæ rationali quæ tali. Videamus jam in quibusnam casibus A. falsiloquium licitum esse dicat.

III.

Primò ait, etiamsi aliquid dicatur infanti, aut amenti, quod falsam habet significationem, in eo tamen culpam mendacii non esse, eò quòd in infantibus, & amentibus non sit judicii libertas, ac proinde non possit illis circa libertatem judicandi injuria fieri. Ita §. 12. At primò tamen si infantibus, & mente captis non fiat injuria, manet tamen, quòd ita abuti verbis, ut sint falsa signa contra eorum institutionem, turpe sit, & naturæ rationali, quæ tali disconveniens. Deinde quicumque capax est, ut possit intelligere mentem loquentis, ille videtur etiam habere jus intelligendi. Atqui mente capti, & infantes v. g. quinque vel sex annorum possunt intelligere mentem loquentis: ergo etiam videntur habere jus intelligendi, ac proinde si falso sermone decipiantur, ipsis fit injuria. Fortè tamen, qui infantes, & amentes ita fallunt, persæpè à mendacio excusari possunt ideo, quia faciliè apparet, eos non serio loqui, atque adeò nolle eos uti verbis tanquam signis mentis suæ, licet prævideant, infantes, & mente captos aliter intellectu-ros esse; *mendacia enim*, inquit, S. Augustinus *caus. 22. Quæst. 2. can. 18. à mendacibus serio aguntur, non joco, cum autem, qua non sunt, joco dicuntur, non deputentur mendacia.* Sed hoc aliis examinandum relinquo.

IV.

Secundò ait, si fictum sermonem ad eum dirigam, qui intelligit esse fictum, etiamsi tertius putet esse verum, nullum tamen esse mendacium, quod verum esse arbitror, nam respectu ejus, ad quem verba dirigo, perinde est, ac si eidem fabulam narrarem,

bb

respe-

re spectu tertii verò, cum quo non loquor, non habent rationem sermonis, & ideo si ea perperam accipiat, sibi imputare debet. A. §. 13. Huc tamen malè refertur sermo, quo Doctor Gentium cap. 2. ad Galat. reprehendit D. Petrum, non enim ficta, sed vera erat illa reprehensio. S. Augustin. *Epist. 8.*

V.

Tertiò ait, si certum sit eum, ad quem sermo dirigitur, libertatis suæ in judicando læsionem non ægrè laturum, sed ob commodum aliquod, quod inde consequitur, gratias potiùs eo nomine habiturum esse, mendacium strictè dictum, seu injuriosum non committi, veluti si quis ægrotantem amicum falsà persuasione solletur, vel in prælio labantes suorum animos ficto nuncio erigat, quo incitati victoriam, & salutem sibi pariant, aut ante prælium multitudinem hostium extenuet. §. 14. At ex eo, quod in his, & similibus casibus non committatur mendacium injuriosum, perperam infertur, non committi mendacium; utique enim mentitur, qui aliquid seriò dicit tanquam verum, quod falsum esse scit, quid enim aliud est mentiri, quàm contra mentem loqui?

VI.

Quartò ait, falsiloquium summis Imperantibus licitum esse, si vi alti, & eminentis domini, quod habent in orania bona, & jura subditorum, ipsi libertatem judicandi, sive bene ipsorum proprio sive publico auferant. Exemplum fortè dari posse putat in Josepho, qui Regià vice imperans fratres primùm quasi exploratores, deinde quasi fures fictè, nec ita sentiens acculavit. *Genes. cap. 42. & 44.* Et in Salomone, qui apud mulieres de partu litigantes 3. Reg. cap. 3. in fine dixit: *dividite infantem vivum in duas partes*, quod tamen animo non sentiebat. Ita Grot. §. 15. Sed rursus malè; nam eadem in proposito ratio est, ac in priori casu, nec exempla Josephi, & Salomonis huc applicari possunt, quia dominium altum, & eminens non aliter exerceri potest, quàm si hoc necessitas, vel utilitas Reipublicæ exigat. Ac in neutro casu suberat necessitas, vel utilitas Reipublicæ, Sanè Lyranus non excusat Josephum à mendacio. Utrùm Salomon excusari possit, aliis relinquo.

VII.

VII.

Quintò ait, falsiloquium culpâ vacare, si vita innocentis, aut par. aliquid aliter servari, nec alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti possit. Ita §. 16. At semper manet, quòd contra mentem loqui disconveniat naturæ rationali quâ tali. Sanè *Jesue 2.* Raab haud dubiè mentita est, mentitæ etiam Pharaoni sunt obstetrices Hebræorum. *Exod. cap. 1.* dicitur quidem, Deum ipsis benefecisse, & domos ædificasse, sed hoc non factum est propter mendacium, sed quia timebant Deum, & parvulos Hebræorum non occiderunt.

VIII.

Sextò denique §. 17. num. 1. approbat eorum sententiam, qui dicunt, apud hostes licere falso sermone uti, & eò non malè referri putat dictum Jabelitarum *1. Reg. cap. 11.* & *Elsæi. 4. Reg. cap. 6.* Sed licèt, si bellum sit justum, hostibus non faciat injuriam, qui eos falso sermone decipit, & iis ita damnum infert, non tamen inde sequitur, licitum esse hosti mentiri. Jabelitæ mentiti non sunt, etiamsi dixerint: *manè exhibimus ad vos*, tubintelligi enim debet, nisi manè adventura sint auxilia, nec enim aliter se ad hostem egressuros esse promiserant, quàm sub hac expressâ conditione, si intra septem dies nemo sit, qui eosdem defendat, certi autem erant, altero die adventura auxilia. Sed hæc tentitus est *Elisæus*, cùm enim milites, quos Rex Syriæ miserat ad capiendum *Elisæum*, à Deo cæcitate percussi essent, ut eura non agnoscerent, rectè Propheta ipsis dixit: *non est hac via, neque ista est civitas*, in qua scilicet poteritis invenire, & videre eum, quem queritis. Nihil ergo hæc duo exempla ad rem faciunt. Hâc occasione

IX.

Queritur, quid dicendum sit de restrictionibus mentalibus? Sunt autem quedam purè mentales, quando scilicet verba mente retenta nullo indicio externo deprehendi possunt, alix verò exteriùs sensibiles, quando nimirum verba mente retenta ex circumstantiis personarum loci, temporis antecedentium, vel consequentium

tium colligi possunt. Qui restrictione purè mentali utitur, reverà mentitur, ac proinde restrictiones mentales hoc sensu rectè improbat *A. cit. §. 17. num. 3.* Ratio est, quia verba, quæ mente ita retinentur, ut nullo indicio externo deprehendi possint, apta haud sunt ad mutuam hominum inter se communicationem: ergo perinde sunt, ac si non essent. Restrictiones autem exterius sensibiles per se illicitæ haud sunt, nec enim semper teneor mentem meam clarè exprimere; & licèt alter verba prolata in alio sensu accipiat, hoc tamen non mihi, sed sibi ipsi imputare debet, quia, si majori diligentia ad omnes advertisset circumstantias, verum eorum sensum percipere potuisset.

CAPUT II.

De repressaliis, seu pignorationibus.

Quanvis jure naturæ nemo ex factò alieno teneatur, nisi sit hæres, aut bonorum successor, jure tamen Gentium introductum est, ut non tantùm in bello, sed & extra bellum pro debitis summorum Imperantium tum personæ tum bona subditorum possint apprehendi, quæ apprehensio, si fiat extra bellum, repressaliarum, seu pignorationum nomine insignitur, quam materiam latè excussumus in *J. P. U. Part. 4. cap. 1. §. 8.*

CAPUT III.

De Indictione belli publici.

Moribus Gentium receptum est, ut bello saltem offensivo præmittatur indictio, de qua egimus in *J. P. U. dict. cap. 1. §. 1. à num. 7.*

CAPUT IV.

De jure interficiendi hostes in bello publico.

Quæ *A. hoc cap.* tradit, à nobis explicata sunt in *J. P. U. cit. cap. 1. §. 4. à num. 6. & §. 5. num. 1. & 9. usque ad num. 15.*

CAPUT

CAPUT V.

De rebus vastandis.

SUMMARIUM.

Jure Gentium externo etiam res sacra, & religiosa impunè vastari possunt.

SI merum jus Gentium externum respicimus, etiam res sacra, & Religioſæ impunè vastari poſſunt, tametiſi nulla ad hoc cogat neceſſitas; licet enim res ſacræ non ſint in commercio, & poſſeſſione privatorum, manent tamen in uſu hominum, & curantur inter ea, quæ ſunt univerſitatis, aut populi cujuſque, nec res religioſæ mortuorum ſunt, ſed viventium, modo oſſa defunctorum non malè tractentur, nam hoc eſſet contra jus Gentium. Grot. §. 2. & 3.

CAPUT VI.

De jure acquirendi bello capta.

SUMMARIUM.

Si de re bello captâ apud populum neutralem naſcatur controverſia, ex quonam jure illa ſit decidenda?

HOc caput explicatum fuit in J. P. U. §. 5. à num. 25. uſque ad num. 30. Hoc ſolum addo, cum ratione prædæ diverſi ſint populorum mores, ſi de re bello captâ apud populum bello non permixtum naſcatur controverſia, eam non ex legibus populi neutralis, ubi lis agitur, ſed ex legibus, vel moribus illius populi, à cujuſ partibus res capta eſt, vel ſi nihil ejus probetur, ex jure Gentium communè decidendam eſſe, ut rectè Grot. §. 25.

CAPUT VII.

De jure in captivos.

SUMMARIUM.

Bello injuſto capſi tutâ conſcientiâ fugere, & laboris ſui mercedem accipere poſſunt.

Videatur *J. P. U. sapè cit. §. 5. num. 33. & seqq.* ubi diximus eos, qui bello injusto capti sunt, si detur occasio, tutâ conscientiâ fugere posse. Quòd si fugiant, etiam res suas subducere, aut laboris sui mercedem accipere possunt, si quam supra alimenta præstari æquum est, quia jure naturæ libertate suâ non exciderunt. Utrùm autem etiam domino jus suum externum exequenti illâ conscientiâ resistere queant, alia quæstio est, quam *A. §. 7.* negat, eò quòd hoc jus externum non solâ agendi impunitate, sed & judiciorum tutelâ constet. Unde si domino vi resistere liceret, liceret etiam resistere Magistratui dominum tuenti, cum tamen Magistratus ex jure Gentium dominum in illo dominio externo, ejusque usu defendere debeat. Planè si dominus talem captivum occidere velit, is haud dubiè vi resistere, & suam vitam defendere potest.

CAPUT VIII.

De Imperio in victos.

Hoc quoque caput expositum fuit in *J. P. U. Part. 2. cap. unico. §. 5. num. 1. & seqq.*

CAPUT IX.

De Postliminio.

S U M M A R I U M.

Quid, & quotuplex sit postliminium?

Vox postliminii ex *post*, & *limine* composita est, & significat reditum ad idem limen, quæ enim ad hostem pervenerunt, quasi ex suo limine exierunt, unde si postea ad idem limen redierunt, postliminio rediisse dicuntur. Est autem jus postliminii duplex, vel enim, quod ab hostibus captum fuerat, revertitur, vel recipitur. Vid. *J. P. U. cit. Part. 4. cap. 1. §. 5. num. 41. & 42.*

CAPUT X.

De his, quæ fiunt in bello injusto.

De obligatione restituendi, quæ nascitur, si bellum injustum sit dictum est in *J. P. U. sapè cit. §. 5. à num. 5. usque ad 9.*

CAPUT

CAPUT XI.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.

De hoc actum est in *alleg. §. 5. à num. 15. usque ad 22.*

CAPUT XII.

Temperamentum circa vastationem.

ETiam de hoc dictum est *cit. §. 5. num. 23. & 24.* optandum sanè esset, ut nonnulli belli-Duces, & quidem Christiani, hac in parte insolentiam militarem magis cohiberent, & non contentibus oculis tolerarent, ut milites in terris hostilibus barbarorum more passim res sibi obvias, nullâ cogente necessitate, nullôque suo bono confringerent, corrumpere, & devastarent, non minuunt hæc hostium vires, nec proprias augent, cogitare debent, ancipitem esse belli aleam, & facillè Martem in ipsorum terris trophæa erigere posse, quod si fiat, talionem expectandam esse. At surdis forrè canitur fabula.

CAPUT XIII.

Temperamentum circa res captas.

SUMMARIUM.

In bello vindicativo bona subditorum capi non possunt, nisi delicti alieni se participes reddiderint.

DE hoc videatur *J.P.U. sapius cit. §. 5. num. 30. 31. & 32.* ubi diximus, quamvis in bello reparatorio pro debitis summorum imperantium etiam bona subditorum sint obligata secùs tamen id esse in bello vindicativo, nisi subditi se delicti alieni participes reddiderint. Putat quidem Ziegler. exorto bello omnes subditos censeri causam sui Principis defendere, ac proinde, ob præsumptum consensum, & ipsos crimen contrahere, ac vindictæ subiacere. At rectè eidem contradicit Hennigf. Nam primò non statim, quidquid faciunt Reges, censentur subditi approbare. Certè in dubio delictum non præsumitur. Deinde, ut vindicta justa sit, necesse est, ut de injuriâ certò constet. Atqui de consensu, & approbatione subditorum non certò constat, ergo

ergo de illis vindicta sumi haud potest. Tametsi igitur bellum vindicativum ponatur esse justum, res tamen subditorum jure naturæ capi nequeunt, & si fuerint captæ, nascitur obligatio eas restituendi, si exteant, vel si consumptæ sint, quatenus is, qui bonâ fide consumpsit, exinde factus est locupletior.

CAPUT XIV.

Temperamentum circa captos.

DE hoc dictum fuit in *J. P. U. cit. §. 5. num. 36. 37. & 38.* Nec operæ pretium est, ut plura addamus, cum jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non amplius fiant servitientium.

CAPUT XV.

Temperamentum circa acquisitionem Imperii.

Videatur *J. P. U. Part. 2. cap. un. §. 5. num. 5. & 6.* ubi plura moderationis exempla ex hoc cap. retulimus. At frustra; hæc enim ad eos pertinent, qui bellum justum gerunt, eâ autem jam vivimus ætate, qua multi dantur ambitiosi, & regnandi libidine abrepti Imperantes, qui parùm curant, utrùm bellum, quod suscipere volunt, sit justum, vel injustum, id tantùm quaeritur, utrùm sit utile, *in armis se jus ferre*, ajunt, & *omnia virorum fortium esse.* *Liv. lib. 5. cap. 36. in summâ fortunâ id æquius, quod validius & sua retinere privata domus, de alienis certare regiam laudem esse.* Tacit. *Annal. lib. 15. cap. 1. Pueros talis, viros juramenti fallendos esse, ut Lyfardum apud Thucyd. dixisse referunt. Si jus violandum sit, regnandi causâ violandum esse.* Et quæ sunt similia ex Machiavelli scholâ delumptâ principia, quò pertinet votum Morvillerii, qui Regem Galliarum, cum de bello Hispanis inferendo deliberaretur, ut Tesmar. ad Prologo: Grot. §. 3. lit. d. refert, hisce verbis est allocutus: *Bellum hoc justum, necessariumve sit, nec ne, disputando non multum immorabor, quod ridiculum plerisque videatur, Principes & alios, qui Rempublicam tractant, quique jus utilitate, & occasione metiri solent, ad has scrupulosas quaestiones hasitare.*

CAPUT

CAPUT XVI.

*Temperamentum circa ea, quæ jure Gentium post-
liminio carent.*

De hoc dictum est in J. P. U. Part. 4. cap. 1. §. 5. num. 43.

CAPUT XVII.

De his, qui in bello medii sunt.

Medii in bello dicuntur, qui neutralitatem amplectuntur, quam materiam latè examinavimus in J. P. U. sæpius cit. Part. 4. cap. 2. §. 4.

CAPUT XVIII.

De his, quæ in bello publico privatim fiunt.

Videatur J. P. U. dict. Part. 4. cap. 1. §. 5. n. 44.

CAPUT XIX.

De fide inter hostes.

SUMMARI A.

- I. *Fides manente bello hosti data servanda est.*
- II. *Etiam tyrannis, piratis, latronibus, & rebellibus servari debet.*
- III. *Quid si pirata, aut latro causam promissioni dederit?*
- IV. *In bello publico exceptio metus locum non habet.*
- V. *Perfidus non est, qui propter defectum conditionis non præstat promissum.*
- VI. *Uti nec ille, qui utitur jure compensationis.*

I.

Tamet si per bellum ab amicitia, & societate discedatur, si tamen manente bello hostes de aliquo inter se pacti sint, fides data servanda est, quia paciscendo hætenus à statu dissolutæ societatis rursus recedunt, & in societatem redeunt, licet de cætero animum hostilem retineant. Qui ergo fidem datam violat, perfidie reus est, & hosti injuriam infert, quia ex promissione novum eidem jus quaesitum est. Grot. §. 1.

cc

II.

II.

Porro etiã tyrannis, piratis, latronibus, & rebellibus fides data servanda est, quicunque enim communionem juris naturalis habent, illis servanda est fides. Atqui omnes enumeratæ personæ hoc ipso, quod sint homines communionem juris naturalis habent: ergo &c. Grot. §. 2. 6. & 7. adde J. P. U. Phr. 4. cap. 1. §. 2. num. 20. & 21.

III.

Quod si pirata, aut latro metu injusto causam dederit promissioni, promissio quidem valet, propter damnum tamen injuriã datum tenetur promissarius promittentem liberare; & si vel ab eo, vel à tertio certum pro redemptione accepisset pretium, illud danti restituere debet, hæc enim tertio metus non fuerit illatus, ac proinde ex hoc capite non nascatur obligatio restituendi, nascitur tamen ex eo, quod pirata captivum ex justitiã dimittere tenetur, ac proinde pro dimissione nihil possit accipere, cum actio ex justitiã debita non sit res vendibilis, in que peperam dissentit Grot.

IV.

Planè in bello publico exceptio metus locum non habet, nisi enim promissiones per bellum extortæ valerent, finis bello imponi non posset, nisi cum internectione unius populi. Quæ ergo tali bello promissa sunt, jure Gentium invito eo, cui promissa sunt, in irritum deduci haud possunt, uti enim bellum hoc jure utrinque pro justo habetur, ita & metus tali bello incussus, nisi per talem actionem incussus sit, quam ipsum jus Gentium improbat. Interim, qui bello injusto promissionem ab altero extorsit, eundem jure naturæ cogere haud potest, ut stet promissis etiam juratis, licet enim juramentum etiam vi injustã extortum obligationem religionis inducat, jus tamen ex simplici promissione natum intra lineam justitiæ efficacæ non reddit, sed hoc solum operatur, ut qui juratõ promissit, quantum in ipso est, efficiat, ne Deum in testem alicujus falsitatis adduxerit. Grot. §. 11. & 12.

V.

Potest tamen duobus modis fieri, ut quis non incurrat crimens perfidia, tamen non præstet id, quod promissit. Primò propter defectum conditionis. Sic si unus non fervet contractum, nec alter

alter servare tenetur, quia singula unius, & ejusdem contractus capita aliis insunt per modum conditionis. Si autem promissa diversi generis sint, & citra quatuor respectum alio loco, & tempore facta, fides etiam perfido servanda est. Grot. §. 13. & 14. item lib. 2. cap. 13. §. 16.

VI.

Secundo nec ille perfidus est, qui utitur jure compensationis, & quamvis jure civili species cum specie, aut species cum quantitate, vel quantitas cum quantitate diversi generis v. g. vinum cum frumento compensari haud possit, jure tamen naturæ, & Gentium etiam species cum specie, aut species cum quantitate, vel quantitas cum quantitate diversi generis compensari potest, nam, ut alibi diximus, si id, quod nostrum est, aut nobis debitum, non possum aliter consequi, quam si loco rei nostræ, aut nobis debitæ rem aliam, quæ tantundem valet, debitori, vel injusto detentori auferam, tunc possum eidem rem aliam æquivalentem auferre, quoties enim justitia commutativa non potest pertingere ad idem, fertur ad tantundem, quod morali æstimatione est idem: ergo multo magis possum id, quod penes me est, retinere. Nec interest, utrum utrinque debeat ex contractu, aut utrinque ex delicto, vel ex unâ parte ex contractu, & ex alterâ ex delicto, adeo, ut & debitum ex contractu cum eo, quod ab altero pænæ, aut vindictæ nomine debetur, jure naturæ, & Gentium compensari possit, modo debitum utrinque sit liquidum, & purum, ac absolutum, nam liquidum cum illiquido, & purum cum conditionato compensari nequit, ut enim compensatio locum habeat, necesse est, ut debitum utrinque sit certum. Deinde compensatio fieri debet inter easdem personas, quæ invicem sunt creditores, & debitores, subditorum tamen bona pro eo, quod civitas debet, jure Gentium obligata esse intelliguntur, ut alibi dictum est. Grot. §. 15. & seqq.

CAPUT XX.

De pace, sorte, singulari certamine, arbitris, obsidibus, & pignoribus.

J. P. U.
P. 4. c. 2.
§. 1. & 3.
It. c. 1.
§. 6.

()

CAPUT XXI.

De induciis, commeatu, & captivorum redemptione.

Utrumque hoc cap. explicavi in J. P. U. quò lectorem remitto.

CAPUT XXII.

De fide minorum potestatum in bello.

SUMMARI A.

- I. *An, & quatenus belliduces promittendo obligent summos Imperantes?*
- II. *Si limites potestatis excefferint, ipsi quidem obligantur, non autem summi Imperantes.*
- III. *Utrum obligare possint suos subditos?*

I.

DUO sunt, quæ in proposito queri possunt. Primum est, an, & quatenus belliduces promittendo obligent summos Imperantes? alterum, an obligare possint suos subditos? Primum, quod attinet, si id, quod belliduces fecerunt, ipsi mandatum sit, vel saltem probabiliter ipsorum officio contineatur, summos Imperantes haud dubiè obligant. Si verò nec ipsis mandatum sit, nec ipsorum officio contineatur, summi Imperantes ex ejusmodi factis, & promissis suorum Ministrorum neutiquam obligantur. Sic citra speciale mandatum bellum cum pace commutare haud possunt, quia bellum finire, non est pars belli gerendi, inducias autem in paucas horas, aut dies dare possunt. Sic oppida bello acquisita concedere Ducum non est, quæ verò bello nondum quæsitæ sunt, condonare possunt, quia deditio hominum, & urbium sæpè fit sub conditione non tantum vitæ salvæ, sed & libertatis, & bonorum. Grot. §. 2. item §. 7. 8. & 9.

II.

Si igitur belliduces limites suæ potestatis excefferint, ipsi quidem obligantur, non autem summi Imperantes, nisi postea id, quod actum est, expressè, vel tacitè ratihabeant, aut exinde locupletiores sint effecti, nemo enim cum alienâ jacturâ locupletior fieri debet.

Unde

Unde ab injustitiâ excusari non possunt, qui ejusmodi pactiones suorum Ministrorum improbant, & tamen id, quod ex illis pactis habent retinent. Grot. §. 3.

III.

Alterum, quod attinet, refert, utrùm belliduces ea promittant, quæ militibus imperare possunt, vel quæ ipsis imperare non possunt. Illo casu haud dubiè milites sibi subiectos obligant. Hoc autem casu subditi non aliter obligantur, quàm si eorum consensus accesserit. Grot. §. 6.

CAPUT XXIII.

De fide privatâ in bello.

SUMMARI A.

- I. *Etiâ fides à privatis in casu necessitatis hosti data servanda est.*
- II. *Si fidem datam non servent, utrùm ab eo, cui subiecti sunt, ad hoc cogi debeant?*
- III. *Quomodo ejusmodi pacta privatorum interpretanda sint?*

I.

Non tantùm fides publica, sed & quam singuli temporibus adducti hosti dederunt, servanda est; extra casum necessitatis quidem subditi jus paciscendi cum hoste non habent, si autem ad hoc summa cogat necessitas, id ipsis prohibitum non est, aliàs sæpè cædes, & devastationes hostiles non possent evitari. Certè talia subditorum pacta, quibus majus, aut certius malum evitatur, etiam publico magis utilia, quàm damnosa sunt, quia satius est, civem quocunque demum modo salvum esse, quàm perire, & ideo moribus omnium populorum approbantur. Sic valet pactum, quo subditi hosti ad redimenda incendia promittunt tributa. Sic etiam valet promissio captivi de redeundo in captivitatem, quia nec civitatis, nec captivi conditionem deteriores reddit. Sic quoque tenet pactum, quo capti ex captivitate dimissi promittunt, se adversus eum, qui ipsos in potestate habuit, non amplius militaturos esse, quia hoc, quod promittunt, jam est in manu hostis, nisi enim captus liberetur, periisse censendus est. Sic etiam valet promissio

captivi de non fugiendo, ut mitior custodia obtineatur. Vid. Grot. §. 5. *item* §. 6. 7. & 8. At

II.

Quid si privati fidem hosti publico datam non servant, an ab eo, cui subjecti sunt, ad hoc cogi debent? Affirmat A. §. 10. & rectè; nam etiam de factis privatorum hostis hosti jus reddere tenetur, veluti si privati hostium legatos violassent, aut contra inducias aliquid fecissent; interim rara fortè erunt exempla, sed propterea jus esse non desinit.

III.

Sunt autem ejusmodi pacta privatorum ita interpretanda, ut nisi absurdi vitandi causâ, aut ex aliâ factis certâ mentis conjecturâ, à proprietate verborum non recedatur, in dubio verò interpretatio facienda est contra illum, qui legem dedit. Sic vitam pactus jus ad libertatem non habet, quia appellatione vitæ non continetur libertas. Sic non dicitur ad hostem rediisse, qui castris egressus, velut aliquid oblitus, in castra rediit, ut hac fallaciâ hostem deciperet, cui se rediturum esse juraverat, uti ille fecit apud Liv. *lib.* 22. *cap.* 58. Grot. §. 11. & *seqq.*

CAPUT XXIV.

De fide tacitâ.

SUMMARI A.

- I. *Non tantum vocibus, & litteris, sed etiam aliis signis fides obstringi potest.*
- II. *Qui colloquium petit, aut petitum admittit, tacitè pollicetur, collocuturos nihil hostile passuros esse.*
- III. *Hodie vela candida signum sunt petiti colloquii.*

L

Non tantum vocibus, & litteris, sed etiam aliis signis, aut facto fides obstringi potest. Sic si transfugæ, vel exteri in alicujus populi, aut Regis fidem se dent, hoc ipso tacitè se obligare censentur, quòd nihil adversus illum statum, in quo præsidium querunt, moliri velint. Insigne ergo perfidiæ exemplum præbet

Sextus

Sextus Tarquinius Tarquintii superbi filius minimus, qui ex composito ad Gabios confugit, & cum ad ultimum ab iis bellidux letus esset, ex primoribus civitatis alios clam, alios palam interfecit, alios autem in exilium egit, donec tandem Gabii sine ullâ dimicatione se Regi Romano tradere fuerint coacti Liv. lib. 1. cap. 53. & 54. Grot. §. 1. & 2.

II.

Sic etiam, qui colloquium petit, aut petitum admittit, is tacite pollicetur, collocutores nihil hostile passuros esse, de cætero autem sub specie colloquii hostem à belli consiliis avertere, & sua interim promovere perfidum non est, sed dolis bonis annumeratur, unde etiam durante colloquio actus bellici continuari possunt, nisi simul de inductis conventum fuerit, quod plerumque accidere solet. A. §. 3. & 4. & ibi Ziegler.

III.

Sunt etiam quædam signa muta, quæ ex consuetudine significant. Sic apud Macedones hastarum erectio, apud Romanos tecta capiti imposita signa erant supplicis deditiois. Hodie vela candida signum sunt petiti colloquii. A. §. 5.

CAPUT XXV.

SUMMARI A.

- I. *Commendatur fides, & constantia in servandis promissis.*
- II. *Adhortatio ad pacem quarendam.*
- III. *Votum Authoris, & Scriptoris conclusio.*

I.

CORREXIT A. in bello suscipiendo temeritatem, in gerendo crudelitatem, denique commendat fidelitatem, & constantiam in servandis promissis. Meritò sanè, nam fide non tantùm Respublica quælibet, sed & major illa Gentium societas continetur, quæ sublata omne inter homines tollitur commercium. Maximè autem Reges fidem, tanquam fundamentum justitiæ, religiosè colere debent, quia oportet, ut Deum, cujus in terris Vicarii sunt, imitentur, Deus autem justus, & fidelis est. *Cæteris mortalibus, inquit*

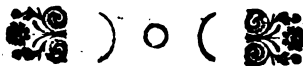
quit Tiberius apud Tacit. lib. 4. *Annal. cap. 40. in eo stant consilia, quid sibi conducere putent: Principum diversa fors est, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda sunt.* At, quæ fama, si Princeps sit fœdistragus, si sit perjurus? Deo & hominibus invisum se reddit, qui pacis fœdera, præsertim jurata, perfidè rumpit; nemo quidem vult perfidus haberi, & licèt sit, crimen tamen perfidiæ falsâ juris specie regere allaborat. At non ita stupidus est orbis, ut verum à falso, justum ab injusto nequeat discernere. Unde tantùm abest, ut hoc modo crimen perfidiæ à se amoliat, ut magis id novo crimine fraudulentiæ augeat, & se aliis infociabilem reddat.

II.

Deinde adhortatur A. ad pacem quærendam in bello, servandam post bellum; nam bellum suscipi non debet, nisi pacis causâ, qui alium sibi finem proponit, pium bellum non gerit, etiamsi justam alioqui bellandi causam habeat, quia rectam intentionem non habet. Si ergo pax honesta, & tuta haberi potest, ea repudianda haud est, tametsi remissione injuriarum, damnorum, & sumptuum constet, si minùs, bellum fortiter, & strenuè est prosequendum; quia pace minùs honestâ, & infidâ melius est. Si verò pax facta sit, quamvis sub duris conditionibus, ea ob fidei sanctimoniam religiose servanda est, & sollicitè cavenda, non tantùm perfidia, sed & quidquid animos exasperat.

III.

Tandem hoc subjungit votum: *Inscribat hac Deus, qui solus hoc potest, cordibus eorum, quorum res Christiana in manu est, & iisdem mentem divini, humanique juris intelligentem dicit, quæque semper cogitet, lectam se ministram ad regendos homines Deo charissimum animal.* Cum hoc voto & ego finio; utinam labor, quem in componendo hoc opere suscepi, imprimis ad majorem DEI gloriam, tum verò ad studiosæ juventutis, præsertim Catholicæ, utilitatem cedat.

PARER.

P A R E R G A

Ex

Jure Publico Imperii Romano-Germanici.

I.

A Urea Bulla, excepto fortè Cap. i. non cum consensu omnium Ordinum, sed tantum Electorum à Carolo IV. fuit condita.

II.

Capitulationes Cæsareæ in forma hodierna cœperunt demum sub Carolo V.

III.

Non habent rationem legis, sed pacti.

IV.

Status Imperii Recessibus non tantum vi promissionis suæ, sed & obligatione legali adstricti sunt.

V.

Super crimine fractæ pacis Religiosæ non tantum coram Camera, sed & coram Judicio Imperiali Aulico agi potest.

VI.

Regi Christianissimo per Pacem Westphalicam in Alsatia plus cessum non fuit, quàm Suntgovia, Landgra-

dd

viatus,

viatus, & Præfectura Hagenoviensis, reservatâ immediate Statuum, & Nobilitatis inferioris Alsatiz.

VII.

Sed nec per subsequetas Pacificationes Eidem plus cessum fuit, nisi solæ Civitates Argentinensis, & Landaviensis.

VIII.

Status Imperii Romano-Germanici non est Aristocraticus.

IX.

Nec ex Monarchia & Aristocratia mixtus.

X.

Nec irregularis.

XI.

Nec est Systema plurium Civitatum inæquali fœdere inter se connexarum.

XII.

Sed vera est Monarchia, quoad modum tamen exercendî certa Majestatis jura limitata.

XIII.

In Duces Circulorum etiam Principes Ecclesiastici eligi possunt.

XIV.

In Regem Romanorum non nisi Romano-Catholicus eligi potest.

XV.

Electores Ecclesiastici vocandi sunt ad electionem Regis Romanorum, tametsi nondum à Pontifice sint confirmati.

XVI.

XVI.

Electio post quadrimestre à die cognitæ vacaturæ facta impugnari non potest, etiamsi fortè unus Electorum ad eam non fuisset vocatus.

XVII.

Rex Romanorum vivente Imperatore electus non est nudus Vicarius Imperatoris, sed summam potestatem, seu Majestatem habet.

XVIII.

Vicarii Imperii vacante Sede Imperiali nec de feudis Sceptriferis, nec de vexilliferis investire possunt.

XIX.

De controversiis Feudorum Regalium Imperator, etiam non adhibitis Paribus Curia, cognoscere, & jus dicere potest.

XX.

Tempore Interregni Vicarii Imperii de ejusmodi controversiis cognoscere haud possunt.

XXI.

Camera nequidem in causis possessoriis Feudorum Regalium cognoscere potest.

XXII.

Camera Jurisdictionem non habet ab Imperatore, & Statibus simul, sed à solo Cesare.

XXIII.

Status Imperii possunt suos subditos famæ restituere, si infamiam tantum ex jure Justiniano, vel Provinciali incurrerint.

dd 2

XXIV.

XXIV.

Non tamen possunt vicis, & pagis sibi subditis sine consensu saltem tacito Cæsaris Jus civitatis dare.

XXV.

Nec extero se in clientelam tradere, licet aliàs Jus Fœderum habeant.

XXVI.

Jus cudendæ monetæ non comprehenditur sub territoriali Superioritate.

XXVII.

In Electoribus sæcularibus vi A. B. obtinet Successio linealis agnatica, quâ deficiente in Regno Bohemæ substituta est linealis cognatica.

XXVIII.

Potest tamen primogenitus juri succedendi in Electoratu renunciare.

XXIX.

Non potest unus duos Electoratus simul obtinere.

XXX.

Civitates Imperiales Austregas Ordinationis non habent.

OMNIA AD MAJOREM DEI,
DEIPARÆQUE GLORIAM.

Errata Graviora IN TRACTATU I.

- Pag. 4. n. 6. lin. 6. pro L. 103. *legendum* L. 18.
Pag. 16. n. 13. lin. 2. pro Clement. *legendum* Element.
Pag. 51. n. 26. lin. 4. pro juvandam *legendum* jurandam
Pag. 54. n. 1. lin. 13. post verba: diversis Juribus æquivalet: *omissum est*,
at etiam Summum Imperium diversis Juribus æquivalet:
Pag. 201. n. 25. pro Lib. 16. *legendum* L. 16.
Pag. 254. n. 2. prope fin. pro eminentiam *legendum* amentiam
Pag. 263. n. 3. lin. 4. pro Sertorianum *legendum* Sertorianum
Pag. 294. lin. ult. pro hoste *legendum* hostem
Pag. 296. n. 9. lin. 1. post verba: percussorem immittere: *omissum est*, nec
Jure Gentium
Pag. 319. n. 41. lin. 10. post verba: in actu repugnandi capti, *omissum*,
sunt, Jure capti
Pag. 327. n. 9. lin. 3. pro Lib. 3. *legendum* L. 3.
Pag. 353. lin. ult. pro instituerit, *legendum* instituerit
Pag. 369. n. 4. lin. 2. pro quæ omnes *legendum* quæ omnes
Pag. 372. n. 11. lin. 12. pro atque *legendum* atqui
Pag. 373. n. 12. lin. 8. pro tenentur *legendum* tenetur
Pag. 374. n. 13. lin. 9. pro loco muniendi, *legendum* loci muniendi
Pag. eadem n. 14. lin. penult. pro ei *legendum* is
Pag. 381. n. 1. lin. 2. pro quasi obsides, *legendum*, quasi obsides
Pag. 383. lin. 3. post verba: Porsena *omissum* parte
Pag. 392. n. 6. lin. penult. pro matriculo, *legendum* matricula
Pag. 403. n. 11. lin. 9. pro unam cum *legendum* unam cum
Pag. 406. lin. 1. pro bellica *legendum* bellicæ
Pag. 416. n. 1. lin. 3. pro Regionum, *legendum* legionum
Pag. 423. n. 20. lin. 4. & 5. pro eodem modo, *legendum* eadem modo
Pag. 424. n. 23. lin. penult. pro ageret, *legendum* egerit
Pag. 437. lin. 3. pro quod exigat *legendum* quam exigat
Pag. 452. n. 7. lin. antepenult. pro quod si se, *legendum* quam si se

IN TRACTATU II.

- Pag. 26. circa fin. post verba: in illis circumstantiis permittat, *omissum est*, in quibus eandem permittit
Pag. 32. n. 6. lin. 13. pro quo alicujus *legendum* quæ alicujus
Pag. 60. lin. 1. pro reitituendi *legendum* retinendi.
Pag. 76. n. 1. lin. 1. post verba: beneficio legis *omissum est*, vel sit beneficio legis
Pag. 78. in princ. post verba: non verò esse debitum, *omissum est*,
quamvis ultrò fatear non esse debitum

Pag. 126. n. 14. lin. 1. pro traditione *legendum* traditionem

Pag. 158. n. 12. lin. 7. pro Lib. 6. *legendum* L. 6.

Pag. 169. n. 13. lin. 8. post verba : tam parum obligat, *omissum est*, quam
parum obligat

Pag. 199. Cap. 12. lin. penult. post verba : ipsorum terris, *omissum est non*
tantum pedem figere, sed &

Pag. 208. n. 3. lin. 3. pro dicit, *legendum* dicit.

2
3
4

